

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
YÖNETİM BİLİMLERİ
ANABİLİM DALI

**ÇOKULUSLU ŞİRKETLERİN ULUSLARARASI KARAR
ALMA SÜREÇLERİNE ETKİLERİ -
AVRUPA SANAYİCİLER BİRLİĞİ**

Doktora Tezi

Fatma Müge ALGAN

Ankara - 2010

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
YÖNETİM BİLİMLERİ
ANABİLİM DALI

**ÇOKULUSLU ŞİRKETLERİN ULUSLARARASI KARAR
ALMA SÜREÇLERİNE ETKİLERİ -
AVRUPA SANAYİCİLER BİRLİĞİ**

Doktora Tezi

Fatma Müge ALGAN

Tez Danışmanı

Doç.Dr. Ahmet Alpay DİKMEN

Ankara - 2010

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
YÖNETİM BİLİMLERİ
ANABİLİM DALI

**ÇOKULUSLU ŞİRKETLERİN ULUSLARARASI KARAR
ALMA SÜREÇLERİNE ETKİLERİ -
AVRUPA SANAYİCİLER BİRLİĞİ**

Doktora Tezi

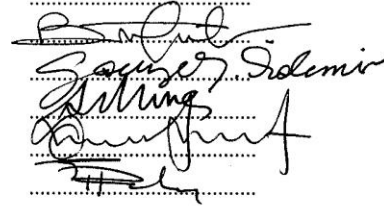
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Ahmet Alpay DİKMEN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Bursal A. Güler
Prof. Dr. Saime Güçer İdemir
Doç. Dr. Ahmet Alpay Dikmen
Doç. Dr. Osman Ö. Akbulut
Yrd. Doç. Dr. İpek Özal Sayan

Tez Sınavı Tarihi ..06.12.2010.....

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(...../...../200...)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

.....

İmzası

.....

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ	v
EKLER VE GRAFİKLER LİSTESİ	vi
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	vii
GİRİŞ	1
1. ULUSÖTESİ KAPİTALİST SINIFIN ELİT PLATFORMU: AVRUPA SANAYİCİLER BİRLİĞİ	10
1.1. Kapitalizmin İç Çelişkisi - AB-ABD Mücadelesi	11
1.1.1. Kapitalizmden Emperyalizme	11
1.1.2. Emperyalizmden Kolektif Emperyalizme	15
1.1.3. ABD'nin Hegemonik Güce Dönüşmesi	23
1.2. Avrupa Birliği'nin Neoliberal İnşası	32
1.2.1. Ulusötesi Kapitalist Sınıf ve Ulusötesi Neoliberalizm	32
1.2.2. Yeni Avrupa Düzeni	37
1.3. Avrupa Sanayiciler Birliği	41
1.3.1. Avrupa Sanayiciler Birliği	41
1.3.2. Ulusötesi Kapitalist Bir Sınıf Olarak Avrupa Sanayiciler Birliği	48
1.3.3. Avrupa Sanayiciler Birliği'nin Gücü	58
1.3.4. Avrupa Birliği'ne İlk Ulaşım: Rekabet Danışma Grubu	68
1.3.5. Kıyaslama: Avrupa İş Dünyası Konfederasyonu	73
2. AVRUPA SANAYİCİLER BİRLİĞİ'NİN POLİTİKALARI	91
2.1. Yatırım Alanının İyileştirilmesi Politikaları	91
2.1.1. Tek Pazar Politikası	91
2.1.2. Ekonomik ve Parasal Birlik	103
2.2. Avrupa'nın Rekabet Gücünün Artırılması Politikaları	109
2.2.1. Lizbon Stratejisi	109
a) Avrupa Sanayiciler Birliği'nin Lizbon Hedefleri	116
a.1. Avrupa'nın Rekabet Gücünün Artırılması	122
a.2. Ar-Ge Faaliyetlerinin Desteklenmesi	125
a.3. Kıyaslama Yönteminin Kullanılması	129
a.4. Risk Sermayesi	130
a.5. Eğitim	134
a.6. Yönetişim	137
a.7. Fikri Mülkiyet Hakları	140

2.2.2. Dünya Ticaret Örgütü ile İlişkiler	142
2.2.3. Uluslararası Muhasebe Standartlarının Kabulü	156
2.3. Avrupa Sanayiinin Desteklenmesi Politikaları	164
2.3.1. TransAvrupa Ağları Politikası	164
2.3.2. Çevre Politikaları	173
a) İklim Değişikliğinin Önlenmesi	173
b) Enerji Verimliliği	188
2.3.3. İstihdam	203
3. AVRUPA BİRLİĞİ VE AVRUPA SANAYİCİLER BİRLİĞİ'NİN TÜRKİYE POLİTİKALARI	217
3.1. Avrupa Sanayiciler Birliği'nin Şubeleşme ve Türkiye Politikaları	217
3.1.1. Avrupa Sanayiciler Birliği'nin Şubeleşme Politikaları	218
3.1.2. Avrupa Sanayiciler Birliği'nin Türkiye Politikaları	231
a) 2004 Yılı Raporu - Yatırım Alanının İyileştirilmesi	234
b) 2005 Yılı Raporu - Avrupa Sanayiinin Desteklenmesi	243
c) 2006 Yılı Raporu - Avrupa'nın Rekabet Gücünün Artırılması	251
d) Türkiye Yatırım Danışma Konseyi İlerleme Raporları	259
3.2. Avrupa Birliği'nin Türkiye Politikaları	263
3.2.1. Tarihçe ve İşleyiş	263
3.2.2. Avrupa Birliği'nin Politika Araçları	273
a) 2009 Yılı İlerleme Raporu	274
b) 18 Şubat 2008 Tarihli Katılım Ortaklığı Belgesi	277
c) Müzakere Çerçeve Belgesi	279
d) 2008 Yılı Ulusal Programı	281
3.3. Avrupa Birliği ve Avrupa Sanayiciler Birliği'nin Ortak Politikaları	284
3.3.1. Yatırım Alanının İyileştirilmesi Politikaları	285
3.3.2. Avrupa'nın Rekabet Gücünün Artırılması Politikaları	298
3.3.3. Avrupa Sanayiinin Desteklenmesi Politikaları	307
SONUÇ	319
KAYNAKÇA	325
EKLER	342
ÖZET	366
SUMMARY	367

KISALTMALAR:

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AR-GE: Araştırma Geliştirme

AT: Avrupa Topluluğu

BTA: Bölgesel Ticaret Anlaşmaları

CAG: Rekabet Danışma Grubu

DTÖ: Dünya Ticaret Örgütü

EFTA: Avrupa Serbest Ticaret Birliği

EMU: Ekonomik ve Parasal Birlik

ERT: Avrupa Sanayiciler Birliği

FDI: Doğrudan Yabancı Yatırım

GATT: Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması

GSYİH: Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla

IAS: Uluslararası Muhasebe Standartları

IFRS: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları

IMF: Uluslararası Para Fonu

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü

IPA: Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı

KOBİ: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme

KOSGEB: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı

MNC's: Çokuluslu Şirket

NATO: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

OECD: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü

SET Plan: Stratejik Enerji Teknolojisi Planı

SPK: Sermaye Piyasası Kurulu

STK: Sivil Toplum Kuruluşları

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TEBC: Türkiye Yatırım Danışma Konseyi

TEN's: TransAvrupa Ağları

TNC's: Ulusötesi Şirket

TRIP's: Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması

UNICE: Avrupa İş Dünyası Konfederasyonu

TABLolar ve ŞEKİLLER LİSTESİ:

Şekil 1.1. ERT Politikalarının Etkileşimi

Şekil 1.2. Lizbon Hedeflerinin Diğer Politikalar ile Etkileşimi

Tablo 1.1. ERT ve UNICE Politikaları

Tablo 3.1. Tűrk GeniŐleme Konseyi Őyeleri

Tablo 3.2. Tűrkiye Yatırım DanıŐma Konseyi Őyeleri (2006)

Tablo 3.3. Temel Politika Önerileri

Tablo 3.4. Bűyűme Sűrűkleyicileri iŐin Politika Őnerileri

Tablo 3.5. Tűrkiye Yatırım DanıŐma Konseyi Őyeleri (2008)

EKLER ve GRAFİKLER LİSTESİ:

EK 1: ERT Şirketleri

EK 2: Sektörler İtibariyle ERT Şirketleri

GRAFİK 1 : Sektörler İtibariyle ERT Şirketleri

EK 3: Ülkelere Göre ERT Şirketleri

GRAFİK 2 : Ülkelere Göre ERT Şirketleri

EK 4: Mali Sermaye İlişkisi Olan ERT Şirketleri

EK 5: Türkiye’de Faaliyette Bulunan ERT Şirketleri

EK 6: GATT Müzakere Turları

EK 7: AB 2004 Yılı TransAvrupa Ulaşım Ağları Projeleri

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Hayatımın altı yıldan biraz daha fazlasını kaplayan bu yolda çok büyük emek, çok büyük heyecan ve çok büyük bir destek var. Öncelikle yola ilk başladığım günden yolun son gününe kadar yanımda olan engin bilgisi ile her şeye farklı bakmamı sağlayan değerli hocam Prof. Dr. Birgül Ayman Güler'e şükranlarımı sunmak isterim. Doktor olma mücadelemın ilk gününde bana destek olmaya başlayan ve bu desteğini son güne kadar hiç esirgemeyen, beni Avrupa Sanayiciler Birliği ile tanıştıran, görüşleri ile tezime zenginlik katan ve bir daha tez yazsam bin defa danışmanım olmasını isteyeceğim sevgili hocam Doç. Dr. Ahmet Alpay Dikmen'e şükranlarımı sunuyorum. Tezin gelişiminde büyük emeği olan sevgili hocam Prof. Dr. Gamze Yücesan Özdemir'e ve tez sınavımda değerli katkılarını benden esirgemeyen hocalarım Doç. Dr. Örsan Akbulut'a ve Yrd. Doç. Dr. İpek Özkal Sayan'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Küçük elleri ve mis kokusu ile her an hayatımda yaptığım en güzel şey olduğunu düşündüğüm, en büyük eserim, İpekböceğim, minik prensesim İpek Algan'a, en bunaldığım anlarda beni güldüren, bana destek olan, her zaman yanımda sakin ve güvenli bir liman olan sevgili eşim Ahmet Algan'a ve hayata farklı bakışı ile beni her zaman şaşırtan canım kardeşim, parçam Emre Balsöz'e hayatımda oldukları için sonsuz teşekkürler.

Canım annem ve canım babam...Sizler olmasaydınız hiçbir şey olmazdı. En iyi eğitimi almamız için gecesini gündüzüne katan sizler olmasaydınız biz olmazdık. Beni saatlerce sıkılmadan bıkmadan dinleyen, ne kadar çok düşsem de o kadar çok ayağa kalkacağıma inanan, "sen başarısın" diyen, her zaman arkamda sapa sağlam bir kale gibi duran canım babam, iyi ki varsın, iyi ki senin kızın olmuşum. Ehliyet almam için beni zorlayan, yüksek lisans yapmam için ısrarlı davranan ve doktora başlamamın tek sebebi olan, bu süreçte de sonsuz desteğini esirgemeyen, yumuşacık kayam canım annem, iyi ki varsın, iyi ki senin kızın, "en iyi arkadaşın" olmuşum. Bir tanecik annem, bir tanecik babam, eserimi size ithaf ediyorum, sonsuz sevgi ve teşekkürlerimle...

GİRİŞ

Mali sermaye ve tekeller, kapitalizmin en yüksek aşamasına ulaşarak emperyalizme dönüşmesine neden olmuştur. Paylaşılmamış dünya kaynaklarının paylaşılma mücadelesi, emperyalizm döneminde, paylaşılmış kaynakların yeniden paylaşılma mücadelesine dönüşmüştür. Yeni emperyalizm, üç kutuplu bir dünya düzenini ifade etmektedir. ABD, Avrupa ve Japonya'nın oluşturduğu bu üç kutuplu dünyada; IMF, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar ekonomik, siyasal ve sosyal hayatı şekillendirmektedir. Bu üç kutuplu dünyanın hegemonik gücü, 2. Dünya Savaşı sonrasında ekonomik büyümesini artıran ABD olmuştur. ABD, teknolojik yatırımlara önem vermiş, özellikle bilgi teknolojileri alanında büyük bir üstünlük elde etmiştir. Ürettiği teknolojiye uygun olarak oluşturduğu esnek üretim teknikleri ve esnek istihdam modelleri, yeni iş olanakları yaratılmasını kolaylaştırmıştır. Dünyada ekonomik durgunluk ve işsizlik yaşanan böylesi bir dönemde ABD, teknolojiye bağlı olarak oluşan birçok yeni sektör ile istihdamını artırmıştır. ABD'de, 1970'li yılların sonlarında uygulamaya başlanan neoliberal politikalar, diğer ülkelere yapılan dış yardımlar ve militarizm ile bu hegemonik gücünü diğer ülkelerin yetişemeyeceği kadar artırmıştır. 1960'lardan itibaren Avrupa'nın yaşadığı ekonomik durgunluk ve işsizlik sorunu, Avrupa'yı küresel ekonomideki yarışta giderek arka sıralara itmiştir. Rakibi ABD'nin teknoloji yatırımlarını yakalayamayan AB, teknoloji transferi ile bu açığı kapamaya çalışmıştır. Ancak teknoloji transferi yeterli olmamış, klasik üretim teknikleri geliştirilememiş ve işsizlik sorunu artmaya devam etmiştir. 1980'lerin başına kadar yaşanan *Euroclerosis* yani Avrupa karamsarlığı dönemi, başta İngiltere olmak üzere Avrupa ülkelerini emperyal güç konumundan düşürmüştür. 1980'lerde neoliberal politikaların benimsenmesi Avrupa ekonomisi üzerinde olumlu etkiler yapmasına rağmen küresel ekonominin lideri artık ABD'dir. Kapitalizmin doğası gereği hegemonik güç her zaman değişebilmektedir. Bu değişiklik olasılığı sürekli rekabeti beraberinde getirmektedir. Bir zamanlar dünya ekonomisinin lideri İngiltere iken şimdi bu liderlik görevi ABD'nindir. Gelecekte lider yine değişebilir. AB, bu küresel rekabet yarışında geri kalmak istememekte ve bu nedenle Avrupa'nın ekonomisini ve rekabet gücünü artırmak için çalışmaktadır. Bunun temelinde AB-ABD mücadelesi yatmaktadır.

Kolektif emperyalizm, tekellerin giderek güçlenmesi ve çokuluslu şirketlerin doğmasına neden olmuştur. Dünya ekonomisine hâkim olan bu çokuluslu şirketler neoliberal politikaların da etkisiyle güçlerini giderek artırmıştır. Ekonomik alanda sahip oldukları bu güç, çokuluslu şirketlerin siyasal ve sosyal alanlarda da dünya politikalarını etkilemeye başlamalarına neden olmuştur. Çokuluslu şirketler, kamu politikalarını kendi istekleri doğrultusunda yönlendirerek ekonomik alandaki kazanımlarını artırmaya başlamışlardır.

Kamu politikaları ekonomiyi etkilemektedir. Çalışmada; ekonomik arenada meydana gelen bu değişikliklerin kamu politikalarını etkileyip etkilemediği araştırılmaktadır. Temelde iki sorudan yola çıkan tezin ilk sorusu bu noktada ortaya çıkmaktadır: *Çokuluslu şirketler uluslararası karar alma süreçlerini etkilemekte midir?* Bu soruyu yanıtlama amacını güden çalışmanın birinci bölümünde önce kapitalizmden kolektif emperyalizme uzanan süreç ortaya konacak ve bu süreçte çokuluslu şirketlerin artan gücü tanımlanacaktır.

Çokuluslu şirketlerin sahip ve yöneticileri, politika karar aktörleri ile beraber ulusötesi kapitalist sınıfı oluşturmaktadır. Bu ulusötesi kapitalist sınıf sadece üretim araçlarına ve işgücüne değil, üretime, dağıtımına, tüketime, değişime ve paraya yani mali sermayeye sahiptir ve bunları kontrol etmektedir. Üretim sürecinin her aşamasında sahip olunan böylesi bir güç bu sınıfın dünya üzerinde her istediğini yapma sonucunu doğurmuştur. Ulusötesi kapitalist sınıf, elit platform ve lobi grupları oluşturarak dünya coğrafyası üzerinde yerini sağlamlaştırmaktadır. Avrupa Birliği'nin neoliberal inşasında büyük rolü olan bu sınıf, kendi içerisinde bir sınıf (*class in itself*) olmanın çok ötesine geçmiş ve kendisi için bir sınıf (*class for itself*) haline gelmiştir. Yeni Avrupa düzeni ulusötesicilik ve ulusötesi kapitalist sınıfın yönlendirmesi ile şekillenmektedir.

AB içerisinde faaliyette bulunan, ulusötesi kapitalist sınıfa ait birçok lobi grubu ve oluşum bulunmaktadır. Bu lobi grupları ait oldukları sınıfın istekleri doğrultusunda AB politikalarını yönlendirmeye çalışmaktadır. Bu oluşumlardan en etkili ve en güçlüsü Avrupa Sanayiciler Birliği'dir (*European Round Table of Industrialist's-ERT*). Avrupa sanayiinin büyük bir kısmını temsil eden Avrupa Sanayiciler Birliği, Avrupa'nın küresel rekabette arka sıralarda kalmasını önlemek, Avrupa'nın rekabet gücünü artırmak ve *Eurosclerosis* dönemi gibi bir dönemin bir daha yaşanmamasını

sağlamak üzere; politika karar aktörlerini yönlendirmek ve Avrupa sanayii için yapılması gerekenler konusunda AB'ye yol göstermek üzere kurulmuştur.

Çalışmada; Avrupa'da faaliyet gösteren, Avrupa Kimyasal Sanayi Konseyi, Avrupa Kâğıt Sanayicileri Konfederasyonu, Avrupa Birliği Gıda Sanayicileri Federasyonu, Avrupa Kooperatif Bankacılar Derneği gibi diğer lobi grupları yerine; Avrupa Birliği'nin neoliberal inşası ile yeni Avrupa düzeninin arkasındaki en büyük güç olan Avrupa Sanayiciler Birliği incelenmektedir. ERT'nin incelenmesinin nedeni; sahip olduğu sermaye, erişim, istihdam ve yayın sağlama gücü ile AB ve AB politikaları üzerindeki etkisidir. Burada çalışmanın ikinci sorusu ortaya çıkmaktadır: *Avrupa Sanayiciler Birliği Avrupa Birliği politikalarını yönlendirmekte midir?* Bu soru ERT ve politikaları incelenmek suretiyle yanıtlanmaya çalışılacaktır.

Avrupa Sanayiciler Birliği'ne üyelik davet usulü ile olmaktadır ve üyelik kişiseldir. 45-47 üyesi ile Avrupa Sanayiciler Birliği, homojen bir yapı sergilemektedir. Bu homojen yapı ve kişisel üyelik, izlenecek politikalarda esnek ve hızlı davranılabilmesini sağlamaktadır. Avrupa Sanayiciler Birliği'ni oluşturan şirketler, dünya ekonomisi içerisindeki cironun %25'ini, Avrupa ekonomisinde gerçekleşen cironun ise %54'ünü gerçekleştirmektedir. Bu rakamlar Avrupa'nın yıllık cirosunun yarısından fazlasının Avrupa Sanayiciler Birliği (ERT) şirketleri tarafından gerçekleştirildiğini göstermektedir. Aynı şekilde dünya ekonomisinde gerçekleşen satışların dörtte biri ERT şirketleri tarafından yapılmaktadır. ERT, Avrupa içerisinde doğrudan 2,6 milyon kişi istihdam etmektedir. Tedarik zincirinde 2,9 milyon kişi ve dolaylı bir şekilde de 1,1 milyon kişi istihdam edilmektedir. Doğrudan istihdam halkasına tedarik zinciri ve dolaylı istihdam rakamları da eklenince ERT'nin toplam istihdam rakamı 6,6 milyon olmaktadır. ERT şirketleri küresel istihdamın %21'ini gerçekleştirmektedir. ERT'nin sermaye ve istihdam rakamları ile sahip olduğu bu gücün yanında bir de AB politikalarında etkin olmasını sağlayan erişim gücü mevcuttur. ERT, AB Komisyonu öncelikli olmak üzere Avrupa Birliği karar organları olan AB Bakanlar Konseyi ve Avrupa Parlamentosu gibi kurumsal aktörleri ve AB dönem başkanlığını yürüten ülkenin başkanı ve üye ülkelerin başkanları gibi kişisel aktörleri yönlendirerek politikaların ERT şirketlerinin istediği gibi şekillenmesini sağlamaktadır. ERT, taleplerini; raporlar, mektuplar, mesajlar ve basın açıklamaları ile AB Komisyonu ve Bakanlar Konseyi'ne iletmektedir. ERT

üyeleri, Avrupa Birliği içerisinde oluşturulan çalışma gruplarına katılmakta veya politika alanlarına göre kurulan bağımsız danışma kurullarında yer alarak görüşlerini AB'ye iletmektedir. AB Komisyonu üyeleri görevlerinden ayrıldıktan sonra ERT şirketlerinde üst düzey görevlere getirilmekte veya ERT şirketlerinin üst düzey yöneticileri ülkelerindeki hükümetlerde veya AB organlarında görev alabilmektedir. ERT, amaçları doğrultusunda istediği ülke başkanını arayabilmekte veya AB Dönem Başkanı ülke başkanı ile yemek yiyebilmektedir. Bu kurumsal ve kişisel erişim gücü, ERT'nin taleplerini AB organlarına rahatça ilemesini ve bu taleplerin AB politikalarına doğrudan yansıtılmasının olanaklarını sağlamaktadır. Rakamsal gücü ve erişim gücü yanında ERT'nin yayın sağlama gücü de politikaları istediği gibi yönlendirmesini sağlamaktadır. Avrupa Sanayiciler Birliği, taleplerini basın açıklamaları ve raporlar aracılığıyla formüle etmekte ve güçlü basın organları aracılığıyla bu talepleri duyurmaktadır. ERT'nin basın açıklamaları ve raporları uzun süre gazetelerde yer almakta ve akademik ve popüler makalelere konu olmaktadır. ERT'nin seçkin basın mensupları ile yakın ilişkileri bulunmaktadır. Bu sayede ERT'nin mesajları daha çok kişiye ulaştırılabilmekte ve bu mesajların tekrarlanarak kalıcı olması sağlanmaktadır. Tüm bu güçlerin yanında; ERT, Avrupa sanayiinin sorunlu alanlarını iyi belirlemekte, sorunları tüm unsurları ile ortaya koymakta ve çözüm önerileri hazırlamaktadır. Tüm politikalar birbirleri ile etkileşimleri dikkate alınarak planlanmakta, ölçme, izleme ve değerlendirmeler yoluyla hedefler takip edilmektedir. ERT'nin bu sistemli çalışması amaçlarına ulaşmasını kolaylaştırmaktadır. Nitekim AB içerisinde faaliyette bulunup ERT kadar başarılı olan başka lobi grubu bulunmamaktadır. Çalışmada incelenen Avrupa İş Dünyası Konfederasyonu, AB içerisinde faaliyette bulunan oluşumlardan biridir. Avrupa Sanayiciler Birliği'nden önce kurulmasına ve çatısı altında bulunan sermaye daha çok olmasına rağmen, Avrupa İş Dünyası Konfederasyonu, AB politikalarını yönlendirme konusunda ERT kadar başarılı değildir. Bunun nedenleri ve iki grup arasındaki farklar çalışmada incelenmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Avrupa Sanayiciler Birliği'nin politikaları incelenecek ve ERT'nin bu politika alanlarındaki taleplerinin karşılıkları AB dokümanlarında araştırılacaktır. AB'nin ve ERT'nin politika araçları ve belgeleri aracılığıyla ERT'nin

AB politikalarını yönlendirişi ve bunu yaparken uyguladığı yöntemler ortaya konacaktır.

Avrupa Sanayiciler Birliği, birçok alanda AB politikalarını yönlendirmeye çalışmaktadır. Çalışmada ERT politikaları üç temel başlık altında incelenmektedir; yatırım alanının iyileştirilmesi politikaları, Avrupa'nın rekabet gücünün artırılması politikaları ve Avrupa sanayiinin desteklenmesi için yürütölen politikalar. Avrupa Sanayiciler Birliği'nin yatırım alanının iyileştirilmesi için yönlendirdiği politikalar; Tek Pazar ve Ekonomik ve Parasal Birliğin kurulmasıdır. ERT, Avrupa'nın rekabet gücünün artırılması için Lizbon Stratejisi, Dünya Ticaret Örgütü müzakereleri ve uluslararası muhasebe standartlarının oluşturulması için çalışmaktadır. ERT, AB'den Avrupa sanayiinin desteklenmesini talep etmektedir. Bunun için TransAvrupa Ağları, çevre politikaları ve istihdam ile ilgili yapılacak düzenlemeler ERT'nin ana faaliyet alanları olmaktadır. ERT'nin politikaları üç gruba bölünmekle birlikte birbirlerinden ayrı olarak düşünölmemelidir. Örneğin; yatırım alanının iyileştirilmesi altında incelenmemekle beraber; TransAvrupa Ağları ve DTÖ ilişkileri dolaylı olarak yatırım alanının iyileştirilmesini etkilemektedir. Tek Pazar, Ekonomik ve Parasal Birlik ve AB genişleme süreci dolaylı olarak rekabet gücünü etkileyen politikalarlardır. Lizbon hedeflerine ulaşılması ve uluslararası muhasebe standartlarının ERT'nin talepleri doğrultusunda oluşturulması dolaylı olarak Avrupa sanayiinin gücünü artıracak politikalarlardır. Bu üç ana eksen yanında ERT özellikle Merkez ve Doğu Avrupa ölkelerinde şubeleşme faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu çalışmalarını da Avrupa Birliği'nin genişleme politikaları altında takip etmektedir. Ortak Pazarın oluşturulması ve Tek Pazara geçilerek bu pazarın etkin işleminin sağlanması Avrupa Sanayiciler Birliği'nin AB politikalarını belirlemedeki ilk başarısıdır. Birleştirilmiş bir Avrupa pazarı, küresel rekabette AB'nin korunacağı bir alan olarak düşünölmüştür. Kuralları ve imkânları aynı olan böylesi bir pazar Avrupa sanayiinin rahat hareket etmesini sağlayacak ve ticari faaliyetleri artıracaktır. Tek Pazar politikalarından sonra ERT'nin en büyük ikinci projesi Ekonomik ve Parasal Birlik olmuştur. ERT, kuralları aynı olan Tek Pazarda, farklı para birimleri ve farklı politikalarla ticaret yapmanın zor olduğunu öne sürerek Ekonomik ve Parasal Birliğe geçiş sürecinin hızlandırılmasını talep etmiştir. AB, bu talebe kayıtsız kalmayarak para ve maliye politikalarının tek elden belirlendiği ve ortak para biriminin geçerli

olduğu Ekonomik ve Parasal Birliğe geçişi hızlandırmıştır. Böylece ERT şirketleri, 27 ülkenin para ve maliye politikalarını takip etmek yerine, Avrupa Merkez Bankası tarafından belirlenen tek para ve maliye politikasını takip etmek zorunda kalacaktır. ERT, değiştirmek istediği bir karar ile ilgili 27 ülke başkanı yerine zaten rahatça faaliyette bulunduğu AB'ye ve Avrupa Merkez Bankası'na başvurarak sorunlarını iletebilecektir. Avrupa içerisinde tek bir para birimi kullanılması ERT şirketlerini kur risklerinden koruyacaktır. TransAvrupa Ağları, ERT'nin oluşturarak AB'ye önerdiği, AB'nin ulaşım, enerji ve telekomünikasyon alt yapısının geliştirilmesine yönelik projeler dizisidir. ERT, Avrupa sanayiinin yatırım alanını geliştirecek ve Avrupa ekonomisinin rekabet gücünü artıracak bu ağlara büyük önem vermektedir. ERT şirketleri, kara-hava-demir-deniz ulaşımını kapsayan böylesi büyük bir yatırımı AB fonlarından finanse ettirmeyi başarmıştır. Lizbon Stratejisi, altında yer alan Lizbon hedefleri ile beraber ERT'nin takip edilmesini istediği politikalarındandır. Avrupa Sanayiciler Birliği, Lizbon hedefleri arasında yer alan; Ar-Ge yatırımlarının artırılması, kıyaslama yönteminin ve risk sermayesinin kullanılması, eğitim, yönetim ve fikri mülkiyet hakları ile ilgili düzenlemeleri yakından takip etmektedir. Bu hedeflerin AB tarafından gerçekleştirilmesi Avrupa sanayiinin gücünü artıracaktır. Özellikle Ar-Ge yatırımlarının artırılması ve fikri mülkiyet haklarının korunması; ERT'nin ilaç sektöründe faaliyette bulunan şirketleri açısından önem arz etmektedir. Büyük bir pazara hitabeden ilaç sektörü için; yeni ilaçlar geliştirilmesi, ilaç ruhsatlaması ve patent hakları ile ilgili yapılacak düzenlemeler daha çok kazanç demektir. Eğitim konusu da ERT şirketleri önünde büyük ve paylaşılmamış bir pazar olarak varlığını sürdürmektedir. ERT, eğitim hizmetlerinin kamu sektöründen uzaklaştırılması ve özerk hale getirilmesini istemektedir. Fen, matematik ve bilim ağırlıklı, ömür boyu eğitim esasına dayanan bir eğitim sisteminin ancak özel sektörün desteği ile oluşturulabileceğini belirten ERT, eğitim sektörünün özelleştirilmesi ile bu alanda da faaliyetlerini sürdürmeyi planlamaktadır. Dünya Ticaret Örgütü ile sürdürülen müzakereler de ERT için önemli politika başlıklarındandır. DTÖ müzakereleri ülkelerin bazı konu başlıklarında uzlaşamaması yüzünden tamamlanamamaktadır. ERT, müzakerelerde Avrupa sanayiinin ve Avrupa ekonomisinin çıkarlarının korunmasını talep etmekte ve AB'yi müzakereleri Avrupa lehinde yönlendirmesi konusunda uyarılmaktadır. Avrupa Sanayiciler Birliği,

uluslararası muhasebe standartlarının oluşturulması konusunda da AB'nin önemli bir rolü olduğunu düşünmektedir. Özellikle Amerikan şirketleri ile Avrupa şirketleri arasında değerlendirme farkına yol açacak şekilde standart belirlenmesinden korkan ERT, AB'yi bu standartların oluşumunda aktif katılım sağlaması konusunda uyarılmaktadır. ERT'ye göre AB; bu standartların oluşumunda Avrupa sanayiinin görüşlerine başvurmalı ve uluslararası görüşmelerde Avrupa'nın çıkarlarını korumalıdır. Avrupa Sanayiciler Birliği'nin en önemli konu başlıklarından biri de yeşil kapitalizm olarak tanımlayabileceğimiz çevre politikalarıdır. Çevre politikaları ERT tarafından iki ayrı başlıkta takip edilmektedir, bu başlıklar; iklim değişikliğinin önlenmesi ve enerji verimliliğidir. ERT, iklim değişikliğinin önlenmesi başlığı altında Kyoto Protoklü'nde yer alan esneklik mekanizmalarından yararlanmak istemektedir. Bu esneklik mekanizmaları Avrupa sanayiine yeni ticaret ve faaliyet alanları açacaktır. Diğer taraftan başka ülkelerin üretim şartlarını zorlaştıracak bu mekanizmalar ile Avrupa sanayii rekabet gücünü artıracaktır. Avrupa'nın enerji kaynakları açısından dışarıya bağımlı olması ERT'yi rahatsız etmektedir. Avrupa içerisinde bir enerji iç pazarı oluşturulması, yeni projelerle Avrupa'nın enerjisini üretebilmesi ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artırılması ERT'nin enerji verimliliği politikalarının temellerini oluşturmaktadır. ERT'nin önemli politika başlıklarından birisi de istihdamdır. İstihdam, işveren olarak ERT şirketleri için önemli bir düzenleme alanıdır. ERT, istihdam politikalarında özellikle esnek güvenlik yaklaşımı ve ömür boyu öğrenim üzerinde durmaktadır. Esnek güvenlik yaklaşımı, işgücü istihdamında esnek çalışma koşullarının benimsenmesidir. İşgücünün taleplerini geri plana iterek çokuluslu şirketlerin işgücünden koşulsuz yararlanmasına olanak veren bu uygulama AB'ye ERT tarafından önerilmiştir. Ömür boyu öğrenme sistemi çalışanların değişen üretim koşulları ve teknoloji konularında kendilerini sürekli eğitmeleri gerekliliğine dayanmaktadır. Bu sisteme göre şirketler, işgücünü eğitime sıkıntısına girmemeli; işgücü değişen her koşula kendiliğinden uyum sağlamalıdır.

Çalışmanın son bölümünde ise ERT'nin AB genişleme süreci paralelinde yürüttüğü şubeleşme çalışmaları ve özelde Türkiye politikaları incelenecektir ve bu inceleme AB ve ERT'nin Türkiye politikalarındaki benzerlikler üzerine kurulacaktır.

Avrupa Sanayiciler Birliği'nin bu üç başlık dışında takip ettiği bir başka politika alanı da AB genişleme sürecidir. ERT, AB genişleme sürecini şubeleşme faaliyetleri için kullanmaktadır. ERT, AB üyesi olmak için bekleyen üye ũlkelerde Genişleme Konseyleri kurmakta, bu ũlkelere danışmanlık hizmeti vermekte ve üyelik süreçlerini hızlandırmaktadır. Merkez ve Doğu ũlkelerini kapsayan genişleme süreci, ERT için yeni ve paylaşılmamış bir pazar imkânı anlamına gelmektedir. Merkez ve Doğu ũlkelerinin çoğunda ticari faaliyetleri bulunan ERT, bu ũlkelerin AB üyesi olmaları halinde işlem hacimlerini artıracak ve koşulların kolaylaşması ile daha çok kazanç elde edebilecektir. ERT, üç ana politika başlığı paralelinde ve AB aracılığıyla bu ũlkelerdeki yatırım alanının iyileştirilmesini ve ERT şirketleri lehine dũzenlenmesini sağlamaktadır. Kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi istenen bu ũlkeler, ERT şirketleri için serbest enerji, doğalgaz, telekomünikasyon pazarı anlamına gelmektedir. ERT'nin şubeleşme politikaları arasında Tũrkiye politikaları da bulunmaktadır. Avrupa Sanayiciler Birliği, Tũrkiye ile ilgili çalışmalarına; Tũrk Genişleme Konseyi ile başlamış ve ERT politikaları paralelinde hazırlanan 2004, 2005 ve 2006 yılı raporlarını yayınlamıştır. ERT, Tũrkiye Yatırım Danışma Konseyi ve bu Konsey'in İlerleme Raporları ile çalışmalarını sürdürmektedir. ERT'nin ana politika başlıkları Tũrkiye politikalarında da gũrũlmektedir. Ar-Ge yatırımlarının artırılması, piyasaların özelleştirilmesi ve etkinliklerinin sağlanması, fikri mũlkiyet hakları ve bũrokrasinin azaltılması gibi birçok alanda Tũrkiye'ye öneriler sunulmaktadır. ERT, vergi sistemi ile ilgili önerilerde bulunduğu Tũrkiye'nin, IMF'den uzaklaşmasını arzu etmektedir. Bu arzunun temelinde AB-ABD mũcadelesi yatmaktadır.

Avrupa Birliği'nin Tũrkiye Politikaları, politika araçları ile incelenecektir. Çalışmada; 2009 yılı İlerleme Raporu, 18 şubat 2008 tarihli Katılım Ortaklığı Belgesi, Mũzakere ereve Belgesi ve 2008 yılı Ulusal Programı esas alınarak AB'nin Tũrkiye amaçları ortaya konacaktır. AB ve ERT politikalarındaki amaç birlikteliği 2009 yılı İlerleme Raporu aracılığıyla incelenecektir. Bu inceleme; İlerleme Raporu'nda yer alan siyasi kriterler, ekonomik kriterler ve üyelik yũkũmlũlũklerini ũstlenebilme yeteneği ana başlıkları ile yapılacaktır. Tũrkiye'den beklenen; yatırım alanının iyileştirilmesi, yabancı yatırımların ũnũndeki engellerin kaldırılması ve kamu hizmetlerinin özelleştirmelere açılması gibi dũzenlemelerdir.

Çalışmada; AB genişleme sürecinin ERT'nin şubeleşme amaçlarına hizmet ettiği tezi üzerinde durulacaktır.

Böylece tez; neoliberal inşanın ortaya konması, ERT bünyesinde bu neoliberal inşanın yapılaş araçları ve yönteminin belirlenmesi ve özelde ERT'nin şubeleşme çalışmaları ve Türkiye örneği üzerine kurulacaktır.

1. ULUSÖTESİ KAPİTALİST SINIFIN ELİT PLATFORMU: AVRUPA SANAYİCİLER BİRLİĞİ

Kapitalizm, tekeller ve mali sermaye ile güçlenerek devam ettiği yolculuğunda en yüksek aşaması olan emperyalizme ulaşmıştır. Emperyalizm, Uluslar arası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası ve AB gibi küresel aktörlerin yardımıyla kolektif emperyalizme dönüşmüştür. 1980'li yıllarda İngiltere ve ABD'de başlayarak tüm dünyada yaygın uygulama alanı bulan neoliberal politikalar küresel ekonomik düzenin aktörlerini değiştirmiştir. Kapitalizm ve emperyalizmin tekelleri, neoliberalizm ile daha da güçlenen çokuluslu şirketler olmuştur. Çokuluslu şirketler ellerinde buldukları mali ve küresel sermayenin gücü ile zaman içerisinde sadece ekonomik kararlar üzerinde değil politik kararlar üzerinde de söz sahibi olmuşlardır. Ekonomik sistemde bu değişiklikler yaşanırken güç dengelerinde de değişiklikler olmuştur. 1960'lı yıllarda başlayan ve 1970'lerde daha da artan ekonomik durgunluk ve artan işsizlik Avrupa ekonomisini sarsmıştır. Amerika'nın teknoloji ve sanayi üzerinde yükselmeye devam eden ekonomik büyümesi ve istihdam artışı karşısında Avrupa, işsizlik sorununu çözememiş ve teknolojik yenilikler yapamamıştır. Teknoloji ve sanayiye dayanan yeni iş olanaklarının yaratılmaması, esnek üretim ve istihdam tekniklerinin benimsenememesi başta İngiltere olmak üzere Avrupa'yı ekonomik ve siyasi arenada ABD'nin gerisinde bırakmıştır. ABD, teknoloji ve sanayi üstünlüğü, esnek üretim teknikleri ve yeni sektörler ile yaratılan yeni iş olanakları ile ekonomisini geliştirmeye devam etmiştir. Bu ekonomik üstünlüğün yanında dış yardımlar ve militarist politikalar ile ABD küresel düzende hegemonik güç olmayı başarmıştır. ABD'nin hegemonik gücünü giderek artırması karşısında Avrupa çareyi Birlik kuvvetinden yararlanmakta bulmuş ancak ulus devlet yapısına sahip olan İngiltere, Fransa ve Almanya gibi ülkeler için bu federal yapı altında toplanmak kolay olmamıştır. Küresel yarışta söz sahibi olma arzusu ile Avrupa, AB çatısı altında hareket etmeye alışmak zorunda kalmıştır.

Neoliberalizmin ulusötesi bir hal alması ile yeni Avrupa düzeni, ulusötesi neoliberalizm ve dolayısıyla ulusötesi kapitalist sınıfın tercihleri doğrultusunda şekillenmeye başlamıştır. Ulusötesi kapitalist sınıf kendi sınıfının çıkarları doğrultusunda elinde bulundurduğu ekonomik gücü uluslararası politikaları

etkilemekte kullanmaya başlamıştır. Avrupa Sanayiciler Birliği, AB içerisinde faaliyette bulunan ulusötesi kapitalist sınıfa ait en önemli oluşumlardan biridir. Gerek yapılanması ve gerekse sahip olduğu sermaye ve erişim gücü Avrupa Sanayiciler Birliği'ni diğer oluşumlardan ve gruplardan ayırmaktadır. Ulusötesi kapitalist sınıfın bu elit platformu, sınıfının çıkarları doğrultusunda AB politikalarını yönlendirmek üzere kurulmuştur ve bu amacını fazlasıyla gerçekleştirmektedir.

Bu bölümde; kapitalizmden kolektif emperyalizme ve ulusötesi neoliberalizme uzanan ekonomik ve politik geçişler ile AB-ABD mücadelesi, Avrupa Birliği'nin neoliberal inşası ve Avrupa Sanayiciler Birliği incelenecektir. Avrupa Sanayiciler Birliği, kuruluşu, yapısı, işleyişi ve amaçları ile tanımlanacaktır. Bu süreç ve kimlik tanımlaması; Avrupa Sanayiciler Birliği'nin ulusötesi kapitalist bir sınıf olduğunun ortaya konması için yapılacaktır. Çalışmada ayrıca Avrupa Sanayiciler Birliği'nin AB organlarına ilk nüfuzu olan Rekabet Danışma Grubu'na yer verilecektir. Bölümün sonunda Avrupa içerisinde faaliyet gösteren ve ulusötesi kapitalist sınıfın bir başka oluşumu olan Avrupa İş Dünyası Konfederasyonu, Avrupa Sanayiciler Birliği ile karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Bu karşılaştırmalı inceleme ile Avrupa Sanayiciler Birliği'nin AB içerisindeki etkinliği ve gücü ortaya konacaktır.

1.1. Kapitalizmin İç Çelişkisi - AB-ABD Mücadelesi

1.1.1. Kapitalizmden Emperyalizme

Sanayideki olağanüstü büyüme ve üretimin dikkat çekici bir hızla sürekli daha büyük işletmelerde yoğunlaşması, kapitalizmin en belirleyici özelliklerinden biridir.¹ Üretimde yoğunlaşmanın başlaması işletme başına düşen büyük sermaye yatırımlarının yeni işletmeleri daha da büyük miktarlarda sermaye temin etmeye zorlamıştır. Yeni işletmelerin yoğunlaşma sonucu doğan dev işletmelere rakip olabilmesi için büyük bir üretim fazlası yaratmaları gerekmiştir ki bu da küçük işletmeler için mümkün olmamıştır. Kapitalizmin en önemli özelliği birleşmedir. Hilferding'e göre birleşme, ekonomik dalgalanmaları ortadan kaldırır ve dolayısıyla birleşik işletmelere daha istikrarlı kâr oranları sağlar. Birleşme yoluyla rekabetin tekele dönüşmesi, modern kapitalist ekonominin en önemli olgularından biridir -

¹ Vladimir İlyiç Lenin, **Emperyalizm**, Evrensel Basım Yayın, 4. Basım, İstanbul, 2005, s. 38.

hatta en önemlisidir -.² Üretimdeki yoğunlaşma sonucu tekellerin doğuşu kapitalizmin temel yasasıdır. Modern tekellerin yaygın biçimde ortaya çıkışı 1860'lı yıllara dayanmaktadır. 1860'tan önce sadece birkaç kapitalist tekel varken, 1870-1880 yılları arasında yaşanan uluslararası bunalım ve sonrasında serbest rekabet doruğa ulaşmış ve tekeller doğmaya başlamıştır. 1889-1890 Yılları arasındaki kısa canlanma döneminde, bu canlanmadan yararlanmak üzere büyük ölçüde kartel sistemine³ başvurulmuştur. Ancak uygulanan yanlış politikalar ve hızla artan fiyatlar ekonomik bunalımın aşılmasına yardımcı olamamıştır. Bunalım aşılammakla birlikte karteller geçici bir olgu olmaktan çıkarak ekonominin temellerinden biri haline gelmiştir. Hammadde sanayii başta olmak üzere sanayi alanlarını sırayla ele geçirmişlerdir. Karteller, 19. yüzyılın sonlarına doğru giderek büyümüş ve güçlenmiştir. 1900-1903 Yılları arasında yaşanan krizden sonra karteller bütün ekonomik yaşamın temellerinden biri haline gelmiştir. Karteller satış koşulları, ödeme vadeleri gibi konularda anlaşmalar yaparak, üretilecek ürünlerin miktarlarını ve fiyatlarını saptayarak pazarları ve bu pazarlardan elde edilen kârları kendi aralarında bölüşmüştür. Serbest rekabet de kartellerin faaliyetlerini artırmaları sonucunda şekil değiştirmiştir. Artık şirketler birbirinden habersiz ve bilgisine sahip olmadıkları bir pazar için üretimde bulunmak zorunda değildir. Yoğunlaşma öylesine ilerlemiştir ki dünyadaki tüm hammadde kaynaklarının yaklaşık miktarını tahmin etmek mümkün olmaktadır. Karteller sözleşmeler veya anlaşmalar ile bu kaynakları bölüşmek için çabalamaktadır. Karteller sadece hammadde kaynakları ile kalmamış, insan gücü, ulaşım yol ve araçlarını da ele geçirmeye başlamıştır. Üretim toplumsallaştıkça üretim araçları az sayıda kişinin özel mülkiyetinde kalmayı sürdürmüştür. Serbest rekabet az sayıda tekelin toplumun geneli üzerindeki baskısının artmasıyla yerini tekelleri rekabete bırakmıştır.

Tekeller gibi bankaların da kapitalizmin emperyalizme dönüşmesinde büyük rolü vardır. Yaşanan kriz dönemlerinde (1870-1880 ve 1900-1903 yıllarında) sanayi sermayesi elindeki metalleri satamadığı için finansal sıkıntılarını gidermek üzere bankalara başvurmuştur. Bankalar, sanayiye kredi yoluyla para akışı sağlamış sonraki zamanlarda da sınaî yatırımlar için aracı olmuşlardır. Bankalar aracılığıyla atıl durumdaki para aktif sermayeye dolayısıyla kâr sağlayan sermayeye dönüşmüş

² A.k, s. 39.

³ Kartel aynı alanda faaliyet gösteren işletmelerin bir araya gelerek tekelleşmeleridir.

ve bu parasal gelir kapitalist sınıfın emrine verilmiştir. 1900'lü yıllarda bankalar da aynı tekeller gibi, küçük bankaları yutmakla kalmamış, onların sermayelerine katılarak, hisse senetlerini satın alarak ya da takas ederek, bir borç ilişkisi sisteminden yararlanarak küçük bankaları kendilerine bağlamış, kendi gruplarına katmışlardır.⁴ Bankaların bu yoğunlaşması ekonomideki rollerini de temelden etkilemiş faaliyetlerini daha önemli hale getirmiştir. Yoğunlaşma ve finansal alanda yaşanan bu tekelleşme, bankaların kısıtlı mali gücünü, piyasayı kontrol etme, kredi faaliyetlerini genişleterek veya daraltarak piyasadaki diğer aktörleri yönetme ve kendilerine bağlı kılma imkânı vermiştir. Buna paralel olarak az sayıda banka yöneticisi ekonominin tamamını etkileme gücüne kavuşmuştur. Dağınık kapitalistler, tek bir kolektif kapitaliste dönüşmüştür. Bankaların dev boyutlardaki sermayeyi ve ekonomi üzerindeki kontrolü ellerinde bulundurmaları sanayinin de az sayıdaki banka grubuna bağımlılığını artırmıştır. Sanayinin bankalara bağımlılığı sadece sermaye gücü ile de sınırlı kalmamıştır. Bankalar ile sanayi arasında hisse senetleri alımları ve banka yöneticilerinin sanayi işletmelerinin denetim veya yönetim kurullarına girmesi yoluyla da karşılıklı bir kaynaşma gerçekleşmiştir. Bu kaynaşma sayesinde banka yöneticileri kurullarında buldukları sanayi dallarında uzmanlaşma şansı yakalamıştır. Lenin, 1910 yılından itibaren bu kaynaşmanın arttığını, 751 şirkette bankaların yönetim veya denetim kurulu üyeliği yaptığını aynı şekilde şirketlerin de bankalarda bu görevleri üstlendiğini ifade etmiştir.⁵

Bu kaynaşma mali sermayeyi doğurmuştur. Mali sermaye bankaların denetim altında bulundurduğu sanayicilerin kullandığı sermayedir.⁶ Mali sermaye tekeli sanayi birliklerinin sermayesiyle iç içe geçip kaynaşmış az sayıdaki tekeli büyük bankanın sermayesini ifade etmektedir. Serbest rekabetin egemen olduğu eski kapitalizmin ayırt edici niteliği meta ihracı iken tekellerin egemen olduğu emperyalizmin ayırt edici niteliği sermaye ihracıdır. 20.Yüzyılda sermaye ihracı çok büyük rakamlara ulaşmıştır. Bu sayede zengin kapitalist birkaç devlet dünyanın geri kalanını baskı altında tutabilmiş ve dünyayı kendi aralarında paylaşmıştır. Sermaye ihracı arttıkça, tekellerin etki alanları daha da büyümüş, tekeller daha büyük anlaşmalar yapabilmiş

⁴ A.k., s. 56.

⁵ Verilen örnekler arasında ERT üyesi olan Krupp (birleşme sonrası ThyssenKrupp) da yer almaktadır. Lenin, Krupp'un büyük bankaların denetim kurullarında bulunduğunu saptamıştır.

⁶ Rudolf Hilferding, **Finans Kapital**, Belge Yayınları, İstanbul, 1995,s. 339.

ve uluslararası tekellere dönüşmüştür. 20. Yüzyıl eski kapitalizmin yeni kapitalizme, sermaye egemenliğinin mali sermaye egemenliğine dönüştüğü bir dönüm noktası olmuştur. Hilferding'in Marx'a atıf yapan tabiriyle sermaye (*Das Kapital*) mali sermaye (*Das Finanzkapital*) olmuştur. Mali sermaye öylesine büyük bir güç haline gelmiştir ki bağımsız devletlere bile boyun eğdirmiştir. Hilferding'e göre mali sermaye özgürlük değil, egemenlik istemektedir. Piyasanın "görünmez el"i mali sermaye olmuştur.⁷

Kapitalizmin temeli meta üretimi ve serbest rekabettir. Ancak üretimin yoğunlaşması ve işletmelerin birleşerek daha da büyük yapılar haline gelmeleri ve tekelleri oluşturmaları serbest rekabetin şeklini değiştirmiştir. Bu şekil değişikliğine tekelleşen bankalar ve ekonomiyi kontrol altına alan mali sermaye de eklenince kapitalizm değişik bir hal almıştır. Dünyanın paylaşılması artık, hiçbir kapitalist güç tarafından ele geçirilmemiş bölgelere rahatça yayılan bir sömürge politikasından, tümüyle paylaşılmış yeryüzü topraklarını teknelci egemenlik altına alan sömürge politikasına geçişi ifade etmektedir.⁸ Lenin'in eksiksiz tanımı ile **emperyalizm**,⁹ **kapitalizmin en yüksek aşamasıdır**. Bu aşamaya geçiş 19. yüzyılın son yıllarında tekellerin ortaya çıkmasıyla başlamış, bankaların ekonomide artan etkisi ve mali sermayenin oluşmasıyla tamamlanmıştır.

Lenin'e göre emperyalizm beş aşamada oluşmuştur:¹⁰

- 1) Üretim ve sermayenin yoğunlaşmasının ekonomik yaşamda belirleyici rolü oynayan tekelleri yaratacak kadar yüksek bir gelişme aşamasına ulaşmış olması,
- 2) Banka sermayesi ile sanayi sermayesinin iç içe geçip kaynaşması ve bu mali sermaye temelinde mali oligarşinin oluşması,
- 3) Meta ihracından farklı olarak sermaye ihracının özellikle büyük bir anlam kazanması,

⁷ John Bellamy Foster, **Emperyalizmin Yeniden Keşfi**, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2006, s. 217.

⁸ Vladimir İlyiç Lenin, a.g.k., s. 119.

⁹ Emperyalizm terimi ilk kez 1898'de İspanya-Amerika savaşı sırasında Charles A. Conant tarafından kullanılmıştır. Conant, North American Review'da yayınlanan "Emperyalizmin Ekonomik Temelleri" adlı makalesinde, emperyalizmin kârlı yatırım kaynaklarının kıtlığı karşısında sermaye fazlasını emmek için; bir başka deyişle, kendisinin **sıkışmış sermaye** olarak adlandırdığı sorundan kurtulmak için emperyalizmin gerekli olduğunu ileri sürmüştür. (Vladimir İlyiç Lenin, a.g.k., s.56)

¹⁰ A.k., s. 119.

- 4) Dünyayı kendi arasında paylaşan tekelleri uluslar arası tekelleri kapitalist birliklerin oluşması ve
- 5) Yeryüzü topraklarının kapitalist büyük güçler arasında paylaşılmasının tamamlanmasıdır.

Magdoff, Lenin'in kapitalizm ve onun en yüksek aşaması olan emperyalizm şeklindeki ayrımını **eski emperyalizm** (15. yüzyıl sonrası) ve **yeni emperyalizm** (19. yüzyıl sonrası) olarak adlandırmaktadır. Magdoff'a göre eski emperyalizm kaynakların ele geçirilmesi ile sınırlıdır oysa yeni emperyalizm ele geçirilen kaynakların başkalaştırılmasıdır.¹¹ Mandel ise 19. yüzyıl sonrasını kapitalizmin ikinci evresi olarak gördüğü dönemi **geç kapitalizm** olarak ifade etmektedir ve geç kapitalizmin temelinde eşitsiz mücadele vardır.¹² Foster **yeni emperyalizm** olarak ifade ettiği 19. yüzyılın son çeyreğine ait bu dönemin iki ayırt edici özelliği üzerinde durmaktadır. Bunlar:¹³

- 1) İngiliz hegemonyasının kırılması ve ileri kapitalist devletler arasında küresel sınırların kontrolü için rekabetin artması ve
- 2) Tekelleri kuruluşların yükselmesidir.

19. yüzyıl serbest rekabet ve kapitalizmin dönemi olmuş, 20. yüzyılda yerini tekelleşme, bankalar ve mali sermaye ana unsurlarıyla ortaya çıkan kapitalizmin en yüksek aşamasına bırakmıştır. Emperyalizm dünya üzerindeki kaynakların paylaşılma mücadelesini de beraberinde getirmiş, 20. yüzyılın başları Afrika'nın paylaşılması üzerine sürüp giden çatışmalar, Çin-Japonya Savaşı (1894-1895), İspanyol-Amerikan Savaşı, Güney Afrika (Boer) Savaşı ve Rus-Japon Savaşına sahne olmuştur.¹⁴

1.1.2. Emperyalizmden Kolektif Emperyalizme

Emperyalizmi, sömürgecilik dönemi, emperyalizm dönemi ve şimdilik son bacağı oluşturan hâkim gücünü Amerika'nın oluşturduğu **kolektif (küresel) emperyalizm** dönemi olmak üzere üç döneme ayırmak mümkündür. 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlangıcında, küresel gerçeklik ilkesi, İngiliz hegemonyasının azalması ve

¹¹ Harry Magdoff, **Sömürgecilikten Günümüze Emperyalizm**, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2006, s. 11-12.

¹² Ernest Mandel, **Geç Kapitalizm**, Versus Kitap, İstanbul, 2008, s. 288 ve s. 461.

¹³ John Bellamy Foster, **Emperyalizmin Yeniden Keşfi**, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2006, s. 30.

¹⁴ A.k., s. 57.

bunu takiben ileri kapitalist devletlerarasındaki rekabetin artmasıydı ki bu da 1. ve 2. Dünya Savaşlarının çıkmasına neden olmuştur.¹⁵ 1. Dünya Savaşı sonrası Sovyetler Birliği'nin yükselişi yeni güç dengeleri oluşturmuştur. 1. Dünya Savaşı'ndan Amerika güçlenerek çıkmıştır. Bu dönemde çokuluslu şirketler de dünya ekonomisi üzerindeki ağırlıklarını artırmışlardır. 2. Dünya Savaşı sonrasında dünyanın iki büyük gücü olan Amerika ve Sovyetler Birliği arasında Soğuk Savaş dönemi başlamıştır. Ayrıca 2. Dünya Savaşı sonunda Avrupa ekonomisi çok zayıflamış ve dünya ekonomisi üzerindeki iktidarını tamamen yitirmiştir. Bu dönemde Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası ve Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) sonucunda Dünya Ticaret Örgütü'nün kurulması, Amerika'nın kendisini hegemonik bir konuma oturttuğu uluslararası bir düzenin gelişmesine yardımcı olmuştur. 1945-1990 yılları arasında süren Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği karşı gücüne rağmen militarizm tabanlı Amerikan kapitalizmi güçlenmeye devam etmiştir. 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılması ile Soğuk Savaş dönemi sona ermiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılması ile Amerika'nın lider güç olduğu üç kutuplu (Amerika-Japonya-Avrupa) düzene geçilmiştir. 2. Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan iktisadi büyüme konjonktürü pazarların genişlemesine yardımcı olmuştur. Bu dönemin egemen üretim mekanizması Fordizm olmuştur. Fordizm kavramı 2. Dünya Savaşı ile 1970'li yıllarda ortaya çıkan petrol krizi arasındaki dönemdeki üretim örgütlenmesi için kullanılmaktadır.¹⁶ Kitlesele üretim ve tüketime dayalı bir birikim rejiminin bulunduğu bu dönemde, üretim işçinin fiziksel niteliğine bağlı olmaktan çıkmış, makinelerin teknik özelliklerine göre planlanmaya başlamıştır. Bu yıllarda üretim artmış, çokuluslu şirketler sermayelerini büyütmüş ve kapitalizm en rahat dönemini yaşamıştır. Üretimin ve buna bağlı olarak da istihdamın sürekli arttığı bu dönem aşırı meta birikimine neden olmuştur ve 1960'ların sonundan itibaren gelişmiş kapitalist ülkelerin büyüme ve üretkenlik artış hızlarında önemli düşüşler gözlenmiştir. 1970'li yılların ikinci yarısında petrol krizinin de etkisiyle durgunluk özellikle endüstriyel yönden gelişmiş ülkeleri etkilemiş ve işsizliğin artmasına neden olmuştur. Fordizmin krizi emek maliyetinin ve sosyal harcamaların yüksekliği, düşen üretim ve küreselleşme ile açıklanmıştır. Enflasyon, azalan büyüme oranları, yüksek

¹⁵ A.k., s. 31.

¹⁶ Yusuf Özel, "Üretim Sürecinde Yaşanan Dönüşüm ve Esneklik", Bkz. http://paribus.tr.googlepages.com/y_ozel2.pdf, (Erişim Tarihi : 21/04/2008)

işsizlik oranları ve ekonomik durgunluk da bu krizin sonuçları olmuştur. Fordist üretim sistemi üretkenlik artışında düşüşe neden olurken ulusal ekonomiden küresel ekonomiye geçişi sağlamış ve yeni üretim sistemlerinin koşullarını hazırlamıştır. Bilgisayar teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişme ile birlikte mikro elektronik cihazların üretim süresine dahil edildiği, küreselleşme eğilimlerinin artmasıyla birlikte uluslararası rekabetin hız kazandığı ve işgücü piyasasındaki sektörel dağılımın hizmet sektörü lehine genişlediği bir döneme girilmiştir.

Neoliberalizm

Kriz dönemi uyum politikaları ile atlatılmaya çalışılmıştır. Bu politikalar emek maliyetini ve sosyal devlete ilişkin harcamaları düşürmek, Keynesyen ekonomik politikaları ortadan kaldırmak şeklinde olmuştur. Bu dönemde uluslararası mali sermayenin ekonomi politikası neoliberalizm politikaları uygulanmaya başlanmıştır. Neoliberal politikalar ilk olarak 1970’li yılların sonlarında ABD ve İngiltere tarafından uygulamaya başlanmıştır. 1979 Yılında İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher’in başka seçeneç yok (*There is no alternative-TINA*) sloganıyla ünlenen bu politikalar iki ülkede de son derece kararlılıkla uygulanmaya başlanmıştır. 1980’lerin sonuna gelindiğinde başta Avrupa ülkeleri olmak üzere neredeyse tüm dünyada neoliberal politikalar ile posta, telekomünikasyon ve elektrik başta olmak üzere özelleştirmeler yoluyla kamu varlıkları özel sektöre aktarılmıştır. Özelleştirmeler yoluyla sendikaların güçleri kırılmıştır.

Neoliberal politikalar, kriz koşullarında kapitalist birikimi ve genişletilmiş yeniden üretim sürecini güvence altına almak ve tekelci sermayenin sömürü oranını artırmak için kullanılmıştır. Neoliberal politikalar ile uluslararası planda hızla büyüyen sermayeye daha büyük ekonomik alanlar açılmış ve tekelci sermaye karşısında işgücünün değeri düşürülerek işçi sınıfına karşı planlı bir küçültme hareketi yürütülmüştür.¹⁷ Böylece monetarist politikalar yerini özelleştirmeler, liberalizasyon ve deregülasyon araçlarının kullanıldığı liberal programlara bırakmıştır. Serbest piyasaya sınırsız özgürlük veren neoliberal politikalar ile devletler tarafından pazarı kısıtlayacak tüm girişimler ortadan kaldırılmıştır.¹⁸ Korumacı politikalar kaldırılmış, dış ticaret teşvik edilmiş, para piyasaları serbestleştirilmiş, dış pazar yönlü

¹⁷ Şaban İba, “Neoliberalizm ve Kültürel Sonuçları”, Bkz. http://www.kurtulushareketi.org/files/publications/journal/kurtulus_04_08.pdf, (Erişim Tarihi : 01/05/2010)

¹⁸ John Bellamy Foster, a.g.k., s. 236.

politikalara geçilmiştir. Alınan neoliberalist politika önlemleri, başta üretim süreci olmak üzere emek yapısında ve toplumsal ekonomik kurumlarda köklü bir dönüşümü ifade eden Post Fordist üretim sürecinin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Post Fordizm ile üretim sistemi ve işgücü piyasalarının esnek bir yapıya kavuşturulması amaçlanmıştır. Esneklik, işletmelere nitelikli elemandan yararlanma, emek maliyetini en aza indirerek uluslararası rekabette söz sahibi olma şansı tanırken, emeğin üretim sürecindeki rolünü zayıflatmış, kendi arasında ikamesini kolaylaştırmış, sermaye karşısında güç kaybetmesine ve örgütsüz bir üretim faktörü haline gelmesine neden olmuştur.¹⁹

Daha önceki ekonomik politika ve sistemlerden farklı olarak neoliberalizm dünya ekonomik, sosyal ve politik hayatta çok büyük değişikliklere sebep olmuştur. Esnek üretim sistemleri ve teknolojinin yükselişi, sermayenin egemen olduğu, üretimin ve tüketimin çok hızlı şekil değiştirdiği bir dönemi başlamıştır. Liberalizminin serbestlik anlayışına ek olarak neoliberalizmin sunduğu ekonomik özgürlük, yüksek yaşam standartları, huzur, mutluluk ve demokrasi kavramları bu politikaların 1980’li yıllardan günümüze kadar gücünü artırarak gelmesini sağlamıştır. Böylece emperyalizm kolektif emperyalizme dönüşmüştür. Kolektif emperyalizm, gelişmiş kapitalist ülkelerin, çokuluslu şirketlerin ve uluslararası mali sermayenin bir kolektif güç olarak dünyanın geri kalanını özellikle azgelişmiş ülke ekonomilerini etkisi altına alma mücadelesidir. Bu mücadelenin baş aktörleri Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü’dür. Neoliberal politikalar kolektif emperyalizmin en önemli aracıdır. Devlet kurumlarının özelleştirilmesi, vergi reformları, serbest uluslararası ticaretin arttırılması, deregülasyon gibi neoliberal politikalar kolektif emperyalizmin yayılmasını sağlamaktadır. Bu yayılma özellikle azgelişmiş ülkelerin yapısal dönüşümü aracılığıyla ve bu ülkeler üzerinden yapılmaktadır. Yönetişim, üst kurullu yapılar, kamu hizmetlerinin bölünerek yönetilmesi ve özelleştirilmesi kolektif emperyalizmin yayılma araçlarıdır. Neoliberalizmin deregülasyon yöntemi daha sonraki yıllarda reregülasyon politikalarına dönüşmüş ve bu şekilde devletler sermayenin önündeki engelleri kaldırmak yönünde düzenlemeler yapmaya başlamıştır. Böylece ekonomiyi serbest

¹⁹ Yusuf Özel, “Üretim Sürecinde Yaşanan Dönüşüm ve Esneklik”, Bkz.: http://paribus.tr.googlepages.%20com/y_ozel2.pdf, (Erişim Tarihi : 21/04/2008)

bırakan devlet yerini ekonomiye özel teşebbüsün istediği düzenlemeleri yapmak için müdahale eden devlete bırakmıştır.

20. yüzyılda yaşanan malileşme dönemi mali sermayenin ortaya çıktığı dönemden çok farklıdır.²⁰ Mali sermaye bu dönemde uluslararası boyuta ulaşmıştır, bu uluslararası boyut üretim sektöründen finans sektörüne kayışı da beraberinde getirmiştir. Bankaların faaliyet alanları genişlemiş, işlem hacimleri büyümüştür. Bu büyümeye paralel olarak mali sermaye de sürekli büyümektedir. Uluslararası mali sermaye tekeli mali sermayenin daha da güçlenerek ekonomik hayata yansımalarıdır. Malileşme döneminde üst ve alt gelir grupları arasındaki farklılıklar artmış aynı şekilde gelişmiş ülkeler ve az gelişmiş ülkeler arasındaki gelir farklılıkları da kapanamayacak kadar yüksek boyuta ulaşmıştır. Uluslararası mali sermayenin en önemli aracı Uluslararası Para Fonu'dur. Uluslararası Para Fonu (IMF), "ekonomik temellerin" güçlendirilmesi amacıyla az gelişmiş ülke ekonomilerine nüfuz etmekte ve bu ülkelerin uluslararası mali sermayeye olan mali bağımlılığını daha da artırmaktadır. Samir Amin'e göre kolektif emperyalizmi belirleyen unsurlar dünyadaki kaynaklar üzerinde kontrole sahip olmak ve mali sermaye gücü ile yetinmeyip askeri tekeli elinde bulundurmak.²¹ Gelişmiş kapitalist ülkelerin özellikle ABD'nin az gelişmiş ülkelere nüfuz etme yolu genellikle yardımlar yoluyla olmaktadır. Bu yardım ekonomik açıdan olabileceği gibi askeri yardım şeklinde de olabilmektedir. Bu yardımlar yardım edilen ülkelerin hammadde kaynaklarına ulaşmak (Irak örneğinde olduğu gibi), çokuluslu şirketlere faaliyet alanı yaratmak (birçok az gelişmiş ülkede olduğu gibi) ve müttefik kazanmak için yapılmaktadır.²² Yaşanan her kriz ekonomik politikaların değişmesine ve kapitalizmin şekil değiştirmesine sebep olmaktadır. Günümüzde kapitalizm, sömürgecilik ve emperyalizm aşamalarını tamamlamış, kolektif emperyalizm aşamasını sürdürmektedir.

Çokuluslu Şirketler

16. Yüzyılda İngiliz ve Hollanda şirketleri sınır ötesi ticaret yapmaya başlamışlardır. İngiliz Doğu Hindistan Ticaret Şirketi adındaki şirket alım satım işlemlerini Uzak

²⁰ John Bellamy Foster, "Kapitalizmin Finanslaşması", Bkz. <http://monthlyreview.org/0407jbf.htm>, (Erişim Tarihi: 19/10/2007)

²¹ Samir Amin, "ABD Emperyalizmi, Avrupa ve Orta Doğu", **Monthly Review**, V. 56, Sayı:6, Bkz.: <http://www.monthlyreview.org/1104amin.htm>, (Erişim Tarihi: 05/06/2007)

²² Harry Magdoff, a.g.k., s. 96.

Doğu, Afrika ve Amerika'ya taşımıştır. Ancak sanayi kapitalizminin de yardımıyla esas anlamda çokuluslu şirketler 19. yüzyılda ortaya çıkmıştır. 20.Yüzyıla gelindiğinde bu şirketlerin dünya üzerindeki kontrolleri üst seviyelere ulaşmıştır. 1. ve 2. Dünya Savaşları bu şirketler için büyük bir pazar yaratmıştır. Mali sermayenin egemenliğini artırması çokuluslu şirketlerin konumunu güçlendirmiştir. 1960 yılında çokuluslu şirketlerin sağladığı doğrudan yabancı yatırımlar %17 artmıştır. 1970'li yıllara gelindiğinde bu şirketler küresel ekonominin %70-80'ine hâkim duruma gelmişlerdir. 1970 yılında 7.000 civarında çokuluslu şirket mevcutken 2000'lere gelindiğine çokuluslu şirketlerin sayısı 38.000'e yükselmiştir.²³ 1984 Yılında çokuluslu şirketler tarafından sağlanan doğrudan yabancı yatırımlar %24, 1995 yılında ise %33 oranında artış göstermiştir.²⁴

1960'lardan itibaren, birden fazla ülkede üretim faaliyeti yürüten şirketler için çokuluslu şirket (*multinational corporations*-MNC's) terimi kullanılmaya başlanmıştır.²⁵ 1980'lerde yükselen küreselleşme dalgası çokuluslu şirketleri daha fazla güçlendirmiştir. Bu organizasyonların devletlerin regülasyonundan ve müdahalesinden göreceli olarak özerklik kazanması, mülkiyetlerinin de giderek uluslararasılaşmasıyla çokuluslu şirket (MNC's) terimi yerini ulusötesi şirket (*transnational corporations*-TNC's) terimine bırakmıştır.²⁶ Birleşmiş Milletler de yayınlarında ulusötesi şirket (TNC's) terimini kullanmayı tercih etmektedir. Ulusötesi şirket terimi bu şirketlerin günümüzde ulaştıkları ekonomik seviyeyi daha iyi anlatmakla beraber ülkemizde de dünyada da iki terim ile ilgili kesin bir dil birliği bulunmamaktadır. Faaliyet alanlarının birden fazla ülkede olması nedeniyle tezde **çokuluslu şirket** terimi kullanılacaktır.

Çokuluslu şirketler birden fazla ülkede kazanç sağlayıcı iktisadi faaliyette bulunan ve/veya uluslararası üretim yapan şirketlerdir. Bu şirketler üretimlerini, satışlarını

²³ Jed Greer, Kavaljit Singh, **Çokuluslu Şirketlerin Kısa Tarihi**, Bkz.: <http://www.globalpolicy.org/component/content/article/221-transnational-corporations/47068.html> , (Erişim Tarihi: 14/05/2010)

²⁴ William I. Robinson, Jerry Harris, "Küresel Yönetici Sınıfa Doğru mu? Küreselleşme ve Ulusötesi Kapitalist Sınıf", **Bilim ve Toplum**, V.: 64, Sayı:1, 2000, Bkz.: http://www.net4dem.org/mayglobal/Papers/RobinsonHarris7_16.pdf, (Erişim Tarihi:01/06/2010)

²⁵ Çokuluslu şirket terimini ilk kez kullanan Roosevelt zamanında Tennessee Valley Authority'nin ve Truman zamanında Atomik Enerji Komisyonu'nun müdürlüğünü yapmış olan David E. Lilienthal'dir. Lilienthal'ın 1960 tarihinde Carnegie Teknoloji Enstitüsü'nde verdiği ve "Development and Resource Cooperation" da yayınlanan bir yazısının başlığı "Çokuluslu Şirketler"dir. (Paul Sweezy, Paul Baran, **Tekelci Sermaye**, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2007, s. 186.)

²⁶ Terence K. Hopkins, Immanuel Wallerstein, **Geçiş Çağı**, ZED Yayın, Londra, 1996, s.48

ve/veya hizmet sunumlarını farklı ülkelerde yapmaktadır.²⁷ Çokuluslu şirketler sermaye, işgücü ve araştırma faaliyetleri dahil olmak üzere tüm ekonomi dünyasını yönetmektedirler. Bu şirketlerin mülkiyeti ve yönetimi birden fazla ülke vatandaşına ait olabilmektedir. Çokuluslu şirketler ülkelere doğrudan yabancı yatırım (*foreign direct investment*-FDI) sağlayan ve buldukları ülkelerdeki faaliyetleri kontrol eden işletmelerdir. Bazı çokuluslu şirketlerin bütçeleri pek çok küçük ülkenin bütçesinden büyüktür. Elleriindeki geniş yatırım kapasiteleri nedeniyle ülkeler çokuluslu şirketleri kendi ülkelerine çekebilmek için vergi oranlarını düşürmüş ve şirketlerin rahat faaliyet göstermesine olanak verecek yasaları uygulamaya koymuşlardır. Doğrudan yabancı yatırımın birincil kaynağı oldukları için özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomileri ve sosyal politikaları üzerinde bu şirketlerin etkileri artarak devam etmektedir.

Santos'un bağımlılık teorisine²⁸ göre bağımlılık iki aşamayı tamamlamış ve üçüncü aşamaya geçmiştir. Bu aşamalar;

- 1) Sömürgeci bağımlılık,
- 2) Mali bağımlılık ve
- 3) Çokuluslu şirketlere bağımlılıktır.

Piyasanın görünmez eli artık mali sermaye de değildir, çokuluslu şirketlerin ve yöneticilerinin elidir. Bu şirketler ve yöneticileri piyasayı yönetmekte ve dünyadaki kaynakların kullanımını ihtiyaçların karşılanmasından çok para kazanmak için planlamaktadır. Çokuluslu şirketler dünya ekonomik, politik ve dolayısıyla sosyal yaşamı üzerinde çok büyük bir güce sahiptir. Marx'a göre 16-17. yüzyılda doğan bu şirketlerin sermayeleri sürekli artmış ve bu artan sermaye giderek tek elde toplanmıştır. Çokuluslu şirketler, kapitalizmin doğal sonucudur ve tekeli kapitalizm ile beslenmektedir.²⁹ 18. yüzyılın ortalarında ticari hayatın yapı taşı olan aile işletmeleri bu dönemde yaşanan ekonomik ve teknolojik gelişmeler sonucunda değişime uğrayarak profesyonel işletmelere dönüşmüştür. 19. yüzyılda yaşanan tekelleşme ise bu işletmeleri ulusal düzeyde çalışan anonim şirketler haline

²⁷ Raj Aggarwal , Colm Kearney, Jenny Berrill, “Uluslararası Ticarete Çokuluslu Şirketleri Sınıflandırmak: Araştırma Tasarımı ve Strateji için Uygulamalar”, Kent Devlet Üniversitesi-Finans Bölümü, Dublin Üniversitesi-İşletme Bölümü, Çalışma Notları, 2006, s. 2.

²⁸ Theotonio Dos Santos, “Bağımlılığın Yapısı”, K.T. Fann ve Donald C. Hodges, ABD Emperyalizmi Okumaları, Boston, 1971, s. 226.

²⁹ Harry Magdoff, a.g.k., s. 198.

getirmiştir. 20. yüzyıla gelindiğinde ise anonim şirketler çokuluslu şirketlere dönüşmüştür.

Ülkeleri dışındaki hammadde kaynakları bu şirketlerin kendi ülkeleri dışında faaliyette bulunmaya başlamalarının en önemli nedeni olmuştur. Daha önce bilinmeyen hammadde kaynakları tekelleşme sonrasında detayları ile saptanabilir olmuş, bu da şirketleri bu kaynakları bulmak için kendi ülkeleri dışında varlık göstermeye itmiştir. Çokuluslu şirketler uluslararası faaliyetlerine ülkeleri dışındaki hammadde kaynaklarına ulaşmak için başlamalarına rağmen yıllar içerisinde merkez dışında faaliyette bulunmanın başka avantajları olduğunu görmüşlerdir. Şirketlerin daha geniş pazar paylarına ulaşabilmeleri, gidilen ülkelerin (çevre ülke) yatırım yapmaya uygun olması, bu ülkelerdeki işgücünün ucuz olması, kendi ülkelerinde yükümlü oldukları ücret, sosyal güvenlik ödemeleri ve vergi gibi bazı maliyetlerin bu ülkelerde daha düşük olması veya çokuluslu şirketleri ülkelerine çekmek için çevre ülkelerin bu kalemlerde indirim sağlaması çokuluslu şirketlerin yatırımlarını artırarak devam ettirmelerini sağlamıştır. Çokuluslu şirketlerin hedefi yüksek ekonomik kâr elde etmek veya mevcut kârın devam ettirilmesidir.³⁰ Bu şirketler sadece kendi çıkarlarını artırmak istemektedirler. Çokuluslu şirketler acımasız bir sermaye birikiminin sonucudur. Çevre ülkelerdeki hammadde kaynaklarının kullanılması ve sınırlı bir biçimde bankacılık faaliyetine katılmakta olan bu şirketler günümüzde mal ve hizmet üretimini ele geçirmiş ve uluslararası bankacılık içerisinde de aslan payını kapmışlardır.³¹

Çokuluslu şirketler çevre ülkelere yatırım yapmakta, teknoloji transfer etmekte, yönetim ve organizasyon desteği sağlamaktadır. Bu şirketler kendilerine bağlı tüm kuruluşların faaliyetlerini kontrol etmekte ve onlar adına karar almaktadır. Finansman yapıları güçlü olan, modern ve üstün teknolojiye sahip, planlamalarını uluslararası düzeyde yapan bu şirketler özel sermaye yapısına sahiptirler. En önemli amaçları ekonomik kazanımlarıdır. Çokuluslu şirketler aralarında anlaşarak rekabet şartlarını belirleme gücüne sahiptir ve faaliyet alanlarına göre monopol veya oligopol oluşturabilmektedirler. Çokuluslu şirketler ulusal ve uluslararası ekonomik veya

³⁰ John Bellamy Foster, a.g.k., s. 196.

³¹ A.k., s. 211.

siyasal güçlükleri azaltma ve hatta yok etme gücüne sahiptirler.³² Bu şirketler bu özelliklerinin yanı sıra gittikleri ülkelerdeki düzenlemeleri kendi çıkarları doğrultusunda etkileme gücüne de sahiptirler. Planlanmamış bir dünya yerini politik elitlerin olmasını istediği bir dünyaya bırakmıştır.³³ Küresel emperyalizm, ulusun ihtiyaçlarından çok yöneten sınıfın ve çokuluslu şirketlerin ihtiyaçlarını karşılama amacı gütmektedir.³⁴

Çokuluslu şirketler birincil kaynağı oldukları doğrudan yabancı yatırımların gücü ile dünya ekonomisinin % 80'ini kontrol etmektedir ve ciroları birçok ülkenin gayrisafi yurtiçi hâsılasına eşit veya ondan fazladır. Örneğin Royal Dutch Shell³⁵'in gayrisafi yurtiçi hâsılası İran'ıninkine eşittir.³⁶

UNCTAD'ın 2006 verilerine göre dünyada faaliyet gösteren 78.000 çokuluslu şirket ve 780.000 bağlı şirket bulunmaktadır. Bu şirketlerin küresel doğrudan yabancı yatırım akışı 2006 yılında %38 artarak 1.306 milyar Dolara ulaşmıştır. Aynı yıl çokuluslu şirketlerin satışları %18 artmıştır. Bu şirketler 2006 yılında küresel gayrisafi yurtiçi hasılanın %10'unu ve dünya ihracatının üçte birini oluşturmuştur.³⁷

UNCTAD'ın 2007 verilerine bakıldığında çokuluslu şirket sayısı 79.000, bağlı şirket sayısı 790.000 olmuştur. Küresel doğrudan yabancı yatırım akışı bir önceki yıla göre %30 artarak 1.833 milyar Dolara ulaşmıştır. Bu şirketlerin doğrudan yabancı yatırım stoğu 15 trilyon Dolara, satışları da 2006 yılına göre %21 artarak 31 trilyon Dolara ulaşmıştır. 2007 yılında çokuluslu şirketler küresel gayrisafi yurtiçi hasılanın %11'ini gerçekleştirmiştir. 2007 verileri ile bu şirketler 82 milyon kişi istihdam etmektedir.³⁸

1.1.3. ABD'nin Hegemonik Güce Dönüşmesi

ABD, dünya ülkelerine götürdüğü politika önerileri ve ulaştırdığı maddi yardımlar ile I. Dünya Savaşı'ndan güçlenerek çıkmıştır. Dünyadaki tüm ülkelere yardım

³² Öznur Gökkaya, “Çokuluslu şirketler ve Türkiye üzerine etkileri”, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1997, s. 15-17.

³³ Jonathon Porritt, “Kapitalizm-Dünya Umursarsa”, Bkz.: <http://books.google.com/books?id=fY6DleBamVEC&printsec=frontcover&dq=Capitalism+as+if+the+World+Matters#PPR15,M1>, (Erişim Tarihi: 05/06/2007)

³⁴ John Bellamy Foster, a.g.k., s. 35.

³⁵ ERT üyesidir.

³⁶ Jed Greer, Kavaljit Singh, A.g.k.

³⁷ **Dünya Yatırım Raporu-2007**, UNCTAD, Bkz.: http://www.unctad.org/en/docs/wir2007_en.pdf, (Erişim Tarihi: 14/05/2010)

³⁸ **Dünya Yatırım Raporu-2008**, UNCTAD, Bkz.: http://www.unctad.org/en/docs/wir2008_en.pdf, (Erişim Tarihi: 14/05/2010)

çağrısında bulunan ABD, 1950'li yıllardan sonra dünya ekonomisinde İngiliz hegemonyasının yerini almayı başarmıştır.

Küresel ekonomide hegemonik güç olmanın ilk yolu ekonomik büyümenin artırılmasıdır. ABD, önce Bretton Woods sistemi sonrasında da IMF ve Dünya Bankası gibi kurumları kullanarak hegemonik gücünü artırmıştır. Bu sayede ABD dünyaya egemen olmak için ekonomik kontrol mekanizmaları yaratmış ve dünya pazarında bu kurumları güçlendirmiştir. Küresel hammadde kontrolünün de Amerikan şirketlerinin eline geçmesi onlara hizmet eden ABD'nin dünya pazarına hükmetmesini sağlamıştır. Böylece ABD giderek daha fazla hegemonik güç rolünü üstlenmiştir. ABD'nin ilk etkin piyasa gücü olarak ortaya çıkışı, 1970'li yılların ikinci yarısında Silikon Vadisi'ndeki gelişmeyle başlamış ve kısa sürede olgunlaşmıştır. ABD ekonomisinin sanayi sektörlerinde ciddi ve ödünsüz bir korumacılığa dayanması, bu piyasada dış yatırımcılığı özendirilen ve dış sermaye ile yeni işbirliği biçimlerine yol açan bir etki yapmıştır. 1980'li yıllara gelindiğinde neoliberalizm politikalarının da yardımıyla ABD, yeni teknolojilerin dinamizm kazandığı, yeni teknolojilerle sanayi girişimlerini kaynaştıran bir büyük piyasa haline gelmiştir. Teknolojiyi çok etkin bir biçimde kullanan ve geliştiren, yeni üretim süreçlerini, mal ve hizmetleri ve bunların finansmanını çok iyi inceleyen ABD, geri dönüşleri inceleyecek araştırma geliştirme çalışmalarını da planlı bir şekilde örgütlemiştir. Bu piyasanın gelişebilmesi sadece ABD kaynaklı yatırımların değil, ABD piyasasındaki dış yatırımların da artışına bağlı olmuştur. Daha sonraki gelişmeler, yeni teknolojilerin piyasa ölçeğinin ABD'nin dışına taşmasını ve kısa sürede dünya çapına çıkmasını gerektirmiştir. 1980'li yıllarda, ABD piyasasında dış yatırımlar artış göstermiştir. 1986'da 220 milyar Dolar olan dış yatırımlar toplamı, 1988'de 329 milyar Dolara çıkmıştır. Aynı dönemde ABD'nin dünyadaki yatırımları artmış, 1984'te dünyada 211 milyar Dolar düzeyinde olan dış yatırımları, 1988'de 327 milyar Dolara yükselmiştir. Yeni teknolojilerin geliştirilmesine ve daha çok kullanımına yönelik bu iki yönlü sermaye akımı, dünya ekonomilerini adeta tek ve büyük bir piyasa içinde birbirine bağlayacak etkiler yapmıştır.³⁹

ABD, teknoloji ve esnek üretim teknikleri ile küresel ekonomide lider olmasına rağmen 1950'lerin sonunda sorunlar yaşamaya başlamıştır. Amerikan ekonomisi

³⁹ Bilsay Kuruç, **Dünya Ekonomisinde ve Sanayiinde Gelişmeler: Genel Bir Bakış**, Bkz.: <http://arsiv.mmo.org.tr/pdf/10662.pdf>, (Erişim Tarihi: 18/05/2010)

1959'dan sonra açık vermeye başlamış, 1970'lerde ise aksamalar süreklilik kazanmıştır. ABD'nin, o yıllardan sonra, dünya ekonomisinde gitgide büyüyen ödemeler ve borç sorunlarını çözemediği görülmektedir. Böylece ABD ekonomisindeki sorunların giderilmesi veya ertelenmesini kolaylaştıracak çözümler aramak ve küresel ekonomiyi bu amaç için kullanmak 1970'lerden sonra ABD'nin belirgin yaklaşımı olmuştur. ABD'de verimlilik artışlarının yavaşlaması ve ekonomisinin Japonya ve Batı Almanya gibi yeni rakipler karşısında yarışma gücünün azalması, ekonomik üstünlüğünün sadece tarımda ve ileri teknoloji alanlarında sürmesi, 1970'lerden başlayarak bu ülkenin dünya ekonomisindeki konumunu değiştirmiş, ABD para (ödeme) sisteminde ve enerji piyasalarından başlayarak yöneticilik gücünü yitirmeye başlamıştır. 1980'ler, ABD'de bütçe açığının büyüdüğü ve bunun iç tasarrufların yarısını çektiği dönemdir. Aynı dönemde, ABD'de özel tasarruf oranı yüzde 5'in altına, toplam tasarruf oranı da yüzde 12'ye düşmüştür. Açığın kapatılması faiz hadlerinin yükseltilmesiyle başlayan ve 1982'den sonra hızla büyüyen borçlanma sayesinde olmuştur. Bu dönemde, borçlanma, ABD iktisat politikalarının ana eksenidir. Ülke yönetimi iç tasarrufları artırmayı değil, iç ve dış borçlanmayı hedef olarak seçmiş, böylece iç ve dış açıklar süreklilik kazanmıştır. 1980'lerin sonunda, ABD'nin borç stoğu 2,5 trilyon Dolar düzeyine çıkmıştır.

1945-1950 yıllarından sonraki gelişme döneminin sürekliliği içinde, teknoloji laboratuardan hızla piyasaya inmiştir. Otomotiv, elektronik, dayanıklı tüketim malları gibi öncü sektörler yatırımları sürüklemiştir. Bu dönem, Japonya ve Batı Almanya'yı ihracata dayalı bir ekonomik büyümeyi sürekliliğe sahip bir strateji olarak benimseme fırsatı vermiştir. Aynı dönem, ticaret ve ödemeler bakımından gitgide serbestleşen ve ülkeler arası bağımlılığı artıran dünya ekonomisi içinde, her ülkenin kendi ekonomik özerkliğinin sürdürmesine de olanak verme gibi istisnaî bir özelliğe sahiptir. Ekonomiler arasında bağımlılık artarken yine de bağımlılık artmıyormuş gibi ulusal ekonomik hedeflere de bağlı kalmıştır. 1950'den 1970'lerin ortalarına kadar uzanan dönemde, gelişmiş sanayi ülkelerinin tümünde talebi artırıcı politikalar izlenmiştir.

Bu yıllarda Japonya henüz dünya çapında bir platform olma niteliğinden uzaktır. Japonya hammadde ithal ederek sınaî ürün ihraç eden başarılı bir ekonomiye sahiptir.

Ancak sanayileşmiş ülkelere ve yeni teknikleri kârlı yatırımlara dönüştürecek girişimcilere piyasa sunabilecek bir yapıda değildir. Tasarruf oranları yüksektir ve iktisat politikası iç talebi sürekli olarak bastıran bir çizgi izlemiştir. Bu ortam, uluslararası sistemin yirmi yıl öncesine göre birçok dengesizlik ve belirsizlikle yüklü olmasına rağmen, ABD'nin en büyük pazar olmasını sağlamıştır.

Uluslararası sistemde lider ekonomi en az bir ülkenin desteğine ihtiyaç duymaktadır. Bretton Woods yardımıyla ABD'yi 1960'ların ortalarına kadar İngiltere desteklemiş, daha sonra 1970'lere kadar bu rolü Batı Almanya üstlenmiştir. 1980'lere geldiğinde ABD'nin destek ülkesi Japonya olmuştur. ABD'nin açıklarını Japon sermayesi finanse ederken, Japonlar bir yandan da ABD piyasasına ve üretim yapısına yerleşmiştir. Büyük ABD piyasası, Japonya'ya, 1950'den beri izlediği ve vazgeçmediği ihracata dayalı büyüme stratejisinin yeni ürünlere ve üretim süreçlerine atlayarak sürdürme olanağı vermiştir. Bu ortaklık ABD'ye döviz kurlarını fazla değiştirmeden iç ve dış açıklarını kapatma zahmetine katlanmamak gibi bir yarar getirirken, Japon ekonomisi için de kârlılığa yüksek bir piyasaya sahip olmak ve böylece, kendi iç pazarını genişletme (refah politikasına kaynak ayırma) yönündeki reformlardan ve yüksek reel ücretlerden de uzak durmayı sağlamıştır. ABD ile Japonya arasındaki bu ilişki iki tarafı da birbirine daha çok bağlamaktadır.

İmparatorluklar, insanlık tarihi boyunca yönetimlerini pekiştirmek üzere yabancı askeri güçlere dayanmışlardır. Foster'a göre ekonomik kontrol mekanizmaları, hammadde kaynaklarının kontrolü ve sistemli üretim mekanizmaları yanında ABD'nin bir diğer önemli hegemonik kontrol aracının militarizm olması bu nedenle çok doğaldır.⁴⁰ Militarizm, ABD'nin kapitalist dünya ekonomisindeki hegemonik konumu dolayısıyla dünyayı yabancı yatırım ve girişimlere açık tutmak için, gerektiğinde zora başvurmak üzere ihtiyaç duyduğu gücü karşılamaktadır.⁴¹ ABD, 1953'ten beri düzenli aralıklarla Ortadoğu'ya askeri müdahalede bulunmuş ayrıca bölgedeki kendisine ait petrol şirketlerinin çıkarlarını gözetmeye ve sürekli olarak petrol üzerindeki kontrolünü artırmaya çalışmıştır. Tucker'a göre ülkelerin enerji kaynaklarına bağımlılıkları düşünüldüğünde petrol kadar can alıcı öneme sahip başka bir ürün daha bulunmamaktadır.⁴² ABD, İsrail'i silahlandırarak ve İsrail'in nükleer

⁴⁰ John Bellamy Foster, a.g.k., s. 95.

⁴¹ A.k., s. 38-39.

⁴² A.k., s.44.

silah geliştirmesine izin vererek bu bölgedeki kontrolünü artırmayı başarmıştır. ABD'nin Ortadoğu militarizmindeki destek ülkesi İsrail'dir.⁴³

ABD hâkimiyetini sadece Ortadoğu'da değil kurduğu üslerle tüm dünyada artırmayı başarmıştır. ABD, bir dakikalık bir uyarıyla harekete geçirilecek ve hepsi de kendi politik ve ekonomik hegemonyasını korumaya yönelik olan hava ve deniz kuvvetlerini konuşlandırmanın bir aracı olarak askeri üsler ve sıçrama tahtaları zinciri kurmuştur. Üs kullanarak birçok ülkede bulunmayı sağlamış, üsleri aracılığıyla gittiği ülkeler ile yakın ilişkiler kurmuştur. Foster'ın deyimiyile ABD üsler sayesinde gücünün küreselleşmesini sağlamıştır.⁴⁴

ABD'nin küresel, ekonomik ve mali gücü askeri gücünün dönemsel olarak icra edilmesini gerektirmektedir. Bu sisteme bağlı olan öteki ileri kapitalist ülkeler de oyunun kurallarını belirleyen esas hâkim olarak ABD'ye bağımlılaşmışlardır. 11 Eylül sonrası iyice belirginleştiği üzere ABD'nin açık amacı tek kutuplu dünyanın kalıcı olarak sağlamlaştırılmasıdır. Nitekim Rosen da Amerikan ordusunun hedefini bir rakiple mücadele etmek değil, ABD'nin emperyal konumunu güçlendirmek ve emperyal düzeni korumak olarak ortaya koymaktadır.⁴⁵

ABD, militarizmi, diğer ülkelere karşı, komünist sistemlere karşı kullandığı gibi kendi çokuluslu şirketleri lehine kullanmıştır. Uluslararası kontrol mekanizmaları ve elindeki militarizm gücü incelendiğinde, Magdoff'un ABD'nin dış politikalarını diğer ülkeleri ekonomik yarışta dışarıda bırakacak şekilde planladığı savı doğrulanmaktadır. ABD, geçmişteki büyük imparatorlukların bile rakip olamayacağı bir güce sahip olmuştur. ABD'nin hegemonyasını güçlendirmek için kullandığı bir diğer yöntem de dış yardımlar olmuştur. ABD, zorluk çeken ülkelere çeşitli amaçlar ve isimler altında yardımlarda bulunarak yerküre üzerindeki gücünü artırmayı hedeflemiştir. Dünyanın geri kalanına özgürlük ve demokrasi götürmeyi hedefleyen ABD, küresel haklar ve küresel adalet çerçevesinde oluşturduğu bu soylu amaçlar sayesinde hegemonik gücünü pekiştirmiştir. Oysa "Barış Amerika'sı" söylemi üzerinden yürüyen ABD'nin temel hedefi her zaman Amerikan şirketlerine yatırım olanakları açmak ve bu şirketlerin yaşamsal doğal kaynaklara tercihli erişim

⁴³ A.k., s.41.

⁴⁴ A.k., s. 105-106.

⁴⁵ A.k., s. 56.

kazanmasına olanak sağlamak olmuştur.⁴⁶ Nitekim ABD'nin Irak müdahalesinin arka planı her açıdan bu soylu amaçların ve “Barış Amerika’sı” söyleminin doğru olmadığını ortaya çıkarmıştır.

Amerikan emperyalizmi yıkma ve işgal yardımıyla yürümektedir. Açık proje eklemlenme ve sınırsız bir alanda uzanan ağlar içinde sonsuz çeşide sahip ve tekil ilişkileri yeniden kurma modeline göre tasarlanmıştır. ABD'nin barış düzenini ve kültürel farklılıkları kucaklayan bir yapıya sahip gözükken sistemi, aslında özelde işçi sınıfına genelde az gelişmiş ülkelere sömürü ve baskı uygulamaktadır. Bu sistem çokuluslu şirketleri korumaktadır. Kültür transferi yoluyla farklılaştırılan ülkeler ve sınıflar bölünerek yönetilmektedir. ABD emperyalizmi küresel emperyalizmin ulaştığı son noktadır. ABD, ekonomik kontrol mekanizmaları, militarizm, üsler, dış yardımlar, teknoloji transferi ve dünya kaynaklarına hâkimiyeti ile dünyayı adeta dört bir yandan sarmıştır. Vietnam Savaşı sonrasında iyice hırslanan, ABD, Soğuk Savaş sonrasında tek kutuplu dünya amacına ulaşma yolunda engelleri kaldırmış ve 11 Eylül sonrasında NATO'ya yeni görevler yükleyerek kural kaide dinlemeden dünya lideri olmaya çalışmıştır. ABD, merkezless bir yapıda ekonomik ve politik gücü birleştirerek Avrupa'lı ulusların kaybettiği otoriteyi, küresel iktidar tacını tek başına sahiplenmiştir.⁴⁷

Eurosclerosis Dönemi

1960'lı yıllarda başlayan ekonomik durgunluk ve belirsizlik ve 1973 yılında Bretton Woods⁴⁸ sisteminin çöküşü ile özellikle Batı Avrupa'da yaşanan ekonomik kriz dönemi, Avrupa karamsarlığı, “Eurosclerosis” veya “Europessimism” olarak ifade edilmektedir. 1980'li yıllara kadar süren bu dönemde Avrupa çok büyük bir işsizlik sorunu yaşamış ve istihdamı artırmak çabaları başarısız olmuştur. Aynı dönemde ABD'de iş imkânları artmış ve Amerikan ekonomisi genişleme sürecine girmiştir. Amerikan ve Japon ekonomileri esnek üretim teknikleri ve teknoloji üretimi ile yeni iş alanları yaratıp istihdamlarını artırırken Avrupa küresel yarışta geri kalmıştır. Amerikan ve Japon ekonomileri bu dönemde çok büyük bir sıçrama yaparak ekonomilerini büyütürken, Batı Avrupa bu dönemi “ağır hasta” geçirmiştir. Özellikle bilgi teknolojileri başta olmak üzere yeni teknolojiler üretilememesi ve bilgi tabanlı

⁴⁶ A.k., s. 91.

⁴⁷ Micheal Hardt, Antonio Negri, **İmparatorluk**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2008, s.19-33.

⁴⁸ Dolara bağlı dünya para ve mali sistemi.

bir ekonomik sisteme geçilememesi Avrupa'yı Amerika ve Japonya'nın gerisinde kalmaya mahkûm etmiştir. ABD, hizmet sektörü başta olmak üzere birçok sektörde hizmet vermeye başlamış bu sektörleri desteklemek için yeni finansal araçlar kullanmıştır. Bilgi teknolojilerinin geliştirilmesi, teknoloji tabanlı ürünlerin üretilmesi ve inovasyona ağırlık verilmesi yeni iş imkânları yaratmıştır. ABD, yeni iş olanaklarını esnek istihdam yöntemleri ile birleştirmeyi başararak ekonomisinin artan bir hızla büyümesini sağlamıştır. ABD teknolojik avantajını kullanarak büyüme hızını artırırken klasik üretim teknikleri ve klasik finansal araçları kullanmaya devam eden Avrupa, üretim teknolojisini geliştirememiştir. Yeni sektörlere yönelemeyen ve yeni iş olanakları yaratmayan Avrupa büyüyen işsizlik sorunu ile karşı karşıya kalmıştır. Avrupa, 1950-1973 yılları arasında yabancı teknolojileri transfer ederek bu açığı kapamaya çalışmış ama yine de ekonomik büyümesini yeterli düzeyde artırmayı başaramamıştır.⁴⁹

Eurosclerosis, Avrupa için sadece ekonomik alanda değil siyasi alanda da belirsizlik dönemi olmuştur. 1950'lerin sonundan itibaren tamamen terk edilmeye yüz tutan sömürgecilik ve buradan sağlanan emperyalist sermaye ve işgücü kaybının yerine yeni kaynaklar bulamama sıkıntısı Avrupa'yı ekonomik durgunluğa sürükleyen nedenlerin başında gelmektedir. 1958'de Fransa'da yaşanan devalüasyon süreci ekonomiyi sekteye uğratmıştır. Roma Anlaşmaları ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu kuran ülkelerin (altılar) farklı bir yapıyla derinleşmesi ile bu ekonomik durgunluğun aynı döneme rastlaması 1960'ların ortalarında yaşanan siyasi çıkmazlara zemin hazırlamıştır. Sömürge dönemindeki gücünü ancak Avrupa Ekonomik Topluluğu gibi bir bütünleşme ile olabileceğinin farkında olan Fransa, yine de bütünleşme hareketinin uluslar üstü yapısından rahatsızlık duymuştur. Sömürge sonrası dönemde Fransa bir yandan Avrupa'ya ihtiyaç duyarken diğer yandan da egemenlik kaybına sıcak bakmamıştır. Bu nedenle de İngiltere'yi bu bütünleşmenin dışında tutmaya çalışmıştır. Fransa'nın Atlantik Avrupa'sından çok Kara Avrupa'sı tercihinin yanı sıra, 1960'larda İngiltere'nin tam üyelik başvurusunun iki kez De Gaulle Fransa'sı tarafından veto edilmesinin nedenlerinden biri de bu noktada yatmaktadır.

⁴⁹ Bart van Ark, Mary O'Mahony, Marcel P.Timmer, “Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri Arasındaki Üretkenlik Farkı: Eğilimler ve Nedenler”, Journal of Economic Perspectives, V.22, Sayı:1, 2008, s. 26.

1960'ların başında Komisyon içinde tarım politikası çerçevesinde hazırlanan programın nitelikli oy çoğunluğu ile alınacak olması De Gaulle'ü rahatsız etmiş ve Fransa Konsey'den tüm bakanlarını çekerek bir siyasi krize neden olmuştur. Tarihte "Boş Sandalye Krizi" olarak adlandırılan bu dönem AT'de siyasi kararların çıkmaza girdiği bir süreç olmuştur. Bu süreç 1966 yılında Lüksemburg Uzlaşısı ile oy birliği sistemi kabul edilene kadar devam etmiştir. Siyasi alanda yetki devrinde kısıncık davranan ülkelerin derinleşme kaygıları ile tıkanan Avrupa bütünleşmesi, ekonomik alanda da durgunluk, işsizliğin artması ve 1970'lerde ortaya çıkan petrol krizi ile daha derin bir çıkmaza girmiştir. Ekonomik kaygının yükseldiği bir Avrupa'da üye ülkeler yetkileri konusunda daha kısıncık olmuşlar ve genişleme bu dönemde İngiltere, İrlanda ve Danimarka sonrası dönemde 1980'lere kadar konuşulmayan bir konu haline gelmiştir.⁵⁰

Kısaca, birlikleşme süreci ve birlik olmanın kabulü ülkeler için zor olmuştur. Ulus devlet yapısını terk etmek istemeyen ülkeler uzun bir süre hükümetlerarasıcılık yaklaşımını benimseyerek hükümetleri ile ülke çıkarları doğrultusunda AB içinde var olmaya çalışmışlardır. Ancak öncelikle *Eurosclerosis* dönemi sonrasında da küresel rekabette söz sahibi olmak için Birlik gücüne ihtiyaçlarını olduğu gerçeği, ülkeleri, ülke çıkarları yerine AB çıkarlarını ön planda tutmaya zorlamıştır. Böylece ülkeler uluslarüstücülük yaklaşımını benimsemek durumunda kalmışlardır.

Siyasi alandaki bu birleşme ve birlikleşme sorunu ekonomik alana da yansımıştır. 1970 Petrol Krizinin ardından Avrupa ülkeleri farklı milli ekonomi politikaları uygulamıştır. Almanya sıkı para politikaları uygularken, Fransa refah politikalarını sürdürmüştür. Özelde uygulanan bu farklı para ve maliye politikaları genelde Avrupa ekonomisinin durumunu iyice zorlaştırmıştır. Bu zorluklara ek olarak neomerkantalizme dönülmesi krizin büyümesine yol açmıştır. Ülkeler açıkça ifade etmeseler de korumacı politikalara yönelmişler ve ihracatlarını artırırken ithalatı azaltmışlardır. Ülkelerin ithalatlarını azaltmaya çalışmaları yayılma etkisi yaratarak komşu ülke ekonomilerine olumsuz etkide bulunmuştur.

Aynı dönemde ABD ve Japonya iletişim teknolojileri başta olmak üzere teknolojik atılımlarını gerçekleştirmiş, esnek üretim ve esnek istihdam teknikleri ile

⁵⁰ Fatma Yılmaz Elmas, 1970'lerin 'Eurosclerosis'i 2000'li Yıllarda Yine mi Salgın?, Bkz.: <http://www.usakgundem.com/yazar/828/1970%E2%80%99lerin-%E2%80%98eurosclerosis%E2%80%99i-2000%E2%80%99li-yillarda-yine-mi-salgini.html>, (Erişim Tarihi:01/05/2010)

ekonomilerini büyütmişlerdir. Özellikle ABD piyasa koşullarına hızlı uyumu ve aldığı esnek tedbirler ile kriz dönemini lehine çevirmeyi başarmıştır. İleri teknoloji, esnek üretim ve istihdam tekniklerini risk sermayesi gibi yeni finansal araçlar ile destekleyerek yeni iş alanları yaratmıştır. Oysa Avrupa siyasi ve ekonomik kararsızlıkları ile uğraşırken teknoloji devrimini gerçekleştirememiş, katı istihdam yapısı ve klasik üretim teknikleri ile yarışın gerisinde kalmıştır. Yeni iş alanları yaratılamaması mevcut işsizlik yükünü daha da artırmıştır. Avrupa'nın piyasa koşullarına ayak uyduracak hızlı ve esnek politikalar gerçekleştirememesi Avrupa ülkelerini ekonomik durgunluk ve işsizlik sorunu ile karşı karşıya bırakmıştır.

Avrupa ekonomisi 1979 yılında İngiltere'de başlayan ve daha sonra tüm Avrupa ülkelerine yayılan neoliberal politikaların uygulanması ile rahatlamaya başlamıştır. Ancak *Eurosclerosis* dönemi iç pazarın tamamlanmasını sağlayan ve 1987 yılında yürürlüğe giren Avrupa Tek Senedi (ATS) ile aşılabılmıştır.

1945'den sonra dünya ekonomisinin sürekli bir gelişme temposu yakalamasında kilit rol oynayan Avrupa, 1970'lerde bu konumunu kaybetmiştir. Batı Avrupa'nın Savaş sonrası gelişmesini körükleyen sanayilerin, artık ekonomisinin hızlı büyümesini ve istihdamın artmasını sağlayacak "motor" olma nitelikleri tükenmeye başlamıştır. Bu, Avrupalıların, teknolojiye yeniliklerin kıta dışında kalacağını fark etmelerinin de başlangıcı olmuştur. Batı Avrupa, bu sorunların çözümünü Avrupa Birliği'nde aramıştır. AB, Avrupa'ya rekabet gücü kazandıracak üretim süreçlerine yönelik politikalar, bilim ve teknoloji üzerinde çalışmaya başlamıştır.⁵¹

ABD'nin hegemonik güç olarak sahiplendiği dünya düzeninde Avrupa, ortak sömürü düzeninin içerisinde kalabilmek için büyük çaba sarf etmektedir. Bir zamanlar İngiltere'nin lider olduğu küresel ekonomide bugün Amerikan hegemonyası hüküm sürmektedir. Kapitalizm ve emperyalizmde hegemonik gücü elinde tutan ülkeler ile sömürülen ülkeler zaman içerisinde değişebilmektedir. Marx'ın tekelin ancak sürekli rekabet mücadelesine girerek kendisini sürdürebileceği tezi, kapitalist sistemde ülkeler için de geçerlidir.⁵² Bu nedenle AB-ABD mücadelesinin temelinde Avrupa'nın kaybettiği iktidarı ele geçirme çabası bulunmaktadır. Avrupa, küresel sistemde hegemonik güç olamayacak olsa bile, sömürülen durumuna düşmemek ve

⁵¹ Bilsay Kuruç, a.g.k.

⁵² Ernest Mandel, a.g.k., s. 699.

“tria⁵³” içerisinde kalmaya devam etmek için mücadele etmektedir. Bu nedenle bir yandan hegemonik güç olmak için ekonomik gücünü artırmaya çalışan Avrupa diğer yandan küresel sistemin diğer aktörleri ile ilişkilerini iyi şekilde yürütmeye çalışmaktadır. İşte kapitalizmin iç çelişkisi de burada yatmaktadır.

1.2. Avrupa Birliği'nin Neoliberal İnşası

1.2.1. Ulusötesi Kapitalist Sınıf ve Ulusötesi Neoliberalizm

Marksizmde sınıf teorisi, üretim sürecinin yapısı tarafından belirlenmektedir. Bir kişinin toplumdaki durumunu ve gücünü o kişinin üretim sürecinde oynadığı rol belirlemektedir. Karl Marx'a göre sınıfları birbirinden ayıran iki kriter vardır, bunlar; üretim araçlarının sahipliği ve başkalarının iş gücünü kontrol edebilme yeteneğidir. Marx toplumda, kapitalistler (burjuva), proleterya (işçi sınıfı) ve küçük burjuva (aşağı orta sınıf) olmak üzere üç sınıf tanımlamıştır. Kapitalistler, üretim araçlarına sahip olan ve diğerlerinin iş gücünü satın alabilen sınıftır. İşçi sınıfı, üretim araçlarına sahip değildir ve işgücü satın alamamaktadır. Küçük Burjuvazi ise üretim araçlarına sahiptir ancak işgücü satın alamamaktadır. Sınıfları gelir ve statü değil mülkiyet koşulları belirlemektedir. Gelir ve statüyü belirleyen üretim ve sınıfların güç ilişkilerini yansıtan dağıtım ve tüketim durumudur.⁵⁴ Üretim araçlarına ve işçi sınıfını kontrol gücüne sahip oldukları için kapitalistler yani burjuva yönetici sınıftır (*ruling class*). Yönetici sınıf, toplum adına karar veren ve kamu politikasını belirleyen sosyal sınıftır. Bu sınıf, kendisini toplumdaki tek sınıf olarak görmekte ve sadece sınıfın çıkarları için hareket etmektedir. Yönetici sınıf öncelikle ekonomik güce sahiptir, politik güç ikinci sırada gelmektedir. Bu güç üretim araçlarına sahip olunmasından kaynaklanmaktadır. Üretim araçlarına sahip olan yönetici sınıf (kapitalist veya burjuva), işçi sınıfını, artı değer, faiz, kira ve kâr elde edilmesi için kullanmaktadır. Bu gelir yönetici sınıfın daha da güçlenmesini sağlamakta ve sınıfın toplum üzerindeki etkisini artırmaktadır.

1970-1980 Yılları arasında yaşanan ekonomik durgunluk ve kriz ulusötesi sermayenin etki alanını artırmıştır. Bu ekonomik kriz Gramsci'nin ifadesiyle ekonomik krizden çok hegemonya krizidir. Bu hegemonya krizi, üretimin soysal

⁵³ Amerika, Japonya ve Avrupa üçlüsü.

⁵⁴ <http://www.marxists.org/reference/subject/philosophy/works/en/slaughte.htm>, (Erişim Tarihi: 19/03/2010)

ilişkilerini, dünya düzenini ve devlet-toplum ilişkilerini etkilemiştir. Soğuk savaş dönemi sonrasında dünya ekonomisi iki ayrı unsurun gelişmesine sahne olmuştur. Bunlardan birincisi yeniden yapılanma yarışıdır. Yeniden yapılanma kavrayışı, esnek üretim teknikleri ve işgücünün esnekleştirilmesini beraberinde getirmiştir. 1970’li yıllar öncesinde yaşanan işgücünün korunması ve sendikal faaliyetler yerini işgücünün amaç uğruna umarsızca kullanılmasını ve işgücünün hakkını aramasının engellemesine dönüşmüştür.

Neoliberalizm, özelleştirmeler aracılığıyla sendikalaşmayı ve işgücünün korunmasını engellemiştir. Esnek üretim tekniklerinin gelişmesi tam zamanında üretim (*Just In Time-JIT*) ve müşteri tabanlı üretim gibi yeni mekanizmaların gelişmesini sağlamıştır. Bu yeni ve esnek üretim mekanizmaları hızla ilerleyen teknoloji ile birleşince üretimin boyutları hızla değişmiştir.

Soğuk savaş sonrası gelişen ikinci unsur ise çokuluslu şirketler olmuştur. Esnek üretim ve esnek istihdamın yardımıyla çokuluslu şirketlerin dünya ekonomisi üzerindeki güçleri artmaya başlamıştır.⁵⁵ Çokuluslu şirketler ve bu şirketleri çevreleyen ulusötesi sermaye, hegemonyanın⁵⁶ kendisi haline gelmiştir. Marx’ın yönetici sınıfının yerini artık bu ulusötesi sermayeyi elinde tutan ve yönlendiren **ulusötesi kapitalist sınıf** (*transnational capitalist class*) almıştır. Bu sınıf, yönetici sınıfa göre daha güçlüdür. Yönetici sınıf üretim araçlarına ve işçi sınıfını kontrol gücüne sahip iken ulusötesi kapitalist sınıf veya “küresel yönetici sınıf” sadece üretim araçlarına ve işgücüne değil, üretime, dağıtımına, tüketime, değişime ve paraya yani mali sermayeye sahiptir ve bunları kontrol etmektedir.

Küresel yönetici sınıfın yönetici sınıftan bir diğer farkı da hem ulus devleti hem küresel karar alma mekanizmalarını kontrol etmesidir. Küresel yönetici sınıf sadece ülkelerinde değil küresel arenada taleplerinin karşılanmasını sağlama gücüne sahiptir. Bu güç, uluslararası politikaları etkilemenin yanında başka ülkelerin ulusal politikalarını etkilemeyi de beraberinde getirmektedir. Böylece ulusötesi kapitalist sınıfın “sınıf” özellikleri; üretim sisteminin sahibi olmak, sınıf bilincine sahip olmak

⁵⁵ Bastiaan van Apeldoorn, **Transnational Capitalism and the Struggle Over European Integration**, Routledge Yayınları, Londra, 2002, s. 54.

⁵⁶ Antonio Gramsci, hegemonyayı, hâkim sınıfın kendi statükosunu koruması için tüm topluma kendi ideolojisinin belirlediği değer yargılarını, davranış biçimlerini, inanç şekillerini benimsetmesi olarak tanımlamaktadır. (Antonio Gramsci, **Hapishane Defterleri**, Belge Yayınları, İstanbul, (5. Baskı) 2007, s. 316.)

ve küresel politikaların belirlenmesini sağlamak olarak ortaya çıkmaktadır. Bu özellikler küresel yönetici sınıfa çok büyük bir ekonomik, sosyal ve politik güç sağlamaktadır. Üretim sisteminin sahibi olmak, sınıf bilincine sahip olmak ve küresel politikaların belirlenmesini sağlamak, ulusötesi kapitalist sınıfın Marx'ın deyiimiyle kendi içinde bir sınıf (*class in itself*) olmasını sağlamaktadır. Küresel sermayeyi elinde tutan bu sınıf küresel karar alma süreçlerini kendi çıkarları lehine etkilemektedir. Hem ulusal hem küresel kamu politikası oluşturmak bu sınıfı aynı zamanda kendisi için sınıf (*class for itself*) yapmaktadır. Böylece Marx'ın işçi sınıfı için hayal ettiği kendisi için sınıf olmak, ulusötesi kapitalist sınıf için gerçekleşmiştir. Ulusötesi kapitalist sınıfın kamu politikalarının oluşturulmasında sahip olduğu bu denli büyük güç bu sınıfın işçi sınıfı üzerindeki baskısını artırmaktadır.⁵⁷

Ulusötesi kapitalist sınıfı oluşturanlar, çokuluslu şirketlerin sahipleri, yöneticileri ve kamu politikalarının şekillenmesinde önemli rolü olan kamu görevlileri ve politikacılar olarak sayılmaktadır. Leslie Sklair, bu grupları üst sınıf (*upper class*) olarak nitelendirmektedir.⁵⁸ Bu üst sınıf, üretim, tüketim, dağıtım ve değişim ağına sahip olan ve bu ağı kontrol eden sınıftır. Askeri kadro ve din görevlileri üst sınıf olarak kabul edilmemektedir çünkü onlar bu ağa ve ağı kontrol gücüne sahip değildir.

Sklair'e göre ulusötesi kapitalist sınıfı dört ayrı fraksiyon oluşturmaktadır. Çokuluslu şirketlerin sahipleri ve yöneticilerinin bulunduğu ana fraksiyon şirket fraksiyonudur. Bürokrat ve politikacılar devlet fraksiyonunu, profesyoneller teknik fraksiyonu ve tüccarlar ile medya tüketimsel fraksiyonu oluşturmaktadır.⁵⁹

İlk bakışta ulusötesi kapitalist sınıfı oluşturan temel kadronun çokuluslu şirketlerin sahipleri ve yöneticileri olduğu düşünülerek Sklair'in diğer üç fraksiyon tabanlı tanımlamasının temel tanımlamadan ayrıldığı düşünülebilir. Ancak kamu politikalarını yönlendiren politikacılar, çokuluslu şirketlerin taleplerini dinleyen bir AB yapılanması, IMF ve Dünya Bankası gibi aktörler çokuluslu şirketlere hizmet etmektedir. Bu aktörler göz önüne alındığında çokuluslu şirketlerin sahipleri ve yöneticileri çekirdek konumda olmak üzere diğer tüm fraksiyonlar ulusötesi kapitalist sınıfın oluşumunda etkili olmaktadır.

⁵⁷ William I. Robinson, Jerry Haris, a.g.k.

⁵⁸ Leslie Sklair, **Ulus ötesi Kapitalist Sınıf**, Blackwell, 2001, s. 12.

⁵⁹ A.k.,s. 17.

Ulusötesi kapitalist sınıfın çıkarları ulusal ve yerel değildir. Bu sınıf ulusötesi amaçları için çalışmaktadır. Ulusötesi kapitalist sınıfın iş dünyasında aradığı ekonomik kontroldür. Bu sınıf, yerel ve uluslararası arenada politik kontrole, sosyal hayatta da kültürel ideoloji kontrolüne sahip olmak istemektedir.

Ulusötesi kapitalist sınıfın üyeleri ekonomik, politik ve sosyal alanda içeriye ve yerele değil dışarıya ve küresele dönüktür. Bu sınıfın hayat tarzları birbirine benzemektedir. Bu kişiler yüksek eğitim düzeyine sahiptir, lüks yaşamı ve lüks tüketimi sevmektedir. Bu sınıfın üyeleri kendilerini, ülkeleri (doğdukları yer) kadar dünya vatandaşı olarak da görmektedir.⁶⁰

Ulusötesi kapitalist sınıf, kamu politikası oluşturulmasında üç temel adım izlemektedir. Bu adımlar; kamu düşüncesi oluşturma, kamu politikası oluşturma ve kamu politikasının uygulanmasıdır. Ulusötesi kapitalist sınıf, ilk adımda yani kamu düşüncesi oluşturulması aşamasında bazı etkileme araçları kullanmaktadır. Yıllık raporlar, politikaları yönlendirmek için hazırlanan reklâmlar, toplantılar, kamu görevlileri ile buluşma, bazı basın organları ile birlikte hareket etme, basın açıklamaları, politikacılara yönelik olarak hazırlanan öneri raporları, medyada yer alacak konuşma, makale veya açıklamalar bu etkileme araçlarındandır. İkinci adım olan kamu politikasının oluşturulması için genel olarak lobicilik yapılmaktadır. Lobi faaliyetleri dışında konu ile ilgili komitelere katılmak, politikacılara yakın olmak, partileri desteklemek, ticaret birlikleri, oda ve borsalar ile birlikte çalışmak kamu politikalarının oluşturulması aşamasında ulusötesi kapitalist sınıfın kullandığı yöntemlerdir. Son adım olan kamu politikasının uygulanması aşamasında izlenecek yol, ulusötesi kapitalist sınıfın uygulanacak olan politikaları kabul edip etmemesine göre değişmektedir. Belirlenen kamu politikaları ulusötesi kapitalist sınıfın taleplerine ve çıkarlarına uygun ise sınıf, bu politikaların uygulanmasından memnuniyet duymaktadır. Ancak ulusötesi kapitalist sınıfın talepleri kamu politikalarına yansımamış ise; ulusötesi kapitalist sınıf, uygulamaları benimsememek, memnuniyetsizliklerini yansıtmak ve yeni yasal düzenlemelerin yapılması için çalışmak gibi yöntemlere başvurmaktadır.⁶¹

⁶⁰ A.k.,s. 18-21.

⁶¹ A.k.,s. 27.

Gramsci'nin "tarihsel blokunun" yerini **ulus ötesi güç bloku** almıştır.⁶² Gramsci'ye göre egemen grup, iktidarı diğer grupların rızası ile elde etmektedir. Oysa ulusötesi kapitalist sınıf başta işçi sınıfı olmak üzere diğer sınıfların rızasına ihtiyaç duymamaktadır. İşçi sınıfının olağanüstü organizasyonsuzluğu ve küresel politikalarda giderek azalan gücü böylesi bir rızayı gereksiz kılmıştır. Ulus ötesi sermaye ve ulusötesi kapitalist sınıf yani ulus ötesi güç bloğu ile neoliberalizm kendisini baştan yaratmıştır. Neoliberalizmin bu şekil değiştirmesi daha önce kapitalizmin emperyalizme, emperyalizmin de kolektif emperyalizme dönüşmesi gibi bir üst aşamaya geçmek şeklinde olmuştur. **Ulusötesi neoliberalizm** veya Ruggie'nin deyimiyile **iç içe geçmiş liberalizm** (*embedded liberalism*), sermayenin hegemonyasının işgücü üzerinde yeniden şekillenmesi ile oluşmuştur.⁶³ Soğuk savaş sonrası ortaya çıkan uluslararası yapılanma ve uluslararası kuruluşların ekonomide ve kamu politikalarında artan rolü ulusötesi neoliberalizmin kendisini konumlandırmasını desteklemiştir. Van der Pijl, **şirket liberalizmi** olarak ortaya koyduğu bu durumu paranın ve üretici sermayenin bulunduğu bir yapılanma olarak tanımlamaktadır. Bu yapılanma sınıf yönetimini doğurmaktadır.

Ulusötesi üretim ve mali sermayenin dönüşüme uğramış şekli olan küresel finans piyasaları sonucunda ortaya çıkan ulus ötesi neoliberalizmin gücü ulus devletin karar verme özerkliğini erozyona uğratmıştır. Yeni neoliberalizm, ulusötesi kapitalist sınıfın gücüne sahiptir. Bu sınıf içerisinde genel kapitalist çıkarlar hâkimdir. Sınır ötesi gücün devlet politikalarını etkileme gücü vardır. Ulusötesi neoliberalizmin sahip olduğu yapısal güç işgücünün gücünden daha büyük hale gelmiştir. Bu farkı ortaya çıkaran ulusötesi sermayenin artan gücü kadar işçinin azalan gücüdür. Gramsci'nin ifadesiyle ulusötesi kapitalist sınıf kendi sınıfı için uygun koşulları yaratmak ve çıkarlarını devlet organizması içerisinde genişletmek için devlet organizmasına eklemlenmektedir.

Elit sınıfın çıkarı alt grupların da çıkarıdır. Sınıf stratejisi hegemonyanın inşasında rol oynamaktadır. Elit sınıf, toplumu organize etme kapasitesi ile tüm yapıyı kendi çıkarları için organize etmektedir. Bu sınıf stratejisi rolünün etkili olması için devlet

⁶² Bastiaan Van Apeldoorn, "Transnational Class Agency and European Governance: The Case of the European Round Table of Industrialist's", *New Political Economy*, Vol.5, No: 2, 2000, s. 159.

⁶³ Bastiaan van Apeldoorn, *Transnational Capitalism and the Struggle Over European Integration*, a.g.k., s.55.

politikasına dönüşmesi gerekmektedir. Apeldoorn bu politikaları üç başlık altında sınıflandırmaktadır; işgücü ilişkileri, dış ilişkiler ve sosyoekonomik politikalar. Böylece ulusötesi kapitalist sınıfın yani elit sınıfın çıkarları toplumdaki her kesimin çıkarı olmakta, değişik görüşler tekleşmekte ve çıkarlar elit sınıf tarafından devlet politikasına dönüştürülmektedir. Elit sınıfın çıkarları devlet politikasına dönüşmek suretiyle daha yüksek ve küresel bir görüş olarak kendisini yeniden inşa etmektedir. Böylece elit istekler doğrultusunda farklı görüşlerin ideolojik dönüşümü gerçekleşmektedir.⁶⁴ Genelde ulusötesi kapitalist sınıf, özelde ise çokuluslu şirketlerin yöneticileri, anahtar politika lideri veya planlama grubu olarak kamu politikalarında yerini almaktadır.

1.2.2. Yeni Avrupa Düzeni

Avrupa Birliği kurulduğundan beri Birlik yapısı ve yönetimi ile ilgili yapılması gerekenler ulus devletler için güç dengeleri açısından önemli olmuştur. Avrupa'nın bütünleşmesi ile ilgili benimsenen ilk yaklaşım **hükümetlerarasıcılık** (*intergovernmentalism*) yaklaşımı olmuştur. Hükümetlerarasıcılık, devletlerarası ilişkilerde komisyonlar ve kurulların değil, hükümetlerin katıldığı konseylerin daha işlevsel ve ağırlıklı olması gerektiğini savunan bir yaklaşımdır. Liberal yaklaşımdaki gibi barışın uluslararası topluluklar kurarak sağlanabileceğini değil, realist yaklaşımdaki gibi güçler dengesinin dünya düzeni için daha önemli olduğunu öne sürmektedir. Devletleri ve hükümetleri komisyonlardan çok öne çıkaran bu yaklaşım uluslararası ilişkilerde devletlerin çıkarlarının belirleyici rol oynadığını göz önünde bulundurmaktadır. Ulusal çıkarlar AB'nin genel çıkarından önemlidir. AB'nin çıkarları ulusal çıkarlardan sonra gelmektedir. Ulusal ve AB çıkarlarından sonra uluslararası kurumların çıkarlarına sıra gelmektedir. Aslında hükümetlerarasıcılık bir tercihten çok Birlik çatısı altında toplanmaya çalışan ülkeler açısından bir zorunluluk olmuştur. Ülkeler bir anda ulus devlet yapılarından arınıp AB federal yapısını benimseyememiş ve ülke çıkarlarını AB genel çıkarlarının üzerinde tutmuşlardır. *Eurosclerosis* dönemi ülkeleri, ülkeler üstü bir yönetim şekline mecbur bırakmış ve hükümetler ülke çıkarları yerine AB'nin geleceğini düşünmek zorunda kalmışlardır.

⁶⁴ A.k., s. 30.

Böylece Avrupa'nın bütünleşme ve Birlik olma sürecinde hükümetlerarasıcılık yaklaşımından sonra **uluslarüstücülük** (*supranationalism*) yaklaşımı hâkim olmuştur. Devletler ve milletler adına atanmış kişilerin veya komisyonların inisiyatif kullanması gerekliliği üzerinde yükselen uluslarüstücülük yaklaşımı, uluslararası platformda iç siyasetin dış siyaseti etkilemesinin önüne geçilmesi gerektiği temeline dayanmaktadır. Bu şekilde ulusal çıkarlar, Birlik çıkarlarının önüne geçemeyecektir. Özellikle uluslarüstücülük yaklaşımı daha liberal bir duruşa sahiptir ve sosyal güçlerin bütünleşme üzerindeki etkilerini kabul etmektedir. Bu yaklaşıma göre Avrupa için artık ulus devletler, onların çıkarları ve iç politikalar önemli değildir, önemli olan AB'nin çıkarlarıdır.

Avrupa Birliği bütünleşme çabaları bir dönem bu iki yaklaşımın özelliklerini gösteren melez bir sistem aracılığıyla işlemiştir. Avrupa'nın bütünleşme sürecinde yaşanan hükümetlerarasıcılık ile uluslarüstücülük tercihi aslında Avrupa'nın neomerkantalizmden neoliberalizme geçişinin sonucudur. Korumacı ülke politikaları uygulayan ve Birlik çatısını benimseyemeyen ülkeler *Eurosclerosis* döneminde başka çareleri kalmadığı için AB'nin çıkarlarını ülke çıkarlarının önüne geçirmiş ve ulusal kararlarını arka plana itmişlerdir. AB ekonomisinin büyümesinin ülke ekonomileri lehine olacağını kabullenmek zorunda kalan ülkeler, neoliberal politikalar uygulamaya başlamışlardır.

Neoliberal politikalar çokuluslu şirketler ve ulusötesi kapitalist sınıfın gücünü artırmıştır. Ulusötesi kapitalist sınıfın kamu politikalarında bu denli güç sahibi olması Avrupa Birliği'ni ulusötesi güçlerin sosyoekonomik politikaları yönlendirdiği bir alan haline getirmiştir. Böylece hükümetlerarasıcılık ile uluslarüstücülük yerini **ulusöteciliğe** (*transnationalism*) bırakmıştır. Ulusötesicilikte sosyal güçlerin bütünleşme süreci üzerinde etkili olduğu kabul edilmektedir. Bu sosyal güç; ulusötesi kapitalist sınıftır. Artık birlikleşme sürecinde devletin ve toplumun çıkarlarından söz etmek mümkün değildir. Sadece ulusötesi sermayenin ve dolayısıyla ulusötesi kapitalist sınıfın çıkarları önemlidir.

Bu yapıda ortaya çıkan uluslararası devlet politik otoritenin devam eden yapısıdır.⁶⁵ Uluslararası devlet, ulusötesi çıkar gruplarının taleplerini yerine getiren ve piyasa ekonomisinin huzuru için çalışan bir devlettir. Avrupa Birliği'nin ulusötesi

⁶⁵ Bastiaan van Apeldoorn, **Transnational Capitalism and the Struggle Over European Integration**, a.g.k., s.46.

yapılanmasında taleplerini ileten de kararları aldırın da ulusötesi kapitalist sınıftır. AB, ulusötesi kapitalist sınıfın sosyoekonomik yönetişimi planladığı politik bir arenadır. Ulus devletler geri plana itilmiştir. Kamu politikalarının belirlenmesinde ekonomik unsurlar ve gereklilikler ön plana alınmıştır. Aynı şekilde dış politikalar ve AB'nin genel çıkarı da geri plana atılmıştır. Bu yaklaşımda sadece ulusötesi çıkarlar ve ulusötesi politikalar vardır. Ulusötesicilik, iç ve dış politika dengeleri açısından hükümetlerarasıcılık ve uluslarüstücülük yaklaşımlarını geride bırakmıştır. Aslında ulusötesicilik yaklaşımının iç ve dış politikaları dışarıda bıraktığından çok bu politikaları ve diğer iki yaklaşımın yönetimini gerektiği kadar kullandığını düşünmek daha doğru olacaktır. Ulusötesi çıkarlar ve ekonomik gereklilikler neyi gerektiriyorsa o yapılmaktadır. İç politikalarla çözümlenebilecek sorunlar varsa ulus devletler kullanılmakta, iç politikalar yetersiz kalacak ve dış politikalar ile AB çözüm olacaksa bu yola başvurulmaktadır. Ulusötesi politikalar gerekiyorsa; ülkeler ve AB ötesinde politikalar formüle edilmektedir. Dolayısıyla ulusötesicilik, hükümetlerarasıcılık ve uluslarüstücülüğü dışlamak yerine bu yaklaşımları ulusötesi kapitalist sınıfın çıkarları doğrultusunda kullanmaktadır.

Ulusötesi kapitalist sınıf, 1980-1990 yılları arasında AB'yi politik arena olarak kullanmaya başlamıştır. Ulusötesi kapitalist sınıf, AB'de ilk olarak AB Komisyonu içerisinde kendisine yer bulmuştur. AB Komisyonu'nun seçilmesi tesadüfi değildir. Komisyon, Avrupa'daki sosyoekonomik politikaların ilk oluşum yeridir. AB Komisyonu, politikaları formüle etmekte, planlamakta ve onaylanıp uygulanması için AB Bakanlar Konseyi ve Avrupa Parlamentosuna sevk etmektedir. Ekonomik çıkarların sosyoekonomik politikalara yansıtılması için AB içerisindeki en uygun organ AB Komisyonu'dur. Ulusötesi kapitalist sınıf bu ortaklığı sınıfının çıkarları için kullanmaktadır.

AB Komisyonu açısından da bu işbirliği gereklidir. AB Komisyonu, politikaların itici gücü olmasına rağmen önerileri AB Bakanlar Konseyi tarafından reddedilebilmektedir. Komisyon, Bakanlar Konseyi nezdinde güçlü olmak ve önerilerini kabul ettirebilmek için böylesi bir takviye kuvvete ihtiyaç duymaktadır. Güçlü bir sermaye desteği Bakanlar Konseyi karşısında AB Komisyonu'nu güçlü kılan bir dayanaktır. Bu ortaklık Komisyonu'nun demokratik güvenilirliğini artırdığı için de Komisyon için vazgeçilmezdir.

AB Komisyonu ile iş dünyasının ortaklığının temelinde yatan bir diğer neden ise; AB'nin ekonomik ve teknik alanlarda ihtiyaç duyduğu uzman desteği ve danışmanlık hizmetidir. Ulusötesi kapitalist sınıf ve çokuluslu şirketler deneyim, tecrübe ve politika alanları ile ilgili önerilerini Komisyon aracılığıyla AB'ye aktarmaktadır. Komisyon, özellikle yeni ürünler ve teknolojilerle ilgili çokuluslu şirketlerin uzmanlığına ihtiyaç duymaktadır. Çokuluslu şirketler AB'nin ihtiyaçları doğrultusunda danışmanlık hizmeti vermekte ve bu hizmeti sunarken kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirme yapmaktadır. İş dünyası ve AB Komisyonu ortaklığı böylece iki taraf için de kazanım sağlayan güçlü bir ortaklık yapısına kavuşmuştur. Bu ortaklık AB'nin ve hükümetlerin piyasa güçlerine karşı sorumlu oldukları bir yapıyı beraberinde getirmiştir. Neoliberal AB'leşmeyi ulusötesi kapitalist sınıf bu şekilde inşa etmektedir. Yeni Avrupa düzeni bu sınıfın çıkarlarına hizmet etmektedir. Brüksel, ulusötesi kapitalist sınıfın lobi merkezi haline gelmiştir. Başta Avrupa Sanayiciler Birliği (ERT) olmak üzere Avrupa İş Dünyası Konfederasyonu (UNICE), Avrupa Finansal Şirketler Birliği, Avrupa Enformasyon Teknolojileri Birliği gibi birçok ulusötesi kapitalist sınıf kulübü AB'de lobi faaliyetlerini yürütmektedir.⁶⁶

Avrupa Birliği çatısı altında yapılan regülasyonları **asimetrik regülasyon** olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır. Tek Pazar ve ekonomik ve parasal birlik politikalarında olduğu gibi Birlik çatısı altında yapılan regülasyonlar ulusal düzeydeki düzenlemelerin değiştirilmesini veya iptal edilmesini yani ulusal mevzuatın deregülasyonunu beraberinde getirmektedir. Federal yapı altında yapılan mevzuat ülkelerin ulusal ve sosyal uyumlarına zarar vermektedir. AB, resmi ve gayri resmi kurumların organizasyonu için çalışırken ülkelerin ulusal mevzuatının uyumu daha büyük bir problem olarak AB'nin karşısında durmaktadır.

AB, Adalet Divanı, AB Komisyonu ve AB Bakanlar Konseyi üçlü yapısı ile çok boyutlu bir yönetime sahiptir. Avrupa yönetişiminin Komisyon bacağı çokuluslu şirketler ile işbirliğini yürüten taraftır. AB, çokuluslu şirketler lehine ama ulus devlet aleyhine sürdürdüğü bu yapılanma içerisinde Avrupa halkının tepkisini azaltmak için **yeni popülizm** (*new populism*) yöntemini kullanmaktadır. Hem Avrupa halkı hem de genişleme sürecindeki ülkelere karşı yürütülen bu sistemli davranış AB'nin geleceğine ve gücüne inancı pekiştirmeyi amaçlamaktadır. Yapısal uyum politikaları,

⁶⁶ Myriam Vander Stichele, Kim Bizzari, Leonard Plank, "AB Ticaret Politikasında Şirket Gücü: İş Dünyası için İyi, Dünya için Kötü", Seattle'dan Brüksel'e Ağı Çalışma Raporu, 2006, s.10.

işgücü pazarının uyumlaştırılması ve istenen makroekonomik kriterler, ülkelere ve vatandaşlara eşitsizliği azaltacak reçeteler olarak sunulmaktadır. Eşit fırsatlar yaratılması ve Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinin geliştirilmesi söylemi AB'nin varoluş nedeninin pekiştirmek için kullanılmaktadır. Oysa genişleme süreci sosyal harmonizasyonu önemsemeden yürütülmektedir. Bütünleşme ve işgücü mobilitesi sadece çokuluslu şirketlerin izin verdiği kadar istenmektedir.⁶⁷ İşçi sınıfına sunulan sosyal güvenlik ve koruma hakları çokuluslu şirketlerin kârlarını artıracak şekilde uygun görülmektedir. Ulusötesi regülasyonlar, işgücü piyasalarının deregülasyonu ve çalışma sisteminin esnekleştirilmesini şart koşturmaktadır. AB'nin bu şekilde yürüttüğü bütünleşme ve birlikleşme çalışmaları zengininin daha zengin fakirinin daha fakir olmasına ve bu iki kesim arasındaki uçurumun artmasına neden olmaktadır. Avrupa vatandaşları ulusötesi kapitalist sınıfın oluşturduğu güç bloğu ile karşı karşıya kalmıştır. Bir yanda bu şirketlerin çıkarları diğer yanda Avrupa halklarının çıkarları durmaktadır.⁶⁸

Yeni Avrupa düzeni, çokuluslu şirketler, asimetric regülasyon ve çok boyutlu yönetim üzerine kurulmuştur. Bu düzen ulusal refah devletini geri plana itmiştir. Avrupa halklarının ve ulus devletlerin çıkarları, refahları veya gelecekleri önemsiz hale gelmiştir. Ulusötesi kapitalist sınıfın yeni Avrupa düzenini yaratma çabasının arkasında küresel yapıya **eklemlenme** telaşı bulunmaktadır. Bu küresel yapıya eklemlenme telaşının temelinde Avrupa'nın küresel ekonomide üstün olma arzusu ve AB-ABD mücadelesi yatmaktadır.

1.3. Avrupa Sanayiciler Birliği (European Round Table of Industrialist's-ERT)

1.3.1. Avrupa Sanayiciler Birliği

Avrupa Sanayiciler Birliği (European Round Table of Industrialists - ERT), Avrupa'da sanayi ve teknoloji alanında faaliyet gösteren 45 çokuluslu şirketin başkanlarını ve üst düzey yöneticilerini bir araya getiren gayri resmi bir forumdur. ERT üyesi şirketlerin Avrupa'daki cirosu 1 Trilyon EUR'nun üzerindedir ve bu şirketler 6,6 Milyon kişi istihdam etmektedir.⁶⁹

⁶⁷ Bütünleşme olmadan mobilizasyon.

⁶⁸ Otto Holman, "Avrupa Birliği'nde Asimetric Regülasyon ve Çok Boyutlu Yönetişim", **Uluslararası Politik Ekonomi Dergisi**, Sayı:11, 2004, s. 716-731.

⁶⁹ www.ert.be, (Erişim Tarihi: 13/03/2009)

Kuruluşu

ERT, 1970’li yıllar ve 1980’li yılların başında Avrupa’da yaşanan *Europessimism* veya *Eurosclerosis* olarak adlandırılan dönemde kurulmuştur. Avrupa karamsarlığı olarak bilinen bu dönemde Amerikan ve Japon şirketlerinin yükselişleri sürerken Avrupa çokulusluları ve Avrupa ekonomisi duraklamış, teknoloji ve bilişimdeki yenilikleri takip edememiştir. Amerikan ve Japon ekonomileri giderek büyüyerek dünya ekonomik sistemine egemen olmaya başlamışken Avrupa, dinamizmden yoksun, işsizliğin arttığı, rekabet gücünün düştüğü ve yenilikçiliğin azaldığı bir dönemden geçmiştir. ERT’ye göre bu dönemde Avrupa Birliği ve ulusal yönetimler çokuluslu şirketlerin bekledikleri düzenlemeleri yapamamış, Roma Anlaşması ile amaçlanan Birlik yapısı oluşturulamamış ve Avrupa Birliği çerçevesinde belirlenen amaçlara ulaşamamıştır. Böyle bir dönemde Volvo’nun önderliğinde 17 işadamı 6-7 Nisan 1983 tarihinde Paris’te ERT’yi kurmak için bir araya gelmiştir.⁷⁰ Volvo’nun yöneticisi Pehr Gyllenhammar’ın Avrupa’nın içinde bulunduğu bu durumla ilgili bir şeyler yapma çağrısını ilk yanıtlayan Wisse Dekker (Philips) ve Umberto Agnelli (Fiat) olmuştur. Bu üç yönetici üretim şartlarının modernleştirilmesi ve hükümetlerin Avrupa firmalarının ihtiyacı olan düzenlemeleri yapması gibi ana amaçlarla yola çıkmıştır. Nitekim Wisse Dekker ERT’yi kurmalarını “Hükümet politikaları şirketlerin elini kolunu bağlamaktadır, hükümetler bir şeyler yapsın diye bekleyemeyiz.”⁷¹ sözleri ile açıklamaktadır. Avrupa’da faaliyet gösteren şirketlerin bu çetin rekabet ortamında tek başlarına başarısız olacağını düşünen ERT’nin amacı, Avrupa sanayiinin rekabet edebilirliğinin artırılmasını, Avrupa ekonomisinin büyümesini ve istihdamın artırılmasını sağlamak için devletleri uyandırmaktır.⁷²

Volvo’nun yöneticisi Pehr Glyllenhammar’ın önderliğinde, Wisse Dekker (Philips) ve Umberto Agnelli (Fiat), Avrupa sanayiini Avrupa ekonomisinin yapısal sorunlarını ortaya koymak ve bunlara çözüm aramak için ERT’ye davet etmiştir. Kuruluş toplantısına Karl Beurle (Thyssen), Carlo De Benedetti (Olivetti), Curt Nicolin (ASEA), Harry Gray (United Technologies), John Harvey - Jones (ICI), Wolfgang Seelig (Siemens), Umberto Agnelli (Fiat), Peter Baxendell (Shell), Olivier Lecerf (Lafarge Coppée), José Bidegain (Cie de St Gobain), Wisse Dekker (Philips),

⁷⁰ <http://www.ert.be/origins.aspx>, (Erişim Tarihi: 16/03/2009)

⁷¹ <http://www.spectrezone.org/europe/currid.htm>, (Erişim Tarihi: 12/06/2007)

⁷² <http://www.ert.be/origins.aspx>, (Erişim Tarihi: 05/06/2007)

Antoine Riboud (BSN), Bernard Hanon (Renault), Pehr G. Gyllenhammar (Volvo), Louis von Planta (Ciba-Geigy), Helmut Maucher (Nestle), Etienne Davignon (AB Komisyonu), François-Xavier Ortoli (AB Komisyonu) katılmıştır.⁷³

Bu girişim AB Komisyonu tarafından da desteklenmiş ve Komisyonu'nun Sanayi ve Tek Pazardan sorumlu üyesi Etienne Davignon'un 1980'lerin başında "Avrupa Sanayii ile konuşmak istediğimizde kimi arayacağız?" sorusu yanıtlanmış olmuştur. Paris'te yapılan kuruluş toplantısının son aşamalarına Etienne Davignon ve AB Komisyonu'nun Ekonomik ve Parasal İlişkilerden sorumlu üyesi Francois-Xavier Ortoli de katılmıştır. Bu kuruluş toplantısında gelecek 20 yıl boyunca ERT'nin gündemini oluşturacak olan sorunlar ortaya konmuştur. Yüksek maliyetler, düşük kârlar, Avrupa sanayiinin yeni teknolojiler ve telekomünikasyon sistemi ile desteklenmiş bir yapıya kavuşturulması, hükümetlerin hızlı ve doğru düzenlemelerin yapılmasındaki başarısızlığı, teknolojinin yeteri kadar Avrupa sanayiine yansıtılmadığı ve ekonomik sorunlar Avrupa'nın en önemli sorunları olarak saptanmıştır. Belirlenen bu sorunlar ve ERT'nin kuruluşu *Financial Times*'in ilgisini çekmiş ve haber gazetede geniş yer almıştır. ERT'nin merkezi, finansmanı ve çalışma şartları ile ilgili konuların ikinci bir toplantıda belirlenmesine karar verilmiştir. 1 Haziran 1983 tarihinde Amsterdam'da yapılan ikinci toplantıda bu konular karara bağlanmıştır. Amsterdam toplantısı ERT'nin ilk genel kurulu olmuştur. Bu toplantıda rekabetin ve rekabet gücünün artırılmasının küresel bir amaç olarak görülmesi gerektiği karara bağlanmıştır.

Genel kurul sonunda Volvo, Paris'te bulunan bölümlerinden birinde ERT'ye küçük bir sekreterlik vermekle görevlendirilmiştir. 1985 yılında ise ERT ilk tam zamanlı Genel Sekreteri Peter Ekenger'i göreve getirmiş ve ERT'nin çalışmalarını yürütmek üzere Paris'te bir merkez ofis açmıştır.

1988 Yılında ERT, Başkanlar Grubu (Groupe des Presidents-GdP/Büyük Şirketlerin Başkanları Grubu-Groupe des Présidents des Grandes Entreprises) adındaki bir diğer elit platform ile birleşerek Avrupa sanayiinin daha büyük bir kısmını temsil eder hale gelmiştir.⁷⁴ Başkanlar Grubu ile birleşmenin sonucunda Unilever, Roche, Total ve Solvay gibi Avrupa devleri ERT'ye dahil olmuştur. Başkanlar Grubu'nun bölgesellikten ve korumacılıktan uzak neoliberalizme dönük yapılması ERT'nin de

⁷³ <http://www.ert.be/origins.aspx>, (Erişim Tarihi: 16/03/2009)

⁷⁴ http://www.ert.be/pdf/wisse_dekker.pdf, (Erişim Tarihi: 11/03/2010)

AB Komisyonu ile ilişkilerini gözden geçirmesini sağlamıştır. Aynı yıl ERT, Wisse Dekker'in başkanlığı döneminde, "AB Komisyonu ile bağlarını güçlendirmek için" merkezini Paris'ten Brüksel'e taşımış⁷⁵ ve daimi personelini istihdam etmiştir.

Yapısı

ERT, "Avrupa Şampiyonları" denilen Avrupa'nın en büyük şirketlerini ve "Avrupa Sanayiinin devlerini" bünyesinde toplayan bir oluşumdur. Bu şirketler dünyada her kıta ve ülkede faaliyetlerini sürdürmektedirler. ERT şirketlerinin sektörleri, yıllık ciro veya kâr bilgileri, istihdam rakamları ve faaliyette buldukları ülkelerle ilgili detaylı bilgiler Ek 1'de verilmektedir.

ERT'nin mevcut şirketleri; petrol, telekomünikasyon, kimyasal-ilaç, yapı malzemeleri, enerji, otomotiv, gıda-meşrubat, bilişim-elektronik, endüstriyel ürünler, metal, tütün ürünleri, havayolu taşımacılığı, ambalaj ve tekstil sektörlerinde faaliyette bulunmaktadır. Sekizer şirketin faaliyette bulunduğu petrol ve telekomünikasyon sektörü ERT içerisinde en çok temsil edilen sektörlerdir. Bu sektörlerin ERT içerisindeki temsil oranı %18'dir. Kimyasal-ilaç ve yapı malzemeleri beşer şirket ile, enerji ve otomotiv ise dörder şirket ile temsil edilmektedir. Bu sektörlerin de ERT içerisindeki temsil payı %10 ve %8'dir. Gıda-meşrubat ve bilişim-elektronik sektörleri dörder şirket, endüstriyel ürünler ve metal sektörü ikişer şirket ile temsil edilirken, tütün ürünleri, havayolu taşımacılığı, ambalaj ve tekstil sektörleri birer şirket ile temsil edilmektedir. Sektörler itibariyle ERT şirketleri, şirket isimleri ve adetleri ile Ek 2'de, bu şirketlerin temsil edilme oranları Grafik 1'de verilmektedir.

ERT, Avrupa'nın güçlü ülkelerini biraraya getiren bir yapıya sahiptir. ERT içerisinde altı İngiliz ve altı Fransız şirketi bulunmaktadır. Bu ülkeleri beş şirket ile Almanya, dört şirket ile İtalya ve üç şirket ile İspanya, Hollanda ve İsviçre takip etmektedir. İki firma ile temsil edilen ülkeler; İsveç, Finşandiya, Belçika ve Türkiye, tek firma ile temsil edilen ülkeler Norveç, Macaristan, İrlanda, Yunanistan, Avusturya, Danimarka ve Portekiz'dir. ERT içerisinde bir şirket de İngiltere-Hollanda ortak sermayesine sahiptir. ERT'nin ülkelere göre dağılımı Ek 3'de, ülkelere göre dağılım yüzdeleri Grafik 2'de verilmektedir.

⁷⁵ ERT'nin Adresi: Place des Carabiniers 18a, Karabiniersplein, B-1030 Brüksel, http://www.ert.be/contact_us.aspx, (Erişim Tarihi: 13/03/2009)

Avrupa devlerini biraraya getiren ERT, aynı zamanda mali sermayeye sahip şirketleri ile de dikkat çekmektedir. Şirketlerin birçoğu sınaî faaliyetlerinin yanı sıra finans sektöründe de faaliyette bulunmaktadır. Bu faaliyet banka veya finans kurumlarına sahiplik veya ortak olmak şeklindedir. ERT şirketlerinin mali sermaye ilişkisi Ek 4’de verilmektedir.

ERT’ye üyelik davet usulü ile olmaktadır ve ERT üyesi olan başkan ve yöneticiler şirketlerini değil kendi şahıslarını temsil etmektedir.⁷⁶ ERT yılda iki defa genel kurul düzenlemektedir. Genel Kurullarda;

- İş programları,
- Öncelikli konular ve
- Çalışma programlarının takvimleri belirlenmektedir.

Kararlar oybirliği ile alınmaktadır.⁷⁷

Yönetim Kurulu; başkan, iki başkan yardımcısı, bir önceki başkan ve beş seçilmiş üyeden oluşmaktadır. Yönetim Kurulu, ERT’nin faaliyetlerini gözden geçirmekte ve genel kurulda önerilerde bulunmaktadır. Her üye çalışmalara katılacak ve üyeler tarafından alınan kararların uygulanmasına yardımcı olacak birer aday göstermektedir. ERT’nin faaliyetleri ile ilgili işler çalışma grupları tarafından yürütülmektedir. Çalışma grupları Genel Kurulda oluşturulmaktadır. Bu çalışma gruplarının başkanlıkları ERT üyeleri tarafından yürütülmektedir. Gruplar, üyelere ve ERT üyesi şirketlerde çalışan uzmanlardan oluşmaktadır. Çalışma grupları genel kurula öneriler sunmakta ve ERT’nin mesaj ve isteklerinin hazırlanmasında önemli rol üstlenmektedir. ERT’nin Genel Sekreterliğinin de bulunduğu merkezi, projeleri koordine etmekte, üyelere idari destek sağlamakta, ERT raporlarını yayınlamakta ve temas noktası olarak hareket etmektedir. ERT’nin genel sekreterliğini Wim Philippa⁷⁸ yürütmektedir.

İşleyişi

ERT politika karar aktörlerine görüşlerini ulusal düzeyde ve Avrupa Birliği nezdinde; raporlar, basın açıklamaları ve yüz yüze görüşmeler ile bildirmektedir.⁷⁹

⁷⁶ www.ert.be, (Erişim Tarihi: 05/06/2007)

⁷⁷ <http://www.ert.be/structure.aspx>, (Erişim Tarihi: 13/03/2009)

⁷⁸ Wim Philippa Avrupa’nın çeşitli firmalarında finansal kontrolörlük yapmış olan bir iktisatçıdır. 2008 Yılından beri Sortrans B.V adlı bir Hollanda firmasında çalışmaktadır. <http://www.linkedin.com/in/wimphilippa>, (Erişim Tarihi : 16/03/2009)

⁷⁹ <http://www.ert.be/communications.aspx>, (Erişim Tarihi: 13/03/2009)

Avrupa Birliği düzeyinde ERT görüşlerini AB Komisyonu üyeleri, Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi ve Avrupa Parlamentosu ile tartışmaktadır. Her altı ayda bir, ERT, Avrupa Birliği başkanlığını yürüten ülkenin başkanı ile görüşerek Avrupa sanayicilerinin önceliklerini iletmeye çalışmaktadır. Ulusal düzeyde ise her üye ERT'nin görüşlerini kendi hükümetlerine ve parlamentolarına iletmektedir. Ayrıca üyeler ERT'nin görüş ve düşüncelerini ülkelerindeki iş ve sanayi çevreleri, federasyon ve birlikler, basın kuruluşları gibi kamuoyu oluşturma gücüne sahip kurum ve kuruluşlarla paylaşmaktadır. ERT, Avrupa işverenlerinin ve sanayiinin resmi temsilcisi olan Avrupa İşveren Sendikaları Konfederasyonu (*Confederation of European Business* - BUSINESSEUROPE⁸⁰) ile yakın ilişkiler içerisinde bulunmaktadır.

Üyeleri⁸¹

Paul Adams - British American Tobacco	Franz Humer - F. Hoffmann-La Roche
César Alierta Izuel - Telefónica	Pablo Isla - Inditex
Nils S. Andersen - A.P. Moller - Maersk	Olli-Pekka Kallasvuo - Nokia
Léo Apotheker - SAP	Bruno Lafont - Lafarge
Paulo Azevedo - SONAE	Thomas Leysen - Umicore
Jean-Louis Beffa - Saint-Gobain	Ian Livingston - BT
Franco Bernabè - Telecom Italia	Gary McGann - Smurfit Kappa Group
Wulf Bernotat - E.ON	Gérard Mestrallet - GDF SUEZ
Carlo Bozotti - STMicroelectronics	Aloïs Michielsen - Solvay
Peter Brabeck-Letmathe - Nestlé	René Obermann - Deutsche Telekom
Svein Richard Brandtzaeg - Norsk Hydro	Jorma Ollila - .
David Brennan - AstraZeneca	Dimitri Papalexopoulos - Titan Cement
Martin Broughton - British Airways	Paul Polman - Unilever
Antonio Brufau - Repsol YPF	Benoît Potier - Air Liquide
Vittorio Colao - Vodafone Group	Norbert Reithofer - BMW Group
Gerhard Cromme - ThyssenKrupp	Wolfgang Ruttenstorfer - OMV
Rodolfo De Benedetti - CIR	Güler Sabancı - Sabancı Holding
Thierry Desmarest - TOTAL	Paolo Scaroni - Eni

⁸⁰ İlk ve en çok bilinen adıyla UNICE.

⁸¹ http://www.ert.be/members_a_to_z.aspx, (Erişim Tarihi: 12/03/2010)

Bülent Eczacıbaşı - Eczacıbaşı Group

John Elkann - Fiat

Carlos Ghosn - Renault

Jürgen Hambrecht - BASF

Antti Herlin - KONE Corporation

Zsolt Hernádi - MOL

Başkanları⁸²

Leif Johansson 2009 -
Volvo

Jorma Ollila 2005 -
Nokia 2009

Gerhard Cromme 2001 -
ThyssenKrupp 2005

Morris Tabaksblat 1999 -
Unilever 2001

Helmut Maucher 1996 -
Nestle 1999

Jérôme Monod 1992 -
Suez Lyonnaise des Eaux 1996

Wisse Dekker 1988 -
Philips 1992

Pehr Gyllenhammar 1983 -
Volvo 1988

Başkan Yardımcıları:

Gerard Kleisterlee - Royal

Philips Electronics

Peter Löscher

Siemens

Carl-Henric Svanberg - BP

Jean-François van Boxmeer - Heineken

Ben Verwaayen - Alcatel-Lucent

Peter R. Voser - Royal Dutch Shell

Jacob Wallenberg - Investor

Hans Wijers - AkzoNobel

⁸² http://www.ert.be/ert_milestones_and_its_chairmen.aspx, (Erişim Tarihi: 13/03/2009)

Çalışma Grupları⁸³

ERT bünyesinde faaliyet gösteren 7 ayrı çalışma grubu vardır:

- Rekabet Politikası Çalışma Grubu,
- Rekabet Edebilirlik Çalışma Grubu,
- Dış Ekonomik İlişkiler Çalışma Grubu,
- Uluslar arası Muhasebe Standardları Çalışma Grubu,
- Toplumsal Değişim Çalışma Grubu,
- Enerji ve İklim Değişikliği Çalışma Grubu,
- Güney Doğu Avrupa: ERT tarafından desteklenen İş Dünyası Danışma Konseyi.

Daha önceki yıllarda kurulan ancak şu anda faaliyet göstermeyen 13 çalışma grubu olmuştur:

- Genişleme ve Yakın Çevre Politikaları Çalışma Grubu,
- Çevre Çalışma Grubu,
- Vergilendirme Çalışma Grubu,
- Uluslararası Muhasebe Standardları Çalışma Grubu,
- Sanayi İlişkileri ve Sosyal Politikalar Çalışma Grubu,
- Avrupa'nın Yönetişimi Çalışma Grubu,
- Tek Pazar Destekleme Komitesi,
- Araştırma ve Teknoloji Çalışma Grubu,
- Eğitim Çalışma Grubu,
- Altyapı Çalışma Grubu,
- Emeklilik Reformu Çalışma Grubu,
- Kuzey-Güney Çalışma Grubu,
- İhracat Kontrolü Çalışma Grubu,
- Şirketlere Karşı İşlenen Suçlarla İlgili Çalışma Grubu.

1.3.2. Ulusötesi Kapitalist Bir Sınıf Olarak Avrupa Sanayiciler Birliği

Küreselleşme süreci dünya ekonomisi ve daha sonra da kamu politikaları üzerinde mali sermayenin ve dolayısıyla bu sermayeyi elinde tutan çokuluslu şirketlerin

⁸³ http://www.ert.be/working_groups.aspx, (Erişim Tarihi: 12/03/2010)

konumunu güçlendirmiştir. Çokuluslu şirketler ellerinde tuttukları sermaye gücü ile sadece faaliyet alanları ile sınırlı kalmamış kendileri dışında kalan dünyayı kendi çıkarları için değiştirmeye başlamışlardır. Çokuluslu şirketler, kendi ülkeleri, faaliyette buldukları ülkeler, ulaşabilecekleri ülkeler ve faaliyetlerini etkileyebilecek her tür parametre ile ilgili merkez ve çevre ülkelerdeki düzenlemeleri takip etmeye başlamıştır. Bu şirketler yatırım ve ticaret hacimlerini artırabilecek girişimlerde bulunmaya başlamış ve bunu yaparken kendi amaçları dışında kalan her şeyi dışarıda bırakmışlardır. Çokuluslu şirketler, bu şirketlerin ortakları ve yöneticileri kapitalist elitler olarak ekonomi sahnesindeki yerlerini almışlardır. Kapitalist elitler artık küresel politikalarda anahtar roller üstlenmektedir.⁸⁴

ERT, tüm dünyada faaliyette bulunan “Avrupa şampiyonları” veya “Avrupa devleri”ni bünyesinde barındırmaktadır. Bu şirketler, dünya ekonomisinde büyük öneme sahip olan petrol, telekomünikasyon, ilaç, enerji gibi sektörlerde faaliyette bulunmaktadır. ERT, İngiltere, Fransa ve Almanya başta olmak üzere 18 Avrupa ülkesinin temsil edildiği bir platformdur. Bu ülkelerin gücünün yanı sıra ERT şirketleri banka ve finans piyasalarında da güçlü şirketlerdir. Ülke, sektör ve mali sermayenin gücü ile beraber ERT, Avrupa ekonomisi içerisinde yüksek ciroya ve istihdam payına sahiptir. Hükmettiği mali sermaye ve istihdam sağladığı insan kaynağı Avrupa sanayiinin üçte birini oluşturmaktadır. ERT’nin gücü yönetici sınıfın üretim araçlarını ve işgücünü yöneten gücünü çoktan aşmıştır. ERT üyesi çokuluslu şirketler, üretim, dağıtım, değişim ve tüketim ağlarına sahiplerdir ve bu ağların kontrol gücünü ellerinde tutmaktadırlar. Bu güç ERT’yi ulusal kamu politikalarının belirlenmesi yanında küresel politikaların belirlenmesinde de söz sahibi yapmaktadır. Bu özellikler çerçevesinde ERT üyeleri **ulusötesi kapitalist bir sınıftır**. ERT üyesi çokuluslu şirketlerin sahipleri ve bu şirketlerin yöneticileri ulusötesi kapitalist sınıfın çekirdek fraksiyonunu oluşturmaktadır. AB Komisyonu üyeleri, üye ülkelerin devlet başkanları, politikacılar ve medya ERT’nin çevre halkasını oluşturan fraksiyonlarıdır.

ERT, kendi sınıfının amaçları doğrultusunda Avrupa kıtasında yapılan üretimi, üretim kaynaklarını, dağıtımını, tüketimi ve dolaşımdaki sermaye ile ilgili kararları yönetmekte ve politikaları yönlendirmektedir. ERT’nin çıkarları ulusal veya yerel

⁸⁴ Bastiaan Van Apeldoorn, “Transnational Class Agency and European Governance: The Case of the European Round Table of Industrialist’s”, a.g.k., s. 159.

değil, küreseldir. ERT, Avrupa ekonomisinin kontrol etmek istemekte bu nedenle AB nezdinde oluşturulan politikaları yönlendirmektedir. Aynı şekilde küresel politikaları da kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmek isteyen ERT, ulaşabileceği organlara kendisi ulaşmakta veya küresel arenada AB'nin ERT'nin çıkarlarını korumasını talep etmektedir. ERT ulusötesi kapitalist sınıfın elit bir kulübü gibidir. Üyeleri yüksek eğitilmiş yüksek gelir düzeyine sahip kişilerdir. Bu kişiler doğdukları ülkelerin değil de dünya vatandaşymış gibi hareket etmektedirler.

ERT, üretim sisteminin sahibi olmak, sınıf bilincine sahip olmak ve küresel politikaları etkilemek ile kendi içinde bir sınıftır. ERT, **TransAvrupa Kapitalist Sınıfının** iç halkasıdır⁸⁵. ERT, sınıfının çıkarları doğrultusunda küresel sermaye gücünü Avrupa Birliği politikalarına müdahale etmek için kullanmaktadır. İşçi sınıfının emek gücü karşılığında neredeyse örgütlenmeden kendi içinde bir sınıf olarak yapılanmasına karşın **ERT kendisi için bir sınıftır**. Ulusötesi kapitalist sınıfın bilinci üst seviyededir ve çıkarları ortaktır.

ERT, homojen örgütlenmesi sayesinde içinde barındırdığı 14 sektörün çıkarlarını savunmaktadır. ERT'nin amaçları açık, eylemleri planlıdır. Sektörler ile ilgili politika yönlendirmeleri her sektörün çıkarlarını gözetecek şekilde ve ekonomik konjonktüre göre yapılmaktadır. Hiçbir sektörün çıkarı bir diğer sektörün çıkarından daha az ya da fazla önemli değildir. ERT'nin politika yönlendirmedeki başarısının unsurlarından birisi de tüm sektörlerin, amaçlar doğrultusunda paralel ve aynı özveri ile hareket etmesidir. ERT içerisinde herhangi bir çatışma yaşanmamaktadır, belirlenen ortak amaçlar için tüm üyeler aynı gayreti göstermektedir. ERT son derece güçlü bir örgütlenmeye sahiptir, amaçları ve bu amaçlara ulaşmak için belirlediği araçları açıkça belirlenmiştir. ERT, ortaya koyduğu sorunlara, planlı, kademeli çözümler belirlemekte ve bunların gerçekleştirilmesini takip etmektedir. ERT, yönlendirmek istediği tüm alanları bir bütün olarak düşünmekte ve bu bütüne yönelik politikalar geliştirilmesi için çalışmaktadır. ERT'nin üzerinde çalıştığı politika alanları ile ilgili alt, çapraz veya paralel politikalar üretilmekte ve amaçlar her açıdan değerlendirilmektedir.

⁸⁵ C. Staples, M. Braget, **TransAvrupa Kapitalist Sınıfı**, Bkz.: <http://www.und.edu/instruct/cstaples/Research/StaplesAndBragetTheTransEuropeanCapitalistClass.pdf>, (Erişim Tarihi: 01/06/2010)

Politika yönlendirmesi, desteklenen bir olay veya konu ile ilgili arzu edilen politikaların oluşturulması için yürütülen faaliyetlerdir. Politika yönlendirmek için konuları ve olayları desteklemek üzere araçlar ve eylemler belirlenmektedir.⁸⁶ Politika yönlendirmesi, konu veya olaya destek oluşturulması, toplumun bu konu ve olayı desteklemesi için etkilenmesi veya bu konu ve olayla ilgili mevzuatın değiştirilmesi amacıyla yapılmaktadır. Politika yönlendirmesi ile politikanın yönetilmesi, gündem oluşturulmasına katılım, politika önerileri oluşturulması, mevcut politikanın ihtiyaçlara cevap vermediğinin gösterilmesi ve kamuoyunda konunun tartışmaya açılması sağlanılmaktadır. Yönlendirme, doğrudan kanun koyucular ve yürütme organları üzerinde yapılabileceği gibi medya kampanyaları ve basın açıklamaları yoluyla da yapılabilmektedir. ERT'nin yürüttüğü politika yönlendirmeleri hedef politikalarla ilgili gerekli mevzuat değişikliklerinin yapılması veya ERT'nin belirlediği taleplerin karşılanmasını amaçlamaktadır.

ERT'nin kamu politikası oluşturma süreci incelendiğinde Sklair'in ulusötesi kapitalist sınıfın kamu politikası oluşturma süreçlerine paralel bir süreç sergilediği görülmektedir. Kamu düşüncesi oluşturma adımı; ERT, yıllık raporları, yüz yüze görüşmeleri, toplantıları, basın açıklamalarını, öneri raporlarını ve kamuoyunu etkilemek için her tür medya aracılığını kullandığı görülmektedir. Kamu politikası oluşturulmasında; ERT, güçlü lobi faaliyetleri yanında AB komitelerine katılmak, politikacılara ve diğer ticari birliklere yakın olmak, proje önerileri sunmaktadır. Son aşamada ERT, karar verilen kamu politikasından memnun değil ise basın açıklamaları yaparak, AB Komisyonu üyelerine mektuplar göndererek ve raporlar yayınlamaya uygun politikalar uygulanmasını sağlamaya çalışmaktadır.

ERT öncelikle ele aldığı politika alanı veya konusunun çerçevesini belirleyerek politika yönlendirme sürecine başlamaktadır. Konuların çok iyi analiz edilmesi, yan hedefler belirlenmesi, geleceğe dönük etki analizleri ve swot analizleri⁸⁷ yapılması ERT'nin taleplerinin gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. Politikalar ile ilgili kısa, orta, uzun dönemli ve ölçülebilir alt hedefler ve ana hedef belirlenmekte, taleplerin iletileceği politika karar vericileri ve araçlar saptanmaktadır. ERT talepleri ile ilgili

⁸⁶ **Politika Yönlendirmesi**, Cedpa Eğitim Serileri, Cilt 9, Cedpa, Washington, 1999, s.2.

⁸⁷ Swot Analizi, bir kurumun; olumlu ve güçlü olan özelliklerinin (strength), olumsuz veya zayıf olan özelliklerinin (weakness), içte ve dışta sahip olduğu fırsatların (opportunity) ve etrafındaki olası tehlike, risk ve piyasa tehditlerinin (threat) belirlenmesi suretiyle değerlendirilmesi yöntemidir.

bir politika mesajı belirlemekte ve karar vericilerin dikkatine sunmaktadır. Bu sunuş rapor, mesaj, basın açıklaması gibi konuya en uygun politika araçları aracılığıyla yapılmaktadır. ERT, yönlendirme alanını sivil toplum kuruluşları ve ilgili gruplara ulaşıp onların desteğini alacak şekilde genişletmeye çalışmaktadır. İşveren konfederasyonları, işveren birlikleri gibi yönlendirilen politikada amaca destek olacağı düşünülen birlik, dernek ve platformlar ile ortak çalışılmakta, mesajlar yayınlanmakta ve ortak basın açıklamaları yapılmaktadır. ERT, bu sayede hem başka kuruluşların desteğini almakta hem de ilettiği mesajlarda tekrar yoluna gitmektedir. Politika yönlendirmesi için tüm kaynaklar kullanılmaktadır. ERT, yönlendirme stratejisini planlar bazında uygulamakta, politika yönlendirme süreci boyunca gerekli verileri toplamakta ve bu veriler ışığında faaliyetlerine yön vermektedir. İzleme ve değerlendirme yapılarak uygulanan yöntemlerin doğruluğu incelenmekte, gerekirse yöntem değiştirilmekte ve yönlendirilen politika ile ilgili değişiklikler olup olmadığı sorgulanmaktadır.

ERT, çokuluslu şirketler lehine, Avrupa ekonomisi ile ilgili kamu politikalarını etkilemeyi, politik, ekonomik ve sosyal sistem ile kurumlara yönelik alınacak kararları yönlendirmeyi amaçlamaktadır. Politika karar vericileri ve ülke başkanları ile birebir görüşmeler yapmakta, Avrupa Birliği Komisyonu, Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi gibi karar organlarına taleplerini iletmektedir. Financial Times başta olmak üzere bir çok basın organı kanalıyla basın açıklamaları yapmakta ve talep ettikleri konularla ilgili farkındalık yaratılmasını sağlamaktadır. Politika yönlendirmesi sürecindeki tüm adımların ERT tarafından takip edildiği görülmektedir. ERT, hedef aldığı konuyu ve çerçevesini detaylı bir biçimde belirlemektedir. ERT'nin yoğunlaştığı konular ile ilgili belirlediği hedefler genellikle kısa ve uzun vadede alt hedeflere ve yöntemlere bağlanmaktadır. ERT'nin politika karar vericileri, Avrupa Birliği politikaları üzerine yönlendirme yaptıkları için AB Komisyonu ve AB Bakanlar Konseyi'dir. Sorunlu alan ile ilgili mesajlar her zaman açıktır ve tekrar edilmek suretiyle karar vericilerin dikkatine sürekli sunulmaktadır. ERT, birebir görüşmeler, basın açıklamaları ve raporlar gibi iletişim kanallarını tercih etmektedir. Konu ile ilgili diğer gruplar, AB üyesi ülkeler, AB ve tüm AB vatandaşları ERT'nin politika yönlendirmesini gerçekleştirdiği tabandır. ERT, gerekli gördüğü alanlarda diğer lobi grupları ile birlikte politika karar aktörlerine

ulaşmaktadır. ERT'nin üzerinde çalıştığı alanla ilgili planları dönemsel, belirli ve geniş perspektiflidir. Çokuluslu şirketlerin tüm kaynak ve imkânları belirlenen amaç için seferber edilmektedir. Üzerinde çalışılan tüm sorunların düşünüldüğü ve birbirini tamamlayan, üzerinde iyi çalışılmış planlarla hareket edilmektedir. Veri toplama, izleme ve değerlendirme faaliyetleri düzenli yürütülmekte ve bu veriler ışığında hedeflerde değişiklik yapılmaktadır.

ERT'nin Avrupa politikaları üzerindeki etkisine bakıldığında ERT'nin sıradan bir lobi grubu olmadığı AB'nin bir organı haline geldiği açıkça görülmektedir.⁸⁸ Kapalı kapılar arkasında oturup karar verenler arasında ERT de vardır.⁸⁹ Nitekim 20.yıldönümlerinde yapılan kutlamalarda ERT Başkanı Gerhard Cromme, ERT'nin, "Tek Pazar, ekonomik ve parasal birlik ve AB'nin genişlemesi gibi reformların yönlendirilmesinde önyak olmasından gurur duyduklarını" açıklamıştır. Cromme'a göre hala yapılacak çok şey vardır.⁹⁰ Bu çerçevede ERT, **ulusötesi kapitalist sınıfın elit platformudur.**⁹¹ ERT'nin başkanlarından Wisse Dekker'in ifadesiyle:

*"ERT, lobi grubundan çok daha fazlasıdır. ERT, politikaları şekillendirmektedir. ERT'nin Brüksel ile ilişkisi güçlü bir işbirliği olarak nitelendirilmelidir. Bu işbirliği, çoğunlukla bir politikanın gelişiminin en erken aşamalarında başlamaktadır."*⁹²

ERT'nin bu ulus ötesi çoğunluk arasında özel bir yeri bulunmaktadır. Avrupa ulus ötesi kapitalist sınıfının elit organizasyonu bu özel yeri sayesinde kendi sınıfının uzun dönemli menfaatini AB aracılığıyla korumaktadır. ERT, Avrupa'nın sosyoekonomik yönetimini şekillendirmektedir.⁹³ ERT için ulus devlet, ülkeler arasındaki eşitsizlikler, AB'nin regülasyonlarının ulusal düzenlemelere zarar vermesi, AB genişleme sürecinde sağlanacak sosyal harmonizasyon, işçi sınıfının hakları ve Avrupa halklarının çıkarları yerine kendi sınıfının çıkarları önemlidir.

⁸⁸ Ann Doherty, Oliver Hoedeman, "Avrupa'nın Yapısını Bozmak", **Ecologist**, 24. Cilt, 4. Sayı, Temmuz/ Ağustos 1994, Bkz.: http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/finans/others/EU-ecologist-24-4, (Erişim Tarihi: 12/03/2009)

⁸⁹ <http://archive.corporatewatch.org/magazine/issue12/cw12f1.html>, (Erişim Tarihi : 28/08/2009)

⁹⁰ <http://www.spectrezine.org/europe/currid.htm>, (Erişim Tarihi : 28/08/2009)

⁹¹ Bastiaan Van Apeldoorn, "Transnational Class Agency and European Governance: The Case of the European Round Table of Industrialist's", a.g.k., s. 157.

⁹² A.k., s. 160.

⁹³ A.k., s. 166.

Aynı mensubu olduğu ulusötesi kapitalist sınıf gibi bu sınıfı temsil eden elit bir platform olarak ERT'nin de yeni Avrupa düzenini yaratma çabasının arkasında küresel yapıya **eklemlenme** telaşı bulunmaktadır. Bu küresel yapıya eklemlenme telaşının temelinde Avrupa'nın rekabet gücünün artırılması ABD ve Japon şirketleri ile rekabet mücadelesi yatmaktadır.

Avrupa Sanayiciler Birliği'nin Politikaları

1970'li yılların ortalarında yaşanan *Eurosclerosis* dönemi Avrupa'yı büyük bir işsizlik ve ekonomik daralma sorunu ile karşı karşıya bırakmıştır. Avrupa sanayii bu dönem neomerkantalist politikalar benimseyerek aşmaya çalışmıştır. Bölgesel korumacı politikalar ile geçirilmeye çalışılan bu dönem bazı ülkelerin sadece ihracata yönelik ithalatı engelleyici politikalar uygulamalarına, Almanya gibi bazı ülkelerin de sınaî gelişmeyi teşvik eden politikalar uygulamalarına neden olmuştur. Bu dönemde Avrupa Sanayiciler Birliği üyesi İngiliz ve Fransız çokuluslu şirketler neomerkantalist politikalar benimsenmesi gerektiğini savunmuşlardır. 1980'li yıllara gelindiğinde İngiltere başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesi neoliberal politikalara yönelmiş ve ekonomik büyüme sağlamayı hedeflemişlerdir. 1988 Yılında ERT'nin Başkanlar Grubu (*Groupe des Presidents-GdP*) ile birleşmesi Unilever, Roche, Total ve Solvay gibi Avrupa devlerinin ERT'ye katılmasını sağlamıştır. Neoliberalizm yanlısı bu şirketler ERT'nin bölgesel-korumacı politikalarından uzaklaşmasına ve küresel-neoliberal politikalara yönelmesine sebep olmuştur. Böylece hem ülkelerin değişen ekonomi politikaları hem ERT'ye yeni katılan şirketlerin neoliberalist yaklaşımları sonucunda ERT yüzünü neoliberal küreselleşmeye dönmüştür. 1980'li yılların sonuna kadar Avrupa'nın yaşadığı neomerkantalizm/neoliberalizm çelişmesini ERT de yaşamıştır. Ancak 1990'lı yıllara gelindiğinde ERT de neoliberal politikalara dönmüştür.

Avrupa ulusötesi kapitalist sınıfı ile AB ilişkilerinin 1970'li yıllarda oldukça kopuk olduğu görülmektedir. Bu dönemde AB, çokuluslu şirketleri ve Avrupa sanayiini politikalarından uzak tutmuştur. Avrupa ulusötesi kapitalist sınıfı da hem AB Komisyonu'ndan hem de AB'den uzak kalmayı tercih etmiştir. *Eurosclerosis* döneminde yüksek enflasyon ve artan işsizliğe rağmen AB Bakanlar Konseyi Avrupa

ekonomisi ile ilgili kararları almakta geç kalmıştır.⁹⁴ İşte böylesi bir dönemden geçmekte olan Avrupa sanayiinin liderleri hem Avrupa sanayiinin sorunlarını dile getirmek hem de politikacıları harekete geçirmek amacıyla Avrupa Sanayiciler Birliği'ni kurmuştur. Aynı dönemde AB Komisyonu, Avrupa ekonomisinin geleceği için sanayinin bilgi ve tecrübelerinden yararlanmanın uygun olacağına karar vermiştir. AB Komisyonu'nun Sanayi ve Tek Pazardan sorumlu üyesi Etienne Davignon, Avrupa ekonomisi enflasyon ve işsizlik ile mücadele ederken büyük şirketlerin AB'ye enformasyon ve fikir vermek suretiyle destek olabileceğini ortaya koymuştur. Davignon'a göre AB'nin önceliklerine hizmet edecek böylesi bir işbirliği AB'nin azalmakta olan prestijini yükseltecektir. Ayrıca sanayinin AB'ye vereceği bu destek Avrupa ekonomisinin de rekabet gücünün artmasını sağlayacaktır.⁹⁵ Bu sayede AB Komisyonu hem demokratik meşruluğunu artıracak hem AB Bakanlar Konseyi karşısında konumunu güçlendirecektir. Böylece ERT ve AB birbirine yakınlaşmaya başlamıştır.⁹⁶ Bu yakınlaşma kısa zamanda basit ekonomik kararlar alınmasının ötesine geçmiş ve AB'nin nitelikli çoğunlukla oylama sistemine geçilmesi gibi önemli kural değişikliklerine sebep olmuştur. Böylece Avrupa Tek Senedi öncesinde çokuluslu şirketler AB organlarında söz sahibi olmayı başarmışlardır.

Tek Pazar, ERT'nin AB karar alma süreçlerinde gücünü ortaya koyduğu ilk projedir. ERT, Tek Pazar ile Avrupa sanayii için güvenli bölgesel bir alan yaratmak suretiyle Avrupa ekonomisinin gücünü artırmayı hedeflemiştir. AB'nin ERT'den önce ortaya koyduğu Tek Pazar projesi, politika karar aktörlerinin liderliği üstlenmemesi ve ülkelerin AB'nin birleştiriciliğine ve kuvvetine inanmaması nedeniyle tamamlanamamıştır. ERT, yarım kalan bu proje için çözüm önerileri getirerek karar aktörlerini projenin tamamlaması için yönlendirmiş ve Tek Pazara geçişi hızlandırmıştır.⁹⁷ ERT'nin korumacı ve bölgesel politikalar benimsediği bir dönemin ürünü olan Tek Pazar, neomerkantalist bir Avrupa pazarı oluşturma amacına hizmet etmiştir. ERT, Başkanlar Grubu ile birleşmesinden sonra neomerkantalizmden

⁹⁴ Maria Green Cowles, "Yeni Avrupa için Gündemi Belirlemek: ERT ve Avrupa Topluluğu: 1992", **Journal of Common Market Studies**, Vol. 33, No:4, 1995, s. 503.

⁹⁵ Maria Green Cowles, "Avrupa Birliği'nde Gündem Belirleme", Bkz.: http://aei.pitt.edu/6916/01/cowles_maria_green2.pdf, s.7, (Erişim Tarihi: 12/03/2008)

⁹⁶ A.k., s.4.

⁹⁷ A.k., s.9.

uzaklaşarak neoliberal politikalar benimsemiştir. ERT, ekonomik ve parasal birlik, ulaşım altyapısının güçlendirilmesi, genişleme süreci, Lizbon Stratejisi, çevre ve istihdam politikaları gibi Avrupa ekonomisi için önem arz eden birçok kamu politikasının belirlenmesinde etkili olmuştur. ERT, takip ettiği tüm alanlarda Avrupa ekonomisinin önceliklerini esas almış ve bu alanlarda neler yapılması gerektiğini ortaya koymuştur. Bu anlamda ERT adeta bir “fikir üreticisi” gibi çalışarak AB içerisinde önemli bir politik rol üstlenmiştir.⁹⁸ ERT, AB içerisinde faaliyette bulunan diğer organizasyonlara göre daha fazla politik ağırlığa sahip olmuştur. Bu politik ağırlığın kaynağı çalışmanın ilk bölümünde belirtildiği gibi ERT’nin sahip olduğu güç ve çalışma sistematığıdır. ERT, ait olduğu ulusötesi kapitalist sınıfın çıkarları doğrultusunda AB politikalarını yönlendirmektedir. AB’de yeni bütünleşme, hükümetlerarasıcılık ve uluslarüstücülük yerine ulusötecilik ile gerçekleşmektedir. ERT, sorunları çözmek için politikacıları **“uyandırmak”** ve Avrupa ekonomisi ile ilgili sorunları belirleyip çözüm yöntemlerini ortaya koymak için çalıştıklarını ifade etmektedir.⁹⁹

ERT’nin politikaları üç temel eksen üzerinde yükselmektedir:

1. Yatırım alanının iyileştirilmesi,
2. Avrupa’nın rekabet gücünün artırılması,
3. Avrupa sanayiinin desteklenmesi.

Yatırım alanının iyileştirilmesi politikaları ile Avrupa ekonomisi ve sanayiinin güçlendirilmesi ve hem AB’nin hem de sanayi yatırım olanaklarının artırılması hedeflenmektedir. Bu ana alanın altında Tek Pazar, ekonomik ve parasal birlik politikaları bulunmaktadır.

Avrupa’nın rekabet gücünün artırılması politikalarında; AB-ABD mücadelesi çerçevesinde ERT’nin Avrupa ekonomisini güçlendirmek için planladığı politikalar yer almaktadır. Bu politika başlığı altında; Lizbon Stratejisi, Dünya Ticaret Örgütü ile ilişkiler, DTÖ nezdinde sürdürülen müzakereler ve uluslararası muhasebe standartları ile ilgili politikalar takip edilmektedir.

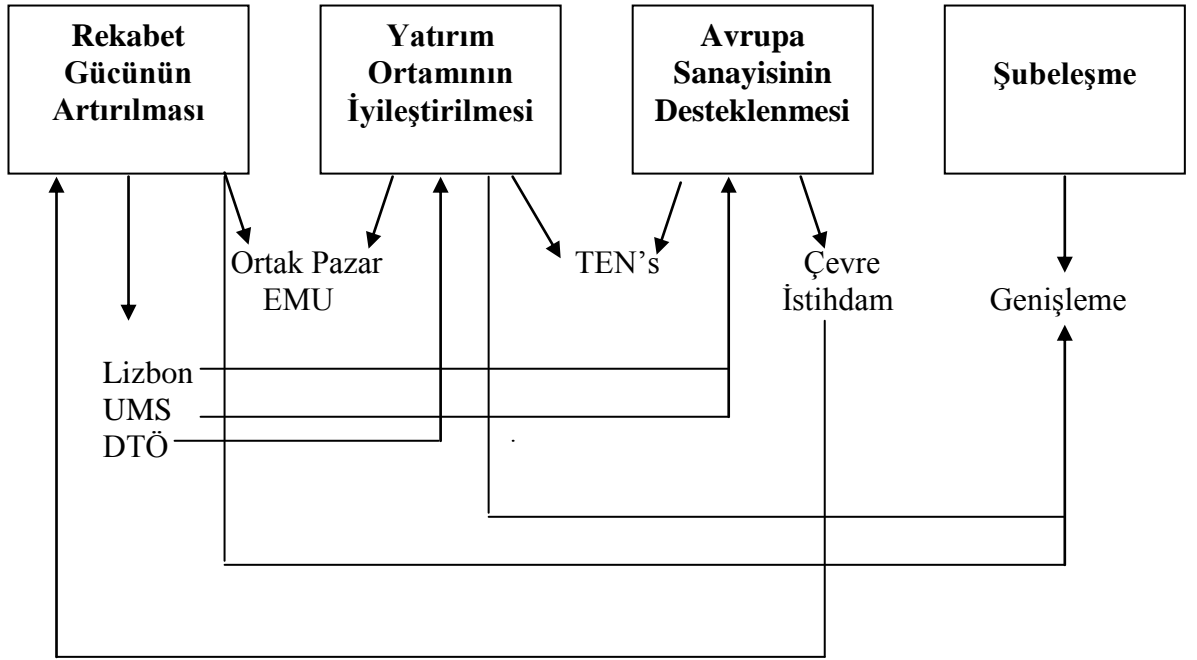
Küresel rekabet ve AB’nin ekonomik gücünün artırılması eksenli politikalardan sonra ERT’nin üçüncü eksenini Avrupa sanayiinin desteklenmesi politikalarıdır.

⁹⁸ A.k., s.10.

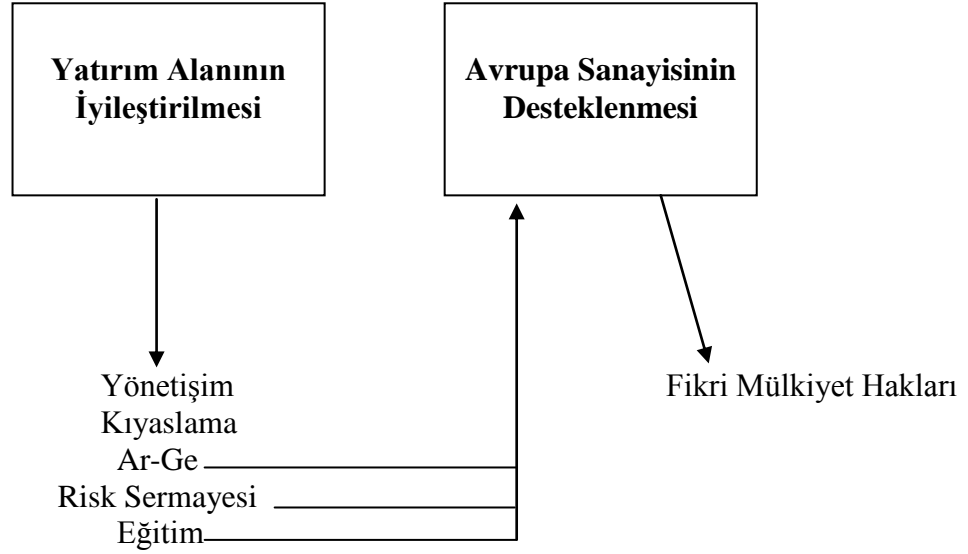
⁹⁹ http://www.ert.be/ert_milestones_and_its_chairmen.aspx, (Erişim Tarihi: 15/03/2010)

Ulaşım ve telekomünikasyon altyapısının güçlendirilmesi, istihdamın artırılması ve çevre politikaları gibi politikalar da bu politika başlığı altında yer almaktadır.

Bu eksenler, politikaları keskin çizgilerle ayırmamaktadır. Örneğin Tek Pazar, ekonomik ve parasal birlik politikaları rekabet gücünün artırılması eksenine de bağlanmaktadır. Aynı şekilde ulaşım ve telekomünikasyon altyapısının güçlendirilmesi yatırım alanının iyileştirilmesini sağlayacaktır. Lizbon hedefleri, DTÖ ile ilişkiler sanayinin desteklenmesi açısından önemli olacaktır. Bu nedenle ERT'nin politikaları bu çalışmada üç temel eksen altında gruplandırılabilmesine rağmen aslında iç içe geçmiş bir yapılanmaya sahiptir. ERT politikalarının etkileşimi aşağıdaki şekilde gösterilmektedir.

Aynı şekilde bu çalışmada rekabet gücünün artırılması politikaları altında incelenecek olan Lizbon Stratejisi ve hedefleri de ERT'nin diğer politika alanlarını etkilemektedir. Bu etkileşim de aşağıdaki şekilde gösterilmektedir. Bu politikalar ikinci bölümde detaylı olarak incelenecektir.

Şekil 1.2. Lizbon Hedeflerinin (Rekabet Gücünün Artırılması) Diğer Politikalar ile Etkileşimi

Politika Araçları

ERT'nin yukarıda sayılan üç eksene dayanan politikaları aşağıdaki politika araçları ile takip edilmektedir:

1. Rapor
2. Mektup
3. Mesaj
4. Basın açıklamaları
5. Görüşmeler¹⁰⁰
6. Kurullarda üyelik
7. Bürokraside kadrolaşmadır.

Bu politika araçları politikalarla beraber ikinci bölümde detaylı olarak incelenecektir.

1.3.3. Avrupa Sanayiciler Birliği'nin Gücü

Avrupa kıtasında faaliyet gösteren ve Avrupa ekonomisi içerisinde yer tutan pek çok oluşum vardır. Aynı şekilde Avrupa Birliği politikalarına ulaşmaya ve yön vermeye çalışan, AB Komisyonu ve AB Bakanlar Konseyi'nin kararlarını etkilemeye çalışan ve kendi çıkarları çevresinde politika yönlendirmesi yapan birçok sivil toplum kuruluşu, lobi grubu, dernek ve birlik faaliyette bulunmaktadır. Avrupa Kimyasal

¹⁰⁰ AB Dönem Başkanı olan ülke başkanı, AB Komisyonu üyeleri ve Zirveler öncesi AB Bakanlar Konseyi üyeleri ile yapılan görüşmeler.

Sanayi Konseyi, Avrupa Kâğıt Sanayicileri Konfederasyonu, Avrupa Birliği Gıda Sanayicileri Federasyonu, Avrupa Kooperatif Bankacılar Derneği bu lobi gruplarından. Bu oluşumların bazıları ERT'den çok önce kurulmuşlardır. Bir kısmı ERT kadar güçlü sermaye desteğine ve örgütlenme yapısına sahiptir. Ancak bu lobi grupları Avrupa Birliği'ni etkileme ve Avrupa politikalarını yönlendirmek konusunda ERT kadar başarılı olamamıştır. Örneğin bu bölümde incelenecek olan Avrupa İş Dünyası Konfederasyonu (UNICE veya yeni adıyla Business Europe) ERT'den çok daha önce kurulmuştur. UNICE, ERT'den çok daha büyük bir sermaye gücünü elinde tutan bir lobi grubudur. Buna rağmen ERT'nin AB karar aktörleri üzerindeki etkisini UNICE'nin politikalarında görmek mümkün değildir. Hatta bazı politika alanlarında UNICE'nin ERT'nin yayın gücünden faydalandığı görülmektedir.

ERT, Tek Pazara geçiş, ekonomik ve parasal birlik, TransAvrupa Ağları ve AB'nin genişleme politikalarında itici güç görevini üstlenmiş hatta Tek Pazar ve TransAvrupa Ağları Projelerinin yaratıcısı olmuştur. ERT'nin talepleri ile ilgili hazırladığı raporlar AB Komisyonu veya Bakanlar Konseyi tarafından neredeyse aynen kabul edilmekte ve mevzuat haline getirilerek ERT'nin talepleri AB nezdinde cevaplandırılmaktadır.

ERT'nin amaçlarına ulaşmak ve Avrupa Birliği politikalarını etkilemekteki farklılığı nedir? Diğer lobi grupları AB karar aktörlerine nüfuz edemezken ERT'nin politika gündemlerini etkileme ve değiştirme başarısı neye dayanmaktadır? Bu başarıda öncelikle ERT'nin elinde bulundurduğu gücü anlamak ve sınıflandırmak daha sonra da diğer lobi gruplarından farklı olarak gücünü kullanmadaki başarısını sorgulamak ERT'nin AB içindeki yerini anlamaya yardımcı olacaktır.

1. Avrupa Sanayiciler Birliği'nin Rakamsal Gücü

ERT'nin rakamsal gücü ERT'nin çokuluslu şirketlerinin sermayesinin gücüdür. ERT'ye göre sağlıklı bir toplum ve sağlıklı bir çevre ancak sağlıklı bir ekonominin var olmasıyla mümkündür, çünkü sağlıklı bir toplumu ve çevreyi sağlayacak, bunun için ödeme yapacak olan ekonomidir.¹⁰¹

ERT'nin "ekonomik gücü", Avrupa içerisindeki ciro, istihdam ve yatırım rakamlarına bakılarak anlaşılabilir olan mali sermayenin gücüdür. ERT

¹⁰¹ "ERT Üyesi Şirketlerin Avrupa'nın Ekonomik Büyüme ve İstihdamına Katkıları", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01678.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

şirketlerinin Avrupa içerisindeki yıllık ciroları **1 trilyon Euro** tutarındadır ve bu şirketler her yıl yaklaşık **85 milyar Euro tutarında alım** yapmaktadır.¹⁰² Dünyadaki en büyük 100 şirketin ciroları itibariyle ERT şirketleri **dünya ekonomisi içerisindeki cironun %25'ini, Avrupa ekonomisinde gerçekleşen cironun %54'ünü** gerçekleştirmektedir.¹⁰³ Bu rakamlar Avrupa'nın yıllık cirosunun yarısının ERT şirketleri tarafından yapıldığını göstermektedir. Aynı şekilde dünya ekonomisinde gerçekleşen satışların dörtte biri ERT şirketleri tarafından yapılmaktadır. ERT, bu rakamsal hacim ile ulus ötesi kapitalist bir sınıftır.

ERT, Avrupa içerisinde doğrudan **2,6 milyon kişi istihdam** etmektedir. Tedarik zincirinde 2,9 milyon kişi ve dolaylı bir şekilde de 1,1 milyon kişi istihdam edilmektedir. Doğrudan istihdam halkasına tedarik zinciri ve dolaylı istihdam rakamları da eklenince ERT'nin toplam istihdam rakamı **6,6 milyon olmaktadır**. ERT şirketleri **küresel istihdamın %21'ini** gerçekleştirmektedir.¹⁰⁴

Avrupa Birliği'nin Lizbon Stratejisi çerçevesinde yer alan en önemli hedeflerinden biri Avrupa ekonomisi içerisindeki Ar-Ge yatırımlarının artırılmasıdır. ERT'nin 2006 yılında Avrupa içerisinde yaptığı Ar-Ge yatırımlarının tutarı 32 milyar Eurodur. Bu rakam Avrupa'nın Ar-Ge yatırımlarının % 14'ü, Avrupa iş dünyasının Ar-Ge yatırımlarının ise % 23'üdür. Lizbon hedefleri arasında yer alan fen ve matematik ağırlıklı eğitimin güçlendirilmesi, bilim adamı ve araştırmacı yetiştirilmesi konusunda da ERT'nin ağırlığı bulunmaktadır. ERT şirketleri 197.000 araştırmacı istihdam etmektedir. Bu rakam Avrupa'nın araştırmacı istihdamının % 11'i, Avrupa iş dünyasının araştırmacı istihdamının % 28'idir. Ayrıca ERT şirketleri Avrupa'da 550 tane araştırma merkezi yaptırmıştır.¹⁰⁵

2. Avrupa Sanayiciler Birliği'nin Erişim Gücü

ERT'nin AB politikalarındaki etkisini artıran bir diğer etken ERT'nin erişim gücüdür. Nitekim ERT eski Genel Sekreteri Keith Richardson da ERT'nin başarısının anahtarı olarak erişimi göstermektedir. Richardson'a göre erişim, *"Helmut Kohl'e telefon edebilmek ve O'na bir raporu okumasını önermek, John*

¹⁰² <http://www.ert.be/home.aspx>, (Erişim Tarihi:27/04/2010)

¹⁰³ <http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=2443&lang=1>, (Erişim Tarihi: Aralık 2007)

¹⁰⁴ A.k.

¹⁰⁵ "ERT Üyesi Şirketlerin Avrupa'nın Ekonomik Büyüme ve İstihdamına Katkıları", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01678.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

Major'ın telefon ederek ERT'ye görüşleri için teşekkür etmesi veya İsveç Başbakanı ile AB'ye iletilecek konuların görüşüldüğü bir yemek yemektir."¹⁰⁶

ERT, AB Komisyonu öncelikli olmak üzere Avrupa Birliği karar organları olan AB Bakanlar Konseyi ve Avrupa Parlamentosu gibi kurumsal aktörleri ve AB dönem başkanlığını yürüten ülkenin başkanı ve üye ülkelerin başkanları gibi kişisel aktörleri yönlendirerek politikaların ERT şirketlerinin istediği gibi şekillenmesini sağlamaktadır. ERT, taleplerini raporlar, mektuplar, mesajlar ve basın açıklamaları ile AB Komisyonu ve Bakanlar Konseyi'ne iletmektedir. ERT üyeleri, Avrupa Birliği içerisinde oluşturulan çalışma gruplarına katılmakta veya politika alanlarına göre kurulan bağımsız danışma kurullarında yer alarak görüşlerini AB'ye iletmektedir. Telekomünikasyon altyapısının güçlendirilmesi için oluşturulan danışma grubu bu yapılanmaya iyi bir örnektir. Bu şekilde ERT taleplerini dışarıdan iletmek ve doğrudan AB içerisine eklenmek şeklinde ikili bir sistem kurmuştur. Bir başka politika aracı AB dönem başkanlığını yürüten ülke başkanı ile (altı ayda bir) buluşma ve AB üyesi ülkelerin başkanları ile düzenli görüşmedir. Bu şekilde ERT, dönem başkanı olan yani altı ay boyunca AB'yi yönetecek makama taleplerini iletebilmektedir. Üye ülkelerin başkanlarına ulaşarak da ulusal düzeyde politika yönlendirmesi yapmakta ve mikro çerçevede politikalara hâkim olmaktadır. Ülke düzeyinde yapılan görüşmeler ERT veya o ülkenin şirketleri tarafından yürütülmektedir. Talepler devlet başkanları ve parlamentolara iletilmektedir.

ERT'nin asıl erişim gücü kurumsal ve kişisel aktörleri temel alan yasal ve resmi eklenmesinin üzerinde gelişmektedir. ERT, yönlendirdiği politika alanlarında faaliyet gösteren AB Komisyonu üyelerini AB'de görevleri tamamlandıktan sonra ERT şirketlerine "transfer etmektedir". Bu transferler üst düzey yöneticilik veya yönetim kurulu üyeliği şeklinde olmaktadır. Bu anlamda kurulan organik bir bağın ERT'ye ne şekilde bir çıkar ortamı sağlayacağı açıktır. Komisyon üyelerinin üyelikleri sürerken sahip olunan böyle bir ilişki ERT'nin taleplerinin yerini bulmasını sağlamaktadır. ERT bu şekilde AB içerisindeki bilgi akışını takip etmekte ve iç yapılanma hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Erişim mekanizması, bu kişiler Komisyon üyeliğinden ayrıldıktan sonra da devam etmektedir.

¹⁰⁶"ERT-Şirket Avrupası'nın Elitleri", Bkz.: <http://archive.corporateeurope.org/ebsummit/factsheet3.htm>, (Erişim Tarihi:24/09/2009)

ERT'nin kuruluş toplantılarının son aşamalarına katılan Etienne Davignon, ERT'nin AB içindeki etki alanının oluşmasını AB Komisyonu ile ilişkilerinin güçlenmesini sağlayan kişi olarak görülmektedir. Davignon ayrıca telekomünikasyon altyapısının güçlendirilmesi için oluşturulan ve Bangemann Grubu olarak bilinen Grupta, ERT şirketleri ile birlikte çalışmıştır. 1986 yılında Komisyon'daki görevi sona erdiğinde Etienne Davignon, Belçika'nın en büyük bankasını da bünyesinde barındıran Société Générale de Belgique adlı holding şirketinin yöneticisi olarak ERT'ye üye olmuştur. Üyeliği 1986 ve 2001 yılları arasında devam etmiştir.

AB Komisyonu'nun Ekonomik ve Parasal İşlerden sorumlu üyesi Francois-Xavier Ortoli, Davignon gibi ERT'nin kuruluş toplantılarına katılmıştır. Komisyon üyeliği sona erdikten sonra Total'in yöneticisi olarak ERT'ye üye olan Ortoli'nin üyeliği de 1988 ve 1990 yılları arasında devam etmiştir.¹⁰⁷

ERT ve Komisyon arasındaki ilişkilerin güçlenmesini sağlayan bir başka isim de AB Komisyonu üyesi Jacques Delors'dur.¹⁰⁸ Jacques Delors'un 1985 yılında AB Komisyonu Başkanı olması ile ERT ve Komisyon arasındaki ilişkiler daha da güçlenmiştir. 1985 Yılında yayınlanan ve Tek Pazarın başlangıcını oluşturan ERT'nin Ölçekleri Değiştirmek Raporunun yayınlanmasından üç gün sonra Jacques Delors Avrupa Parlamentosu'nda bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmanın içeriği ERT'nin raporu ile neredeyse aynıdır. Daha sonra ERT'nin bu raporu AB Komisyonu'nun hazırladığı *Ortak Pazarın Tamamlanması Beyaz Raporunda*¹⁰⁹ resmîyet bulmuştur. Ortak Pazara geçişin temel belgesi *Avrupa Tek Senedi*, 17 Şubat 1986 tarihinde Jacques Delors'un komisyon başkanlığı döneminde yürürlüğe girmiştir.

ERT'nin Avrupa Birliği ve Komisyonu ile bir diğer organik bağı AB Sanayi Komisyonu üyesi Martin Bangemann'dır. AB Komisyonu, 1994 yılında, ERT'nin TransAvrupa Ağları (TEN's) projesi çerçevesinde, Avrupa telekomünikasyon altyapısının güçlendirilmesi ile ilgili çalışmaları yürütmek üzere Martin Bangemann

¹⁰⁷ http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/finans/others/EU-ecologist-24-4, (Erişim Tarihi : 17/03/2009)

¹⁰⁸ Jacques Delors, Avrupa Komisyonu başkanlığını iki dönem (1985-1995) yürütmüş tek kişidir. Bkz. <http://www.encyclopedia.com/doc/1E1-Delors-J.html>, (Erişim Tarihi : 17/03/2009)

¹⁰⁹ "COM (85)310 Sayılı Ortak Pazarın Tamamlanması Beyaz Raporu", Bkz.: http://ec.europa.eu/internal_market/top_layer/index_2b_en.htm, (Erişim Tarihi: 08/10/2009)

başkanlığında bir çalışma grubu kurmuştur.¹¹⁰ Martin Bangemann görevinden ayrıldıktan sonra İspanya'nın dev telekomünikasyon şirketi Telefonica'nın yönetim kuruluna geçeceğini duyurmuştur. AB Bakanlar Konseyi Bangemann hakkında soruşturma başlatmış ve AB Kuruluş Anlaşmasınının 213. maddesinde yer alan “dürüstlük ve sır saklama” ilkesini ihlal ettiği için Bangemann'ı suçlu bulmuştur. Bangemann, bir yıl boyunca Telefonica'da ve iki yıl boyunca da üçüncü bir kurum adına AB kurumlarında faaliyet göstermeyeceğine dair söz verince hakkındaki suçlamalar düşürülmüştür.

AB Komisyonunun ticaret politikaları üyeliği, Avrupa Parlamentosunun sosyal ilişkiler ve eğitimden sorumlu üyeliğini yürüten ve daha sonra GATT Genel Müdürü olan Peter Sutherland, bu görevlerinden sonra ERT üyesi BP'nin başına geçerek şirketin yönetim kurulu başkanı olmuştur. Peter Sutherland, ERT'nin ticaretin ve yatırımların serbestleştirilmesi konularındaki taleplerini GATT'ın devamı niteliğinde olan ve GATT'dan sonra kurulan DTÖ'ye iletmiş ve bu düzenlemelerin müzakerelerde yer almasını sağlamıştır.

ERT'nin Komisyon ile organik bağı genelde Komisyondan ERT şirketlerine transfer şeklinde olurken bu örneklerin tersi David Simon'da yaşanmıştır. David Simon, BP başkanlığı ve ERT başkan yardımcılığı görevini yürütmekte iken İngiliz kabinesine Sanayi ve Ticaret Bakanı olarak atanmıştır. ERT, bu atamayı çok yararlı bir bağlantı olarak değerlendirmiştir. Simon, ekonomik ve parasal birlik başta olmak üzere ERT politikalarının İngiliz ve AB politikaları içinde yer alması için çalışmıştır.¹¹¹

3. Avrupa Sanayiciler Birliği'nin Yayın Sağlama Gücü

Yayın sağlama ERT'nin bir diğer etki aracıdır ve ERT yönlendirmek istediği politikalarla ilgili yayın sağlama aracını başarılı bir şekilde kullanmaktadır. ERT'nin bir nevi pazarlama ve promosyon aracı olan yayın sağlama taleplerin hem kamuoyuna hem de AB karar aktörlerine ulaştırılmasını sağlamaktadır.

ERT, taleplerini basın açıklamaları ve raporlar aracılığıyla formüle etmekte ve güçlü basın organları aracılığıyla bu talepleri duyurmaktadır. ERT'nin basın açıklamaları ve raporları uzun süre gazetelerde yer almakta ve makalelere konu olmaktadır. Böylece iletilmek istenen mesajlar daha çok kişiye ulaşmakta ve sürekli

¹¹⁰ “ERT-Şirket Avrupa'sının Elitleri”, a.g.k.

¹¹¹ Bastiaan Van Apeldoorn, “Transnational Class Agency and European Governance: The Case of the European Round Table of Industrialist's”, a.g.k., s. 165-166.

tekrarlanmaktadır. Bu tek taraflı yayın sağlama, ERT'nin seçkin basın mensupları ile olan ilişkilerine dayanmaktadır. *Financial Times*, *Ekonomist*, *Le Monde*, *Sud Deutsche*, *Der Spiegel* ve *La Repubblica* gibi önemli gazete ve dergilerde çalışan gazeteciler ile yakın ilişkileri ERT'nin faaliyetlerinin yayınlanmasını sağlamaktadır.¹¹² Bu şekilde Avrupa ekonomisinin sorunlarına dikkat çekilmektedir. Sorunları ortaya koyan mesajlardan hemen sonra çözüm önerileri de sunulmakta ve bir süre de bu önerilerin basında yer alması sağlanmaktadır.

Avrupa Sanayiciler Birliği'nin Gücünü Kullanma Başarısı

ERT, rakam, erişim ve yayın sağlama gücüne sahiptir. Aynı güçlere sahip olmasına rağmen AB politikaları üzerinde ERT kadar etkili olan başka bir oluşum bulunmamaktadır. Güçleri eşit olduğu düşünüldüğünde ERT'yi bu lobi gruplarından farklı kılan ve AB karar aktörleri içerisinde önemli bir unsur haline getiren faktörler nelerdir? Bu sorunun cevabını ERT'nin kuruluşundan çalışma prensiplerine, sorun olarak gördüğü alanlardan politikaları yönlendiriş biçimine, ERT'nin gücünü kullanma başarısı olarak nitelendirmek mümkündür.

Özel ve küçük bir kulüp olan ERT'nin ait olduğu ulusötesi kapitalist sınıf içindeki diğer örgütlenmelere göre bazı avantajları bulunmaktadır. Apeldoorn bu avantajları şöyle sıralamaktadır:¹¹³

- Az sayıda üyeye sahip olması nedeniyle ERT sayı avantajına sahiptir,
- İstekler dengelidir,
- Hızlı karar alınmakta ve kararlar çabuk uygulanılmaktadır,
- Karar alma mekanizmaları esnekler,
- Amaçlar üzerinde detaylı çalışılmaktadır,
- ERT üyeleri çokuluslu şirketlerin sahipleri veya yöneticileri oldukları için temsil sorunu yoktur, arzu edilen karar organına rahatlıkla ulaşılmaktadır,
- Yapıları bürokratik değildir,
- Stratejik ve aktif çalışılmaktadır,
- İnisiyatif çoğu zaman ERT'dedir.

ERT, bu avantajları sayesinde politika önceliklerini özgürce belirlemektedir.

¹¹² "ERT-Şirket Avrupa'sının Elitleri", a.g.k.

¹¹³ Bastiaan Van Apeldoorn, *Ulusötesi Sınıfın Temsili ve Avrupa Yönetişimi: Avrupa Sanayiciler Birliği Örneği*, a.g.k., s. 164.

ERT kurulduğu günden itibaren tüm durumları avantaj haline getirmeyi bilmiştir. Öncelikle ERT'nin kuruluş yılı neoliberalizm ve çokuluslu şirketlerin uluslararası karar aktörleri üzerinde etkili olmaya başladığı 1980'li yıllardır. Avrupa sanayiinin sorunlarını anlatmak ve bu sorunlara çözüm bulunmasını sağlamak için en uygun dönemde kurulmuştur. ERT, 1980 öncesinde kurulmuş olsaydı Avrupa Birliği ve ulusal devletlerin daha önceki yıllarda benimsediği politikalar ve korumacı yaklaşım ERT'nin etkisiz kalmasına sebep olabilirdi. Oysa AB'nin başta ABD olmak üzere küreselleşme ile korumacı politikalar altında rekabet edemeyeceğini anlaması ve karar aktörleri üzerinde neoliberalizmin önlenemez baskısı ERT'nin kurulduğu andan itibaren uluslararası politikalar üzerinde etkili olmasını sağlamıştır.

Sadece kuruluş yılı değil örgütlenme yapısı ve üyeleri de ERT'ye hareket kolaylığı sağlamıştır. 45-48 Şirketten fazla üye kabul edilmemesi, üyeliğin davet usulü ile olması ve sadece şirket sahipleri veya üst düzey yöneticilerin üyeliğe kabul edilmesi ERT'nin gücünü sağlamlaştırmaktadır. Üyeliğin davet usulü ile olması; sektör, şirket ve birey bazında sadece ERT'nin uygun gördüğu kişilerin sınıfa kabul edilmesini sağlamaktadır. Kişisel anlamda temsil ERT'nin politikalarını belirlerken, kurumlara baskı uygularken ve politikaları yönlendirirken kolaylık sağlamaktadır. Batı Avrupa ağırlıklı örgütlenme yapısı ve sektörel dağılımın homojenliği tüm üyelerin aynı amaca yoğunlaşmasını sağlamaktadır. ERT'nin şirketler, üyeler ve sektörler bazındaki bu homojen yapısı tüm üyelerin aynı amacı benimsemesini ve sorunların çözümü için güç birliği içerisinde olmalarını sağlamaktadır. Bu anlamda ERT, ulusötesi kapitalist bir sınıf olmanın tüm avantajları ile sahip olduğu gücü doğrudan kullanabilmektedir. Gücün doğrudan kullanılması ERT'ye hızlı ve esnek hareket etme imkânı tanımaktadır.

ERT, herhangi bir kuruma bağlı kalmadan politika önceliklerini belirlemektedir. Örneğin Avrupa Birliği'nin öncelikleri her zaman ERT'nin öncelikleri olmamaktadır. UNICE gibi diğer dernek ve lobi grupları politikalarını AB'nin politikaları doğrultusunda belirlemektedir. Oysa ERT kendi sınıfının ve sanayinin önceliklerine göre politika alanlarını saptamaktadır. Bunun sonucunda ERT için sorunlu alanlara yönelik önlemler alınmakta ve sorunlar giderilmektedir.¹¹⁴

¹¹⁴ A.k., s. 164.

ERT, Avrupa sanayiinin sorunlarını çok iyi bilmektedir. Bu sorunları iyi tanımlaması ve ortaya koyuş şekli başarısındaki önemli unsurlardandır. Sorunlar; sektörel, ekonomik, siyasal ve sosyal açılardan değerlendirilmektedir. Sorunlar çok iyi tanımlandığı için karar aktörlerinde etki yaratmaları mümkün olmaktadır. Sorunlar kadar çözüm önerileri ve çözüm yöntemleri de çok iyi tanımlanmakta ve planlanmaktadır. Çözümler de aynı sorunlu alanlar gibi sektörel, ekonomik, siyasal ve sosyal açılardan değerlendirilerek sunulmaktadır. Çözümlerle ilgili uygulama yöntemleri ve dönemsel planlama da hazırlanmaktadır. Bu kapsamlı, planlı ve detaylı çalışmanın sonucu olarak çoğu zaman AB karar aktörlerine sadece önerilen yöntemleri uygulamak kalmaktadır. Bu planlı yapılanmanın en büyük mimarı çalışma gruplarıdır. ERT yedi temel çalışma grubu ile faaliyet göstermektedir. Çalışma Grupları konulara göre oluşturulmaktadır. Üyelerden konu ile ilgili uzman olanlar çalışma gruplarında yer almaktadır. Çok fazla çalışma grubu olmaması konular üzerinde yoğunlaşılmasını ve çalışma alanının dağılmamasını sağlamaktadır. Konularında uzman kişilerin çalışma gruplarında yer alması da sorunların iyi analiz edilmesini ve çözümlerin detaylı planlanmasını sağlamaktadır.

ERT'nin politikaları ikinci bölümde incelenecek olan üç temel ekseninde yükselmektedir. Bunlar: Avrupa'nın yatırım ortamının iyileştirilmesi, rekabet gücünün artırılması, ve Avrupa sanayiinin desteklenmesi. Bu temel üç hedef altında alt amaç, konu ve politikalar takip edilmektedir (Tek Pazar, Lizbon Stratejisi, ekonomik ve parasal birlik gibi). Bu sistemli oluşum hangi konunun hangi zamanda ve ne kadar gündemde tutulacağına ve bu konu ile ilgili yapılacak eylemlerin detaylı planlanmasına olanak vermektedir. Avrupa'da faaliyet gösteren birçok lobi grubu çok fazla konu üzerinde çalışmakta ve dağınık hareket etmektedir. Bu da hiçbir alanda tam anlamıyla odaklanamamalarına ve eylemlerin etkisiz kalmasına sebep olmaktadır. ERT, politika alanı oluşturmak kadar AB iç yapılanmasına bu politikalarını entegre etmek konusunda da oldukça başarılıdır. AB Komisyonu üyeleri ile olan yakın ilişkileri sayesinde AB politikaları ve işleyişini takip edebilen ERT, hangi konuyu hangi karar aktörüne iletteceğini planlamaktadır. Başta Komisyon olmak üzere Bakanlar Konseyi, ulus devletler, AB dönem başkanı ülke ve ilgili konu ile ilgili diğer uluslararası oluşumlar ERT politikalarının hedef alanları olmaktadır. Bir sorun ile ilgili çözüm önerileri AB'nin o konu ile ilgili önceki dokümanları

dikkate alınarak yapılmakta ve çözüm için hangi yöntem gerekiyorsa (Beyaz Rapor, Yeşil Rapor, Komite oluşturulması gibi) o yöntem ERT tarafından da kullanılmaktadır.

ERT politikalarını belirlemekteki başarısını bu politikaları ilgili yerlere iletmekte de göstermektedir. İletişim kanalları ve iletişim araçları dikkatle seçilmekte ve çok iyi kullanılmaktadır. Hangi konunun hangi araç ile (rapor, basın açıklaması,..vb.) ortaya konacağı ve hangi iletişim kanalı ile hangi karar aktörlerine iletileceği, yaratacağı etkiye göre planlanmaktadır. Bu şekilde planlı yapılan pazarlama ve promosyon çalışmaları da ERT'nin etki gücüne katkıda bulunmaktadır. ERT, Lizbon hedeflerinde olduğu gibi bazı sorunlara dikkat çekmek için **uyarı ve tehdit** yöntemini kullanmaktadır. ERT, AB karar aktörlerinin Lizbon hedeflerine ulaşılması konusunda harekete geçmesi gerektiğini ifade etmektedir. Lizbon hedeflerine ulaşamaması halinde çokuluslu şirketlerin yatırımlarını Avrupa kıtası dışına taşımayı değerlendireceğini belirten ERT, yatırımların kaydırılmasından doğacak olan ciro ve istihdam kaybının Avrupa ekonomisi için önemini hatırlatmaktadır. ERT, yatırımlarını Avrupa'dan çekeceğini söyleyerek AB'yi tehdit etmektedir. DTÖ müzakerelerinde de aynı tarzı görmek mümkündür. ERT, müzakerelerin Avrupa lehine yürütülmesi ile ilgili AB'den güçlü politik liderlik beklediklerini belirtmekte, AB, Avrupa sanayiinin haklarını savunmaz ise Avrupa ekonomisinin küresel şartlarda rekabet gücünün kalmayacağı konusunda AB'yi uyarmaktadır.

ERT'nin başarılarının temelindeki bir unsur da mesajların tekrarlanmasıdır. Rekabet Danışma Grubu (CAG) ile başlayan bu tekrar yöntemi ERT'nin taleplerinin sürekli gündemde olmasını sağlamaktadır. Mesajların aynı veya farklı kanallardan tekrarlanarak AB'ye ulaşması, AB'nin konulara kayıtsız kalmamasını sağlamaktadır. Avrupa'nın rekabet gücünün artırılması için yürütülen çalışmalarda ERT mesajlarının tekrarını CAG I ve CAG II ile sağlamıştır. DTÖ müzakereleri ile ilgili UNICE, Uluslararası Ticaret Odası (ICC), Amerikan Sanayicileri Birliği (BRT), Nippon Keidanren ve Kanada Yöneticileri Konseyi ile birlikte yapılan basın açıklamaları bulunmaktadır. Başka gruplarla yapılan tekrar yönteminin yanı sıra ERT sorunlu olarak gördüğü konuları AB'ye sürekli hatırlatarak da tekrar yöntemini kullanmaktadır. Raporlar, basın açıklamaları, mektuplar aracılığıyla talepler sürekli tekrarlanmaktadır. Üç eksen üzerinde yükselen politikalar birbirlerinin içerisinde de

takip edilmekte ve politikalar ele alınırken diğer politika ile ilgili talepler tekrarlanmaktadır.

ERT, tüm politika alanlarını ve AB'ye sunduğu çözüm önerilerini takip etmektedir. Ortak Pazar kurulduktan sonra Tek Pazarı yönlendiren ERT şimdi de Tek Pazarın etkin işleyişini kontrol etmektedir. Lizbon hedeflerinden birisi olan Ar-Ge yatırımlarının artırılması ERT tarafından bu alanda yapılan yatırım tutarları izlenip raporlanmak suretiyle takip edilmektedir. ERT, politika alanlarını izlemekte, verileri ölçmekte ve sonuçları değerlendirmektedir. Değerlendirme sonuçları ilgili politika aktörüne iletilmekte, duruma göre yeni politikalar oluşturulmakta veya mevcut politikalar revize edilmektedir. ERT'nin izleme, ölçme ve değerlendirme sistemi talepleri tamamen cevaplanıncaya kadar sorunların gündemde tutulmasını sağlamaktadır.

ERT, ciro, istihdam gücü, erişim ve yayın sağlama gücüne sahiptir. Bu güç onun AB arenasında istediklerini yaptırmasını sağlamaktadır. ERT'nin homojen yapısı, üyeleri, amaç bütünlüğü, politikalarını belirlemedeki başarı, kullandığı iletişim kanalları, mesajlarını tekrarlaması ve taleplerini takip etmesi gibi temel alanlar başarısında, sahip olduğu güç kadar etkilidir. Böylece güçleri ve güçlerini kullanma becerisi ERT'yi diğer lobi gruplarından farklı kılmaktadır.

1.3.4 Avrupa Birliği'ne İlk Ulaşım: Rekabet Danışma Grubu

ERT'nin Avrupa Birliği organlarıncı ilk kabulü Rekabet Danışma Grubu (*Competitiveness Advisory Group-CAG*) ile olmuştur.¹¹⁵ ERT, 1994 yılında AB Komisyonuna rekabet gücü ve kıyaslama yönteminin kullanılması ile ilgili çalışmak üzere bir çalışma grubu oluşturulmasını önermiştir. ERT'nin önerisinden bir yıl sonra 1995 yılında, Avrupa Birliği Komisyonu bünyesinde rekabet danışma grubu (CAG) kurulmuştur. CAG, ERT içerisinde faaliyet gösteren "rekabet edebilirlik çalışma grubu"nun AB organlarına yansımadır. CAG'ın kuruluşu AB Komisyonu'nun önerisi ve AB Bakanlar Konseyi'nin onayı ile olmuştur. CAG, ERT üyesi şirketlerin üst düzey yöneticileri, eski politikacılar ve ticaret birliklerinin temsilcilerinden oluşturulmuştur. Grup, 1995-1996 ve 1997-1999 olmak üzere iki dönem, CAG I ve

¹¹⁵ Bastiaan Van Apeldoorn, "Transnational Class Agency and European Governance: The Case of the European Round Table of Industrialist's", a.g.k., s. 174.

CAG II adları ile faaliyet göstermiştir. CAG I, yedi özel şirket yöneticisi, iki ticaret ve işveren birliği üyesi, üniversiteden gelen bir akademik üye, üç eski politikacı olmak üzere on üç üye ile kurulmuştur. Yedi şirketten dördü ERT üyesi şirketlerdir. Bunlar, Unilever, Philips, BP ve Nokia'dır. UNICE bir işveren birliği (EIB) ile temsil edilmektedir.

CAG'ın sorumluluğu altı aylık raporlar hazırlamak suretiyle AB'nin rekabet edebilirlik anlamında ekonomik politikalarını ve önceliklerini belirleyip raporlamaktır. Büyüme ve istihdamın artırılması için CAG, elde ettiği verileri kullanmak ve yapılması gerekenleri öncelik sırasına göre belirleyerek Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi'ne sunmakla görevlendirilmiştir.¹¹⁶ CAG'ın asıl kuruluş amacı ERT'nin mesajlarını ilettiği araçların çoğaltılması ve taleplerin farklı kanallardan birkaç kez iletilmesinin sağlanmasıdır. CAG'ın faaliyet gösterdiği yıllarda ERT taleplerini AB Komisyonu'na iletmış, aynı talepler daha sonra CAG'dan politika tavsiyeleri ve öncelikleri olarak bir kez daha Komisyon'a ulaştırılmıştır. Böylece AB'ye iletilen mesajlar tekrarlanmıştır.

ERT ve CAG, rekabet gücünün artırılması için kıyaslama (*benchmarking*) yönetiminin kullanılması gerektiğini ifade etmektedir.¹¹⁷ Kıyaslama tekniğinin kullanılması, bir şirket, bir sektör veya sistem ile ilgili en iyi uygulamaların araştırılması ve şirketlere veya ekonomiye uyarlanması sürecidir.¹¹⁸ ERT'ye göre kıyaslama yöntemi Avrupa ekonomisinin gücünün artırılması için kullanılması gereken bir yöntemdir. En iyi uygulamayı yapan şirket, sektör veya ülkelerden yardım almak suretiyle, yapılan başarılı uygulamalar Avrupa geneline yaygınlaştırılmalıdır. Kıyaslama yönteminin kullanılmasını yaygınlaştırmak için ERT, AB Komisyonu ve üye devletler ile seminerler düzenlemiş ve bu yöntemin Avrupa'nın rekabet gücü için önemini anlatmaya çalışmıştır.

CAG I'in 1995 yılının haziran ayında yayınlanan ilk raporu olan *Avrupa'nın Rekabet Gücünün Geliştirilmesi-AB Komisyonu Başkanı'na 1. Rapor*¹¹⁹ adlı rapor dört bölümden oluşmaktadır. Rekabet edebilirlik ve Avrupa ekonomisi bölümünde; Avrupa ekonomisinin durumu, Amerikan ve Japon şirketleri ile kıyaslamalar ve

¹¹⁶ http://ec.europa.eu/comm/cdp/cag/mission_en.htm, (03/11/2008)

¹¹⁷ ERT'nin bu yöntemin kullanılması için yaptığı çalışmalara ikinci bölümde yer verilmiştir.

¹¹⁸ İsmail Efil, *İşletmelerde Yönetim ve Organizasyon*, Alfa Yayıncılık, 7.Baskı, İstanbul, 2002, s. 285.

¹¹⁹ <http://aei.pitt.edu/2866/01/052.pdf>, (Erişim Tarihi: 30/03/2010)

rekabet gücünün artırılması için yapılması gerekenlere yer verilmektedir. Ortak Pazarın tamamlanması bölümünde; pazarın etkin işleminin sağlanması, ortak para biriminin kullanılması gibi konulara yer verilmektedir. Avrupa Birliği nezdinde ERT'nin projesi olarak bilinen TransAvrupa Ağlarının önemi CAG tarafından da vurgulanmaktadır. Bu bölümde; Doğu Avrupa ve Batı Avrupa'nın ekonomik birlikteliğinin Avrupa ekonomisinin gücünü artıracağına değinilmekte ve AB genişleme sürecinin önemi vurgulanmaktadır. Avrupa Girişimciliğinin Güçlendirilmesi bölümünde; kıyaslama yönteminin kullanılmasının önemi, teknoloji kullanımının artırılması, inovasyon ve yeni ürün geliştirilmesi ile KOBİ'lerin güçlendirilmesinin önemi vurgulanmaktadır. İnsan kaynaklarının geliştirilmesi bölümünde ERT'nin bilgi toplumu, öğrenen toplum ve ömür boyu eğitim konularındaki yaklaşımının aynen benimsendiği görülmektedir. Raporun geneline bakıldığında CAG I'in raporunun ana başlıklar, izlenen yöntem ve çözüm önerileri itibariyle ERT raporlarının bir kopyası olduğu görülmektedir.

1995 Yılı'nın aralık ayında yayınlanan *Avrupa'nın Rekabet Gücününün Geliştirilmesi- AB Komisyonu Başkanı'na 2. Rapor*¹²⁰ üç başlık üzerinde durulmaktadır. Bunlar Avrupa altyapısının güçlendirilmesi, KOBİ'ler, çevre ve öğrenen toplumdur. TransAvrupa Ağları çerçevesinde Avrupa'nın ulaşım, enerji ve telekomünikasyon altyapısının güçlendirilmesi önerilerinin yer aldığı raporda ERT'nin TEN's projesi ile ilgili detayları görmek mümkündür. KOBİ'lerle ilgili bölümde KOBİ'lerin çalışma şartlarının kolaylaştırılması ve KOBİ'lerin ekonomik olarak güçlendirilmesi için öneriler bulunmaktadır. ERT'nin KOBİ'ler için çok önemli gördüğü Ar-Ge yatırımlarının artırılması ve inovasyonun teşviki gibi konular CAG I'in raporunda da bulunmaktadır. CAG I, çevre ile ilgili gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasının ve çevre politikaları uygulanırken maliyet açısından özel sektörün korunmasının uygun olacağını belirtmektedir. Raporda, istihdam koşullarının çok hızlı değiştiği düşünülerek öğrenen bir toplum yaratılmasının rekabet gücünün artırılması için önemli olduğu belirtilmekte ve temel eğitimin önemi vurgulanmaktadır. ERT'nin projeleri arasında yer alan üniversite ve sanayi işbirliği ile teknoloji ve inovasyon tabanlı bir eğitim sisteminin benimsenmesi CAG I'in önerileri arasında bulunmaktadır.

¹²⁰ <http://aei.pitt.edu/2836/01/068.pdf>, (Erişim Tarihi: 30/03/2010)

1996 Yılı'nın haziran ayında yayınlanan *Avrupa'nın Rekabet Gücünün Geliştirilmesi-AB Komisyonu Başkanı'na 3. Raporun*¹²¹ konusu istihdam ve işgücü piyasalarıdır. Yeni işler yaratılması ve istihdamın artırılması üzerine yapılması gerekenlerin belirtildiği raporda esnek çalışma saati ile ilgili düzenlemelerin yapılması gerektiği belirtilmektedir. İstihdamın artırılmasının ekonomideki büyümeyi sağlayacağını belirten CAG I, uygulanacak mali politikaların istihdam üzerindeki etkisinin önemli olduğunu vurgulamaktadır. Raporda, işgücü piyasaları ile ilgili reformların yapılması gerektiği ve CAG I'in bu reformu oluşturan önerileri sayılmaktadır:

1. Kıyaslama yöntemi kullanılmalıdır,
2. Esnek işgücü ve esnek çalışma saatleri düzenlenmelidir,
3. Tüm kurumlarda bu anlamda düzenlemeler yapılmalıdır,
4. Genç nüfusun istihdama katılması sağlanmalı ve istihdam yaratılması için araştırmalara yapılmalıdır,
5. Politikalar planlanırken kâr/maliyet analizleri yapılmalıdır.

1996 Yılı'nın aralık ayında yayınlanan CAG I'in son raporu olan *Avrupa'nın Rekabet Gücünün Geliştirilmesi-AB Komisyonu Başkanı'na 4. Raporunda*,¹²² üçüncü raporda olduğu gibi istihdam ve işgücü piyasaları ele alınmıştır. Üçüncü rapora ek olarak eğitim düzeyi düşük işgücünün istihdama etkilerinin incelendiği raporda bir önceki raporda önerilen beş yonteme ek öneriler sunulmaktadır:

1. Değişik (a-tipik) iş alanları için düzenlemeler yapılmalıdır,
2. Eğitim düzeyi düşük işgücünün istihdama katılması sağlanmalıdır,
3. Düşük ücret uygulaması ile istihdamın artırılması planlanmalıdır,
4. Kısa dönemli programlar ile istihdamın artırılması planlanmalıdır,
5. İşsizliği engelleyecek düzenlemeler yapılmalıdır,
6. AB içerisinde bölgesel hareketliliğe izin veren düzenlemeler yapılmalıdır.

CAG I, ERT'nin mesajlarının AB'ye iletilmesini başarıyla sağlamış ve 1996 yılında görevi sona ermiştir. 21 Mayıs 1997'de AB Komisyonu Başkanı Jacques Santer, 1997-1999 yılları arasında görev yapacak olan CAG II'nin oluşturulduğunu açıklamıştır. CAG II'nin amacı temel rekabet konuları ile ilgili konularda Avrupa Birliği'ne pratik politika önerileri hazırlamak ve bu konular ile ilgili neler yapılacağını planlamak olarak duyurulmuştur. CAG II'nin başkanlığını OECD'nin

¹²¹ http://aei.pitt.edu/5621/01/002922_1.pdf, (Erişim Tarihi: 30/03/2010)

¹²² http://aei.pitt.edu/5407/01/001921A_1.pdf, (Erişim Tarihi: 30/03/2010)

Genel Sekreterliğini de yapmış olan Jean-Claude Paye yürütmüştür. CAG II'de ERT'yi British Telecom, Pireli ve Repsol, UNICE'yi ise üç konfederasyon (İngiltere, İsveç, İtalya) temsil etmiştir.¹²³ CAG II de CAG I gibi çalıştığı iki yılda dört rapor yayınlamıştır.¹²⁴ CAG II önerilerini AB'ye daha rahat iletmiş ve CAG I'den daha güçlü olmuştur. Bu güç CAG I'in hazırladığı çalışma ortamından kaynaklanmış olmakla beraber CAG II'nin başarısının en önemli unsuru AB nezdinde ERT'nin artan gücüdür. CAG II'nin üzerinde durduğu konular ERT'nin o dönemdeki hedefleri ile paralellik göstermektedir. İstihdamın artırılması, esnek işgücü yaklaşımı, liberalizasyon, inovasyon ve girişimciliğin geliştirilmesi başlıca öneri alanları olmuştur.¹²⁵ CAG II'ye göre AB'nin öncelikli politika alanları şunlar olmalıdır:¹²⁶

1. Avrupa Şirket Yasasının hazırlanmalı ve bu yasa ile şirketlerin rekabet koşullarının artırılmalıdır,
2. Yeni teknolojilerin üretildiği, arz ve talebin bulunduğu Bilgi Merkezleri açılmalıdır,
3. Üretici ve tüketicilerin bulunduğu platformlar oluşturulmalıdır,
4. Büyük bir potansiyel barındıran Asyalı gençlerin eğitim tercihi Amerika'dan Avrupa'ya kaydırılmalı ve eğitim bursları planlanmalıdır,
5. Amerika ve Japon ekonomilerinin başarı analizi yapılmalı ve Avrupa ekonomisinin potansiyeli araştırılmalıdır,
6. Kıyaslama yöntemi kullanılmalıdır,
7. Ekonomi ve rekabet koşulları ile ilgili mevcut durum ortaya konmalı, eksikler giderilmeli ve olası avantajlar değerlendirilmelidir,
8. Kaynakların etkin kullanımı sağlanmalıdır,
9. Ar-Ge yatırımları, inovasyon çalışmaları ve teknoloji kullanımı artırılmalıdır.

CAG II'nin raporlarındaki öneriler Lizbon Stratejisinin temelini oluşturmuştur. Bu açıdan bakıldığında AB politikalarını yönlendirme konusunda CAG II çok başarılı olmuştur. Böyle bir danışma grubunun oluşturulması, CAG'ların kurulması ve

¹²³ <http://archive.corporateeurope.org/observer0/small.html>, (Erişim Tarihi: 30/03/2010)

¹²⁴ **Avrupa Küresel Ekonomi ile Rekabet Ediyor: Rekabet Danışma Grubu Raporları**, Bkz.: http://www.filedby.com/unclaimed_author/lucio_r_pench/2589774/works/6140455/Europe_Competing_in_the_Global_Economy_Reports_of_the_Competitiveness_Advisory_Group/, (Erişim Tarihi: 30/03/2010)

¹²⁵ http://www.ert.be/pdf/helmut_maucher.pdf, (Erişim Tarihi: 30/03/2010)

¹²⁶ <http://www.europeanvoice.com/article/imported/expert-advice-on-filling-comprehension-gap/34630.aspx>, (Erişim Tarihi: 30/03/2010)

üyelerinin seçimi tamamıyla ERT'nin yönlendirmesi ile yapılmıştır.¹²⁷ Bu anlamda elde edilen başarının gerçek sahibi ERT'dir.

ERT, CAG oluşumu ile kapıyı açmış ve AB organlarında oldukça rahat hareket etme ve mesajlarını rahatça iletme amacına ulaşmıştır. CAG II'den sonra başka bir danışma grubu oluşturulmamasının nedenini ERT'nin artık mesajlarını tekrarlayacak bir aracıya ihtiyaç duymaması olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır. CAG kadar konusu ve etki alanı geniş başka bir grup kurulmamasına rağmen ERT, danışma grubu modelini daha küçük hedeflerde kullanmaya devam etmiş, sektörler veya çevre, teknoloji, yönetim gibi daha dar kapsamlı konularda AB nezdinde gruplar oluşturulmasını sağlayarak bu grupları kullanmaya devam etmiştir.

ERT'nin sistemli çalışmasının izlerini AB karar aktörlerine ilk teması olan CAG'da görmek mümkündür. Politika alanları, sorunlar ve çözümler dikkatli bir şekilde analiz edilmiş ve raporlara yansıtılmıştır. ERT'nin diğer raporlarında yer alan sistematik CAG raporlarında da göze çarpmaktadır. Hedeflenen alanlar ile ilgili kısa-orta-uzun vadeli planlamalar yapılmış ve çözümler belirlenmiştir. AB'ye sadece bu plan ve projelerin uygulaması kalmıştır.

1.3.5. Kıyaslama: Avrupa İş Dünyası Konfederasyonu

Avrupa İş Dünyası Konfederasyonu (*Union of Industrial and Employer's Confederations of Europe-UNICE-Business Europe*), Avrupa'nın ekonomik büyümesinin sağlanması ve Avrupa sanayiinin rekabet gücünün artırılması amacıyla kurulmuştur. 34 Ülkeden 40 Konfederasyonun üye olduğu Avrupa İş Dünyası Konfederasyonu, 20 milyon şirketi temsil etmektedir. UNICE'nin temel amacı temsil ettiği birliklerin çıkarlarını korumak ve Avrupa Birliği organlarında birliklerin rekabet güçlerinin artırılması için gerekli girişimlerin yapılmasını sağlamaktır. Ayrıca UNICE, Avrupa Sosyal Diyalogu çerçevesinde işgücü piyasalarının etkin işlenmesini sağlamak için de çalışmalar yapmaktadır.¹²⁸

Kuruluşu

Avrupa İş Dünyası Konfederasyonu, 2. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan kaos ve dağılma sürecinde Avrupa kıtasının ekonomik anlamda yeniden yapılanmasını

¹²⁷ **Ulusötesi Özel Yönetişim ve Sınırları**, Editörler: Jean-Christophe Graz ve Andreas Nölke, Routledge, 2007, s.180.

¹²⁸ <http://www.businesseurope.eu/content/default.asp?PageID=582>, (Erişim Tarihi: 23/03/2010)

sağlamak ve kıta içerisindeki işbirliği oluşturmak amacıyla 1949 yılında Avrupa Sanayi Konfederasyonları Konseyi (*Conseil des Fédérations Industrielles d'Europe-CIFE*) adı ile kurulmuştur. Konsey, Avrupa Kömür ve Çelik Birliği üyesi ülkelerde faaliyet gösteren 6 üye ile kurulmuştur. 1958 Yılında Roma Anlaşması ile hedeflenen ekonomik ve politik işbirliği paralelinde adını değiştirerek faaliyetlerine Avrupa İşveren Sendikaları Konfederasyonu (*Confederation of European Business-UNICE*) olarak devam etme kararı almıştır. Konsey'in 6 üyesi, Avrupa İşveren Sendikaları Konfederasyonu'nun da kurucu üyeleri olmuştur. Bu üyeler, Almanya, İtalya, Fransa, Lüksemburg, Belçika ve Hollanda'nın işveren konfederasyonlarıdır.¹²⁹ 23 Ocak 2007 tarihinde Avrupa İşveren Sendikaları Konfederasyonu bir kez daha adını değiştirerek Avrupa İş Dünyası Konfederasyonu (*Business Europe*) adını kullanmaya başlamıştır. UNICE'nin merkezi Brüksel'de bulunmaktadır. Birçok üye konfederasyonun da Brüksel'de irtibat büroları vardır.

Yapısı ve İşleyişi

UNICE, Başkanlar Konseyi, İcra Kurulu, Yönetim Kurulu ve Genel Müdür hiyerarşisi çerçevesinde örgütlenmiştir. Başkanlar Konseyini üye Konfederasyonların seçilmiş Başkanları oluşturmaktadır. Başkanlar Konseyi, UNICE'nin en üst yönetim organıdır ve UNICE'nin genel stratejisini belirlemektedir. İcra Kurulu, yıllık programın uygulanmasını sağlamakta ve üye Konfederasyonlar arasındaki işbirliğini tesis etmektedir. Yönetim Kurulu, amaçlar doğrultusunda uygulanacak stratejileri belirlemekte ve amaçlarla kaynakların uyumunu sağlamaktadır. Genel Müdür, UNICE'nin genel yönetim faaliyetlerini yürütmektedir ve üye Konfederasyonlar ile ayda 1 veya 2 defa toplanarak planlama yapmaktadır. UNICE, durum raporları ve basın açıklamaları ile AB üyesi ülkelerde ve AB karar organlarında takip ettiği politikalarla ilgili farkındalık oluşturmaya çalışmaktadır.

Başkanları

Léon Bekaert (Belgium)	1958-1961 Ray Pennock (U.K.)	1984-1986
Georges Villiers (France)	1961-1962 Karl-Gustav Ratjen (Germany)	1986-1990
H.J de Koster (Netherlands)	1962-1967 Carlos Ferrer (Spain)	1990-1994
Fritz Berg (Germany)	1967-1971 François Perigot (France)	1994-1998
Paul Huvelin (France)	1971-1975 Georges Jacobs (Belgium)	1998-2003

¹²⁹ <http://www.businesseurope.eu/content/default.asp?PageID=601>, (Erişim Tarihi: 23/03/2010)

Pol Provost (Belgium) 1975-1980 Jürgen F. Strube (Germany) 2003-2005
 Guido Carli (Italy) 1981-1983 E.-A. Seillière (France) 2005-2009
 2009 yılında UNICE'nin Başkanı Jürgen Thumann, Genel Müdürü Philippe de Buck
 olmuştur.

Üyeleri

Avusturya Industriellenvereinigung - I.V.	Hırvatistan Croatian Employers' Association (Hrvatska Udruga Poslodavaca) – HUP	Deutschen Arbeitgeberverbände e.V. – BDA	Confederation of Finnish Industries – EK
Bulgaristan Fédération des Entreprises de	Kıbrıs Employers & Industrialists Federation Cyprus – OEB	Danimarka Confederation of Danish Industries – DI	İngiltere Confederation of British Industry – CBI
Belçika Verbond van Belgische Ondernemingen - FEB- VBO	Çek Cumhuriyeti Confederation of Industry of the Czech Republic Svaz průmyslu a dopravy České republiky – SPCR	Danish Employers – DA	Yunanistan Hellenic Federation of Enterprises - SEV
Bulgaristan Bulgarian Industrial Association - Union of the Bulgarian Business – BIA	Almanya Bundesverband der Deutschen Industrie e.V. – BDI Bundesvereinigung der	İspanya Confédération des Employeurs Espagnols – CEOE	Macaristan Munkaadók és Gyáriparosok Országos Szövetsége - MGYOSZ (Confederation of Hungarian Employers and Industrialists)
İsviçre Fédération des entreprises suisses – Economiesuisse Confederation of Swiss Employers		Estonya Estonian Employers' Confederation – ETTK	İtalya Confederazione Generale dell' Industria Italiana – CONFINDUSTRIA
		Fransa Mouvement des Entreprises de France - MEDEF	İrlanda
		Finlandiya	

Irish Business and Employers Confederation - IBEC	Konfederacija Employers' Confederation of Latvia - LDDK	Lewiatan - PKPP Lewiatan	of Slovenia)
Ízlanda Federation of Icelandic Industries - SI (Samtök iðnaðarins) Confederation of Icelandic Employers - SA (Samtök atvinnulífsins)	Malta Federation of Industry-MFOI	Romanya Alianta Confederatiilor Patronale din Romania – ACPR	Türkiye Turkish Industrialists' and Businessmen's Association - TÜSIAD Turkish Confederation of Employer Associations - TİSK
Lüksemburg Fedil - Business Federation Luxembourg	Norveç Confederation of Norwegian Enterprise – NHO	San Marino Associazione Nazionale dell'Industria Sammarinese-ANIS	
Litvanya Lietuvos Pramonininkų Konfederacija Lithuanian Confederation of Industrialists – LPK	Hollanda Vereniging VNO-NCW	İsveç Svenskt Näringsliv (Confederation of Swedish Enterprise) - SN	
Letonya Latvijas Darba Deveju	Portekiz Associação Industrial Portuguesa - AIP Confederação da Indústria Portuguesa - CIP	Slovakya Republikova Unia Zamestnavatelov (RUZ)	
	Polonya Polish Confederation of Private Employers	Slovenya Zdruenje Delodajalcev Slovenije - ZDS (Employers' Association	

Çalışma Grupları

UNICE'nin 7 Temel Politika Komitesi altında çalışan 60 çalışma grubu bulunmaktadır.

Komiteler;

- Ekonomik ve Dış İlişkiler Komitesi
- Uluslararası İlişkiler Komitesi
- Sınai İlişkiler Komitesi
- Sosyal İlişkiler Komitesi
- Yasal İşler Komitesi
- Girişimcilik ve KOBİ Komitesi
- Ortak Pazar Komitesidir.

Çalışma Grupları;

Ekonomik ve Dış İlişkiler Komitesi altında faaliyet gösteren

- Rekabet edebilirlik Çalışma Grubu
- Mali İşler Çalışma Grubu
- Yeşil Vergilendirme Çalışma Grubu

Uluslararası İlişkiler Komitesi altında faaliyet gösteren

- Dünya Ticaret Örgütü Çalışma Grubu
- Çin Çalışma Grubu
- Japonya Çalışma Grubu
- Akdeniz Çalışma Grubu
- Rusya Çalışma Grubu
- Pazara Erişimi Çalışma Grubu
- Gelişim Çalışma Grubu

Sınai İlişkiler Komitesi altında faaliyet gösteren

- İklim Değişikliği Çalışma Grubu
- Çevre Çalışma Grubu
- Yenilenebilir Enerji Çalışma Grubu
- Atık Çalışma Grubu
- Araştırma, Teknoloji ve İnovasyon Çalışma Grupları

Sosyal İlişkiler Komitesi altında faaliyet gösteren

- Sanayi İlişkileri Çalışma Grubu

- İstihdam Çalışma Grubu
- Uyum ve Hareketlilik Çalışma Grubu
- Fırsat Eşitliği Çalışma Grubu

Yasal İşler Komitesi altında faaliyet gösteren

- Rekabet Çalışma Grubu
- Devlet Yardımları Çalışma Grubu
- Muhasebe Uyumlaştırılması Çalışma Grubu
- Tüketici/Pazarlama Çalışma Grubu
- Patent Hakları Çalışma Grubu

Ortak Pazar Komitesi altında faaliyet gösteren

- Malların Serbest Dolaşımı Çalışma Grubu
- Hizmetlerin Serbest Dolaşımı Çalışma Grubu
- Ulaşım Çalışma Grubudur.

Politikaları

UNICE'nin temel politika alanları;

- Ortak Pazarın Oluşumu ve Tek Pazarın etkin işlemesi,
- Ekonomi alanında yapısal reformların yapılması,
- Avrupa ulaşım ve telekomünikasyon altyapısının güçlendirilmesi,
- Lizbon hedeflerine ulaşılması,
- Yeni iş imkânlarının yaratılması ve esnek çalışma saatlerinin belirlenmesi,
- DTÖ müzakerelerinin yürütülmesi,
- Muhasebe Standartları ile ilgili düzenlemelerin yapılması,
- İklim değişikliği, çevre ve enerji konuları ile ilgili düzenlemelerin yapılması,
- Avrupa ekonomisinin rekabet gücünün artırılması,
- Vergi sistemleri ile ilgili düzenlemeler,
- Yasal düzenlemelerin azaltılması,
- KOBİ'ler ile ilgili çalışmaların yürütülmesidir.

Politika Araçları

UNICE'nin temel politika alanları ile ilgili taleplerini iletmekte kullandığı araçlar:

- Raporlar,
- Mektuplar,
- Basın açıklamaları,

- Konuşmalar ve
- Haftalık bültenlerdir.

Avrupa Sanayiciler Birliği ve Avrupa İş Dünyası Konfederasyonu'nun Ortak Politikaları

ERT ve UNICE'nin üzerinde çalıştıkları alanlar birbirlerine çok yakındır. Alt hedefler veya bu amaçların ifade edilişleri farklı olsa bile iki grubun da nihai amaçlarının aynı olduğu görülmektedir. Örneğin, ERT, yasal düzenlemelerin azaltılması, vergi sisteminin iyileştirilmesi ve KOBİ'ler ile ilgili konuları ana politika alanı olarak takip etmemektedir ancak bu konulara önem vermektedir. Diğer tarafta UNICE bu konuları ana politika alanı olarak belirlemiştir. ERT, Ar-Ge çalışmalarının artırılması ve AB içerisinde bu çalışmalara daha fazla bütçe ayrılması için çalışmalarını sürdürmekte ve raporlar yayınlamaktadır. UNICE de bu çalışmalarını Ar-Ge ana başlığı altında takip etmektedir.

Mali sermayeyi temsil eden iki oluşum olarak karşımıza çıkan ERT ve UNICE'nin amaçlarındaki bu paralellik şaşırtıcı değildir. UNICE barındırdığı konfederasyonlar ve onların temsil ettiği şirketler için Avrupa ekonomisinin gelişmesini sağlamaya yönelik çalışmaktadır. ERT de aynı şekilde üyesi olan çokuluslu şirketlerin ve mali sermayenin taleplerini gerçekleştirmektedir.

Tablo 1.1. ERT ve UNICE Politikaları

ERT - Alt Politika Alanları	UNICE - Politika Alanları
Tek Pazar	Tek Pazar
Ekonomik ve Parasal Birlik	Ekonomik Reformlar
TransAvrupa Ağları	Ulaşım ve Telekomünikasyon
Avrupa Birliği'nin Genişlemesi	Lizbon Hedefleri
Lizbon Hedefleri (Ar-Ge,..vb.)	İstihdam ve Esnek Çalışma
İstihdam ve Esnek Çalışma	Dünya Ticaret Örgütü
Dünya Ticaret Örgütü	Muhasebe Standartları
Uluslararası Muhasebe Standartları	İklim Değişikliği-Enerji
İklim Değişikliği-Enerji	Yasal düzenlemelerin azaltılması
Özelleştirme	Rekabet
Rekabet	Vergi
Eğitim	KOBİ'ler
Emeklilik Reformu	

Ortak Pazarın oluşumu ve Tek Pazara geçişin sağlanması Avrupa sanayii ve Avrupa ekonomisi için önemli bir dönüm noktası olmuştur. Tek Pazara geçiş ile sermayenin bu alandaki görevi sona ermemiştir. Tek Pazarın etkin işlemesi ERT ve UNICE'nin politika alanları olarak önemini devam ettirmektedir. Tek Pazarın etkin işlemesi Avrupa sanayiinin ticaret hacmini artıracak, Avrupa ekonomisinin büyümesini ve rekabet gücünün artmasını sağlayacaktır. Aynı şekilde rekabet edebilirliğin artırılması ve Avrupa'nın ekonomik gücünün artırılması da Avrupa sanayiinin ticaret hacmini artırmak ve Avrupa ekonomisinin büyümesini sağlamak üzere takip edilen politika alanlarındandır. Lizbon Stratejisinin tamamlanması ve Strateji altında yer alan hedeflere ulaşılması ERT ve UNICE tarafından takip edilmektedir. Lizbon hedefleri, Avrupa'nın rekabet gücü yüksek bilgi tabanlı bir ekonomiye dönüştürülmesi için hazırlanmıştır. Teknoloji kullanımının artırılması, inovasyon ve Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması gibi teknik anlamda güçlü bir Avrupa'ya ulaşılması Lizbon Stratejisi'nin temel hedefleri arasındadır. Avrupa yönetişimin etkinleştirilmesi, risk sermayesi gibi farklı ve sanayiye destek olacak finansal araçların kullanımının artırılması çokuluslu şirketlerin arzu ettiği düzenlemelerdir. ERT'nin oldukça fazla öne çıkardığı eğitim sisteminin güçlendirilmesi, fen ve matematik ağırlıklı eğitim verilmesi ve eğitim sistemine girişimcilik kültürünün eklenmesi UNICE'nin de politikalarında yerini bulmaktadır. Lizbon hedefleri arasında yer alan fikri mülkiyet hakları ve topluluk patentinin benimsenmesi ERT şirketleri ve UNICE üyeleri için önemli bir hedefdir. Özellikle teknoloji üretimi ve tıbbi ürünler için bu alanlarda yapılacak düzenlemeler şirketlerin ticaret hacimleri üzerinde büyük etki yaratacaktır.

Avrupa ekonomisinin Amerikan ekonomisi ile rekabetinde Avrupa şirketlerinin desteklenmesi ERT kadar UNICE'yi de ilgilendirmektedir. Bu anlamda uluslararası muhasebe standartlarının Avrupa şirketleri lehine düzenlenmesi ve yeni oluşturulacak standartlarda Amerikan şirketleri karşısında Avrupa şirketlerinin pazar değerlerinin korunması önemli bir politika alanı olmaktadır. DTÖ ile yürütülen müzakerelerde Avrupa ekonomisinin korunması ve Avrupa sanayiinin rekabet gücünü artıracak düzenlemelere önem verilmesi ERT ve UNICE'nin ABD ile mücadele politikalarının temelini oluşturmaktadır. Bu anlamda ulusal hükümetlerden ve Avrupa Birliği'nden beklenen özelde Avrupa sanayiinin ve genelde de Avrupa

ekonomisinin geleceği için müzakerelerde etkili liderlik sergilenmesi ve gerekli düzenlemelerin gündemlerde yer almasının sağlanmasıdır.

Ekonomik ve parasal birliğe geçiş Avrupa Birliği için sağladığı faydadan daha fazlasını çokuluslu şirketler için sağlamıştır. Çokuluslu şirketler 27 ayrı maliye ve para politikası takip etmekten kurtulmuş, kur riski, uygulama farklılıkları ve politikalardan kaynaklanan ekonomik belirsizliklerden arınmış bir alanda ticaret yapma şansına kavuşmuştur. Ulaşım ve telekomünikasyon altyapısının iyileştirilmesi ERT'nin çabaları ile Avrupa Birliği'nde karşılığını bulmuştur. UNICE'nin politika alanları arasında yer alan altyapı iyileştirmeleri ERT'nin ulaşım ve telekomünikasyon ayrımını aynen benimsemiştir. Çokuluslu şirketler için altyapının tamamlanması ve güçlendirilmesi ticaretin kolaylaşması ve artması anlamına gelmektedir. Mali sermaye lehine böylesi bir çalışma ERT'nin liderliğinde hayat bulmuştur ve UNICE tarafından da desteklenmektedir. Sermayenin en büyük problemi olan istihdam, işgücü maliyetleri ve esnek çalışma koşulları ERT kadar UNICE'nin de takip ettiği konular arasında yer almaktadır. Bir başka politika alanı ise çevre, enerji ve iklim değişikliği çerçevesinde yönetilen yeşil kapitalizm politikalarıdır. Kyoto Protokolü'nde yer alan esneklik mekanizmaları çokuluslu şirketlere yeni ve büyük bir pazar olanağı sunmaktadır. Avrupa şirketleri, Amerikan ve Japon şirketlerinden önce bu mekanizmaları devreye sokabilmek ve bu pazardan olabildiğince fazla pay alabilmek için ERT ve UNICE aracılığıyla Avrupa Birliği'ni ve üye ülkeleri gerekli düzenlemeleri yapmaları için uyarmaktadır.

ERT, UNICE ile yakın ilişki içerisinde olduklarını resmi web sitesinde belirtmektedir.¹³⁰ İki grup, ortak amaçlarının dikkate alınmasını sağlamak için güç birliği yapmaktadır. ERT ve UNICE politika karar organlarının harekete geçirmek ve gönderdikleri mesajları tekrarlayarak güçlendirmek amacıyla bazı politika alanlarında birlikte hareket etmektedir.

Kıyaslama Yönteminin Uygulanması:

ERT ve UNICE, Amerikan ve Japon şirketlerine karşı Avrupa'nın rekabet gücünün artırılması, yeni işler oluşturulması, teknolojinin desteklenmesi, istihdamın artırılması gibi konularda kıyaslama yöntemini (benchmarking) kullanmakta ve kıyaslama raporları yayınlamaktadır. ERT ve UNICE bu sayede örnek olarak

¹³⁰ <http://www.ert.be/communications.aspx>, (Erişim Tarihi: 25/03/2010)

alınabilecek uygulamaları saptamakta, AB karar organlarına faaliyete geçmeleri için bildirmekte ve bu raporlar ile Avrupa'nın ekonomik performansını takip etmektedir.¹³¹

Uluslararası Muhasebe Standartları:

ERT, uluslararası muhasebe standartları ile ilgili politikalarının kabulü ve bu standartların Avrupa'da faaliyet gösteren şirketlere uygun olarak hazırlanması için çalışmalarını hem AB düzeyinde hem de Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu düzeyinde yürütmüştür. ERT'nin bu çalışmaları AB'nin bu standartları kabul etmesi ve standartların oluşumunu takip edecek bir komite oluşturması ile sonuçlanmıştır. Avrupa Finansal Raporlama Danışman Grubu 2001 yılında kurulmuştur. Üyeleri, UNICE, Avrupa Muhasebeciler Federasyonu, Avrupa Sigortacılar Federasyonu, Avrupa Bankacılık Federasyonu, Avrupa Yatırım Bankaları Grubu, Avrupa Kooperatif Bankaları Birliği ve Avrupa Muhasebeciler ve Denetçiler Federasyonlarıdır. Bu Grup uluslararası muhasebe standartlarının uygulanması ile ilgili **özel sektörün görüşlerini** AB'ye bildirmekte ve 2005 yılının Kasım ayından itibaren de her bir standartta yapılan değişikliğin onaylanma durumunu belirten periyodik raporlar yayımlamaktadır.¹³²

Dünya Ticaret Örgütü Müzakereleri:

ERT ve UNICE, Doha Müzakerelerinin tamamlanması yönünde AB ve DTÖ'yü uyarmak için dört ortak basın açıklaması yayınlamıştır.¹³³ 2003 Yılı'nın Mayıs ayında başlayan bu açıklamaların sonuncusu 2005 yılının Eylül ayında yayınlanmıştır. ERT ve UNICE, tarafları müzakereleri sonuçlandırmak üzere gerekli çabayı göstermeye davet etmiş ve bunun için ayrıca bir uluslararası iletişim kampanyası başlatılmasını talep etmişlerdir. Bu açıklamalardan ikisinde Uluslararası Ticaret Odası (ICC), Amerikan Sanayicileri Birliği (BRT), Nippon Keidanren ve Kanada Yöneticileri Konseyi'nin de imzası bulunmaktadır.¹³⁴

¹³¹ Kıyaslama yöntemine de tezin ikinci bölümünde yer verilmektedir.

¹³² Bu Kurula tezin ikinci bölümünde yer verilmektedir.

¹³³ http://www.ert.be/working_group.aspx?wg=5&km=87#label_87, (Erişim Tarihi: 26/06/2009)

¹³⁴ Ortak basın açıklamalarına tezin ikinci bölümünde yer verilmektedir.

Avrupa İş Dünyası Konfederasyonu'nun Çalışmaları ve Avrupa Birliği İlişkileri

UNICE, ERT gibi Avrupa işveren konfederasyonları ve Avrupa sanayii için yapılması gerekenleri Avrupa Birliği'ne iletmektedir. UNICE, başta Lizbon hedeflerine ulaşılması olmak üzere birçok alanda yaşanan başarısızlığı AB üyesi ülkelerin ekonomik reformları uygulamada etkili olamamalarına bağlamaktadır. Avrupa ekonomisinde yüksek maliyetler ve yasal düzenlemelerin çok olması Avrupa'nın rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemektedir. UNICE, ünlü masal kahramanı Gulliver'den yola çıkarak, AB'nin "Gulliver'i özgür bırak (*free Gulliver*)" için bürokrasiyi azaltması gerektiğini belirtmektedir. UNICE bu anlamda AB'nin sanayi yararına yapması gerekenlerin başında iş ve sanayi dünyasının katılımı ile yeni ve etkili yasal düzenlemelerin yapılmasını saymaktadır. UNICE'nin AB'den diğer beklentileri sosyal güvenlik sistemi ile ilgili reformların yapılması, ülkelerde, üniversitelerde ve sanayide Ar-Ge yatırımlarının ve inovasyon çalışmalarının artırılması, kurumlar vergisi oranlarının düşürülmesi, girişimcilik tabanlı eğitimin güçlendirilmesi, işgücü piyasalarında daha "esnek" düzenlemeler yapılması ve Tek Pazar mevzuatının etkin uygulanmasıdır. UNICE, Lizbon hedefleri ile ilgili taleplerini, 2006 yılının mart ayında, Şirketlerin Sosyal Sorumluluğu Platformu (*Corporate Social Responsibility-CSR*) Sosyal İşler Çalışma Grubu'na yazdığı bir mektup aracılığıyla AB'ye iletmıştır.¹³⁵

UNICE, DTÖ nezdinde yürütülen müzakerelerde AB'nin sanayi adına daha etkin bir rol üstlenmesi gerektiğini düşünmektedir. Gümrük tarifelerinin düşürülmesi, tarife dışı engellerin kaldırılmasını ve tarım dışı pazarlara (*Non-Agricultural Market Access-NAMA*) erişimin serbestleştirilmesini isteyen UNICE, AB'nin bu talepleri gerçekleştirmesi gerektiğini ifade etmektedir. Tarım dışı pazarlara erişim konusunda UNICE, özellikle kimyasal ürünler pazarına girişin serbestleştirilmesini talep etmektedir. UNICE, bu taleplerini 2006 yılının haziran ayında AB Ticaret Komisyonu üyesi Peter Mandelson'a gönderdiği mektupla iletmıştır. Peter Mandelson, UNICE'nin bu mesajını DTÖ Bakanlar Konferanslarında dile getirerek, tarifelerde indirimde gidilmesi ve sanayi, hizmet sektörü ve tarım için pazara erişimin kolaylaştırılması gerektiğini ifade etmiştir.¹³⁶ UNICE, Avrupa şirketlerinin

¹³⁵ <http://www.foeeurope.org/corporates/pdf/UNICE%20letter.pdf>, (Erişim Tarihi: 26/03/2010)

¹³⁶ http://www.foeeurope.org/publications/2006/Corporate_power_over_EU_Trade_policy_Sept_2006.pdf, (Erişim Tarihi: 26/03/2010)

gelişmekte olan ekonomilere girişine imkân verilmesini ve ticaret ile ilgili sorunların çözümü ile ilgili dikey mekanizmalar planlanmasını da önermektedir. UNICE'nin bu önerisi DTÖ müzakerelerinde AB tarafından teklif edilmiştir.¹³⁷ Doha Müzakereleri, müzakerelere katılan ülkelerin konular üzerinde uzlaşamaması nedeniyle sonuçlanamamıştır.

UNICE, 27 Mart 2003 tarihinde yayınladığı *Sürdürülebilir Gelişmeye İş Dünyasının Katılımı* adlı makalede, 1985-1999 yılları arasında imalatta artış olmasına rağmen enerji tüketiminin önceki senelerle aynı seviyede kaldığını ve aynı dönemde karbon dioksit emisyonunun %11 oranında azaldığını ifade etmektedir. Asitleştirici gaz emisyonu için ise oran daha dikkat çekicidir, 1980-1999 yılları arasında sanayinin asitleştirici gaz emisyonu %67 oranında azalmıştır. UNICE'ye göre sanayinin çevre ve enerji konularında gösterdiği hassasiyet ve uygulanan çevre politikaları bu düşüşlerde etkili olmuştur ancak sanayi için bu yeterli değildir. Çevre dostu politikaların sanayinin ticari kaygıları çerçevesinde uygulanabilmesi Ortak Pazarın etkin işlemesine ve Lizbon hedefleri çerçevesinde piyasaların deregüle edilmesine de bağlıdır. Çevre üzerine yapılan harcamalar 1980'li yıllardan sonra artmıştır. 1998 Yılında Avrupa sanayininin bu kalemdeki harcama tutarı 32.000 Euro olmuştur. Enerji verimliliği çevre dostu politikaların uygulanabilmesi için yapısal değişiklikler gerekmektedir. Teknolojik yenilikler, yönetsel ve lojistik değişiklikler bu yapısal değişikliklerden bazılarıdır ve bu yapıyı oluşturmak sanayi için maliyetlidir. UNICE'ye göre AB Komisyonu'nun sanayi politikası bu yapısal dönüşümü teşvik edici niteliktedir. Sanayi, bu tür teşviklerin devamını talep etmektedir. Çevre ve enerji konuları için hazırlanacak programlar, ekonomik büyüme ve uluslararası ticaret koşullarına uygun hazırlanmalıdır. UNICE'nin bu makalesi Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler'in ortak resmi sitesinde (European Union @ United Nations – Partnership in Action¹³⁸) yayınlanmıştır. Makalenin sonunda Doha süreci ve iyi yönetişimin sağlanması da AB ve BM'den sanayinin beklentileri arasında sayılmaktadır.¹³⁹

UNICE, 1949 yılında Avrupa Sanayi Konfederasyonları Konseyi (*Conseil des Fédérations Industrielles d'Europe-CIFE*) adı ile kurulmuştur. UNICE politika

¹³⁷ A.k.

¹³⁸ <http://www.europa-eu-un.org/>, (Erişim Tarihi: 29/03/2010)

¹³⁹ http://www.europa-eu-un.org/articles/en/article_2191_en.htm, (Erişim Tarihi: 29/03/2010)

alanları ile ilgili taleplerini AB karar aktörlerine iletmeye başlamıştır. Ancak UNICE'nin talepleri ile ilgili AB içerisinde herhangi bir çalışma yapılmamış ve bu talepler cevaplanmamıştır. Bu kayıtsızlığı birçok açıdan değerlendirmek mümkündür. UNICE'nin kurulduğu yıl Avrupa Birliği, Avrupa Kömür ve Çelik Birliği olarak faaliyetini sürdürmektedir. Avrupa Kömür ve Çelik Birliği, örgütlenmesi, amacı ve araçları ile ilgili yapılanmasını tamamlamamış olduğundan Birlik oluşumu ile ilgili sıkıntılar yaşamıştır. Ulus devlet yapılanmaları ve Avrupa kıtası içerisinde “Birlik” bütünlüğüne ulaşamamış olması mali sermayenin devlet düzenlemeleri ve devlet öncelikleri arasında yer bulamamasına sebep olmuştur. Aynı şekilde mali sermayenin sınırsız özgürlük alanına sahip olmadığı bu zamanlarda mali sermaye ve çokuluslu şirketler de taleplerinin karşılanması konusunda uluslararası karar aktörlerini etkileme gücüne sahip değildi. 1980'li yıllara kadar süren bu dönemde sermaye, günümüzde sahip olduğu hareket alanına sahip değildi.

UNICE, 1958 yılında Roma Anlaşması ile hedeflenen ekonomik ve politik işbirliği paralelinde adını değiştirerek faaliyetlerine Avrupa İşveren Sendikaları Konfederasyonu (*Confederation of European Business-UNICE*) olarak devam etme kararı almıştır. 1958 Yılından bir sonraki yapı ve paralelinde isim değişikliğinin yaşandığı 2007 yılına kadar UNICE yine taleplerini AB'ye iletmıştır. Bu dönemde UNICE özellikle AB Komisyonu ile görüşmeye çalışmıştır. AB Komisyonu üyeleri UNICE'nin çalışma gruplarına katılmaya başlamıştır. Bir dönem, AB Komisyonu eski Ticaret Genel Müdürü Peter Carl, UNICE çalışma gruplarının toplantılarına katılmış ve bu toplantılar Carl'ın programına göre ayarlanmıştır.¹⁴⁰ UNICE, çalışma gruplarında faaliyette bulunan Komisyon üyeleri aracılığı ile görüşlerini AB karar aktörlerine iletmıştır. Komisyon üyeleri aracılığıyla AB içerisindeki gelişmeleri takip etme fırsatı bulmuştur. Ancak bu dönemde de UNICE'nin üzerinde çalıştığı politikalar ile ilgili taleplerinin AB tarafında tam karşılığını bulduğunu söylemek güçtür. UNICE'nin politikaları incelendiğinde aslında Avrupa ekonomisi ile ilgili sunulmuş olan mevcut önerilerin üzerinde bir politika önerisi sunulmadığı görülmektedir. Ortak Pazar, Lizbon hedefleri ve Avrupa ulaşım ve telekomünikasyon altyapısının güçlendirilmesi gibi ana politika alanlarında mevcut önerilerin UNICE tarafından tekrarlandığı görülmektedir. UNICE'nin en büyük hareket alanı DTÖ

¹⁴⁰ http://www.foeeurope.org/publications/2006/s2bmediabriefing_16_10_06.pdf, (Erişim Tarihi: 26/06/2009)

müzakereleridir. UNICE, tarife dışı engellerin kaldırılması, tarife indirimleri yapılması ve işgücü tanımlamalarının değiştirilmesi gibi taleplerinin AB tarafından DTÖ'ye iletilmesini sağlamıştır. Müzakerelerde pazar erişimi ile ilgili konular UNICE'nin çabaları ile sık sık gündeme gelmiştir ve müzakereler sürerken kamuoyunun bilgisine sunulmamış bazı dokümanlar UNICE'ye ulaşmıştır.¹⁴¹

UNICE'nin AB nezdinde kendisini konumlandırma çalışması yine isim değişikliği ile olmuştur. UNICE, 23 Ocak 2007 tarihinde bir kez daha adını değiştirerek Avrupa İş Dünyası Konfederasyonu (*Business Europe*) adını kullanmaya başlamıştır. UNICE aynı zamanda web sitesini, logosunu ve UNICE olarak kullandığı kısa adını da değiştirmiş ve Business Europe'un baş harfleri olan "BE"yi logo olarak kullanmaya başlamıştır. BE olarak temel politika alanlarını; Tek Pazar, büyüme, ekonomi, finans, iklim değişikliği, çevre, enerji gibi konular olarak sürdürmektedir. Esnek çalışma yaklaşımı ve fikri mülkiyet hakları gibi ERT'nin önderlik ettiği politikalarda da iki grubun aynı önerilerde bulunduğu görülmektedir.

UNICE, Avrupa sanayiinin temel beklenti alanları ile ilgili yeni önerilerde bulunmamakta, mevcut mesajların tekrarı yolu ile hareket etmektedir. UNICE'nin AB karar aktörlerine en çok etkide bulunduğu alan DTÖ müzakereleridir. UNICE, DTÖ müzakerelerinde taleplerinin AB tarafından DTÖ'ye iletilmesini ve bu taleplerin müzakere gündemine yansımaları sağlamıştır. UNICE, mesajlarını AB'ye çeşitli şekillerde iletmeye rağmen DTÖ müzakereleri dışında AB yapılanmasında doğrudan etkilediği bir politika alanı bulunmamaktadır.

Avrupa İş Dünyası Konfederasyonu neden Avrupa Sanayiciler Birliği kadar başarılı değil?

UNICE, AB karar aktörleri üzerinde ERT kadar etkili olamamıştır. Etki güçlerindeki bu farklılığın; oluşumdan yapılanmaya, politika önerilerinden kullanılan politika araçlarına kadar birçok nedeni vardır.

Öncelikle UNICE, 40 konfederasyon aracılığıyla 20 milyon şirketin çıkarlarını temsil etmektedir. Oysa ERT de üye sınırlaması vardır ve 45-48 şirketten fazla şirketin temsili kabul edilmemektedir. UNICE'de temsil Konfederasyonlar kimliği ile olurken ERT'nin üyeleri şirketler değil bu şirketlerin sahibi veya yöneticileridir. Bu üyelik sistemi planlar ve programlar hazırlanırken ilişki kurulacak kişilerin belli

¹⁴¹ A.k.

olması gibi pratik ve hızlı bir yöntemi beraberinde getirmektedir. UNICE, üye yapısı itibariyle dağınık ve dolaylı bir güç kullanmak zorundadır. ERT ise 45-48 şirketlik yapısı ve bireysel temsili ile elinde bulundurduğu gücü doğrudan kullanma şansına sahiptir. Bu anlamda bakıldığında elde bulundurulmuş rakamsal güç (istihdam ve ciro gücü) açısından ERT, UNICE'den daha güçlü değildir. Tam tersine 40 Konfederasyon ve 20 milyon şirketin sermaye gücünü taşıyan UNICE, 48 şirketin gücünü yöneten ERT'den daha büyük bir rakamsal güce sahiptir. Ancak UNICE, Konfederasyon Başkanları, şirketler ve şirket yöneticileri sıralamasını takip etmek zorunda olduğu için sahip olduğu gücü doğrudan ve etkili bir şekilde kullanamamaktadır. Bu kalabalık yapı UNICE'nin politika alanları ile ilgili planlamalarını yaparken de hızlı hareket etmesini engellemektedir. ERT 7 çalışma grubu ile politikalarını planlamakta iken UNICE 60 çalışma grubu ile faaliyetlerini belirlemeye çalışmaktadır. Hem çalışma grupları hem de üyeler bazında sahip olunan bu "kalabalık" çalışma ortamı hareketi yavaşlatmaktadır. UNICE'nin dağınık ve heterojen yapısına karşın ERT son derece küçük ve homojen bir yapıya sahiptir. Bu yapı sayesinde hızlı ve esnek davranabilmektedir.

Üyelik yapısının heterojenliğine bağlı olarak UNICE'nin üyeleri arasında bir amaç bütünlüğü bulunmamaktadır. Ükelere ve sektörler göre Konfederasyonların öncelikleri farklıdır. Konfederasyonların önceliklerindeki bu farklılık UNICE'nin çatıda tüm yapının kullanımına uygun amaçlar ve alt hedefler belirlemesini ve amaçlara odaklanmasını zorlaştırmaktadır. Oysa ERT de ülke ve sektör farklılıkları ERT çatısı altında eritilmiştir. Ülkelerin veya sektörlerin çıkarı değil söylemde AB ekonomisinin çıkarı gerçekte Avrupa çokuluslularının çıkarları ön plandadır. ERT'nin takip ettiği politikalar o dönem otomotiv sektörünün lehine oluyorsa mutlaka ertesini dönem petrol sektörünü de gözetecektir. Dolayısıyla ERT içerisinde temsil edilen şirketlerin bu anlamda bir kaygıları yoktur. ERT, politikalarını Avrupa sanayiinin çıkarlarını gözeterek hazırlamaktadır ve üyesi şirketler belirlenen amaçlara tam destek vermektedir.

Aynı dağınıklık politika alanlarında da ortaya çıkmaktadır. ERT 3 ana ekseninde politika taleplerini oluştururken, UNICE 9 politika alanı üzerinden hareket etmekte ve tüm alanları aynı yoğunlukta takip etmeye çalışmaktadır. Oysa ERT 3 temel eksen altında yer alan konularına verdiği önemi, amaçlarına, ekonomik konjoktüre ve AB

içerisindeki politik eğilime göre değiştirmektedir. Eksen dağınıklığının yanında ERT kendi sınıfının ihtiyaçlarına göre politika önceliklerini özgürce tespit edebilirken UNICE, AB'nin belirlediği politika başlıklarına bağlı hareket etmektedir. ERT'nin bu özgür seçim yöntemi ERT'nin istediklerinin yapılması ve ERT'nin sorunlu gördüğü alanların düzeltilmesi ile sonuçlanmaktadır.

ERT'nin başarı faktörlerinden biri de sahip olduğu “erişim” gücüdür. Komisyon üyeleri ile kurulan kişisel ilişkiler, ülke başkanlarını arayarak taleplerini iletme gücü bu erişimin kişisel yüzüdür. ERT'nin politika hedeflerini iletmediği ve politikaların gerçekleştirilmesinde beraber çalıştığı Komisyon üyeleri AB Komisyonundan ayrıldıktan sonra ERT şirketlerinde başkan veya üst düzey yönetici olarak kendilerine yer bulmaktadır. Bu “gelecek sağlama” avantajı ERT'nin bu kişilerin bilgilerinden yararlanmasını ve Komisyon nezdinde isteklerinin cevaplanmasını sağlamaktadır. AB Komisyonu'ndan ayrıldıktan sonra da ERT bu kişilerin bilgi ve deneyimlerinden faydalanmakta ve bu kişiler sayesinde AB'nin iç işleyişine hâkim olmaktadır. Erişimin yayın sağlama yönü de AB Komisyonu üyeleri ile kurulan ilişkiler kadar önemlidir. Önemli dergi ve gazetelerde yayın sağlama ayrıcalığı ERT üyelerinin basın mensupları ile olan kişisel yakınlıları sayesinde olmaktadır. Bu yayın sağlama gücü amaçların kamuoyuna iletilmesinde ERT tarafından etkili bir biçimde kullanılmaktadır. AB Komisyonu üyeleri zaman zaman UNICE'nin çalışma gruplarında görev almaktadır. Buna rağmen UNICE'nin politika talepleri ve AB içerisindeki ağırlığı incelendiğinde, bu kişisel ilişkilerin ERT'deki kadar etkili ve karşılıklı olamadığı görülmektedir. Yayın sağlama açısından da aynı durum geçerlidir. UNICE'nin, ERT kadar özellikli ve uzun vadeli bir yayın sağlama başarısı bulunmamaktadır. Hatta UNICE, DTÖ müzakerelerinde ERT'nin yayın sağlama gücünden faydalanarak müzakere gündemi ile ilgili taleplerini ERT'nin basın açıklamaları ile duyurmuştur.

ERT yönlendirmek istediği politikalarla ilgili sorun-çözüm denklemini çok iyi şekillendirmektedir. Sorunları hem Avrupa sanayii açısından hem de Avrupa ekonomisi açısından ortaya koymakta ve sorunların önemini ön plana çıkarmaktadır. Bu sorunların pazarlamasını planlayan ERT bu şekilde AB organlarının, üye ülkelerin ve kamuoyunun dikkatinin bu sorunlara çekmektedir. Aynı planlama çözümleri için de yapılmaktadır. Çözüm önerilerini birçok açıdan ele alan ERT, kısa-

orta-uzun vadeli planlar belirlemekte ve bu planlar çerçevesinde yapılacakları sıralamaktadır. Planlar, birçok sektör açısından ele alınmakta ve her sektör içinde neler yapılması gerektiğini sunmaktadır. AB karar aktörleri için geriye bu çözüm önerilerini uygulamak kalmaktadır. Nitekim ulaşım altyapısının iyileştirilmesinde olduğu gibi birçok politika alanında AB Komisyonu ERT'nin projelerini aynen uygulamaktadır. UNICE bu anlamda ERT'den çok farklı bir konumdadır. Çünkü UNICE sorun-çözüm denklemlerini başarılı bir şekilde kuramamaktadır. Sorunlar genelde Avrupa sanayiinin sorunlarıdır, UNICE'nin ayrıca belirlediği bir sorun kümesi bulunmamaktadır. Sorunlar detaylı incelenmemekte ve çözüm için planlama yapılmamaktadır. UNICE'nin Konfederasyonların belirttiği birkaç ana başlık dışında AB'ye sunabileceği bir çözüm önerisi veya planı bulunmamaktadır. Sorunlu alanlar ve çözümler belirlenmediği için taleplerin sistematik bir şekilde karar aktörlerine iletilmesi sağlanamamaktadır.

ERT'nin başarı faktörlerinden biri de politika iletişim araçlarının iyi kullanılmasıdır. İletilmek istenen mesaja uygun iletişim kanalı seçilmekte ve gerek görülmesi halinde başka kanallar ile talepler iletmeye devam edilmektedir. Ayrıca ERT'nin yayın sağlama gücü, iletişim kanallarının seçiminde ve kullanımında teknik destek sağlamaktadır. UNICE bu açıdan tek başına bir görünüm sergilemektedir. UNICE'nin mesajlarını iletmek için en çok kullandığı kanal haftalık dergileri, yayınları ve web sitesidir. Bu araç ERT'nin kullandığı Financial Times gibi yayın araçları yanında oldukça etkisiz kalmaktadır.

UNICE mesajlarını sadece iletmektedir. UNICE istediklerini sıralamakta ve bunu yaparken rapor dili kullanmaktadır. Oysa ERT, ilettiği mesajların içeriğine göre mesajların tekrarı, uyarı ve tehdit gibi yöntemlerle sorunun çözülmesi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi; ERT, Lizbon Stratejisi ile ilgili basın açıklamalarında AB'yi, Avrupa sanayiinin istekleri karşılanmazsa yatırımlarını başka alanlara kaydıracağı konusunda tehdit etmektedir. ERT, DTÖ müzakerelerinde AB'den politik liderlik beklemekte aksi takdirde bunun Avrupa ekonomisi için kötü sonuçlar doğuracağı konusunda AB'yi uyarılmaktadır. Bu anlamda ERT'nin talepleri cevaplanmazsa ERT'nin "karşılık" verebileceği izlenimi yaratılmaktadır. AB içinde ERT'nin rakamsal gücü düşünüldüğünde böylesi bir tehdide AB karar aktörlerinin kayıtsız kalması mümkün gözükmemektedir. UNICE kendi rakamsal gücünü bu

şekilde tehdit unsuru olarak kullanmamaktadır. Ayrıca gücün doğrudan yönetilmemesi UNICE'nin böylesi bir gücü tehdit olarak kullanmasını engellemektedir. ERT, sermaye, ciro ve istihdam üzerindeki gücünü doğrudan kullanmakta, Konfederasyon ilişkisine bağlı kalmamaktadır. Bu da talepleri karşılanmazsa ERT şirketlerinin Avrupa'dan ciro, istihdam, yatırım ve Ar-Ge desteğini çekebileceği anlamına gelmektedir.

ERT, genişleme süreci, ulaşım altyapısı, Lizbon hedefleri gibi politikalarını takip etmektedir. Takip edilen politikalar rakamlar düzeyinde izlenmekte, ölçülmekte ve değerlendirilmektedir. ERT, ilgilendiği tüm politikalarını takip etmekte, gerekiyorsa yeni raporlar, yeni basın açıklamaları yapmaktadır. Bu takibin sonlanması için amaca ulaşılması gerekmektedir. Hatta Ortak Pazar politikalarında olduğu gibi amaç tamamlandıktan sonra bile ERT'nin izleme-ölçme-değerlendirme takibi sürmekte ve olası eksikler saptanmaktadır. UNICE, raporlar, dergiler veya web sitesi aracılığıyla duyurduğu politikalarını tekrarlamaktadır. UNICE'nin ERT kadar detaylı ve düzenli bir takip sistemi bulunmamaktadır. Bu takip sistemi ERT'ye politika alanları ile ilgili büyük bir arşiv kazandırmıştır.

Tüm bu açılardan bakıldığında gerek organizasyon yapısındaki farklılıklar gerekse amaç farklılıkları UNICE'nin AB politikalarını etkilemede ERT kadar başarılı olamamasına neden olmaktadır.

2. AVRUPA SANAYİCİLER BİRLİĞİ'NİN POLİTİKALARI

ERT, politika yönlendirme çalışmalarını üç ana eksen üzerinde yükselmektedir. Bu alanlar;

1. Yatırım alanının iyileştirilmesi
2. Avrupa'nın Rekabet gücünün artırılması ve
3. Avrupa Sanayiinin desteklenmesi için yürütülen yönlendirme çalışmalarıdır.

Yatırım alanının iyileştirilmesi ile ilgili temel politikalar Tek Pazar ve Ekonomik ve Parasal Birliğin kurulmasıdır. TransAvrupa Ağları ve DTÖ ilişkileri dolaylı olarak yatırım alanının iyileştirilmesini etkilemektedir. ERT, Avrupa'nın rekabet gücünün artırılması için Lizbon Stratejisi, DTÖ müzakereleri ve uluslararası muhasebe standartlarının oluşturulması için çalışmaktadır. Tek Pazar, Ekonomik ve Parasal Birlik ve Genişleme süreci dolaylı olarak rekabet gücünü etkileyen politikalar. ERT, AB'den Avrupa sanayiinin desteklenmesini talep etmektedir. Bunun için TransAvrupa Ağları, çevre politikaları ve istihdam ile ilgili yapılacak düzenlemeler ERT'nin ana faaliyet alanları olmaktadır. Lizbon hedeflerine ulaşılması ve uluslararası muhasebe standartlarının ERT'nin talepleri doğrultusunda oluşturulması dolaylı olarak Avrupa sanayiinin gücünü artıracak politikalar.

Bu bölümde; bu üç ana eksen altında yer alan sekiz politika alanı ve bu alanda ERT'nin uluslararası karar alma süreçlerini yönlendiriş biçimi incelenecektir. Bu inceleme ile ERT'nin başta AB olmak üzere uluslararası karar aktörleri üzerindeki etkisi ve politikaları yönlendirmedeki başarısı ortaya konacaktır.

2.1. Yatırım Alanının İyileştirilmesi Politikaları

2.1.1 Tek Pazar Politikası

ERT'nin ilk ve en önemli politika alanı olan ortak bir Avrupa Pazarı oluşturulması Avrupa'nın ve ERT'nin neomerkantalist politikaları benimsediği dönemin ürünüdür. *Eurosclerosis* dönemi sonrasında, ERT, korumacı bir bölgesel pazar oluşturmak suretiyle Avrupa sanayiinin rekabet gücünün artırılmasını amaçlamıştır. 1980 Sonrası Avrupa'da benimsenen neoliberal politikalar ve ERT'nin üye yapısındaki değişim korumacı politikaların arka plana atılmasına ve neoliberal politikaların benimsenmesine taban oluşturmuştur. Tek Pazar sonrası ERT politikalarında

neoliberalizmin etkisi açıkça görülmektedir. Bu politika değişikliği Tek Pazarın da melez bir yapıya oturmasına sebep olmuştur. ERT çokulusluları için Tek Pazarın iki fonksiyonu vardır. Bunlardan birincisi “Avrupa Şampiyonları”nın rahat faaliyet göstermesini sağlayacak neomerkantil bir yapının sürdürülmesi, diğeri ise Amerikan ve Japon şirketlerine karşı Avrupa sanayinin rekabet gücünü artıracak neoliberal yapının desteklenmesidir. Bu aynı zamanda neoliberalizm ve araçlarının Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerine transferini de içermektedir.¹⁴² Tek Pazar, ERT’nin en önemli hedefidir. Ekonomik ve parasal birlik, ulaşım altyapısının güçlendirilmesi, genişleme sürecinin tamamlanması, teknolojinin ve girişimciliğin desteklenmesi, araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) yatırımlarının artırılması, ömür boyu eğitim sisteminin benimsenmesi Tek Pazarın etkin işlemesi amacına yöneliktir. Ortak Pazara geçilmesi projesinin oluşumu Avrupa Birliği tarihindeki en önemli oluşumlardandır. 1992 Projesi, “sanayinin liderlerinin”¹⁴³ Avrupa Birliği politikalarını etkilemekteki gücüne en iyi örnektir.¹⁴⁴

Ortak Pazara geçiş ve Tek Pazarın etkin işlemesi ile ilgili çalışmaları ERT bünyesinde oluşturulan *Tek Pazar Destekleme Komitesi* yürütmüştür. ERT’nin Ortak Pazara geçiş ile ilgili yayınlamış olduğu 1 Plan (Dekker Planı)ve 4 Rapor bulunmaktadır. Bu raporlar;

- Ölçekleri Değiştirmek (Haziran 1985),
- Avrupa’yı Yeniden Yapılandırma (Eylül 1991),
- Güveni Tekrar İnşa Etme (Aralık 1992),
- ERT’nin Daha Büyük Tek Pazar Vizyonu (Mayıs 2004) raporlarıdır.

ERT’nin diğer politikaları Tek Pazarı destekleyen politikalar olduğu için diğer politika alanları ile ilgili birçok raporda da Tek Pazarın etkin işlemesi ile ilgili öneriler bulunmaktadır. ERT, Ortak Pazar geçiş süresince bir çok basın açıklaması yapmış, Avrupa Konseyi’ne mesaj göndermiş, üye ülkelerin bu pazara geçiş için çalışıp çalışmadıklarını takip etmek için İrtibat Programı hazırlamış ve ‘Ortak Pazar Destek Komitesi’ oluşturmuştur. Ortak Pazarın oluşturulması için ülke başkanları ve

¹⁴² Andreas Bieler, “Birlik’in Geleceği Ne Olacak? Sosyal Devlet için Çabalamak”, Avrupa Sosyal Modelinin Bileşenleri Konulu Çalıştay Sunumu, Bkz.: <http://ideas.repec.org/p/erp/queens/p0034.html>, (Erişim Tarihi: 30/09/2009)

¹⁴³ Cowles, “sanayinin liderleri” ifadesi ile Batı Avrupa’da faaliyet gösteren büyük çokuluslu şirketleri işaret etmektedir.

¹⁴⁴ Maria Green Cowles, “Yeni Avrupa için Gündemi Belirlemek: ERT ve Avrupa Topluluğu: 1992”, **Journal of Common Market Studies**, Vol. 33, No:4, 1995, s. 502.

Komisyon üyeleri ile görüşmüştür. Tek Pazara geçişten sonra ERT, Pazarın etkin işlemlerini sağlamak ve işleyişini takip etmek için Tek Pazar Stratejisi ve Tek Pazarın Başarı Tablosu adını verdiği strateji belgeleri ve raporlar yayınlamıştır.

Avrupa Sanayiciler Birliği ve Ortak Pazarın Oluşumu

1957 Yılında Roma Anlaşması ile Anlaşmaya imza atan ülkeler kendi aralarında “ortak” bir ekonomik alanda faaliyette bulunmak için ilk adımı atmışlardır. 1968 Yılında kota ve tariflerle ilgili anlaşmalar başlamakla beraber ülkeler arasındaki güvenlik gerekleri veya ulusal mevzuat farklılıkları Avrupa genelinde bir pazarın önündeki engeller olmuştur. 1980’li yılların başında Amerika ve Japon ekonomilerinin sahip olduğu hareket kabiliyetinin Avrupa ekonomisine de ortak bir pazar aracılığıyla kazandırılması bir zorunluluk haline gelmiştir.¹⁴⁵ 1984 Yılında AB Komisyonu Ortak Pazara geçişin sağlanması için bir plan hazırlamış ve geçiş ile ilgili bir takvim belirlemiştir. Ancak gerek Avrupa Birliği’nin ve ulusal hükümetlerin hiçbir çalışmada bulunmaması gerekse bu planda sınıfların büyümeye yer verilmemesi sonucunda Avrupa Sanayiciler Birliği, birleştirilmiş bir pazar için kendi programını oluşturmaya ihtiyaç duymuştur. ERT Başkanı ve Philips’in yöneticisi Wisse Dekker,¹⁴⁶ 11 Ocak 1985 tarihinde Brüksel’de düzenlenen AB Komisyonu üyelerinin katıldığı bir toplantıda, daha sonra “Dekker Planı” olarak da anılan “*Avrupa 1990 Planı*”nı (Europe 1990) açıklamıştır. Plan dört ana amaç ortaya koymaktadır:

1. Ticari imkânların artırılması (Düzenleme ve uygulama alanındaki bürokrasi ve engellerin azaltılması),
2. Kamu alımlarına tabi piyasaların özel sektöre açılması,
3. Teknik uyumun sağlanması (Standart, yönetmelik ve diğer mevzuatın uyumu),
4. Mali uyumun sağlanması.

Planda beş yıl içerisinde (1990 yılında) Avrupa Ortak Pazarına geçişin sağlanması öngörülmektedir. Bu Plan, AB organlarına, üye ülkelere ve Avrupa halkına duyurulmuştur. Plan, Avrupa Birliği’nin irade gösteremediği bir alanda çokuluslu şirketler tarafından ortaya konmuş ilk irade beyanı olduğu için önemlidir. Dekker Planı, çokuluslu şirketlerin amaçlarını ortaya koymakta ve Ortak Pazarın önündeki engelleri kaldırma yöntemleri önermektedir. ERT’nin en önemli projelerinden olan

¹⁴⁵ http://ec.europa.eu/internal_market/top_layer/index_2_en.htm, (Erişim Tarihi: 08/10/2009)

¹⁴⁶ Wisse Dekker, 1988-1992 yılları arasında ERT’nin başkanı olarak görev yapmıştır.

TransAvrupa Ağları Projesi de bu Planda yer almaktadır. ERT, 1985 yılının Haziran ayında Dekker Planı'nın da içinde bulunduğu Tek Pazar ile ilgili ilk raporu olan “Ölçekleri Değiştirmek Raporu”nu¹⁴⁷ yayınlamıştır. TransAvrupa Ağları Projesini de ele alan rapor, AB organlarına ve ulusal hükümetlere gönderilmiştir. Raporda 1970 yılından itibaren ekonomide yaşanan sorunların Avrupalılar için ekonomik ve sosyal alanda olumsuz sonuçlar doğurduğu ifade edilmektedir. 1980 Yılından itibaren işsizlik artmış, Amerikan ve Japon ekonomilerinin yarattığı istihdam rakamları yakalanamamıştır. 1980 yılı kadar kötü olmamakla beraber 1984 yılında da ekonomik büyüme sağlanamamış rakip ekonomilerle rekabet edebilme gücü elde edilememiştir. Avrupa'nın küresel rekabette geri kalmakta olduğunu dile getiren ERT, rakipleri gibi planlı hareket edilmemesi durumunda Avrupa'nın rekabet gücünü artırmasının mümkün olmayacağını, yetersiz ticaret ve yatırım hacimlerinin sonuçlarının Avrupa ekonomisini daha kötü sonuçlara götüreceğini belirtmektedir. Avrupa Birliği'nin 27 senelik geçmişine rağmen hala ekonomik birliğini oluşturamadığını belirten ERT, rakiplerle ancak “birleştirilmiş bir pazar” yardımıyla rekabet edilebileceği konusunda AB'yi uyarmaktadır. Raporda Avrupa'nın gelişimi için beş önemli alan belirtilmektedir:¹⁴⁸

1. Avrupa pazarının birleştirilmesinin sağlanması,
2. Ulaşım altyapısının güçlendirilmesi,
3. Teknoloji, araştırma ve eğitim konularına önem verilmesi,
4. İşsizlik sorunu ile ilgili çözüm yolları aranması ve
5. Çevre konularına gereken önemin verilmesidir.

Raporda, Ortak Pazara geçişin gerçekleştirilmesi için bir eylem planı olarak nitelendirilen Dekker Planı'nda belirtilen; ticari imkânların artırılması (düzenleme ve uygulama alanındaki bürokrasi ve engellerin azaltılması), kamu alımlarına tabi piyasaların özel sektöre açılması, teknik uyumun sağlanması (standart, yönetmelik ve diğer mevzuatta uyumun sağlanması) ve mali uyumun sağlanması gerektiği belirtilmektedir.¹⁴⁹ Planda ayrıca yukarıdaki aşamaları tamamlayacak ve acilen uygulanması önerilen programlar verilmektedir:¹⁵⁰

¹⁴⁷“Ölçekleri Değiştirmek Raporu”, Bkz. <http://www.ert.be/doc/0056.pdf>, (Erişim Tarihi:28/08/2009)

¹⁴⁸ A.k., s.7.

¹⁴⁹ A.k., s.18-19.

¹⁵⁰ A.k., s. 20-21.

- **Katma Değer Vergisi Programı:** Muhasebe sisteminin gözden geçirilmesi, şirketler arası mali girişlerin düzenlenmesi, katma değer vergisi ile ilgili sınırlamaların kaldırılması,
- **Standardizasyon Programı:** Teknik regülasyon ve direktiflerin uyumunun yapılması ve standartların uyumu,
- **Ticari Kolaylıklar Programı:** Gümrük bilgi sistemi, havaalanları bilgi sistemi ve ulaşım bilgi sistemlerinin kurulması, ulusal anlaşmaların tamamlanması ve pazarın kolay işleme için uyum çalışmalarının yapılması.

ERT'ye göre Avrupa'nın iyiliği için önerilen programların hemen uygulanması ve Ortak Pazara geçişin sağlanması gerekmektedir. Avrupa'nın rekabet gücünün artırılması, ekonomik büyümenin artırılması ve işsizliğin önlenmesi için bu bir zorunluluktur.

ERT, bu raporun yayınlanmasından hemen sonra '*Politik İrtibat Programı*' oluşturmuş ve üye ülkelerin Ortak Pazara geçiş için gerekli çalışmaları yapıp yapmadığını takip etmeye başlamıştır. Bu Program aracılığıyla ERT, üye ülkeler ile Ortak Pazar hedeflerini tartışma ve değerlendirme ortamı yaratmıştır.

1985 Yılında Jacques Delors'un AB Komisyonu Başkanı olması ile ERT ve Komisyon arasındaki ilişkiler daha da güçlenmiştir. Delors, ERT ve şirketleri ile sürekli iletişim halinde olmuş ve AB politikaları ile ilgili ERT'nin isteklerini sormayı ihmal etmemiştir. Nitekim 1985 yılının Ocak ayında Jacques Delors, AB Komisyonunun tam anlamıyla birleştirilmiş ortak bir pazar oluşturulması yönündeki eğilimlerini Avrupa Konseyi'ne iletmiştir. 1985 Yılında yayınlanan Ölçekleri Değiştirmek Raporunun yayınlanmasından üç gün sonra AB Komisyonu Başkanı Jacques Delors'un Avrupa Parlamentosu'nda yaptığı konuşmanın içeriği ERT'nin raporu ile neredeyse aynıdır.

Delors'un bu çabalarına rağmen ERT, Financial Times aracılığıyla bir basın açıklaması yaparak birleştirilmiş bir Avrupa pazarı oluşturulamaması durumunda Avrupa sanayiinin deniz ötesi yatırımlara yöneleceği tehdidinde bulunmuştur. Dekker'in imzası ile yapılan açıklamada ayrıca, Avrupa'nın ekonomik yapısını

düzeltememesi halinde AB'nin bunun sonuçlarına katlanmak zorunda olduğu belirtilmiştir.¹⁵¹

29-30 Mart 1985 tarihinde yapılan Avrupa Konseyi toplantısında Delors'un Planı Beyaz Rapor olarak yayınlanmış ve 1992 yılı itibariyle Tek Pazar'a geçilmesi için uyum çalışmalarına başlanmıştır. '*Ortak Pazarın Tamamlanması Beyaz Raporu*'¹⁵² ile ulusal pazarların birleştirilerek Avrupa'nın tek bir pazarda faaliyet göstermesi için çalışmalar hızlandırılmıştır. Böylece Avrupa'da faaliyet gösteren şirketlerin Avrupa Birliği ve Komisyonuna pazarın birleştirilmesi yönünde yaptığı baskılar ve ERT'nin raporu AB tarafında karşılığını bulmuştur. Beyaz Raporun ERT'nin Ölçekleri Değiştirmek Raporundan tek farkı Ortak Pazara geçiş tarihinin 1990 yerine 1992 yılı olarak verilmesidir. '*Ortak Pazarın Tamamlanması Beyaz Raporunda*', sınırsız bir ekonomik alan yaratılması hedefi benimsenmektedir. Bu "sınırsız ekonomik alan" terimi ekonomik olmanın ötesinde siyasi ve sembolik bir anlam da içermektedir. Rapor, bu ekonomik alanının yaratılmasına bağlı yan politikaları da ortaya koymaktadır. Konu başlıkları ile bu politikalar:¹⁵³

- Parasal kapasitenin artırılması ve Avrupa Para Birliği'nin kurulması,
- Sosyal politikalar,
- Ekonomik ve sosyal bütünleşme politikaları,
- Teknoloji ve Ar-Ge politikaları,
- Çevre politikaları,
- Ortak Tarım Politikasının oluşturulması noktalarında toplanmaktadır.

Tek Pazara geçiş için asıl bağlayıcı olan metin *Avrupa Tek Senedi*'dir. ERT, 16-17 Şubat 1986 Yılında yapılacak olan Avrupa Konseyi toplantısından önce Konseye bir mesaj göndererek; "öyle ya da böyle bir karar verilmesi gerektiğini, Konseyin kararına göre sanayinin yatırımlarını ve büyüme stratejilerini belirleyeceğini" ifade etmiştir. Avrupa Tek Senedi (*Single Act*) 17 Şubat 1986 tarihinde Lüksemburg'da, 28 Şubat 1986 yılında da Lahey'de imzalanarak 1 Temmuz 1987'de Jacques Delors'un Komisyon Başkanlığı döneminde yürürlüğe girmiştir. Senet, Avrupa Birliği tek

¹⁵¹ http://www.ert.be/working_group.aspx?wg=13, (Erişim Tarihi:28/08/2009)

¹⁵² "COM (85)310 Sayılı Ortak Pazarın Tamamlanması Beyaz Raporu", Bkz.: http://ec.europa.eu/internal_market/top_layer/index_2b_en.htm, (Erişim Tarihi: 08/10/2009)

¹⁵³ M. Can Baydarol, "1992 Tek Pazar Hedefi Doğrultusunda Avrupa Topluluğu Üye Devletlerinin Ekonomik Entegrasyon Çalışmaları ve Standardizasyon Sorunu", s. 248, Bkz.: <http://arsiv.mmo.org.tr/pdf/10638.pdf>, (Erişim Tarihi: 08/10/2009)

pazarını ve Avrupa Politik İş Birliğini resmen başlatan Roma Antlaşması'nda köklü değişiklikler yapmıştır. Beyaz Raporun sınırsız bir ekonomik alan yaratılması hedefi Avrupa Tek Senedi'nde daraltılarak fiziki, teknik ve mali engellerin kaldırılması ile ticaret hacminin artırılabacağı bir “Tek Pazar” oluşturulması hedefine dönüşmüştür. Böylece Tek Pazar ile ekonomik entegrasyon modeli olarak üçüncü ülkelere karşı ortak bir gümrük birliği yaratılması, üye devletler arasında ise malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin herhangi bir engellemeyle karşılaşmaksızın serbestçe dolaşımının sağlandığı bir pazarın kurulması amaçlanmıştır.¹⁵⁴ Avrupa Tek Senedi, Avrupa Birliği'nin sonradan izleyeceği Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikasının da temeli olan Avrupa Politik İş Birliği kavramını resmen ortaya koymuştur. Senedin amacı Avrupa Birliği'ne üye ülkeler arasında var olan ekonomik engelleri ortadan kaldırmak, uyumu arttırmak ve böylece Avrupa Birliği üyesi ülkelerde rekabet alanı oluşturmaktır. Bu anlaşma ile Birliğin bazı kurumlarında yenilikler yapılmış ve nitelikli çoğunlukla oylama yöntemine geçilmiştir. Ayrıca 1992 yılına kadar Tek Pazara geçilmesi hedefi belirlenmiştir.

Tek Pazar, Ortak Pazarın daha ayrıntılı bir biçimi olarak öne çıkması yönüyle Ortak Pazardan ayrılmaktadır. Ortak Pazara kıyasla Tek Pazar, üye ülkeler arasında fiziki (sınırlar), teknik (formaliteler) ve mali (vergiler) engellerin kaldırılması konusunda çalışmaktadır. Bu tür engelleri kaldırabilmek amacıyla ortaklık aramak için bir araya gelen ülkeler siyasi iradeye sahip olmalı ve ortak ekonomik politikalar hazırlayarak bunlar üzerinde anlaşmalıdır.

Senet imzalandıktan sonra da ERT Tek Pazar politikalarını sürdürmeye devam etmiştir. Üye ülkelerin gerekli çalışmaları yapmamasından “endişe” duyan ERT, ‘Ortak Pazar Destek Komitesi’ adında bir takip komisyonu kurmuş ve ülkelerin uyum çalışmalarını izlemeye başlamıştır. Komisyon, o dönem AB Başkanlığını yürüten İngiltere Başbakanı Margareth Thatcher başta olmak üzere birçok ülkenin başkanları ile görüşmüştür. Komisyonun bu çalışmaları sürerken ERT basın açıklamaları yapmaya devam etmiş ve bu açıklamalarda Avrupa'nın gerekli çalışmaları tamamlamaması halinde şirketlerin uzun vadeli yatırımlarını dünyanın başka yerlerine yapacakları konusunda tehdit içeren mesajlar yayınlamıştır. Tek Pazara geçişin tamamlanmasının 1992 yılından önce başarılamayacağını düşünen

¹⁵⁴ M. Can Baydarol, A.g.k., s. 247.

ERT, 1991 yılında “Avrupa’yı Yeniden Yapılandırma Raporu”nu¹⁵⁵ yayınlayarak 1992 yılı geçirilmeden mutlaka geçişin tamamlanması gerektiği ifade etmiştir. Altyapıdan kaynaklanan engellerin hem kişileri hem de şirketleri zorladığını belirten ERT, altyapının tüm engelleri kaldıracak ve serbest dolaşımı sağlayacak şekilde güçlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir.¹⁵⁶ Raporda, işadamlarının dünya ile rekabet etmeye çalışırken karşılaştıkları engeller nedeniyle hayal kırıklığına uğradıklarını belirten ERT, bu sürecin daha ne kadar süreceğini sormakta, vergilendirme, yasal ve teknik uyumun sağlanması gibi konularda acilen bir şeyler yapılmasını beklediklerini ifade etmektedir. ERT, Avrupa’nın ve kendi şirketlerinin para kaybettiğini söyleyerek AB’den teorik uzlaşma değil acilen uygulama beklediklerini söylemektedir. ERT’ye göre ticaretin önündeki engellerin kaldırılması Avrupa ekonomisi için çok büyük bir tasarruf sağlayacaktır. ERT, rekabet gücü yüksek bir Avrupa pazarı için aşağıdaki önerileri sunmaktadır:¹⁵⁷

- Tek Pazar, rekabete açık olmalı ve kamu girişimi olabildiğince az olmalı,
- Girişim, inovasyon ve rekabet edebilirlik desteklenmeli,
- Dünya çapında rekabet edebilmek için stratejiler geliştirilmeli,
- Malların ve kişilerin serbest dolaşımı önündeki teknik engeller kaldırılmalı,
- Sınır ötesi rekabet için AB şirketlere destek olmalı,
- Enerji kaynaklarının güvenli ve rasyonel dağılımı sağlanmalı,
- Parasal birliktelik ve güçlü finansal kuruluşlar oluşturulmalıdır.

Bu önerilere paralel Tek Pazarın öncelikleri;

- Dolaylı vergilendirme,
- Standartlar,
- Kamu alımları,
- Serbest dolaşım,
- Satın alma ve birleşmeler,
- Şirketler Hukuku,
- Devlet yardımları ile ilgili düzenlemelerin yapılmasıdır.

¹⁵⁵ “Avrupa’yı Yeniden Yapılandırma”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0128.pdf>, (Erişim Tarihi:28/08/2009)

¹⁵⁶ A.k., s. 41.

¹⁵⁷ A.k., s. 42.

Bu Rapordan hemen sonra AB, Tek Pazar için engel teşkil eden alanları belirlemiş ve gerekli çalışmaları başlatmıştır. Bu alanlar;

1. Fiziki Engellerin Kaldırılması,
2. Teknik Engellerin Kaldırılması
 - Teknik Kuralların ve standartların doğurduğu teknik engeller
 - Kamu İhalelerinin Serbestleştirilmesi
 - Kişilerin Serbest Dolaşımı ile ilgili teknik engeller
 - Hizmetlerin Serbestleştirilmesi ile ilgili teknik engeller
 - Sermaye Hareketlerinin Serbestleştirilmesi ile ilgili teknik engeller
 - Şirketler Arası İşbirliğini Güçleştiren teknik engeller
 - Topluluk Hukukunun uygulanmasının ıslahı
3. Mali Engellerin Kaldırılması olarak belirlenmiştir.

AB tarafından engellerin kaldırılması ve Tek Pazara geçişin tamamlanması için 1986-1992 yılları arasında 280 ayrı yasal düzenleme adapte edilmiş, 12 üye ülkenin ulusal mevzuatı AB mevzuatı ile değiştirilmiş ve karşılıklı tanıma sistemi¹⁵⁸ kabul edilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda 1992 yılının sonunda Tek Pazara geçilmiştir.

Avrupa Sanayiciler Birliği ve Tek Pazarın Etkin İşlemesi Sorunu

Tek Pazara geçişten sonra Avrupa Sanayiciler Birliği'nin yayınladığı ilk rapor "*Güveni Tekrar İnşa Etme Raporu*"dur.¹⁵⁹ Raporda, Tek Pazardan "bizim yarattığımız bir elmas" diye bahseden ERT, geçişin tamamlandığını ama pazarın etkin işleyişinin sağlanması için çalışmalara aralıksız devam edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. ERT'ye göre Avrupa'nın ihtiyacı olan açık ve rekabet gücü yüksek bir ekonomidir. Bu amaç doğrultusunda sanayi ile hükümetler birlikte çalışmalı ancak Avrupa sanayiinin dünya piyasalarında başarı ile rekabet edebilmesi için ulusal hükümetlerden ziyade AB'nin gücü ile hareket edilmelidir. ERT'ye göre deregülasyon piyasayı açmanın en iyi yoludur. Katma değer vergilerinin toplanması basitleştirilmelidir, engeller kaldırılmalıdır ve şirketlere kredi desteği sağlanmalıdır. Bunun için AB karar almalı ve üyeler uygulamalıdır. Tek Pazarın etkin işlemesi için parasal birlik mutlaka sağlanmalıdır. Aynı şekilde rekabet politikaları da Tek Pazar

¹⁵⁸ Karşılıklı tanıma sistemi, uluslararası hukukta yükümlülüklerin karşılıklı olarak tanınmasıdır.

¹⁵⁹ "*Güveni Tekrar İnşa Etme Raporu*", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0130.pdf>, (Erişim Tarihi:28/08/2009)

için önemlidir ve küresel rekabet dikkate alınarak bu politikaların belirlenmesi sağlanmalıdır.

ERT'nin Tek Pazar ile ilgili yayınladığı son rapor 2004 yılında yayınlanan “*ERT'nin Daha Büyük Tek Pazar Vizyonu Raporu*”dur.¹⁶⁰ Bu Rapor diğer raporlardan farklı olarak genişleme sonrasında Tek Pazar ile ilgili önerileri kapsamaktadır. Genişlemenin Tek Pazar için büyük avantaj sağlayacağını belirttiği raporda bu süreç ile ilgili “yönetimsel” açıkların tamamlanması gerektiği belirtilmektedir. Birliğin ulaştığı geniş yapının yönetimi “yönetişim modelinin” başarılı bir biçimde uygulanması ile sağlanmalıdır. ERT raporda, Tek Pazar, TransAvrupa Ağları, Parasal Birliğe geçilmesi ve genişleme süreci ile ilgili politikaları ‘etkin bir biçimde yönlendirdiğini’ belirtmektedir. Rapora göre genişleme süreci, Tek Pazara, doğrudan yabancı yatırım, tasarruf, yatırım ve ticaret hacmi kalemlerinde oldukça fazla avantaj sağlayacaktır. Bundan sonra AB'ye düşen yatırımların korunması ve Pazarın etkin işlemlerini sağlamaktır. Ayrıca Dünya Ticaret Örgütü ile çalışmalar yürütülmeli ve ticari liberalizasyon için çalışılmalıdır. ERT'nin AB'ye yeni üye olan ülkelerle ilgili önerileri,¹⁶¹

- AB'ye teknik uyumlarını biran önce tamamlamaları,
- Standartları uyumlaştırmaları,
- Karar alma süreçlerini etkin hale getirmeleri,
- AB işleyişine ve kurallarına uymalarıdır.

ERT, genişleyen Pazar ve AB ile Lizbon hedeflerine ulaşmanın daha kolay olacağını ve Pazarın etkin işlemler için her kesimin üzerine düşeni yapması gerektiğini ifade etmektedir. Tek Pazar, Avrupa Birliği içerisinde yaşayan tüm vatandaşlar, tüketiciler, iş ve sanayi dünyası için engellerin ortadan kaldırılması ve mevcut kuralların basitleştirilmesi ile bu kişilerin 27 ülke ve 480 milyon kişiye doğrudan erişimlerinin sağlanmasıdır. Tek Pazarın unsurları dört özgürlük olarak anılan kişilerin, malların, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımıdır.¹⁶² AB'nin tüm çabalarına rağmen Tek Pazar etkin işleyiş sağlanamamıştır. Ulusal ekonomileri ekonomik ve politik anlamda birleştirme çalışmaları devam ederken teknolojik, politik ve çevresel

¹⁶⁰ “ERT'nin Daha Büyük Tek Pazar Vizyonu Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0039.pdf>, (Erişim Tarihi: 28/08/2009)

¹⁶¹ A.k., s. 6.

¹⁶² http://ec.europa.eu/internal_market/top_layer/index_1_en.htm, (Erişim Tarihi:08/10/2009)

etkenler, genişleyen yapı ve değişen koşullar Tek Pazar ile ilgili kuralların sürekli değiştirilmesini gerektirmektedir. Mevcut ticari ve teknik engeller kaldırılmaya çalışılırken değişen koşullara göre yeni engeller ortaya çıkmaktadır. AB'ye göre Tek Pazar Politikası gereksinimler dikkate alınarak sürekli revize edilmekte ve mevzuatın basitleştirilmesine çalışılmaktadır.¹⁶³

1997 Yılından sonra AB Komisyonu 'Tek Pazar Stratejileri' yayınlarak Tek Pazar koşullarını, ekonomik gereklilikleri ve yapılması gerekenleri takip etmektedir. Şu ana kadar üç Stratejisi yayınlanmıştır. İlk Strateji, 1997-1999, ikinci Strateji, 1999-2002 ve son Strateji de 2003-2006 yıllarına yöneliktir.¹⁶⁴ 2003-2006 Yılları için hazırlanan Stratejinin sonuç bölümünde öncelikli dört alan belirlenmiştir. Bu alanlar:¹⁶⁵

1. Yasal çerçevenin belirlenmesi,
2. Mevcut çerçevenin tekrar gözden geçirilmesi,
3. Tek Pazar politikalarının Avrupa Birliğinin diğer politikaları ile paralel yürütülmesi ve sinerji yaratılması,
4. Küresel ekonomik çerçeveye daha iyi entegre olacak bir Tek Pazar çerçevesi oluşturulmasıdır.

29 Haziran 2009 Tarihinde AB Komisyonu Tek Pazar'ın etkin biçimde çalışması için üye devletlerin kendi aralarında ve Komisyon ile işbirliği yapmaları gerektiği bir basın açıklaması ile duyurulmuştur. İşbirliğinin başka ülkede uygulanan pazara katkı sağlayan uygulamaların örnek alınması, uygulamalarda paralellik sağlanması ve ülkeler arası aktarma mekanizmalarının güçlendirilmesi ile sağlanabileceğinin belirtildiği açıklamada 2008 yılı ve sonrası için Tek Pazarın geliştirilmesini sağlayacak adımlar belirtilmektedir.¹⁶⁶

- Ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde koordinasyonun sağlanması,
- Ulusal hükümetler ve Komisyon arasında koordinasyonun belirlenen kamu görevleri aracılığıyla sağlanması,
- Tek Pazar için önemli olan yönetmeliklerin aktarımının sağlanması,
- Tek Pazar ile ilgili çalışan uzmanların Pazarın etkin işleyişi yönünde eğitilmesi,

¹⁶³ http://ec.europa.eu/internal_market/top_layer/index_3_en.htm, (Erişim Tarihi: 08/10/2009)

¹⁶⁴ http://ec.europa.eu/internal_market/strategy/previous_strategy_en.htm, (Erişim Tarihi:08/10/2009)

¹⁶⁵ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005DC0011:EN:NOT>, (Erişim Tarihi:08/10/2009)

¹⁶⁶ http://ec.europa.eu/internal_market/strategy/index_en.htm, (Erişim Tarihi: 08/10/2009)

- Tek Pazar kurallarının uygulanmasının sağlanması,
- Ulusal düzeyde mevzuat uyumunun sağlanması,
- İş ve sanayi dünyası ile Avrupa halkına Tek Pazarın avantajlarının anlatılması Komisyon'un önerileridir.

1997 Yılından beri yayınlanmakta olan Tek Pazarın Başarı Tablosu Raporlarının sonuncusu 2009 Yılı'nın Temmuz ayında yayınlanmıştır. *“Tek Pazarın Başarı Tablosu: Üye Ülkeler Hedef için Çalışmaktadır ancak Doğru Kurallara Odaklanılması Gerektiği Raporu”*, Tek Pazar ile ilgili AB mevzuatının ulusal mevzuata dönüştürülememesi ve Tek Pazar kurallarının yanlış uygulanmasını Tek Pazarın etkin işlemesindeki en büyük engeller olarak ortaya koymuştur. Rapora göre üye ülkeler arasında AB yönetmeliklerinin uygulanması tamamlanmamıştır (uyum düzeyi %1 dir) ve AB mevzuatına geçişte gecikmeler yaşanmaktadır.¹⁶⁷ Tek Pazarın etkin işleyişi önündeki bu engellerin çözülebilmesi için uyum çalışmalarının hızlı bir şekilde tamamlanması ve uyumlaştırılan mevzuatın yayınlanması önerilmektedir. Raporda, Tek Pazar önündeki bu engellerin kaldırılması ile AB'nin büyük bir tasarruf sağlayacağı ve ticaret hacminin artacağı belirtilmektedir. Bu öneriler ve tanımlar ERT'nin önerileri ile aynıdır.

1992 Yılında uyum çalışmaları tamamlanıp Ortak Pazar'a geçildiğinde ERT bir açıklama yaparak “biz istedik, onlar yaptılar” diyerek AB politikalarını yönlendirmedeki güçlerine dikkat çekmiştir. Üretim ve dağıtımın merkezde toplanmasına aracılık eden Tek Pazarın oluşturulması ve etkin işlemesinin sağlanması ERT'nin en önemli amacıdır. ERT'nin dünya görüşü, çokuluslu şirketlerin çıkarına olan politikaların toplumun genelinin de çıkarına hizmet ettiği yönündedir.¹⁶⁸ Tek Pazar için de aynı görüşün geçerli olduğunu görmek mümkündür. Tek Pazar, çokuluslu şirketlerin rekabet gücünü artıracak, yeni pazarlara ulaşmasını sağlayacak ve neticede kârlarının artmasını sağlayacaktır. Yasal düzenlemeleri ve genel çerçevesi ERT tarafından belirlenmiş böyle bir pazarın oluşturulması için ERT, karar aktörlerini etkileyerek politikaları yönlendirmiş ve Tek Pazarın oluşturulmasında itici güç olmuştur.

¹⁶⁷ http://ec.europa.eu/internal_market/score/docs/score19_en.pdf, (Erişim Tarihi: 14/10/2009)

¹⁶⁸ “AB'nin Sanayi ile Tehlikeli Ortaklığı”, Bkz.: <http://archive.corporateeurope.org/ebsummit/factsheet4.htm>, (Erişim Tarihi: 23/09/2009)

2.1.2. Ekonomik ve Parasal Birlik

Ekonomik ve Parasal Birlik (*Economic and Monetary Union-EMU*), AB üyesi ülkeler arasında ekonomi ve maliye politikalarının birleştirilerek Avrupa Merkez Bankası'nın yönetimine verildiği, tek bir para biriminin kullanılması ile AB içerisinde ekonomik ve parasal politikaların uyumlaştırılması amacını güden bir sistemdir. Avrupa Sanayiciler Birliği, Ekonomik ve Parasal Birliği Tek Pazarı güçlendirecek ve ekonomi politikalarının birleştirilmesi ile Avrupa ekonomisinin rekabet gücünü artıracak bir adım olarak görmüştür. ERT'ye göre Tek Pazar'ın etkin işleyişinin sağlanması Avrupa sanayiinin en önemli hedefidir. Tek Pazar'ın etkin işlemesi için gerçekleştirilmesi gereken en önemli koşul Avrupa Birliği'nin aynı para birimini kullanmasıdır. Tek bir para birimi sayesinde istikrar sağlanacak ve ekonomi ile ilgili politikaların ülkeler nezdinde değil Birlik önderliğinde belirlenmesi sağlanacaktır. ERT açısından tek para birimi, maliyetlerin düşmesini sağlayacak, istikrarsızlık neticesinde oluşacak kayıpları önleyecek ve para birimleri arasındaki farklılık nedeniyle yaşanan dalgalanmaları engelleyecektir. Para ve maliye politikalarının tek bir elden yürütülmesi ERT'nin 27 ülke politikasını takip edip yönlendirmeye çalışmaktan kurtaracak ve ekonomi ile ilgili taleplerin sadece AB Komisyonu'na iletilmesi yeterli olacaktır. Bu nedenle ERT, AB'nin EMU'ya geçişini hızlandırmak ve EMU'nun doğru koşullarda oluşturulmasını sağlamak için çalışmıştır.

Süreç

1. Roma Anlaşmasından Werner Raporuna (1957-1970): Roma Anlaşması ekonomik entegrasyon sürecini kapsamakla birlikte ekonomik ve parasal birlik fikrinden çok uzaktır. 1959 yılında Jean Monnet başkanlığında toplanan Birleşik Avrupa İçin Eylem Komitesi tarafından "Avrupa Maliye Politikası" oluşturulması amacıyla hazırlanan bir raporda EMU'nun ana hatları ortaya konmuştur. Ekonomik ve Parasal Birliğin temelleri 8 Ekim 1970 tarihinde Werner Raporu ile atılmıştır. Bu plana göre, 1980 yılına kadar ekonomik ve parasal birlik aşamalı olarak gerçekleştirilecek, tek bir topluluk parası yaratılacak ya da en azından döviz kurları geriye dönülemez biçimde sabitleştirilerek ulusal paraların tam konvertibilitesi sağlanacak, Topluluk Merkez Bankası kurulacak ve topluluk sermaye hareketleri tümüyle serbestleştirilecektir. Ancak Bretton Woods Para Sistemi'nin çökmesi,

petrol krizi ve onu izleyen ekonomik durgunluk nedeniyle bu amaçlar gerçekleştirilememiştir.¹⁶⁹

2. Werner Raporundan Avrupa Para Sistemi'ne (1970-1979): Uluslararası konjonktürde petrol krizi ile başlayan gelişmeler sonucunda oluşan ekonomik ortamda üye ülkelerde farklı ve bağımsız ekonomik ve parasal politikalar uygulamaya başlamışlardır. Ekonomik ve Parasal Birlik çalışmaları 1977 yılından sonra tekrar ivme kazanmış ve 4-5 Aralık 1978'de Brüksel'deki Konsey Toplantısı'nda Avrupa Para Sistemi'nin yürürlüğe girmesine ilişkin karar kabul edilmiştir. Bunun üzerine Topluluğun altı üyesi Belçika, Danimarka, Almanya, Fransa, Lüksemburg ve Hollanda yeni sisteme dahil olmuşlardır. İngiltere, sistemi dışardan destekleme kararı almıştır. 13 Mart 1979 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Para Sistemi ile amaçlanan Avrupa'da bir "parasal istikrar bölgesi" yaratmaktır. Ayarlanabilir sabit kur sistemi, Avrupa Para Birimi (ECU), döviz kuru ve müdahale mekanizması, kısa ve orta dönemli finansman mekanizmaları sistemin temel unsurlarını oluşturmaktadır.

3. Avrupa Para Sistemi'nden Maastricht'e (1979-1990): 1988 yılında Komisyon Başkanı Delors başkanlığında bir komite tarafından Ekonomik ve Parasal Birliğin kurulmasına dair yeni bir rapor (Delors Raporu) hazırlanmış ve Haziran 1989 Madrid Zirvesi'nde tüm üye ülkelerce kabul edilerek her bir aşamada atılacak adımlar tespit edilmiştir.

4. Maastricht'ten Tek Para Birimine Geçiş (1990-2002): Para birliğinin oluşturulması ile birlikte AB bünyesinde tek bir para birimi geçerli olacak ve üye ülke paralarının yerini alacaktır. Bu durumda üye ülkelerin para ve kambiyo politikalarının tek merkezden belirlenmesi de kaçınılmaz olacaktır.

Avrupa Sanayiciler Birliği'nin Ekonomik ve Parasal Birlik Politikaları

ERT'nin Ekonomik ve Parasal Birliğe geçiş ile ilgili faaliyetleri *Tek Pazarı Destekleme Komitesi* tarafından yürütülmüştür. ERT, EMU'ya geçişin sağlanması ve bu sürecin hızlandırılmasını sağlamak için geniş kapsamlı bir rapor yayınlamış, Komisyon üyeleri ve ülke başkanları ile görüşmeler yapmış, ulusal düzeyde girişimlerde bulunmuş ve AB üyesi devletlere mektup göndermiştir. ERT 1990-1991 yıllarında tek bir para birimine geçişin sağlanması için çeşitli çalışmalarda

¹⁶⁹ "Ekonomik ve Parasal Birlik", <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/KonjokturIzlemeDb/ekopar.doc>, (Erişim Tarihi:08/09/2009)

bulunmuştur. 1991 yılında Maastricht Anlaşması için düzenlenen Hükümetlerarası Müzakerelerde hem AB Komisyonu'nun üyeleri hem de ülke başkanları ile görüşmüş ve konunun önemini yüz yüze görüşerek anlatmıştır. ERT, 1991 Yılı'nın Eylül ayında bir rapor yayınlarak Tek Pazar'ın tek bir para birimi olmadan yarım kalacağını belirtmiştir. "*Avrupa'yı Yeniden Yapılandırma Raporu*"nda¹⁷⁰ EMU sayesinde üye devletlerarasında farklı politikalar belirlenmesi nedeniyle ortaya çıkan belirsizliklerin önleneceği, ticaret ve yatırımlarda artış sağlanabileceği belirtilmektedir. ERT, rapor aracılığıyla AB'ye Avrupa ekonomisinin 12¹⁷¹ para birimi ile nasıl tek para birimine sahip olan Japonya ve Amerika ile rekabet edebileceğini sormaktadır. ERT'ye göre; para ekonominin can damarıdır, AB'nin Tek Pazar'ın tüm avantajlarından yararlanabilmesi için ortak para birimine geçmeye ihtiyacı vardır ve bu para biriminin tek, güçlü ve istikrarlı bir para birimi olması gereklidir. 12 Para birimi ile ticaret yapmak AB'ye yıllık 13 milyar ECU¹⁷² tutarında bir maliyet getirmektedir ve bu maliyet ticaret hacminin artmasıyla her yıl katlanarak artacaktır. Ayrıca finansal anlamda bütünlük sağlanmadan Tek Pazar'ın gerçek potansiyelinden yararlanmak mümkün olmayacaktır. ERT, sanayinin EMU ile ilgili beklentilerini şöyle sıralamaktadır:

- 1) Sanayinin planlama yapması için EMU'ya geçiş ile ilgili son tarihi bilmesi gereklidir,
- 2) Acil harekete geçilmesi gereklidir,
- 3) Açık ve süreçleri belirli olan bir takvime ihtiyaç vardır,
- 4) Hedeflere ulaşmak için istikrarlı ve tek bir değeri olan bir paraya ve bu sistemi garanti edecek bir Merkez Bankası kurulması gerekmektedir,
- 5) Hükümetler böyle bir sistem için gerekli hazırlıkları yapmalıdır.

Parasal Birliğin temel bileşenleri finansal hizmetler ve kişilerin serbest dolaşımı ve kurumsal yatırımlardır. Bu anlamda sanayinin bu hedeflere ulaşması için büyük yatırımlar yapması gerekmektedir. Söz konusu yatırım tutarları büyük olduğu için sanayi karar alma süreçlerine erişim talep etmektedir. ERT, EMU'ya geçişte yaşanan

¹⁷⁰ "*Avrupa'yı Yeniden Yapılandırma Raporu*", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0128.pdf>, (Erişim Tarihi:28/08/2009)

¹⁷¹ 1991 yılı itibariyle AB'ye üye 12 ülkesi bulunmaktaydı.

¹⁷² Avrupa Para Birimi olan ECU (European Currency Unit) Avrupa Para Sistemi'nin kurulduğu 1979 yılında oluşturulmuş, 1981 yılında Birliğin bütçe hesaplarında kullanılmaya başlanmıştır. 1 Ocak 1999 yılında Euro kullanılmaya başlandığında ECU yürürlükten kaldırılmıştır.

gecikmenin AB'nin EMU'ya çok önem vermesinden ve detaylı plan yapmasından kaynaklandığının farkında olduklarını belirtmekte ama AB'nin bazı hususlara özellikle dikkat etmesini istemektedir. Bu hususlar; EMU ile ilgili planlamanın çok iyi ve geniş perspektifli yapılması, gecikme yaşanmadan sisteme geçilmesi ve geçiş sürecinde AB bünyesinde bilgili ve deneyimli kurumların kullanılmasıdır. Sanayiye göre EMU'nun Avrupa için başlıca avantajları:

- Fiyat istikrarı,
- Kamu finansmanında disiplin,
- Ulusal ekonomik politikaların uyumunun sağlanması,
- Daha az belirsizlik ve daha düşük geçiş maliyetleri,
- Daha az maliyet ve daha verimli sonuçlar,
- Daha çok rekabet gücü, daha hızlı büyüme ve yüksek istihdam,
- Bölgesel eşitsizlikleri azaltma fırsatı ve sosyal uyumun sağlanması,
- Dünya piyasalarında daha çok etki şansıdır.

ERT, Maastricht Kriterlerindeki takvime benzeyen bir takvim önermektedir:

- 1991: Yeni anlaşmanın kabulü,
- 1992: Yeni anlaşmanın onaylanması ve parasal istikrarın sağlanması,
- 1993: Ekonomik uyumun sağlanması,
- 1994: Parasal Birlik için 2. aşama,
- 1995: Parasal politikaların koordinasyonun güçlendirilmesi ve gelecek politikalar için yeni araçlar ve yöntemler geliştirilmesi,
- 1996: Finansal ve ekonomik kriterler açısından 2. aşamanın son kez gözden geçirilmesi,
- 1997: Parasal Birlik için 3. aşamanın kambiyo oranlarının belirlenmesi ile oluşturulması ve Merkez Bankası Sisteminin oluşturulması,
- 1998: Avrupa para biriminin ulusal para birimlerinin yerine geçmesi.

Bu rapor yayımlandıktan sonra da ERT şirketleri kendi ülkelerinde ulusal hükümetler nezdinde çalışmalarını sürdürmüş ve ülke başkanları ile EMU'ya geçişin gerçekleşmesi için görüşmelerde bulunmuştur. 1995 Yılında ERT, AB üyesi devletlere 'resmi bir mektup' göndererek, Madrid Zirvesi'nde buluştuklarında EMU'ya geçiş ile ilgili gerekenleri yapmaları ve Maastricht kriterlerinde belirtilen

süreci tamamlamalarını rica etmiştir.¹⁷³ 15 Kasım 1995 tarihinde gerçekleştirilen Madrid Zirvesi sonucunda, Ekonomik ve Parasal Birliğin üçüncü aşamasına 1.1.1999 yılı itibariyle geçilmesi ve bu tarihten itibaren Para Birliğine katılan ülkelerde ulusal paraların yerine geçecek olan Tek Para biriminin Euro olarak adlandırılması kararlaştırılmıştır. ERT, EMU ile ilgili bu süreci “biz yapmalarını istedik, onlar da yaptılar” diyerek değerlendirmiştir.¹⁷⁴ Böylece ekonomik ve parasal birliğe geçilmesi üç aşamada tamamlanmıştır. İlk aşamada üye ülkeler arasında sermayenin serbest dolaşımı, ekonomi politikaları arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi ve Merkez Bankaları arasındaki işbirliğinin yoğunlaştırılması süreci olmuştur. Bu süreç 1 Temmuz 1990 tarihinde başlamış ve 31 Aralık 1993 tarihinde tamamlanmıştır. Bu aşamanın en önemli unsuru sermaye hareketlerinde tam liberalizasyonunun sağlanması ve üye ülke ekonomi ve maliye politikalarının birbirine yaklaştırılmasıdır. İkinci aşama fiyat istikrarı ve sağlıklı bir kamu finansmanı sağlamak amacıyla üye devletlerin ekonomik ve parasal politikalarının birleştirilmesi sürecidir. Bu aşamada bir Avrupa Para Enstitüsü kurulması ve Parasal Birliğin tamamlanması ile birlikte bu kurumun Avrupa Merkez Bankasına dönüşerek özerk bir şekilde Topluluk para politikasını yönlendirmesi öngörülmüştür. Bu aşamanın başlangıcından itibaren kamu açıklarının Merkez bankalarınca finanse edilmesi engellenmiş ve parasal politikaların daha yakından takibi mümkün olmuştur. 1 Haziran 1994 tarihinde Parasal Birliğin üçüncü aşaması için gerekli yapısal, yasal ve teknik alt yapı çalışmalarını ve ön hazırlıklarını tamamlamak üzere Avrupa Para Enstitüsü kurulmuştur. Bu süreç 1994 yılının Ocak ayında başlamış ve 1 Ocak 1999 tarihine kadar sürmüştür.¹⁷⁵

Maastricht Zirvesi'nde en erken 1 Ocak 1997'de, en geç 1 Ocak 1999'da geçilmesi öngörülen son aşama 1 Ocak 1999 tarihinde başlamıştır. EMU'nun son aşamasına geçiş öncesinde, üye ülke ekonomileri arasındaki farklılıkların giderilebilmesini teminen bazı makro büyüklükler açısından yaklaşma kriterleri tespit edilmiş ve bunlara uyulmaması durumunda uygulanacak yaptırımlar belirlenmiştir. Buna göre;

¹⁷³ <http://www.spectrezine.org/europe/currid.htm>, (Erişim Tarihi : 28/08/2009)

¹⁷⁴ A.k.

¹⁷⁵ “Ekonomik ve Parasal Birlik”, Bkz.: <http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1091>, (Erişim Tarihi:08/09/2009)

- Toplulukta en düşük enflasyona sahip (en iyi performans gösteren) üç ülkenin yıllık enflasyon oranları ile ilgili üye ülke enflasyon oranı arasındaki fark 1,5 puanı geçmemelidir.
- Üye ülke devlet borçlarının GSYİH'sına oranı %60'ı geçmemelidir.
- Üye ülke bütçe açığının GSYİH'sına oranı %3'ü geçmemelidir.
- Herhangi bir üye ülkede uygulanan uzun vadeli faiz oranları 12 aylık dönem itibariyle, fiyat istikrarı alanında en iyi performans gösteren 3 ülkenin faiz oranını 2 puandan fazla aşmayacaktır.
- Son 2 yıl itibariyle üye ülke parası diğer bir üye ülke parası karşısında devalüe edilmiş olmamalıdır.

Bu sistemde önerilen Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'nin amacı, fiyat istikrarını sağlamaktır. Avrupa Merkez Bankası'nın fiyat istikrarı hedefine zarar vermeksizin, Topluluk içinde genel ekonomi politikalarının koordinasyonuna destek sağlaması hedeflenmiştir. Avrupa Merkez Bankaları Sistemi, Avrupa Merkez Bankası ve üye ülke merkez bankalarından oluşacak ve görevleri; topluluğun para politikasını saptamak, dış ticaret işlemlerini yönetmek, üye ülkelerin resmi döviz rezervlerini elde tutmak ve idare etmek ve ödemeler sisteminin iyi işleyişini teşvik etmek olacaktır. Bu amaçla Avrupa Merkez Bankası kurulmuş ve Temmuz 1994'de kurulan Avrupa Para Enstitüsü 1 Haziran 1998 tarihinden itibaren görevlerini Avrupa Merkez Bankası'na devretmiştir. 1998 Yılında EMU'ya katılacak ülkelerin tespiti, Avrupa Merkez Bankaları Sisteminin oluşturulması ve Euro cinsinden banknot ve madeni para basımının başlatılması için mali piyasa ve bankacılık sektöründe tek para birimine geçiş için hazırlıklar yapılmıştır. 1999 Yılında dönüşüm kurlarının geri dönülmez bir şekilde sabitleştirilmesi, para politikası konusunda sorumluluğun Avrupa Merkez Bankası'na devri ve Euronun kaydi para ve hesap birimi olarak yürürlüğe konması sağlanmıştır. AB Hükümet ve devlet başkanlarının 2-3 Mayıs 1998 tarihinde gerçekleştirdikleri zirvede alınan karar ile Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, İspanya, Portekiz, İrlanda, Avusturya ve Finlandiya olmak üzere 11 Avrupa Birliği üyesi EMU'ya ilk aşamada katılmıştır. 1.7.2002 tarihinde ulusal paraların yerini tamamıyla Euro almıştır.

EMU'ya geçiş süreci kişilerin, malların, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımının sağlanmasıyla birlikte tek bir para biriminin uygulamaya konmasını

içermiştir. EMU süreci içerisinde ortak para politikasının tesisi, ekonomik politikaların yakınlaştırılması, başta maliye politikası olmak üzere birçok alanda uyumun sağlanması, AB'nin parasal politikalarının saptanması ve uygulanması için Avrupa Merkez Bankası'nın oluşturulması, para politikaları konusunda tüm yetki ve sorumlulukların bu kuruma devredilmesi yer almıştır.¹⁷⁶ EMU, ortak makro ekonomik hedeflere ulaşılabilmesi için politikaların birlikte uygulandığı bir para alanını ifade etmektedir. Böyle bir uygulama ekonomik istikrar, daha çok ekonomik büyüme ve istihdamın artırılmasını sağlayacaktır. Böylece EMU;¹⁷⁷ üye ülkeler arasında ekonomik politikaların ve maliye politikalarının koordinasyonunu, Avrupa Merkez Bankası tarafından özerk para politikaları uygulanmasını ve Tek para birimine geçişi sağlamıştır. ERT, Tek Pazar için AB'nin oluşturduğu metnin yazarı, ekonomik ve parasal birliğe geçişte ise aracısı olmuştur.¹⁷⁸

2.2. Avrupa'nın Rekabet Gücünün Artırılması Politikaları

2.2.1. Lizbon Stratejisi

Lizbon Stratejisinin Temeli

Küreselleşmenin getirdiği rekabet, teknik değişiklikler ve demografik yaşlanma Avrupa'yı reformlarını hızlandırmaya yönlendirmiştir. Bu nedenle 23-24 Mart 2000 tarihlerinde Avrupa Birliğine üye ülkelerin Devlet ve Hükümet Başkanlarının katılımıyla düzenlenen Lizbon Zirvesi'nde AB Bakanlar Konseyi, 2010 yılında AB'nin dünyada dinamizmi ve rekabet gücü en yüksek bilgi toplumu olma hedefini sağlayacak, ekonomik ve sosyal reformları gerçekleştirme kararı almıştır. Bu kapsamda iki temel hedef belirlenmiştir. Bunlar, on yıl içerisinde yirmi milyon yeni iş imkânı yaratmak ve yıllık ekonomik büyüme oranını %3'e taşımaktır. AB üyesi ülkelerin, Lizbon Stratejisi olarak tanımlanan bu hedefler doğrultusunda ulusal düzeyde ve AB düzeyinde birçok ekonomik ve sosyal reformu gerçekleştirmesi

¹⁷⁶ "Ekonomik ve Parasal Birlik", <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/KonjokturIzlemeDb/ekopar.doc>, (Erişim Tarihi:08/09/2009)

¹⁷⁷ http://ec.europa.eu/economy_finance/the_euro/the_euro6478_en.htm, (Erişim Tarihi:28/08/2009)

¹⁷⁸ <http://archive.corporatewatch.org/magazine/issue12/cw12f1.html>, (Erişim Tarihi : 28/08/2009)

beklenmektedir. Nihai hedeflere ulaşmak için ara dönemde gerçekleştirilmesi gereken amaçlar ise:¹⁷⁹

- Yapısal reformların hızlandırılması ve iç pazarın bütünleştirilmesi,
- Bilgiye dayalı bir ekonomiye ve topluma geçişin hazırlanması amacıyla, Ar-Ge yatırımlarının ve politikalarının geliştirilmesi,
- Avrupa sosyal modelinin modernleştirilmesi, insanlara yatırım yapılması ve toplumsal dışlanmaya karşı mücadele edilmesi suretiyle istihdam oranının %70 seviyesine taşınması,
- Uygun bir makroekonomik politika bileşimi uygulanarak sağlıklı bir ekonomik görünüm ve olumlu büyüme perspektiflerinin sürdürülmesidir.

Lizbon stratejisine ulaşma sürecinde kaydedilen gelişmeleri izlemek amacıyla, AB Bakanlar Konseyi'nin geleneksel olarak yılda iki defa yapılan Zirve toplantılarına ilave olarak, her yıl ilkbaharda ekonomik temel gündem maddesi olarak, Lizbon Stratejisinde kaydedilen gelişmeler ve gelecek dönem perspektiflerinin ele alındığı Avrupa Konseyi Zirve toplantıları düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Bu kapsamda bugüne kadar, onbir Zirve toplantısı gerçekleştirilmiştir.¹⁸⁰

Lizbon Stratejisinin Boyutları

Lizbon Stratejisi ekonomik, sosyal ve çevre olmak üzere üç boyuttan oluşturulmuştur.¹⁸¹ Stratejinin ekonomik ve sosyal boyutları Lizbon Zirvesi'nde belirlenmiş, çevre boyutu ise, Haziran 2001 tarihinde gerçekleştirilen Göteborg Zirvesi'nde eklenmiştir. Ekonomik boyut kapsamında, Avrupa'nın dinamik ve rekabet gücü yüksek bilgi toplumuna geçişini hazırlaması öngörülmüştür. Bu çerçevede Avrupa ekonomisinin değişen koşullara ayak uydurması amacıyla kendini sürekli olarak ortaya çıkan değişikliklere uyarlaması üzerinde durulmaktadır. Sosyal boyut başlığı altında, üye ülkelerin eğitim ve profesyonel formasyon konularında yatırım yapmaları gerektiği vurgulanmıştır. İş gücünün hareketliliği de bu başlık altında değerlendirilmektedir. Göteborg Zirvesi'nde Lizbon Stratejisi hedeflerinin

¹⁷⁹ "Lizbon Stratejisi'nin Gelişimi ve Hali hazırda Bulunduğu Aşama", Bkz.: http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/yaziciDostu.cfm?dokuman=pdf&action=&dil=TR&icerikid=2247&ya_yinid=2090, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

¹⁸⁰ Bu Avrupa Konseyi Zirve toplantılarının ilk ikisi Stokholm (24 Mart 2001) ve Barselona'da (16 Mart 2002) gerçekleştirilmiş, diğer toplantılar Brüksel'de yapılmıştır. Brüksel Zirve'leri; 20-21 Mart 2003, 25-26 Mart 2004, 4-5 Kasım 2004, 22-23 Mart 2005, 23-24 Mart 2006, 08-09 Mart 2007, 13-14 Mart 2008, 10-11 Aralık 2009 ve 25-26 Mart 2010 tarihlerinde yapılmıştır.

¹⁸¹ A.k.

sürdürülebilirliğinin sağlanması için çevre politikasına bazı maddeler eklenmesi konusunda görüş birliğine varılmış ve ekonomik büyüme ile doğal kaynakların kullanımı arasındaki ilişkiye dikkat çekilmiştir. Göteborg Zirvesi süresince Anlaşmanın 2. maddesinde yer alan “sürdürülebilir kalkınma” kavramı gündeme yerleşmiş ve Komisyon bu yönde çalışmalara başlamıştır. Aynı dönemde üye devletlerin yaşadığı ekonomik duraklama ve bu durumun yarattığı siyasi sıkıntılar bu gelişmede belirleyici olmuştur. Hatta sürdürülebilir kalkınma ilkesinin ön plana çıkması Lizbon Stratejisi’nin sosyal ve çevresel boyutlarının göz ardı edildiği yorumlarına yol açmıştır. Öte yandan, Lizbon Stratejisi çerçevesinde, yukarıda belirtilen politikalar dışında, mevcut koordinasyon süreçlerinin uygulanması ve pekiştirilmesini hedefleyen, istihdama ilişkin Lüksemburg Süreci, mal, hizmet ve sermaye piyasaların işleyişine ilişkin Cardiff Süreci, makroekonomik diyaloga ilişkin Köln Süreci kapsamında da bir takım hedefler ve öncelikler belirlenmiştir.

Stratejinin Yenilenme Evresi

2004 yılında açıklanan ekonomik sonuçlar beklentilerin altında çıkmıştır. Dünyadaki ekonomik büyümenin yavaşlaması ve 1 Mayıs 2004 tarihli beşinci kuşak genişleme sürecinin sonucunda çok düşük istihdam ve verimlilik seviyelerine sahip ülkelerin AB’ye üye olmalarının söz konusu olumsuz sonuçlar üzerinde belirleyici bir etkiye yol açtığı genel kabul görmektedir. Bununla birlikte, makro ekonomik veriler, AB ülkelerinin diğer OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü – Organisation for Economic Co-Operation and Development) ülkelerine kıyasla öngörülen hedefleri gerçekleştirmekte güçlük çektiğini ortaya koymuştur. Ekonomik büyüme oranı, hedeflenen %3’lük oranın altında gerçekleşmektedir. Ayrıca hedeflenen rakam 20 milyon olmasına karşın sadece 6 milyon yeni iş yaratılabilmektedir. Makro ekonomik verilerdeki söz konusu olumsuz gelişmeler, 25-26 Mart 2004 tarihlerinde Brüksel’de gerçekleştirilen Avrupa Konseyi Zirve toplantısında ele alınmış ve mevcut gelişmeler ışığında, AB’nin 2010 yılına kadar Amerika’nın rekabetçilik düzeyine erişmesinin mümkün olmadığı görüşü ağırlık kazanmıştır. Bu nedenle, sürece yeni bir dinamizm kazandırılması amacıyla, Hollanda Eski Başbakanı Wim Kok başkanlığında bir Üst Düzey Grup oluşturulması kararlaştırılmıştır. Wim Kok başkanlığındaki bağımsız uzmanlardan oluşan Üst Düzey Grup tarafından hazırlanan ve 3 Kasım 2004 tarihinde açıklanan Raporda yaşanan başarısızlığın temel nedenleri;

zayıf koordinasyon, birbiri ile çelişen öncelikler ve kararlı siyasi eylemin bulunmayışı olarak belirtilmiştir. Ayrıca AB ve üye ülkelerin Stratejinin uygulama sürecinde daha etkin rol oynaması gerektiği ifade edilmiştir. 4-5 Kasım 2004 ve 22-23 Mart 2005 tarihinde yapılan Avrupa Konseyi toplantısında alınan kararlar ile Wim Kok raporunda yer verilen tespitler ışığında, Lizbon Stratejisinde yeni bir evreye geçilmiştir. Bu evreden sonra, Lizbon Stratejisi yeniden düzenlenmiş ve üç senelik süreçler halinde ele alınmıştır. Ayrıca üye ülkeler tarafından gerçekleştirilecek reformlar, Birlik çerçevesinde gerçekleştirilecek reformlardan ayrılmıştır. Komisyon Konsey'e bir "Topluluk Eylem Planı"nı uygulamaya koymasını, üye devletlerin ise "Ulusal Eylem Planları" oluşturmaları hususunda teşvik edilmelerini önermiştir. Entegrasyon sürecinde, ekonomilerin karşılıklı bağımlılıkları çift etki yaratmaktadır, üye ülkelerden birinin iş ve ekonomik büyüme alanlarında ulaştığı sonuçlar diğer bir üye ülkenin ekonomisi üzerinde olumlu etkiler bırakabildiği gibi yaşadığı bir aksaklık diğerlerinin gelişimini yavaşlatmaktadır. Buna ek olarak ulusal eylem planları, AB düzeyinde yürütülen dış ticaret, rekabet, iç pazar, yapısal ve sosyal uyum fonları gibi politikalar ile uyumlu olmadığı takdirde, öngörülen hedeflere ulaşılmasının mümkün olmadığı saptanmıştır. 23-24 Mart 2006 tarihinde gerçekleştirilen Avrupa Konseyi Zirve toplantısında "Yenilenmiş Lizbon Stratejisi'nin öncelikli eylem alanları belirlenmiş ve bunların 2007 yılı sonundan önce uygulanması hedeflenmiştir. Eğitim, yenilikçilik ve araştırma alanlarında yatırım yapılması, işletmelere ve özellikle KOBİ'lere verilen desteğin artırılması, iş piyasasının güçlendirilmesi ve değişen koşullara uyum kabiliyetinin artırılması, güvenli ve sürdürülebilir bir enerji arzının temin edilmesi öncelikli eylem alanları olarak belirlenmiştir.¹⁸² AB üye ülkelerinde, 2006-2007 yılları arasında altı buçuk milyon yeni iş imkânı yaratılmış ve yine aynı dönemde Avrupa'nın ekonomik performansı önemli derecede artış göstermiştir. Bu doğrultuda Komisyon, Amerikan ekonomisinin zorluklar yaşadığı bu dönemde, Lizbon Stratejisi çerçevesinde verimli sonuçlar elde edildiği değerlendirilmesi yapmaktadır. Komisyonun aksine üye ülkelerin bazıları ve mali sermaye ise stratejinin başarısız ve verimsiz olduğunu öne sürmekte ve ileride Avrupa'nın Birlik içinde ve Birlik dışında uluslararası finansal

¹⁸² "Lizbon Stratejisi'nin Gelişimi ve Hali hazırda Bulunduğu Aşama", Bkz.: <http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/yaziciDostu.cfm?dokuman=pdf&action=&dil=TR&icerikid=2247&ya yinid=2090>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

kriz, enerji kaynakları-iklim ikilemi, 27 üye ülkeden oluşan bir Avrupa Birliği, yeni gelişmekte olan ülkelerle rekabet gibi öngöremediği veya öneminin farkına varamadığı yeni sorunlarla karşılaşacağına dikkat çekmektedir. AB'nin başlıca küresel rakibi olan Amerikan ekonomisine kıyasla rekabetçilikte geri kaldığını fark etmesi ve buna çözüm olarak geliştirdiği Lizbon Stratejisi, ortaya çıkmasından bugüne kadar geçen sürede, hedefinin büyük ölçüde gerisinde kalmıştır. Stratejinin dönem dönem revize edilmesi, bu başarısızlığın üye ülkeler tarafından da kabul edildiğine işaret etmektedir.

Lizbon Anlaşması

AB'nin kurumsal yapısına bazı değişiklikler getiren ve üzerinde siyasi mutabakat sağlanan Lizbon Anlaşması, 13 Aralık 2007 tarihinde AB Zirvesi'nde Lizbon'da imzalanmıştır. AB'ye üye ülke sayısının son dönemdeki genişlemelerle neredeyse iki katına çıkması kurumsal yapının ve karar alma mekanizmalarının reforme edilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu çerçevede AB Anayasal Anlaşma üzerinde mutabakata varmış, fakat bu anlaşmanın Fransa ve Hollanda'da yapılan referandumlarda reddedilmesi sonucu süreç akamete uğramıştır. Yaklaşık iki senelik bir değerlendirme sürecinin ardından Almanya Dönem Başkanlığı sırasında AB'nin kurumsal reform dosyası yeniden açılmış, Anayasal Anlaşmanın belirli bölümlerinin alınması suretiyle oluşturulan Lizbon Anlaşması isimli bir metin üzerinde siyasi mutabakat sağlanmıştır. Ardından Portekiz Dönem Başkanlığı Hükümetlerarası Konferans toplayarak üzerinde mutabakat sağlanan siyasi metni hukuki bir metin haline getirmiş ve Lizbon Anlaşması adını alan bu metin üzerinde AB liderleri 19 Ekim 2007'de uzlaşmaya varmışlardır. Söz konusu metin, 13 Aralık 2007'de AB Zirvesinde Devlet ve Hükümet Başkanları tarafından imzalanmıştır. Anlaşmanın, 27 üye ülkede onay sürecinin tamamlanmasının ardından resmen yürürlüğe girmesi planlanmıştır.¹⁸³ Bu süreç AB için sıkıntılı olmuştur. İrlanda'da yapılan referandumda halk Lizbon Anlaşmasını kabul etmemiştir. Ancak ikinci referandumda Anlaşma kabul edilmiştir. Çek Cumhuriyeti de Lizbon Anlaşmasını Parlamentolarında oylamaya sunabilmek için bazı anayasal sorunları çözmek zorunda kalmıştır. Ülkelerde yaşanan bu sorunlar AB'nin geleceği hakkında soru işaretlerine sebep olmuştur. Avrupa Konseyi Lizbon Anlaşmasında ısrarcı olmuş ve

¹⁸³ Lizbon Anlaşması, Bkz.: <http://www.mfa.gov.tr/lizbon-antlasmasi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi:29/07/2009)

yoğun bir çalışma sonunda ülkelerin Anlaşma karşısındaki tutumlarının değişmesini sağlamıştır. Lizbon Anlaşması AB ve 27 ülke tarafından onaylanarak 1 Aralık 2009'da yürürlüğe girmiştir. Lizbon Anlaşması'nın getirdiği yenilikler şöyledir:

1. Lizbon Anlaşmasında daimi bir Avrupa Konseyi Başkanı görevi ihdas edilmiştir. Bu kişi nitelikli çoğunluk yöntemiyle bir kereye mahsus yenilenebilen 2,5 yıllık bir süre için AB üyesi ülkeler tarafından seçilecektir. AB'ye üye ülke sayısının artmasıyla birlikte Dönem Başkanlığının her altı ayda bir ülkeden başka bir ülkeye geçmesi yönündeki sistemin işlemesi zor hale gelmiştir. Bu çerçevede, Lizbon Anlaşmasında 2,5 yıllık süre için seçilecek Daimi Avrupa Konsey Başkanının AB Konseyi toplantılarına Başkanlık etmesi kararlaştırılmıştır. Bunun yanında, Lizbon Anlaşmasıyla getirilen bir diğer yenilik birbirini takip eden üç dönem başkanı ülkenin grup başkanlığı adı altında sektörel konularda ortak bir program hazırlamalarıdır. Böylece AB'nin işleyişi açısından önemli bir kurum olan Dönem başkanlığında süreklilik sağlanmış olmaktadır.
2. Lizbon Anlaşmasıyla birlikte getirilen bir diğer önemli yenilik nitelikli çoğunluk oylama sisteminde değişikliklerdir. Yeni sistem nitelikli çoğunluğun sadece üye ülkelerin sayısı ve sahip oldukları ağırlıklı oya göre tanımlanmamakta, ülkelerin nüfuslarını da hesaba katmaktadır. Bu çerçevede, Lizbon Anlaşması uyarınca 2014 yılından itibaren aşamalı olarak yürürlüğe girmesi öngörülen yeni nitelikli çoğunluk sistemi AB nüfusunun en az % 65'ini oluşturacak şekilde üye ülkelerin en az % 55'inin (27'den 15) karar alınabilmesi için onay vermesi şartını getirmektedir. Bu yeni nitelikli çoğunluk sistemine "çifte çoğunluk" adı verilmiştir. Polonya'nın itirazları nedeniyle bu sistemin 1 Kasım 2014 tarihinden itibaren yürürlüğe girmesi de Lizbon Anlaşmasıyla karara bağlanmıştır. Diğer taraftan 1 Kasım 2014 ile 31 Mart 2017 tarihleri arasında bir üye ülkenin talep etmesi halinde eski nitelikli çoğunluk yöntemi uygulanmaya devam edecektir. Ancak 31 Mart 2017 tarihinden sonra nitelikli çoğunlukla karar alınabilecek konularda yukarıda anlatılan çifte çoğunluk sistemi uygulanacaktır.
3. Lizbon Anlaşmasıyla Avrupa Parlamentosundaki 786 olan üye sayısı 750'ye düşürülmekte, ülkelerin Parlamentoda temsil edileceği üye sayısı en az 6, en

fazla 96 olmaktadır. Parlamento üyeleri beş yıl için seçilmekte ve Parlamento başkanını kendi üyeleri arasından seçmektedir. Parlamento Başkanı, milletvekili sayısına dâhil edilmemektedir.

4. Lizbon Anlaşması AB Dış Politika ve Güvenlik Yüksek Temsilcisi için de bir düzenleme getirmektedir. Avrupa Konseyi, nitelikli çoğunlukla, Komisyon Başkanı ile de anlaşarak, Dış Politika ve Güvenlik Yüksek Temsilcisini atayacaktır. Yüksek Temsilci, Birliğin Ortak Dış ve Güvenlik Politikasını yürütmekle görevlendirilmiştir. Ayrıca, Yüksek Temsilci, Dış İlişkiler Konseyine başkanlık yaptığı gibi, Komisyon Başkan Yardımcısı olarak da görev almaktadır.
5. Lizbon Anlaşmasında yer alan bir diğer husus AB komiserlerinin sayısının azaltılmasıdır. Yeni sisteme göre Lizbon Anlaşmasının yürürlüğe girdiği tarih ile 31 Ekim 2014 arasında atanmış Komisyon her üye ülkeden birer temsilciden oluşacaktır. Komisyon içerisinde Başkan yardımcılığını da yürütecek Dış Politika ve Güvenlik Yüksek Temsilcisi de yer alacaktır. 1 Kasım 2014'ten itibaren ise Komisyon komiserlerin sayısı azaltılarak her bir üye ülkeden bir komiser yerine üye ülkelerin 3'te 2'sinden gelen komiserlerden oluşacaktır. Üye ülkelerden komiser seçimi rotasyon temelinde şekillenecektir.
6. Son olarak, İnsan Hakları alanında ayrıntılı düzenlemeler getiren AB enstrümanı Temel Haklar Şartı, Lizbon Anlaşmasında yapılan bir atıfla hukuki olarak bağlayıcı hale getirilmiştir.

Anlaşma ile daha demokratik ve şeffaf, verimli çalışan, hakları, değerleri, özgürlükleri, askeri sistemi ve güvenliği öne çıkaran, küresel anlamda söz sahibi bir AB hedeflenmektedir.¹⁸⁴ Bunun için;¹⁸⁵ Avrupa Parlamentosunun konumunun güçlendirilmesi, ulusal hükümetlerin AB çalışmalarına daha çok dahil edilmesi, AB ve üye devletlerin yetki ve görev dağılımlarının belirlenmesi, karar alma süreçlerinin etkinleştirilmesi, Avrupa Konseyi Dönem Başkanlığının süresinin uzatılması, AB Komisyonu'nun dış ilişkilerde temsil yetkilerinin güçlendirilmesi ve AB için tek ve yasal bir kimlikle hareketin sağlanması planlanmıştır.

¹⁸⁴ http://europa.eu/lisbon_treaty/glance/index_en.htm, (Erişim Tarihi:29/07/2009)

¹⁸⁵ A.k.

a) Avrupa Sanayiciler Birliği'nin Lizbon Hedefleri

Avrupa Sanayiciler Birliği, Avrupa'nın rekabet g¼c¼n¼n artırılması için Lizbon Stratejisine b¼y¼k ¼nem vermektedir. Bu nedenle Lizbon hedefleri ve belirlenecek politikalarla ilgili diğer politikalardan daha çok rapor yayınlamış, AB'ye mesajlar ve mektuplar g¼ndermiřtir. T¼m hedefleri yakından takip eden ERT, ¼nerilerini s¼rekli tekrarlayarak AB'nin bu ¼nerileri benimsemesini sağlamıştır. Avrupa Sanayiciler Birliği, Lizbon Stratejisi'nin oluşum s¼recine Avrupa Konseyi D¼nem Başkanı Antonio Guterres'in¹⁸⁶ daveti ile dahil olmuştur. 2000 Yılıının Mart ayında Avrupa Konseyi tarafından gerçekleştirilen Lizbon Zirvesine katılımda ERT, daha dinamik ve girişimci bir Avrupa için girişimcilik k¼lt¼r¼ne acil ihtiyaç olduğunu, yeni teknolojilere ulaşımın artırılması gerektiğini ve yenilikçi fikirlerin ve ¼r¼nlerin geliştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.¹⁸⁷ Zirve sonucunda ortaya çıkan Lizbon Stratejisi ERT tarafından memnuniyetle karşılanmış ancak Zirve sonrası Strateji içerisinde yer alan hedeflerin gerçekleştirilmesi ve Stratejinin uygulanmasında başarısız olunması ve hedeflenen tarihlerde gerekli çalışmaların yapılmaması ¼zerine ERT, Lizbon Stratejisine ulaşılmasını teşvik etmek için çalışmalarına başlamıştır. ERT, Lizbon Stratejisi ile ilgili çalışmalarını 1996 yılında kurulan ve istihdam politikalarını da takip eden *Rekabet Edebilirlik alışma Grubu* ile y¼r¼tmektedir. ERT, Avrupa ekonomisini d¼nyadaki en iyi bilgiye dayalı ve teknoloji donanımlı ekonomisi haline getirilmesi ile ekonomik b¼y¼menin sağlanmasını ve istihdamın artmasını hedeflemektedir. ERT'nin Avrupa ekonomisinin rekabet g¼c¼n¼n artırılmasını istemesinin ardında ABD ve Japonya ile olan rekabet yatmaktadır. ERT, Avrupa sanayiinin Amerikan ve Japon şirketleri karşısında rekabet ¼st¼nl¼đ¼ sağlayabilmesi ve k¼resel pazarlarda s¼z sahibi olabilmesi için Lizbon hedeflerini desteklemektedir. ERT, Lizbon hedeflerine ulaşılabilmesi Avrupa Konseyi ve AB ¼yesi ulusal h¼k¼metlere mesajlar ve mektuplar g¼ndermekte, raporlar yayınlamaktadır. Bu politika çerçevesinde ERT, 3 rapor yayınlamış, AB'ye 4 mesaj ve 6 mektup g¼ndermiřtir, ERT Başkanları çeşitli toplantılarda 2 konuşma yapmıştır.

¹⁸⁶ Portekiz Başbakanı olan Antonio Guterres, Ocak 2000-Haziran 2000 d¼neminde AB Bakanlar Konseyi D¼nem Başkanlığını y¼r¼tmüřtir.

¹⁸⁷ http://www.ert.be/pdf/morris_tabaksblat.pdf, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

Raporlar;

- Avrupa'da Bilgiye Dayalı bir Ekonomi için Yapılması Gerekenler (Mart 2001),¹⁸⁸
- ERT Üyesi Şirketlerin Avrupa'nın Ekonomik Büyüme ve İstihdamına Katkıları (Mayıs 2008),¹⁸⁹
- Avrupa'nın Rekabet Edebilirliğini Kıyaslamak (Kasım 2008)¹⁹⁰ raporlarıdır.

Mektuplar;

- Avrupa Konseyi'ne gönderilen (Mart 2004),¹⁹¹
- Avrupa Konseyi'ne gönderilen (Ekim 2004),¹⁹²
- Avrupa Konsey Başkanlığı'na gönderilen (Mart 2005),¹⁹³
- Avrupa Konsey Başkanlığı'na gönderilen (Mart 2006),¹⁹⁴
- Avrupa Konsey üyesi ve Almanya Başbakanı Angela Merkel'e gönderilen (Şubat 2007),¹⁹⁵
- Avrupa Konseyi Dönem Başkanı ve Çek Cumhuriyeti Başbakanı Mirek Topolanek'e gönderilen (Şubat 2009)¹⁹⁶ mektuplardır.

Mesajlar;

- AB Komisyonu, Avrupa Konseyi ve Bakanlar Konferansına gönderilen (Şubat 2000),¹⁹⁷
- Avrupa Konseyi Zirve Toplantısına gönderilen (Mart 2002),¹⁹⁸

¹⁸⁸ "Avrupa'da Bilgiye Dayalı bir Ekonomi için Yapılması Gerekenler Raporu", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0095.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

¹⁸⁹ "ERT Üyesi Şirketlerin Avrupa'nın Ekonomik Büyüme ve İstihdamına Katkıları Raporu", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01678.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

¹⁹⁰ "Avrupa'nın Rekabet Edebilirliğini Kıyaslamak Raporu", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01702.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

¹⁹¹ "Avrupa Konseyi'ne Mektup (Mart 2004)", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01663.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

¹⁹² "Avrupa Konseyi'ne Mektup (Ekim 2004)", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0102.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

¹⁹³ "Avrupa Konseyi Başkanlığı'na Mektup (10 Mart 2005)", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0106.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

¹⁹⁴ "Avrupa Konseyi Başkanlığı'na Mektup (1 Mart 2006)", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0140.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

¹⁹⁵ "Avrupa Konseyi Üyesi Angela Merkel'e Mektup (Şubat 2007)", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01664.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

¹⁹⁶ "ERT'nin Gayri Resmi Avrupa Konseyi Toplantısına Mesajı (24 Şubat 2009)", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01705.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

¹⁹⁷ "Avrupa'nın Rekabet Gücünü Artırmak: Temel Endişemiz (Şubat 2000)", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0139.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

¹⁹⁸ "Barselona'daki Avrupa Hükümetleri Lizbon Sözlerini Tutacaklar mı? (Mart 2002)", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0098.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

- Avrupa Konseyi'ne gönderilen (Mart 2003),¹⁹⁹
- Avrupa Birliği'ne gönderilen (Ocak 2005)²⁰⁰ mesajlardır.

Konuşmalar;

- ERT Başkanı Morris Tabaksblat'ın (Unilever) Avrupa İş Konseyi Toplantısında yaptığı (10 Haziran 2000)²⁰¹ ve
- ERT Başkanı Gerhard Cromme'un (ThyssenKrupp) Maastricht'te toplanan Gayri resmi Rekabet Konseyi Toplantısında yaptığı (2 Temmuz 2004)²⁰² konuşmalardır.

ERT, raporlarında Amerikan ve Japon ekonomileri ile Avrupa ekonomisini sayısal veriler ile kıyaslamakta ve Avrupa'nın ne kadar geride kaldığını ortaya koymaktadır. Bilgiye dayalı bir toplum yardımıyla bilgiye dayalı ve girişim kültürü yüksek bir ekonomi yaratılması ve inovasyonun teşvik edilmesi gerektiğini belirten ERT, “ömür boyu eğitim sisteminin” benimsenmesini, KOBİ'lere destek verilmesini, fikri mülkiyet hakları, patent ve risk sermayesi ile ilgili düzenlemelerin yapılmasını talep etmektedir. ERT, özellikle 2008 yılında yayınladığı raporlarında Avrupa'nın istihdam kapasitesini incelemekte ve işsizlik oranının artmaya başladığını belirtmektedir. Aynı raporlarda ERT şirketlerinin sayısal verilerini Lizbon hedefleri ile kıyaslayan ERT, şirketlerinin Lizbon hedeflerini gerçekleştirdiğini belirtmektedir. ERT, rekabet gücü yüksek “yeni Avrupa” için Avrupa Konseyi'ne 10 öneride bulunmaktadır:

- 1) Bilgiye dayalı bir ekonomi için gerekli yeteneklere sahip öğrenciler yetiştirmelidir (“Yeni Avrupalı” yaratmak)
- 2) İş dünyasının tecrübesini eğitimin kazancı için kullanmalıdır
- 3) Yeni Avrupalı için “yeni öğretmen” yaratmalıdır
- 4) Ömür boyu eğitim sistemi benimsenmelidir
- 5) Önemli sektörlerin insan kaynağı ihtiyacını belirleyecek yerel ve bölgesel komiteler oluşturulmalıdır

¹⁹⁹ “Avrupa'nın Meydan Okuması (Mart 2003)”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0099.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

²⁰⁰ “Ekonomik Reform Nasıl Ateşlenir?-Şirket Görüşü (Ocak 2005)”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0103.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

²⁰¹ “Lizbon'da İstenenlere Nasıl Ulaşılacak? - Morris Tabaksblat'ın Konuşması”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0096.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

²⁰² “Şirketlerin Mükemmelliği”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0101.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

- 6) Bilgiye dayalı bir ekonomiyi teşvik etmek için vergi indirimleri uygulanmalıdır
- 7) Topluluk Patenti uygulamasına geçilmelidir
- 8) İş ve eğitim dünyasının yeni projeler oluşturulmasında birlikte çalışmaları sağlanmalıdır
- 9) Sermaye maliyeti azaltılmalı ve özel sektörün risk alması teşvik edilmelidir
- 10) Her hükümet belirli amaçlar çerçevesinde bir ana plan oluşturmalı ve vatandaşlarını bilgiye dayalı bir toplumun herkesin görevi olduğu konusunda eğitmelidir.

ERT, mektuplarında Lizbon hedeflerine ulaşamamasından duyduğu “derin endişeyi” dile getirmektedir. Amerika, Hindistan ve Çin gibi ülkelerin teknolojik yenilikler, işgücü ve pazar olanakları gibi tüm imkânları kullanarak gelişme sağladıklarını, Avrupa’nın ise onların çok gerisinde kaldığını söyleyen ERT, giderek artan yaşlı nüfus ve azalan işgücü ile durumun daha da kötüye gittiğine dikkat çekmektedir. ERT’ye göre acil harekete geçilmeli ve 2010 hedefleri yakalanmalıdır. AB içindeki potansiyelin farkına varmalı, teknolojik yenilikler, Ar-Ge hedefleri ve ekonomik büyümede gelişim sağlanmalıdır. Aksi takdirde Avrupalı şirketler Avrupa’da yatırım yapmak yerine rotalarını Amerika, Hindistan, Çin ve Japonya gibi yeniliklere daha açık ülkelere çevireceklerdir. Nitekim 2004 yılı bu yöndeki birçok örneğe sahne olmuştur. Dünyanın her yerinde şirketler artık yatırım yapacakları yerler konusunda daha seçici olmaktadır. Avrupalı hükümetler bunu tersine çevirmek için gerekli önlemleri almalıdır. ERT, mektuplarında Lizbon Stratejisinin Avrupa’nın istihdam, büyüme ve rekabet gücünün artırılması için en iyi yol olduğuna inandıklarını ve kendilerine düşen görevi yapmaya hazır olduklarını belirtmekte, sanayinin Avrupa Konseyi ve ulusal hükümetlerle birlikte çalışmasını önermektedir. 2009 Yılı sonrasında ERT mektuplarında finansal piyasalarda yaşanan krizin birçok sektörü derinden etkilediğini belirtmekte bankacılık sistemi için acil önlemler alınması, ekonominin iyileştirilmesi ve Tek Pazarın korunması konusunda AB’den yardım istemektedir. ERT’ye göre Avrupa’nın rekabet gücünün artırılması için;

- Lizbon Stratejisinin uygulanmasına hız verilmelidir,
- Avrupa Ekonomik Kurtarma Programı etkili bir şekilde uygulanmalıdır,
- Ar-Ge yatırımları ve yeniliklere yapılacak yatırımlar artırılmalıdır,

- Adil rekabet ortamı için çabalar devam etmelidir,
- Doha Kalkınma Müzakereleri tamamlanmalıdır.

ERT, gücü yettiği oranda Tek Pazar ve rekabet edebilirlik konusunda çalışmaya devam edeceklerini ifade etmekte, Avrupa Birliği'nden de aynı çabaları beklediğini dile getirmektedir. ERT, raporlarında ve mektuplarında ortaya koyduğu sorunları ve önerdiği yolları mesajlarında tekrarlamaktadır. Bakanlar Konseyi veya Avrupa Konseyi Zirve Toplantısı öncesi gönderilen bu mesajlarda; Avrupa'nın 1990'lı yıllardan beri Amerika'nın ekonomik büyümesine yetişemediğini, yeni istihdam olanakları yaratamadığını ve yeni teknolojilerin kullanılmasında geri kaldığını belirtmektedir. Eğer Avrupa **“uyanmazsa”** Avrupa ekonomisinin ABD ekonomisinin gerisinde kalacağını belirtmektedir. Amerika'nın, düşük vergilendirme, liberalizasyon ve işgücü piyasalarının esnekliği sayesinde Avrupa'nın önüne geçtiğini belirten ERT, 'kıyaslama yönteminin kullanılması' ile bu tekniklerin uygulanabileceğini ifade etmektedir. ERT, bilgiye dayalı bir ekonomiye geçilmesi ve istihdamın artırılması konusunda Lizbon Stratejisinin kullanılacağına inancını belirten ERT, girişimcilik kültürünün yaratılması, yeni teknolojiler geliştirilmesi ve teknolojik yeniliklerin teşviki için yasal düzenlemeler yapılması gerektiğini belirtmektedir. Lizbon hedeflerine ulaşılmasında zamanın daraldığını belirten ERT, 10 öncelikli konu üzerinde durmaktadır; Topluluk Patenti, Ar-Ge, risk sermayesi, hizmetlerin özelleştirilmesi, düzenlemelerin azaltılması, vergilendirme, emeklilik sistemi, e-Avrupa, e-Hükümet, emek piyasaları ve eğitim. Mesajlarda, Lizbon hedeflerinin çok iyi belirlendiği ancak geçen süreye bakıldığında belirlenen hedeflerin çoğunda zamanın gerisinde kaldığı ve hedeflerin henüz gerçekleştirilemediği belirtilmektedir. Örneğin Avrupa'nın Ar-Ge yatırımlarının mevcut düzeyi olan gayrisafi yurtiçi hasılânın % 1,9'undan %3'üne (2010 yılı itibariyle) ulaşılması hedefi ile ilgili hiçbir gelişme kaydedilmemiştir. ERT, Ar-Ge hedeflerine ulaşılması, topluluk patentinin düzenlenmesi ve karar alma süreçlerinin iyileştirilmesini talep etmekte AB Komisyonu, Avrupa Konseyi, Avrupa Parlamentosu, hükümetler ve sanayinin bu amaçlar için beraber çalışması gerektiğini tekrarlamaktadır. Aksi takdirde küresel pazar başka ülkeler tarafından kullanılacaktır. ERT Başkanları ERT'nin Lizbon hedeflerine ulaşılması yönündeki çabalarını desteklemek için çeşitli zamanlarda konuşmalar yapmışlardır. 10 Haziran 2000

tarihinde ERT başkanı Morris Tabaksblat (Unilever), Avrupa İş Konseyi Toplantısı'nda yaptığı konuşmada Amerikan ve Japon şirketlerinin üstünlüklerine değinmiş, Avrupa'nın yapabileceği çok şey olduğunu KOBİ'lere destek verilerek ve maliyet analizleri yapılarak amaçlara ulaşılabileceğini dile getirmiştir. ERT ve UNICE'nin kıyaslama raporları hazırlamaya devam ederek Avrupa'nın ekonomik durumunu takip edeceğini belirten Tabaksblat, 1970-1990 yılları arasında rekabet gücünü büyük ölçüde kaybeden Avrupa'nın girişimciliğin artırılması ve teknolojik yeniliklerin desteklenmesi ile küresel piyasalarda rekabet edebilirliğinin artacağını belirtmiştir. ERT, bilgi tabanlı ve rekabet gücü yüksek bir Avrupa için, Ar-Ge alanında kamu yatırımlarının artırılmasını, kamu ve özel sektörün birlikte çalışmasını, güçlü Ar-Ge merkezleri geliştirilmesini ve teknolojik yeniliklerin teşvik edilmesini önermektedir. ERT, Lizbon hedefleri arasında en çok önem verdiği risk sermayesi, fikri mülkiyet hakları ve Topluluk Patenti ile ilgili düzenlemelerin acilen yapılmasını istemektedir. 2 Temmuz 2004 tarihinde Gerhard Cromme'un (ThyssenKrupp) Gayri resmi Rekabet Konseyi Toplantısında yaptığı konuşma da ERT'nin genel taleplerini hatırlatır niteliktedir. Rekabet gücünün artırılması, eğitim, Ar-Ge faaliyetleri, girişimcilikte yenilikçi bir strateji belirlenmesi ve karar alma süreçlerinin düzenlenmesi AB'den beklentiler arasında sayılmaktadır. Bilimsel ve teknolojik yenilikler yapılması ile Ar-Ge merkezleri kurulması ERT'ye göre öncelikli hedefler arasına alınmalıdır. Konuşmasında; "iş dünyası AB'ye şimdi yapın diyor" diyen Cromme, zamanın azaldığını, Avrupa'nın dünyadaki pozisyonunun hafife alınmayacak kadar önemli olduğunu dile getirmiştir. Cromme'a göre Avrupa, gerekli yetenek ve fırsata sahiptir, ne kadar mükemmel olabileceğini gösterme zamanı gelmiştir ve bu yarışta jüri, dünya pazarı olacaktır.

ERT'nin Lizbon Stratejisi ile ilgili talepleri bu politika araçları ile ortaya konmaktadır. Bu ana amaçlar yanında ERT, Lizbon politikalarında önemli hedefler arasında saydığı bazı öncelikli konularda da çalışmalarını sürdürmektedir. Bu konular; Avrupa'nın rekabet gücünün artırılması, Ar-Ge faaliyetlerine ağırlık verilmesi, kıyaslama yöntemi ve risk sermayesinin kullanılması, ömür eğitim sistemine önem verilmesi, yönetişimin geliştirilmesi ve fikri mülkiyet hakları ile ilgili düzenlemelerin yapılmasıdır.

2001 Yılından beri yapılmakta olan Avrupa Konseyi Zirve Toplantılarına ait sonuç bildireleri incelendiğinde ERT'nin Lizbon Stratejisi ile ilgili önerilerinin bildirelerde yer aldığı görülmektedir. 25-26 Mart 2010 Tarihinde Brüksel'de gerçekleştirilen son Avrupa Konseyi Zirve Toplantısında; Avrupa Parlamentosu, Komisyonu ve üye ülkelerin ortak çalışacakları, üye devletlerin ulusal reform programları hazırlayacakları, teknolojik yeniliklerin AB ve ülkeler tarafından destekleneceği, finansman yardımı yapılacağı, 20-64 yaşları arasındaki çalışma çağındaki nüfusun istihdam edilme oranının % 75'e çıkarılması kararlaştırılmıştır.²⁰³ 1 Aralık 2009 Tarihinde yürürlüğe giren Lizbon Anlaşması, ERT'nin AB içerisindeki yönetişimin iyileştirilmesi ve karar alma mekanizmalarının etkinleştirilmesi gerektiği yönündeki uyarılarını cevaplar niteliktedir. Lizbon Anlaşması ile; Avrupa Parlamentosunun konumu güçlendirilmiş, ulusal hükümetlerin AB çalışmalarına daha çok dahil edilmesi, AB ve üye devletlerin yetki ve görev dağılımlarının belirlenmesi sağlanmış, Avrupa Konseyi Dönem Başkanlığı süresinin uzatılmış, AB Komisyonunun dış ilişkilerde temsil yetkileri artırılmış ve AB'nin tek ve yasal bir kimlikle hareket etmesi sağlanmıştır. Bu kararların tamamı ERT'nin bilgiye dayalı ve rekabet gücü yüksek Avrupa'ya ulaşılması için şart koştuğu adımlardır. Ayrıca yeni nitelikli çoğunluk tabir edilen oylama sistemi de ERT'nin önerilerindedir.

a.1. Avrupa'nın Rekabet Gücünün Artırılması

Avrupa'nın ve dolayısıyla Avrupa sanayinin rekabet gücünün artırılması ERT'nin ana eksen politikalarından biridir. Lizbon Stratejisi altında da yer alan rekabet gücünün artırılması hedefi ERT'nin yakından takip ettiği konulardandır. ERT'nin rekabet gücünün artırılması için önerilerde bulunduğu çalışmaları;

- Politika Karar Aktörleri için Kıyaslama: Rekabet edebilirlik, Büyüme ve İstihdam için Yol Raporu (Mart 1996),²⁰⁴
- İnovasyon ile İstihdam Yaratılması ve Rekabet edebilirlik Raporu (Kasım 1998),²⁰⁵

²⁰³ <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/AB/sanayisektorDb/abzirve.pdf>, (Erişim Tarihi: 30/06/2010)

²⁰⁴ "Politika Karar Aktörleri için Kıyaslama: Rekabet edebilirlik, Büyüme ve İstihdam için Yol Raporu", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01630.pdf>, (Erişim Tarihi: 17/08/2009)

²⁰⁵ "İnovasyon ile İstihdam Yaratılması ve Rekabet edebilirlik Raporu", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0093.pdf>, (Erişim Tarihi:18/08/2009)

- Avrupa'nın Rekabet edebilirliğini Artırmak: Temel Endişemiz Mesajı (Mart 2000),²⁰⁶
- Avrupa Yönetişimi: Daha Çok Rekabet Gücü için-Raporu (Kasım 2002),²⁰⁷
- Avrupa'nın Meydan Okuması Mesajı (Mart 2003),²⁰⁸
- Şirketlerin Mükemmelliği - Gerhard Cromme'un Konuşması (Temmuz 2004),²⁰⁹
- ERT Üyesi Şirketlerin Avrupa'nın Ekonomik Büyüme ve İstihdamına Katkıları Raporu (Mayıs 2008),²¹⁰
- Avrupa'nın Rekabet Edebilirliğini Kıyaslamak Raporudur (Kasım 2008).²¹¹

ERT, bilgiye dayalı, teknoloji yeniliklerle desteklenen ve girişimcilik kültürü yüksek bir ekonomi sayesinde rekabet gücünün artırılacağını düşünmektedir. Bunun için Ar-Ge ve eğitim gibi Lizbon hedeflerine ulaşılmasını talep etmektedir.

Avrupa Birliği Politikaları

AB Komisyonu rekabet gücünün artırılması ile ilgili politikalarını “Rekabet: Piyasaların Daha İyi İşlemesi İçin” başlığı altında takip etmektedir. Birleşme, karteller, liberalizasyon, devlet yardımları, uluslararası ilişkiler ve tröst karşıtı politikalar ana politika alanlarıdır. Rekabet altında takibi yapılan sektörler ise; enerji, finansal hizmetler, iletişim ve bilgi teknolojileri, otomotiv, kimya, telekomünikasyon ve tarım gibi sektörlerdir.²¹² Avrupa'nın rekabet gücünün artırılması için ulusal hükümetlerle birlikte çalışılmakta, sektörlerle ilgili raporlar hazırlanmakta ve rekabet gücünün artırılmasına yönelik düzenlemeler yapılmaktadır. Ayrıca Birlik genelinde rekabet ile ilgili politikaların takibinin yapılabilmesi için Avrupa Rekabet Ağı (*European Competition Network - ECN*) oluşturulmuştur. AB Komisyonu tarafından 2008 yılında yayınlanan *Yıllık Rekabet Politikası Raporu*'nda Komisyonun takip ettiği politika alanları ve sektörler ile ilgili yıllık rakamlar açıklanmakta ve küresel

²⁰⁶“Avrupa'nın Rekabet Gücünü Artırmak: Temel Endişemiz (Şubat 2000)”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0139.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

²⁰⁷“Avrupa Yönetişimi: Daha Çok Rekabet Gücü İçin-Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0054.pdf>, (Erişim Tarihi:14/08/2009)

²⁰⁸ “Avrupa'nın Meydan Okuması (Mart 2003)”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0099.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

²⁰⁹ “Şirketlerin Mükemmelliği”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0101.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

²¹⁰ “ERT Üyesi Şirketlerin Avrupa'nın Ekonomik Büyüme ve İstihdamına Katkıları Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01678.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

²¹¹ “Avrupa'nın Rekabet Edebilirliğini Kıyaslamak Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01702.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

²¹² <http://ec.europa.eu/competition/publications/index.html>, (Erişim Tarihi:19/08/2009)

mali kriz nedeniyle 2008 yılının zor geçtiği belirtilmektedir. İkili ve çoklu anlaşmalar yardımıyla iş dünyasının rahatlatılmaya çalışıldığını belirten Komisyon, Avrupa Parlamentosu, Komisyonu ve Avrupa Konseyi'nin Avrupa'nın rekabet gücünün artırılması için birlikte çalıştıklarını ifade etmektedir.²¹³

AB Bakanlar Konseyi ise rekabet gücünün artırılması ile ilgili politikaları “Rekabet edebilirlik: İç Pazar, Sanayi ve Araştırma” başlığı altında takip etmektedir.²¹⁴ 28-29 Mayıs 2009 tarihlerinde yapılan Konsey toplantıdan sonra AB’de rekabet gücü yüksek ve sürdürülebilir bir sanayi politikası izlemeye devam edeceklerini açıklayan Avrupa Konseyi, bu amaç için araştırma programları oluşturacaklarını belirtmiştir.²¹⁵ Basın açıklamasında sanayi politikalarında sürdürülebilirlik ve uyum yaklaşımının benimseneceğini belirten Konsey, ekonomik büyüme ve istihdamın artırılmasının sağlanacağını, ekonomik iyileştirme için programlar oluşturulacağını, küresel finansal krizin yaralarının sarılacağını ve her sektör için gereken politikaların oluşturulacağını karara bağlamıştır. Toplantı sonrasında aşağıdaki toplantı sonuçları duyurulmuştur:²¹⁶

1. Sanayi Avrupa için çok önemlidir,
2. Lizbon hedeflerine ulaşılması sağlanacaktır,
3. KOBİ’lere gerekli bilgi ve finansal yardım yapılacaktır,
4. Ekonominin iyileştirilmesi sağlanacaktır,
5. Tek Pazar’ın korunması için gerekenler yapılacaktır,
6. Sınai rekabet gücünün artırılması için çalışılacaktır,
7. İstihdamın artırılması sağlanacaktır,
8. Sektörlerin ihtiyaçlarına yönelik olarak gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır,
9. Ar-Ge faaliyetleri artırılabilecektir,
10. Sanayiye destek olunacaktır.

Duyurulan sonuçlar ve alınan kararlar ERT’nin rekabet ile ilgili tüm önerilerinin AB politikalarına yansıtıldığını göstermektedir.

²¹³ http://ec.europa.eu/competition/publications/annual_report/2008/en.pdf, (Erişim Tarihi: 19/08/2009)

²¹⁴ http://www.consilium.europa.eu/App/NewsRoom/loadBook.aspx?id=353&lang=1&bid=88&infotar_get=&target=, (Erişim Tarihi: 19/08/2009)

²¹⁵ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/intm/108158.pdf, (Erişim Tarihi: 19/08/2009)

²¹⁶ <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/09/st10/st10082.en09.pdf>, (Erişim Tarihi: 19/08/2009)

a.2. Ar-Ge Faaliyetlerinin Desteklenmesi

ERT'ye göre Ar-Ge çalışmalarının ve bu alana yapılan yatırımların artırılması Avrupa'nın rekabet gücünü artıracaktır. ERT, 2010 yılında Ar-Ge yatırımlarının gayrisafi yurtiçi hâsılanın %3'üne çıkarılması yönünde belirlenen Lizbon hedefini gerçekçi bulmamasına rağmen hedefe ulaşmak için üstüne düşeni yapacağını belirtmektedir. ERT, 2006 yılında Avrupa'da 32 milyar Euro tutarında Ar-Ge yatırımı yapmıştır. Bu rakam Avrupa'nın toplam Ar-Ge yatırımlarının % 14'üne, iş dünyasının Ar-Ge yatırımlarının ise % 23'üne karşılık gelmektedir. ERT şirketleri 197.000 araştırmacı istihdam etmektedir. Bu rakam Avrupa'nın araştırmacı istihdamının % 11'i, iş dünyasının araştırmacı istihdamının % 28'idir. ERT şirketleri 550 tane araştırma merkezi yaptırmıştır.²¹⁷ ERT Ar-Ge yatırımlarının artırılmasına yönelik önerilerini mesajlar ve raporlar ile iletmektedir. Bu öneriler;

- Politika Karar Aktörleri için Kıyaslama: Rekabet edebilirlik, Büyüme ve İstihdam için Yol Raporu (Mart 1996),²¹⁸
- İnovasyon ile İstihdam Yaratılması ve Rekabet edebilirlik Raporu (Kasım 1998),²¹⁹
- Avrupa'nın Rekabet edebilirliğini Artırmak: Temel Endişemiz Mesajı (Mart 2000),²²⁰
- Barselona'daki Avrupa Hükümetleri Lizbon Sözlerini Tutacaklar mı?-Mesaj (Mart 2002),²²¹
- Avrupa'nın Meydan Okuması Mesajı (Mart 2003),²²²
- Şirketlerin Mükemmelliği - Gerhard Cromme'un Konuşması (Temmuz 2004),²²³
- Ekonomik Reform Nasıl Ateşlenir?-Şirket Görüşü Mesajı (Ocak 2005),²²⁴

²¹⁷ "ERT Üyesi Şirketlerin Avrupa'nın Ekonomik Büyüme ve İstihdamına Katkıları", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01678.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

²¹⁸ "Politika Karar Aktörleri için Kıyaslama: Rekabet edebilirlik, Büyüme ve İstihdam için Yol Raporu", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01630.pdf>, (Erişim Tarihi: 17/08/2009)

²¹⁹ "İnovasyon ile İstihdam Yaratılması ve Rekabet edebilirlik Raporu", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0093.pdf>, (Erişim Tarihi:18/08/2009)

²²⁰ "Avrupa'nın Rekabet Gücünü Artırmak: Temel Endişemiz (Şubat 2000)", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0139.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

²²¹ "Barselona'daki Avrupa Hükümetleri Lizbon Sözlerini Tutacaklar mı? (Mart 2002)", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0098.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

²²² "Avrupa'nın Meydan Okuması (Mart 2003)", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0099.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

²²³ "Şirketlerin Mükemmelliği", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0101.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

- ERT Üyesi Şirketlerin Avrupa'nın Ekonomik Büyüme ve İstihdamına Katkıları Raporu (Mayıs 2008),²²⁵
- Avrupa'nın Rekabet Edebilirliğini Kıyaslamak (Kasım 2008)²²⁶ raporlarında yer almaktadır.

ERT, 10 Mart 2005 tarihinde Avrupa Konseyi Başkanlığı'na gönderdiği mektupta²²⁷ Lizbon hedeflerine ulaşılabilmesi için Ar-Ge faaliyetlerinin çok önemli olduğunu ve bu alanda yapılacak yatırımların hem AB hem de ülkeler tarafından desteklenmesi gerektiğini belirtmektedir. Mektubun ekinde 'Gelecekteki Avrupa Araştırma Politikası'nın nasıl olması gerektiği'ne ERT'nin görüşü sunulmaktadır.²²⁸ ERT'ye göre; her sektöre ve o sektörün önceliklerine uygun politikalar geliştirilmeli, bilim ve sanayi işbirliği ile hem AB'de hem de ülkelerde Ar-Ge faaliyetleri desteklenmeli ve KOBİ'ler bu faaliyetlere dahil edilmelidir. Bunları destekleyecek yasal düzenlemeler yapılmalı, Avrupa Araştırma Konseyi (Europe Research Council - ERC) kurulmalı ve etkin çalışması sağlanmalıdır. Amerika'nın Ar-Ge ve inovasyon konusundaki başarıları örnek alınmalıdır.

Avrupa Birliği Politikaları

AB, Ar-Ge çalışmalarını "Araştırma ve İnovasyon" başlığı altında ve Avrupa Konseyi ve AB Komisyonu altında oluşturduğu organizasyonlarla takip etmektedir. ERT'nin "Gelecekteki Avrupa Araştırma Politikası"nda önerdiği gibi araştırma çalışmaları tarım ve gıda, enerji, çevre, sağlık, teknoloji gibi çeşitli sektörler için ayrı ayrı yürütülmektedir.²²⁹ AB, 2000 yılında sadece araştırma çalışmalarına özel Avrupa Araştırma Alanı'nı (*Europe Research Area – ERA*) oluşturmuştur. Bu Alan sayesinde araştırmacılar hem teknik imkânlardan yararlanmakta hem de araştırmalarını daha rahat yürütmektedirler. Bu sayede araştırmalar paylaşılabilmekte ve diğer araştırmacılara öğretilenmektedir. Ulusal ve bölgesel araştırma projeleri ortak yürütülmekte ve araştırmacılar birbirlerinin sonuçlarından

²²⁴ "Ekonomik Reform Nasıl Ateşlenir?-Şirket Görüşü (Ocak 2005)", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0103.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

²²⁵ "ERT Üyesi Şirketlerin Avrupa'nın Ekonomik Büyüme ve İstihdamına Katkıları Raporu", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01678.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

²²⁶ "Avrupa'nın Rekabet Edebilirliğini Kıyaslamak Raporu", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01702.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

²²⁷ "Avrupa Konseyi Başkanlığı'na Mektup (10 Mart 2005)", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0106.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

²²⁸ "Gelecekteki Avrupa Araştırma Politikası : ERT'nin Görüşü", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0104.pdf>, (Erişim Tarihi:17/08/2009)

²²⁹ <http://ec.europa.eu/research/index.cfm?lg=en&pg=who&cat=a&tips=on>, (Erişim Tarihi:19/08/2009)

faydalanabilmektedir. Bu paylaşım dünya çapında da yapılabilen ve küresel bir fayda sağlanmaktadır. Ar-Ge yatırımlarının GSYİH'nin %3'üne çıkarılması hedefi için kurulan bu Alan, büyüme, istihdam ve Lizbon hedeflerine ulaşılması için kullanılmaktadır.²³⁰

AB Komisyonu nezdinde bulunan Ortak Araştırma Merkezi (*Joint Research Center - JRC*) kullanıcılar tarafından AB politikalarının geliştirme ve izlenmesi için bilimsel ve teknik destek sağlamak amacıyla faaliyet göstermektedir. Ortak Araştırma Merkezi Komisyonun diğer grupları ile de ortak çalışmalar yürütmektedir.²³¹ Yine AB Komisyonu nezdinde çalışan Araştırma Yönetim Ajansı (*Research Executive Agency - REA*) 2008 yılında AB'de araştırma amaçlı yürütülen politikaların (özellikle 7. Çerçeve Program) yönetimini ve araştırmacıların ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulmuştur. Özerk yapısına 2009 yılında kavuşan Ajansın görevinin 7.Çerçeve Program sonrasında (2013) bitmesi planlanmasına rağmen 2017 yılına kadar Ajansın mevcut projeleri bitirene kadar kapatılmayacağı düşünülmektedir. Ajansın yıllık bütçesi 1 milyar Eurodur ve 2013 yılında 1.6 milyar Euroya çıkarılacaktır.²³² Araştırma ve Teknolojik Gelişim için 7. Çerçeve Programı,²³³ 2007-2013 yılları arasında sürecektir. Programın toplam bütçesi 50 milyar Eurodur. Program bilgiye dayalı bir ekonomi, istihdam ve büyüme için çok önemli görülmektedir. Programın iki temel hedefi bulunmaktadır; Avrupa sanayiinin bilimsel ve teknolojik tabanını güçlendirmek ve AB politikalarını destekleyen araştırma faaliyetlerini sunarken uluslar arası rekabet gücünü artırmak. AB Komisyonu'nun 2006 yılında oluşturduğu 'Bilgiyi Uygulamaya Geçirmek: AB için Geniş Tabanlı İnovasyon Stratejisi' ile Lizbon hedefine ulaşmak için hem AB hem de ulusal çerçevede inovasyon planı oluşturulmuştur. Amerika ile Avrupa arasındaki inovasyon yaratma farkı AB için doldurulması gereken bir boşluktur. Amerika başta teknoloji olmak üzere her tür yeniliğe açıktır ve inovasyon için çok yatırım yapmaktadır. Avrupa da bu konuda gelişim kaydetmiştir ancak hala Amerika ve Japonya'nın gerisindedir. 2009 yılı ve sonrası için yapılması gereken AB, ulus devletler, sanayi, araştırmacılar gibi her kesimin inovasyon yaklaşımını değiştirmesi

²³⁰ http://ec.europa.eu/research/era/index_en.html, (Erişim Tarihi:19/08/2009)

²³¹ <http://ec.europa.eu/dgs/jrc/index.cfm>, (Erişim Tarihi:19/08/2009)

²³² <http://ec.europa.eu/research/rea/index.cfm?pg=home>, (Erişim Tarihi:19/08/2009)

²³³ http://cordis.europa.eu/fp7/understand_en.html, (Erişim Tarihi:19/08/2009)

ve Lizbon hedeflerine ulaşmak için inovasyona önem vermesidir. İnovasyon aracılığıyla istihdam ve büyüme hedeflerinin de gerçekleşmesi kolaylaşacaktır.²³⁴

Avrupa Konseyi altında ise araştırma faaliyetleri için Avrupa Araştırma Konseyi (*Europe Research Council - ERC*) oluşturulmuştur.²³⁵ Bu Konseyin kuruluş amacı da araştırmacılar tarafından yürütülen çalışmalara destek sağlamaktır. Çerçeve Programlara da destek sağlayan Avrupa Araştırma Konseyi parlak fikirleri ve başarılı araştırmacıları bulmak, desteklemek ve AB'nin geleceği için kullanmak üzere çalışmaktadır. Avrupa Araştırma Konseyi, bilim adamlarına, araştırmacılara ve akademisyenlere rahat araştırma yapmaları için bir platform sağlamaktadır. Bu sayede geleceğe ışık tutacak buluşlara ve keşiflere ulaşılması planlanmaktadır.²³⁶

Avrupa Konseyi 4 Aralık 2006 tarihinde bir toplantı yapmıştır. Toplantı kararlarında ERT'nin 2005 yılında önerdiği Gelecekteki Avrupa Araştırma Politikası'nın izlerini görmek mümkündür. Toplantı sonucunda; KOBİ, Tek Pazar ve rekabet gücünün artırılması için inovasyonun önemli olduğu, inovasyon faaliyetlerinin eğitim, araştırma ve girişimcilik ile birlikte ve ulusal destekle yürütülmesi gerektiği, etkili yönetişimin sağlanması ve inovasyon faaliyetleri için finansman sağlayacak 7.Çerçeve Program bildirilmiştir.²³⁷

ERT'nin sıkça kullandığı “Avrupa'nın ihtiyacı olan güçlü politik liderlik ve acil harekete geçilmesidir” cümlesi, bu Strateji Raporunda yer almaktadır.²³⁸ Stratejide inovasyon faaliyetleri ile ilgili bir eylem planı da verilmektedir. Bu plana göre; eğitim sistemi geliştirilmelidir, Avrupa Teknoloji Enstitüsü kurulmalıdır, işgücü piyasaları Ar-Ge faaliyetleri için düzenlenmelidir, kurumlar arasında bilgi transferi sağlanmalıdır, AB'nin birleşme politikaları bölgesel inovasyonu destekleyecek şekilde düzenlenmelidir, ülkeler Ar-Ge faaliyetleri için yardımda bulunmalı ve vergi teşvikleri yapılmalıdır, fikri mülkiyet hakları ile ilgili düzenlemeler yapılmalıdır, telif hakları ve bu alandaki vergilerin yeni ürünlerin gelişimini teşvik edecek şekilde

²³⁴ “COM(2006) 502 Sayılı Bilgiyi Uygulamaya Geçirmek: AB için Geniş Tabanlı İnovasyon Stratejisi”, Bkz.:<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0502:FIN:en:PDF>, (Erişim Tarihi:19/08/2009)

²³⁵ 2005 Yılında ERT'nin etkin çalışmasını önerdiği Konsey, 15 Temmuz 2009'da tam anlamıyla faaliyetine başlamıştır.

²³⁶ <http://erc.europa.eu/index.cfm?fuseaction=page.display&topicID=12>, (Erişim Tarihi:19/08/2009)

²³⁷ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/intm/91989.pdf, (Erişim Tarihi:19/08/2009)

²³⁸ A.k., s. 3.

belirlenmesi gerekmektedir, piyasaların işleyişi inovasyonu destekleyecek nitelikte olmalıdır, AB ve Komisyon inovasyonu teşvik etmek için yardımda bulunmalıdır. Komisyon, raporunda iyi yönetişimin Ar-Ge faaliyetleri açısından da önemli olduğunu, bunun için gereken yasal düzenlemelerin yapılacağını ve Ar-Ge faaliyetlerinin geliştirilmesi için Tek Pazardan yararlanma şansının önemli olduğunu belirtmektedir. Komisyon sanayi ve iş dünyasının desteğine ihtiyaç duyduklarını belirtmekte ve sanayiden yardım talep etmektedir. Bu Stratejide ERT'nin Gelecekteki Avrupa Araştırma Politikası ile ilgili önerilerini bulmak mümkündür. AB'nin Ar-Ge politikalarına bakıldığında ERT'nin önerilerinin benimsendiği görülmektedir.

a.3. Kıyaslama Yönteminin Kullanılması

Kıyaslama yöntemi (benchmarking), kıyaslamak veya başkalarından öğrenmek yoluyla bir kuruluşun, kendi sektöründen yada dışından başarılı bir kuruluşu referans olarak performansını mümkün olan tüm şekillerde karşılaştırıp mevcut olan durumdan daha iyisini oluşturmaya çalışmak için geliştirme ve iyileştirme sürecidir ve güçlü bir yönetim aracıdır²³⁹. ERT, bu yönetim aracının, AB'de uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. ERT'nin kıyaslama yönteminin kullanılmasına yönelik iki raporu bulunmaktadır. Bu raporlar;

- Politika Karar Aktörleri için Kıyaslama: Rekabet edebilirlik, Büyüme ve İstihdam için Yol Raporu (Mart 1996)²⁴⁰ ve
- Avrupa'nın Rekabet Edebilirliğini Kıyaslamak Raporlarıdır (Kasım 2008).²⁴¹

ERT'ye göre dünyada alanında en iyi olan ülkeler örnek alınmak suretiyle Avrupa'nın, rekabet, büyüme ve istihdam alanında fark yaratması sağlanabilecektir. Bu yöntem sayesinde izleme ve raporlama yapılacağı için geçmişe yönelik veri depolanması mümkün olacaktır.

Avrupa Birliği Politikaları

ERT'nin 1996 yılında yayınladığı ilk raporunun ardından AB, 16 Nisan 1997 yılında yaptığı basın açıklamasında²⁴² AB Komisyonu'nun sınaî kıyaslamasının geliştirilmesi

²³⁹ “Benchmarking Nedir?”, Bkz.: <http://www2.ssm.gov.tr/library/docs/tr/teskilat/dosyalar/ksg/ky/benchmarking.pdf>, (Erişim Tarihi: 18/08/2009)

²⁴⁰ “Politika Karar Aktörleri için Kıyaslama: Rekabet edebilirlik, Büyüme ve İstihdam için Yol Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01630.pdf>, (Erişim Tarihi: 17/08/2009)

²⁴¹ “Avrupa'nın Rekabet Edebilirliğini Kıyaslamak Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01702.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

için gerekli adımları atmaya başladıklarını duyurmuştur. Kıyaslama yönteminin teknik bir yöntem olduğu belirtilen basın açıklamasında Avrupa sanayiinin rekabet gücünün artırılması için kıyaslama yönteminin kullanılmasının gerekli olduğu ifade edilmektedir. ERT'nin raporunda izleme ve raporlama ile ilgili kısımlara da aynen yer verilerek dünyada alanında en iyi olan ile kıyaslama yapılması ve bu verilerin izlenmesinin sağlanacağı ifade edilmiştir. AB'nin kıyaslama ile ilgili ilk eyleminin sanayi ile ilgili olması ve ERT'nin 1996 raporundaki tüm unsurları kapsamaması ERT'nin AB politikalarını etkileme gücünü ortaya koymaktadır.

AB, sanayi ile ilgili olan ilk basın açıklamasının ardından kıyaslama yöntemini diğer alanlarda da kullanmaya başlamıştır. 1998 Yılında *Kıyaslama için Yüksek Seviye Grubu* adında bir Grup oluşturmuştur. Özel sektörün de temsil edildiği bu Grup, kıyaslama yöntemini kullanarak çalışmalar yapacak ve özel sektörün kıyaslama konusundaki deneyimlerinden yararlanılacaktır. 2000 yılında Avrupa'nın rekabet edebilirliği ile ilgili kıyaslama çalışmalarına başlayan AB, ERT'nin önerdiği gibi geçersiz ve fazla yasal düzenlemelerin azaltılması, teknoloji ve inovasyona önem verilmesi konularında çalışmalar başlatmıştır. 2002 Yılında kıyaslama yöntemi KOBİ'lerde kullanılmaya başlanmış, 2003 yılında da ulusal araştırma politikaları üzerine kıyaslama yapılması ve ülkelerin birbirlerinin deneyimlerinden yararlanmaları sağlanmıştır. Avrupa Birliği kıyaslama yöntemini kullandığı alanları sürekli geliştirmektedir. Sayılan konular dışında enerji, eğitim, dış ilişkiler gibi birçok alanda kıyaslama yöntemi kullanılmakta ve en iyiyi yapandan örnek alınmaya çalışılmaktadır. Kıyaslama yönteminin kullanılması konusunda ERT'nin AB karar aktörlerini etkilemedeki başarısı ortadadır.

a.4. Risk Sermayesi

Risk sermayesi, yeni bir fikrin veya projenin çeşitli şartlarla başka bir firma tarafından finanse edilmesidir. Genellikle genç girişimcilerin büyük firmalar tarafından finanse edilmesinde kullanılan yöntem yeni fikirlerin, yeni ürünlerin ortaya çıkabilmesine fırsat vermektedir. Proje sahibi ve finansör aralarında çeşitli anlaşmalar yapabilmektedir. Bazı hisselerin satılması, devredilmesi, başka firmalara satış yapılması veya isim hakkının alınması gibi birçok alternatif mevcuttur. Finansör olan firma parasını sonunu bilmediği bir işe yatırdığı için bu finansman şekline risk

²⁴²<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/97/314&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>, (Erişim Tarihi: 17/08/2009)

sermayesi denmektedir. Amerika’da internet sektörünün bu denli büyümesindeki başlıca aktör risk sermayesi kurumudur. Halen internet sektörünün % 68’i risk sermayesi ile çalışmaktadır. Sağlık, biyoteknoloji gibi yeniliklerin çok olduğu alanlarda risk sermayesi kullanılmaktadır. Avrupa’nın risk sermayesi yatırımları Amerika kadar fazla değildir. Bunun nedenlerinden biri de Avrupa’nın ön proje finansmanına sıcak bakmaması, olgunlaşan projeleri finanse etmesidir. Bu da ABD’nin aksine oldukça fazla yatırımın kaçırılmasına neden olmaktadır.

ERT’in talebi; ekonomiye böylesine önemli katkısı olan ve uygulanması nispeten kolay olan bu finansman şeklinin Avrupa’daki kullanımının artırılmasıdır. Yeni yatırımcılar ve yeni fikirler sahipsiz bırakılmamalıdır. ERT, risk sermayesi finansmanının yaygın kullanımının teşvik edilmesini istemekte, bu yatırım biçimiyle ekonominin daha çok canlılık kazanacağını ifade etmektedir. ERT’nin birçok raporunda risk sermayesinden bahsedilmektedir. Ancak ERT’nin risk sermayesi konusunu AB’nin gündemine taşımasına yardımcı olan asıl raporu 1998 yılında yayınlanan ‘İnovasyon ile İstihdam Yaratılması ve Rekabet edebilirlik Raporu’dur.²⁴³

Risk sermayesinin desteklenmesi için hazırlanan raporda risk sermayesi, yüksek riskler yüksek getiriler sağlar şeklinde açıklanmaktadır. ERT’ye göre başarılı inovasyon faaliyetleri ve girişimciliğin artırılması için risk sermayesi gereklidir. Özellikle ileri teknoloji gerektiren alanlarda ve KOBİ’lerin desteklenmesinde risk sermayesi kullanılmalıdır. Bu alanlar klasik finansal araçlarla yürütülebilecek alanlar değildir. 1991-1995 Yılları arasında risk sermayesi ile desteklenen şirketler satışlarını iki kat, yatırımlarını iki kattan fazla artırmışlar ve istihdamda %15 gibi bir artış yakalamışlardır. Dünyadaki ilk 500 şirketin bu yıllar arasında sağladığı istihdam artışı ise % 2 seviyesinde kalmıştır. Avrupa’da risk sermayesi kurumu gelişmektedir ancak yine de ABD’nin gerisinde kalmaktadır. Raporda ERT şirketlerinin risk sermayesi tecrübeleri anlatıldıktan sonra özellikle hizmet, bankacılık ve üniversitelerde risk sermayesi uygulamalarına rastlanmaya başlandığı belirtilmektedir. Bunun tüm sektörlerle yayılması için ERT, risk sermayesinin AB tarafından daha çok desteklenmesi gerektiğini belirtmekte bunun için de AB’nin finansal yardımlar ve vergi indirimleri ile şirketlere yardımcı olması gerektiğini dile getirmektedir. Aynı şekilde ulusal hükümetler de bu alanda hızlı olmalıdır. Hem AB

²⁴³ “İnovasyon ile İstihdam Yaratılması ve Rekabet edebilirlik Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0093.pdf>, (Erişim Tarihi:18/08/2009)

hem ulus devletler işgücü piyasalarının esnekliğini sağlamalı, gerekli yasal düzenlemeleri yapmalı ve gerekirse bu alanda yatırım yapan şirketleri ödüllendirmelidir. Risk sermayesinin artırılması istihdam, rekabet gücü ve inovasyonun artırılmasını sağlayacaktır. Risk sermayesi ile ilgili yapılması gerekenleri 1984 Yılında kurulan Avrupa Risk Sermayesi Birliği (European Venture Capital Association - EVCA) hükümetlere çağrı niteliğinde bildirmiştir. ERT de raporunda aynı maddeler ışığında AB'ye bu çağrıyı tekrarlamaktadır:

- 1) Dinamik girişimciliği ve yönetimi destekleyin,
- 2) Küçük şirketler için rekabet edebilecekleri sermaye piyasaları oluşturun,
- 3) Uzun dönemli sermaye sağlayın,
- 4) Girişim sermayesi için yatırım finansmanı sağlayın,
- 5) Yüksek risk alan büyük şirketleri vergi indirimi ile ödüllendirin,
- 6) Risk sermayesini işin kuruluş aşamasında kullanmak için yatırım yapın,
- 7) Mevcut şirketleri canlandırmak için şirket sahipliğinin transferini sağlayın,
- 8) Gelişmekte olan ülkelerde özel sermaye piyasaları geliştirin.

Avrupa Birliği Politikaları

1998 Yılında Avrupa Birliği, *Risk Sermayesi Eylem Planı*'ni²⁴⁴ (*Risk Capital Action Plan- RCAP*) oluşturmuştur. 5 Yıllık bu Plan çerçevesinde ABD ile kıyaslama yapmak suretiyle risk sermayesinin kullanımı yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. AB, ayrıca hazırlattığı ve kıyaslama yönteminin kullandığı ekonomi raporları ile de düzenli olarak risk sermaye yatırımlarını takip etmeye başlamıştır. Daha sonra Risk Sermayesi Eylem Planı'nda yer alan ana maddeler 2003 yılında *AB Finansal Hizmetler Eylem Planı (EU's Financial Services Action Plan - FSAP)* içerisinde uyumlaştırılmıştır.²⁴⁵ 1998 Yılında hazırlanan Risk Sermayesi Eylem Planı'nda risk sermayesi yatırımlarının artırılması için gereken yasal düzenlemelerin ve piyasa ile ilgili düzenlemelerin yapılacağı, teknik engellerin kaldırılacağı ve vergi mevzuatının gözden geçirileceği belirtilmektedir. Bu Plan uygulanmaya başladıktan sonra AB risk sermayesi yatırımlarının gelişme düzeyini takip etmeye başlamış ve her yıl yayınladığı raporlar ve basın açıklamaları ile rakamsal verileri duyurmuştur. Risk

²⁴⁴ http://ec.europa.eu/internal_market/securities/docs/risk_capital/risk_cap_act_plan_en.pdf, (Erişim Tarihi:18/08/2009)

²⁴⁵ http://ec.europa.eu/economy_finance/financial_operation_instruments/financing_investment69_en.htm, (Erişim Tarihi:18/08/2009)

Sermayesi Eylem Planı'nın 5. ve son yılı olan 2003 yılında AB, son gelişme raporunu yayınlamıştır. Bu raporda Avrupa'nın risk sermayesi yatırımlarında geldiği son durum açıklanmıştır:²⁴⁶

- Riskli satın almalar 2001 yılından 2002 yılına %57 oranında artış göstermiştir
- 2002 Yılında Avrupa'nın risk satın alması 16,8 milyar Euro tutarına ulaşmıştır
- 2002 Yılında Amerika'nın risk sermayesi yatırımları Avrupa'nın üç katı seviyesindedir
- 2003 Yılına gelindiğinde bu seviyenin iki katına gerilemesi sağlanmıştır
- Risk sermayesi yatırımlarının artmasıyla istihdam artmıştır
- AB ve üye devletlerin modernleşme süreci başlatılmıştır ve bu süreç devam ettirilecektir
- Kuruluş aşamasında risk sermayesi yatırımlarının kullanımı artmıştır
- İleri teknoloji gerektiren yatırımlarda risk sermayesinin kullanımı artmıştır
- Modern ve esnek yasal düzenlemelerin yapılması en önemli politik önceliktir
- Yeni şirketlere sermaye piyasaları açılması için düzenlemeler başlatılmıştır
- Risk sermayesi sistemine uyumlu bir vergi sistemi kurulması gerekmektedir
- Girişimcilik, inovasyon ve Ar-Ge faaliyetleri ile ilgili çalışmalar sürdürülmektedir
- Risk sermayesi yatırımlarına destek sağlamak amacıyla Avrupa Yatırım Fonu (*European Investment Fund* - EIF) kurulmuştur
- AB, 2000-2006 yılları için 1,4 milyar Euro tutarında risk ve garanti fonu ayırmıştır.

AB'nin 2003 yılından sonra yapacakları raporda belirtilmektedir:

- Risk sermayesi yatırımlarının artırılması için gerekli olan çalışmalar sürdürülecektir,
- Vergi sistemi düzenlenecek ve teşvik edici vergi indirimleri uygulanacaktır,
- Gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır,
- Risk sermayesinin kullanımını artırmak için yeni finansman fonları oluşturulacaktır.

²⁴⁶<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/03/1506&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>, (Erişim Tarihi:18/08/2009)

2007 yılı itibariyle risk sermayesi yatırımları %5 artarak yılın ilk çeyreğinde 1,14 milyar Euroya ulaşmıştır. Ancak 2007 yılında da Avrupa, ABD'nin gerisinde kalmıştır. AB Komisyonu, 2008 yılında risk sermayesi yatırımlarının sınır ötesi kullanılması ve KOBİ'lerin bu yatırımlardan yararlandırılmasına yönelik bir teklif sunmuştur. Komisyon, risk sermayesinin istihdamın ve Ar-Ge çalışmalarının artırılması üzerinde çok büyük payı olduğu belirtilen bir basın açıklaması yaparak; bu yatırımların çevre ve teknolojinin gelişimine de katkı sağladığını ifade etmiştir. 2000-2004 Yılları arasında risk sermayesi yatırımlarını kullanan şirketlerin istihdamı % 60 artırmış ve bu şirketlerin yaptığı Ar-Ge çalışmaları neticesinde bu alanda yapılan harcamalar da % 45 artmıştır. AB, Avrupa Yatırım Fonu (*European Investment Fund – EIF*) ve Avrupa Yatırım Bankası Grubu (*European Investment Bank Group – EIB Group*) aracılığıyla risk sermayesi yatırımlarına finansman sağlamakta ve bu projelerde çeşitli vergi indirimleri uygulamaktadır.

ERT'nin; risk sermayesi yatırımlarının teşvik edilmesi, risk alma kültürünün geliştirilmesi, yasal düzenlemelerin modernleştirilmesi, yeni şirketler için sermaye piyasaları kurulması, risk sermayesi için finansal fonlar oluşturulması, bu yatırımlara özel vergi teşvikleri sağlanması ve özellikle kuruluş aşamasında risk sermayesi kullanımının sağlanması ile ilgili taleplerinin AB politikalarında yer bulduğu görülmektedir.

a.5. Eğitim

AB'nin eğitimi destekleyici rolü 1957 Roma Anlaşması ve 1992 Maastricht Anlaşması'na dayanmaktadır. Ancak ERT, AB'nin eğitim alanında bulunduğu noktayı yeterli bulmamaktadır. Fen, matematik ve teknoloji alanında Avrupa'nın Amerika ve Japonya'nın çok gerisinde kaldığını düşünmektedir. ERT'ye göre eğitim Avrupa'nın büyüme ve rekabet gücünün artırılması hedeflerinin çok önemli bir aracıdır ve eğitim sisteminin acil olarak yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. ERT'nin eğitim faaliyetleri Eğitim Çalışma Grubu tarafından yürütülmüş ve bu konuda iki raporu yayınlanmıştır:

- Avrupalılar için Eğitim: Öğrenen Topluma Doğru Raporu (Mart 1997)²⁴⁷ ve
- Bilgiye Yatırım Yapmak: Teknolojinin Avrupa Ekonomisine Entegrasyonu Raporu (Şubat 1997).²⁴⁸

²⁴⁷ “Avrupalılar için Eğitim: Öğrenen Topluma Doğru Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0061.pdf>, (Erişim Tarihi: 17/08/2009)

ERT'ye göre eğitim sistemi;

- 1) Okul öncesi (kreşler ve anaokulları)
- 2) Temel okul eğitimi (9-10 yaş)
- 3) Genel okul eğitimi (Ortaöğrenimin tamamlanması)
- 4) Yüksek öğrenim (Üniversite ve teknik okul)
- 5) Yetişkin eğitimi (Ömür boyu eğitimin benimsenmesi 25-64 yaş) şeklinde olmalıdır.

Okullarda bilgisayar ve çoklu ortam donanımı sağlanmalı ve eğitimde etkin bir şekilde kullanılmalıdır. Eğitim kalitesi izlenmeli ve kontrol edilmelidir. İş dünyası ve okullar arasında ortaklıklar kurulmalı, eğitim öğrencileri gerçek hayata alıştırarak nitelikte olmalıdır. Matematik, fen ve teknolojiye özellikle önem verilmeli, üye ülkeler eğitimin geliştirilmesine destek olmalı ve gayrisafi yurtiçi hâsıladan eğitim için pay ayırmalıdır. “Öğrenen toplum” yaratılmalı ve bu konuda ERT şirketleri örnek alınmalıdır. AB de toplum da değişime sanayi gibi çabuk ayak uydurmayı öğrenmelidir. Raporlarda; Japonya'nın 1990 yılında iletişim ve bilgi teknolojilerine dayanan bir eğitime geçmeyi başardığı, ABD'nin ise 1996 yılında eğitim sisteminin geliştirilmesi için bir program hazırladığı ve 5 yıl için 2 milyar Dolar bütçe ayırdığı belirtilmektedir. ERT'ye göre ABD ve Japonya'nın eğitime verdikleri önem ekonomilerinin olumlu yönde etkilemiştir. Oysa Avrupa bu dönüşümü gerçekleştirememiştir. ERT, iletişim ve bilgi teknolojilerine dayanan bir eğitim sisteminin ömür boyu benimsenmesinin Avrupa ekonomisini olumlu yönde etkileyeceğini belirtmekte ve Avrupa'daki eğitim sisteminin yazılım, donanım, ağ ve teknolojik sistemlerle desteklenmesini, öğrencilerin, eğitimcilerin ve toplumun eğitimin Avrupa'nın geleceği için ne kadar önemli olduğunu bilincine varmaları gerektiğini hatırlatmaktadır. ERT, düzenlediği seminerler ve okullarla yürüttüğü ortak çalışmalar ile de eğitim konusunda duyarlılık yaratmaya çalışmaktadır.

Avrupa Birliği Politikaları

AB'nin eğitim ile ilgili faaliyetleri “Eğitim ve Öğrenim” başlığı altında yürütülmektedir. Birliğin 1997 yılından sonra benimsediği eğitim politikalarında ERT'nin izlerini görmek mümkündür. AB, küçük yaşta başlayan, her yaşta öğrenime

²⁴⁸ “Bilgiye Yatırım Yapmak: Teknolojinin Avrupa Ekonomisine Entegrasyonu Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0114.pdf>, (Erişim Tarihi: 17/08/2009)

fırsat veren ve ömür boyu süren kaliteli bir eğitimi desteklemektedir. AB, yaratıcılığı ve inovasyonu teşvik eden girişimcilik kültürüne dayalı bir eğitim sistemine dönüşümü gerçekleştirmek için çalışmaktadır. Birlik, ulusal hükümetler ile işbirliği yaparak çeşitli fonlar oluşturmuştur. Bu fonlar aracılığıyla öğrencilere burs imkânı sağlamaktadır. Bu fonların kullanım şekillerinde (Jean Monnet hariç) ERT'nin okul öncesinden başlayıp ömür boyu eğitime kadar uzanan eğitim zincirini görmek mümkündür. Bu fonlar; Comenius (temel okul eğitimi için), Leonardo da Vinci (mesleki eğitim için), Erasmus (yüksek öğrenim için), Grundtvig (yetişkin eğitimi için) ve Jean Monnet (Avrupa entegrasyonu için) fonlarıdır.²⁴⁹ Ayrıca AB, Avrupa'daki tüm ülkeleri kapsayacak şekilde yüksek öğrenimin modernleştirilmesi amacıyla *Tempus Programı'nı* yürütmektedir. 2008 Yılında dördüncüsü başlayan Programın yıllık bütçesi 50 milyon Euro'dur.²⁵⁰

AB, eğitimdeki dönüşümü gerçekleştirmek için bazı organizasyonlar ve ağlar oluşturmuştur. Mesleki Eğitimin Geliştirilmesi için Avrupa Merkezi (*European Centre for the Development of Vocational Training - CEDEFOP*), Avrupa'daki Eğitim üzerine Enformasyon Ağı (*The Information Network on Education in Europe - EURYDICE*), Avrupa Eğitim Kurumu (*European Training Foundation - ETF*) ve Ömür Boyu Eğitim Araştırmaları Merkezi (*Centre for Research on Lifelong Learning - CRELL*) bu organizasyonlardandır.²⁵¹ ERT'nin önerileri arasında yer alan ve AB tarafından eğitim için oluşturulan ağlar ise; Ekonomi Eğitimi için Avrupa Uzmanları Ağı (*Network of European Experts on Economics of Education – EENEE*) ve Sosyal Bilimler Eğitim ve Öğrenimi için Uzmanlar Ağı (*Network of experts in Social Sciences of Education and Training - NESSE*) ağlarıdır.²⁵²

AB Komisyonu ve Bakanlar Konseyi 2004 yılından başlayarak eğitimin düzenli izlenmesi ve raporlanması çalışmalarına başlamıştır. Kıyaslamaya dayanan bu raporlar Komisyon ve Konseyi'nin ortak raporu şeklinde 2004, 2006 ve 2008 yıllarında yayınlanmıştır. 25-26 Mart 2010'da yapılan son Zirve Toplantısında eğitim

²⁴⁹http://ec.europa.eu/education/more-information/moreinformation290_en.htm, (Erişim Tarihi:17/08/2009)

²⁵⁰http://ec.europa.eu/education/external-relation-programmes/doc70_en.htm, (Erişim Tarihi:17/08/2009)

²⁵¹http://ec.europa.eu/education/more-information/moreinformation290_en.htm, (Erişim Tarihi:17/08/2009)

²⁵²http://ec.europa.eu/education/more-information/moreinformation290_en.htm, (Erişim Tarihi:17/08/2009)

düzeylerinin iyileştirilmesi, yükseköğretimi tamamlayanların oranının artırılması kararlaştırılmıştır.²⁵³ Böylece ERT'nin kaliteli bir eğitim zinciri talebi çerçevesinde fonlar ayrılması, organizasyonlar ve iletişim ağları kurulması yönündeki talepleri AB tarafından gerçekleştirilmiştir. Aynı şekilde ulusal hükümetlerin eğitim için bütçe ayırmaları, eğitim kalitesinin izlenmesi ve raporlanması da AB tarafından uygulamaya konulmuştur.

a.6. Yönetişim

ERT, Avrupa Birliği içerisinde karar alma süreçlerinin daha etkin hale getirilmesini talep etmektedir. ERT'ye göre sadece karar alma süreçleri değil genel olarak Birliğin yönetilme şeklinde de sıkıntılar bulunmaktadır. ERT, rekabet gücü yüksek ve bilgiye dayalı bir Avrupa Birliği için Avrupa Birliği'nin yönetim ile ilgili çalışmalarda bulunması gerektiğini ifade etmektedir. ERT'nin yönetim konusunda yayınladığı iki raporu bulunmaktadır:

- Avrupa Birliği Yönetişimi Tartışma Raporu (Mayıs 2002)²⁵⁴ ve
- Avrupa Yönetişimi: Daha Çok Rekabet Gücü İçin Raporu (Kasım 2002)²⁵⁵.

ERT'ye göre; AB Komisyonu'nun rolü ve gücü yeniden tanımlanmalıdır, AB Bakanlar Konseyi'nin daha etkin çalışması sağlanmalıdır, Avrupa Parlamentosu'nun rolü tartışılmalıdır, Avrupa Birliği ve üye ülkeler arasındaki güç dağılımı gözden geçirilmelidir ve Avrupa Birliği'nin ekonomik yönetimi geliştirilmelidir. AB Komisyonu; Tek Pazar'ın koruyucusu olmalıdır, Avrupa'nın önceliklerini ortaya koymalıdır, AB politikalarının uygulanmasını ve izlenmesini sağlamalıdır, dış ekonomik ilişkilerde Birlik ve üye devletleri temsil etmelidir ve rekabet gücünü yükseltecek politikalar izlemelidir. AB Bakanlar Konseyi; Konsey'de düzenli işleyen bir hiyerarşi oluşturulmalıdır, oylamalarda kaliteli çoğunluk sistemi getirilmeli ve tüm politik kararlarda bu sistem uygulanmalıdır, açık ve şeffaf yasal düzenlemeler yapılmalıdır ve orta ve uzun dönemli hedefler oluşturmalıdır. Avrupa Parlamentosu; ulusal parlamentolar ile işbirliğini güçlendirmelidir, yeni kuruluşlar oluşturmaktan kaçınmalı, eskilerin işlerliğini artırmalıdır, karar alma süreçlerini basitleştirmelidir ve

²⁵³ <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/AB/sanayisektorDb/abzirve.pdf>, (Erişim Tarihi: 30/06/2010)

²⁵⁴ “Avrupa Birliği Yönetişimi Tartışma Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0053.pdf>, (Erişim Tarihi: 14/08/2009)

²⁵⁵ “Avrupa Yönetişimi: Daha Çok Rekabet Gücü İçin - Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0054.pdf>, (Erişim Tarihi: 14/08/2009)

yasama sistemini etkinleştirmelidir. Birlik ve üye ülkeler arasındaki güç dağılımı için; yeni gelişmelere ayak uydurulmasını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır, güç dağılımı detayları ile ortaya konmamalı, bu konuda esnek davranılmalıdır, mevcut görev ayrımı açık bir şekilde deklare edilmelidir ve Tek Pazar için işbirliği yapılmalıdır. Avrupa Birliği'nin ekonomik yönetiminin geliştirilmesi için; maliye ve para politikaları gözden geçirilmelidir, AB içinde kalan bölge (Eurozone) için çeşitli kriz politikaları oluşturulmalıdır, bu bölgede yapılacak tüm düzenlemeler paylaşılmalıdır, büyümeye ve rekabet gücünün artırılmasına odaklanılmalıdır ve uzun dönemli ve sürdürülebilir politikalar benimsenmelidir.

Avrupa Birliği Politikaları

AB, yönetim ile ilgili politikalarını “Yönetişim” başlığı altında takip etmektedir.²⁵⁶ 2001 Yılında yayınlanan *Avrupa Yönetişimi* adlı Beyaz Rapor'da; AB içerisinde daha sistematik bir diyalog geliştirilmesi, esnekliğin sağlanması, AB politikalarının standartlaştırılması, yasal düzenlemelerin iyileştirilmesi ve basitleştirilmesi, ulusal ve uluslararası diyalogun geliştirilmesi, Komisyonun dış ilişkilerini güçlendirmesi ve uzun dönemli politikalar uygulanması gerekliliği belirtilmektedir.²⁵⁷ 2002 Yılında belirlenen *Avrupa Yönetişimi: Yasamanın İyileştirilmesi Stratejisi* ile yasal düzenlemelerle ilgili Beyaz Raporda yapılması planlanan basitleştirme, etkin yasama, düzenlemelerin basitleştirilmesi ve esneklik sağlayan düzenlemelerin yapılması ile ilgili yapılması gerekenler belirtilmektedir.²⁵⁸ 2002 Yılında Komisyon, ‘Yerel Hükümetlerle Sürdürülen Sistemik Politik Diyalog’ adı altında bir çalışma raporu hazırlayarak AB ve ulusal hükümetlerin uyumlu, verimli ve sistematik bir şekilde çalışabilmeleri için çalışma koşullarını belirlemiştir. Çalışma ile ulusal hükümetlerin tüm görüşlerini Komisyona iletebilmeleri amaçlanmaktadır.²⁵⁹ Aynı yıl yayınlanan ‘Yasal Çerçeveyi Basitleştirmek ve Geliştirmek’ adlı eylem planında organların yapması gerekenler sıralanmıştır.²⁶⁰ Bu Plana göre AB Komisyonu'nun;

²⁵⁶ http://ec.europa.eu/governance/governance/index_en.htm, (Erişim Tarihi: 20/08/2009)

²⁵⁷ “COM(2001) 428 Sayılı Avrupa Yönetişimi”, Beyaz Rapor, Bkz.: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0428en01.pdf, (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

²⁵⁸ “COM(2002) 275 Sayılı Avrupa Yönetişimi: Yasamanın İyileştirilmesi Stratejisi”, Bkz.: http://europa.eu/eur-lex/en/com/cnc/2002/com2002_0275en01.pdf, (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

²⁵⁹ “Yerel Hükümetlerle Sürdürülen Sistemik Politik Diyalog”, AB Komisyonu Çalışma Raporu, Bkz.: http://ec.europa.eu/regional_policy/consultation/permanentdialogue_en.pdf, (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

²⁶⁰ “COM(2002) 278 Sayılı Yasal Çerçeveyi Basitleştirmek ve Geliştirmek”, Eylem Planı, Bkz.: http://europa.eu/eur-lex/en/com/cnc/2002/com2002_0278en01.pdf, (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

yasama tekliflerinin kalitesini artırması, yasal düzenlemelerin uyumu ve uygulanmasını takip etmesi, basit ve verimli yasal düzenlemelerin uygulanması için koordinatörlük yapması gerektiği belirtilmektedir. Plana göre AB Bakanlar Konseyi, AB mevzuatının azaltılması ve basitleştirilmesini, yeni uyumlaştırılacak mevzuatın kalitesinin artırılmasını sağlamalıdır. Üye devletlerin ise; kendi yasalarını gözden geçirmeleri, gerekli uyum çalışmalarını zamanında tamamlamaları ve AB çatısı altında olmanın gereklerini yerine getirmeleri gerektiği Planda belirtilmektedir. 2003 Yılında yayınlanan *Yönetişim ve Gelişme Stratejisi*'nde;²⁶¹ Birlik içerisinde politik diyalog ve işbirlikleri geliştirilmesi, AB ve üye ülkelerin işbirliği içerisinde çalışmaları, politikaların kalitesinin izlenmesi ve değerlendirilmesi ve Birlik politikalarının her ülkenin durumu göz önüne alınarak belirlenmesi karara bağlanmaktadır.

AB, 31 Temmuz 2007 tarihinden itibaren yönetim ile ilgili politikaları Lizbon Anlaşması çerçevesinde takip etmeye başlamıştır. Lizbon Anlaşmasında;²⁶²

- Avrupa Parlamentosunun rolünün güçlendirilmesi ve yasama faaliyetlerinde Avrupa Konseyi'ne eşdeğer bir görev üstlenmesi,
- Ulusal parlamentoların Avrupa Parlamentosu'na ve AB'ye daha çok dâhil edilmeleri,
- Üye devletler ve AB arasındaki ilişkilerin açıkça belirlenmesi,
- Karar almanın etkili, verimli ve hızlı hale getirilmesi,
- Oylamada kaliteli çoğunluk sisteminin benimsenmesi,
- Uzun dönemli ve belirli bir çerçevede çalışılması (Örneğin Avrupa Konseyi Başkanının iki buçuk seneliğine seçilmesi),
- Dış ilişkilerin daha güçlü politikalarla yürütülmesi,
- Daha güçlü dış politikalar için AB Komisyon başkanının etkisinin artırılması,
- Dünya ile ilişkilerde AB'nin müzakere gücünün artırılması ve daha etkili politikalar yürütülmesi için AB'nin tek yasal kimlikle hareket etmesi planlanmıştır.

²⁶¹ "COM(2003) 615 Sayılı Yönetişim ve Gelişme Stratejisi", Bkz.: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0428en01.pdf, (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

²⁶² http://europa.eu/lisbon_treaty/index_en.htm, (Erişim Tarihi: 20/08/2009)

1 Aralık 2009 itibariyle yürürlüğe giren anlaşma ERT'nin istediği gibi karar mekanizmaları daha etkin, yönetişimi daha güçlü tek kimlikli AB için zemin hazırlamıştır.

a.7. Fikri Mülkiyet Hakları

Fikri mülkiyet hakları, marka, patent, endüstriyel tasarım, coğrafi işaret, teknik bilgi (know-how), eser, yapım ve yayın gibi şekillerde ortaya çıkan her türlü fikri ürün üzerindeki haklardır. Fikri mülkiyet haklarını koruma sistemi, ortaya konulan bir yaratı ya da farklı bir eserin bunu üreten kişiye ait olduğunu güvence altına alınmasını sağlamakla birlikte, eseri üreten kişinin bunu sahiplenmesini ve sonuç olarak ta kişinin bundan ticari açıdan yararlanmasını mümkün kılar.²⁶³ ERT'nin özellikle fikri mülkiyet hakları ile ilgili çalışmaları;

- Avrupa'nın Meydan Okuması Mesajı (Mart 2003)²⁶⁴ ve
- ERT Üyesi Şirketlerin Avrupa'nın Ekonomik Büyüme ve İstihdamına Katkıları Raporudur (Mayıs 2008).²⁶⁵

Bu iki raporda da ERT, Lizbon hedefleri içerisinde yer alan fikri mülkiyet hakları ile ilgili yasal düzenlemelerin yapılması gerektiğini belirtmekte ve bu düzenlemenin bu hakların korunmasını artıracak şekilde olması gerektiğini hatırlatmaktadır. ERT'ye göre gerekçesiz yapılmış olan tüm düzenlemeler planlı bir şekilde azaltılmalı ve yeni ürün ve teknolojilerin geliştirilmesinin önü açılmalıdır.

Avrupa Birliği Politikaları

Avrupa Birliği, DTÖ'nün *Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması'nı* (*Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights -TRIPs*) kabul etmiştir ve değişen ticari koşullar çerçevesinde fikri mülkiyet haklarının korunması ve koruma mekanizmalarının artırılması ile ilgili DTÖ nezdinde çalışmalarını sürdürmektedir. AB, fikri mülkiyet haklarının korunması konusunu yaptığı ikili anlaşmalara taşımakta ve gelişmekte olan ülkeler ile fikri mülkiyet haklarının korunması ile ilgili teknik işbirliği programları yürütmektedir. Bu programlara Avrupa sanayii de dahil edilmektedir. AB, üzerinde çalışılmakta olan *Sahteciliğe*

²⁶³ “Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları Kavramlarına Genel Bir Bakış ile TRIPs Anlaşması Modeli ve Fisaum”, Bkz.: http://paribus.tr.googlepages.com/f_uzun.doc, (Erişim Tarihi:03/08/2009)

²⁶⁴ “Avrupa'nın Meydan Okuması (Mart 2003)”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0099.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

²⁶⁵ “ERT Üyesi Şirketlerin Avrupa'nın Ekonomik Büyüme ve İstihdamına Katkıları Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01678.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

Karşı Ticaret Anlaşması (Anti-Counterfeiting Trade Agreement – ACTA) ile ilgili çalışmalarını sürdürmekte ve anlaşmanın hazırlanmasına öncülük etmektedir. Anlaşmanın 2010 yılında yürürlüğe girmesi planlanmaktadır.²⁶⁶ Avrupa Birliği, fikri mülkiyet hakları ile ilgili araştırmaların yapılmasını teşvik etmekte, teknoloji transferi ile ilgili düzenlemeler yapmakta ve fikri mülkiyetin özellikle önemli olduğu ilaç sektöründe lisans ve satış faaliyetleri için koruma mekanizmaları geliştirmektedir.

Lizbon Stratejisi ve Lizbon Anlaşması, AB politikalarının ERT tarafından yönlendirildiğini açıkça ortaya koymaktadır. Lizbon Stratejisindeki hedeflere ulaşılmamış olsa dahi, ERT'nin öncelikleri ve amaca ulaşmak için gösterdiği yolların AB Komisyonu ve AB Bakanlar Konseyi tarafından dikkate alındığı, seneler içerisinde geliştirilen hedefler ve Yenilenmiş Lizbon Stratejisinin öncelikli eylem alanlarında açıkça görülmektedir. Lizbon hedefleri ERT'nin kılavuzluğu ile güncellenmektedir. Aynı etki Lizbon Anlaşmasında da görülmektedir. ERT, Avrupa'nın ve Avrupa sanayiinin rekabet gücünün artırılması amacıyla Lizbon hedeflerini takip etmektedir. Rekabet gücünün artırılması amacının ardında ERT'nin başka amaçları da yer almaktadır.

ERT, 1989 yılının sonlarından itibaren eğitim sisteminin değiştirilmesi ve ömür boyu eğitimin benimsenmesini talep etmektedir. ERT, fen ve matematik ağırlıklı eğitimden uzaklaşılması, bilim adamı yetişmemesi ve eğitimde sanayi ortaklığının bulunmaması gibi konuları eğitim sisteminin sorunları olarak dile getirmektedir. AB, 1993 yılından itibaren ERT'nin önerdiği şekilde eğitim sistemini değiştirmeye başlamıştır. İş dünyası ile yürütülen ortaklıklar, teknoloji tabanlı eğitim ve internetin yaygınlaştırılması ve bilgi yerine yetenek ağırlıklı öğrenim AB eğitim sisteminin öncelikleri haline gelmiştir. ERT'nin “yaygın eğitim” yerine “ticari eğitim” sistemi eğitim sisteminin deregülasyonu ve kamu hizmetinin özelleştirilmesi sonuçlarını doğurmuştur. Yüksek öğrenime ağırlık veren bu sistem kamu modelinden uzak, politik değerlere açık ve işgücü piyasasına “işgücü” yetiştirme amacı güden bir eğitim haline gelmiştir. ERT, eğitim alanındaki kamu harcamalarının azaltılmasını ve bu kaynakların özel sektörün ihtiyaçları için kullanılmasını istemektedir. ERT'ye göre devlet özel sektörün ihtiyaçlarına uygun girişimcilik kültürü olan kişiler

²⁶⁶ http://ec.europa.eu/trade/issues/sectoral/intell_property/acta_en.htm, (Erişim Tarihi:17/08/2009)

yetiştirememektedir. Eğitim sektörünün özelleştirilmesi ve özel sektör kanalıyla özel sektörün istediği şekilde eğitim verilmesi mümkündür. Okulların özerkleşmesi hem özel sektörün istediği eğitimi vermesini sağlayacaktır hem de özerk okulların değişen piyasa koşullarına uyum sağlaması daha kolay olacaktır. Böylece eğitim sistemi esnek bir yapıya kavuşacaktır. Bunun sonucunda “ulusal diplomalar” dönemi sona erecek ve eğitim uluslararası hale gelecektir. ERT neden böyle bir eğitim sistemi arzulamaktadır? Dünya genelinde yıllık eğitim harcamalarının 2 trilyon Dolar olduğu düşünülürse, yeni pazarlar bulmakta zorlanan çokuluslu şirketler için eğitim bulunmaz bir pazardır. ERT, bu pazara ulaşmak istemektedir. ERT’nin yönlendirmeleri sonucunda ortaya çıkan yeni Avrupa eğitim programı; esnek ve rekabete açık bir piyasadır. İnsanlar sosyal ve finansal kapasitelerine göre eğitim şansına sahip olabilecektir; fakirlere ve zenginlere göre farklı okullar olacaktır. Eşit olmayan eğitim şartları beraberinde eşit olmayan gelişme düzeyini beraberinde getirecek herkesin hakkı olan eğitim alma hakkı belirli bir kitlenin himayesinde kalacaktır. Okullar bir Pazar haline gelecek, internet başta olmak üzere “eğitimin ticareti” yapılabilecektir. ERT’nin ömür boyu eğitim ile amaçladığı sistem ise yine kapitalizme hizmet etmektedir. Değişen teknoloji ve üretim teknikleri karşısında çalışanlar kendilerini sürekli geliştirmek zorunda kalacak, şirketler bu anlamda çalışanlarına destek sağlamayacaklardır. Böylece işgücü sürekli teknoloji yenilikler ve değişimlere uyum sağlayacak, sağlayamayan işsiz kalacaktır. Ömür boyu eğitim sisteminde iyi iş bulamıyorsa bu çalışanın suçu olacaktır.²⁶⁷

ERT’nin fikri mülkiyet haklarının korunması yönündeki uğraşlarının ardında ise **ilaç sektörü** yatmaktadır. İlaç sektörü çokuluslu şirketler için büyük bir pazardır. ERT şirketleri, Ar-Ge faaliyetlerinin AB tarafından desteklenmesi ile ilaç sektöründe daha çok araştırma şansı elde etmektedir. Şirketler, fikri mülkiyet haklarının korunduğu ülkelerde çalışmalarını sürdürmeyi tercih etmektedir. Üretilen ilacın patentini alan şirket dünyanın her yerinde o ilacı satma hakkına sahip olmakta ve benzeri ürünlerin üretim ve satışını engelleyebilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde üretilen bazı ilaçlar büyük şirketler tarafından patenti alınmak suretiyle ele geçirilmektedir. Böylece ilacı üreten ilk şirket ürettiği ilaç üzerinde herhangi bir hak iddia

²⁶⁷ Nico Hirtt, “Brüksel’den Lizbon’a: ERT’nin Eğitim Gündemi AB Komisyonu Tarafından Uygulamaya Konuldu”, Bkz.: <http://users.skynet.be/aped/babel/english/003Keele.html>, (Erişim Tarihi:17/08/2009)

edememektedir. Üstüne üstlük çokuluslu ilaç şirketleri bu ilaçları gelişmekte olan ülkelerde daha pahalıya satmaktadır. Çokuluslular, Afrika başta olmak üzere üçüncü dünya ülkelerinde ilaçlarını denemekte (insanları ‘kobay’ olarak kullanarak), üretmekte ve satmaktadır. ERT, Lizbon Stratejisi’nin Ar-Ge ve fikri mülkiyet hakları hedefleri ile ilaç sektörünü beslemekte, TRIPs Anlaşması ve fikri mülkiyet hukukunun geliştirilmesi ile ilaç üretimi yapan şirketlerinin kârlılıklarını garanti altına almaktadır.

2.2.2. Dünya Ticaret Örgütü ile İlişkiler

Dünya Ticaret Örgütü

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), ticaretin serbestleştirilmesi ve hükümetler arasında ticaret anlaşmaları ile ilgili müzakerelerin yapılmasına zemin sağlamak üzere kurulmuştur. DTÖ, ticari kurallar sisteminin işlenmesini sağlayan ve ticaretle ilgili sorunların tartışıldığı bir forum görevi üstlenmektedir. 23 Temmuz 2008 tarihinde DTÖ’nün üye sayısı 153, gözlemci üye sayısı 30 devlete ulaşmıştır, bu devletler katılma müzakerelerini sürdürmektedir.²⁶⁸ DTÖ tarafından ticari sistemin ilkeleri;

1. Ticarete ayrımcılığın önlenmesi
 - a. En çok kayırılan ülke ilkesi
 - b. Milli muamele ilkesi
2. Müzakereler yoluyla serbest ticaretin genişletilmesi
3. Şeffaflık ve bağlayıcı hükümler yardımıyla ticari hayatta öngörülebilirliğin sağlanması
4. Adil rekabetin sağlanması
5. Ekonomik gelişmenin desteklenmesi olarak belirlenmiştir.²⁶⁹

1 Ocak 1995 tarihinde kurulan DTÖ’nün geçmişi Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması’na (General Agreement on Tariffs and Trade-GATT) dayanmaktadır. GATT, İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünya ticaretine ivme kazandırılması amacıyla 1947 yılında imzalanan ve temel hedefi, başta gümrük vergileri ve miktar kısıtlamaları olmak üzere ticaret engellerinin kaldırılması yoluyla dünya ticaretinin serbestleştirilmesini sağlamak olan bir anlaşmadır. 1986 Yılında başlatılan Uruguay Turu ile birlikte gerçekleştirilen müzakerelerin kapsamı, ticaret engellerinin yanı sıra

²⁶⁸ http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm, (Erişim Tarihi:24/06/2009)

²⁶⁹ http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact2_e.htm, (Erişim Tarihi:24/06/2009)

hizmetler sektörü, fikri ve sınaî mülkiyet hakkı, ticareti etkileyen yatırımlar gibi farklı alanları da içerecek biçimde genişletilmiştir.²⁷⁰ GATT temel metni büyük ölçüde 1948 yılındaki halini korumuştur. Bununla birlikte temel metne, taraf olunması ihtiyari olan "çoklu anlaşmalar" biçimindeki ilaveler yapılmış ve tarifelerin daha da aşağıya çekilmesine yönelik çabalar sürdürülmüştür. Bu gelişmelerin çoğu, müzakere turları (trade rounds) olarak bilinen çok taraflı ticaret müzakereleri yoluyla sağlanmış, uluslararası ticaretin serbestleştirilmesine yönelik en önemli adımlar GATT'ın hükümleri çerçevesinde yapılan müzakere turları vasıtasıyla atılmıştır.²⁷¹ 1947 Yılından DTÖ'nün kurulduğu 1995 yılına kadar 8 müzakere turu düzenlenmiştir.²⁷² Uzun yıllar süren müzakereleri takiben 15 Aralık 1993 tarihinde sona eren Uruguay Turu ile bu alanlarda yetki GATT'ın kurumsal bir yapıya kavuşturulması ile kurulan Dünya Ticaret Örgütü'ne devredilmiştir.

DTÖ'nün en üst düzey karar organı Bakanlar Konferansıdır. Bakanlar Konferansı DTÖ Kuruluş Anlaşması uyarınca en az iki yılda bir toplanarak çalışma programını belirlemektedir. Bu çerçevede; 1. Bakanlar Konferansı Singapur'da (9-13 Aralık 1996), 2. Konferansı Cenevre'de (18-20 Mayıs 1998), 3. Konferans 1999 yılında Seattle'da (30 Kasım-3 Aralık 1999), 4. Konferans Katar'ın başkenti Doha'da (9 -14 Kasım 2001), 5. Konferans Meksika'nın Cancun kentinde (10-14 Eylül 2003), 6. Konferans Hong Kong'da (13-18 Aralık 2005)²⁷³ ve 7. Konferans Cenevre'de (2 Aralık 2009) yapılmıştır.²⁷⁴ İlk iki konferans başarılı geçmesine rağmen 3. Konferans (Seattle) hiçbir konu üzerinde görüş birliği oluşturulamaması üzerine başarısızlıkla sonuçlanmış ve bir deklarasyon metni yayımlanamamıştır. Özellikle tarım konusundaki AB ve ABD uyuşmazlığı, gündemin yüklü olması, Uruguay Turu Anlaşmalarından kaynaklanan uygulama konularındaki gelişmekte olan ülkelerin sorunlarının çözümlenememiş olması gibi nedenlerden dolayı Konferans başarısızlıkla sonuçlanmıştır. 4. Konferansta da (Doha) özellikle gelişmekte olan ülkelerin yeni taahhütler altına girmek istememeleri, tarife dışı önlemler, sübvansiyonlar ve telafi edici önlemler ile ilgili anlaşmazlıklar nedeniyle bir sonuç

²⁷⁰ <http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1120>, (Erişim Tarihi:24/06/2009)

²⁷¹ <http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/index.cfm?action=detay&yayinID=195&icerikID=294&dil=TR>, (Erişim Tarihi:24/06/2009)

²⁷² Müzakere turları Ek 6'da verilmiştir.

²⁷³ <http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/index.cfm?action=detay&yayinID=285&icerikID=385&dil=TR>, (Erişim Tarihi:25/06/2009)

²⁷⁴ http://www.wto.org/english/news_e/news09_e/mn09a_02dec09_e.htm, (Erişim Tarihi:23/06/2010)

alınamamıştır. Doha Kalkınma Gündemi Müzakerelerinin genel değerlendirmesinin yapılması, bazı konuların ise müzakere sürecine dahil edilebilmesi bakımından önemli bir platform olması beklenen 5. Konferansta (Cancun) yapılan yoğun müzakereler sonunda Doha Kalkınma gündeminde yer alan müzakere konularının esasında herhangi bir karar alınamamakla beraber, Cenevre’de teknik müzakerelerin devam etmesi kararıyla sona ermiştir. 6. Konferansta (Hong Kong) Doha Kalkınma Gündemi Müzakerelerine ilişkin yol haritası oluşturulmuştur. 7. Konferansta (Cenevre) fikri mülkiyet hakları ve bazı ticaret sorunları ile ilgili karar alınmasına rağmen Konferans, Doha Kalkınma Gündemi müzakerelerinde hiçbir ilerleme sağlayamayarak sonuçlanamamıştır.

Avrupa Sanayiciler Birliği ve DTÖ

Avrupa Sanayiciler Birliği, AB’nin ve Avrupa ekonomisinin küresel platformda rekabet gücünü korumasını ve rekabet üstünlüğü elde etmesini istemektedir. Bu nedenle DTÖ müzakerelerini yakından takip etmektedir. ERT’nin DTÖ ile ilişkileri, AB’nin ABD ile mücadelesinin de bir yansımasıdır. ERT, üyesi şirketlerinin Amerikan şirketleri karşısında, AB’nin de ABD karşısında üstün olmasını arzu etmektedir. Ticari liberalizasyonun artırılması, malların, hizmetlerin ve kişilerin serbest dolaşımının sağlanması, yatırımın artırılması, tarifelerin azaltılması, tarım sektöründe ve sanayi ürünlerinde gerekli düzenlemelerin yapılması ve adil bir rekabet ortamı yaratılması ERT için müzakerelerin en önemli başlıklarıdır. ERT’nin müzakerelerde özellikle takip ettiği üç alan tarım, sanayi ürünleri ve hizmetlerin ve kişilerin serbest dolaşımının sağlanmasıdır. ERT’ye göre Avrupa, küresel ekonomik konuları etkilemede daha başarılı olmalı, uluslararası ekonomik ilişkilerde birleşik güç olarak hareket etmeli ve ekonomik krizler karşısında daha esnek tepkiler verebilmelidir.²⁷⁵ ERT, Dünya Ticaret Örgütü ile ortak çalışmasını 1988-1992 yılları arasında ERT’nin başkanlığını yürüten Philips’in yöneticisi Wisse Dekker döneminde başlatmıştır. ERT Uruguay Turu esnasında gerekli çalışmaları yürütmek üzere *Ticaret ve Yatırım Grubunu* kurmuştur. Bu Grubun görevini 1998 yılında kurulan *Dış Ekonomik İlişkiler Çalışma Grubu* üstlenmiştir. ERT, DTÖ müzakerelerinde AB Komisyonu başta olmak üzere AB üyesi ülkeler, DTÖ üyesi ülkeler ve bu ülkelerin devlet başkanları ile hükümetlerini etkilemeye çalışmaktadır.

²⁷⁵“**Dış Ekonomik İlişkiler**”, ERT-İlginç Noktalar (1983-2003) Raporu- Gerhard Cromme Bölümü (2001-2005), Bkz.: http://www.ert.be/pdf/gerhard_cromme.pdf, (Erişim Tarihi:25/06/2009)

Bu aktörler ile görüşmelerde bulunmakta, işbirlikleri oluşturmaya çalışmakta, ülke başkanlarını ziyaret etmektedir. ERT, DTÖ müzakereleri ile ilgili birçok basın açıklaması yapmış ve karar aktörlerine mektuplar göndermiştir. ERT, her ne kadar bu çabalarının küresel ekonominin geleceği, küresel gelirin artırılması, tedarikçi, üretici ve tüketicilerin çıkarları ve gelişmekte olan ülkelerin dünya pazarına daha etkin katılımının sağlanması için olduğunu belirtse de asıl amacı Avrupa sanayiinin rekabet gücünün artırılması ve daha geniş pazarlara daha iyi imkânlarla ulaşabilme arzusudur. ERT, AB'nin, DTÖ çalışmalarında, Avrupa ekonomisinin çıkarlarını korumak zorunda olduğunu düşünmekte ve müzakerelerin Avrupa sanayiinin istekleri doğrultusunda yönlendirilmesi için AB'den liderlik beklemektedir. ERT, Doha sonuçlanmazsa küresel ekonominin zarar göreceği, DTÖ'ye katılmak isteyen ve yeni katılan ülkelerin bu süreç nedeniyle üyelikten vazgeçebilecekleri ve müzakerelerin tamamlanmamasının gelişmekte olan ülkelerin elde edeceği imkânları engelleyeceği gerekçeleri ile zamanın daraldığını söylemekte ve AB Komisyonu'na baskı yapmaktadır. ERT'nin DTÖ ile ilişkileri 1988 yılının kasım ayında GATT ziyareti ile başlamıştır. 1989 yılında GATT Genel Müdürü Arthur Dunkel, ERT'nin Paris'te yapılan Genel Kuruluna katılmış ve bir konuşma yapmıştır. Aynı yıl kasım ayında ERT, Amerikan yöneticileri ile bulunduğu Washington ziyareti sonrasında Trans-Atlantik işbirliğinin önemine değinmiştir.²⁷⁶ 1992-1996 yılları arasında süren Uruguay Turunda "Avrupa'nın pozisyonun güçlendirilmesini" sağlamak üzere 14 üyeden oluşan ERT heyeti Fransa Başbakanı Edouard Balladur'u ziyaret etmiştir. Bu ziyaret sonrasında GATT Genel Müdürü Peter Sutherland,²⁷⁷ müzakere turlarında ERT'nin istediği düzenlenmelerin yer almasını sağlamıştır.²⁷⁸ 1999 yılının Mart ayında Peter Sutherland başkanlığındaki ERT heyeti DTÖ'nün ilk genel müdürü Renato Ruggiero ile bir araya gelerek DTÖ'nün müzakere turları ve itirazları önleme

²⁷⁶ **"Dünya Ticareti: Uruguay Turuna Destek"**, ERT-İlginç Noktalar (1983-2003) Raporu-Wisse Dekker Bölümü (1988-1992), Bkz.: http://www.ert.be/pdf/wisse_dekker.pdf, (Erişim Tarihi:25/06/2009)

²⁷⁷ Peter Sutherland, GATT'daki görevinden ayrıldıktan sonra BP'ye geçerek ERT üyesi olmuş ve 1998 yılında kurulan Dış Ekonomik İlişkiler Çalışma Grubu'na başkanlık yapmıştır.

²⁷⁸ **"Dünya Ticareti: Uruguay Turu Sonuca Ulaşmayı Sağladı"**, ERT-İlginç Noktalar (1983-2003) Raporu-Jerome Monod Bölümü (1992-1996), http://www.ert.be/pdf/jerome_monod.pdf, (Erişim Tarihi:25/06/2009)

mekanizmaları gibi bazı çalışma koşullarını görüşmüştür.²⁷⁹ ERT, Avrupa sanayisinin geleceği için ticaretin ve yatırımların serbestleştirilmesi konularının²⁸⁰ çok önemli olduğunu DTÖ Genel Müdürü Mike Moore ve AB Komisyonunun ticaretten sorumlu üyesi Pascal Lamy'e iletmiştir. ERT, 1-3 Haziran 2003 tarihinde yapılan Evian G8 Zirvesinde bu konuların gündeme alınmasını sağlamıştır.²⁸¹ ERT, kişisel ilişkileri sıcak tutmak ve yüz yüze görüşmeler yapmak suretiyle DTÖ'den beklentilerini politika karar aktörlerine iletmektedir.

ERT, 2003-2007 yılları arasında 6 basın açıklaması yapmış ve DTÖ müzakereleri ile ilgili iş dünyasının beklentilerini duyurmuştur. Bu basın açıklamalarının bir kısmı sadece ERT imzası ile yayınlanmış bir kısmı ise UNICE ve diğer bazı birliklerin ortak açıklaması olarak sunulmuştur. Talepler aynı olmasına rağmen farklı basın açıklamaları yapılması ERT'nin taleplerinin sürekli gündemde tutulmasını ve karar aktörlerinde bu taleplerle ilgili farkındalık yaratılmasını sağlamıştır. Bu basın açıklamaları;

- ERT, UNICE, Uluslararası Ticaret Odası, Amerikan Sanayicileri Birliği, Nippon Keidanren ve Kanada Yöneticileri Konseyi ile Ortak Basın Açıklaması (20 Mayıs 2003)²⁸²
- ERT - UNICE Ortak Basın Açıklaması (21 Mayıs 2003)²⁸³
- ERT Basın Açıklaması (30 Ekim 2003)²⁸⁴
- ERT, Amerikan Sanayicileri Birliği, Nippon Keidanren ve Avusturalya, Kanada ve Meksika Yöneticileri Konseyleri ile Ortak Basın Açıklaması (6 Eylül 2005)²⁸⁵

²⁷⁹ “Dünya Ticareti: Dünya Ticaret Örgütü ile Diyalog”, ERT-İlginç Noktalar (1983-2003) Raporu-Helmut Maucher (1996-1999), Bkz.: http://www.ert.be/pdf/helmut_maucher.pdf, (Erişim Tarihi:25/06/2009)

²⁸⁰ “Ticaretin ve Yatırımların Serbestleştirilmesi: İlerlemek için İş Dünyasının Perspektifi” konu başlığı önerilmiştir.

²⁸¹ “Dünya Ticareti: Yeni Müzakere Turuna Destek”, ERT-İlginç Noktalar (1983-2003) Raporu-Morris Tabaksblat Bölümü (1999-2001), Bkz.: http://www.ert.be/pdf/morris_tabaksblat.pdf, (Erişim Tarihi:25/06/2009)

²⁸² “G8 Liderlerine”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0086.pdf>, (Erişim Tarihi:26/06/2009)

²⁸³ “İş Dünyası G8 Liderlerini Evian Zirvesini DTÖ Çok taraflı Müzakerelerini Desteklemek İçin Kullanmaya Davet Ediyor: Küresel Ekonomik Büyüme Risk Altında”, Bkz.:<http://www.ert.be/doc/0087.pdf>, (Erişim Tarihi:26/06/2009)

²⁸⁴ “Avrupa İş Dünyası Liderleri Çok Taraflı Ticaret Müzakereleri için Sürekli Desteğini Vurgular ve Gelişme Yönünde Israr Eder”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0083.pdf>, (Erişim Tarihi:26/06/2009)

²⁸⁵ “Dünya Liderleri Ekonomik Büyüme Sağlamak Üzere Güçlü Politik Liderlik Talep Ediyor”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0121.pdf>, (Erişim Tarihi:26/06/2009)

- ERT Basın Açıklaması (24 Nisan 2006) (Bu basın açıklaması Financial Times gazetesinde yayınlanmıştır)²⁸⁶
- ERT Basın Açıklamasıdır (1 Mart 2007) (Bu basın açıklaması Financial Times gazetesinde yayınlanmıştır).²⁸⁷

ERT, basın açıklamaları ile DTÖ Çok Taraflı Müzakerelerinin tamamlanmasını istediğini duyurmaktadır. Bu Müzakerelerin iş dünyası tarafından desteklendiğini belirten ERT, zamanın daraldığını hatırlatmaktadır. ERT, uluslararası iletişim kampanyaları düzenlenerek, müzakerelerin tamamlanmasından elde edilecek kazanımların hem karar aktörlerine hem kamuoyuna hatırlatılmasını önermektedir. DTÖ'nün sağlayacağı sağlıklı yatırım kuralları ve adil rekabet ortamının Avrupa sanayii tarafından çok önemsendiğini belirten ERT, AB ve DTÖ üyesi ülkelerden de bu çalışmaya sanayinin verdiği önemi vermelerini istemektedir. Özellikle AB'nin eyleme geçmesini isteyen ERT, AB'den "güçlü politik liderlik" beklediğini ifade etmektedir. ERT, Doha müzakerelerinin başarı ile sonuçlanması için dört anahtar konu üzerinde durmaktadır:

- 1) Tarım: Tarım müzakereleri ve tarım reformu konusunda kararlı olunmalıdır. İhracat teşviklerinin düzenlenmesi, tarifelerin düşürülmesi, ticarete engel teşkil edecek yerli üretime limit konulması, pazara ulaşım imkânının artırılması sübvansiyonların azaltılması ileri vadede hem ihracatçıların hem de tüketicilerin lehine olacaktır.
- 2) Sanayi Ürünleri: Sanayi ürünlerine uygulanan tarifelerin azaltılması ve sanayi ürünlerinin pazar erişiminin artırılması uzun dönemde fayda sağlayacaktır.
- 3) Hizmetler: Hizmetler küresel ekonominin gelişiminin baş unsurudur. Müzakereler hizmetlerle ilgili liberalizasyonu sağlayacak şekilde sonuçlandırılmalıdır.
- 4) Ticaretin Kolaylaştırılması: Ticaretteki geçiş maliyetlerinin düşürülmesi ekonomiye olumlu katkı sağlayacaktır.

Dünyanın önünde yatırım, istihdam, gelişme ve küresel ekonomik büyüme için çok büyük bir potansiyel vardır. Dünya Bankası rakamları ile dinamik bir ticaret

²⁸⁶ "Doha Uçuruma Yaklaştıkça İş Dünyası Korku Duymaktadır", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0144.pdf>, (Erişim Tarihi:26/06/2009)

²⁸⁷ "Bu fırsatın kaçmasına izin vermek gerçekten utanç verici olur", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01665.pdf>, (Erişim Tarihi:26/06/2009)

liberalizasyonu 2015 yılında dünya gelirinin 800 milyar Dolara ulaşmasını sağlayacaktır.²⁸⁸ Bu potansiyelin değerlendirilmesi tedarikçiler, üreticiler ve tüketiciler için daha iyi imkânlar sunulmasını sağlayacaktır. Rekabet adil hale gelecektir. Malların daha hızlı serbest dolaşımı sağlanacak, rekabet ve istihdamın artması malların tüketicilere daha ucuza ulaşmasını sağlayacaktır. ERT, bu fırsatın kayıp gitmesinin AB ve DTÖ üyesi devletler için utanç verici olacağını düşünmektedir. ERT'ye göre ilgili her taraf bu konuda duyarlı olmalıdır, bu duyarlılığı göstermemek küresel ekonominin sağlığı ve güç dağılımının eşitliğini sağlamak için sorumluluk almayı reddetmek olur. ERT'ye göre müzakerelerin tamamlanmaması DTÖ'ye üye olmak isteyen Rusya ve Vietnam gibi ülkelerin üyelikten vazgeçmelerine sebep olacaktır. Çin gibi yeni üyeler ise üyelikten beklediklerini bulamayacaklardır. Uzlaşmanın sağlanamaması halinde ülkelerin kaybı tek tek hükümetlerin karşılayamayacağı kadar büyük olacaktır. Avrupa sanayii Doha müzakerelerini desteklemeye devam edecektir. ERT'ye göre AB Komisyonu ve AB üyesi ülkeler müzakerelerin sonucunda Avrupa sanayiinin kazancının çok büyük olacağını bilmeli ve buna göre davranmalıdır.

ERT, 2003 yılının Haziran ayında Amerikan Sanayicileri Birliği ile birlikte G8 Zirvesine katılacak olan AB Komisyon Başkanı ve üyelerine bir mektup²⁸⁹ göndererek Avrupa ve Amerikan sanayiinin birlikte çalışarak dünya ekonomisine katkıda bulunmasının öneminden bahsetmiş ve Cancun'da uzlaşma sağlanamaması durumunda müzakerelerin çok kritik bir hal alacağını belirtmiştir. ERT ve Amerikan Sanayicileri Birliğine göre tarım liberalizasyonu, hizmetlerin liberalizasyonu ve gümrük tarifeleri ile ilgili acil uzlaşma sağlanması gerekmektedir. Trans-Atlantik işbirliğinin sağlanması sadece ERT ve Amerikan Sanayicileri Birliği kanalıyla değil AB organlarının da çabalarıyla gerçekleşecektir. ERT, bu anlamda Komisyon'un desteğini beklemektedir.²⁹⁰ ERT, 2005 yılının Kasım ayında üyesi olan şirketlerle "*Ticari Kolaylıklar Üzerine ERT Araştırması*" adındaki bir anket çalışması yapmış ve bu anketin sonuçlarını raporlamıştır.²⁹¹ Bu anket sonuçları ile ERT Doha

²⁸⁸ "G8 Liderlerine", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0086.pdf>, (Erişim Tarihi:26/06/2009)

²⁸⁹ Bu mektup daha sonra basın açıklaması olarak da yayınlanmıştır.

²⁹⁰ "Avrupa ve Amerika İş Dünyası Yöneticileri Zirveyi Ticaret için İşbirliğine Destek Olmaya Çağırılmaktadır", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0085.pdf>, (Erişim Tarihi:26/06/2009)

²⁹¹ "Ticari Kolaylıklar Hakkında Yapılan Anket", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0135.pdf>, (Erişim Tarihi:26/06/2009)

müzakerelerinin tamamlanması için taleplerini yenilemektedir. Ankette ERT üyesi firmaların beklentileri sıralanmaktadır;

- Doha, küresel büyüme ve gelişme için çok önemli bir aşamadır,
- Bu müzakerelerin sonucunda elde edilecek kazanımlar iş dünyasına yeni fırsatlar sağlayacaktır,
- Sanayi ürünleri için pazar erişiminin artırılması, tarım reformunun gerçekleştirilmesi ve tarım sübvansiyonlarının düşürülmesi, hizmetlerin ve kişilerin serbest dolaşımı ticaretin genişlemesi için büyük öneme sahiptir,
- Teknolojik yeniliklerin sürdürülebilmesi için sınır ötesi belirginlik olması önemlidir,
- Ticaretin geliştirilmesi için hükümet kurumları arasında geleneksel prosedürlerin daha pratik hale getirilmesi gerekmektedir,
- Daha ileri seviyede bir yatırım ve genişleme için bazı ticari kolaylıkların sağlanması gerekmektedir.

Anket sonucunda ERT aşağıdaki sonuçlara dikkat çekmektedir:

- 1) Malların serbest dolaşımı sadece gelişmekte olan ülkeler için değil birçok ülke için sorun teşkil etmektedir,
- 2) Ülke sınırları dışında çalışabilmek için firmaları zorlayan birçok prosedür vardır,
- 3) DTÖ’de müzakere edilen ticari kolaylıklar sağlanırsa ERT firmaları yaklaşık %65, gelişmekte olan ülkeler yaklaşık %80 daha çok yatırım yapma şansı yakalayacaktır,
- 4) İthalat ve ihracat faaliyetlerinde hızlı davranmak önemlidir, ülkelerdeki bürokrasi hızlı çalışmakta engel oluşturmaktadır,
- 5) Ticari düzenlemeler adil değildir,
- 6) Vergi, harç gibi ödemeler firmalar üzerinde yük oluşturmaktadır,
- 7) Hükümetler ticaret ve yatırımların geliştirilmesi konusunda firmalara yardımcı olmamaktadır.

Avrupa Birliği ve DTÖ

Avrupa Birliğinin DTÖ ve Doha Kalkınma Gündemi Müzakereleri “Ticaret Konuları” adı altında takip edilmektedir. Doha’da müzakereleri devam eden konularla ilgili düzenli durum değerlendirmesi yapan AB, müzakere konularını ülke

bazında değil Birlik bazında raporlamaktadır. AB, DTÖ çalışmalarını raporlar ve sektörlere ait düzenlemeler olmak üzere iki ayrı şekilde takip etmektedir. AB Doha Kalkınma Gündemi Müzakereleri için önceliklerini; sanayi ürünleri için pazar erişimi sağlanması, tarım sektörü ile ilgili düzenlemelerin yapılması, hizmet müzakerelerinin tamamlanması ve ticaretin kolaylaştırılması için gerekli düzenlemelerin yapılması başlıkları altında toplamaktadır.²⁹² AB, uzlaşmaya varılamadığı için DTÖ'ye müzakere sürecinin gözden geçirilmesi ve çalışma sisteminde bazı değişiklikler yapılmasını önermektedir. DTÖ'nün çalışma sistemi ile ilgili AB'nin yayınladığı üç rapor bulunmaktadır :

- Avrupa Birliği ve Dünya Ticaret Örgütü-DTÖ Sisteminin İşleyişini Geliştirmek-DTÖ Faaliyetleri Üzerine AB Raporu (Ekim 2000),²⁹³
- Avrupa Birliği ve Dünya Ticaret Örgütü- Avrupa Birliği Ticaret Politikalarının Gözden Geçirilmesi Raporu (Temmuz 2000),²⁹⁴
- Avrupa Birliği ve Dünya Ticaret Örgütü- DTÖ'nün İşleyişinin Geliştirilmesi Raporu (Mart 2000).²⁹⁵

Bu raporlarda müzakerelerin başarıya ulaşması için Tek Pazarın oluşturulması ve ortak para birimine geçişte AB'nin uyguladığı sistemin uygulanması önerilmektedir. Raporlarda AB'nin uygulamakta olduğu ikili ve bölgesel anlaşmalar detayları ile verilmekte ve DTÖ'nün ikili ve bölgesel anlaşmalara zemin hazırlaması istenmektedir. Raporlarda; karar alma süreçlerinin gözden geçirilmesi, üyelerin katılımı ve bilgilendirilmeleri ile ilgili düzenlemeler yapılması, Bakanlar Konferanslarının geliştirilmesi, gelişmekte olan ülkelerin müzakerelere dahil edilmesinin uzlaşma için faydalı olacağı, müzakerelerle ilgili açık ve şeffaf olunması ve toplantıların her kesimin katılımına açık olması gerektiği belirtilmektedir. Karar alma süreçleri ile ilgili olarak; danışman gruplar kurulması, işleyişle ilgili kararların

²⁹² **“Doha Turu: Değişen Küresel Ekonomi için Kuralları Müzakere Etmek”**, Güncelleştirme Tarihi: Mart 2009, Bkz.: http://ec.europa.eu/trade/issues/newround/doha_da/index_en.htm, (Erişim Tarihi : 27/07/2009)

²⁹³ “Avrupa Birliği ve Dünya Ticaret Örgütü-DTÖ Sisteminin İşleyişini Geliştirmek-DTÖ Faaliyetleri Üzerine AB Raporu”, Ekim 2000, Bkz.: http://ec.europa.eu/trade/issues/newround/eu_wto/legis/ifwtos.htm, (Erişim Tarihi : 27/07/2009)

²⁹⁴ “Avrupa Birliği ve Dünya Ticaret Örgütü- Avrupa Birliği Ticaret Politikalarının Gözden Geçirilmesi Raporu”, Temmuz 2000, Bkz.: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2003/september/tradoc_112420.pdf, (Erişim Tarihi : 27/07/2009)

²⁹⁵ **Avrupa Birliği ve Dünya Ticaret Örgütü- DTÖ'nün İşleyişinin Geliştirilmesi Raporu**”, Mart 2000, Bkz.: http://ec.europa.eu/trade/issues/newround/eu_wto/legis/ecwto01.htm, (Erişim Tarihi : 27/07/2009)

alınabilmesi ve DTÖ Genel Müdürünün konumunun güçlendirilmesi önerilmektedir. Raporlarda; toplantılarla ilgili raporların ve faaliyet raporlarının yayınlanması ve bu raporların özellikle sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere her kesimin kullanımına açık olmasının açıklık ve şeffaflık ilkeleri açısından önemli olduğu belirtilmektedir. AB'ye göre DTÖ, sivil toplum kuruluşları ile iletişim halinde olmalı ve sivil toplum kuruluşlarının tecrübelerinden yararlanmalıdır. Raporlarda tecrübelerinden faydalanılması önerilen uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları belirtilmemekle beraber AB'nin, çokuluslu şirketleri temsil eden birlikleri müzakere sürecine dahil etmek istediği açıktır. AB'ye göre; az gelişmiş ülkelere nasıl teknik danışmanlık sağlanacağı değerlendirilmeli, müzakere süreci ile ilgili dönemsel değerlendirmeler yapılmalı ve bu değerlendirmeler üye ülkelerle raporlar yardımıyla paylaşılmalı, akademik ortaklıklar kurulmalı ve uzun dönemli destek alınmalı ve başka kurumlarla ortak çalışılmalı ve bu kurumların tecrübelerinden yararlanılmalıdır.²⁹⁶

DTÖ Müzakerelerinin Durumu

2001 yılında Katar'ın başkenti Doha'da gerçekleştirilen DTÖ 4. Bakanlar Konferansı'nda alınan kararla başlatılan Doha Kalkınma Gündemi Müzakereleri, dokuzuncu yılına girmiştir. 2006 yılı Temmuz ayında askıya alınan müzakereler 2007 yılı başında tekrar ivme kazanmıştır. Bu amaçla, 21-29 Temmuz 2008 tarihleri arasında müzakerelerin kilit konuları olan tarım ve sanayi ürünlerinde pazara giriş alanlarının ele alındığı bir Mini Bakanlar Konferansı düzenlenmiş ancak söz konusu Konferans sırasında gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler arasında belirli konulardaki görüş ayrılıkları nedeniyle herhangi bir uzlaşmaya varılmaksızın dağılmıştır. Nitekim, tarım ürünlerinde yerli üretimin korunması amacıyla ithalat vergilerinin artırılabilmesine yönelik Özel Korunma Önlemleri Mekanizması ve sanayi ürünlerinde formül yoluyla yapılması planlanan tarife indirimlerine ilave olarak sektörler bazında yapılacak indirimler noktalarında gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki yaklaşım farkları Konferans sonrası yapılan değerlendirmelerde başarısızlığın en önemli nedeni olarak ön plana çıkmıştır. Ancak genel olarak bu neticeyi, gelişmiş ülkelere tarım alanında alınan tavizler ile sanayi

²⁹⁶ “Avrupa Birliği ve Dünya Ticaret Örgütü-DTÖ Teknik Destek Planı: Resmi Olmayan Öneriler”, Şubat 2004, Bkz.: http://ec.europa.eu/trade/issues/newround/eu_wto/legis/wto_ta_plan.htm, (Erişim Tarihi : 27/07/2009)

ürünlerinde gelişmekte olan ülkelerden talep edilen tavizler arasındaki dengesizliğe bağlamak mümkündür.²⁹⁷

Dünya Ticaret Örgütü Genel Müdürü Pascal Lamy,²⁹⁸ 17 Aralık 2008 tarihinde düzenlediği Ticaret Müzakereleri Komitesi resmi toplantısında, sektörler, tarımda özel korunma önlemleri ve pamuk konularındaki müzakerelerde taraflar arasında yeterince ilerleme sağlanamadığını belirterek, bu durumda müzakerelerin en erken 2009 yılı içerisinde tamamlanmasına yoğunlaşılması gerektiğini ifade etmiştir. 21-29 Temmuz 2008 tarihleri arasında düzenlenen Mini Bakanlar Konferansında sürdürülen ileri müzakerelerde görüşülen konular,²⁹⁹ ERT'nin basın açıklamalarında sıkça tekrarladığı ve çokuluslu şirketlerin çözüm beklediği alanlar üzerinde yoğunlaşmıştır :

1) Tarife İndirimi: Gelişmiş ülkelerin tarifelerini 5 yıl içinde eşit oranlarda azaltarak ortalama %54 tarife indirimi gerçekleştirmeleri; gelişmekte olan ülkelerin ise gelişmiş ülkelere yapılacak tarife indiriminin 2/3'ünü uygulaması, ortalamada %36'lık bir indirim gerçekleştirmesi öngörülmektedir.

2) Ticareti Bozucu İç Desteklerde İndirim: Toplam ticaret bozucu iç desteklerde sağlanacak indirim oranı müzakerelerin kilit önem taşıyan konularından biridir. Kendilerinden gelişmiş ülkelerin elverişli bütçe imkanlarına bağlı olarak tarımsal üretime aktardıkları finansal kaynaklar, uluslararası tarım ürünleri ticaretini bozucu temel etmenler arasında sayılmakta ve müzakereler kapsamında bu tür destekleri yoğun olarak kullanan AB, ABD ve Japonya gibi gelişmiş ülkelerin önemli indirim gitmeleri hedeflenmektedir. Destek miktarı arttıkça üstlenilecek indirim oranının da arttığı bir formül uyarınca ticaret bozucu iç desteklerin gelişmiş ülkeler için 5 yıl, gelişmekte olan ülkeler için ise 8 yıl içinde azaltılması öngörülmektedir.

3) İhracat Sübvansiyonları: İhracat sübvansiyonlarının, Hong Kong Bakanlar Konferansı kararlarına uygun olarak gelişmiş ülkelere 2013'te sıfırlanması için bütçe payının 2010'a kadar %50 indirim tabii olması, gelişmekte olan ülkelerin ise miktar ve bütçe paylarını eşit oranlarda 2016'ya kadar sıfırlaması öngörülmektedir.

4) İhracat Kredileri: İhracat kredilerinde gelişmiş ülkeler için mevcut 180 günlük üst sınıır, gelişmekte olan ülkeler için de geçerli olması ve mevcut geri ödeme

²⁹⁷“Dünya Ticaret Örgütü Müzakerelerinde Son Durum”, Bkz.: <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/ANL/CokTarafliAnlasmaDb/yeninotson1.doc>, (Erişim Tarihi : 24/07/2009)

²⁹⁸ Pascal Lamy bu görevden önce AB Komisyonu ticaretten sorumlu üyesi olarak çalışmıştır.

²⁹⁹ “Dünya Ticaret Örgütü Müzakerelerinde Son Durum”, Bkz.: <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/ANL/CokTarafliAnlasmaDb/yeninotson1.doc>, (Erişim Tarihi : 24/07/2009)

dönemi olan 360 günden 180 güne indirilmesi için 3 yıllık bir indirim takvimi benimsenmesi önerilmiştir. Anılan takvime göre uygulama döneminin başlangıcında 360, 2. yılında 270, 4. yılında ise 180 günlük ödeme süresi geçerli olacaktır.

5) Bölgesel Ticaret Anlaşmaları (BTA) Müzakereleri: Söz konusu müzakerelerin ayrıca, BTA'ların kalkınma yönü göz önünde bulundurularak yürütülmesi öngörülmüştür. BTA'lar konusunda müzakerelerin iki ayrı koldan yürütülmesi kararlaştırılmıştır. Bir taraftan, açıklık ve yenilik getirilmesi gerekli konuların resmi görüşmeler yoluyla belirlenmesi hedeflenmiş ve bugün gelinen aşamada açıklığa kavuşturulması gereken konuların bir listesi hazırlanmıştır. Diğer taraftan müzakereler şeffaflık konusunda yoğunlaşmış ve BTA'ların şeffaflık prosedürlerine dair açık uçlu gayri resmi danışmalar tarafından yürütülmesi planlanmıştır.

6) Hizmet Ticareti Müzakereleri: Bu müzakereler ile ilgili hizmetler “Signaling” Konferansı, DTÖ Genel Müdürü Pascal Lamy başkanlığında 26 Temmuz 2008 tarihinde gerçekleştirilmiş olup, “Temmuz Paketi” kapsamında değerlendirilmiştir. Konuya ilişkin olarak Lamy tarafından 30 Temmuz 2008 tarihinde gerçekleştirilen Ticaret Müzakereleri Komitesine bir rapor sunulmuştur.³⁰⁰ Söz konusu raporda;

- Finansal hizmetler, telekomünikasyon ve ulaştırma başta olmak üzere hemen her sektöre dair üyelerin beklentilerinin dile getirildiği,
- Hizmetlere ilişkin bireysel işgücünün serbest dolaşımıyla ilintili olan maddenin ağırlıklı olarak ele alındığı,
- Pek çok üye tarafından uygulanan rejimler ile var olan taahhütlerin arasındaki uçurumun azaltılmasının öneminin vurgulandığı,
- Yerel düzenlemelerin, Hong Kong Bakanlar Konferansında sunulan takvime göre disipline edilmesi gerektiğinin altının çizildiği,
- Devletlerin piyasalardaki arz ve talebi değerlendirmek için kullandığı “ekonomik ihtiyaç testlerinin” taraflı olabileceklerinden dolayı, açıklığa kavuşturulması, azaltılması veya tümden kaldırılması gerektiğine dair görüşlerin belirtildiği,
- En az gelişmiş ülkelere yönelik hazırlanan “modaliteler” konusundaki gelişmelerin memnuniyetle karşılandığı Signaling Konferansında öne çıkan unsurlar olarak kayda geçirilmiştir.

³⁰⁰ A.k.

7) Ticaretin Kolaylaştırılması Müzakereleri: Gümrüklerde ayrımcı ve zorlaştırıcı uygulamaların önüne geçilmesi ve tacirlerin tabi oldukları prosedürlerin kolaylaştırılması yönündeki öneriler müzakerelerin ana gündemini oluşturmaktadır. GATT V. Madde kapsamında, transit geçişlerdeki ayrımcı ve zorlaştırıcı uygulamalara son verilmesi de yine müzakerelerin önemli bir boyutunu teşkil etmektedir. Gelişmekte olan ülkelere ve en az gelişmiş ülkelere yönelik teknik yardım ve kapasite artırıcı önlemler de özel ve lehte muamele hükümleri kapsamında müzakerelerin en tartışmalı konuları olarak gündemde yer almaktadır.

DTÖ ayrıca Mini Konferans sonrasında sadece çokuluslu şirketlere yönelik tarım dışı ürünlerle ilgili pazar erişimi konulu bir rapor³⁰¹ yayınlamış ve müzakere başlıklarının son durumları ile ilgili çokuluslu şirketleri bilgilendirmiştir. 2 Aralık 2009'da düzenlenen son Konferansta fikri mülkiyet hakları ve elektronik ticaretle ilgili konular görüşülmüştür. Ülkeler Doha Müzakerelerini tamamlayacaklarını deklare etmişler ancak bu Konferans da bir sonuç alınmadan tamamlanmıştır.³⁰² Uzun bir aradan sonra yapılan son Konferansın gündemi beklentileri cevaplamamıştır. Görüşülen konular daha önceki Konferanslara göre teknik detaylardan yoksun ve sınırlı kalmıştır.

Tarım, sanayi ürünleri ve hizmet sektöründeki düzenlemeler, Doha Kalkınma Gündemi müzakerelerinin sonuçlanamamasının baş nedenleridir. Sanayi ürünlerinin pazar erişiminin sağlanması, tarım sektöründe yerli üretimin ve sübvansiyonların azaltılması ve bireysel işgücünün serbest dolaşımı ile ilgili maddelerde gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler anlaşamamaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin itirazları her Bakanlar Konferansı sonrasında biraz daha azalmakta ve gelişmiş ülkeler müzakereleri istedikleri şekilde yönlendirmektedir. ERT'nin DTÖ müzakerelerinden beklentileri incelendiğinde mali sermayenin hareket alanını artırma çabaları açıkça görülmektedir. Tekrarlanan ve gündemde tutulmaya çalışılan bu talepler politika karar aktörlerine uyarıda bulunularak hatırlatılmaktadır. ERT'nin küresel ekonominin güçlenmesi, ilgili tarafların çıkarlarının korunması ve gelişmekte

³⁰¹ “Çokuluslu Şirketler için Rapor-Tarım Dışı Ürünlerle İlgili Pazar Erişimi”, Bkz.: http://www.wto.org/english/tratop_e/markacc_e/chair_texts_12aug08_e.doc, (Erişim Tarihi : 24/07/2009)

³⁰² http://www.wto.org/english/news_e/news09_e/mn09a_02dec09_e.htm, (Erişim Tarihi : 23/06/2010)

olan ülkelerin ekonomilerine katkıda bulunulması gibi söylemleri arkasında ERT ve Avrupa şirketlerinin pazarlarını ve yatırım alanını genişletme çabaları vardır. ERT, yapılacak uluslararası düzenlemelerde Avrupa'nın rekabet gücünün korunmasını sağlamaya çalışmaktadır. Avrupa sanayiinin istediği düzenlemelerin müzakerelere alınmasını sağlamak ERT'nin DTÖ ile ilişkilerinin temelini oluşturmaktadır. Doha Müzakereleri gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkelerin belli başlı maddelerde uzlaşamaması nedeniyle tamamlanamamış olmasına rağmen ERT, AB'nin ve DTÖ'nün politikalarını yönlendirmekte başarılıdır. ERT'nin görüşmeler, basın açıklamaları ve mektuplar yoluyla ilettiği konuların tamamı müzakere gündemine alınmıştır. Bu konular özellikle tarımsal yerli üretimin azaltılması, sanayi ürünlerine yönelik pazar imkânlarının artırılması, tarifelerin ve sübvansiyonların azaltılması gibi çokuluslu şirketlerin yatırım ve ticaret alanlarının iyileştirilmesine yönelik düzenlemelerdir. Müzakerelerin tamamlanması ve bu düzenlemelerin yapılması gelişmekte olan ülkeleri gelişmiş ülkeler karşısında daha da güçsüz hale getirecektir.

2.2.3. Uluslararası Muhasebe Standartlarının Kabulü

Uluslararası muhasebe standartları, şirketlerin performansını ve pazar değerini yansıtması, şirket dışındaki kullanıcılara o şirket hakkında enformasyon sağlaması açısından büyük önem taşımaktadır. ERT, mevcut standartların Amerikan şirketlerine değerlendirme üstünlüğü sağlayacağı endişesi ile bu standartların oluşumunu, kabulünü ve yeni standartların belirlenmesini takip etmektedir. ERT'ye göre şirketlerin gerçek performansını ve pazar değerini yansıtan muhasebe standartları belirlenmelidir. Bu standartlar ile kullanıcılar şirket hakkında doğru enformasyona erişebilmelidir. Uluslararası muhasebe standartları esnek, tutarlı, karşılaştırılabilir, basit, nesnel ve kıyaslama yapmaya elverişli olmalıdır. Bu standartlar her ülke için eşit değerlendirme olanağı sunmalı ve adil rekabet imkânı tanımalıdır. ERT'ye göre küresel ve yüksek kalite tabanlı standartlar oluşturulmalı ve muhasebe sistemindeki karmaşıklık ve çeşitlilik önlenmelidir.

Uluslararası Muhasebe Standartları ve AB Uygulamaları

Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (International Financial Reporting Standards- IFRS), dünya genelinde muhasebe standartlarını birbirine yakınlaştırarak, hazırlanan mali tabloların karşılaştırılmasına imkân vermeyi amaçlayan

standartlardır. Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ile mali tabloların işletmelerin mali durumunu, performansını ve nakit akımını gerçeğe en uygun şekilde yansıtarak hazırlanması amaçlanmakta olup, mali tabloları etkileyecek her işlemin doğru ve gerçeğe uygun bir biçimde yansıtılması, gerekli dipnotlara da yer verilerek bu standartlara uygun muhasebe politikalarının uygulanması ve bilginin uygun, güvenilir, karşılaştırılabilir ve anlaşılabilir olarak sunumu hedeflenmektedir. 1973-2000 yılları arasında Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (International Accounting Standards Committee - IASC) tarafından çıkarılan ve bazıları şu an yürürlükten kaldırılmış olan standartlar Uluslararası Muhasebe Standartları (IAS), 2000 yılında bu kuruluşun devamı niteliğinde kurulan Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (International Accounting Standards Board - IASB) tarafından çıkarılan standartlar ise Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS) olarak adlandırılmakta olup, toplam 41 standart yürürlükte bulunmaktadır. Standartlar ilke bazlı olup, finansal tablo hazırlayıcılarına kayda alınma, ölçüm, sunum ve dipnotlara ilişkin rehberlik etmektedir. Standartların çoğu tüm sektörlerde uygulanacak şekilde hazırlansa da, sektörlere özel olarak hazırlanan standartlar da mevcuttur.

Avrupa Birliği, 24 Mart 2000 tarihinde yapılan Lizbon Avrupa Konseyi toplantısında, AB Komisyonu tarafından hazırlanan Finansal Hizmetler Eylem Planının (Financial Services Action Plan - FSAP) 2005 yılına kadar uygulamaya geçirilmesi ve halka açık şirketlerin finansal raporlarının karşılaştırılabilir olması için gerekli adımların hızla atılmasını kararlaştırmıştır. Ayrıca AB'nin uluslararası alanda rekabet gücünü artırması için hedeflenen ortak standartların aynı zamanda uluslararası kabul görmesi ve küresel standartlar olması gereğinden hareketle, AB çapında ortak muhasebe standartları arayışı, AB standartlarının uluslararası düzeyde uygulanan standartlara doğru kaymasına neden olmuştur. 19 Temmuz 2002 tarihinde, sermaye piyasasının etkin ve verimli işlemesine yardımcı olmak üzere, uluslararası muhasebe standartlarının uygulanmasına ilişkin 1606/2002 sayılı Tüzük kabul edilmiştir. Bu düzenlemeyle, AB'de faaliyet gösteren, hisse senetleri borsada işlem gören tüm işletmelerin hazırlayacakları konsolide finansal tabloların, en geç 1.1.2005 tarihinden itibaren Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulunca yayınlanan Uluslararası Finansal Raporlama Standartları uyumlu olması benimsenmiştir.

Böylece, iç pazarda sermayenin serbest dolaşımı ilkesi daha güçlü bir şekilde uygulamaya konmuş ve Birlik içinde faaliyette bulunan şirketlerin aynı şartlarda rekabet edebilmesi hedeflenmiştir.³⁰³ Özellikle Avrupa ve Asya-Pasifik Bölgesi'nde bulunan birçok şirket 2005 yılında kendi ulusal muhasebe politikaları yerine Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarını kullanmaya başlamışlardır.

AB'nin Muhasebe Düzenlemeleri kapsamında Uluslararası Finansal Raporlama Standartları, Avrupa'daki tüm işletmeler tarafından kabul edilecektir. Kabul süreci aşağıda belirtilen aşamaları kapsamaktadır:³⁰⁴

- AB, Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarını tüm Avrupa dillerine çevirecektir,
- Avrupa Finansal Raporlama Danışman Grubu³⁰⁵ görüşlerini AB'ye bildirecektir,
- AB Komisyonu'na bağlı olan Standart Tavsiyeleri İnceleme Grubu bu görüşleri Komisyon'a bildirecektir,
- AB'nin Muhasebe Düzenleyici Komitesi bir kabul önerisinde bulunacak ve
- 27 AB Komisyonu üyesi kabul için resmi bir oylama yaparak standartların kabulünü gerçekleştirecektir.

Avrupa Sanayiciler Birliği'nin Uluslararası Muhasebe Standartları Politikaları

Avrupa Sanayiciler Birliği, uluslararası muhasebe standartlarının Avrupa'nın ve ERT üyesi şirketlerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde hazırlanmasını sağlamak üzere 2002 yılında *Uluslararası Muhasebe Standartları Çalışma Grubunu* kurmuştur. Bu çalışma grubunun görevi Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulunun çalışma programını incelemek ve yeni standartlar şekillendirilirken çalışmalara her kesimin görüşünün yansımaları sağlamaktır. ERT'nin amacı kâr/zarar hesaplarının iletişim aracı olarak kullanılması, istihdama bağlı varlıklar ve borçların uzun dönemli değeri ile şirketlerin gerçek performanslarının anlaşılmasını sağlayacak muhasebe

³⁰³ "Uluslararası Muhasebe Standartları", Bkz.: http://www.consulta.com.tr/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=47, (Erişim Tarihi : 24/07/2009)

³⁰⁴ "Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Cep Kitapçığı 2007", Bkz.: http://www.muhasabe standartlari.com/ufrs_cep_kitapciği_2007.pdf, (Erişim Tarihi : 24/07/2009), s.17.

³⁰⁵ Avrupa Finansal Raporlama Danışman Grubu, UNICE, Avrupa Muhasebeciler Federasyonu, Avrupa Sigortacılar Federasyonu, Avrupa Bankacılık Federasyonu, Avrupa Yatırım Bankaları Grubu, Avrupa Kooperatif Bankaları Birliği ve Avrupa Muhasebeciler ve Denetçiler Federasyonları tarafından 2001 yılında kurulmuştur. Bu Grup IFRS'nin uygulanması ile ilgili özel sektörün görüşlerini AB'ye bildirmekte ve 2005 yılının Kasım ayından itibaren de her bir standartta yapılan değişikliğin onaylanma durumunu belirten periyodik raporlar yayımlamaktadır.

standartlarının oluşturulmasıdır. Bu amaç için ERT, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu, Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi Vakfı ve AB Komisyonu'na mektuplar göndererek taleplerini iletmış ve talepleri ile ilgili iki rapor yayınlamıştır. ERT uluslararası arenada önerilerinin dikkate alınmasını sağlamaktadır. “Avrupa Finansal Raporlama Danışman Grubu” aracılığıyla AB Komisyonu'na görüşlerini ileten ERT, AB'yi Avrupalı şirketlerin çıkarlarını koruması yönünde uyarmakta ve AB'nin uluslararası platformda ERT'nin taleplerini iletmelerini sağlamaktadır. ERT, 2002 yılının Kasım ayında Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu başkanı David Tweedie'ye gönderdiği mektupta³⁰⁶ 1990-2000 yılları arasında yaşanan şirket iflasları ve skandallar sonucunda mevcut finansal bilgilendirmeden şüphe duyduklarını ve finansal raporları kullanacak tarafların iki temel soruya cevap almak istediklerini belirtmektedir. Bu sorular; bir işletmenin gerçek performansının ne olduğu ve bu performansın sürdürülebilirliğinin nasıl belirleneceğidir. ERT'ye göre uluslararası muhasebe standartları bu sorulara cevap verecek şekilde şirketlerin muhasebelerini yönlendirmelidir oysa mevcut standartlar bu iki soruyu cevaplamamaktadır. ERT, bilançolar şirketlerin gerçek piyasa değerini göstermediği sürece 1990-2000 yılları arasında yaşanan iflasların tekrarlanma olasılığının yüksek olduğunu belirtmekte ve muhasebe standartlarının bazı özellikleri sağlayacak şekilde geliştirilebileceğine inandıklarını ifade etmektedir. ERT, standartların tutarlı, karşılaştırılabilir, basit ve nesnel olmasını istemektedir. ERT, mektubunda, kullanıcılara uygun ve yeterli bilginin sunulduğu bir raporlama sistemi sağlanmasının gerekliliğine olan inancını belirtmekte, böylece bir şirketin gerçek performansının anlaşılabilirliğini ve kullanıcıların şirketin değeri ve bu değer in sürdürülebilirliği ile ilgili kendi değerlendirmelerini yapabileceğini ifade etmektedir. ERT'ye göre yeni standartlar oluşturulurken;

- 1) Performansın açıklıkla yansıtılabilmesi için esnekliğe önem verilmeli,
- 2) Şirketlerin pazar değerleri raporlanabilmeli,
- 3) Amerikan şirketleri ile eşit seviyede performans kıyaslaması yapılmalı (Mevcut sistemde Amerikan şirketleri ile Avrupa şirketleri arasındaki performansın adil kıyaslanmasına engel olan hisse tabanlı istihkaklar ve

³⁰⁶ “David Tweedie'ye Mektup: Finansal Raporlama”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0076.pdf>, (Erişim Tarihi : 24/07/2009)

kurum kazancı üzerinden hesaplanan vergiler (IAS 12³⁰⁷) standartları tehlike arz etmektedir,

- 4) Şirketlerin gerekli hazırlıkları yapabilmesi için IAS tanımlamaları 2003 yılında tamamlanmalıdır.

Mektubun sonunda ERT, yeni standartların oluşturulmasında önerilerinin dikkate alınacağına dair Uluslararası Muhasebe Standartları Kuruluna güvendiklerini ve istenmesi halinde ERT üyelerinin çalışmalarda memnuniyetle yer alacağını ifade etmektedir. Mektubun ekinde IAS 19 (Çalışanlara Sağlanan Faydalar), IAS 22 (Şerefiye Muhasebeleştirilmesi) ve IAS 39 (Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme) ile ilgili ERT'nin önerileri yer almaktadır.

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'na gönderilen bu mektup AB Komisyonu'na da gönderilmiştir. Mektupta özellikle IAS 39 (Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme) standardı ile performans raporlama standartlarının mevcut haliyle kullanılmasından doğacak sıkıntılar dile getirilmiştir. ERT mektupta AB Komisyonunun IAS 1'den 40'a kadar olan bölümleri ile ilgili çalışmalarını yürütürken IAS 32 (Finansal Araçlar: Dipnotlar ve Sunum) ve IAS 39'u ertelediklerini, çalışmalarını devam eden bölümlerin de önemli olduğunu ancak IAS 32 ve IAS 39'un ertelenmemesi gerektiğini belirtmektedir. ERT'ye göre IAS 39 şirketlerin gerçek değerinin ortaya konmasında çok etkili bir standarttır ve bu nedenle her ülke için adil olmak zorundadır. ERT, performans raporlamasının ise mevcut haliyle kâr/zarar hesaplarının bilançoya doğru yansımamasına sebep olacağını düşünmekte ve bu iki standart ile ilgili önerilerinin dikkate alınmasını talep etmektedir.

ERT, 2003 yılının Haziran ayında AB Komisyonu üyesi Fritz Bolkestein'a bir mektup³⁰⁸ göndererek uluslararası muhasebe standartlarının mevcut hali ile uygulanmasından duyacakları endişeyi dile getirmiştir. Avrupa Birliği'nin uluslararası muhasebe standartlarını zorunlu uygulamaya geçireceğini açıkladığı günden beri Komisyon üyelerine mektuplar gönderdiğini belirten ERT, standartların Amerikan şirketleri ile eşit seviyede değerlemeyi engelleyeceğini ve Avrupa

³⁰⁷ IAS, Uluslararası Muhasebe Standardlarını tanımlamak için kullanılan International Accounting Standardın baş harflerinden oluşan kısaltmadır.

³⁰⁸ “Komisyon Üyesi Bolkestein’a Mektup”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0071.pdf>, (Erişim Tarihi : 24/07/2009)

şirketleri aleyhine raporlama yapılmasına yol açacağını belirtmektedir. ERT bu adaletsiz uygulamaya engel olmak ve muhasebe standartları oluşturulurken özel sektörün görüşlerini AB'ye yansıtılabilmek amacıyla Avrupa Finansal Raporlama Danışman Grubunun kurulmasını desteklediklerini ve birçok ERT üyesinin bu grupta çalışmalarını sürdürdüğünü belirtmektedir.

ERT, 30 Mart 2004 tarihinde Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ile ilgili taleplerini bir rapor halinde yayınlamıştır. “ERT'nin Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ile ilgili Talepleri Raporu”na³⁰⁹ göre standartlar; Amerikan şirketleri ile eşit seviyede değerlendirilecek şekilde düzenlenmeli, kıyaslama yapmaya imkân tanımalı, karmaşıklık ve çeşitliliği önlemeli, standartların kalitesi korunmalı, IAS 32 ve IAS 39'da dile getirilen sıkıntılar eşit değerlemeyi sağlayacak şekilde giderilmelidir. ERT raporunda; IAS 32 ve IAS 39'daki gerekli düzenlemelerin yapılması için Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu ile birlikte çalışmaya hazır olduklarını ifade etmektedir. ERT'ye göre Avrupa'daki ilgili her taraf (sanayiciler, bankalar, sigortacılar ve AB Komisyonu) kabul edilebilir bir çözüm için çalışmalıdır.

7 Eylül 2004 Tarihinde ERT bir rapor³¹⁰ daha yayınlamış ve IAS 39 ve IFRS 2³¹¹ (Hisseye Dayalı Ödemeler) ile ilgili adil ve sürekli olacak bir çözüm bulunması gerektiğini belirtmiştir. ERT'ye göre bu çözüm için zaman kısıtlıdır ve çözüm bulunmazsa standartların birleştirilmesi değil çoğalmasında gündeme gelecektir. ERT, 22 Şubat 2005 yılında Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi Vakfına bir mektup³¹² göndererek önerilerinin dikkate alınmaya başladığını ancak bunun yeterli olmadığını belirtmekte ve bazı konulardaki çekincelerini dile getirmektedir:

- 1) Coğrafi dağılım kriteri standartlara yansıtılmalıdır,
- 2) Şirketlerin profesyonel geçmişleri ile ilgili kriterler güçlendirilmelidir,
- 3) Standartların oluşturulması sürecinde sürekli iletişim sağlanmalı, çalışmalar açık ve her kesime eşit yakınlıkta sürdürülmelidir,

³⁰⁹ “ERT'nin Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ile ilgili Talepleri Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0082.pdf>, (Erişim Tarihi : 24/07/2009)

³¹⁰ “Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ve Muhasebe Standartlarının Uyumlaştırılması Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0080.pdf>, (Erişim Tarihi : 24/07/2009)

³¹¹ IFRS, Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarını tanımlamak için kullanılan International Financial Reporting Standardın baş harflerinden oluşan kısaltmadır.

³¹² “Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi Vakfına Mektup-Kurumsal Yapılanma: Değişiklik için Öneriler”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0111.pdf>, (Erişim Tarihi : 24/07/2009)

4) Çalışmalar esnasında danışma gruplarından yararlanılmalıdır.

ERT, Avrupa Finansal Raporlama Danışman Grubuna tam destek verdiğini, bu Grubun görüşlerini aynen benimsediğini de belirtmektedir.

Şubat 2006'da, AB Komisyonu Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının tutarlı bir şekilde uygulanması için yuvarlak masa toplantıları başlatmıştır. Bu toplantıların ilki Mayıs 2006'da yapılmıştır. Bu toplantıların amacı bu standartların tutarlı bir şekilde uygulanmasıyla ilgili olarak ortaya çıkan ya da çıkma olasılığı olan problematik muhasebe konularını önceden belirleyerek, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu ve Uluslararası Finansal Raporlama Kurulunun dikkatine sunmaktır.³¹³ Kasım 2006'da Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının kullanımının Avrupa'daki kabul prosedürlerine yeni bir adım eklenmiştir. AB Komisyonu'nun kabul ile ilgili teklifini Düzenleyici Uygulamaları Araştırma Komitesi olarak da bilinen Avrupa Parlamento'sunun bir komitesine vermesi gerekmektedir. Mart 2007 sonuna kadar Avrupa Birliği, tüm Uluslararası Muhasebe Standartları ile Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının 1'den 7'ye kadar olan standartlarını ve Uluslararası Finansal Raporlama Kurulunun yorumlarını oylayarak kabul etmiştir. Bu oylamaya Uluslararası Finansal Raporlama Kurulunun 10, 11 ve 12'deki yorumlar ile IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardından çıkartılan (iptal edilen) bölüm dahil edilmemiştir. IAS 39'dan çıkarılan bölüm, portföy bazındaki mevduatların, faiz oranı riskinden korunma işleminde, gerçeğe uygun değer riskinden korunma (hedge) muhasebesinin kullanımına izin vermektedir.³¹⁴ Daha sonra AB Komisyonu, yürürlükte bulunan Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının tümünün konsolide edilmiş metnini 3 Kasım 2008'de kabul ederek eksik bölümlerin onayını da tamamlamıştır.³¹⁵

ERT'nin özellikle üzerinde durduğu IAS 39 standardı ile ilgili AB Komisyonu ve Avrupalı Bakanlar Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu nezdindeki temaslarını sürdürmeye devam etmişlerdir. Bu temaslar neticesinde 30 Haziran 2009 tarihinde Kurulun Başkanı David Tweedie Avrupalı Bakanlara Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulunun IAS 39'a ilişkin iyileştirmelerin yakın zaman içerisinde

³¹³ "Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Cep Kitapçığı 2007", a.g.k., s.18.

³¹⁴ A.k, s.18.

³¹⁵ "IFRS'lerin Avrupa Birliği Tarafından Onaylanma Süreci", s.6, Bkz.: http://www.tmsk.org.tr/dosyalar/yoneticiozetleri/ABde_kabul_edilen_standartlar_tablo.pdf, (Erişim Tarihi : 24/07/2009)

eksiksiz bir biçimde tamamlanacağı yönündeki görüşlerini açıklamış, Avrupalı şirketlerin standardın bu şekli ile Amerikan şirketleri ile aynı rekabet koşullarına sahip olmadıkları endişesinin bu iyileştirme ile ortadan kalkacağı ifade etmiştir. Tweedie, IAS 39 standardının gözden geçirilmesine yönelik başlattıkları geniş kapsamlı çalışmanın halen devam ettiğini; konuya ilişkin nihai taslağın verilen süre sonunda yayımlanacağını ve standardın son halinin 2009 yılı finansal tablolarına uygulanabilecek şekilde yürürlüğe girmesini öngördüklerini belirtmiştir.³¹⁶

IAS 39 ile ilgili değişikliklerin yer aldığı “Gerçek Değerin Ölçülmesi” taslak metni³¹⁷ Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu tarafından Mayıs 2009’da görüşe açılmıştır. Görüş süresi 28 Eylül 2009 tarihinde sona ermiştir. Bu taslak ile; Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının sınıflandırılması (adlandırma ve yönetim değişikliği), finansal araçlar (sınıflandırma, ölçme, finansal varlıkların değer düşüklüğü), varlık değerlendirmesinde kredi riski ve gelir vergisi gibi konular da görüşe açılmıştır.³¹⁸ ERT şirketleri ve AB Komisyonu’nun yönlendirmeleri ile % 47 oy oranı ile UMS 39 kaldırılmış ve yerine IFRS 9 (Finansal Araçlar) standardının geçmesi kabul edilmiştir. IFRS 9 ile ilgili de çekinceler bulunmakla beraber IAS yeni standart izleme, ölçme ve okuma gibi konularda IAS 39’dan daha kullanışlı bulunmuştur. IFRS 9, 11 Kasım 2009 tarihinde yayınlanmıştır ve 2013 yılından itibaren zorunlu olarak kabul edilmesi öngörülmüştür. IAS 39 değişikliğini tetikleyen temel organlardan birinin AB Komisyonu olduğu bilinmektedir. Ancak Komisyon yeni yayınlanmakta olan IFRS 9’un onaylanmasını da geciktireceğini belirtmiştir.³¹⁹ Bu geciktirme, ERT’nin IFRS 9’u da yeterli bulmamasından kaynaklanmaktadır.

Uluslararası Finansal Raporlama Standartları şirket değerlemelerinin doğru yapılabilmesi için önemlidir. Bu standartların, ekonomik parametreler, küresel ekonominin aktörleri ve tüm ülkelerin yapısal özellikleri dikkate alınarak hazırlanması gerekmektedir. ERT, esnek, tutarlı, karşılaştırılabilir, basit, nesnel ve

³¹⁶ “IASB Başkanı Tweedie, Avrupalı Bakanlara IASB’nin IAS 39’a ilişkin önceki planlarına bağlı kalacağını bildirdi”, Bkz.: [http://www.tmsk.org.tr/dosyalar/basin/Tweedie_Avrupal%C4%B1_bakanlara_UMSK\(2\).pdf](http://www.tmsk.org.tr/dosyalar/basin/Tweedie_Avrupal%C4%B1_bakanlara_UMSK(2).pdf), (Erişim Tarihi : 24/07/2009)

³¹⁷ “Taslak Metin ED/2009/5-Gerçek Değerin Ölçülmesi”, Bkz.: http://www.iasb.org/NR/rdonlyres/C4096A25_F830-401D-8E2E-9286B194798E/0/EDFairValueMeasurement_website.pdf, (Erişim Tarihi : 29/07/2009)

³¹⁸ <http://www.iasb.org/Open+to+Comment/International+Accounting+Standards+Board+--+Open+to+Comment.htm>, (Erişim Tarihi : 29/07/2009)

³¹⁹ “IFRS 9’la Tatmin Olmayan Yatırımcılar”, Bkz.: http://www.tmsk.org.tr/makaleler/Diger/IFRS_9la.pdf, (Erişim Tarihi: 17/06/2010)

her ülke için eşit değerlendirme olanağı sunan standartlar söyleminin arkasında standartların çokuluslu şirketlerin çıkarları doğrultusunda hazırlanmasını veya değiştirilmesini sağlamaktadır. ERT'nin bu standartların hazırlanması veya değiştirilmesi üzerindeki etkisi açıkça ortadadır. ERT, bu standartların belirlenmesinde doğrudan uluslararası aktörleri yönlendirmekte başarılı olamadığı noktada AB Komisyonu'nu devreye sokmaktadır. Bu anlamda Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının demokratik şartlarda tüm ülkelerin ve tüm şirketlerin çıkarları dikkate alınarak hazırlandığını söylemek mümkün değildir.

2.3. Avrupa Sanayiinin Desteklenmesi Politikaları

2.3.1. TransAvrupa Ağları Politikası

TransAvrupa Ağları (*Trans-European Networks – TENs*), Tek Pazar ile yaratılan imkânların tam anlamıyla değerlendirilmesi yönünde olan sınır ötesi ulaşım, enerji ve haberleşme altyapısının geliştirilmesi amacıyla düzenlenen bir girişimdir. Maastricht Anlaşması ile Roma Anlaşmasına eklenen 154, 155 ve 156 sayılı maddeler çerçevesinde düzenlenen TransAvrupa Ağları, bu alanlardaki altyapı çalışmalarının AB düzeyinde planlanmasını ve ulusal ağların birbirine bağlanmasını öngörmektedir. Birlik'in merkezden uzak bölgelerinin merkezi bölgelerle bütünleştirilmesini sağlaması nedeniyle AB'nin bölgesel politikalarına da katkıda bulunan TransAvrupa Ağları çerçevesinde oluşturulan projeler Yapısal Fonlar ve Uyum Fonu ödeneklerinden karşılanmaktadır. Avrupa Yatırım Bankası da bu girişimin finanse edilmesinde verdiği kredilerle önemli bir rol üstlenmektedir.³²⁰

TransAvrupa Ağları projesi tamamıyla ERT'nin önerisi ile AB politikalarında yerini bulan bir projedir. ERT'nin en önemli projelerinden olan TransAvrupa Ağları, Avrupa'da ulaşım, enerji ve telekomünikasyon altyapılarının birbirine bağlanarak güçlendirilmesini hedeflemektedir. Bu ağların birbirine bağlanması ve güçlenmesi "Avrupa Federalizmi" için önemlidir.³²¹ ERT'nin Tek Pazar Raporları ile çalışmalarını başlattığı TransAvrupa Ağları, Tek Pazarın etkin işlemesi, Avrupa sanayiinin rekabet gücünün artırılması ve Avrupa içerisindeki ticaret hacminin

³²⁰ TransAvrupa Ağları (TENs), Bkz.: <http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1138>, (Erişim Tarihi: 11.09.2009)

³²¹ Brian Denny, TransAvrupa Yol Ağları Sisteminden Kim Kazanıyor Kim kaybediyor?", Bkz.: <http://www.poptel.org.uk/against-eurofederalism/tens.html>, (Erişim Tarihi: 23/09/2009)

artırılması amaçlarına hizmet etmektedir. Avrupa altyapı imkânlarının güçlendirilmesi ERT şirketlerinin ticaret imkânlarını ve rekabet güçlerini artıracaktır. Bu nedenle ERT TransAvrupa Ağları projesini çok detaylı planlamış ve AB politika gündemine alınmasını sağlamıştır. TransAvrupa Ağları, ERT'nin en çarpıcı başarılarından biri olarak görülmektedir.³²² ERT, TransAvrupa Ağları projesini *Altyapı Çalışma Grubu* bünyesinde yürütmüş ve projelerin detaylarının oluşturulduğu iki rapor yayınlamıştır. Bu raporlardan birisi AB Komisyonu ile ortak bir çalışma sonucunda hazırlanmış ve ERT ile AB Komisyonu'nun imzasını taşımıştır. ERT, bu projeleri AB'nin gündemine aldirmek için ülke başkanları ve Avrupa Konseyi ile görüşmeler yapmış ve çalışmalarını şekillendiren çalışma gruplarında yer almıştır. ERT'nin 1984 yılından itibaren AB gündemine alınması için önerdiği Avrupa'nın altyapısının güçlendirilmesi projeleri 1993 yılında AB tarafından kabul edilmiştir. TransAvrupa Ağları; ulaşım, enerji ve telekomünikasyon başlıklarından oluşmaktadır.

Ulaşım Altyapısı

TransAvrupa Ağları'nın en önemli başlığı ulaşım"dır. TransAvrupa Ulaşım Ağları, kara, hava ve deniz ulaşımı ile ilgili altyapının geliştirilmesi, teknik destek ve enformasyon sağlanması, telekomünikasyon sistemlerinin oluşturulması ve trafik yönetimini kapsamaktadır.³²³ Ulaşım altyapısı kişilerin ve malların serbest dolaşımı için önem arz etmektedir, bu önemi nedeniyle TransAvrupa Ağları Lizbon hedefleri arasında da yer almaktadır.

ERT 1984 yılında "*Eksik Bağlantılar*"³²⁴ adında bir rapor yayınlamış ve Avrupa'nın ulaşım altyapısı ile ilgili görüş ve isteklerini ortaya koymuştur. Sağlam bir ulaşım altyapısı olmadan piyasanın verimli işlemesi, malların ve hizmetlerin AB içerisinde serbest dolaşımının sağlanmasının mümkün olmayacağını belirten ERT'ye göre AB üyesi devletlerin ulusal ulaşım altyapıları sağlamdır ancak ülkelerin bu yollarını birleştiren bağlantılar tatmin edici değildir. Birlik içerisinde genel bir ulaşım ağı altyapısının oluşturulması gerekmektedir. ERT, raporunda AB'ye üç öneri

³²² "ERT-Şirket Avrupa'sının Eliti", Bkz.: <http://archive.corporateeurope.org/ebsummit/factsheet3.htm>, (Erişim Tarihi: 23/09/2009)

³²³ http://ec.europa.eu/transport/infrastructure/networks_eu/networks_eu_en.htm, (Erişim Tarihi: 11.09.2009)

³²⁴ "**Eksik Bağlantılar Raporu**", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0062.pdf>, (Erişim Tarihi: 11.09.2009)

sunmaktadır ve ulaşım ile ilgili öncelikli yatırımların bu önerilen yollara yapılması gerektiğini belirtmektedir.³²⁵

1. İngiltere-Fransa arası tünel hattı yapılması (Euro-Route),
2. Norveç-İsveç-Danimarka ve Kuzey Almanya'nın kuzeyi arasında eksik kalan yol ve ray hatlarının tamamlanması (Scanlink),
3. Hızlı Tren Bağlantılarının yapılması.

43 Sayfalık raporun ilk bölümünde sanayi yatırımları ve altyapı yatırımları arasındaki ilişkiye değinildikten sonra daha önce başarıyla tamamlanan Mont Blanc Tüneli ve Paris-Lion Hızlı Tren Hattının yapımı, finansmanı ve bu ağlardan sağlanan faydadan bahsedilmektedir. ERT ileride yapılması gereken projelerin finansmanı ile ilgili olarak üç yol önermektedir. Bu yollardan birincisi çeşitli vergi indirimleri aracılığıyla devletin altyapı projelerini özel sektöre yaptırması, ikincisi kullanan öder ilkesi ile bu yatırımları devletin üstlenmesi ve sonuncusu "Euroshare" adı verilen yeni bir finansal araç yardımıyla risk sermayesi yöntemi kullanılarak projelerin finanse edilmesidir. Raporun sonraki bölümlerinde *Euro-Route*, *Scanlink*, *Hızlı Tren Bağlantıları* ile ilgili detaylı bir fizibilite çalışması sunulmaktadır. Her proje; inşaatı, içerdiği hatlar, çevre, istihdam, trafik durumu ve kâr/zarar (maliyet) analizleri ile sunulmaktadır. Projelerin bu parametrelerle oluşturulan tablolar ile sunulması AB'ye fizibilite çalışmaları açısından taban oluşturmuştur.

Eksik Bağlantılar Raporu sonucunda Avrupa Birliği yeni kara ve demiryolları yapılması konusunda harekete geçerek altyapı yatırımları için bir program hazırlamaya başlamıştır. Bu programın hazırlanması için ortak bir danışma grubu kurulmuş ve gerekli analizlerin yapılabilmesi için danışman bir firma (Telesis) görevlendirilmiştir. Eksik Bağlantılar Raporu'ndan iki yıl sonra 1986 yılında bu danışman firma tarafından hazırlanan "*Avrupa'da Geniş Ölçekli Altyapı Projelerinin Yapılması ve Finansmanı Raporu*",³²⁶ ERT ile AB Komisyonu'nun imzasını taşımaktadır ve TransAvrupa Ağları projesinin AB nezdinde karşılık bulacağını sinyallerini vermektedir. Raporun giriş bölümünde bu raporun AB Komisyonu ve ERT'nin ortak çalışması sonucunda hazırlandığı belirtilmektedir. Raporda, Komisyon ve ERT'nin, Avrupa'nın yeni altyapı ağlarına ihtiyacı olduğuna

³²⁵ A.k., s. 4.

³²⁶ "*Avrupa'da Geniş Ölçekli Altyapı Projelerinin Yapılması ve Finansmanı Raporu*", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0063.pdf>, (Erişim Tarihi: 11.09.2009)

inandıkları ifade edilerek altyapının malların ve kişilerin dolaşımı, teknolojiye erişimin sağlanması ve Avrupa sanayiinin rekabet gücünün artırılması açısından çok önemli olduğu belirtilmektedir. 71 Sayfalık raporun ilk bölümlerinde daha önce tamamlanan altyapı projeleri yapım aşamaları, finansmanları ve bu ağların yapımında karşılaşılan problemler ortaya konmaktadır. Benzer bir analiz ERT'nin üzerinde durduğu üç yeni proje için de yapılmaktadır. Raporda AB Komisyonu'nun önerilerin yerine getirilmesi konusunda daha aktif bir rol alacağı, ERT'nin ise kamu ve özel sektör arasında yeni ortaklıklar oluşturulması konusunda çalışacağı belirtilmektedir. Raporda ayrıca daha önce karşılaşılan sorunlar ve yeni projelerde de karşılaşıma riski olan sorunlar raporda özetlenmektedir:

- 1) Piyasanın belirsizliği,
- 2) Kâr mârjlarının tahmin edilenden az olması,
- 3) İnşaat maliyetlerinin günden güne artması,
- 4) AB ile ulusal politikalar arasındaki uyumsuzluklar,
- 5) Geleneksel altyapı kültürüne özgü olan devletin kontrol ve denetimdeki ağır rolü,
- 6) Bankalar ile yaşanan sorunlar ve kredi problemleri.

Raporda bu olası risklerin önlenmesi için çeşitli önerilerde bulunmaktadır:

- 1) Altyapı projelerinin Avrupa'nın yararına olduğu ortak fikrini benimsemek ve üye devletlerden bu yönde taahhüt istemek,
- 2) Projelere yönetim desteğinde bulunmak,
- 3) Proje süresince kurallara uyulmasını sağlamak,
- 4) Altyapı işlerinde devlet egemenliğini azaltmak ve demiryolu şirketleri, havaalanları, otoyollar gibi alanları kısmi olarak özel sektöre açmak,
- 5) AB Komisyonu'na altyapı projelerinin sunulması, yapımı ve finansmanı için sürükleyici bir rol verilmesi,
- 6) Özel sektörün bu projelere risk sermayesi aracı ile katılmasını sağlamak ve
- 7) Projelerin finansmanında yeni finansal araçların kullanılmasını teşvik etmektir.

ERT, 1984 ve 1986 yıllarında TransAvrupa Ağları ile ilgili iki rapor yayınlamıştır. 1986 Yılında yayınlanan rapor AB Komisyonu ile birlikte hazırlanmıştır. ERT, altyapı projeleri ile ilgili AB üyesi devletlerin başkanları ile de görüşmeler yapmıştır.

ERT'nin bu çalışmaları 1993 yılında AB tarafında karşılığını bulmuş ve 29 Ekim 1993 tarihinde Avrupa Konseyi tarafından TransAvrupa Ulaşım Ağlarının oluşturulmasına karar verilmiştir.³²⁷ TransAvrupa Yol Ağlarının Oluşturulması yönündeki Avrupa Konseyi Kararında ERT'nin *Euro-Route* ve *Scanlink* önerileri aynen kabul edilmiştir. Ayrıca Kuzey Afrika'ya ulaşacak bağlantılar da karara bağlanmıştır.

TransAvrupa Ağları şebekesi; Delors Komisyonunun büyüme, rekabet edebilirlik ve istihdam üzerine hazırladığı Beyaz Rapor'un³²⁸ açıklandığı 1993 yılı Aralık ayındaki Brüksel Konsey'inden başlayarak, takip eden AB Konseylerinde geliştirilmiştir. Haziran 1994 Korfu AB konseyi TransAvrupa Ağları ve TINA³²⁹ koridorlarına onay vermiş ve aynı zamanda ulusal önceliklerden arındırılmış olarak öncelikli projelerin seçimiyle görevli olan temsilcilerden oluşan bir grup (Cristophersen Grubu) kurmuştur. Bu öncelikler Aralık 1994 Essen konseyinde onaylanmış olup, ulaştırma alanında 14 ve enerji alanında 10 adet olmak üzere 24 öncelikli proje tespit edilmiştir. Essen projeleri ile her tür taşımacılığı kavram ve kriterlerinin bir araya getirilmesini sağlayarak diğer ortak çıkarlara hizmet eden projelerin belirlenmesine de imkân tanımıştır. TransAvrupa Ağlarının etkin işleyen bir ulaştırma ağı haline gelmesi için kara, deniz ve hava ulaşımı altyapılarının 2010 yılına kadar entegre edilmesi öngörülmüştür. Essen öncelikli projeleri bu stratejide öncelikli rol oynamaktadır. Bu projeler arasında Brenner yeraltı demiryolu tüneli, Paris, Brüksel, Köln, Amsterdam ve Londra arasında hızlı tren bağlantısı, Manş tüneli, Qresund köprüsü, Malpensa hava alanı ve Yunanistan daki PATHE otoyolu projesi yer almaktadır. Bütün bu projelerin maliyeti 400 milyar Euroyu aşmaktadır. Şebeke, planlanan 20.609 km.nin yanı sıra 75.185 km. karayolundan, planlanan 23.005 km. haricinde inşa edilecek 79.440 km. geleneksel veya hızlı demiryolundan, 381 hava alanı, 273 uluslararası deniz limanı ve 210 dahili limandan oluşacaktır. TINA sürecinde şebekenin ortak çıkarlar temelinde (o zaman ki) aday ülkeler içinde belirlenmesi sağlanmıştır. Bu şebeke TransAvrupa Ulaşım Ağları şebekesine eklenecek kabaca, 18000 km.

³²⁷ “93/629/EEC Sayılı AB Bakanlar Konseyi Kararı-TransAvrupa Ulaşım Ağlarının Oluşturulması”, Bkz.: http://europa.eu/legislation_summaries/regional_policy/management/trans_european_networks/124094_en.htm, (Erişim Tarihi: 29/09/2009)

³²⁸ “COM(93)700 Sayılı Büyüme, Rekabet, İstihdam: 21. Yüzyıla Doğru Zorluklar ve Öneriler Beyaz Raporu”, Bkz.: http://europa.eu/documentation/official-docs/white-papers/index_en.htm#block_15, (Erişim Tarihi: 08/10/2009)

³²⁹ Ulaşım Altyapı İhtiyaç Değerlendirmesi (Transport Infrastructure Needs Assessment)

karayolu, 20.000 km demiryolu, 4000 km. dahili suyolu, 40 havaalanı, 80 liman ve 80 terminalden oluşacaktır.³³⁰ Bugün her ne kadar üç proje (Danimarka ile İsveç'i bağlayan Qresund körüsü/tüneli, Malpensa havaalanı ve Cork ile Belfast'ı bağlayan demiryolu) tamamlanmış olsa da bu öncelikli altyapı projelerinin gerçekleştirilmesinde uzun gecikmeler olmuştur. Özellikle bazı önemli projelerin 2020 yılından önce bitirilememesi Beyaz Rapor'un iddialı hedeflerinin tutturulması ve ekonomik büyümenin ve ulaşırmadaki büyümenin ikiye katlanması kavramının elde edilmesi için çabaların yoğunlaştırılması gerekmektedir.

1996 yılında bu karar genişletilerek TransAvrupa Ulaşım Ağlarının Geliştirilmesi için Topluluk Kılavuzu kabul edilmiştir. Kılavuzda kara, hava ve deniz ulaşımı ile ilgili hedefler belirlenmiştir:³³¹

1. Malların ve kişilerin serbest dolaşımının sağlanması,
2. Kullanıcılara yüksek kalitede altyapı hizmeti sunulması,
3. Tüm ulaşım şekillerinin ulaşım ağlarına dahil edilmesi,
4. Mevcut kapasitenin optimal şekilde kullanılması,
5. Tüm bağlantıların birlikte işlerliğinin sağlanması,
6. Ekonomik davranılması,
7. AB'nin tüm bölgelerinin kapsanması,
8. Ağların Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA)'ya üye AB ülkeleri, Doğu Avrupa ve Akdeniz ülkeleri ile uzantılarının sağlanması.

Temmuz 1996 tarihinde, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi, TransAvrupa Ağını oluşturan Birlik ilkelerinin belirtildiği kararı almıştır. Bu ilkeler, tüm Avrupa da kullanımda olan, uzun mesafeli yol trafiğini sağlayan ve AB üyelerini coğrafi ve ekonomik açıdan birbirine yaklaştıran karayolları, demiryolları, iç suyolları, havaalanları, deniz limanları ve trafik idaresi sistemlerine ilişkindir. Ayrıca TransAvrupa Ulaşım Ağlarının Birlik düzeyinde de bazı mali araçlar vasıtasıyla desteklenmesi öngörülmüştür. Bu gelişmeler üzerine, AB Komisyonu tarafından, konunun uzmanları, mevcut ve gelecek üye ülke ulaştırma bakanları ile Avrupa Yatırım Bankası yetkililerinden oluşan bir Yüksek

³³⁰ AB Ulaştırma Politikasının Finansmanı, Bkz.: <http://www.subconturkey.com/2009/Temmuz/koseyazisi-Avrupa-Birligi-ortak-ulastrma-politikasi---II.html>, (Erişim Tarihi: 16/09/2009)

³³¹ "1692/96/EC Sayılı TransAvrupa Ulaşım Ağlarının Geliştirilmesi için Topluluk Kılavuzu", Bkz. http://europa.eu/legislation_summaries/regional_policy/management/transeuropean_networks/124094_en.htm, (Erişim Tarihi: 29/09/2009)

İstişare Grubu kurulmuş ve bu grup 30 Haziran 2003 tarihinde bir rapor yayınlamıştır. Bu rapordaki tavsiyeler değerlendirilerek, AB Komisyonu tarafından, 1 Ekim 2003 tarihinde, AB genişlemesini ve gelecek üyelerle birlikte değişecek olan trafik akışını da göz önünde bulundurarak, yeni bir TransAvrupa Ulaşım Ağları öncelikli projeler listesi önerilmiştir.

Bu öneride, ayrıca 1996 yılında belirlenmiş olan proje gösterge hedeflerinde önemli değişiklikler yapılması da öngörülmektedir. Söz konusu değişiklik önerisi; AB deki belli başlı güzergâhların yeni üyeleri de kapsayacak şekilde genişletilmesi, genişleme sürecinin başarıya ulaşmasının sağlanması, AB deki trafik sıkışıklığının azaltılması ve çok yönlü taşımacılığın desteklenmesi hedeflerini içermektedir.³³²

2004 Yılında ulaşım ile ilgili öncelikli 30 proje³³³ belirlenmiş ve bu projeler için 2020 yılına kadar 225 milyar Euro tutarında bir fon ayrılmıştır. 2005 Yılında bu tutar 252 milyar Euroya çıkarılmıştır. Bu projelerle birlikte tüm TransAvrupa Ulaşım Ağları'nın tamamlanması yaklaşık 600 milyar Euroyu bulacaktır. Toplam ulaşım projeleri içerisinde bu 30 projenin maliyeti %0,16 tutarında olmasına rağmen, tamamlanmaları halinde gayrisafi yurtiçi hâsılda beklenen artış %0,23 oranındadır. Avrupa Birliği, 61.600 km.si otoyol olmak üzere 5.000.000 km. asfalt yol, 107.400 km.si elektrikli olmak üzere 215.400 km. demiryolu ve 41.000 km. gemi seferine elverişli yol yaptırmıştır. ERT'nin öncelikli talepleri arasında yer alan İngiltere-Fransa arası tünel hattı Euro-Route, Norveç-İsveç-Danimarka ve Almanya'nın kuzeyi arasında yol ve ray hatları projesi Scanlink ve Avrupa-Ötesi Ulaşım Ağları - Hızlı Tren projesi gerçekleştirilmiştir. 2000-2006 Yılları arasında ulaşım altyapısına yapılan yatırım tutarı 859 milyar Eurodur.³³⁴

Enerji Altyapısı

TransAvrupa Ağları'nın enerji başlığı, AB'nin elektrik ve doğalgaz taşıma altyapısı başta olmak üzere enerji altyapısını güçlendirmek üzerine yoğunlaşmıştır. TransAvrupa Enerji Ağları, AB'nin enerji politikalarına paralel yürütülmekte ve rekabet elektrik ve doğalgaz piyasalarında Avrupa'nın rekabet gücünü artırmak, enerji arzının güvenliğini sağlamak ve çevreyi korumak üzere planlanmaktadır. Bu Ağlar için ayrılan yıllık bütçe 25 Milyon Eurodur ve bu para daha çok fizibilite

³³² A.k.

³³³ Bu projeler Ek 7'de verilmiştir.

³³⁴ http://ec.europa.eu/transport/infrastructure/index_en.htm, (Erişim Tarihi: 11.09.2009)

çalışmaları için kullanılmaktadır.³³⁵ TransAvrupa Enerji Ağları ile enerji iç pazarının verimli işlemesi ve elektrik ile doğalgaz ulaşımının en etkin şekilde sağlanması amaçlanmaktadır. Bu ağlar yardımıyla hem enerji kaynaklarının kalitesi artırılabilecek hem de çeşitliliği sağlanacaktır. Böylece hem üye ülkeler içerisinde hem de AB genelinde enerji etkin bir biçim de kullanılacaktır. TransAvrupa Enerji Ağları ile enerji arzının güvenliğinin artırılması da hedeflenmektedir. Bu Ağlar, AB için önemli enerji yolları olan Akdeniz, Karadeniz ve Körfez gibi yolların güvenliğinin sağlanması için önemli bir girişimdir. Enerji Ağları sayesinde enerji açısından yetersiz hiçbir bölgenin kalmaması AB'nin nihai amacıdır. Bu amaç sürdürülebilir gelişimi beraberinde getirecektir.

Avrupa enerji altyapısının geliştirilmesi için 2007 yılında Öncelikli Ulaştırma Planı (Priority Interconnection Plan-PIP) kabul edilerek enerji yapısının geliştirilmesi için hedefler belirlenmiştir. Bu Plan çerçevesinde “yeşil ağlar” denilen yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artırılması, elektrik ve doğalgaz bağlantılarının güçlendirilmesi, enerji kaynağı bol olan bölgelerden zayıf olan bölgelere bağlantılar sağlanması ve bu sayede enerji iç pazarının güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Bu Plan ile 42 enerji ulaşım projesi belirlenmiştir.³³⁶

Avrupa Birliği enerji yönetimi ile ilgili konuları enerji başlığı altında takip etmeye başladıktan sonra ERT de bu politikaları ve enerji altyapısının güçlendirilmesi ile ilgili faaliyetleri TransAvrupa Ağları projeleri kapsamında çıkarmış ve enerji başlığı altında ayrıca takip etmeye başlamıştır.

Telekomünikasyon Altyapısı

Avrupa Birliği, 1994 yılında Avrupa telekomünikasyon altyapısının güçlendirilmesi ile ilgili çalışmaları yürütmek üzere AB Sanayi Komisyonu üyesi Martin Bangemann başkanlığında bir çalışma grubu kurmuştur.³³⁷ Bangemann Grubu olarak anılan bu çalışma grubu özel sektör ve kamu sektörünü temsil eden 20 kişiden oluşturulmuştur ve grubun 5 üyesi ERT şirketlerindedir.³³⁸ Bangemann Grubu 24-25 Haziran 1994 tarihlerinde yapılan Avrupa Konseyine çalışmalarını derlediği bir rapor sunmuştur.

³³⁵ http://ec.europa.eu/energy/infrastructure/index_en.htm, (Erişim Tarihi: 11.09.2009)

³³⁶ http://europa.eu/legislation_summaries/energy/internal_energy_market/127081_en.htm, (Erişim Tarihi: 11.09.2009)

³³⁷ “ERT-Şirket Avrupa’sının Eliti”, Bkz.: http://archive.corporateeurope.org/ebsummit/factsheet_3.htm, (Erişim Tarihi: 23/09/2009)

³³⁸ Bangemann Grubunda yer alan ERT üyeleri : Carlo de Benedetti, Pehr Gyllenhammar, Peter Bonfield, Etienne Davignon, Jan Timmer.

'Avrupa ve Küresel Enformasyon Toplumu Raporu'nda³³⁹ Avrupa Konseyine Avrupa'nın enformasyon ve haberleşme altyapısı ile ilgili öneriler sunulmuştur. Enformasyon Çağına girilirken Avrupa'nın üzerinde çalışması gereken alanlar; yönetim, fikri mülkiyet hakları, Ar-Ge, güvenlik ve koruma, özel hayatın korunması, rekabet politikaları, teknoloji, ömür boyu eğitim, ulaşım ve sağlık olarak belirlenmiştir. Lizbon hedefleri arasında da yer alan bu konular AB'nin TransAvrupa Ağları'nın telekomünikasyon projelerinin başlangıcı olmuştur.

1 Temmuz 1999 tarihinde Martin Bangemann, ERT üyesi olan İspanya'nın dev telekomünikasyon şirketi Telefonica'nın yönetim kuruluna geçeceğini duyurmuştur. 10 Aralık 1999 tarihinde Avrupa Bakanlar Konseyi Martin Bangemann'ı AB Kuruluş Anlaşmasının 213. maddesinde yer alan "dürüstlük ve sır saklama" ilkesini ihlal ettiği için suçlu bulmuştur. Martin Bangemann, 1 Temmuz 2000 tarihine kadar Telefonica'da ve 31 Aralık 2001 tarihine kadar da üçüncü bir kurum adına AB kurumlarında faaliyet göstermeyeceğine dair söz verince hakkındaki suçlamalar 17 Aralık 1999 tarihinde düşürülmüştür.³⁴⁰ Martin Bangemann'ın AB Komisyon üyeliğinden ERT şirketi Telefonica'ya geçme teşebbüsü AB ile ERT arasındaki organik bağın göstergesidir.

TransAvrupa Telekomünikasyon Ağları 2006 yılının Aralık ayında sona ermiş bir AB programıdır.³⁴¹ Programın amacı Avrupa genelinde telekomünikasyon altyapısının güçlendirilmesidir. Bu Ağlar ile bilgi toplumu yaratılması, yeni teknolojilerin geliştirilmesi, dijital ve teknolojik alanda Avrupa'nın rekabet gücünün artırılması ve bu alanda altyapının güçlendirilmesi ve e-Devlet, e-Sağlık gibi sistemlerin kurulması amaçlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda telekomünikasyon sistemi, cep telefonları, teknolojik ürünlerin telif hakları, sağlık, güvenlik ve özel hayatın gizliliği gibi birçok alanda düzenleme yapılmıştır. TransAvrupa Telekomünikasyon Ağları girişimi çerçevesinde yürütülen bazı projeler ile ilgili

³³⁹ "Bangemann Raporu-Avrupa Konseyine Öneriler", Bkz.: <http://www.cyber-rights.org/documents/bangemann.htm#section8>, (Erişim Tarihi: 29/09/2009)

³⁴⁰ "İş Dünyasına Dönmek: Brüksel'in Döner Kapıları", Bkz.: <http://archive.corporateeurope.org/observer6/revolving.html#note4>, (Erişim Tarihi: 29/09/2009)

³⁴¹ http://ec.europa.eu/information_society/activities/eten/index_en.htm, (Erişim Tarihi: 11.09.2009)

çalışmalar 2010 yılına kadar yürütülmüştür. Bu projeler, e-Devlet, e-Sağlık, öğrenme ve kültür, KOBİ'ler, güven ve güvenlik hizmetleridir.³⁴²

TransAvrupa Ağları'nın fikir babası ERT'dir. Bu Ağların hem ulaşım hem de telekomünikasyon bacağına ERT'nin önerileri neredeyse hiç değişiklik yapılmadan AB politikası olarak kabul edilmiş ve altyapı ile ilgili çok büyük tutarlı yatırımlar gerçekleştirilmiştir. Bu altyapı stratejileri çokuluslu şirketlere sayısız avantajlar sağlarken, bölgesel ekonomiler, kültürel birliktelik ve istihdam üzerindeki olumsuz etkileri, çevreye verdiği zarar ve trafik artışı göz ardı edilmiştir. Altyapı yatırımlarının geçtiği tarım alanlarındaki üretim dramatik bir şekilde düşmüştür. Örneğin İspanya geleneksel üretim tarzı olan patates ve tahıl üretimini kaybederken şarap ve meyve üzerine yoğunlaşmak zorunda kalmıştır. Bu Ağlar Avrupa'daki malların dolaşımında %90 oranında bir artış meydana getirirken trafik yoğunluğunun %50 artmasına sebep olmuştur. Birçok çevre koruma örgütünün ilan ettiği gibi bu Ağların çevreye verdiği zarar yüksek boyuttadır ve ağlar hava kirliliğinin artmasına sebep olunmuştur. Doğu Avrupa başta olmak üzere Avrupa genelinde daha ucuza yararlanılan yollar pahallılaşmıştır. Bu Ağların yapımı esnasında devlete ait olan birçok yol ve ulaşım şirketi özelleştirilmiş ve özel şirketlerin eline geçmiştir.³⁴³

2.3.2. Çevre Politikaları

a) İklim Değişikliğinin Önlenmesi

Dünyanın ısısı düzenli olarak artmaktadır. Küresel ortalama yüzey ısısı şu anda 15 santigrat derece civarındadır. Jeolojik ve diğer bilimsel kanıtlar, geçmişte yüzey ısısının en yüksek 27 santigrat, en düşük de 7 santigrat derece olduğunu göstermektedir. Doğal dengenin bozulmasının en önemli nedenlerinden biri sera etkisidir. Sera etkisini artırarak dünyanın normalden fazla ısınmasına neden olan gazlardan bazıları karbondioksit, metan ve azotoksittir. Bu gazlar modern endüstride ve tarımda kullanılmakta, fosil yakıtların yanmasıyla açığa çıkmaktadır. Ortalama küresel sıcaklık 20. yüzyılda yaklaşık 0.6 santigrat derece artmış, sıcaklığın artmasıyla buzulların erimesi nedeniyle deniz seviyeleri de 10-20 santimetre arasında

³⁴² http://ec.europa.eu/information_society/activities/eten/cf/opdb/cf/project/index.cfm, (Erişim Tarihi: 11.09.2009)

³⁴³ Brian Denny, TransAvrupa Yol Ağları Sisteminden Kim Kazanıyor Kim kaybediyor?", Bkz.: <http://www.poptel.org.uk/against-eurofederalism/tens.html>, (Erişim Tarihi: 23/09/2009)

yükselmiştir. Arktik deniz buzları, son birkaç on yılın yaz ve sonbahar döneminde yaklaşık %40'a varan oranda incelmıştır. Buna karşılık Antarktika'nın bazı bölümleri daha da soğumuştur. Yüzey ısı ve troposferdeki ısı arasında bazı çelişkiler göze çarpmaktadır. Bilim adamlarının büyük bir çoğunluğu sera etkisi yaratan gazların yayılımındaki artışın, dünyanın ısisının yükselmesine neden olacağını düşünmektedir. Sera etkisi yaratan gazların salımı hemen kesilse bile, başlayan etkilerin uzun bir süre daha devam edeceği düşünülmektedir. Çünkü büyük buz ve su parçalarını da içeren iklim sisteminin normale dönmesi yüzlerce yıl alabilecektir. Sera etkisi yaratan gazların salımı engellenmezse, 2100'e kadar ortalama küresel sıcaklığın 1.4-5.8 santigrat derece artacağı öngörülmektedir. Medeniyetin ortaya çıkışından beri küresel ortalama sıcaklığın sadece 1 santigrat derece arttığı düşünülürse durumun ne kadar ciddi olduğu anlaşılabilir.³⁴⁴ Tatlı su kaynaklarının azalması, gıda üretimi koşullarındaki genel değişiklikler ve seller, fırtınalar, sıcak dalgaları ve kuraklık nedeniyle ölümlerde yaşanacak artış gibi potansiyel tehlikeler gündemdedir. Bu durum en çok, hızlı iklim değişimine karşı hazırlık yapamayan yoksul ülkeleri etkileyecektir. Yaşam alanlarının hızlı değişimine ayak uyduramayan birçok bitki ve hayvan türünün nesli yok olacaktır. Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre, sıtma ve yetersiz beslenme gibi nedenlerden milyonlarca kişi ölümlerle yüz yüze gelecektir.³⁴⁵

Küresel iklim sistemine olumsuz etkileri nedeniyle insan kaynaklı sera gazı yayılımını belirli bir düzeyde tutma ya da azaltmaya ilişkin en önemli uluslararası karar, 1992 yılında Rio'da yapılan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nın (Yerküre Zirvesi) çıktılarında olan Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesidir. Sözleşmenin nihai amacı, "atmosferdeki sera gazı birikimlerini, iklim sistemi üzerindeki tehlikeli insan kaynaklı etkileri önleyecek bir düzeyde durdurmak" biçiminde tanımlanmıştır. Sözleşmenin kalbini oluşturan sera gazı yayılımıyla ilgili yükümlülükler ise "gelişmiş ülkelerin insan kaynaklı sera gazı yayılımının 2000 yılına kadar 1990 yılı düzeyinde tutmak" şeklinde belirlenmiştir. Sözleşme, ülkelerin ortak fakat farklı sorumlulukları, ulusal ve bölgesel kalkınma öncelikleri, amaçları ve özel koşulları göz önünde bulundurularak,

³⁴⁴ "İklim Değişikliği Nedir?", Bkz.: <http://www.kuresel-isinma.org/kuresel-isinma/iklim-degisikligi-nedir.html>, (Erişim Tarihi: 09/08/2009)

³⁴⁵ A.k.

tüm Taraflara sera gazı yayılımının azaltılarak iklim değişikliğinin durdurulması ve etkilerinin azaltılması gibi konularda ortak yükümlülükler vermektedir. Buna karşılık insan kaynaklı sera gazı yayılımının 2000 yılına kadar 1990 düzeyinde tutma, mali kaynaklar, teknoloji transferi ve fonlar gibi konularda ana yükümlülükler gelişmiş ülke Taraflarına (Ek 1’de düzenlenmiştir) bırakılmıştır. Sözleşme Mart 1994’de 50 ülkenin onay belgelerini sunması ile yürürlüğe girmiştir ve Sözleşmeye şu ana kadar 186 ülke ve AB taraf olmuştur. 1997 yılında ülkelerin özellikle sera gazı emisyonlarının azaltılmasına ilişkin yükümlülükler konusunda Sözleşmenin yeterli olmadığı yönündeki görüşleri üzerine, tarafların yükümlülüklerinin kuvvetlendirilmesi için 2000 yılı sonrası eylemleri belirleyen Kyoto Protokolü kabul edilmiştir. Rusya’nın katılımı ile 16 Şubat 2005 tarihinde yürürlüğe giren Protokole Amerika taraf olmamıştır. Protokol, gelişmiş ülke Taraflarının insan kaynaklı karbondioksit (CO₂) eşdeğeri sera gazı emisyonlarını, tek başlarına ya da ortaklaşa, her ülke için farklı değerlere sahip emisyon sınırlandırma ve azaltma yükümlülüklerine uygun olarak 2008-2012 yükümlülük döneminde 1990 düzeylerine göre toplam % 5 azaltılmasını düzenlemektedir. Kyoto Protokolünde ayrıca, Tarafların kendi sınırları içinde alacakları politika ve önlemler öncelikli olmak üzere, yükümlülüklerini daha düşük maliyetle ve ulusal sınırlarının dışında yerine getirmelerini sağlayacak Esneklik Mekanizmaları kabul edilmiştir. Bu Esneklik Mekanizmaları:³⁴⁶

a) Emisyon Ticareti (*Emission Trading - ET*): Kyoto Protokolü’nün 17. Maddesi ile düzenlenmiş olan bu mekanizma, gelişmiş ülkeler (Ek-I) arasında emisyon ticaretini mümkün kılmaktadır. Ek-I listesinde yer alan herhangi bir taraf ülke, belirlenmiş olan emisyon azaltım miktarının bir bölümünün ticaretini yapabilmektedir. Diğer bir ifadeyle taahhüt edilen emisyon miktarından daha fazla azaltım yapan taraf ülke, emisyonundaki bu ilave azaltımı bir başka Ek-I ülkesine satabilmektedir.

b) Ortak Uygulama (*Joint Implementation - JI*): Protokolün 6. Maddesi ile düzenlenen bu mekanizma ile Ek-I ülkeleri arasında gerekli şartların sağlanması koşuluyla bu ülkeler, insan kaynaklı sera gazı emisyonlarının azaltılmasını veya sera gazlarının yutaklar yoluyla uzaklaştırılmasını amaçlayan projelerden “Emisyon

³⁴⁶ Sedat Kadioğlu, Orhan Dokumacı, “İklim Değişikliği ve Türkiye”, Çalışma Notu, Çevre ve Orman Bakanlığı, Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, Ankara, 2007, s. 5.

Azaltma Kredisi” (Emission Reduction Unit) kazanmakta ve kazanılan bu kredileri toplam hedeften düşebilmektedir.

c) Temiz Kalkınma Mekanizması (*Clean Development Mechanism - CDM*): Ek-I ve Ek-I dışı ülkeler arasında uygulanacak olan bu mekanizma, Protokolün 12. Maddesi ile düzenlenmiştir. Bu mekanizma ile Ek-I Dışı ülkelerin sürdürülebilir kalkınma ilkesi doğrultusunda sera gazı azaltımına katkı sağlamaları amaçlanmaktadır. Ek-I ülkeleri, emisyon azaltım taahhüdünü gerçekleştirmek için Ek-I dışı ülkelerde yapacakları proje faaliyetleri sonucunda “Sertifikalandırılmış Emisyon Azaltım Kredisi” (*Certified Emission Reductions*) elde edeceklerdir.

Avrupa Sanayiciler Birliği’nin İklim Değişikliğinin Önlenmesi Politikaları

ERT’nin iklim değişikliği ve enerji ile ilgili çalışmalarını takip etmek üzere 1992 yılında *Çevre Çalışma Grubu* kurulmuş, 2006 yılının sonunda bu Grubun çalışmaları *Enerji ve İklim Değişikliği Çalışma Grubu*’na devredilmiştir. ERT’nin Enerji ve İklim Değişikliği Çalışma Grubu, Çevreden sorumlu AB Komisyonu üyeleri ile düzenli görüşmekte ve enerji verimliliği ile ilgili önerilerini sunmaktadır. ERT, AB Komisyonu Çevre Müdürlüğü ve AB Komisyonu Enerji ve Ulaşım Müdürlüğü ile danışma toplantıları yapmaktadır.³⁴⁷ ERT’nin iklim değişikliği ile ilgili yayınlamış olduğu dört raporu ve AB Komisyonu’na yazdığı iki mektubu bulunmaktadır. ERT, AB’nin iklim değişikliği politikalarını planlarken sanayinin rekabet gücünü artıracak düzenlemeler yapmasını istemektedir. Bu raporlar;

- İklim Değişikliği Müzakeresi: Pratik Politikalar için 7 Ülke (Aralık 1994),³⁴⁸
- İklim Değişikliği: Pozitif Hareket için ERT Raporu (Mayıs 1997),³⁴⁹
- İklim Değişikliği: Hükümetler ve Sanayi Nasıl Birlikte Çalışabilir (Eylül 2000),³⁵⁰
- Avrupa’nın Enerji Konusundaki Geleceğini Sağlamak, Rekabet Gücünü Korumak ve İklim Değişikliğini Engellemek (Haziran 2009)³⁵¹ Raporlarıdır.

³⁴⁷ http://www.ert.be/working_group.aspx?wg=103, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

³⁴⁸ “İklim Değişikliği Müzakeresi: Pratik Politikalar için 7 Ülke Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01646.pdf>, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

³⁴⁹ “İklim Değişikliği: Pozitif Hareket için ERT Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0119.pdf>, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

³⁵⁰ “İklim Değişikliği: Hükümetler ve Sanayi Nasıl Birlikte Çalışabilir Raporu?”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0012.pdf>, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

³⁵¹ “Avrupa’nın Enerji Konusundaki Geleceğini Sağlamak, Rekabet Gücünü Korumak ve İklim Değişikliğini Engellemek Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01707.pdf>, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

ERT, 1994 Yılında yayınlanan ilk raporunda³⁵² iklim değişikliğinin önlenmesi ile ilgili politikalar belirlenirken küresel boyutta planlama yapılması, belirsizliklerin dikkate alınması ve “pişmanlık duyulmayacak” kararlar verilmesi gerektiğini belirterek politikaların belirlenmesinde 7 temel ilke önermektedir:

- 1) Avrupa sanayiinin rekabet gücü zarar görmemelidir,
- 2) Belirsizlikler bilinmeli, küresel boyutta düşünülmeli ve alınacak önlemler mutlaka bilimsel temele dayandırılmalıdır,
- 3) Kâr/maliyet analizleri ile öncelikler belirlenmelidir,
- 4) Her sektör için “pişmanlık duyulmayacak” kararlar alınmalıdır,
- 5) Amaçlar ve son tarihleri açık ve belirgin olmalıdır,
- 6) Cezalardan çok ödüllerle teşvik uygulanmalıdır,
- 7) Sürdürülebilir enerji kaynaklarının gelişimi daha fazla desteklenmelidir.

Raporda, Avrupa sanayiinin iklim değişikliğini önlemek için çaba harcadığı, enerji tüketimini ve karbon emisyonunu azalttığı belirtilmektedir. Sanayi, teknolojik yenilikler geliştirmek ve Ar-Ge faaliyetlerini artırmak suretiyle alternatif enerji kaynaklarının kullanılması yönünde çalışmaktadır. Avrupa sanayii aldığı bu önlemler sayesinde; kimya sektöründe % 35, cam sanayinde % 67 ve çelik sektöründe de % 30 enerji tasarrufu sağlamış, ayrıca çimento sanayiinde karbon emisyonunu % 20 azaltmayı başarmıştır. ERT’ye göre çevre hedeflerine ulaşmak için Avrupa’nın önünde 3 yol vardır; gerekli kural ve standartlara dayanan düzenlemeler yapılmalıdır, gönüllü uygulamalara yer verilmelidir ve ekonomik araçlar kullanılmalıdır.

1997 Yılıının Mayıs ayında yayınlanan “İklim Değişikliği: Pozitif Hareket için ERT Raporu”nda,³⁵³ sera gazının emisyonu ve etkileri ele alınmaktadır. ERT, sera gazı emisyonu ile ilgili hükümetlerin eyleme geçmesi gerektiği belirtilirken sanayinin de mutlaka bu sürece dahil edilmesi gerektiğini belirtmektedir. ERT’ye göre sera gazı emisyonunun azaltılması için uzun dönemli ve küresel planlama yapılmalı, politikalar iyi yönetilmeli ve kararlar alınırken mutlaka sanayinin görüşleri alınmalıdır. ERT, bu politikaların Avrupa’nın rekabet gücünü olumlu yönde

³⁵² “İklim Değişikliği Müzakeresi: Pratik Politikalar için 7 İlke Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01646.pdf>, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

³⁵³ “İklim Değişikliği: Pozitif Hareket için ERT Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0119.pdf>, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

etkileyecek şekilde belirlenmesini talep etmektedir. ERT, sera gazı emisyonun azaltılabilmesi için aşağıdaki önerilerde bulunmaktadır:

1. Çalışmalarda gönüllülük esas olmalıdır,
2. Yenilenebilir enerji teknolojileri geliştirilmelidir,
3. Verimli enerji teknolojileri geliştirilmelidir,
4. Ortak Uygulama³⁵⁴ mekanizması kullanılmalıdır,
5. Teknolojik işbirlikleri geliştirilmelidir,
6. Ticareti kolaylaştıracak izinler verilmelidir,
7. Nükleer güç kullanımını artırılmalıdır,
8. Halk enerji tasarrufu yönünde bilinçlendirilmelidir,
9. Enerjinin verimli kullanımı sağlanmalıdır,
10. Konutlarda ve bina yapımında enerji tasarrufuna yönelik uygulamalar öne çıkmalıdır,
11. Karbon emiciler -özellikle orman alanları- artırılmalıdır,
12. Sera gazı emisyonu sadece karbondioksitten ibaret değildir, metan gibi diğer gazların emisyonunun azaltılmasına çalışılmalıdır.

ERT, raporunda AB tarafından yapılan en büyük yanlışın karbon emisyonu fazla olan ürünlere getirilecek vergiler olduğunu söylemekte, rekabet gücünü ve sanayicilerin kârlarını azaltan böyle bir uygulamanın yapılmaması gerektiğini belirtmektedir. İklim değişikliğinin önlenmesi için açık ve basit hedefler konulmalı, kâr/zarar analizleri yapılmalı, uzun dönemli planlar yapılmalı, izleme ve değerlendirmeye önem verilmelidir. ERT, uygulanacak politikaların Tek Pazar'ı tehlikeye atmayacak politikalar olması gerektiğini belirtmekte ve çevre hedeflerine ulaşılması için hükümetlerden finansal yardımda bulunmalarını istemektedir. ERT'ye göre; doğru çevre politikaları belirlenebilmesi için gönüllü anlaşmalara izin verilmeli, enerjinin verimli kullanımı için yeni teknolojiler geliştirilmeli, yenilenebilir enerji kaynakları, kıyaslama, karbon depolanması, nükleer enerji kullanımı ve ormanların geliştirilmesi için teknolojiden yararlanılmalı ve Ortak Uygulama mekanizması teşvik edilmelidir.

³⁵⁴ Kyoto Protokolünün 6.maddesinde yer alan bu düzenleme üç esneklik mekanizmasından birisidir. Ülkelere sera gazı emisyonun azaltılması için yürüttükleri tüm projelerden toplu değerlendirme yöntemi ile kredi alma imkânı sağlamaktadır.

ERT, “İklim Değişikliği: Hükümetler ve Sanayi Nasıl Birlikte Çalışabilir Raporu”³⁵⁵’nda, sanayinin izlediği yolları AB’ye örnek olarak göstermekte ve politikalar belirlenirken işbirliği yapılması gerektiğini söylemektedir. Sanayi, kullanım alışkanlıklarını değiştirerek enerji tüketimini azaltmış, teknolojiyi aracılığıyla yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını artırmıştır. AB de sanayiye destek olacak ve sanayinin rekabet gücünü artıracak politikalar benimsemelidir. ERT, hükümetlerin Kyoto Protokolü’nde yer alan esneklik mekanizmalarını desteklemeleri gerektiğini belirtmektedir. Bu mekanizmalar çokuluslu şirketlere yeni iş imkânı sağlayacaktır. ERT, 12 Temmuz 2004 tarihinde AB Komisyonu’na bir mektup³⁵⁶ göndererek çevre önlemleri ve emisyonlarla ilgili sanayinin üzerine düşeni fazlasıyla yaptığını belirtmekte ve küresel çözüme ulaşılması için AB’nin Kyoto Protokolü’ne imza atmayan ülkelere çağrıda bulunmasını istemektedir. Mektupta, AB Emisyon Ticareti Direktifi çerçevesinde sanayinin sahip olduğu tecrübeyi uygulamada kullanmak istediği belirtilmektedir. ERT, çevre hedefleri uğruna vergilendirme yapılmaması gerektiğini bunun rekabet gücüne zarar vereceğini belirtmektedir. ERT, 2004 yılında AB Emisyon Ticareti Sisteminin kurulmasını sağlamıştır. Ancak uygulamada sıkıntılarla karşılaşan ERT şirketleri sistemin şirketlerin istekleri doğrultusunda değiştirilmesini istemektedir. Bunun üzerine ERT, 17 Ocak 2008 tarihinde Komisyona bir mektup³⁵⁷ göndererek AB Emisyon Ticareti Sisteminin revize edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Karbon azaltma hedefi nedeniyle şirketlerin Avrupa dışına kaçtığını belirten ERT, Komisyondan bu hedeflerin ticari açıdan kârlı hale getirilmesini ve şirketlerin özendirilmesini istemektedir. AB’nin 2015 yılına yönelik dağıtım ve fiyatlandırma yapmasının sanayiye zarar vereceğini belirten ERT, karbon ürünlerinin satış limiti olmasına rağmen bu ürünlerin dağıtımlarının serbest olduğunu ifade etmektedir. ERT’ye göre AB Komisyonu sanayiye zorlayan bu konular ile ilgili yeni düzenlemeler yapmalıdır. Karbon emisyonun azaltılmasının şirketler için maliyetli olduğunu oysa şirketlerin karbon depolanması aracılığıyla emisyonu sınırlama getirilmeden çalışmasının mümkün olduğunu belirten ERT, karbon yakalama ve depolamayla ilgili düzenlemeler

³⁵⁵ “İklim Değişikliği: Hükümetler ve Sanayi Nasıl Birlikte Çalışabilir Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0012.pdf>, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

³⁵⁶ “AB Komisyonu’na Mektup”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0092.pdf>, (Erişim Tarihi:03/08/2009)

³⁵⁷ “AB Komisyonu’na Mektup”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01698.pdf>, (Erişim Tarihi:03/08/2009)

yapılmasını talep etmektedir. ERT, Haziran 2009’da yayınlanan son raporunda³⁵⁸ anahtar çözümlerin yenilenebilir enerji kaynakları, nükleer enerji, karbon depolama ve etkili ölçüm yapılması olduğunu tekrarlamaktadır. ERT, 2010-2050 yıllarını kapsayacak uzun dönemli planlama yapılmasını önermektedir. Politikalar, ölçme, raporlama ve değerlemeye tabi tutulmalıdır. Küresel sera gazı emisyon pazarı³⁵⁹ oluşturulmalıdır. Sadece gelişmiş ülkelere değil, gelişmekte olan ülkelere de hedefler verilmelidir. Temiz Kalkınma Mekanizması³⁶⁰ revize edilmelidir ve bu mekanizma çerçevesinde iklim değişikliği belgelendirmesi yapılmalıdır. Sanayinin çevre politikalarına adaptasyonun sağlanması için hükümetler fonlar oluşturmalı ve sanayiye yardımcı olmalıdır. Ayrıca sera gazı emisyonunun azaltılması için de özel sektöre fon yardımı yapılmalıdır.

Avrupa Birliği’nin İklim Değişikliği Politikaları

Avrupa Birliği, 1990 yılındaki Lüksemburg Çevre ve Enerji Konseyi’nde belirlediği karbondioksit emisyon salım hedefi ile Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesinden önce kendi içinde bir salım hedefi benimseyerek uluslararası çalışmalarda güçlü bir konuma gelmiştir. AB, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi görüşmelerinde, iklim değişikliğinin küresel bir sorun olduğunu, bu nedenle başta gelişmiş ülkeler olmak üzere tüm dünya ülkelerinin sera gazı emisyonlarını azaltmak için somut yükümlülükler üstlenmeleri gerektiğini vurgulamıştır. AB’nin, Sözleşmedeki ana yükümlülüğü, 2000 yılına kadar emisyonlarını tek tek ya da ortaklaşa olarak 1990 yılı düzeyinde tutmaktır. AB, 21 Mart 1993 tarihinde gerekli onay işlemlerini tamamlayarak Sözleşmeye Taraf olmuştur. AB’nin Kyoto Protokolündeki yükümlülüğü, toplam altı sera gazını (karbondioksit (CO₂), diazotmonoksit (N₂O), metan (CH₄), hidrofluorokarbonlar (HFC’ler), perfluorokarbonlar (PFC’ler) ve sülfür heksafluorid (SF₆)) kapsayan emisyonlarını 2008-2012 döneminde 1990 düzeylerinin (% 8) altına indirmektir. AB için ortak hedef olan % 8 emisyon indirimi korunmak üzere yükümlülükler, Haziran 1998’de, Konsey’de karar verilen “AB yük paylaşım” düzeneğine göre üye devletler arasında bölüştürülmüştür. Ekonomik büyüklük, emisyon indirimleri için kalan

³⁵⁸ “Avrupa’nın Enerji Konusundaki Geleceğini Sağlamak, Rekabet Gücünü Korumak ve İklim Değişikliğini Engellemek Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01707.pdf>, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

³⁵⁹ Emisyon Ticareti Mekanizması. (Kyoto Protokolü’nün 17.maddesinde düzenlenmiştir.)

³⁶⁰ Temiz Kalkınma Mekanizması. (Kyoto Protokolü’nün 12.maddesinde düzenlenmiştir.)

fırsatlar ve kişi başına emisyon gibi üye devletlerin koşulları dikkate alınarak, her üye devlet için farklı bir emisyon hedefi belirlenmiştir. 31 Mayıs 2002 tarihinde 15 üye devletin onay işlemlerini tamamlamasıyla AB, Protokolü onayladığını açıklamıştır.³⁶¹ Avrupa Çevre Ajansı tarafından Nisan 2002’de hazırlanan Avrupa Topluluğu 1990-2000 yılları Sera Gazları Envanteri ve 2002 Envanter Raporunda AB’nin toplam sera gazı emisyonlarının 1990-2000 döneminde % 3.5 oranında azaldığı belirtilmiştir. AB, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi yükümlülüğü olan 2000 yılına kadar sera gazı emisyonlarını 1990 yılı düzeylerinde tutma konusunda başarılı olmuştur. Kyoto Protokolü’ndeki sera gazı emisyon hedefleri için ise doğru yolda ilerlediği görülmektedir.³⁶²

AB’de iklim değişikliğinin önlenmesine ilişkin politika ve önlemler, “Çevre” başlığı altında değerlendirilmektedir. AB’nin çevre konusundaki önemli amaçları ve öncelikleri ile alınacak önlemlerin ayrıntıları ise, Çevre Eylem Programlarında verilmektedir.

AB 6. Çevre Eylem Programı (Environment Action Programme - EAP)

2002-2012 dönemini kapsayan AB 6. Çevre Eylem Programında tanımlanan dört öncelikli konudan birisi iklim değişikliğidir. AB’nin amacı, Birliğin Kyoto Protokolü yükümlülüğünün yerine getirilmesidir. Bu, % 70 oranında emisyon indirimini öngören uzun dönemdeki hedefin ilk adımı olarak kabul edilmiştir. Etkili bir uluslararası anlaşmaya ulaşmak için ve uzun dönemdeki hedef göz önüne alınarak, küresel sera gazı emisyonlarının 2020 yılına kadar 1990 yılı düzeylerine göre % 20-40 oranında azaltılmasına gereksinim olduğu düşünülmektedir. 6. Çevre Eylem Programında iklim değişikliğine ilişkin olarak aşağıdaki eylemler tanımlanmaktadır:³⁶³

1. AB içinde karbon emisyon ticaretine ilişkin bir planın oluşturulması,
2. İklim değişikliğinin önlenmesi amacına uyum etkinlikleri dikkate alınarak, Üye Devletlerdeki enerji sektörüne ilişkin devlet yardımlarının bir envanter ve gözden geçirme çalışmasının yapılması,

³⁶¹ Doç. Dr. Murat Türker, Gönül Kılıç, “Avrupa Birliği’nin İklim Değişikliği Politikaları ve Önlemleri”, TMMOB V. Ulusal Çevre Mühendisliği Kongresi Sunumu, s. 16, Bkz.: <http://e-kutuphane.cmo.org.tr/pdf/832.pdf>, (Erişim Tarihi:07/08/2009)

³⁶² A.k., s. 17.

³⁶³ A.k., s. 18.

3. Kabul edilen yeni Direktif³⁶⁴ yoluyla yenilenebilir enerji kaynaklarının desteklenmesi, serbestleştirilmiş enerji pazarında bu yönde yeterli desteğin sağlanması,
4. Enerji vergilendirilmesi önerilerinin kabulü aracılığıyla pazar araçlarının kullanılması,
5. Binaların ısıtılması ve soğutulmasında enerji tasarrufunun artırılması,
6. Sanayi sektörü ile enerji verimliliği ve belli emisyonları azaltma üzerine çevre anlaşmaları,
7. 2002 yılına kadar Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü'nde, havacılıktan kaynaklanan sera gazı emisyonlarını azaltmaya ilişkin eylemler üzerinde anlaşmaya varılamaması durumunda bu yönde özel eylemlerin tanımlanması,
8. Araştırma ve teknolojik gelişme için ve üye devletlerdeki araştırmaların eşgüdümünde, iklim değişikliğinin Topluluğun en önemli konularından biri olarak kabul edilmesi.

İklim değişikliğinin etkilerine uyum eylemleri, öncelikle üye devletlerin sorumluluğuna bırakılmasına karşın bu yöndeki çabalar Birlik tarafından desteklenecektir. İklim değişikliği ile ilgili uygulanacak politikalar AB Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisine uygun olacak ve enerji verimliliğinin artırılması ile desteklenecektir. AB, sera gazı emisyonunun azaltılması için öncelikle doğalgaz ve elektrik piyasalarını Direktiflerle yeniden düzenlemiş ve enerji ürünlerinin vergilendirilmesi yoluna gitmiştir. AB, enerji verimliliğinin artırılması, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı ve oluşturduğu bazı enerji çerçeve programları ile sera gazı emisyonunu azaltma yolunda hedefler belirlemiştir. AB'nin iklim değişikliği politikaları enerji politikalarıyla paralel yürütülmektedir.

Avrupa İklim Değişikliği Programı (Europe Climate Change Program - ECCP)

Avrupa İklim Değişikliği Programı, AB Komisyon'un Mayıs 1999'da "Kyoto Protokolü'nün Yerine Getirilmesine Hazırlık" başlıklı Bildirimi ve Çevre Konseyi'nin Haziran 1998'deki ve Ekim 1999'daki önerilerine dayanmaktadır. Program, enerji, ulaştırma ve hava kalitesi gibi iklim değişikliğine katkısı bulunan alanlardaki var olan girişimlerle bağlantı kurmaktadır ve tutarlı, karşılıklı uyum

³⁶⁴ "2009/28/EC Sayılı Yenilenebilir Kaynaklardan Elde Edilen Enerjinin Kullanımı Direktifi", Bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:140:0016:0062:en:PDF>, (Erişim Tarihi: 24/06/2010)

içinde ve birbirlerini güçlendiren daha ileri programlar üretme amacına yönelik bir yol izlemektedir. Bu girişimlerden bazıları, yolcu taşıtlarında karbon emisyon indirimini öngören otomobil üreticileri ile yapılan anlaşma, Elektrik ve Doğal Gaz Pazarlarının Serbestleştirilmesi Direktifleri,³⁶⁵ AB’de Geliştirilmiş Enerji Verimliliği Eylem Planı, Enerji Arzının Güvenliği konulu Yeşil Rapor, Ortak Ulaştırma Politikası konulu Beyaz Rapor, TransAvrupa Ağı rehberlerinin yeniden gözden geçirilmesi ve çevre koruma için devlet yardımlarının gözden geçirilmesidir. Avrupa İklim Değişikliği Programı çalışmaları, 6. Çevre Eylem Programı ve Sürdürülebilir Kalkınma AB Stratejisi ile de uyum içinde yürütülmektedir. Komisyon, Mart 2000’de, AB Sera Gazı Salım Ticareti konulu bir Yeşil Rapor kabul etmiştir. Bu Rapor ile böyle bir emisyon ticaretinin uygunluğu ve olası çalışma koşulları üzerine Avrupa ölçeğinde geniş bir tartışma süreci başlatılmıştır. Emisyon ticaretinin ilk aşaması 2005 yılında başlamış ve 2007 yılının Aralık ayı sonunda bitmiştir. Emisyon ticareti daha sonra beşer yıllık aşamalar halinde devam edecektir. İlk aşama, 2002 yılı verilerine göre AB toplam sera gazı emisyonlarının % 81’inden sorumlu olan karbon emisyonlarının ticareti ile sınırlı olacaktır.

Araştırma ve Geliştirme Çalışmaları

AB’de araştırma için AB Araştırma ve Teknolojik Gelişme Çerçeve Programları kullanılmaktadır. Bu Programlar, iklim değişiklikleri, iklim süreçleri ve Avrupa’nın karşı karşıya olduğu büyük sosyoekonomik sorunlara yanıt bulmak ve çözüm üretmek üzere tasarlanmıştır. İklim değişikliği araştırmalarının desteklenmesi bakımından üç anahtar eylem belirlenmiştir; küresel değişiklik, iklim ve biyolojik çeşitliliğin sağlanması, yenilenebilir enerji kaynaklarını da içeren daha temiz enerji sistemlerinin oluşturulması ve rekabetçi bir Avrupa için ekonomik ve verimli enerjinin sağlanmasıdır.³⁶⁶ Bunlara ek olarak, iklim değişikliği süreçlerini anlama ve izleme için uydu ile uzaktan algılamanın geliştirilmesini içeren geniş kapsamlı yerküre gözlem teknolojilerine yönelik araştırma ve teknolojik gelişme de bulunmaktadır. 2002-2006 dönemini kapsayacak olan Altıncı Araştırma ve

³⁶⁵ “2003/54/EC Sayılı Elektrik iç piyasasına ilişkin ortak kuralları belirleyen Direktif” ve “2003/55/EC Sayılı Doğalgaz iç piyasasına ilişkin, piyasanın kademeli olarak serbestleştirilmesi de dahil olmak üzere ortak kuralları belirleyen Direktif”, Bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0054:EN:HTML>, (Erişim Tarihi: 24/06/2010)

³⁶⁶ “Avrupa Birliği Yedinci Çerçeve Programı Nedir?”, Bkz.: <http://www.fp7.gazi.edu.tr/7-cerceve.htm>, (Erişim Tarihi:10/08/2009)

Teknolojik Gelişme Çerçeve Programı, sürdürülebilir kalkınma ve küresel değişiklik, enerji ve ulaştırma ile politik destek ve uzun dönemli buluş araştırmalarını da kapsamaktadır. Yeni programın bütçesi bir öncekine göre yüksek tutularak, bu artışın bilgi ve iletişim teknolojileri, yaşam bilimleri ve planlanan Avrupa Araştırma Alanı gibi güçlü ekonomik etkinliklere sahip alanlara yarar sağlaması planlanmıştır. Yedinci Çerçeve Programı ise diğer Çerçeve Programlarından farklı olarak yedi yıllık bir süre için yüksek bir bütçe ile hazırlanmış ve 1 Ocak 2007 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.³⁶⁷ Küresel çevre konularını bütünüyle ele alabilmek için; iklim, biyosfer, ekosistemler ve insan faaliyetleri arasındaki etkileşimler hakkındaki bilgi birikimini arttırmak, yeni teknolojiler, araçlar ve hizmetler geliştirerek çevrenin ve kaynakların iklim, ekoloji, yerküre ve deniz sistemlerindeki değişikliklerin öngörülmesi, çevresel baskı ve sağlıkla ilgili tehlikeleri de içeren risklerin izlenmesi, önlenmesi, azaltılması ve adaptasyonu, doğal veya insan yapımı çevrenin korunması ve geri kazanımı için geliştiren araç ve teknolojiler, üzerinde durulması planlanan öncelikli konulardır.³⁶⁸ Çevrenin sürdürülebilir yönetimi ve kaynaklarının biyosfer, ekosistemler ve insan aktiviteleri arasında karşılıklı etkileşimi ile ilerleterek, yeni teknolojiler geliştirerek, (araçları ve servisleri) entegre küresel çevre faktörleri oluşturmaktır. Vurgu iklim, ekolojik, yer ve okyanus sistemlerindeki değişiklik konularında tahmin, araçlara, gösterme ve koruma teknolojilerine, çevresel baskıları azaltma ve sağlık üzerindeki riskin yanında doğal ve yapay (insan yapımı) çevrenin kısıtlanması üzerine yapılacaktır. AB 2007 yılında yayınladığı İklim Değişikliği Stratejisi ile 2020 yılı ve sonrası için çevre politikaları ile ilgili yol haritasını duyurmuştur.³⁶⁹

Avrupa Birliği Politikalarında Avrupa Sanayiciler Birliği İzleri

İklim değişikliği dünyanın karşı karşıya olduğu önemli sorunlardan biridir. Ancak küresel ısınma ve iklim değişikliğinin sonuçları kamuoyuna aktarıldığı kadar kötü boyutlarda mıdır? Çokuluslu şirketler gerçekten dünyanın ve doğanın geleceği ile bu kadar yakından ilgilenmekte midir? ERT'nin iklim değişikliğinin önlenmesi ile ilgili çalışmaları incelendiğinde Kyoto Protokolü başta olmak üzere çevre için yapılmakta

³⁶⁷ A.k.

³⁶⁸ A.k.

³⁶⁹ “COM(2007)2 Sayılı İklim Değişikliği Stratejisi: 2020 ve sonrası için yol”, Bkz.: http://europa.eu/legislation_summaries/environment/tackling_climate_change/128188_en.htm, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

olduğu söylenen tüm çalışmaların aslında çokuluslu şirketlere yeni pazar imkânları açmaktan ibaret olduğu görülmektedir. ERT, iklim değişikliğinin önlenmesi için nükleer çalışmaların geliştirilmesini, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artırılmasını ve Kyoto Protokolünde yer alan esneklik mekanizmalarının kullanılmasını istemektedir. Uygulanacak politikalarda iklim değişikliğinin önlenmesi ve Tek Pazarın korunmasını istediklerini söyleyen ERT'nin asıl amacı çevre politikalarını çokuluslu şirketleri için yeni pazar imkânlarına dönüştürmektir. ERT, Kyoto Protokolünde yer alan esneklik mekanizmaları sayesinde yeni ve paylaşılmamış pazarlara ulaşmaktadır. Bu mekanizmalar çokuluslu şirketlere ilave "krediler" sağlamakta ve bu "krediler" bu şirketler tarafından satılabilmektedir. Bu sistem, standardizasyon ve belgelendirme çalışmalarını da beraberinde getirmektedir. Böylece esneklik mekanizmaları sayesinde; üretim, dağıtım, satış ve belgelendirme ile çok büyük bir pazar ortaya çıkmaktadır. Nükleer enerji ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, sermaye ve teknoloji gücüne sahip olan ERT şirketleri için avantaj sağlayacak, diğer yandan bu alanlara uluslararası kurallar konması Çin başta olmak üzere birçok ülke ve şirket için rekabeti zorlaştıracaktır. ERT bu avantajların yanında AB Komisyonu'na ve hükümetlere iklim değişikliğinin önlenmesi çalışmalarında vergi indirimleri yapması ve finansal yardım sağlaması için baskı yapmaktadır. İklim değişikliğinin önlenmesi çalışmaları ERT için bulunmaz bir pazar fırsatıdır.

ERT, AB'nin iklim değişikliğinin önlenmesi ile ilgili politikalarını çokuluslu şirketlerinin arzu ettiği gibi yönlendirmektedir. AB Komisyonu nezdinde Çevreden sorumlu olan Komisyon üyelerinin, AB Komisyonu Çevre Müdürlüğü'nün ve AB Komisyonu Enerji ve Ulaşım Müdürlüğü'nün, ERT ve UNICE gibi özel sektör temsilcileri ile düzenli danışma toplantıları yapması, çevre politikaları oluşturulurken iş dünyası ve sanayinin fikirlerine danışması AB'nin özel sektör ile istişare içinde olduğunun göstergesidir. Böylece ERT'nin çevre politikaları oluşturulurken istişarede bulunulması isteği de cevaplanmış olmaktadır. ERT'nin AB iklim politikaları üzerindeki yönlendirmesi AB dokümanlarında açıkça görülmektedir:

- 1) **İklim Değişikliği Stratejisi:**³⁷⁰ Stratejide, iklim değişikliği politikalarının küresel ve uzun dönemli planlanması gerektiği, Avrupa'nın rekabet gücünün

³⁷⁰ A.k.

artırılmasında bu politikaların önemi dile getirilmiştir. Ayrıca teknolojik yenilikler, enerji verimliliği ve Ar-Ge çalışmalarının bu politikalardaki önemine değinilen Stratejide sanayi ve özel sektör ile birlikte çalışılmasının en doğru politikanın belirlenmesinde etkili olacağı ifade edilmiştir.

- 2) **Küresel İklim Değişikliği İttifakı Stratejisi:**³⁷¹ Stratejide, çevre politikalarının küresel boyutta ele alınması, az gelişmiş ülkelere de çevre ve emisyon hedefleri verilmesi ve Temiz Kalkınma Mekanizması çerçevesinde özel sektör ve sanayiye finansal yardımda bulunulması düzenlenmektedir.
- 3) **İklim Değişikliğinin Uyarlanması Stratejisi:**³⁷² Stratejide, çevre hedeflerine ulaşılması için finansal yardım fonları oluşturulacağı belirtilmektedir. Oluşturulacak fonlar sosyal hayat, balıkçılık, tarım ve gelişme hedefleri için kullanılacaktır.
- 4) **Gelişim İşbirliği Çerçevesinde İklim Değişikliği Stratejisi:**³⁷³ Strateji, doğanın ve ekonominin korunması için tarım, hayvancılık ve orman alanlarında yapılması gereken düzenlemelere yer vermektedir. Stratejide ayrıca ortak uygulama mekanizması düzenlenmektedir.
- 5) **Ormanların Yok olmasıyla Mücadele Stratejisi:**³⁷⁴ Stratejide ormanların korunması ile ilgili yapılması gerekenler düzenlenmektedir ve 2020 yılı itibariyle ormanların yok olmasının % 50 oranında önlenmesi hedefi yer almaktadır. Böylece ERT'nin hem esneklik mekanizmalarının uygulanması ile ilgili talepleri hem de karbon emicilerin artırılması yönünde özellikle ormanlarla ilgili düzenlemelerin yapılması talebi AB tarafından cevaplanmış olmaktadır.

³⁷¹ “COM(2007)540 Sayılı Küresel İklim Değişikliği İttifakı Stratejisi”, Bkz.: http://europa.eu/legislation_summaries/environment/tackling_climate_change/r13016_en.htm, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

³⁷² “COM(2007)354 Sayılı İklim Değişikliğinin Uyarlanması Stratejisi”, Bkz.: http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=COMfinal&an_doc=2007&nu_doc=354, (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

³⁷³ “COM(2003)85 Sayılı Gelişim İşbirliği Çerçevesinde İklim Değişikliği Strateji”, Bkz.: http://europa.eu/legislation_summaries/environment/tackling_climate_change/r12542_en.htm, (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

³⁷⁴ “COM(2008)645 Sayılı Ormanların Yok olmasıyla Mücadele Strateji”, Bkz.: http://europa.eu/legislation_summaries/environment/tackling_climate_change/ev0007_en.htm, (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

- 6) **Açık Deniz Gemileri için Atmosferik Emisyonun Azaltılması Stratejisi:**³⁷⁵ Strateji, sülfürdioksit (SO₂) ve nitrojenoksit (NO_x) gazlarının emisyonunu azaltacak düzenlemeleri içermektedir. Bu düzenleme ile ERT'nin karbon dışında kalan ve sera etkisi yaratan diğer gazlarla ilgili düzenlemelerin yapılması talebi karşılığını bulmuş olmaktadır.
- 7) **Sera Gazı Emisyon Ticaret İzinin Düzenlenmesi Direktifi:**³⁷⁶ AB Emisyon Ticareti Sistemi 2003 yılında yayınlanan bu Direktif ile uygulanmaktadır ve ölçme, izleme ve raporlama ile ilgili düzenlemeler de bu Direktifte yer almaktadır.
- 8) **Karbondioksitin Jeolojik Depolaması Direktifi:**³⁷⁷ Karbon yakalama ve depolamasını düzenleyen Direktif teklifi 23 Nisan 2009 tarihinde onaylanarak yayınlanmıştır. Karbon emisyonunu azaltmayı maliyetli gören çokuluslu şirketler bu düzenleme ile karbon depolaması yapmaya başlayabileceklerdir.
- 9) **Enerji Ürünlerinin Vergilendirilmesi Direktifi:**³⁷⁸ Direktif, enerji ürünlerine uygulanacak en az vergi oranlarını belirlemektedir. Direktifin amacı petrol ürünleri ile elektrik ürünleri arasındaki vergilendirme farkını azaltmak, karbon emisyonunu azaltmak, bu alanda faaliyette bulunan şirketlerin rekabet gücünü artırmak ve sanayi sektörüne finansal yardımda bulunmaktır. Böylece ERT'nin karbon ürünlerinin vergilendirmesi ile ilgili istekleri AB tarafından yerine getirilmiştir.
- 10) **Sera Gazı Emisyonunun İzlenmesi Direktifi:**³⁷⁹ Direktif, sera gazlarının emisyon değerlerinin alınan tedbirlere paralel olarak izlenmesi,

³⁷⁵ “COM(2002)595 Sayılı Açık Deniz Gemileri için Atmosferik Emisyonun Azaltılması Stratejisi”, Bkz.: http://europa.eu/legislation_summaries/environment/tackling_climate_change/l28131_en.htm, (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

³⁷⁶ “2003/87/EC Sayılı Sera Gazı Emisyon Ticaret İzinin Düzenlenmesi Direktifi”, Bkz.: http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=Directive&an_doc=2003&nu_doc=87, (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

³⁷⁷ “2009/31/EC Sayılı Karbondioksitin Jeolojik Depolaması Direktifi”, Bkz.: http://europa.eu/legislation_summaries/environment/tackling_climate_change/l28201_en.htm, (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

³⁷⁸ “2003/96/EC Sayılı Enerji Ürünlerinin ve Elektrik Enerjisinin Vergilendirilmesi Direktifi”, Bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0096:EN:HTML>, (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

³⁷⁹ “2004/280/EC Sayılı Sera Gazı Emisyonunun İzlenmesi Direktifi”, Bkz.: [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004D0280\(01\):EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004D0280(01):EN:HTML), (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

değerlendirilmesi ve raporlamasını düzenlemektedir. Direktife göre çevre ile ilgili alınacak kararlar bu izleme ve raporlama sonuçlarına göre verilecektir.

11) **Çevre ve Güvenlik için Küresel İzleme Sistemi (Global Monitoring for Environment and Security –GMES):**³⁸⁰ AB nezdinde uzaydan dünyayı gözleyip, çevre ve güvenlik ile ilgili bilgileri toplayacak bir ağ oluşturularak, çevre konusunda bilimsel ve uzun dönemli veri sağlanması, araştırmaların desteklenmesi ve özel sektör ile kamu sektöründe çevre ile ilgili kararlar alınırken bu raporlama sisteminden yararlanılması hedeflenmiştir. Bu sistem ile ERT'nin bilimsel ölçüm, izleme, değerlendirme ve raporlama yapılması talebi AB tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu 11 düzenlemede görüldüğü gibi ERT'nin iklim değişikliğinin önlenmesi politikaları ile ilgili tüm önerileri Komisyon aracılığıyla AB politikalarında yerini bulmuştur. Gelişmiş ülkeler ve çokuluslu şirketlerin küresel rekabet şartlarını ağırlaştırılan bu politikalar ERT şirketleri için yeni pazarlar yaratmaktadır.

b) Enerji Verimliliği

Avrupa Birliği enerji politikası, rekabet gücü, enerji arzının güvenliği, sürekliliği ve çevrenin korunması arasında bir dengeye vararak, toplam enerji tüketiminde kömürün payını korumayı, doğalgazın payını artırmayı, nükleer enerji santralleri için azami güvenlik şartları tesis etmeyi, yenilenebilir enerji kaynaklarının payını artırmayı ve enerji iç pazarını tamamlamayı hedeflemektedir.³⁸¹ Enerji politikası yasal temelini, kömürler ilgili olarak Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, nükleer enerji ile ilgili olarak Euratom Anlaşmalarından almaktadır. Ancak Avrupa Topluluğunu kuran anlaşmada diğer alanlardaki düzenlemelere ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle Birliğin enerji politikasının tam anlamıyla oluşumu 1974 yılından sonra gerçekleşmiştir. 1973 yılında yaşanan petrol krizinde, tüketilen enerjinin % 67'sinin petrolden sağlandığını ve yeni bir kriz ya da OPEC ülkelerinin (Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü - Organization of the Petroleum Exporting Countries) muhtemel bir boykotu halinde büyük sıkıntıya düşebileceğini

³⁸⁰ “COM(2005)565 Sayılı Çevre ve Güvenlik için Küresel İzleme Sistemi: Hayalden Gerçeğe” ve “COM (2008)748 Sayılı Çevre ve Güvenlik için Küresel İzleme Sistemi: Daha Güvenli Bir Dünyayı Önlemiyoruz” Bkz.: http://europa.eu/legislation_summaries/environment/tackling_climate_change/128170_en.htm, (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

³⁸¹ “Avrupa Birliği'nin Enerji Politikası”, s. 2, Bkz.: <http://www.ikv.org.tr/pdfs/5b42999e.pdf>, (Erişim Tarihi : 04/08/2009)

fark eden Birlik, petrole olan bağımlılığını azaltmak amacıyla kullanılan enerji kaynaklarını çeşitlendirme kararı almış ve nükleer santrallerin yapımına girişmiştir. Bunun yanı sıra bütün Batılı sanayi ülkeleri 1974 yılında kurulan Uluslararası Enerji Ajansı çerçevesinde ortak rezervler oluşturmaya başlamışlardır. 1983 Yılında daha kapsamlı ve uzun vadeli hedefler içeren bir politika oluşturulması gündeme gelmiş ve 1988 yılında AB Komisyonu “Enerji İç Pazarı” oluşturulmasına ilişkin bir rapor sunmuştur. Bu raporun kabulünden sonra enerji alanında daha liberal bir politika izlenmeye başlanmıştır.³⁸² Tek Pazarın kurulmasıyla birlikte, bazı ülkelerin ucuz enerji kullanım avantajından yararlanması bir sorun olarak görülmeye başlanmış ve enerji sektörü dahil edilmeden tam anlamıyla bir Tek Pazara ulaşılamayacağı fikri hakim olmuştur. Bu nedenle başta elektrik ve doğalgaz olmak üzere enerji kaynaklarının liberalizasyonu konusunda çalışmalar hızlandırılmıştır. 15-16 Mart 2002 tarihinde yapılan Barselona Avrupa Konseyi Zirvesi’nde 2004 yılına kadar ev kullanımına yönelik elektrik ve doğalgaz piyasalarının serbestleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Elektrik ve doğalgaz piyasalarının tamamının 2007 yılına kadar serbestleştirilmesi hedeflenmiştir.³⁸³

AB’nin enerji ihtiyacı sadece 1990-2000 yılları arasında %10 artmıştır. 2000 yılı verilerine göre dünyadaki enerji tüketiminin %15’i AB’ye aittir. AB, mevcut durumuyla dünyanın en büyük enerji ithalatçısı ve Amerika’dan sonra ikinci büyük enerji tüketicisidir. Bu alanda hali hazırda % 50 oranında olan dışa bağımlılığın 2030 yılında % 68’e çıkacağı tahmin edilmektedir. Bu nedenle enerji, Avrupa Birliği için stratejik öneme sahip bir konudur.³⁸⁴ Alternatif enerjinin (rüzgâr, su, güneş ve biokütleden elde edilen enerji) gelişmesi AB Komisyonu’nun enerji politikasındaki en önemli amaçlarından biridir. Bu anlamda AB, alternatif -yenilenebilir- enerji kaynaklarına yönelerek hem çevre üzerindeki baskıyı hem de fosil yakıtlar nedeniyle oluşan dışa bağımlılığı azaltmayı hedeflemektedir. Avrupa Birliği’nin alternatif enerji kullanımını ile ilgili hedefi, Komisyonun hazırladığı Beyaz Raporda da belirtildiği gibi, alternatif enerjinin toplam enerji tüketimindeki payını 2010 yılı

³⁸² “Enerji Politikası”, Bkz.: <http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1082>, (Erişim Tarihi : 04/08/2009)

³⁸³ A.k.

³⁸⁴ “Avrupa Birliği’nin Enerji Politikası”, a.g.k., s. 3.

itibariyle %6'dan %12'ye (elektrik ve ısıtma), 2020 itibariyle de %20'ye çıkarmaktır.³⁸⁵

Avrupa Sanayiciler Birliği'nin Enerji Verimliliği Politikaları

Avrupa Sanayiciler Birliği'nin enerji verimliliği ile ilgili çalışmaları 1992 yılında kurulan *Çevre Çalışma Grubu* tarafından yürütülmüş, 2006 yılının sonunda ise bu alandaki faaliyetleri *Enerji ve İklim Değişikliği Çalışma Grubu* yürütmeye başlamıştır. ERT'nin iklim değişikliği ile ilgili çalışmaları da yine bu Grup tarafından takip edilmektedir. ERT, AB Komisyonu nezdinde Çevreden sorumlu olan Komisyon üyeleri ile düzenli görüşmekte ve enerji verimliliği ile ilgili önerilerini sunmaktadır. ERT, iklim değişikliğinin önlenmesi çalışmalarında olduğu gibi AB Komisyonu Çevre Müdürlüğü ve AB Komisyonu Enerji ve Ulaşım Müdürlüğü ile danışma toplantıları düzenlemektedir.³⁸⁶ ERT'nin enerji alanında yayınladığı üç raporu bulunmaktadır. Bu raporlar;

- Enerjinin Verimli Kullanımı³⁸⁷ (Kasım 1992),
- Güvenli, Rekabet edebilir ve Temiz Sürdürülebilir Enerjinin Sağlanması³⁸⁸ (Haziran 2007),
- Avrupa'nın Enerji Konusundaki Geleceğini Sağlamak, Rekabet Gücünü Korumak ve İklim Değişikliğini Engellemek³⁸⁹ (Temmuz 2009) raporlarıdır.

ERT, 1992 yılının Kasım ayında yayınlanan ilk raporunda,³⁹⁰ dünya kaynaklarının sınırlı olduğunu, son 30 yıldır petrol piyasasında yaşanan fiyat artışları ve enerjideki tedarik sorunları nedeniyle sanayinin sıkıntı çektiğine dikkat çekmektedir. ERT'ye göre sanayi gerekli tedbirleri almaya çalışsa bile enerji konusunda mutlaka küresel önlemler alınmalıdır. ERT'ye göre yeni enerji kaynakları bulunmalı, atıklar değerlendirilmeli ve tüketim alışkanlıkları değiştirilmelidir. Ancak bu çabaların

³⁸⁵ http://ec.europa.eu/energy/renewables/index_en.htm, (Erişim Tarihi: 06/08/2009)

³⁸⁶ http://www.ert.be/working_group.aspx?wg=103, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

³⁸⁷ “Enerjinin Verimli Kullanımı Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01647.pdf>, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

³⁸⁸ “Güvenli, Rekabet edebilir ve Temiz Sürdürülebilir Enerjinin Sağlanması Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01676.pdf>, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

³⁸⁹ “Avrupa'nın Enerji Konusundaki Geleceğini Sağlamak, Rekabet Gücünü Korumak ve İklim Değişikliğini Engellemek Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01707.pdf>, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

³⁹⁰ “Enerjinin Verimli Kullanımı Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01647.pdf>, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

birlikte yürütülmesi kesin sonucu getirecektir. ERT raporunda üyesi olan şirketlerin deneyimlerini paylaşmaya hazır olduklarını, eğer tüm taraflar aynı hedefe yönelirse enerji sorununun çözüleceğine inandıklarını dile getirmektedir. ERT, raporunda enerji verimliliğinin küresel boyutta; sanayide, konutlarda ve ulaşımda sağlanması gerektiğini belirtmektedir ve her alan için bazı öneriler sunmaktadır.³⁹¹ ERT'ye göre küresel anlamda enerji verimliliğinin sağlanması için; doğru fiyatlandırma yapılmalı, arz talep dengesi ayarlanmalı, sanayi, inşaat ve otomotiv sektörleri enerji kullanımlarında tasarruf etmeye çalışmalıdır, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı ve üretimi teşvik edilmelidir (mevcut durumda bile bu kaynaklar dünyanın birincil enerji tüketiminin % 15'ini karşılayacak düzeydedir). Ayrıca karbondioksit yayılımı azaltılmalı, enerji tasarrufu konusunda gönüllü uygulamaya geçilmeli, hükümetler gerekli düzenlemeleri yapmalı, sanayi konu ile ilgili çözümler üretmeli, sorumlu enerji kullanımı teşvik edilmeli ve bu konuda toplum bilinçlendirilmeli ve teknoloji kullanılarak enerji tasarrufu ile ilgili yeni yöntemler geliştirilmelidir. Sanayide enerji verimliliğinin sağlanması için; şirketler ellerindeki teknoloji ve teknik bilgiyi paylaşmalı, alüminyum, kimya, cam sektörleri ile geri dönüşüm yöntemini kullanan sektörler ellerindeki kaynakları tasarruf için kullanmalı, sanayide atık yönetimi uygulanmalı, şirketler karbondioksit yayılımını azaltmak için çalışmalı ve alternatif kaynaklar ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı artırılmalıdır. ERT'nin konutlarda enerji verimliliğinin sağlanması için önerileri; merkezi ısıtma sistemleri kurulması, izolasyon yapılması, enerji denetimleri ve ceza/ödül mekanizmaları ile enerji tasarrufu sağlanmasıdır. ERT'nin son önerileri ulaşım ile ilgilidir. ERT'ye göre; köprüler ve transit yollar ile karayolları ulaşımı kolaylaştıracak şekilde yeniden düzenlenmeli, teknoloji yardımıyla enerji tasarrufu sağlayacak yeni taşıtlar üretilmelidir, etanol ve biokütle teknolojisi ile temiz enerji sağlanıp, petrol kullanımı azaltılmalı, taşıt ağırlıkları azaltılmalı, toplu taşımacılık artırılmalı, akıllı trafik sistemleri kurularak trafik akışı hızlandırılmalı ve havayolu taşımacılığı için teknoloji yardımıyla enerji tasarrufu sağlayacak ekipmanlar üretilmelidir. ERT, enerjinin verimli kullanılmasının gelecek için çok şeyi değiştirebileceğini söylemekte ve doğanın korunması gerektiğini ifade etmektedir. Sanayinin bu alanda yol gösterici olabileceğini belirten ERT, sanayinin,

³⁹¹ “Enerjinin Verimli Kullanımı Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01647.pdf>, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

hükümetlerin ve tüketicilerin ancak birlikte çalışarak enerjinin etkin kullanımını sağlayabileceğini düşünmektedir. Bu anlamda halk bilinçlendirilmeli ve kişisel enerji kullanımı azaltılmalıdır. ERT'ye göre asıl çözüm teknolojidir. Teknoloji, enerji verimliliği ve tasarrufu için kullanılmalıdır. ERT, enerji politikaları oluşturulurken sanayinin bilgi ve deneyimlerinden yararlanılması gerektiğini belirtmektedir.

ERT, 2007 yılında yayınlanan “*Güvenli, Rekabet edebilir ve Temiz Sürdürülebilir Enerjinin Sağlanması Raporu*”’nda,³⁹² Avrupa ve Avrupa sanayii için enerji konusunun çok önemli olduğunu, güvenli ve ucuz enerji tedarikine ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. ERT'ye göre enerji tasarrufu sağlanırken iklim değişikliği de göz önünde bulundurulmalı, pratik ve ulaşılabilir hedefler konulmalı ve kamuoyunun desteği alınmalıdır. ERT, enerji verimliliği konusunda AB'nin rolünün değiştiğine inandığını, sanayi, politika aktörleri, akademisyenler ve sivil toplumun diyalog halinde olmasının sorunların daha kolay çözülmesini sağlayacağını belirtmektedir. ERT'ye göre Birlik içerisinde tüm üye devletler üzerlerine düşeni yapmalı ve AB tüm dünya devletlerini bu politikalara dahil etmek için öncülük etmelidir. Raporunda enerji politikalarının güvenli, rekabet edebilir ve temiz sürdürülebilir enerji üzerine odaklanması gerektiği belirtilmektedir. ERT'ye göre AB sanayinin karşılaştığı sorunları çözmeye çalışmalıdır. Raporunda öneriler 6 başlık halinde sunulmaktadır.³⁹³

1. Tedarikin güvenliği

- Enerji politikası, dış politika ile beraber yürütülmelidir (Bu sayede uygun kurumsal çalışmalar yapılabilir.),
- Sistemik ve koordineli çalışmayı sağlamak için AB Komisyon üyelerinin yer alacağı bir çalışma grubu kurulmalıdır.

2. Tedarikin çeşitliliği

- Nükleer enerji ve diğer enerji kaynakları dikkat alınmalıdır,
- Yenilenebilir enerji kullanımı yaygınlaştırılmalıdır.

3. Enerji verimliliği

- Eğitim ve finans olanakları birleştirilerek tüketicileri daha etkili enerji seçenekleri ile buluşturan bir program oluşturulmalıdır,
- En çok gelişmenin elde edilebileceği sektörlerle yoğunlaşılmalıdır.

³⁹² “**Güvenli, Rekabet edebilir ve Temiz Sürdürülebilir Enerjinin Sağlanması Raporu**”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01676.pdf>, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

³⁹³ A.k.

4. Karbondioksit yayılımının azaltılması

- Karbondioksit yayılımı fazla olan ülkelerle uluslararası işbirlikleri kurulmalıdır,
- Gelecekte mantıklı ve verimli bir karbondioksit fiyatlaması için yollar aranmalıdır,
- Özellikle geçiş döneminde, enerjiye duyarlı sanayilerde rekabet gücünün korunması için gerekli önlemler alınmalıdır,
- Gelişmekte olan piyasalarda faaliyet gösteren Avrupalı şirketler Kyoto Protokolündeki esnekliklerden yararlanmalıdır.

5. Ar-Ge

- Enerji ile ilgili Ar-Ge çalışmalarına öncelik verilmelidir,
- Finansal kaynaklarla desteklenen ve Avrupa genelinde fayda sağlayacak işbirlikleri oluşturulmalıdır.

6. Enerji İç Pazarı

- Rekabet için engeller kaldırılmalıdır,
- Bağlantı altyapılarını genişletmek için çözümler bulunmalıdır,
- Tedarikçiler ve tüketiciler arasında uzun vadeli anlaşmalar yapılması sağlanmalıdır.

ERT'ye göre güvenli, rekabet edebilir ve temiz sürdürülebilir enerjinin sağlanması gelecekte dünya için büyük bir sorun haline gelecektir. Bunun önlenmesi için AB uzun dönemli ve küresel planlar yapmalı ve sanayiden destek almalıdır.

2009 Yılı'nın Temmuz ayında yayınlanan son raporunda³⁹⁴ ERT, enerji politikalarını desteklemeye odaklandıklarını belirterek, düşük karbon ekonomisi ve Avrupa'nın rekabet gücünü artıracak bir enerji politikası yürütülmesi gerektiğini belirtmektedir. 2012 Yılı ve sonrası için enerji politikalarının belirleneceği Uluslararası İklim Değişikliği Anlaşması, 2009 yılının Aralık ayında imzalanacaktır. Kopenhag'da imzalanacak bu anlaşma ile daha önce belirlenen 2020 yılında enerji tüketiminin % 20 oranında azaltılması hedefi % 30 olarak revize edilecektir. ERT, bu zor hedefe ulaşılabilmesi için raporunda bazı önerilerde bulunmaktadır; yeni teknolojiler

³⁹⁴ “Avrupa'nın Enerji Konusundaki Geleceğini Sağlamak, Rekabet Gücünü Korumak ve İklim Değişikliğini Engellemek Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01707.pdf>, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

geliştirilmelidir, nükleer enerji tercihleri geliştirilmelidir ve verimli uygulamalara geçilmelidir. Diğer raporlarından farklı olarak ERT bu raporunda hem iklim değişikliğine hem de verimli enerji politikalarına yer vermektedir. Verimli enerjinin incelendiği ikinci bölümde enerji politikalarının sadece hükümetlerin işi olmadığına altı çizilmekte ve sanayinin bu konuda elinden geleni yapması gerektiği belirtilmektedir. Aynı şekilde AB Komisyonu'nun özel sektöre destek olması gerektiği ifade edilmektedir. Nükleer enerji, düşük karbon kullanımı ile elektrik sağladığı için tercih edilmektedir. Nükleer enerji kullanımı, karbon yayılımında yılda 900 milyon ton azalmayı sağlayacak bir hacme sahiptir. Dış bağımlılığı büyük oranda artıracak nükleer enerji üretimi uranyuma dayanmaktadır. Uranyum mevcut enerji kaynaklarından çok daha ucuz olmakla beraber aynı zamanda AB içerisinde bazı bölgelerde bulunduğu için de ayrıca avantaj sağlamaktadır. İklim değişikliği ve enerji tasarrufu için nükleer enerji oldukça başarılı bir çözümdür. Bu anlamda ERT, AB'nin nükleer enerji konusuna yatırım yapması gerektiğini düşünmekte ve geliştirilecek teknolojilerin yüksek derecede güvenli olması konusunda çalışılması gerektiğini belirtmektedir. ERT'ye göre bu amaç için araştırmacı ve mühendisler yetiştirilmelidir. Ayrıca kamu kurumları ve haklin da bu gelişmelere dahil edilmesi gerekmektedir. ERT, nükleer enerji alanında kullanılacak teknolojinin güvenli ve rekabet edebilir olmasını, yeni jenerasyon sürdürülebilir reaktör teknolojisi geliştirilmesini, hidrojen ve ısı uygulaması gibi yeni nükleer güç uygulamalarının geliştirilmesini önermektedir. ERT, yenilenebilir enerji teknolojileri geliştirilmesi konusunda Ar-Ge faaliyetlerinin artırılmasını önermektedir. Bu çalışmalar karbon yayılımını azaltma hedefine odaklanmalıdır. Özellikle ulaşım alanında yararlı olacağı düşünülen yenilenebilir enerji kaynakları, atıklar, tortular, hidrojen gibi alternatifler olabilecektir. Isı, rüzgâr, su enerjileri, atık, tortu, biyokütle gibi yenilenebilir kaynakların mutlaka ekolojik, ekonomik ve sosyal etkileri analiz edilmelidir. Geliştirilen her kaynak için ölçüm yapılmalıdır ve hedef karbon azaltılması olmalıdır. Yeni kaynakların kullanımı için ekonomik analizler yapılmalıdır. Birlik ve ulusal hükümetler bu yatırımların hızlı yapılabilmesi için, Ar-Ge faaliyetlerine destek olmalı ve vergi indirimi gibi teşviklerde bulunmalıdır. Ayrıca bu kaynakların ulaşımının sağlanması ve depolanmaları için yeni altyapının oluşturulması gerekmektedir. ERT'ye göre çevre dostu iyileştirme çalışmaları ekonomik kriz

döneminde AB'nin elinin altında bulunan büyük fırsatlardır. AB'nin en önemli gündem maddelerinden olan ekonomik iyileştirme ve enerji hedeflerinin bir arada gerçekleştirilmesi Birlik açısından çok faydalı olacaktır. Daha verimli enerji, yenilenebilir kaynakların geliştirilmesi ve daha temiz ulaşım AB'yi lider konuma getirebilecek ve rekabet gücünü artıracaktır. ERT raporda aşağıdaki önerilerde bulunmaktadır:

- İş imkânı yaratma potansiyeli olan çevre dostu yatırımlara odaklanılmalıdır. Bu yatırımlar en kısa zamanda uygulanmalı ve ekonomideki olumlu etkileri takip edilmelidir.
- Enerji tüketimini azaltmak üzere geliştirilen teknolojilerin daha eski binalara uyarlanması için yapılacak yatırımlara öncelik verilmelidir. Bu yatırımlar en kısa sürede tamamlanmalıdır. Böylece istihdam yaratılması, enerji tasarrufu sağlanması, tüketici rahatlığı ve üretkenlik sağlanmış olacaktır.
- Üye ülkeler en kısa zamanda enerji tasarrufu sağlayan kamu binaları geliştirilmesi için hedefler belirlemelidir.
- Her tür bina için yeni teknolojilerin uyarlanacağı programlar geliştirilmelidir.
- En üst seviyede tasarruf sağlanmalı ve karbon yayılımı azaltılmalıdır.
- Konutlarda ve ulaşımda enerji verimliliğine önem verilmelidir.
- Tüketiciler bilinçlendirilmelidir.
- Enerji alanında yapılacak Ar-Ge faaliyetleri artırılmalıdır.
- 2020 yılı için belirlenen % 20 tasarruf hedefine ulaşılmasına yardımcı olacak yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması geliştirilmelidir.

Avrupa Birliği'nin Enerji Politikaları

Enerji İç Pazarı

Piyasaların küreselleşmesi ve giderek şiddetlenen uluslararası rekabet karşısında AB, enerji iç pazarının tamamlanmasını bir görev olarak görmektedir. AB'nin yapısı ve Kurucu Anlaşmaların doğrudan uygulanması, kömür ve petrol ürünlerinin serbestçe ve kısıtlamasız dolaşabildikleri bir iç pazar kurulmasını mümkün kılmıştır. Ancak doğalgaz ve elektriğin şebekeler içinde taşınması ve dağıtılmasının gerekmesi nedeniyle, bu enerji biçimleri için durum daha karmaşık olmuştur. 21. yüzyılın başında, AB Enerji Politikası, doğalgaz ve elektrik piyasalarının tedricen serbestleşmesi yönünde önemli aşama kaydetmiştir. Malların serbest dolaşımı,

hizmet sağlama serbestisi, yerleşme hakkı ve rekabetin korunması ilkeleri bu sektörlerde de uygulanmaktadır. Bu alandaki iki temel Direktif,³⁹⁵ 1 Temmuz 2004 tarihinden itibaren sanayi tipi müşterilerin, 1 Temmuz 2007 tarihinden itibaren ise bireysel müşterilerin tedarikçilerini seçebilmesini öngörmektedir. Direktifler, AB enerji pazarının önümüzdeki yıllarda nasıl şekilleneceğini belirleyecek ve AB'nin özellikle Balkanlar'daki komşularıyla enerji ortaklığı geliştirmesine temel oluşturacaktır. Ancak, bir enerji iç pazarı oluşturulması konusunda yine de eksiklikler mevcuttur. AB Komisyonu, 5 Ocak 2004'te yayınladığı yıllık enerji iç pazarı raporunda, üye ülkelerin doğalgaz ve elektrik direktiflerinin öngördüğü piyasa serbestleştirilmesi tedbirlerini hayata geçirmek için daha fazla çaba sarf etmesi gerektiğini belirtmiştir. Raporda, 25 üye ülkeden 18'inin söz konusu direktiflerin öngördüğü tarih olan Temmuz 2004'te uygulamaya geçiremediği belirtilmiştir. Son olarak, Komisyon, 2005 yılının Mart ayında elektrik ve doğalgaz piyasalarının serbestleştirilmesine ilişkin direktifleri ulusal mevzuatlarına halen aktarmayan 10 AB üyesi ülkeyi³⁹⁶ resmi olarak uyarmıştır.³⁹⁷ Öte yandan, direktifler henüz tam olarak uygulanmasa da, olumlu etkilerinin şimdiden piyasalarda görülmeye başladığı belirtilmektedir. Elektrik fiyatlarının 1995 yılına oranla %10-15 civarında düşüş gösterdiği, çoğu üye ülkede büyük tüketicilerin yaklaşık %25'inin sağlayıcısını değiştirdiği, ancak genellikle diğer bir yerli üreticinin tercih edildiği ve yabancı sağlayıcıların pazar paylarının genellikle %20'den az olduğu bilinmektedir. Komisyonun 2005 yılı içinde piyasaların bütünleşmesini sağlamak için yeni tedbirler alması beklenmektedir.³⁹⁸

Komisyon, direktiflerin ulusal mevzuata aktarılmasının yeterli olmadığını, önemli olanın etkili uygulama olduğunu özellikle vurgulamakta ve piyasaların rekabetçi olup olmadığını, tedarikçisini değiştiren müşteri sayısı ile ölçüleceğini belirtmektedir. Komisyon, piyasaların rekabete açılma düzeyini ölçmek üzere, her yıl Ocak ayında

³⁹⁵ “2003/54/EC Sayılı Elektrik iç piyasasına ilişkin ortak kuralları belirleyen Direktif” ve “2003/55/EC Sayılı Doğalgaz iç piyasasına ilişkin, piyasanın kademeli olarak serbestleştirilmesi de dahil olmak üzere ortak kuralları belirleyen Direktif”, Bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0054:EN:HTML>, (Erişim Tarihi: 24/06/2010).

³⁹⁶ Haziran 2003'te yürürlüğe koyulan direktifleri halen ulusal mevzuatlarına uyarlamayan ülkeler: Almanya, Belçika, Estonya, İrlanda, Litvanya, Letonya, İsveç, İspanya, Lüksemburg ve Yunanistan.

³⁹⁷ “Avrupa Birliği'nin Enerji Politikası”, a.g.k., s. 5.

³⁹⁸ A.k., s. 6.

bir piyasa izleme raporu yayınlamaktadır. Ocak 2006'da ise piyasanın işleyişine ilişkin genel bir rapor yayımlanmıştır.

TransAvrupa Enerji Ağları (Trans-European Networks Energy - TEN-E)

Maastricht Anlaşması ile ulusal ağların birbirleriyle bağlantısını ve birlikte çalışmasını teşvik etmek için ulaşım, telekomünikasyon, enerji ve çevre alanlarında ilerleme sağlanması amacıyla oluşturulmuştur. Bu proje ile Enerji İç Pazarının tamamlanmasına katkıda bulunulması ve Avrupa vatandaşlarının sınırsız Avrupa ortamından en yüksek düzeyde faydalanması hedeflenmiştir. Bu çerçevedeki dört faaliyet alanından biri olan enerji projeleri ile enerji iç pazarının gelişmesine katkıda bulunulması, arz güvencesinin iyileştirilmesi ve AB'nin ekonomik ve sosyal uyumuna katkıda bulunulması tasarlanmıştır. AB, sınırlar arasında hem elektrik hem doğalgaz ağlarını güçlendirmek ve bunların entegrasyonunu sağlamak ve AB'ye düzenli bir elektrik ve doğalgaz akımını güvence altına almak istemektedir. Bu kapsamda sunulan projelerin AB fonlarından finanse edilip hayata geçirilebilmesi için ekonomik getiriye sahip olması, yukarıda sıralanan amaçlar doğrultusunda çalışması ve dolayısıyla da ortak çıkara hizmet etmesi gerekmektedir. TEN-E kapsamında geliştirilmesi öngörülmüş olan ağlar; elektrik ağları (yüksek voltaj hatları, denizaltı bağlantıları ve koruma, izleme ve kontrol sistemleri) ve doğalgaz ağlarıdır (yüksek basınçlı doğalgaz boru hatları, yeraltı depolama faaliyetleri, sıvılaştırılmış doğalgazın elde edilmesi ve depolanması ile ilgili faaliyetler, koruma, izleme ve kontrol faaliyetleri).

TEN-E'nin hayata geçirilmesinde; elektrik sektöründe izole durumda bulunan elektrik ağlarıyla bağlantı sağlanması, üye ülkeler arasındaki bağlantıların geliştirilmesi, üye ülkelerle üçüncü ülkelerin bağlantılarının güçlendirilmesi; doğalgaz sektöründe, doğalgazın yeni bölgelere ulaştırılması, izole durumdaki doğalgaz ağlarının bağlantısının sağlanması, alım ve depolama kapasitesinin geliştirilmesi, doğalgaz boru hatlarının arzının artırılarak ulaştırma kapasitesinin yükseltilmesi göz önünde bulundurulmuş önceliklerdir.³⁹⁹ Enerji arzı güvenliğinin sağlanması için, enerjinin ayrımcı olmayan güvenilir bir şekilde taşınması gereklidir. İç Pazarın genişlemesini hedefleyen AB, sınır ötesi doğalgaz ve elektrik şebekeleri geliştirilmesine öncelik vererek, yeterli enerji bağlantı şebekeleri kurmayı

³⁹⁹ http://europa.eu/legislation_summaries/energy/internal_energy_market/127066_en.htm, (Erişim Tarihi : 05/08/2009)

amaçlamaktadır. Bazı Akdeniz ülkeleri, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ve Norveç ile bağlantılar yapılmıştır. Örneğin, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya ve Macaristan'ı kapsayan CENTREL elektrik şebekesi, Avrupa'daki önemli bir şebeke olan UCPTE'ye 1995 yılında bağlanmıştır. Eski Sovyetler Birliği devletleri için INOGATE Programı⁴⁰⁰ çerçevesinde önemli bir çalışma yapılmıştır.⁴⁰¹

Avrupa Birliği'nin enerji alanındaki âdem-i merkezîyetçi yapısının güçlü olması, bu alanın Birlik tarafından yönetilmesini karmaşık hale getirmektedir. İskandinav ülkeleri dışında, tamamen bütünleştirilmiş bir sınırlar ötesi elektrik ve doğalgaz pazarından bahsetmek zordur. Üye ülkeler arasındaki elektrik ve doğalgaz fiyatlarındaki farklılıkların artma eğilimi göstermesi de AB'nin enerji sektörüne ilişkin yapılanmasının sorgulanmasına yol açmıştır. Üye ülkelerle AB arasında bölüştürülmüş olan AB'nin enerji sektöründeki düzenleyicilik kapasitesi bazı alanlarda yetersiz kalmaktadır. Avrupa Birliği, enerji alanındaki kararlarının daha etkili uygulanmasına hizmet etmek amacıyla 11 Kasım 2003 tarihli Komisyon kararı ile Avrupa Elektrik ve Doğalgaz Düzenleme Grubu'nu oluşturmuştur. Böylelikle Birliğin, elektrik iç pazarı ve sınırlar arası elektrik ve doğalgaz ticaretine ilişkin politikalarının bu düzenleyici çerçeve sayesinde daha kolay hayata geçirilmesi hedeflenmektedir. Bu alanda, 2003 yılında kabul edilmiş olan AB Direktiflerine göre, üye ülkelerdeki yetkili düzenleyici makamlar belirlenmeli ve bu makamlar doğalgaz ve elektrik endüstrilerinden tamamen bağımsız çalışmalıdırlar. Bu düzenleyici kuruluşlar, faaliyetlerini sürdürürken Avrupa Doğalgaz ve Elektrik Düzenleme Forumlarının önerilerini dikkate almalıdır. Farklı ülkelerdeki düzenleme kurullarının işbirliği ve koordinasyonu, enerji iç pazarının tamamlanması ve özellikle yeni üye ülkelerin entegrasyonunun daha kolay sağlanması açısından önemlidir.⁴⁰²

2007 Yılı'nın başında önerilen yeni ortak enerji politikasıyla üye devletlerin bu alandaki iklim değişikliği, güvenli enerji arzının sağlanması, enerji etkinliği, yenilenebilir enerjiler, düşük karbon teknolojileri gibi alanlarda Ar-Ge yatırımlarının yapılması gibi ortak sorunlarıyla mücadele edilmesi yolunda önemli bir adım atılmıştır. 10 Ocak 2007 tarihinde sunulan Avrupa için Enerji Politikası

⁴⁰⁰ Hükümetlerarası Petrol ve Doğalgaz Taşımacılığı Programı (Inter State Oil and Gas Transport to Europe)

⁴⁰¹ "Avrupa Birliği'nin Enerji Politikası", a.g.k., s. 11-13.

⁴⁰² http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/forum_gas_madrid_en.htm, (Erişim Tarihi: 07/08/2009)

Senedi'nde⁴⁰³ uygulanacak enerji politikasının Avrupa'nın rekabet gücünü artıracak, güvenli, verimli ve yenilenebilir kaynaklara öncelik veren bir politika olacağı belirtilmektedir. Ayrıca Enerji İç Pazarında özellikle doğalgaz ve elektrik ile ilgili karşılaşılan sorunların giderileceği ve Pazarın etkin işleyişinin sağlanacağı deklare edilmektedir. Alternatif enerji alanında ise finansal, mali ve idari engeller ile bazı alternatif kaynakların rekabet edebilirliğinin yeterli düzeyde olmaması alternatif enerjiye olan yatırımı düşük kılmaktadır. Bunların yanında, alternatif enerji payının artmasına yönelik olumlu sinyaller de vardır. Yenilenebilir enerjide hidroelektrik, %90'luk payıyla birinci sırada yer alırken, "yeni" yenilenebilir kaynaklar olarak da adlandırılan rüzgâr ve güneş enerjisi özellikle Batı Avrupa'da önemli bir gelişme göstermiştir. AB genelinde rüzgâr ve güneş enerjisinde Danimarka, Almanya ve İspanya'nın gösterdiği hızlı gelişme ile Avusturya, Yunanistan ve yine Almanya'nın özellikle güneş enerjisi alanındaki gelişmeleri bu alandaki önemli ilerlemelerdir. Bu gelişmelere rağmen, Komisyon tarafından yayınlanan "Avrupa'da Enerji ve Ulaşım: 2030'a Doğru" başlıklı araştırmada AB-15'de enerji kaynakları içinde yenilenebilir enerjinin miktarı %6 olarak gösterilmiştir. Aynı araştırma, bu oranın 2030 yılında ancak %8'e ulaşacağını öngörmektedir.⁴⁰⁴ Bu da 2020 yılı itibariye bu kaynakların % 20'lik enerjiyi karşılama hedefinin⁴⁰⁵ gerçekleşemeyeceğinin göstergesidir. Avrupa Birliği yenilenebilir kaynaklarla ilgili amacına ulaşabilmek ve bu kaynakların enerji tüketiminin belirli bir kısmını karşılayabilmesi için çalışmalarına devam etmektedir. 5 Haziran 2009 tarihinde yayınlanan Yenilenebilir Kaynaklardan Elde Edilen Enerjinin Kullanımı Direktifi⁴⁰⁶ ile yenilenebilir kaynaklarla ilgili daha önce yayınlanan iki direktif⁴⁰⁷ tadil edilerek daha kapsamlı bir düzenleme gerçekleştirilmiştir.

AB Komisyonu, enerji politikasında teknolojinin rolünün güçlendirilmesine yönelik olarak 22 Kasım 2007 tarihinde Stratejik Enerji Teknolojisi Planı'nı (*SET Plan*)⁴⁰⁸

⁴⁰³ "Avrupa için Enerji Politikası Senedi", http://europa.eu/legislation_summaries/energy/european_energy_policy/127067_en.htm, (Erişim Tarihi: 07/08/2009)

⁴⁰⁴ "Avrupa Enerji ve Ulaşım - 2030 Eğilimleri", AB Komisyonu Araştırması, 2003, s. 14.

⁴⁰⁵ Bu hedefin 2009 yılının Aralık ayında revize edilerek % 30 yapılması planlanmaktadır.

⁴⁰⁶ "2009/28/EC Sayılı Yenilenebilir Kaynaklardan Elde Edilen Enerjinin Kullanımı Direktifi", Bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:140:0016:0062:EN:PDF>, (Erişim Tarihi: 07/08/2009)

⁴⁰⁷ 2003/30/EC Sayılı ve 2001/77/EC Sayılı Yenilenebilir Kaynakların Kullanımı Direktifleri.

⁴⁰⁸ "Stratejik Enerji Teknolojisi Planı", Bkz.: http://ec.europa.eu/energy/technology/set_plan/set_plan_en.htm, (Erişim Tarihi: 07/08/2009)

yayınlanmış ve teknolojik çalışmaların artırılması, yeni enerji kaynakları ile ilgili ölçümlerin yapılması ve maliyet etkili karbon yayılımının azaltılması konularını düzenlemiştir. Ayrıca Komisyon, bu planın uygulanması için SET Plan İcra Grubu'nu oluşturmuştur. Bu Grup, üye devletlerin kamu kuruluşları ve üniversitelerinden seçilen temsilcilerden oluşmaktadır.⁴⁰⁹ AB son yıllarda alternatif enerji kaynakları arasında özellikle nükleer enerji çalışmalarına ağırlık vermeye başlamıştır. AB, düşük karbon çağına geçişi sağlayacağını düşündüğü bu çalışmalar için “Üçüncü Sanayi Devrimi” tanımını kullanmaktadır. Birlik, bu alanda çalışmalar yapmak üzere 2007 yılında Sürdürülebilir Nükleer Enerji Teknoloji Platformu ve nükleer enerji güvenliği alanında çalışmak üzere de Avrupa Nükleer Enerji Forum'unu kurmuştur.⁴¹⁰ Bu Forum, AB Komisyonu, AB Bakanlar Konseyi, Avrupa Parlamentosu, üye devletler, üniversiteler ve özel sektörü nükleer enerji alanında buluşturmuştur. Forum, nükleer enerjinin sunduğu olanaklar ve olası riskler üzerine çalışmalar yapmaktadır. Ayrıca nükleer enerji alanında Avrupa Konseyi tarafından 25 Haziran 2009 tarihinde Nükleer Güvenlik Direktifi⁴¹¹ yayınlanmıştır. Böylece AB bu konuda düzenleme yapan ilk otorite olmuştur.

Avrupa Birliği, AB Komisyonu Enerji ve Ulaşım Müdürlüğü altında, enerji politikaları ile ilgili finansal destek sağlamak amacıyla Avrupa Enerji İyileştirme Programı'nı (*European Energy Programme for Recovery –EEPR*) oluşturmuştur. 2009 ve 2010 Yılları için Programa 3.980 Milyon Euro bütçe ayrılmıştır ve teklif süresi 15 Temmuz 2009 tarihinde sona ermiştir. Program, üç alt başlık için finansal yardım sağlanmasını öngörmektedir; doğalgaz ve elektrik (2.365 Milyon Euro), rüzgâr enerjisi (565 Milyon Euro) ve karbon yakalama ve depolaması (1.050 Milyon Euro).

AB, enerji politikalarına çok önem vermekle beraber, bu alandaki örgütlenmesi henüz kurulma aşamasındadır. Birlik, karşılaşılan sorunlar ve sektörlerden gelen taleplere göre gerekli yasal düzenlemeleri yapmaya ve enerji politikasını tamamlamaya çalışmaktadır.

⁴⁰⁹ http://ec.europa.eu/energy/technology/set_plan/steering_group_en.htm, (Erişim Tarihi: 07/08/2009)

⁴¹⁰ http://ec.europa.eu/energy/nuclear/forum/forum_en.htm, (Erişim Tarihi: 07/08/2009)

⁴¹¹ “2009/71/Euratom Sayılı Nükleer Güvenlik Direktifi”, Bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32009L0071:EN:HTML:NOT>, (Erişim Tarihi: 07/08/2009)

Avrupa Birliği Politikalarında Avrupa Sanayiciler Birliği İzleri

Avrupa Sanayiciler Birliği, enerji konusundaki taleplerini AB Komisyonuna bildirmektedir. Enerji ve İklim Değişikliği Çalışma Grubu, AB Komisyonu'nun Çevreden sorumlu üyeleri, AB Komisyonu Çevre Müdürlüğü ve AB Komisyonu Enerji ve Ulaşım Müdürlüğü ile düzenli danışma toplantıları düzenlemekte ve mali sermayenin taleplerini Komisyona bu şekilde iletmektedir. Bu toplantıların yanı sıra ERT, enerji konusunda yayınladığı raporları ile taleplerinin nasıl hayata geçirileceği konusunda Komisyona teknik bilgi sağlamaktadır. ERT, Avrupa'nın zenginliği (wealth) ve daha iyi olması için (well being) enerji konusuna gereken önemin verilmesi gerektiğini ifade etmektedir. ERT'ye göre güvenli, rekabet edebilir ve temiz sürdürülebilir enerji için çalışılmalıdır. ERT'nin enerji politikaları ile ilgili AB Komisyonundan beklentileri;

- Enerji verimliliği sağlanması,
- Karbondioksit yayılımının azaltılması,
- Enerji politikaları uygulanırken, bu politikaların Avrupa'nın rekabet gücünü ve iş olanaklarını artırması,
- Enerji çeşitliliğinin sağlanması ve alternatif kaynakların (nükleer enerji ve yenilenebilir enerji kaynakları gibi) kullanımının artırılması,
- Özellikle ulaşımda ve binalarda enerji tasarrufu için çalışılması,
- Enerji İç Pazarının etkin çalışmasının sağlanması,
- Alternatif kaynakların geliştirilmesinin Ar-Ge çalışmaları ile desteklenmesi,
- Yeni enerji politikaları ve ürünleri geliştirilmesinde teknolojiden yardım alınması,
- Sistemik ve koordineli çalışmayı sağlamak için Avrupa Komisyonu üyelerinin yer alacağı bir çalışma grubu kurulmasıdır.

AB Enerji Politikaları incelendiğinde;

- 1) ERT'nin Avrupa'nın rekabet gücünü artıracak, güvenli, verimli ve yenilenebilir kaynaklara öncelik veren bir enerji politikası ve Enerji İç Pazarının oluşumu taleplerinin 2007 yılında yayınlanan Avrupa için Enerji

Politikası Senedi'nde⁴¹² karşılandığını söylemek mümkündür. Bu Senet ERT'nin enerji politikaları ile ilgili belirlediği tüm unsurları içermektedir.

- 2) AB'nin Stratejik Enerji Teknolojisi Planı (*SET Plan*),⁴¹³ ERT'nin karbondioksit yayılımının azaltılmasıyla ilgili önerilerini içerdiği gibi *SET Plan İcra Grubu*'nun oluşturulması da yine ERT'nin enerji konusunda sistematik ve koordineli çalışılması (hükümet, üniversiteler ve özel sektörün bir araya getirilmesi) gerekliliği konusundaki önerilerinin gerçekleşmiş halidir.
- 3) ERT'nin raporlarında sıkça yer alan, enerji konusunda teknolojik yeniliklerin geliştirilmesi ve yeni enerji kaynakları ile ilgili ölçümlerin yapılması da AB tarafından SET Plan ile gerçekleştirilmiştir.
- 4) ERT'nin enerji çeşitliliğinin artırılması, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı ve özellikle nükleer enerji ile ilgili çalışmaların yapılması ile ilgili önerilerinin AB'nin bu konulardaki çalışmalarına yansıdığı görülmektedir; Yenilenebilir Kaynaklardan Elde Edilen Enerjinin Kullanımı Direktifi⁴¹⁴, Nükleer Güvenlik Direktifinin⁴¹⁵ yayınlanması, Sürdürülebilir Nükleer Enerji Teknoloji Platformunun⁴¹⁶ oluşturulması ve Avrupa Nükleer Enerji Forumunun⁴¹⁷ kurulması ERT'nin enerji politikaları ile ilgili taleplerinin tamamına cevap vermektedir.
- 5) ERT'nin 2007 yılı ve 2009 yılı raporlarında, enerji politikaları için AB'nin finansal destek sağlaması talebi ve 2009 yılı raporunda ekonomik iyileştirme ve enerji hedeflerinin bir arada gerçekleştirilmesi önerisi AB tarafından dikkate alınmış ve bu konuda Avrupa Enerji İyileştirme Programı (*European*

⁴¹² “COM(2007) 1 Sayılı Avrupa için Enerji Politikası Senedi”, Bkz.: http://ec.europa.eu/energy/energy_policy/doc/01_energy_policy_for_europe_en.pdf, (Erişim Tarihi: 07/08/2009)

⁴¹³ http://ec.europa.eu/energy/technology/set_plan/set_plan_en.htm, (Erişim Tarihi: 07/08/2009)

⁴¹⁴ “COM(2008) 19 Sayılı Yenilenebilir Kaynaklardan Elde Edilen Enerjinin Kullanımı Direktifi” Bkz.: http://ec.europa.eu/energy/climate_actions/doc/2008_res_directive_en.pdf, (Erişim Tarihi: 07/08/2009)

⁴¹⁵ “2009/71/Euratom Sayılı Nükleer Güvenlik Direktifi”, Bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32009L0071:EN:HTML:NOT>, (Erişim Tarihi: 07/08/2009)

⁴¹⁶ <http://www.snetp.eu/>, (Erişim Tarihi: 07/08/2009)

⁴¹⁷ http://ec.europa.eu/energy/nuclear/forum/forum_en.htm, (Erişim Tarihi: 07/08/2009)

Energy Programme for Recovery –EEPR)⁴¹⁸ oluşturulmuştur. 2009 ve 2010 yılları için Programa 3.980 Milyon Euro bütçe ayrılmıştır.

ERT, Avrupa'nın ve Avrupa sanayiinin enerji bağımlılığını azaltmak için enerji politikalarını yönlendirmektedir. Özellikle nükleer enerji konusunda yapmayı planladığı çalışmaları enerji verimliliği ve iklim değişikliği politikaları arkasında yürüten ERT, bu anlamda AB enerji politikalarını yönlendirmektedir. Enerji politikaları ile sağlanacak avantaj Avrupa'nın enerji bağımlılığını azaltacak, çokuluslu şirketleri küresel rekabette ön plana çıkaracaktır.

2.3.3. İstihdam

AB içerisinde benimsenecek istihdam politikaları Avrupa Sanayiciler Birliği için önemlidir. 1970'li yıllarda Avrupa ekonomisinin yaşadığı *Eurosclerosis* döneminin ve Avrupa sanayinin Amerikan ve Japon sanayileri karşısında rekabet gücünü kaybetmesinin en büyük unsurlarından biri Avrupa'da yeni iş imkânları yaratılamaması, işsizliğin artması ve istihdam ile ilgili gerekli önlemlerin alınamamasıdır. Bu dönemde ABD yeni ve esnek üretim teknikleri geliştirip bu tekniklere uygun istihdam politikaları uygulamıştır. Amerikan ekonomisinde özellikle teknolojinin geliştirilmesi ve yeni sektörlerin oluşturulması ile yeni iş imkânları yaratılmıştır. Avrupa ekonomisi ise teknoloji ve inovasyon konusunda gerekli atılımı gerçekleştiremediği için yeni sektörler oluşturamamıştır. Yeni iş imkânları yaratılmadığı için istihdam artırılamamıştır. ABD teknolojik yeniliklere ve yeni sektörler için uygun esnek istihdam ve çalışma modelleri geliştirirken Avrupa istihdam politikalarında gerekli düzenlemeleri yapamamıştır. ERT, neoliberal politikalar ile atlatılan bu dönemden sonra Avrupa'nın aynı sıkıntıları yaşamaması için teknoloji, inovasyon ve istihdam politikalarına büyük önem vermiş ve AB'nin çokuluslu şirketlerin bu alanlardaki deneyimlerini kullanmaları için baskı yapmaya başlamıştır.

ERT, Avrupa sanayiinin desteklenmesi ve küresel rekabette gücünün artırılması için teknoloji, Ar-Ge çalışmaları ve inovasyona önem verilmesi gerektiğini düşünmektedir. ERT'nin AB'den beklentileri; esnek çalışma koşullarının sağlanması,

⁴¹⁸ http://europa.eu/legislation_summaries/energy/european_energy_policy/en0012_en.htm, (Erişim Tarihi: 07/08/2009)

işgücü maliyetlerinin azaltılması, makro ekonomik çerçevenin istihdam için uygun hale getirilmesi, yasal düzenlemelerin basitleştirilmesi, vergilendirme ile ilgili düzenlemelerin yapılması ve girişimciliğin desteklenmesidir. ERT'ye göre işgücünün bilgi ve eğitim desteği ile kalitesinin artırılması istihdam politikalarını destekleyecektir. Kıyaslama yönteminin kullanılması, işgücünün hareket edebilirliğinin sağlanması ve KOBİ'lere yatırım yapılması istihdamı artıracaktır. İstihdamın artırılması ve yeni iş imkânları yaratılması Tek Pazar'ın etkin işlemesinin temelini oluşturacaktır. ERT, 1996 yılında istihdam politikaları ile ilgili beklentilerini ve çokuluslu şirketlerinin tecrübelerini AB'ye iletmek üzere *Rekabet edebilirlik Çalışma Grubu*'nu kurmuş ve istihdam politikalarını yönlendirmek için çalışmalarına başlamıştır. Esnek çalışma koşullarının benimsenmesi için AB Komisyonu ile birlikte çalışan ERT, istihdam politikalarının benimsenmesine yönelik altı rapor yayınlamıştır. Bu raporlar;

- Politika Karar Aktörleri için Kıyaslama: Rekabet edebilirlik, Büyüme ve İstihdam için Yol (Ekim 1996)
- İstihdam Yaratılması için Destek: Büyük ve Küçük Şirketler arasında Pratik Ortaklıklar (Mart 1997)
- İnovasyona Doğru İstihdam Yaratılması ve Rekabet edebilirlik (Kasım 1998)
- Avrupa'nın Meydan Okuması (Şubat 2003)
- Şirketlerin Mükemmelliği (Temmuz 2004)
- ERT Üyesi Şirketlerin Avrupa'nın Ekonomik Büyüme ve İstihdamına Katkıları (Mayıs 2008) raporlarıdır.

1980'li yıllardan sonra giderek artan uluslararası rekabet, ülkelerin dünya pazarındaki ekonomik gücü ve rekabet edilebilirlikleri konusunda en önemli kavramın ulusal verimlilik olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ulusal verimliliğin temel öğeleri, gayrisafi yurt içi hasılası, sektörlerde yaratılan katma değer, istihdam durumu, çalışan işgücünün eğitim durumu, bilgi ve teknoloji kullanma becerisi ile ölçülebilmektedir.⁴¹⁹ İstihdamın artırılması ve yeni iş imkânları yaratılması ekonomik büyüme ve rekabet gücü için önemli olduğu kadar sosyal refah ve sosyal politikalar açısından da önem arz etmektedir. Avrupa Birliği'nin kurucu anlaşması

⁴¹⁹ Prof. Dr. Ercan Tatlıdıl, Yota Xanthacou, "Türk İşgücünün Yapısı ve Avrupa Birliği İstihdam Politikaları" Bkz.: http://eab.ege.edu.tr/pdf/2_2/C2-S2-M1.pdf, (Erişim Tarihi: 24/08/2009)

olan Roma Anlaşması, sosyal politika konusunda oldukça sınırlı sayıda hüküm içermektedir. İşçilerin serbest dolaşımı, yerleşme serbestliği, göçmen işçilerin sosyal güvenliği gibi hususları içeren hükümlerin temel katkısı, ekonomik entegrasyon sürecini ve özellikle ortak pazarın işleyişini kolaylaştırmak olmuştur. 1986 yılında kabul edilen Tek Senet ile birlikte, sosyal diyalogu tesis etmek için bir temel oluşturulmuş, sosyal tarafların rolü güçlendirilmiş, bunun da ötesinde ekonomik ve sosyal bütünleşmenin geliştirilmesi kavramı yerleştirilmiştir. Tek Senedi takiben 1989 yılında kabul edilen Sosyal Şart ile işçi sağlığı ve iş güvenliği alanlarında önemli bir adım atılmıştır. 1992 yılında kabul edilen Maastricht Anlaşması ile AB düzeyindeki sosyal politika uygulamaları daha da derinleştirilmiştir. Bu kapsamda, Avrupa sosyal taraflarına toplu görüşme ve sözleşme yapmayı da içeren açık bir rol verilmiş, nitelikli çoğunluk oylamasının kapsadığı alan genişletilmiş, kadın erkek arasında fırsat eşitliği konularında Topluluk yetkileri artırılmış ve istihdam başlıklı bir bölüme yer verilerek bu alanda farklı kurumsal aktörler arasında yeni bir çalışma metodu ortaya koyulmuştur.⁴²⁰

Avrupa Birliğindeki bu gelişmeleri yeterli bulmayan ERT, 1996 yılında bir rapor yayınlamaya, Avrupa'nın yeni iş yaratma kapasitesinin çok düşük olduğuna hatta AB içindeki istihdamın azalma eğilimine girdiğine, bu konuda acil önlem alınması gerektiğine AB'nin dikkatini çekmek istemiştir. *“Politika Karar Aktörleri için Kıyaslama: Rekabet edebilirlik, Büyüme ve İstihdam için Yol Raporu”*nda,⁴²¹ ABD'nin yeni iş imkânları yaratma konusundaki başarısının örnek alınması gerektiğini belirten ERT, kıyaslama yöntemi kullanılarak Avrupa için gerekli düzenlemelerin yapılması gerektiğini söylemektedir. İnovasyon ve ekonomik büyümenin istihdam üzerinde önemli etkileri olduğunu hatırlatan ERT, AB'nin istihdam politikalarını belirlerken bu unsurları da dikkate almasını talep etmektedir. 1997 yılında yayınlanan *“İstihdam Yaratılması için Destek: Büyük ve Küçük Şirketler arasında Pratik Ortaklıklar Raporu”*nda⁴²² ERT, küçük ve büyük şirketlerin, rekabet gücünün artırılması ve yeni işler yaratılması konusundaki

⁴²⁰ “Avrupa Sosyal Politikası”, s.4, Bkz.: <http://www.ikv.org.tr/pdfs/96b12507.pdf>, (Erişim Tarihi:24/08/2009)

⁴²¹ **“Politika Karar Aktörleri için Kıyaslama: Rekabet edebilirlik, Büyüme ve İstihdam için Yol Raporu”**, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01630.pdf>, (Erişim Tarihi: 17/08/2009)

⁴²² **“İstihdam Yaratılması için Destek: Büyük ve Küçük Şirketler arasında Pratik Ortaklıklar Raporu”**, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0049.pdf>, (Erişim Tarihi: 24/08/2009)

potansiyellerinden etkilendiklerini dile getirmektedir. Değişen koşullara ayak uydurma esnekliğine sahip olmaları nedeniyle KOBİ'lerin yeni iş imkânları yaratılması konusunda daha başarılı olduklarını buna karşın büyük şirketlerin de ekonomik güce sahip olduğunu belirten ERT büyük ve küçük şirketlerin yaratacağı sinerjinin kullanılması gerektiğine dikkat çekmektedir. Raporda büyük şirket ve küçük şirket işbirliklerine ERT bünyesinden 43 örnek verilmektedir. Bu örnekler ülkelere örnek olması için verilmiştir. Bu anlamda ülkeler gerekli makro ekonomik çevreyi sağlamalı ve yasal düzenlemeleri yapmalıdır. ERT'ye göre; işgücü piyasaları esneklikten uzaktır. Sanayinin ihtiyacı esnek işgücü piyasasıdır. İş kurmak için alınan teknik onaylar uzun zaman almaktadır ve KOBİ'ler için işgücü maliyetleri yüksektir (sosyal güvenlik ve vergi ödemeleri nedeniyle). ERT'ye göre; KOBİ'ler için danışma merkezleri (one stop shop) açılmalı, istihdam için ağlar kurulmalı ve büyük şirketlerle küçük şirketler arasındaki ticari ilişkiler artırılmalıdır. ERT, AB'nin istihdam konusunda yeniden yapılanmayı sağlamasını, Ar-Ge yatırımlarını artırmasını, inovasyonu desteklemesini ve risk sermayesi gibi finansal araçların kullanılmasını sağlayarak yatırımları artırmasını talep etmektedir. ERT'ye göre AB; gerekli makro ekonomik çevreyi oluşturmalıdır, Tek Pazarın etkin işleyişini sağlamalıdır, KOBİ'lerle ilgili AB genelinde gerekli yasal düzenlemeleri yapmalıdır ve küçük şirketlerin faaliyet göstereceği bir hisse senedi piyasası kurulmasını sağlamalıdır. ERT'nin ulusal hükümetlerden beklentileri ise; işgücü piyasaları ile ilgili yasal düzenlemelerin basitleştirilmesi, KOBİ'lerin ihtiyaçlarına uygun programlar oluşturulması, vergi teşvikleri sağlanması ve piyasaların serbest işleminin sağlanmasıdır. Raporda son olarak ERT'nin yerel yönetimlerden beklentileri sayılmaktadır. Bunlar; KOBİ'ler için danışma merkezleri (one stop shop) açılması, istihdam ağları oluşturulması, KOBİ'lerle ortak çalışmalar yapılmasıdır. Böylece ERT sistemli bir şekilde belirlediği istihdam politikalarını AB genel çâtısından özelde yerel yönetimlere kadar "yapılacaklar listesi" şeklinde sunmaktadır.

ERT'nin AB içindeki yoğun çalışmalarının da etkisiyle, 1997 yılı sonunda toplanan Lüksemburg Konseyi bir anlamda ilk AB istihdam Zirvesi olmuştur. Söz konusu Zirvede, istihdam politikasının koordinasyonunun bir yakınlaşma süreci ile

gerçekleşeceği konusunda anlaşmaya varılmış, ana hedeflerin istihdamın sürekli olarak artırılması ve işsizlikle mücadele olduğu belirtilmiştir.

ERT, 1998 yılında “*İnovasyona Doğru İstihdam Yaratılması ve Rekabet edebilirlik Raporu*”nu⁴²³ yayınlarak inovasyona önem verilmesi gerektiğini ve yeni iş imkânları yaratılması konusunda Amerika’nın örnek alınmasını hatırlatmaktadır. Raporda, inovasyon, Ar-Ge faaliyetleri ve işgücünün bilgi ve yeteneğinin geliştirilmesinin önemi ve AB’nin politikalarında değişiklik yapılması gerekliliği tekrarlanmaktadır. ERT’ye göre küresel platformda önemli olan finans piyasaları gibi yeni iş imkânları yaratılmalı, yeni finansal araçların özellikle risk sermayesinin kullanımı artırılmalıdır. Hükümetler gerekli yasal düzenlemeleri yapmalı, Tek Pazar kurallarına uygun şekilde emek piyasaları yeniden yapılandırılmalıdır. Bu çalışmalar hızla tamamlanmalı ve belirlenen politikalar ivedilikle uygulanmalıdır.

2000 yılında toplanan Lizbon Avrupa Konseyi istihdam, ekonomik reform ve sosyal uyumu güçlendirmeye dayanan bir strateji belirleyerek, Avrupa için yeni iş imkânları yaratılması, sosyal korumanın modernizasyonu ve sosyal dışlanmayı önleme hususlarında yoğunlaşmıştır. AB Komisyonu’nun 2000 yılında kabul ettiği Sosyal Politika Gündemi ve aynı yıl toplanan Nice Avrupa Konseyi’nin sağladığı siyasi ortam 2005 yılına kadar olan dönemde sosyal alanda alınması gereken tedbirler için bir yol haritası oluşturmuştur. Burada gözetilen amaç, özellikle istihdam, bilgi ekonomisi yaratılması genişleme kapsamında değişen Avrupa ekonomisi ve toplumunun yeni sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilmek olmuştur. Lizbon Avrupa Konseyi, sosyal politika alanında önemli taahhütlerin verildiği ve uzun dönemli vizyonun ortaya koyulduğu bir platform olmuştur. Lizbon’da Avrupa Birliği’nin, 2010 yılına kadar, daha çok istihdam ve sosyal uyum yoluyla dünyada sürdürülebilir ekonomik büyüme kapasitesine sahip en rekabetçi ve en dinamik bilgi ekonomisi olma hedefi saptanmıştır. Bu kapsamda bilgi ekonomisine ve bilgi toplumuna geçiş için gerekli hazırlıkların yapılmasını rekabet gücü için gerekli olan ekonomik reformların gerçekleştirilmesini kişilere yatırım yapılarak ve ayrımcılıkla mücadele edilerek Avrupa Sosyal Modeli’nin modernize edilmesini ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için uygun politikaların uygulanmasını hedefleyen geniş kapsamlı bir strateji benimsenmiştir. Söz konusu stratejinin etkin bir şekilde

⁴²³ “*İnovasyona Doğru İstihdam Yaratılması ve Rekabet edebilirlik Raporu*”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0093.pdf>, (Erişim Tarihi:24/08/2009)

uygulanabilmesi için tüm seviyelerde açık işbirliği sistemi benimsenmiş ve Avrupa Konseyi'nin de her yıl toplanarak kaydedilen gelişmeleri değerlendirerek bu sistemi desteklemesine karar verilmiştir. Zirve aynı zamanda başta emeklilik sistemlerinin reformu, sosyal katılımın artırılması ve kaliteli sağlık hizmetlerinin sağlanması üzere sosyal korumanın modernleştirilmesine dikkat çekerek, değişen toplumsal ve ekonomik koşullar çerçevesinde dayanışma ve sosyal adalete Birlik tarafından verilen önemi de göstermektedir.⁴²⁴

ERT, Lizbon hedefleri ve istihdam politikaları ile ilgili yapılması gerekenlerin yapılmadığını düşünerek 2003 yılında “Avrupa'nın Meydan Okuması Raporu”nu⁴²⁵ yayınlamıştır. Raporda Avrupa'nın ekonomik büyüme ve istihdama daha çok önem vermesi gerektiği belirtilerek, bilim adamları yetiştirmesi ve bilim merkezleri kurması, Ar-Ge faaliyetlerine yapılan kamu harcamalarının artırılması ve fikri mülkiyet haklarına yönelik düzenlemeler yapılması ile ilgili öneriler sunulmuştur. ERT'ye göre bürokrasinin azaltılması için gereken yasal düzenlemelerin hızlı bir şekilde yapılması gerekmektedir.

AB, 2004 yılında Lizbon Zirvesi ile saptanan hedeflere ne ölçüde ulaşılabildiğine ilişkin bir ara dönem değerlendirmesi yapmış, ERT'nin son raporunda olduğu gibi geçen beş yıllık süreçte çok kısıtlı ilerleme kaydedilebildiğini belirtmiştir. Değerlendirmede bundan sonra büyüme ve istihdam odaklı bir stratejinin izlenmesi gereğinin altı çizilmiş, üye ülkelerin yürütülen reform çalışmalarını sahiplenmesinin şart olduğu ifade edilmiştir. AB Komisyonu tarafından yapılan değerlendirmelerde ise ERT'nin öneri ve taleplerinin açıkça görüldüğü üç öncelik belirlenmiştir:

- Büyüme ve istihdam en esaslı öncelik olarak değerlendirilerek gerek Birlik gerek üye ülkeler düzeyinde oluşturulacak eylem planları vasıtasıyla “Büyüme ve istihdam için Ortaklık” oluşturulması,
- Yürütülecek reformların sadece üye ülkeler tarafından değil sosyal ortaklar ve vatandaşlar tarafından da sahiplenilerek, Lizbon Stratejisinin bir “ulusal siyasi öncelik” olarak değerlendirilmesi,

⁴²⁴ A.k., s.6.

⁴²⁵ “Avrupa'nın Meydan Okuması Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0099.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

- Daha basit, açık ve net raporlama sisteminin getirilerek belge kirliliğinin engellenmesi ve bu çerçevede, hem AB hem üye ülkeler düzeyinde sadece bir tane Lizbon Raporu oluşturulması.⁴²⁶

ERT, 2004 yılında Avrupa Konseyi'ne gönderdiği mektupta,⁴²⁷ Avrupa'da istihdamın artırılmamasının nedenlerinin; işgücü maliyetlerinin yüksek olması, yasal düzenlemelerin fazlalığı ve Tek Pazar'ın etkin işlememesi olduğunu belirtmiştir. ERT'ye göre Avrupa, istihdam konusunda hala Amerika ve Japonya'nın gerisindedir. yeni iş imkânları yaratılabilmesi için Avrupa; inovasyon potansiyelini artırmalı, eğitime yatırım yapmalı, Ar-Ge faaliyetlerini artırmalı, iş dünyasının rekabet gücünü yükseltmeli ve AB içerisindeki karar verme süreçlerini hızlandırmalıdır. ERT'ye göre bunlar yapılmazsa sürdürülebilir ve kaliteli istihdam yaratmak mümkün olmayacaktır. ERT'nin 2004 yılının Temmuz ayında yayınladığı "*Şirketlerin Mükemmelliği Raporu*"nda⁴²⁸ yeni iş imkânları yaratılabilmesinin en önemli anahtarının KOBİ'ler olduğu ifade edilmektedir. Teknoloji ve bilime dayalı yeni sektörlerde yeni iş imkânları bulunmaktadır. İşgücünün rahat hareket edebilmesi, sosyal güvenlik ve emeklilik ödemelerinin azaltılması, vergi indirimleri yapılması, yeni finansal araçlar ve şirketlerle ilgili gerekli yasal düzenlemelerin gözden geçirilmesi istihdama katkı sağlayacaktır.

2005 Yılında Lizbon hedeflerinin gerçekleştirilememesi üzerine AB Komisyonu Lizbon Stratejisini canlandırmak üzere 2005-2010 dönemi için yeni bir Sosyal Gündem oluşturmuştur. 9 Şubat 2005 tarihinde açıklanan Yeni Sosyal Gündem'in "tam istihdamın gerçekleştirilmesi" ve "herkese eşit fırsat ilkesiyle daha uyumlu bir toplum yaratılması" olmak üzere iki önceliği bulunmaktadır. Bu Gündem'de yer alan önerilerle, Avrupa sosyal modelinin modernizasyonu ve sosyal uyumun geliştirilmesi, artan küresel rekabet ve yaşlanan nüfus gibi yeni sorunlarla başa çıkılabilmesi için gerekli değişikliklerin kabul edilerek vatandaşların güvenliğinin güçlendirilmesini amaçlanmıştır.⁴²⁹ Yeni Sosyal Gündem, AB Komisyonunun ERT'nin önceliklerini tamıyla benimsediğini göstermektedir.

⁴²⁶ A.k., s.7.

⁴²⁷ "**Mart 2004 Avrupa Konseyi'ne Mektup**", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01663.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

⁴²⁸ "**Şirketlerin Mükemmelliği Raporu**", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0101.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

⁴²⁹ A.k., s.5.

2008 Yılına gelindiğinde ERT, “ERT Üyesi Şirketlerin Avrupa’nın Ekonomik Büyüme ve İstihdamına Katkıları Raporu”nu⁴³⁰ yayınlamıştır. İstihdamla ilgili bu raporda ERT’nin önerileri yine inovasyon potansiyelinin ve işgücü kalitesinin artırılması olmuştur. ERT ayrıca tedarik zincirindeki rekabetin geliştirilmesinin istihdama katkı sağlayacağını belirtmiştir. ERT, raporda şirketleri adına istihdam ve yeni iş imkânları yaratılması ile ilgili üzerine düşeni yaptığını ifade etmekte ve şirketlerinin istihdam rakamlarını vermektedir:

- ERT doğrudan Avrupa içerisinde 2,6 milyon kişi, tedarik zincirinde 2,9 milyon kişi ve dolaylı bir şekilde de 1,1 milyon kişi istihdam etmektedir.
- AB’deki maaş ortalaması yılda 34.000 Euro iken ERT şirketlerinin maaş ortalaması 57.000 Eurodur.
- ERT şirketleri her yıl yaklaşık 85 milyar Euro tutarında alım yapmaktadır.
- ERT şirketleri yüksek maaşla yüksek kalitede insan kaynağı çalıştırmaktadır.

ERT’ye istihdamın artırılması için Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması, bu faaliyetlere bağlı yan faaliyetlerin geliştirilmesi, teknolojiye yatırım yapılması, bilim adamı yetiştirilmesi, eğitime önem verilmesi, inovasyon çalışmalarının artırılması, yeni ürünler üretilmesi, girişimciliğin desteklenmesi, işgücünün bilgili ve yetenek anlamında kalitesinin artırılması, bilgi ve ulaşım altyapısı güçlendirilmesi ve KOBİ’lere destek olunması önerilerini tekrarlamaktadır.

AB Komisyonu istihdam politikalarını “İstihdam ve Sosyal İlişkiler” başlığı altında takip etmektedir. İstihdam politikaları; Avrupa İstihdam Stratejisi, Esnek Güvenlik Yaklaşımı, yeniden yapılanma, Kamu İstihdam Hizmetleri Ağı ve istihdam analizleri ve ağları başlıkları çerçevesinde yürütülmektedir.⁴³¹

1. Avrupa İstihdam Stratejisi: Avrupa İstihdam Stratejisi, üye devletler ve AB arasında daha çok ve daha iyi iş imkânları yaratılması yönünde bilgi paylaşımını ve tartışma ortamını sağlamak üzere 1997 yılında oluşturulmuştur. Tüm üye devletlerin fikirlerini dile getirmek ve tartışmalara katılmak hakkı vardır. Strateji, üye devletler

⁴³⁰ “ERT Üyesi Şirketlerin Avrupa’nın Ekonomik Büyüme ve İstihdamına Katkıları Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01678.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

⁴³¹ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=81>, (Erişim Tarihi: 24/08/2009)

ve AB Komisyonu arasındaki diyaloga dayanmaktadır. Avrupa Konseyi, Avrupa Parlamentosu ve tüm AB kurumları Strateji dahilinde fikir beyan edebilmekte ve çalışabilmektedirler.⁴³² 2009 Yılı Avrupa İstihdam Stratejisi'nde istihdamın artırılması için makro ekonomik çerçevenin çok önemli olduğu belirtilmekte ve üye devletlerin AB ile paralel çalışması gerektiği ifade edilmektedir. Esnek Güvenlik Yaklaşımının (Flexicurity) doğru yaklaşım olduğu istihdamın artırılmasında yarar sağladığı ve modern bir istihdam politikası olduğu belirtilmektedir. Strateji, ERT'nin yeni iş imkânları yaratılması için; inovasyon çalışmalarının artırılması, girişimcilik için gerekli çevrenin yaratılması, Ar-Ge faaliyetlerine önem verilmesi, bürokrasinin azaltılması ve KOBİ'lerin gelişmesine yardımcı olunması önerilerini kapsamaktadır.⁴³³ Yeni işler için yeni yetenekler başlığı altında AB; yeni insan kaynağı yetiştirmeyi, AB büyüme hedeflerine ulaşacak şekilde istihdam politikası yürütmeyi, elindeki araçları iyi kullanmayı, kıyaslama yönteminin kullanılmasını ve işgücü piyasaları için Avrupa pazarı geliştirmeyi hedeflemektedir.⁴³⁴ Ayrıca işgücünün hareket edebilirliğinin artırılması ve üye devletler arasında işgücü transferinin teşvik edilmesi, çalışanların bilgi ve yeteneklerinin geliştirilmesi ve AB genelinde kullanılan fonlardan uygun olanların istihdam politikaları için ayrılması hedeflenmektedir. 11 Mart 2009 Yılında yayınlanan Ortak İstihdam Raporu'nda küresel ekonomik kriz sonrası ekonomi dikkate alındığında iki temel politikanın uygulanması gerektiği belirtilmektedir. Bu politikalar Esnek Güvenlik Yaklaşımının benimsenmesi ve kaliteli işgücü yetiştirilmesidir. Raporla bu iki politika için uygun fonların ayrılması gerektiği belirtilmektedir.⁴³⁵ Komisyon, 2009-2010 yılları arasında AB istihdamının % 2 oranında düşeceğini, işsizlik oranının ise son iki yıla göre % 2,5 oranında artacağını öngörmektedir. Raporla orta ve uzun vadede öncelikli eylemler; kısa ve uzun dönemli çalışanlar için gerekli düzenlemelerin yapılması, aktif istihdam politikalarının uygulanması, ömür boyu eğitim sisteminin etkin işlenmesi ve kaliteli işgücü yetiştirilmesi, sosyal güvenlik sisteminin modernize edilmesi ve vergilerin azaltılmasıdır.

⁴³² <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=101&langId=en>, (Erişim Tarihi: 25/08/2009)

⁴³³ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=101&langId=en>, (Erişim Tarihi: 24/08/2009)

⁴³⁴ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=568&langId=en>, (Erişim Tarihi: 24/08/2009)

⁴³⁵ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=101&langId=en>, (Erişim Tarihi: 24/08/2009)

2. Esnek Güvenlik Yaklaşımı (Flexicurity): Esnek Güvenlik Yaklaşımı, AB tarafından 2007 yılında ekonomik gerileme ve sonrasında da küresel ekonomik krizin istihdama olumsuz etkilerini önlemek amacıyla geliştirilen bir yaklaşımdır. Flexicurity, flexible (esnek) ve security (güvenlik) kelimelerinin birleştirilmesi ile oluşturulmuştur. Kelime, işgücü piyasaları için amaçlanan esneklik ve sözde güvenlik mekanizmalarını anlatmaktadır. Bu Yaklaşım ile hedeflenen şirketlerin hızlı değişen ekonomik koşullara ve gelişen teknolojiye uyumunun sağlanmasıdır. Şirketler bu hızla değişen çevre şartları altında ürünlerini adapte etmek ve satmak için çok büyük baskı altındadır. Yeni teknolojileri takip eden ve bu uygulamaları bilen nitelikli işgücüne ihtiyaç vardır ve bu işgücü her geçen gün daha da nitelikli olmak zorundadır. Oysa işinin hep sabit olacağını düşünen bir çalışan kendisini yenilikleri takip etmek zorunda hissetmeyecektir. Şirketler, ellerindeki insan kaynağını çalışma şartlarına göre değiştirme şansına sahip olurlarsa mevcut çalışanları kendilerine ayak bağı olmadan yeni koşullara uygun bilgi ve becerisi olan çalışanlar işe alabileceklerdir. AB'ye göre bu yaklaşım çalışanlar için de kolaylık sağlayacaktır, işsiz olanlar daha kolay iş bulma şansına sahip olacaktır. AB'ye göre Esnek Güvenlik Yaklaşımı istihdamı artıracak ve rekabette Avrupa şirketlerine avantajlar sağlayacaktır. Bu Yaklaşım çerçevesinde değerlendirmeler küresel boyutta yapılacak, inovasyona önem verilecek ve Avrupa sosyal modeli çerçevesinde işçi hakları korunacaktır.⁴³⁶

Esnek Güvenlik Yaklaşımının dört boyutu vardır:⁴³⁷

1. Sözleşme Düzenlemesi: Çalışma zamanı ile ilgili (tam veya yarı zamanlı) düzenlemeler yapılabilmelidir.
2. Ömür boyu öğrenme (25-64 yaş): Çalışanlar yeni ürünler ve teknolojiler hakkında sürekli eğitim alacaktır. Bu sayede çalışanların bilgi eksikliği nedeniyle şirketlerin yeni teknolojilere uyumunu zorlaştıran önemli bir sorun çözülecektir.

⁴³⁶ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=102&langId=en>, (Erişim Tarihi: 24/08/2009)

⁴³⁷ “Esnek Güvenlik Yaklaşımı Politikalarının İzlenmesi ve Analizi”, İstihdam Komitesi 2009 Raporu, 24/06/2009, Bkz.: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=101&langId=en>, (Erişim Tarihi: 24/08/2009)

3. Aktif işgücü piyasası politikaları: Hızlı değişen koşullara çabuk uyumun ve yeni işlere kolay geçişin sağlanması ve işsizlik giderlerinin azaltılmasını sağlayacaktır.
4. Modern sosyal güvenlik sistemi: Böyle bir sistemin kurulması geliri artıracak gibi istihdamı destekleyecek ve işgücünün hareket edebilirliğini artıracaktır. Güçlü bir emeklilik sistemi ve sağlık imkânları ile çalışanlar işlerini özel hayatlarının bir parçası gibi görececek ve daha çok çalışacaktır.

Esnek Güvenlik Yaklaşımı sayesinde daha açık ve değişikliklere daha çabuk tepki veren bir işgücü piyasası geliştirilecektir. AB'ye göre değişen koşullara ayak uydurmak için şirketler sürekli değişmek ve yenilik yapmak zorundadır. Aynı şekilde çalışanlar da iş bulmak istiyorlarsa esnek olmak zorundadırlar.

3. Yeniden Yapılanma: İstihdamın artırılması için bir yol da yeniden yapılanmadır. Yeniden yapılanma; birleşme, devralma, kapama, yönetim değişikliği gibi uygulamalarla şirketlerde yapı değişikliğine gidilmesidir. Bu sayede yeni iş imkânları yaratılabilmektedir.⁴³⁸ Yeniden yapılanma sürecinde üç yol izlenmektedir; Öngörü (çalışanlar, işverenler, bölgeler veya şirketler ile ilgili öngörü yapılmakta ve ileride gerekecek adımlar planlanmaktadır.), uygulama ve yönetim değişikliği (öngörüler ve planlar sonucunda yönetim değişikliğine ihtiyaç duyulması halinde bu değişiklik yapılacaktır). Ayrıca sektörel seviye analizleri yapılması nerede ve nasıl ve nerede yeniden yapılanma yapılacağına dair fikir verecektir.⁴³⁹

4. Kamu İstihdam Hizmetleri (*Public Employment Services - PES*): AB'ye göre AB politikalarının uygulanması, yerel, ulusal ve AB genelinde istihdamın takip edilebilmesi için Kamu İstihdam Hizmetleri kullanılmalıdır. Kamu İstihdam Hizmetleri, istihdam politikalarının uygulanması için ulusal düzeyde oluşturulacak organlardır. Avrupa İstihdam Stratejisi çerçevesinde politikaların, kılavuzların ve programların üye devletler düzeyinde uygulanmasını sağlamak bu organların temel görevidir. PES, işverenlere ve iş arayanlara ücretsiz iletişim ve bilgilendirme hizmeti sunarak işgücü piyasalarının şeffaf çalışmalarını sağlamaktadır. Bu organlar aracılığıyla yerel, ulusal ve AB arasında istihdam politikaları paralel yürütülebilecektir. 1997 Yılında Kamu İstihdam Hizmetleri Ağı adı altında Avrupa çapında bir de ağ kurulmuştur. İstihdam hizmetlerinin sunuluş yöntemlerinin

⁴³⁸ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=782&langId=en>, (Erişim Tarihi: 26/08/2009)

⁴³⁹ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=782&langId=en>, (Erişim Tarihi: 24/08/2009)

tartışılması ve bu hizmetlerin modernleştirilmesi, kamu istihdam hizmetlerinin dağılımı, Avrupa İstihdam Stratejisi'nin uygulanması ve Avrupa işgücü piyasalarında uyumun sağlanması bu ağın temel görevleridir. Bu Ağ, AB ülkeleri, Norveç, İzlanda ve Liechtenstein'ı kapsamaktadır.⁴⁴⁰ 2006 Yılında kararlaştırılan ortak Ortak Görev Beyannamesinde genişlemiş AB çerçevesinde hedefler belirlenmesine ve ulusal hükümetlerin kendi kamu istihdam hizmetlerini geliştirmelerini sağlayacak transfer edilebilir öğrenme sağlanmasına karar verilmiştir. Avrupa İş Hareketi Portalı (The European Job Mobility Portal - EURES) 1993 yılında AB Komisyonu ve Üye Devletlerin Kamu İstihdam Hizmetleri ortak işbirliği ağı olarak kurulmuştur. İşveren ile çalışanların bulunduğu bu ortak ağ istihdam ile ilgili tarafları bilgilendirmek, danışmanlık hizmeti vermek, işgücü hareketliliğinden tarafları haberdar etmek ve sınır ötesi iş imkânları ile ilgili danışmanlık sunmak için oluşturulmuştur.⁴⁴¹

5. İstihdam Analizleri ve Ağları: AB, istihdam ile ilgili politikalarını raporlar ve istatistikler aracılığıyla analiz etmekte ve izlemektedir. Başlıca analiz alanları; emek piyasalarında yaşanan gelişmeler, Esnek Güvenlik Yaklaşımı, işteki kalite, insan kaynakları ve yetenekleri, ömür boyu eğitim anlayışı, istihdam politikalarının sonuçları, insan kaynağının hareket edebilirliği, istihdama dayalı ücret ve harcamalardır.⁴⁴² AB istihdam politikası çerçevesinde araştırma yapılan alanlar ise; insan kaynakları, ömür boyu eğitim, ücret ve harcamalar, kalite, istihdam, uyum ve kayıt dışı istihdamdır.⁴⁴³

AB Komisyonu Avrupa İstihdam Stratejisi çerçevesinde istihdam politikalarını sürekli izlemekte ve yıllık olarak raporlamaktadır. Komisyon'un destek verdiği alanlar;⁴⁴⁴

- Avrupa İstihdam Stratejisi çerçevesinde daha çok ve daha iyi işler sağlanması,
- Bu amaç için Avrupa Sosyal Fonu'ndan üye ülkeler ile ortak kullanılmak üzere yıllık 9 milyar Euro tahsis edilmesi,
- Çalışanların serbest dolaşımının sağlanması ve sosyal güvenlik sistemlerinin bu hareketliliğe uygun olarak düzenlenmesi,

⁴⁴⁰ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=139&langId=en>, (Erişim Tarihi: 24/08/2009)

⁴⁴¹ <http://ec.europa.eu/eures/home.jsp?lang=en>, (Erişim Tarihi: 24/08/2009)

⁴⁴² <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=113&langId=en>, (Erişim Tarihi: 26/08/2009)

⁴⁴³ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=560&langId=en>, (Erişim Tarihi: 26/08/2009)

⁴⁴⁴ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=656>, (Erişim Tarihi: 24/08/2009)

- Çalışanlar için daha iyi çalışma koşullarının sağlanması,
- Sosyal katılım ve ayrımcılığın önlenmesi,
- Yasal düzenlemeler ve programlar aracılığıyla kadın ve erkek arasında eşitliğin sağlanmasıdır.

2008 yılında AB Komisyonu, küresel ekonomik krizin işgücü piyasalarına etkisini azaltmak üzere iyileştirme eylem planı hazırlamış, Sosyal Gündemi gözden geçirerek yapılacakları belirlenmiştir. Aynı yıl ayrımcılığa karşı AB yasalarının kapsamalarının genişletilmesi için teklifler hazırlanmış, çalışma zamanı ve geçici işçilik ile ilgili anlaşmalar hazırlanmış ve işgücü piyasalarının ihtiyaçları belirlenmiştir.⁴⁴⁵ 2009 yılında AB Komisyonu'nun öncelikleri; ekonomik durumun istihdama etkilerinin saptanması, Avrupa Sosyal Diyalogunun geliştirilmesi, istihdam ve sosyal ilişkiler ile ilgili AB politikalarının katkıları ile ilgili halkın bilgilendirilmesi için enformasyon ve iletişim faaliyetlerinin yürütülmesi olmuştur.⁴⁴⁶

İstihdamın artırılması ve yeni iş imkânları yaratılması Avrupa'nın ve ERT'nin öncelikli konuları arasındadır. Avrupa'nın rekabet gücünün artırılması ve ekonomik büyümenin sağlanması için yeni iş imkânlarının yaratılması gereklidir. ERT, raporlarında istihdam politikaları ile ilgili önerilerini sürekli tekrarlamaktadır. Bu tekrar ve hatırlatma yöntemi ile sorunlara ve önerdiği çözümlere AB Komisyonu'nun dikkatini çekmeyi başarmıştır. ERT, istihdamın artırılması için esnek çalışma koşullarının sağlanması, istihdamın yeniden yapılandırılması, istihdam ile ilgili danışma merkezleri ve ağlar oluşturulmasını ilk kez 1997 yılında yayınladığı *'İstihdam Yaratılması için Destek: Büyük ve Küçük Şirketler arasında Pratik Ortaklıklar Raporu'*nda önermiştir. Daha sonra yayınlanan raporlarında ve Komisyon ile yürüttüğü çalışmalarda bu önerilerini sürekli tekrarlamıştır. Ömür boyu eğitim ve işgücü kalitesinin eğitim yoluyla artırılması ERT'nin esnek çalışma koşullarının belirlenmesi ve istihdamın artırılması yönündeki diğer önerileri olmuştur. ERT, 1997 yılında istihdam ile ilgili ağlar kurulmasını önermiştir. Aynı yılın sonunda AB tarafından Kamu İstihdam Hizmetleri Ağı ve Avrupa İş Hareketi Portalı kurulmuş, bu yıldan sonra da AB Komisyonu ağların geliştirilmesi ve yeni ağlar kurulması için çalışmıştır. Yine 1997 yılında önerilen danışma merkezleri açılması ve istihdamın yeniden yapılandırılması önerileri AB tarafından dikkate

⁴⁴⁵ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=308&langId=en>, (Erişim Tarihi: 24/08/2009)

⁴⁴⁶ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=308&langId=en>, (Erişim Tarihi: 24/08/2009)

alınmış ve Kamu İstihdam Hizmetleri oluşturulmuş, yeniden yapılanma çalışmaları yapılmıştır. ERT'nin istihdam politikaları ile ilgili en önemli önerisi esnek çalışma koşullarının belirlenmesidir. Esnek çalışma koşulları ilk kez 1997 yılında dile getirilmiştir. ERT, esnek çalışma koşullarının belirlenmesi ile ömür boyu eğitime dayalı, esnek çalışma saatlerinin esas alındığı ve sözleşme düzenine dayanan bir sistem kurulmasını talep etmektedir. Bu şekilde ERT şirketleri değişen teknoloji karşısında kalitesi düşen işgücün çalıştırmak zorunda kalmayacaktır. Bu işgücü sürekli ve ömür boyu eğitim ile kalitesini yüksek tutacaktır. Esnek çalışma koşulları, işgücünün kalitesinin artırılması ve işgücü maliyetlerinin azaltılmasını sağlayacaktır. ERT'nin esnek çalışma koşullarının belirlenmesi yönündeki baskıları üzerine AB Komisyonu istihdam politikalarında esnek çalışma sistemine, ömür boyu eğitim, işgücünün kalitesinin artırılması ve sözleşmelilik esaslarına yer vermeye başlamıştır. Ancak ERT'nin esnek çalışma sisteminin tüm unsurlarıyla AB tarafından benimsenmesi 2007 yılında olmuştur. Esnek Güvenlik Yaklaşımı (Flexicurity) ile AB, ERT'nin bu sistemle ilgili tüm beklentilerini karşılamıştır. Bu Yaklaşım, sosyal güvenlik ve işçi hakları unsurları ile ERT'nin yaklaşımından ayrılmaktadır. Komisyon, işçi sınıfı ve sivil toplum kuruluşlarının olası tepkilerini önlemek için Yaklaşımın sosyal güvenlik boyutu getirmiştir.

AB'nin; 2008 yılı istihdam politikalarında, 2009 yılında yayınlanan Avrupa İstihdam Stratejisi ve 2009 Yılı Ortak İstihdam Raporu'nda, ERT'nin taleplerinin tamamının gündeme alındığı görülmektedir. AB Belgeleri kapsamında;

- İstihdam için gerekli makroekonomik çerçevenin sağlanması için çalışıldığı,
- Yetenekli işgücü yetiştirilmesi,
- Yeni iş imkânları yaratılması için inovasyonun ve girişimciliğin artırılacağı, KOBİ'lerin destekleneceği,
- Ar-Ge çalışmalarının artırılacağı,
- Bürokrasinin azaltılacağı ve vergi düzenlemeleri yapılacağı,
- Kıyaslama yönteminin kullanılacağı,
- İstihdam için Avrupa pazarının etkinleştirileceği,
- İşgücünün hareket edebilirliğinin artırılması yönünde çalışılmaktadır.

ERT'nin istihdam ile ilgili tüm taleplerinin AB tarafından cevaplandırıldığı ve istihdam politikalarına yansıtıldığı görülmektedir.

3. AVRUPA BİRLİĞİ VE AVRUPA SANAYİCİLER BİRLİĞİ'NİN TÜRKİYE POLİTİKALARI

Avrupa Sanayiciler Birliği, Merkez ve Doğu Avrupa ülke pazarlarına ulaşmak amacıyla Avrupa Birliği Genişleme sürecini yakından takip etmektedir. ERT, aday ülkelere danışmanlık hizmeti vererek bu ülkelerin AB'ye üye olmalarını hızlandırmaya çalışmakta ve uyum çalışmalarında bu ülkelere yardımcı olmaktadır. ERT'nin AB genişleme sürecine bu kadar müdahil olmasının birçok nedeni vardır. ERT şirketlerinin hali hazırda ticari faaliyette bulunduğu birçok Merkez ve Doğu Avrupa ülkesi bulunmaktadır. Bu ülkelerin AB üyesi olması ERT şirketlerinin ticari faaliyetlerini hem artıracak hem kolaylaştıracaktır. Aday olacak ülkelerde yatırım alanının iyileştirilmesi, ticari faaliyetlerin kolaylaştırılması ve başta özelleştirmeler olmak üzere çokuluslu şirketlere yeni imkânlar sağlanması ERT açısından genişleme sürecini daha da önemli kılmaktadır. İşte bu nedenlerle ERT, AB aracılığıyla, aday ülkelerde çokuluslu şirketlerinin arzu ettiği düzenlemelerin yapılmasını sağlamaktadır.

ERT'nin Türkiye politikaları da aynı amaç üzerinden yürütülmektedir. Türkiye'deki yatırım alanının iyileştirilmesi ve kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi Avrupa çokuluslu şirketleri için zaten faaliyette buldukları pazarın daha çok imkânlarla donatılmasını sağlayacaktır.

Bu bölümde; ERT'nin AB genişleme süreci çerçevesinde yürüttüğü şubeleşme çalışmaları ve Türkiye çalışmaları AB politikalarındaki benzerlikleri ile incelenecektir. Bu inceleme ile ERT'nin AB genişleme sürecini yönlendirdiği ve gerekli düzenlemeleri AB aracılığıyla aday ülkelerin yapmasını sağladığı ortaya konacaktır. Bu genelleme Türkiye örneği üzerinden özelleştirilecektir.

3.1. Avrupa Sanayiciler Birliği'nin Şubeleşme ve Türkiye Politikaları

Avrupa Sanayiciler Birliği'nin ana politika eksenlerinden sonuncusu "şubeleşme" amacına hizmet eden Avrupa Birliğinin Merkez ve Doğu Avrupa Ülkelerini içine alacak şekilde genişlemesidir. ERT, yatırım alanının iyileştirilmesi, Avrupa ekonomisinin rekabet gücünün artırılması ve sanayinin desteklenmesi politikalarının şubeleşme ile güçleneceğini düşünmektedir. ERT'nin hali hazırda ticari faaliyetlerini

yürüttüğü ve pazar olarak kullandığı bu ülkelerin bir an önce Birlik bünyesine dahil edilmeleri ERT'nin ticari faaliyetlerini kolaylaştıracak ve artıracaktır. Bu nedenle ERT, bu ülkelerin AB'ye uyum süreçlerinin tamamlanması ve üyeliklerinin hızlandırılması için çalışmalar yapmaktadır. Ayrıca Birlik'e yeni katılacak ülkelerin yatırım alanlarının iyileştirilmesi ve bu ülkelerde çokuluslu şirketlerin faaliyetlerini kolaylaştıracak düzenlemelerin yapılması ERT'nin gelecekteki faaliyetleri için önemlidir. ERT, bu ülkelere AB Komisyonu karşısında destek vermek ve üyeliklerini çabuklaştırmak vaadiyle çokuluslu şirketlerin istediği düzenlemelerin yapılmasını sağlamaktadır. Danışman rolüyle ERT, aday ülkelerin yapısal dönüşümlerini gerçekleştirmekte hem bu ülkelere hem de Avrupa Komisyonuna genişleme sürecinde bilgi ve tecrübe desteği sağlamaktadır.

3.1.1. Avrupa Sanayiciler Birliği'nin Şubeleşme Politikaları

ERT, genişleme süreci ile ilgili politikalarını 1997 yılında kurduğu *Genişleme ve Yakın Çevre Politikaları Çalışma Grubu* ile takip etmiştir. 2003 yılında *Genişleme ve Yakın Çevre Politikaları Çalışma Grubu*'nun adı *Dış Ekonomik İlişkiler Çalışma Grubu* olarak değiştirilmiştir.⁴⁴⁷ ERT'nin resmi internet sitesinde bu Grubun, rekabet gücü daha yüksek bir Avrupa için genişleme süreci müzakerelerini ilerletmek yönünde AB organlarına ve ulusal liderlere baskı yapmak üzere kurulduğu ifade edilmektedir. Sitede, Grubun 2003-2007 yılları arasında daha aktif çalışarak 12 aday ülkenin üye olmasına refakat ettiği, Türkiye'nin üyelik müzakerelerinin başlamasına destek olduğu ve yedi Güney Doğu Avrupa ülkesinde Genişleme Konseyleri kurulmasını sağladığı belirtilmektedir. ERT'nin genişleme ile ilgili 2 ana raporu, ülkelere yönelik olarak hazırlanmış 9 raporu (Macaristan için 4, Türkiye için 3 ve Rusya için 1) bulunmaktadır. Ülkelerle ilgili çalışmaları yapmak üzere Genişleme Konseyleri kuran ERT, genişlemenin sürdürülmesi için ülke başkanlarına mesajlar göndermekte ve AB Komisyonu'nun bir parçası gibi çalışmaların içerisinde bulunmaktadır.

ERT, ticaret yaptığı Doğu Avrupa pazarında daha rahat hareket edebilmek ve yeni pazarlara erişmek için genişleme sürecinin tamamlanmasını istemektedir. Merkez ve Doğu Avrupa ülkeleri ile yürütülen ticaret bu ülkelerin AB üyesi olması ile

⁴⁴⁷ http://www.ert.be/working_group.aspx?wg=3, (Erişim Tarihi:05/10/2009)

kolaylaşacak, yeni ülkelerin katılımı ile daha da artacaktır. Böylece Tek Pazar'ın etkin çalışması için bir adım daha atılacaktır. ERT, bu süreci yatırımlarını tercih ettiği sektörlerle yaptırabilmek ve yasal düzenlemeleri istediği gibi yönlendirebilmek için kullanmaktadır.⁴⁴⁸ Merkez ve Doğu Avrupa ülkeleri yeni ürün ve üretim imkânlarına ulaşmayı, ucuz ve iyi eğitilmiş işgücü ile çalışmayı sağlayacaktır.⁴⁴⁹ ERT şirketlerinin çoğu Merkez ve Doğu Avrupa ülkeleri ile iş yapmaktadır. Örneğin Romanya gibi doğu ülkeleri ile iş yapmak ERT şirketlerine esnek işgücü pazarı, önceden belirlenebilen mevzuat ve uygun bir mali rejim avantajı sunmaktadır. AB'nin yardımıyla bu ülkelere neoliberalizm ve dolayısıyla özelleştirme politikaları transfer edilebilecek ve bu ülkelerdeki kamu hizmetleri çokuluslu şirketlere açılarak çokulusluların bu ülkelerden daha fazla kazanç elde etmesi sağlanacaktır.⁴⁵⁰

Genişleme Konseyleri ERT'nin genişleme politikalarında kullandığı en önemli araçlardır. Bu Konseylerde ERT şirketleri, AB Komisyonu ve ulusal hükümetler ile birlikte çalışmakta ve genişleme süreci ile ilgili süreci yönetmektedir. İlk Genişleme Konseyi 1998 yılında Bulgaristan'da kurulmuştur. Konsey'in ERT şirketlerinden üyeleri; BAT, Danone, Ericsson, Nestle, Norsk Hydro, Philips, Shell, Siemens, Solvay, Suez Lyonnaise des Eaux ve Unilever olmuştur. ERT, 7 Konsey'in kurulmasına öncülük etmiştir. Bu Konseyler, aday ülkelerin devlet başkanları, ERT şirketleri ve AB Komisyonu'nu buluşturan platformlardır. Örneğin; Bulgaristan Genişleme Konseyi'nde yapılması gereken yasal düzenlemeler, üyelik süreci ile ilgili öncelikler ve özelleştirme talepleri kararlaştırılmıştır. Macaristan Genişleme Konseyi de Bulgaristan'daki gibi, aday ülke, sanayi ve AB arasında köprü görevi görmüştür. Son Konsey Romanya'da oluşturulmuştur ve ERT şirketlerinden ABB, BAT, Delta Dairy, Krupp, Lafarge, Nestle, Philips, Shell ve Unilever Konseye katılmıştır.⁴⁵¹

Avrupa Birliği Genişleme Süreci

Roma Antlaşması'nın 1958 yılında yürürlüğe girmesinden sonra, gerek Avrupa Toplulukları'nın temellerini atan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ve Avrupa Ekonomik Topluluğu bakımından gerek Roma Antlaşması'nda yer alan politikaların

⁴⁴⁸ John O'Brennan, *Avrupa Birliğinin Doğuya Genişlemesi*, Routledge Yayınları, İngiltere, 2006, s. 144.

⁴⁴⁹ A.k., s. 144.

⁴⁵⁰ "Romanya Hükümeti Avrupa'nın En Büyük Sanayicileri ile Buluştu", Bkz.: <http://fic.ro/press/press.php?pag=8>, (Erişim Tarihi: 30/09/2009)

⁴⁵¹ "ERT ve Bölgesel Çevre Merkezi: Olağandışı Ortaklık", Bkz.: <http://archive.corporateeurope.org/observer5/ert.html>, (Erişim Tarihi: 30/09/2009)

uygulanması açısından Avrupa için yeni bir dönem başlamıştır. Üye devletler arasındaki Gümrük Birliği, Roma Antlaşması'nda öngörülen tarihten bir buçuk yıl önce, 1 Temmuz 1968'de tamamlanmış, ulaştırma ve enerji alanlarındaki gecikmelere rağmen Avrupa Ekonomik Topluluğu, “geçiş dönemi” adı verilen ilk uygulama devresinin sonunda 31 Aralık 1969 tarihinde Antlaşma ile saptanan hedeflerinin çoğuna ulaşmayı başarmıştır. Avrupa Topluluğu'nun elde ettiği bu başarılar diğer Avrupa devletlerinin dikkatini çekmiş, İngiltere, Danimarka ve Norveç bu oluşumda yer almak için Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üyelik başvurusunda bulunmuşlardır. 1969 yılında Lahey'de yapılan Zirve'de, Topluluğa katılma talebinde bulunan İngiltere, İrlanda, Danimarka ve Norveç ile konuya ilişkin müzakerelerinin başlatılması kabul edilmiştir. İki yıl süren müzakerelerden sonra İngiltere, İrlanda ve Danimarka, 22 Ocak 1972 tarihinde Topluluğa katılmışlar, bu ülkelerin Topluluğa katılmasıyla ilk genişleme gerçekleşmiş ve üye sayısı altıdan dokuzaya yükselmiştir. (Norveç'in Katılım Antlaşması ülkede yapılan bir referandum ile reddedilmiştir).⁴⁵² Yunanistan'ın 8 Haziran 1959 tarihinde başlayan üyelik süreci Yunanistan ile Topluluk arasında 28 Mayıs 1979 tarihinde Katılım Antlaşmasının imzalanması ve onaylandıktan sonra 1 Ocak 1981 tarihinde yürürlüğe girmesi ile son bulmuştur. Yunanistan'ın da Topluluğa katılmasıyla üye sayısı ona çıkmıştır. İspanya ve Portekiz, Topluluğa ilk başvurularını 1962 yılında gerçekleştirmiş ancak ülkeler diktatörlükle yönetildikleri için başvuruları kabul edilmemiştir. Her iki ülke de 1977 yılında üyelik başvurularını tekrar yapmıştır. İspanya ve Portekiz ile 1978-1979 yıllarında başlatılan müzakereler 1986 yılında bu ülkelerin Birliğe katılmalarıyla sonuçlanmış, böylece Birliğe üye ülkelerin sayısı on ikiye yükselmiştir. Topluluk dördüncü genişleme sürecini Güney Avrupa ülkelerine kıyasla ekonomik olarak daha gelişmiş ve demokrasinin tüm kurumları ile daha iyi işlediği Kuzey ülkeleri (Avusturya, İsveç, Finlandiya) ile gerçekleştirmiştir. Aynı zamanda Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA) üyesi olan bu ülkelerden Avusturya 17 Temmuz 1989'da, İsveç 1 Temmuz 1991'de, Finlandiya ise 18 Mart 1992 tarihinde Topluluğa üyelik başvurusunda bulunmuşlardır. Birlik, üç ülke için müzakereleri eş zamanlı olarak 1 Şubat 1993 tarihinde başlatmış ve bu ülkelerin Birliğe üye devletlerle ortak değerleri taşıması ve refah seviyelerinin yüksek olması nedeniyle, katılım müzakereleri Birlik

⁴⁵² **Avrupa Birliği Genişleme Süreci**, Bkz.: <http://www.ikv.org.tr/abgenislemesi.php>, (Erişim Tarihi:01/10/2009)

tarihindeki en kısa sürede (13 ay) tamamlanmıştır. Bu ülkelerin 1995 yılında katılımları ile Birlik, Orta ve Kuzey Avrupa'ya doğru genişleyerek üye sayısını on beşe çıkarmıştır.

AB Bakanlar Konseyi, 14-15 Aralık 1990 tarihinde düzenlenen Roma Zirvesi'nde Merkez ve Doğu Avrupa Ülkeleri'ne ilişkin bir mali yardım paketini yürürlüğe koymuştur. Bu ülkelerin talepleri ekonomik yardım ve kolaylaştırılmış ticaret imkânlarının ötesinde olmuştur. Bu ülkeler, AB dışında bir "üçüncü yola" yönelmenin bölgede daha büyük istikrarsızlıklar yaratabileceğini belirterek, AB'nin bu ülkelerle daha sıkı bir işbirliği geliştirmesi gerektiğinin altını çizmiştir. AB ve Merkez ve Doğu Avrupa Ülkeleri ilişkileri, 21-22 Haziran 1993 tarihlerinde Danimarka Dönem Başkanlığı sonunda yapılan Kopenhag Zirvesi ile yeni bir döneme girmiştir. Bu Zirve'de Merkez ve Doğu Avrupa Ülkelerinin AB üyeliğine aday olabilecekleri ilk kez ve en üst düzeyde vurgulanmış, AB üyesi olmak isteyen ülkelerin, gerekli ekonomik ve siyasi koşulları yerine getirerek üyelik sorumluluklarını karşılamaları durumunda AB'ye katılabilecekleri ifade edilmiştir. Kopenhag Zirvesi'nde tanımlanan ve ekonomik, siyasi ve Topluluk müktesebatının kabulü ile ilgili "Kopenhag Kriterleri" olarak bilinen ölçütler, aday ülkelerin AB'ye üye olmak için yerine getirmeleri gereken koşullardır. Kopenhag Kriterleri üç başlık altında toplanmıştır:⁴⁵³

- **Siyasi Kriterler:** Aday ülke, demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları, azınlıkların korunması ve kabul görmesinin güvence altına alındığı istikrarlı bir kurumsal yapıya kavuşmuş olmalıdır.
- **Ekonomik Kriterler:** Aday ülkede iyi işleyen bir pazar ekonomisi ve AB içindeki piyasa güçlerine ve rekabet baskısına karşı koyabilme kapasitesi bulunmalıdır.
- **Topluluk Müktesebatının Kabulü:** Aday ülke, siyasi, iktisadi ve parasal birliklerin amaçlarına uyulması dahil olmak üzere, Avrupa Birliği mevzuatını üstlenebilme ve uygulayabilme kapasitesine sahip olmalıdır. Bunlar arasında siyasi kriterler, yani demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlıklara saygı AB'ye üyelik görüşmelerinin başlaması için önkoşuldur.

Bu kriterleri yerine getirmeyen bir ülke ile müzakere süreci başlatılmamaktadır.

⁴⁵³ A.k.

AB'ye katılım sürecinde Komisyon, aday ülkelerin Kopenhag Kriterlerini karşılama yönünde kaydettikleri ilerlemeleri düzenli olarak izlemekte ve "İlerleme Raporu" ile ortaya koymaktadır. "Katılım Ortaklığı Belgesi" ise aday ülkelerin üyelik yönünde gerçekleştirmeleri gereken tüm çalışmaları önceliklerine göre bir takvim çerçevesinde ortaya koymaktadır. Her aday ülke, Katılım Ortaklığı Belgesi'nde belirtilen önceliklerin yerine getirilmesi ve AB müktesebatına uyum sağlanması için detaylı bir "Ulusal Program" hazırlamaktadır.

Beşinci genişleme sürecinde, siyasi kriterleri yerine getirmiş olan 10 ülkeden "ilk dalga ülkeler" ya da "Lüksemburg Grubu" olarak adlandırılan Çek Cumhuriyeti, Estonya, Güney Kıbrıs, Macaristan, Polonya ve Slovenya ile müzakerelere başlama kararı Aralık 1997 tarihli Lüksemburg Zirvesi'nde alınmıştır. "İkinci dalga ülkeler" ya da "Helsinki Grubu" olarak adlandırılan Bulgaristan, Romanya, Malta, Letonya, Litvanya ve Slovakya için müzakerelere başlama kararı ise Aralık 1999 tarihli Helsinki Zirvesi'nde oybirliği ile verilmiştir. 12-13 Aralık 2002 tarihlerinde gerçekleştirilen Kopenhag Zirvesi Avrupa Birliğinin genişleme sürecinde bir diğer önemli dönüm noktası olmuştur. Zirve'de, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Slovakya, Estonya, Letonya, Litvanya, Slovenya, Güney Kıbrıs ve Malta ile yürütülen müzakereler sonuçlandırılmıştır. 16 Nisan 2003 tarihinde Atina'da Katılım Antlaşmasının imzalanmasının ardından 10 aday ülke 1 Mayıs 2004 tarihinde Birlik üyesi olmuşlardır. Beşinci genişlemenin ardından 16-17 Aralık 2004 tarihinde gerçekleştirilen AB devlet ve hükümet başkanları Zirve toplantısında aday ülke statüsünde bulunan Türkiye'nin siyasi kriterleri yeterli ölçüde yerine getirdiği belirtilmiş ve katılım müzakerelerine 3 Ekim 2005 tarihinde başlanması kararlaştırılmıştır. AB Komisyonu, Bulgaristan ve Romanya için 13 Kasım 2002 tarihinde 2007 yılında Birlik'e tam üye olabilmelerine ilişkin yol haritasını sunmuş, 25 Nisan 2005 tarihinde de Katılım Antlaşmasını Lüksemburg'da imzalamıştır. Her iki ülke ile 2000 yılında açılan üyelik müzakereleri Aralık 2004'te tamamlanmıştır. Üyelikleri ise 1 Ocak 2007 tarihinde gerçekleşmiştir. Türkiye ve Hırvatistan tarama sürecine 20 Ekim 2005 tarihinde başlamıştır. Türkiye ile tarama toplantıları 13 Ekim 2006 tarihinde tamamlanmıştır. Her iki aday ülke ile fiili müzakerelere başlanmıştır. 22 Mart 2004 tarihinde tam üyelik için AB'ye başvuran Makedonya'ya 17 Aralık 2007 tarihinde adaylık statüsü tanınmıştır. 1 Ocak 2007 tarihinde Bulgaristan ve

Romanya'nın üyeliklerinin gerçekleşmesi ile AB üye sayısı 27'ye, Birlik'te kullanılan resmi dillerin sayısı da 23'e yükselmiştir. Bu son genişleme ile AB'nin nüfusu 105 milyon ve yüzölçümü de % 34 artmıştır.⁴⁵⁴

Avrupa Sanayiciler Birliği'nin Şubeleşme Politikaları

ERT, AB genişleme süreci ile ilgili çalışmalarına 1997 yılında başlamıştır. Lüksemburg Zirvesi öncesinde AB üyesi devletlerin başkanlarına gönderdiği mesajda genişlemenin ve bu sürece ait takvimin önemli olduğu ve ERT'nin önerileri dikkate alınırsa genişlemenin “her iki taraf için de kazanç sağlayacak” (*win-win process*) bir süreç olacağı belirtilmektedir. ERT, mesajında genişleme sürecinin ERT üyesi şirketlerin ticari çıkarları için çok önemli olduğunu belirterek, ERT şirketlerinin 1996 yılında bu ülkelere 70 milyar ECU⁴⁵⁵ tutarında ihracat yaptıklarını ifade etmektedir. Genişlemenin hızla tamamlanmasının önemli olduğunu belirten ERT, bölgesel politikalar ve tarım politikaları gibi konuların bu süreci geciktirmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. ERT, mesajında üyesi şirketlerin doğrudan AB Komisyonu ile ortak çalışmak ve Genişleme Konseyleri oluşturmak suretiyle genişleme için üzerlerine düşeni yapacaklarını belirtmektedir. Son olarak mesajda, AB'nin tamamlanmamış görevi olan Tek Pazar'ın etkin işleminin sağlanması ve malların serbest dolaşımı önünde bulunan engellerin kaldırılması gerektiği ifade edilmektedir.⁴⁵⁶

1999 Yılında yayımlanan ilk rapor “*Doğu-Batı, Karşılıklı Kazanç, İş Dünyasının Tecrübeleri Raporu*”dur.⁴⁵⁷ 60 Sayfalık bu raporun giriş bölümünde genişleme süreci zor bir süreç olmasına rağmen AB kurumlarının ve aday ülkelerin koordineli çalışması ile bu sürecin başarıyla tamamlanacağı belirtilmektedir. ERT, AB'nin genişlemesiyle ilgili Genişleme Konseyleri kurularak aday ülkelere yardım edildiğini belirtmekte ve mevcut durum itibarıyla Macaristan, Romanya ve Bulgaristan Konseylerinin çalışmakta olduğunu ifade etmektedir. ERT “altın fırsat” olarak nitelendirdiği genişleme süreci ile ilgili önerilerini şöyle sıralamaktadır:

⁴⁵⁴ <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=264&l=1>, (Erişim Tarihi: 01/10/2009)

⁴⁵⁵ Avrupa Para Birimi olan ECU (European Currency Unit) Avrupa Para Sistemi'nin kurulduğu 1979 yılında oluşturulmuş, 1981 yılında Birlik'in bütçe hesaplarında kullanılmaya başlanmıştır. 1 Ocak 1999 yılında Euro kullanılmaya başlandığında ECU yürürlükten kaldırılmıştır.

⁴⁵⁶ “ERT Doğuya Gidiyor”, Corporate Europe Observer, Sayı 1, Mayıs 1998, Bkz.: <http://archive.corporate-europe.org/observer1/erteast.html>, (Erişim Tarihi:30/09/2009)

⁴⁵⁷ “Doğu-Batı, Karşılıklı Kazanç, İş Dünyasının Tecrübeleri Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0034.pdf>, (Erişim Tarihi: 30/09/2009)

1. Genişleme süreci bir takvime bağlanmalı ve bu takvime uyulmalıdır,
2. Geçiş döneminde aday ülkeler uyum çalışmalarını en iyi şekilde yürütmelidir,
3. Kıyaslama yöntemi kullanılarak diğer ülkelerin tecrübelerinden yararlanılmalıdır,
4. Eğitim ve yetenek geliştirme faaliyetlerine önem verilmeli, bu amaç için programlar oluşturulmalıdır,
5. ERT'nin oluşturduğu gibi Genişleme Konseyleri oluşturulmak suretiyle aday ülkelere AB ve üye ülkelerin desteği sağlanmalıdır.

Raporun ikinci bölümünde ERT şirketlerinin Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerindeki iş hacimleri sunulmaktadır. ERT şirketlerinin faaliyet gösterdiği ülkeler Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Litvanya, Letonya, Polonya, Romanya ve Slovenya'dır. ERT'nin Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerine yıllık doğrudan yabancı yatırım akışı 9 milyar Euro, 1989-1999 yılları arasındaki toplam yatırım tutarı 50 milyar Eurodur. Bu ülkelere Avrupa Birliği'nin ihracat tutarı ise 1999 yılı itibariyle 80 milyar Euroya ulaşmıştır.⁴⁵⁸ Bu hacim, ERT'nin AB genişleme sürecini destekleme nedenini açıkça ortaya koymaktadır. Ticaret yapılan bu ülkelerin AB üyesi olması, ticari işlemlerin daha hızlı yürütülebilmesi, aynı para biriminin ve aynı mevzuatın kullanılması gibi avantajları beraberinde getireceği için mevcut satış ve ihracat rakamları da artış gösterecektir. Bu da şüphesiz ERT şirketleri için daha büyük bir pazar ve daha çok kâr demektir.

Raporun üçüncü bölümünde ERT şirketlerinin Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerindeki yatırımları ile bu ülkelerin elde ettikleri avantajlar örneklerle sayılmaktadır.⁴⁵⁹

1. İstihdam, Yetenek ve Teknik Bilgi Avantajı:

- Unilever, Romanya'da Dero adlı üretici firma ile birleşerek 400 mevcut pozisyonu korumuş, 600 yeni istihdam yaratmıştır,
- Renault, Slovenya'da Rezos Merkezine yaptığı yatırım ile 2500 kişinin şirkette kalmasını sağlamıştır,
- Krupp, Romanya'da Compa ile birleşerek 500 kişilik istihdam yaratmıştır, 2000 yılında 300 yeni personel alınması planlanmaktadır,

⁴⁵⁸ A.k., s. 9.

⁴⁵⁹ A.k., s. 10-15.

- Krupp ayrıca, Compa'da 1 milyon Euro tutarında eğitim harcaması yaparak personelin yeteneklerinin artırılması için eğitim programları düzenlemiştir,
- Solvay, Bulgaristan'da SODI Devnja ile ortaklık kurarak teknik ve yönetsel deneyimlerini bu şirkete aktarmıştır.⁴⁶⁰

2. Teknoloji:

- Solvay, 60 milyon Euro harcayarak SODI Devnja'nın teknoloji ve ilgili donanımlarının geliştirilmesini sağlamıştır,
- Lafarge, Çek Cumhuriyeti'nde Cizkoviccka şirketini enerji verimliliğini artıracak ve gaz emisyonlarını azaltacak sistemlerle tanıştırmıştır.⁴⁶¹

3. Sağlık, Güvenlik ve Çevre:

- Unilever, Dero'yu tüm birimlerinde uyguladığı çevre standartları ile tanıştırmış ve çevreye verilen zararı en aza indirmiştir,
- Lyonnaise de Eaux, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti'nde içme suyu kalitesinin artırılması için çok büyük yatırımlar yapmıştır.⁴⁶²

4. Yerel Şirketlerin Özellikle KOBİ'lerin Teşviki:

- Philips, Macaristan'da yatırım yapmaya başladıktan sonra hem ülke içi hem de dışından Philips'in çalıştığı şirketlere teklifler gelmeye başlamıştır,
- BP'nin, Polonya'da çalıştığı Bocho kısa bir sürede iş hacmini artırarak büyümüş ve daha fazla kişi istihdam etmeye başlamıştır.⁴⁶³

ERT'ye göre Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinin bu işbirliklerinden kazançları:

- Daha geniş müşteri tabanına sahip olmak,
- Yüksek kaliteli ürün ve hizmetlere erişmek,
- Daha iyi eğitilmiş işgücüne sahip olmak,
- İstihdamın artırılması ile sosyal problemlerin azaltılması,
- Yeni sermaye kaynaklarına ulaşmak,
- Devlet gelirinin artması,
- Ödemeler dengesinin gelişmesi
- Ekonomik büyümenin sağlanması ve
- Hayat standartlarının artmasıdır.

⁴⁶⁰ Raporun bu bölümünde diğer bazı ERT şirketleri ile ilgili örnekler de verilmektedir.

⁴⁶¹ Raporun bu bölümünde diğer bazı ERT şirketleri ile ilgili örnekler de verilmektedir.

⁴⁶² Raporun bu bölümünde diğer bazı ERT şirketleri ile ilgili örnekler de verilmektedir.

⁴⁶³ Raporun bu bölümünde diğer bazı ERT şirketleri ile ilgili örnekler de verilmektedir.

Raporun dördüncü bölümünde AB'nin bu ülkelerle iş yaparak elde edeceği avantajlara yer verilmektedir. Bu avantajlar:⁴⁶⁴

1. Yeni gelişen pazarlara erişim,
2. Gelecekteki genişleme için taban oluşturmak,
3. Kaliteli işgücüne daha uygun fiyatlarla sahip olmak,
4. Uygun maliyetlerle daha büyük tesislerde faaliyet göstermek,
5. Küresel alanda rekabet etmek,
6. İhracatı artırmak,
7. Üretkenliği artırmaktır.

Raporun beşinci bölümünde ERT şirketlerinin Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinde iş yaparken karşılaştığı problemler ve çözüm yöntemlerine yer verilmektedir. Sorunlar:⁴⁶⁵

- Siyasi ve ekonomik istikrarsızlık,
- Makro ekonomik düzenin sağlanamaması,
- Gerekli reformların yapılmaması,
- AB mevzuatı ile yerel mevzuatın örtüşmemesi,
- Yüksek vergiler,
- Eğitimsiz işgücü,
- Çevre ile ilgili yükümlülükler uyulmamış olması,
- Bankacılık sisteminin belirsizliği,
- Piyasa kurallarının sürekli değişmesi ERT şirketlerinin karşılaştığı problemler olarak sayılmaktadır.

ERT'nin bu problemlere önerdiği çözümler ise;

- Kamu yönetiminin etkinleştirilmesi,
- Gerekli reformların yapılması,
- Yasal düzenlemelerin tamamlanması,
- İşgücünün eğitilmesi,
- Üretim süreçlerinin etkinleştirilmesi,
- Piyasanın işleyişinin sağlanması,
- Özelleştirmelerin tamamlanmasıdır.

⁴⁶⁴ A.k., s. 15-19.

⁴⁶⁵ A.k., s. 20-23.

Son bölümde raporun giriş kısmında ERT tarafından sayılan öneriler ve genişleme sürecinin AB ve aday ülkelere getireceği avantajlar tekrarlanmaktadır. Raporun ekinde, rapor içerisinde deneyimlerine yer verilen BP, Solvay, Shell, Unilever gibi ERT şirketlerinin merkez ve doğu Avrupa ülkeleri ile yaptıkları işlerden kazanımları ve bu ülke ekonomilerine katkıları anlatılmaktadır.

ERT'nin AB genişleme süreci ile ilgili ikinci raporu "*İş Dünyası için AB Genişlemesinin Yaratacağı Fırsatlar Raporu*" dur.⁴⁶⁶ Bu rapor 2001 yılının Haziran ayında yapılacak olan Avrupa Konseyi'ne mesaj olarak hazırlanmıştır. İki bölümden oluşan 40 sayfalık raporda genişlemenin sürecin her iki tarafı için de kazanımı olacağı tekrarlanmaktadır.

Raporun birinci bölümünde genişleme sürecinin hızını kaybettiği ve sürecin tamamlanması için güçlü bir politik liderliğe ihtiyaç olduğu belirtilmektedir. Genişlemenin ekonomik anlamda bilançosunun çıkarıldığı bölümde, genişlemenin tamamlanması halinde Avrupa Tek Pazarının çok büyük bir hacme ulaşacağı belirtilmektedir. Yeni pazarda 500 milyon tüketiciye ulaşacağı, 60-80 milyar Euro'luk bir ekonomik büyümeye erişileceği ve 300.000 yeni iş imkânı oluşacağı tahmin edilmektedir.⁴⁶⁷ Genişlemenin gecikmesi halinde üye ülkeler reformlarını tamamlayamayacak, sanayi ve iş çevreleri belirsizlik içinde kalacaktır. Bu gecikme AB için doğrudan yabancı yatırımların kaybı ve ekonomik büyümenin gerilemesi olacaktır. ERT'ye göre genişleme süreci gerçekçi planlanmalı ve uygulanmalıdır. Bu konuda ERT önerilerini aşağıdaki gibi sıralamaktadır:⁴⁶⁸

- AB'ye üyelik gereklerinin açıkça ortaya konması gerekmektedir,
- Genişleme süreci için bir takvim belirlenmelidir,
- Geçiş dönemi gerçekçi planlanmalıdır,
- Aday ülkelere, AB tarafından, yasal ve yönetsel düzenlemeler ile bankacılık sistemlerinin düzenlenmesi için danışmanlık desteği verilmelidir,
- Gelişmişlik farkları, AB fonları oluşturularak ve aday ülkelerin yapısal gelişmeleri teşvik edilerek kapatılmaya çalışılmalıdır,

⁴⁶⁶ "*İş Dünyası için AB Genişlemesinin Yaratacağı Fırsatlar Raporu*", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0038.pdf>, (Erişim Tarihi: 30/09/2009)

⁴⁶⁷ A.k., s. 6-9.

⁴⁶⁸ A.k., s. 12-13.

- Genişleme sonucunda bütün sınırlar sanayi ve iş dünyası için açılmalıdır, bunun için gereken düzenlemeler yapılmalıdır.

İkinci bölümde genişlemenin kâr-zarar tablosu ortaya konmaktadır ve AB'nin 27 üyeli bir Birlik olması halinde;

- Yurtiçi hâsılasının,
- Doğrudan yabancı yatırımların,
- Nüfusunun artacağı,
- Pazarının büyüyeceği,
- Ekonomik büyümesinin hızlanacağı ve
- Rekabet gücünün artacağı belirtilmektedir.

Diğer taraftan AB'nin genişlemesi;

- Birliğe kamu finansmanı açısından büyük bir yük getirecek,
- Bütçesinden kaynak ayrılacak,
- Birlik içerisinde uyum sorunları ortaya çıkacaktır.

ERT, 2004 yılında Birlik'e üye olan Macaristan için dört⁴⁶⁹, üyelik müzakereleri süren Türkiye için üç⁴⁷⁰ ve Rusya için bir rapor⁴⁷¹ yayınlamıştır. ERT'nin bu ülkelerle ilişkilerinde başlıca üç alan üzerinde durduğu görülmektedir:

- Ticaret ve yatırım alanının iyileştirilmesi,
- Ekonomik göstergelerin olumlu seyrinin sağlanması,
- AB ile paylaşılan ekonomik alanın artırılması ve ticari ilişkilerin geliştirilmesi.

Bu üç alanda ERT'nin politika eksenleri açıkça görülmektedir. Bu eksenler; yatırım alanının iyileştirilmesi, rekabet gücünün artırılması ve AB ile paylaşılan ekonomik alanın artırılması maddesinde vücut bulan şubeleşmedir.

Türkiye ve Macaristan'da Genişleme Konseyleri kuran ERT, bu ülkelerdeki çalışmalarını bu Konseylerin raporları ile takip etmektedir. Bu raporlarda;

- Vergilendirme,
- Sanayi politikaları,
- Finansal politikalar,
- Bilimsel politikalar,

⁴⁶⁹ Bu raporlar 2003, 2004, 2005 ve 2006 yıllarında yayınlanmıştır.

⁴⁷⁰ Bu raporlar 2004, 2005 ve 2006 yıllarında yayınlanmıştır.

⁴⁷¹ Bu rapor 2006 yılında yayınlanmıştır.

- Kamu yönetiminin geliştirilmesi,
- Eğitim,
- Çevre,
- Sağlık gibi alanlarda tavsiyelerde bulunmaktadır.

Her iki ülkede de faaliyet gösteren ve Genişleme Konseyi üyesi olan ERT şirketlerinin⁴⁷² bu ülkelerdeki iş tecrübeleri ve önerileri de raporların ekinde verilmektedir.

AB'nin genişleme süreci çerçevesinde önem taşıyan belgelerden biri de *Gündem 2000*'dir. Gündem 2000, genişleme perspektifi ile Topluluk politikalarını güçlendirmek ve AB'ye 2000-2006 dönemi için yeni bir mali çerçeve sağlamak amacıyla 1995 tarihli Madrid Zirvesi'nde, Konsey'in talebi üzerine Komisyon tarafından hazırlanarak Mart 1999 Berlin Zirvesi'nde kabul edilmiştir. 1999'da başlatılan bu sürecin amacı, genişlemenin gereksinimleri doğrultusunda AB'nin yeniden şekillendirilmesidir. Topluluk politikalarının reformu, genişleme ve AB'nin 2000-2006 dönemine ilişkin mali perspektifleri olmak üzere üç ana başlık altında toplanan öncelik alanlarına ilişkin öngörüler;

- Tarım reformunun, rekabet gücünü artırma, çevresel faktörleri gözetme, çiftçiler için adil bir gelir temin etme, yasal düzenlemeleri basitleştirme ve uygulamanın âdem-i merkezîyetçi bir hale getirilmesi perspektifi ile devam ettirilmesi,
- Yapısal fonların ve uyum fonunun etkinliğinin, projelerin tematik ve coğrafi olarak spesifik amaçlara ve bölgelere yoğunlaşması yoluyla artırılması ve böylece idarenin geliştirilmesi,
- Aday ülkeler için katılım öncesi stratejinin iki mali mekanizma oluşturmak yoluyla güçlendirilmesi, gelişmiş ulaşım ve çevresel koruma altyapılarını desteklemek amacıyla katılım öncesi yapısal bir aracın ve aday ülkelerdeki tarımın ve kırsal alanların uzun vadeli uyumunu kolaylaştırmak amacıyla katılım öncesi tarımsal bir aracın oluşturulması;
- Bütçe disiplinini temin ederken, Birliğin 21. yüzyılın getirdiği, başta genişleme olmak üzere, tehdit ve fırsatlara hazırlıklı olması için, 2000-2006

⁴⁷² ABB, Philips, Akzo Nobel, BAT, Nestle, Unilever, SAP, Total, Suez, SAP, Shell, Siemens, British American Tobacco, BP.

dönemine ilişkin yeni bir mali çerçeve kabul edilmesi şeklinde düzenlenmiştir.

Gündem 2000'in ana başlıkları itibariyle ERT'nin iki raporunda iletilen sorunlara değindiği ve önerilen çözümleri benimsediği görülmektedir.

ERT, 1997 yılından beri AB nezdinde temaslarını sürdürerek genişleme sürecinin tamamlanması için çalışmaktadır. ERT, genişleme süreci ile ilgili çalışmalarını AB Komisyonu, AB üyesi devletler ve aday ülkeler ile beraber yürütmektedir. ERT aday ülkelerin devlet başkanları ile görüşerek bu ülkelerin üyelik için yapısal reformlarını tamamlamalarını sağlamak ve Genişleme Konseyleri aracılığıyla bu ülkelere danışmanlık yapmaktadır. AB ve ERT'nin genişleme çabalarında ülkelerin sosyal harmonizasyon sorunları göz ardı edilmekte ve aday ülkeler ulusal mevzuatları ve AB müktesebatı arasında kalmaktadır.

Genişleme politikalarında ERT'nin AB Komisyonu üzerindeki gücünü Macaristan örneğinde görmek mümkündür. ERT bu ülke ile ilgili dört ayrı rapor yayınlamış ve burada Genişleme Konseyi kurmuştur. Macaristan, 1 Ocak 2003 tarihinde daha önce hazırlanmış olan mali yardım paketini çokuluslu şirketlerin talebi ile AB regülasyonlarına uygun bir şekilde bölgesel yatırım yardımına dönüştürmüştür. Bu değişiklik Macar hükümetinin dikkate değer tutarda vergi kaybetmesine neden olmuş ve ulusal KOBİ'lerin zayıflamasına yol açmıştır. Ulusal çıkarlara hizmet etmeyen bu değişiklik çokuluslu şirketlerin bu ülkeden elde ettiği geliri artırmıştır.⁴⁷³ 2004 Yılında Macaristan AB üyesi olmuştur.

Bu genişleme ile ilgili endişe verici bir başka konu da **sera gazı emisyonudur**. Genişleme ile ERT, sera gazı emisyonunu yönlendirebileceği yeni alanlar kazanacaktır. Sadece sera gazları için değil “yeşil kapitalizmin” diğer unsurları⁴⁷⁴ için de bu yeni ülkeler kullanılabilir.⁴⁷⁵ Avrupa Birliği'nin genişlemesi Avrupa halkları yerine Avrupa çokuluslularının çıkarlarının gözetildiği bir süreçtir. ERT, AB Komisyonu'nun bir organı gibi çalışmak suretiyle aday ülkelere danışmanlık yapmakta ve gerekli yapısal dönüşümlerin tamamlanmasını sağlamaktadır.

⁴⁷³ Andreas Bieler, “Birliğin Geleceği Ne Olacak? Sosyal Devlet için Çabalamak”, Avrupa Sosyal Modelinin Bileşenleri Konulu Çalıştay Sunumu, Bkz.: <http://ideas.repec.org/p/erp/queens/p0034.html>, (Erişim Tarihi: 30/09/2009)

⁴⁷⁴ Emisyon Ticareti sistemi gibi esneklik mekanizmaları İklim Değişikliği politikalarında ele alınmaktadır.

⁴⁷⁵ “ERT ve Bölgesel Çevre Merkezi: Olağandışı Ortaklık”, Bkz.: <http://archive.corporateeurope.org/observer5/ert.html>, (Erişim Tarihi: 30/09/2009)

Genişleme ile ERT iş yaptığı pazarları yani şubelerini artıracaktır. ERT, aday ülkelere danışmanlık yaparak gelecekte faaliyette bulunacağı pazarlarının koşullarını hazırlamakta ve gerekli düzenlemelerin yapılması için önceden önlemini almaktadır. Bu ülkelerde yatırım alanının iyileştirilmesi ve bu ülkelerin rekabet gücünün artırılması ERT şirketlerinin ticaret hacmini artıracaktır.

3.1.2. Avrupa Sanayiciler Birliği'nin Türkiye Politikaları

Türkiye, özellikle AB ülkeleri için yakın, yeni ve büyük bir pazardır. 17.06.2003 Tarihinde yürürlüğe giren 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu, doğrudan yabancı yatırımların gerçekleştirilmesinde izin ve onay sistemini bilgilendirme sistemine dönüştürmüş ve yabancı sermayeli şirketler için Hazine Müsteşarlığı'ndan kuruluş için ön izin alma zorunluluğunu kaldırmıştır. Bu Kanun ile yabancı yatırımların Türkiye'ye girişi kolaylaştırılmış ve ülke daha cazip bir pazar haline gelmiştir. AB normlarının yerleştirilmesi ve AB müktesebatına uyum çalışmaları, Türkiye'yi Avrupa şirketleri için daha da cazip kılmaktadır.

2003 Yılında Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı sermayeli şirket sayısı 959 iken Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanununun yayımlanması ile bu sayı 2004 yılının Aralık ayı itibariyle 3.095'e yükselmiştir.⁴⁷⁶ Türkiye'ye yapılan doğrudan yabancı yatırımlarda ilk sırayı AB ülkeleri almaktadır. Türkiye'de 1.416 AB şirketi faaliyette bulunmaktadır ve toplam yabancı yatırımların %74'ü AB ülkelerine aittir. 1.416 Şirketin 506'sı Alman, 200'ü İngiliz, 193'ü Hollanda, 80'i Yunan, 59'u Belçika şirkettir. Kalan 378 şirket diğer AB ülkelerine aittir.⁴⁷⁷ Türkiye, 2008-2010 yılları için doğrudan yabancı yatırım çeken ülkeler sıralamasında 15. sırada yer almaktadır. Bu yıllar arasında da en yüksek doğrudan yabancı yatırım girişi AB üyesi ülkelere gerçekleşmiştir. AB şirketlerinin 2002 yılı yatırım tutarı 455 milyon Dolar iken 2008 yılında yatırım tutarı 11.309 milyon Dolar olmuştur.⁴⁷⁸

Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu ve AB müktesebatı yardımıyla AB'ye uyumlu hale getirilen Türkiye, ERT şirketleri için önemli bir pazardır. *Nitekim 2008 yılında*

⁴⁷⁶ **Yabancı Sermaye Raporu**, s.2, Bkz.: http://www.alomaliye.com/download/yabanci_sermaye_raporu_mart_05.pdf, (Erişim Tarihi: 05/07/2010)

⁴⁷⁷ A.k., s. 5.

⁴⁷⁸ <http://www.invest.gov.tr/tr-TR/investmentguide/investorsguide/Pages/FDIinTurkey.aspx>, (Erişim Tarihi: 11/04/2010)

Türkiye'nin 102 milyar Dolar tutarındaki ihracatının 47 milyar Dolarlık bölümü ERT şirketlerine yapılmıştır.

ERT şirketlerinden 34'ü yüksek ciro ve istihdam rakamları ile Türkiye'de faaliyette bulunmaktadır. Diğer ERT şirketleri de hammadde veya tedarik zinciri vasıyasıyla Türkiye'de iş yapmaktadır. ERT şirketlerinin Türkiye'de faaliyette buldukları sektörlerin başında petrol, otomotiv, kimyasal-ilaç, telekomünikasyon ve enerji gibi önemli sektörler gelmektedir. Türkiye'de faaliyette bulunan ERT şirketlerine ait bilgiler Ek 5'de verilmektedir.

ERT şirketleri, mevcut Türkiye pazarını genişletmek için üç ana politika başlığı altında; yatırım ortamının iyileştirilmesi, kamu hizmetlerinin özelleştirmelere açılması, rekabet gücünün artırılması için gerekli çalışmaların yapılmasını talep etmektedir. Bunun için kendi çalışmaları yanında AB'yi de kullanan ERT, AB politika belgeleri aracılığıyla taleplerinin karşılanmasına çalışmaktadır.

ERT, Türkiye ile ilgili çalışmalarını 2004 yılında *Genişleme ve Yakın Çevre Politikaları Çalışma Grubu* ile başlatmıştır. Bu Çalışma Grubu, Türkiye ve diğer ülkelerde kurulan Genişleme Konseylerinin çalışmalarını takip etmiştir. 2007 Yılından sonra Genişleme Konseylerinin çalışmalarını koordine etme görevi *Güney Doğu Avrupa: ERT tarafından desteklenen Yatırım Danışma Konseyi*'ne verilmiş ve *Dış Ekonomik İlişkiler Çalışma Grubu* çalışmalarını koordinasyonunu üstlenmiştir. ERT, Avrupa Birliği genişleme sürecini Genişleme Konseyleri ile takip etmektedir. Macaristan, Romanya, Bulgaristan ve Türkiye'de kurulan bu Konseyler, ERT'ye ülkeler hakkında raporlar sunmaktadır. 2004 Yılında kurulan Türk Genişleme Konseyi (*Turkish Enlargement Business Council-TEBC*), ERT üyesi olan 16 şirket ve ERT üyesi olmayan 3 şirket olmak üzere toplam 19 şirketten oluşmaktadır ve başkanı Bülent Eczacıbaşı'dır. Türkiye ile ilgili yürütülen diğer çalışmaların başkanlığını da Bülent Eczacıbaşı yapmıştır.

Tablo 3.1. Türk Genişleme Konseyi Üyeleri⁴⁷⁹

ERT Üyesi Şirketler	Diğer Şirketler
Akzo Nobel	Diageo ⁴⁸⁰
Bayer	Pirelli
BP	Türk Tuborg
British American Tobacco	
BT (İstanbul Telecom)	
Eczacıbaşı Holding	
Fiat	
Lafarge	
Nestle	
Philips	
Renault	
Roche	
Shell	
Siemens	
Total	
Unilever	

ERT'nin Türkiye ile ilgili hazırladığı üç ayrı rapor bulunmaktadır:

- Türkiye - Avrupa için Yeni Ortak Dünya – ERT 2004 Yılı Türkiye Raporu⁴⁸¹
- Türkiye için Büyüme Odaklı Bir Vergi Politikası – ERT 2005 Yılı Türkiye Raporu⁴⁸²
- Türkiye'nin Sınai Rekabet Edebilirliği için Politika Önerileri – ERT 2006 Yılı Türkiye Raporu⁴⁸³

Bu raporlardan 2004 ve 2005 yıllarında hazırlananlar Genişleme ve Yakın Çevre Politikaları Çalışma Grubu tarafından, 2006 yılında yayınlanan rapor ise Yatırım Danışma Konseyi (Türk Genişleme Konseyi) tarafından hazırlanmıştır.

⁴⁷⁹ <http://www.ert.be/doc/01662.pdf>, (Erişim Tarihi : 28/01/2009)

⁴⁸⁰ Smirnoff, Johnnie Walker, Captain Morgan, Baileys, J&B, José Cuervo, Tanqueray, Guinness, Crown Royal, Beaulieu Vineyard gibi markaların sahibi olan alkollü içki üreticisi şirket.

⁴⁸¹ “Türkiye - Avrupa için Yeni Ortak Dünya”, ERT 2004 Yılı Türkiye Raporu, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0040.pdf>, (Erişim Tarihi : 28/01/2009)

⁴⁸² “Türkiye için Büyüme Odaklı Bir Vergi Politikası”, ERT 2005 Yılı Türkiye Raporu, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0136.pdf>, (Erişim Tarihi : 28/01/2009)

⁴⁸³ “Türkiye'nin Sınai Rekabet Edebilirliği için Politika Önerileri”, ERT 2006 Yılı Türkiye Raporu, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01667.pdf>, (Erişim Tarihi : 28/01/2009)

a) 2004 Yılı Raporu - Yatırım Alanının İyileştirilmesi:

ERT'nin Türkiye'ye yönelik olarak hazırladığı ilk rapor, 2004 yılında yayınlanan "*Türkiye - Avrupa için Yeni Ortak Dünya*"⁴⁸⁴ raporudur. Rapor, 99 sayfadır ve 11 bölümden oluşmaktadır. Raporda Türk Genişleme Konseyi, AB üyeliği ve Türkiye'deki yatırım olanaklarının iyileştirilmesi için Türkiye'ye tavsiyelerde bulunmaktadır. Yatırım alanının iyileştirilmesi ERT'nin temel politika alanlarından biridir. Raporda; yatırım ortamı ile ilgili önerilerin yanı sıra; ERT şirketlerinin hali hazırda faaliyette bulunduğu sektörler ve şirketlerin ilgisini çekebilecek yeni sektörlerle ilgili analizler de yer almaktadır.

Raporun birinci bölümü olan Ortaklıktan Tam Üyeliğe Bölümünde ERT, 1963 Yılından beri üyelik için çalışmalarını sürdüren Türkiye'nin, AB üyeliği için Kopenhag ve Maastrich Kriterlerini gerçekleştirmesi gerektiğini belirtmektedir. 1999 Yılında başlayan ve 2001 yılında ivme kazanan IMF'nin reform programları ile birçok alanda gelişme kaydedildiğini belirten ERT, Türkiye'nin temel alanlardaki durumunu aşağıdaki gibi özetlemektedir:

- Gayrisafi yurtiçi hâsıla 2002 yılında %7,8 oranında, 2003 yılında ise %5,6 oranında artmıştır,
- 2001 Krizi ve yüksek enflasyon Türkiye'nin önemli sorunlarından olmaya devam etmektedir,
- Merkez Bankası Kanunu revize edilerek Merkez Bankası özerk bir yapıya kavuşturulmuştur,
- Gecelik faiz oranları 2003 yılı başında %44 iken yıl sonunda %26'ya gerilemiştir,
- Enflasyon oranı 2004 yılında %8,9'a düşmüştür,
- Toplam üretim 2001 yılında %5,2 oranında artmıştır,
- İşgücünün üretkenliği 2001-2004 yılları arasında %35,2 artmıştır,
- İşsizlik artarak 2002 yılındaki %9,3'lük seviyesinden, 2003 yılında %10,5'e yükselmiştir,
- 2001-2003 Yılları arasında gayrisafi milli hasılâ artmıştır,
- Yapısal reformlar sürdürülmektedir,

⁴⁸⁴ "*Türkiye - Avrupa için Yeni Ortak Dünya*", ERT 2004 Yılı Türkiye Raporu, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0040.pdf>, (Erişim Tarihi : 28/01/2009)

- Düzenleme gücü kamu kurumlarından alınarak düzenleyici kurumlara verilmiştir,
- Özelleştirmeler ile kamu sektörünün yükü azaltılmıştır,
- 1997 Yılında kabul edilen Rekabeti Koruma Kanunu ile bu alanda AB mevzuatına uyum sağlanmış ve şirket birleşmeleri ve devralmaları ile ilgili ihtiyaç duyulan düzenlemeler yapılmıştır,
- 2001 Yılında uygulanmaya başlanan yeni gümrük rejimi ile teknik engellerin azaltılması sağlandı,
- Tütün Piyasası Düzenleme Kurumu kurularak Tekel'in tütün piyasasındaki düzenleme yapma görevi sona ermiş ve piyasa rekabete açılarak piyasadaki monopol işleyiş  nlenmiştir,
- 1994 Yılında Türk Patent Enstitüsü kurulmuştur, 2000 yılında Türkiye, Avrupa Patent Konvansiyonuna dâhil olmuştur,
- 2001 Yılında yatırım ortamının iyileştirilmesi için 10 teknik çalışma grubundan oluşan bir Koordinasyon Komitesi ve 20 çokuluslu şirketin  yesi olduğu Yatırım Danışma Konseyi kurulmuştur,
- 2003 Yılında Doğrudan Yabancı Yatırım Kanunu kabul edilmiştir,
- 2003 Yılında Türk Muhasebe Standardları Kurulu oluşturulmuştur.

ERT, Türkiye ile ilgili riskleri iki ana başlık altında toplamaktadır; politik ve makroekonomik riskler ile hükümet politikaları ve işletme tecrübesi olmamasından kaynaklanan riskler. Finansal dengesizlikler, d şuk tüketim seviyesi, dış ticaret riski,  demeler dengesi riski gibi riskler politik ve makroekonomik riskler olarak sayılırken, vergilendirme, yatırım teşvikleri, gümrük sistemi, fikri mülkiyet hakları, istihdam maliyetleri, kayıt dışı ekonominin rekabete olumsuz etkisi hükümet politikaları ve işletme tecrübesi olmamasından kaynaklanan riskler arasında sayılmaktadır. Raporda, Türkiye ile ilgili olumlu ve olumsuz kalemler verilmektedir:

OLUMLU	OLUMSUZ
NATO Üyeliği	Kıbrıs sorunu
Gümrük Birliği üyeliği	Ekonomik krizler
Avrupa'nın 11.ihracatçısı ⁴⁸⁵	Yüksek enflasyon
Ekonomik, politik ve stratejik önem	Ekonomik belirsizlik
Dünya coğrafyasındaki köprü konumu	

ERT, Türk sanayiinin AB üyeliğine en çok destek veren kesim olduğunu düşünmektedir. ERT'ye göre uzun dönemli ekonomik denge ve makro ekonomik istikrar sağlayacak olan AB üyeliği hem ülke hem de sanayiciler için önemlidir. 2000 ve 2001 yıllarında yaşanan krizler sonrasında devlet bankalarının tasfiye edilmesi, faiz oranlarının düşürülmesi ve enflasyonun geriye çekilebilmesi ekonomik dengenin sağlanması açısından önemli görülmektedir. Türk Genişleme Konseyine göre IMF Stand By anlaşmaları ve AB Kopenhag Kriterleri ekonomideki dengenin sağlanmasına büyük destek vermektedir. Konseye göre Türk sanayii enflasyonun olmadığı ve ekonomik istikrarın sağlandığı bir ortamda çalışmak istemektedir. Konsey, "Made in Turkey" markasının değerli olduğunu ve araba, marketler zinciri, tekstil ve ev aletleri alanlarında dünyada birçok ülkede Türk malları tercih edildiğini belirtmektedir. Konsey, Türk sanayiini ekonomik gelişmelere uyum, Doğu Avrupa ülkelerindeki pazarı kullanma ve iş hacmini ayarlama konularında başarılı bulmaktadır. Konseye göre Türkiye artık Avrupa'nın doğrudan yatırımcısı olmuştur. Konseye göre Boğaz ticareti, petrol transfer hacmi, devam eden doğalgaz projeleri, "mavi altın" tabir edilen su zenginliği, Ortadoğu komşuları nedeniyle siyasi önemi ve AB'ye olan ticaret hacmi⁴⁸⁶ nedeniyle Türkiye'nin artık Avrupa'nın tamamlayıcı unsurudur.

Raporda sektörler itibariyle Türk şirketlerinin faaliyetlerine değinilmektedir:

⁴⁸⁵ 2001 Krizinden hemen sonra 2002 yılında elde edilen bu derece TEBC için önemli görülmektedir.

⁴⁸⁶ Raporda, Türkiye'nin ticaret hacminin %55'inin Avrupa'ya ait olduğu belirtilmektedir.

İnşaat Sektörü:

Raporda dünya şirketlerinin çalışmaya korktuğu birçok coğrafyada Türk şirketlerinin faaliyette bulunduğu belirtilmektedir.

- Afganistan'da bulunan 482 km. uzunluğundaki karayolunun 254 km.sinin onarımını Gülsan üstlenmiştir. Aynı zamanda Gülsan, bu karayolu üzerine 6 adet köprü yapımını tamamlamıştır. Bu yapımın toplam tutarı 49 milyar Dolardır.
- Rusya'da özellikle Moskova'da Enka, Kiska, Kutlutaş gibi Türk şirketleri 15 milyar Dolar tutarında inşaat yapmıştır. Bu inşaatların başında konutlar ve mağazalar gelmektedir.
- Türk şirketi STFA Libya'da liman yapımı gerçekleştirmiştir.
- Türk inşaat şirketleri Suudi Arabistan, İran, Irak gibi Ortadoğu ülkelerinde 310'a yakın ihale almıştır.

Türk taahhüt şirketleri inşaat konusunda deneyim kazanmış, yeteneklerini dünya seviyesinde artırmışlar, yaptıkları işlerde maliyet etkililiğini sağlamışlardır. Bazı şirketler holding yapısına kavuşmuştur. İnşaat sektörü oldukça ileri seviyededir.

Sanayi:

Türk sanayii gümrük engelleri ile korunan bir sektör iken küresel rekabette söz sahibi olan bir konuma gelmiştir. 1996 Yılında Gümrük Birliği anlaşmasının imzalanmasına sanayi sektörü karşı çıkmıştır. Ürünleri AB standartlarına uymadığı ve hacimleri de gümrük engelleri ile korunduğu için güçlü rakiplerin ülkeye girmesi bu şirketlerin hoşuna gitmemiştir. Ancak geçen zaman zarfında AB standartlarına uygun üretime geçmeleri ve karşılarında yeni pazarlar bulmaları iş hacimlerini artırmıştır. Koç Holding buna iyi bir örnektir. Şirket başta Gümrük Birliği'ne karşı iken şimdi Avrupa ve dünyaya buzdolabı, televizyon ve otomobil satmaktadır. 1999 Yılında otomotiv sektörü çok büyük bir atağa geçmiştir. 2003 Yılında üretimini % 44 oranında artırarak dünyanın 20. büyük otomobil üreticisi konumuna yerleşmiştir. 2004 Yılıının ilk iki ayında 2003 yılındaki ihracatını %54 oranında artıran sektör, iki ayda 1,2 milyar Dolarlık satış yapmıştır. Türk sanayii son yıllarda sadece belirli bazı sektörlerdeki varlığını genişleterek birçok sektörde faaliyet göstermeye başlamıştır. Sabancı Holding örneğinde olduğu gibi Türk şirketleri çimento, ambalaj, tekstil, finans, telekomünikasyon, enerji gibi birçok alanda faaliyette bulunmaktadır. Ayrıca

Türk şirketleri, dünya ve Avrupa'nın en iyileri arasında yer almaktadır. Borusan (çelik boru), Dizayn (plastik boru), Eczacıbaşı (ilaç/kimya) ve Şişecam (cam) gibi şirketler çok büyük dünya şirketleri ile rekabet etmektedirler. Türkiye'nin yıllık ihracat hacmi 40 milyar Dolardır.

Finans Sektörü:

Türk finans sektörü diğer sektörlerde olduğu gibi yüksek enflasyon baskısı altındadır. Sermaye maliyetleri yüksektir. Finans sektörü yatırım amaçlı olmaktan çok değerlendirme amaçlı kullanılmaktadır. En çok kullanılan finansal araç hisse senetleridir. Bu amaçlı yatırım portföyü en büyük getiri kalemidir. Yüksek enflasyon değişik finansal araçların kullanılmasını kısıtlamaktadır. Finansman maliyeti çok yüksek olduğu için özel sektör sıkıntı çekmektedir. Finansman maliyetlerinin yükselmesi KOBİ'ler için de büyüme sıkıntısı yaratmaktadır. Bu işletmeler mevcut büyüklüklerini sürdürmekte ancak finansal destek olmadığı için işletmelerini büyütememektedirler. İMKB'ye kayıtlı 270 şirket bulunmaktadır. İMKB'nin işlem hacmi dünya rakamları ile karşılaştırıldığında oldukça düşük kalmaktadır. Bankacılık sektörü 2001 yılında yaşanan kriz sonrasında çok sıkıntılı günler geçirmiştir. Birçok banka kapanmıştır. Türk bankacılık sisteminin varlık toplamı 150 milyar Dolardır. Bu rakam oldukça yüksek olmakla beraber gayrisafi milli hâsılanın yarısı tutarındadır. (Yunanistan'da da sektörün varlık toplamı benzer rakamlarda seyretmektedir ancak bu rakam gayrisafi milli hâsılaya eşittir.) Bu sıkıntılara rağmen bankacılık sektörü son yıllarda yabancı sermaye girişi ile genişlemiştir. Unicredito, HSBC, Bank Intesa gibi büyük bankalar ortaklık ve birleşmeler ile piyasaya girmişlerdir. Ülkedeki sanayi sektörü finansal destek olmamasına rağmen büyümeye devam etmektedir. Finansman sıkıntıları ve bankaların desteği sağlanması halinde sanayi daha fazla büyüyecektir.

Turizm Sektörü:

Türkiye'nin en büyük gelir kalemlerinden birini turizm oluşturmaktadır. Avrupa'ya yakın olması ve doğal güzellikleri Türkiye'nin tercih edilir olmasını sağlamaktadır. Türkiye'ye gelen turistlerin %44'ünü Avrupa Birliği vatandaşları oluşturmaktadır. Türkiye'de son yıllarda su sporları ve kayak gibi kış sporları öne çıkmış ve bu sporlar yaz turizminin yanında önemli bir gelir kalemi haline gelmiştir. Koç Holding gibi yerli şirketler ve bazı yabancı şirketler ülkede gemi üretimi yapmaktadır.

İstanbul, Türkiye'nin en ünlü şehirlerinden birisidir ve İtalya ve Almanya gibi ülkelerin turist çeken birçok şehrine göre suç oranının düşüklüğü nedeniyle oldukça güvenli bir şehir olarak görülmektedir. 2003 Yılında turizm geliri 10 milyar Dolar olmuştur. 1 Milyon kişi doğrudan turizm sektöründe istihdam edilmektedir. Bu sayıdan çok daha fazla kişi de dolaylı olarak turizm sektöründe istihdam edilmektedir.

Yıllara göre turizm geliri;

Yıllar	Turizm Geliri (Milyar Dolar)	Gayrisafi Milli Hâsıla (%)
1991	2,7	1,8
1996	5,7	3,2
2000	7,6	3,8
2003	9,7	4,2
2004 (tahmini)	12,9	4,7

Gemi Sektörü:

2003 Yılında Türkiye, 889 gemi ve 8,8 dedveyt tonajından oluşan kayıtlı ticaret filosuna sahiptir. Bu filonun üçte biri tamamıyla Türkiye'ye aittir. Ülkede faaliyet gösteren en büyük filo sahipleri Çolakoğlu ve Karamehmet aileleridir. Bunlara her geçen yıl sektördeki büyümeye paralel olarak başka şirketler eklenmektedir. Sektörün en büyük problemlerinden biri Boğazlarda meydana gelen tanker kazalarıdır. Bu kazalar düzenlemelerin artırılması ile önlenmeye çalışılmaktadır. Türk gemi sektörünün en büyük eksiği yolcu taşımacılığının olmamasıdır. Avrupa Birliği ülkelerine denizden yolcu taşınması yapılması ülke için oldukça kazançlı olacaktır.

Otomotiv Sektörü:

Türkiye'nin en hızlı büyüyen sektörlerinden birisi otomotiv sektörüdür. 1960'larda montaj sanayinden ibaret olan sektör günümüzde üretim, montaj ve satışı ile Avrupa'daki dev şirketlerle rekabet etmektedir. Fiat ve Renault ülkedeki en büyük iki üreticidir. 1980 Yılında 68.000 araç üretilmiş, 2000 yılına gelindiğinde bu sayı 468.000'e ulaşmıştır. Ülkenin 2003 yılı ihracatı 2002 yılına oranla %50 artarak 6,5

milyar Dolar olmuştur. 1996 Yılında otomotive yapılan yatırımlar 220 milyar Dolar iken Gümrük Birliği'nden sonra ekonomik krize rağmen 2001 yılında yatırımlar 450 milyar Dolar tutarına ulaşmıştır. Sektörde 35.000 kişiye doğrudan, 75.000 kişiye de yan sektörlerde dolaylı istihdam sağlanmaktadır. Sektörün yaptığı ihracat da ülke için çok önemlidir. Daimler Chrysler şirketinin 2007 yılı ihracatı 500 milyar Dolar'dır. Koç, Renault gibi şirketler de sektörün baş ihracatçıları arasındadır. Lojistik (nakliye) sektörü de ülkede yeni şirketlerin giriş yaptığı gün geçtikçe büyüyen sektörler arasında yer almaktadır.

Doğalgaz ve Enerji Sektörü:

2001 Yılından sonra hem doğalgaz hem de enerji sektörlerinde çok büyük değişiklikler yaşanmıştır. Avrupa Birliği Direktiflerinin zorlaması ile devletin kontrolünde olan bu sektörler özel sektöre açılmıştır. Özelleştirme çalışmaları başladığında bu sektörlerdeki varlıkların %98,5'u devlete aittir ve devlet kurumları tarafından işletilmektedir. İki sektör için de özelleştirme çalışmaları 2004 yılı itibariyle tamamlanmış ve özel şirketler bu sektörlere girmeye başlamıştır. Yapı işletme devret ve ortak girişim yöntemleri piyasaya giriş için en çok kullanılan yöntemler olmuştur. Türk Genişleme Konseyi ve ERT, bu piyasaların işleyişi ile ilgili bundan sonra da piyasaya giriş koşullarının yabancı şirketlere uygun olarak seçilmesini arzu etmektedir. Özellikle anlaşması 2009 yılı içerisinde tamamlanan Nabucco doğalgaz projesi AB için önem arz etmektedir. Avrupa Birliği, Rusya doğalgazına olan bağımlılığın azaltılabilmesi için Nabucco'ya çok önem vermektedir. ERT üyesi şirketlerden olan MOL ve OMV de Nabucco projesinde yer almaktadır. Doğalgaz piyasasının özelleştirilmesi ile Türkiye'nin doğalgaz kullanımı artmıştır. Türkiye dünyaya dağıtım anlamında da önemli bir konuma sahiptir.

1980 Yılında 2,9 milyar Dolar olan ihracat 2003 yılına gelindiğinde 47 milyar Dolara ulaşmıştır. Dış ticaret hacmi 2004 yılında gayrisafi milli hâsılanın %40'ı oranında gerçekleşmiştir. Özellikle otomotiv sektöründe dünyada sayılı ülkeler arasına giren Türkiye, Danone, Unilever, Alcatel, Lafarge gibi dünya şirketlerinin tercih ettiği bir ülke haline gelmiştir. Yabancı şirketler kadar Türk şirketleri de hem ülke içerisinde hem de dünya pazarlarında tercih edilmeye başlanmıştır. Türkiye 70 milyonluk nüfusu ile şirketler için çok büyük ve önemli bir pazardır. Gümrük Birliği, Türk ekonomisinin dünyaya uyumuna katkıda bulunmuştur. Türk şirketleri özellikle Rusya

ve Sovyetler Birliği'nden ayrılan ÷lkelerde büyük yatırımlar yapmaktadır. Türk şirketleri, enerji, doğalgaz, tekstil, otomotiv, gıda, inşaat ve telekomünikasyon gibi alanlarda dünya devleri ile rekabet etmektedir. Türkiye'nin güçlü varlıkları ve özellikle yönetim kademesinde çalışan çok iyi eğitilmiş insan kaynağı dünya ticareti açısından çok önemlidir. Türk özel sektörü kriz şartlarında çalışmaya alıştıkları için değişen koşullara çok çabuk uyum sağlayabilmektedir. Kriz yönetimi konusunda Türk şirketleri birçok dünya şirketinden daha başarılıdır. İşgücü maliyetlerinin Avrupa'ya göre oldukça ucuz olması ÷lkeyi daha da çekici kılmaktadır. ERT'ye göre Türkiye ciddi yatırımlar yapmak için çok çekici ve uygun bir ÷lkedir.

Raporda girişimlerin desteklenmesi, rekabet gücünün artırılması, yeniliklerin ve Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması üzerinde yoğunlaşan Lizbon hedefleri için Türkiye'nin çalışmalarını sürdürdüğü belirtilmektedir. Türkiye, enformasyon teknolojileri ve telekomünikasyon alanlarında güçlü bir yapıya sahiptir. 2003 yılında enformasyon teknolojileri sektörünün toplam değeri 1,8 milyar Dolardır. Türk Telekom ve Turkcell telekomünikasyon alanında ÷lkenin vizyonunu genişletmektedirler. Turkcell, 19 milyon abonesi ile telekomünikasyon konusunda ÷lkeye büyük yatırımlar yapmaktadır. Azerbaycan, Gürcistan, Kazakistan ve Moldova gibi ÷lkelere de hizmet sunmaya başlayan şirketin 2004 yılında bu ÷lkelere yaptığı yatırım tutarı 4 milyar Dolardır. Ar-Ge alanında da gelişmeler olmakla beraber genel olarak Türkiye'nin araştırma geliştirme faaliyetlerine ayırdığı pay Avrupa ÷lkelerinin çok gerisinde kalmaktadır. 2000 Yılı rakamları ile Türkiye'nin bu faaliyetlere ayırdığı tutar gayrisafi milli hasılanın % 0,63'ü oranında gerçekleşmiştir. Aynı yıl Avrupa ortalaması % 1,88 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'de özellikle bu alanda büyük yatırımlar yapan bazı şirketler vardır. Nortel ve PTT ortak girişimi olan Netaş'ın Ar-Ge çalışmalarına yaptığı yıllık yatırım tutarı 40 milyon Dolardır. Yapı ve Kredi Bankası ile IBM ve Şişecam gibi şirketler de Ar-Ge çalışmalarına büyük önem vermektedir. Üniversiteler teknoloji kullanımı ve yenilikçi çalışmaların merkezi olmaktadır. ODTÜ'nün bünyesinde kurulan Enformasyon Teknolojileri ve Elektronik Araştırma Enstitüsü (BİLTEN), TÜBİTAK bünyesinde kurulan Marmara Araştırma Merkezi (MAM) ve Savunma Sanayi Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü (SAGE) gibi kurumlar bu alanda çalışmalarını sürdürmektedirler. Ayrıca Türk Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) ve Türk Bilişim Derneği de teknoloji

araştırmaları konusunda çalışmaktadır. Ülkede birçok Teknopark aılımtır. Son yıllarda kamu hizmetlerinde internetin kullanımı artmış ve e-devlet uygulaması yaygınlaşmıştır. Vatandaşlık numarasının kullanmaya başlanması ile tüm devlet kurumlarındaki işlemler tek bir numara ile birleştirilmiştir.

Konseye göre 70 Milyon kişilik nüfusu ve coğrafi konumu ile Türkiye çok büyük ve önemli bir pazardır. Bu önemli pazarın tek sorunu istikrarın sağlanamamasıdır. Yakın zamanda hükümet IMF ile tekrar görüşecektir. IMF düzenlemeleri sayesinde ekonomide istikrarın sağlanmasına çalışılmaktadır. Özellikle liradan altı sıfırın atılması ile Türk lirası güçlenmiştir. Enflasyon 1977 yılından beri hiç olmadığı kadar düşük seviyelere ulaşmıştır. Türkiye'nin en büyük avantajlarından biri "su"dur. Doğal su kaynakları ve üç tarafının denizlerle çevrili olması ülke için avantaj sağlamaktadır. Almanya ve İtalya en çok ticaret yapılan iki ülkedir. Avrupa için Türkiye'nin yeliği, Türkiye için de Avrupa pazarına erişim karşılıklı kazanç sağlayacak bir durumdur. Türk sanayii işgücü ve ulaşım maliyetleri düşük bir ülkede çalıştığı için çok şanslıdır. Türkiye'de faaliyet gösteren Avrupa şirketleri de bu şansa sahip olabilmektedir. Bu açıdan da Türkiye'nin yeliği Avrupa için önemlidir.

Raporun son bölümünde Türkiye'de faaliyette bulunan bazı yabancı sermayeli řirketlerin⁴⁸⁷ raporlarına yer verilmektedir. şirket raporlarında şirketlerin Türkiye'nin yatırım ortamı ve ticaret imkânları ile ilgili görüşleri yer almaktadır. şirketler, büyüme potansiyeline sahip büyük bir pazar olan ülkeyi işgücü maliyetlerinin düşük olması, ihracat fırsatlarının çok olması, kaliteli işgücü ve coğrafi konumu nedeniyle tercih ettiklerini belirtmektedirler.

şirketlerin Türkiye'den beklentileri;

- Makroekonomik istikrarın sağlanması,
- Devletin müdahale alanlarının azaltılması,
- Serbest piyasa ekonomisinin işlerliğinin artırılması,
- Dünya ekonomisi ile entegrasyonun sağlanması,
- Vergi politikalarının dikkatli belirlenmesidir.

Makroekonomik istikrarın sağlanması için şirketler;

- Kamu sektörü ve finans sektöründeki reformların tamamlanmasını,

⁴⁸⁷ Bu şirketler, BP, British American Tobacco, Fiat, Lafarge, Nestle, Pireli, Renault, Roche, Shell, Siemens, Total, TT & TİM İletişim Hizmetleri, Türk Philips, Türk Tuborg, Unilever ve Volvo'dur.

- Özelleştirmelerin sürdürülmesi,
- Kayıt dışı ekonominin önlenmesi ve
- Sektörlerle ilgili gerekli yasal düzenlemelerin tamamlanmasını gerekli görmekte-dirler.

Şirketler Türkiye sayesinde deneyim, pazar ve kâr kazançları olduğunu belirtmektedirler. Bu şirketlerin faaliyetleri sayesinde Türkiye'nin kazandıkları ise;

- Avrupa standartlarına uyumun sağlanması,
- Özelleştirmelerin hız kazanması,
- Teknoloji kullanımının artırılması,
- Yeni ürünlerle tanışmak,
- Sanayinin gelişmesi,
- Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması,
- Ürün kalitesinin artırılması,
- İstihdamın artırılması,
- KOBİ'lere iş imkânı yaratılması,
- Yatırım yapılması,
- Üretim alanları yaratılması,
- Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde destek ve
- Avrupa pazarlarına ulaşım sağlanmasıdır.

ERT, 2004 yılı raporu ile açık bir "piyasa analizi" yapmakta ve Türkiye'deki yatırım ortamını tanımaya çalışmaktadır. İnşaat, sanayi, finans, turizm ve otomotiv gibi güçlü sektörleri ve doğalgaz ve enerji gibi özelleştirmelere açık sektörleri analiz etmektedir.

b) 2005 Yılı Raporu - Avrupa Sanayiinin Desteklenmesi:

ERT'nin 2005 yılında yayınlanan Türkiye raporu, genel ekonomik durum üzerine hazırlanan diğer raporlardan farklı olarak vergi sistemi üzerine hazırlanmıştır. "*Türkiye için Büyüme Odaklı Bir Vergi Politikası*"⁴⁸⁸ adını taşıyan rapor Türkçe ve İngilizce hazırlanmıştır. Rapor 64 sayfadır ve giriş bölümü ile birlikte beş bölümden oluşmaktadır.

⁴⁸⁸ "**Türkiye için Büyüme Odaklı Bir Vergi Politikası**", ERT 2005 Yılı Türkiye Raporu, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0136.pdf>, (Erişim Tarihi : 28/01/2009)

Rapor; ERT'nin Avrupa Sanayiinin desteklenmesi politikaları paralelinde hazırlanmıştır. Raporda; doğrudan yabancı yatırımlar ve sanayi şirketleri lehine Türk vergi sisteminde gerekli düzenlemelerin yapılması tavsiyesinde bulunmaktadır.

Türk Genişleme Konseyi Başkanı Antony Burgmans'a (Unilever) göre; Türkiye'nin 2001 ekonomik krizinden çıkmak için uyguladığı ekonomi politikaları mali disiplini ön plana çıkarmıştır. Bunun sonucu olarak Türkiye neredeyse Maastricht Kriterlerini karşılar duruma gelmiştir. Avrupa Birliği ile müzakere süreci, Türkiye'nin vergi politikalarını yeniden gözden geçirmesi ve rekabetçi ve etkin bir ekonomik politika ortamını oluşturarak daha fazla doğrudan yabancı sermaye yatırımı çekmesi için önemli bir fırsat yaratmaktadır. Rapor, şu anda uygulanan gelir artırmaya yönelik vergi politikalarının yerini, yatırım ve istihdamı özendirerek ve tüketiciler ile sisteme yakalanmış mükelleflerin üzerindeki vergi yükünü hafifletecek, büyüme odaklı bir vergi sistemine bırakmasının zamanı geldiğini vurgulanmaktadır. Türkiye'nin kurumsal ve bireysel gelirler için düz oranlı bir vergi sistemini benimsemesi önerilmektedir. Bu şekilde ekonomide yaşanan çarpıklıkların azaltılması, kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin cazibesini yitirmesi ve Türkiye'nin doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını çekme gücünün artırılması amaçlanmaktadır.

Raporda mevcut vergi sisteminin aşağıdaki özelliklerine dikkat çekilmektedir:

1. Türkiye'deki mevcut vergi sistemi aşırı vergilendirme ve gelişigüzel teşviklere dayanmaktadır, bu da piyasa koşullarını çarpıtmaktadır.
2. Türkiye yakın geçmişte kamu maliyesini iyileştirmiş ancak bunu önemli ölçüde ağırlaştırılmış bir vergi yükü ve daha dengesiz bir vergi yapısı pahasına gerçekleştirebilmiştir.
3. Türkiye'deki mevcut vergi sistemi yatırımların önünü kesen sorunlarla yüklüdür.
4. Kısmi değişikliklerden vazgeçilmelidir. Büyüme odaklı bir vergi reformunu başlatmanın zamanı gelmiştir.
5. Yapısal reformlarda bu yönde bir vergi politikasına öncelik verilmesi gerekmektedir.

Türk Genişleme Konseyi'ne göre 2001 yılında yaşanan ekonomik krizden sonra IMF destekli politikalara sadık kalınarak gelinen nokta gerçekten çok başarılıdır. IMF destekli enflasyonla mücadele programı kamu harcamalarından feragat edilmesine ve

vergi yükünün artırılmasına dayanmıştır. Mali disiplinde gelinen noktayı büyük bir başarı olarak değerlendirmekle beraber Konsey, vergi artırımına dayanan programların Türkiye için artık faydalı olmayacağını düşünmektedir. IMF'nin uyguladığı programlar ile kamu borç stoğu azaltılmış, enflasyon düşürülmüştür. Bu avantajları yanında IMF politikaları vergilerin büyük ölçüde artırılmasına sebep olmuştur. Bu da toplumun geniş kesimlerince doğrudan doğruya hissedilmiştir. Türk ekonomisi üzerindeki toplam vergi yükü 1990 yılından bu yana 10 puan (gayrisafi yurt içi hâsıla oranı) artmış bulunmaktadır. Bu eğilim, Türkiye'deki vergi yapısının yetersizliği ve dengesizliğini giderici bir reform yapılmadan devam ettiği takdirde Türk sanayiinin verimliliği ve rekabet gücünü ciddi oranda azaltacak ve ekonominin uzun vadeli büyüme potansiyeli ciddi ölçüde yara alacaktır. Vergilerin gelişigüzel şekilde artırılması artık gelir sağlamak yerine ekonomik faaliyetlerin azalmasına sebep olmaktadır. Ayrıca ülkenin diğer kalemler yerine gelir elde etmek için vergiye bağımlı hale gelmesi de uzun vadede endişe vericidir.

Özel tüketim vergisi, Türk vergi sistemine ilk olarak ilgili AB düzenlemelerine uyum çerçevesinde 2002 yılında ve o zaman yürürlükte olan karmaşık maktu vergi yapısını basitleştirmek amacıyla girmiştir. Bu vergi kapsamındaki dört ana ürün grubu petrol ürünleri, motorlu taşıtlar, tütün mamulleri ve lüks tüketim ürünleridir. Ancak daha sonra yapılan gelişigüzel artışlar kendi amacını tehdit eder hale gelmiştir. Son yirmi yıldır vergi politikaları, genel ve kapsamlı bir sistemik reform stratejisine dayanmaksızın, çok sayıda ve sık yapılan değişikliklere maruz kalmıştır. Son beş yıl içerisinde belli başlı vergi kanunları 46 kez değişikliğe uğramış (ortalama yılda 9,2 kez) ve vergi oranları Bakanlar Kurulu kararlarıyla 157 kere tekrar düzenlenmiştir (ortalama yılda 31,4 kez ve ayda 9,2 kez). Maliye Bakanlığı değişen kanun ve vergi oranlarının uygulamasına açıklık kazandırmak için 253 vergi tebliği yayınlamıştır. Diğer bazı kanunlarda yapılan değişiklikler de vergi sisteminde değişikliklere yol açmıştır. Bu değişiklikler sistemin daha da karmaşık hale gelmesine sebep olmuş, kırtasiyecilik artmıştır. Tüm bu iş yükü ve karışıklık da iş yapmayı zorlaştırmaktadır. İş dünyası açısından belirsizlik anlamına gelen bu durum da şirketlerin ülkeye yatırım yapmasına engel olmaktadır.

2004 yılında kayıt dışı ekonominin yol açtığı vergi kaybı 16,7 milyar Dolardır. Türkiye'de kayıtlı vergi mükelleflerinin üzerindeki vergi yükünün çok yüksek olması

önemli ölçüde kayıt dışı ekonominin sonucudur. Tam tersten bakıldığında ise vergi sisteminin adaletsizliği nedeniyle de kayıt dışı ekonomi artmaktadır. Vergi tabanının genişletilmesi ve vergi yükünün adaletli dağılımı kayıt dışı ekonomiyi azaltacaktır. Büyük kayıt dışı ekonomi, hukuki sistemin iyileştirilmesini, vergi ve mevzuat reformlarının gerçekleştirilmesini de zorlaştırmaktadır. Yıkıcı boyutlardaki vergiler, kayıt dışı ekonomi sorununu daha da ağırlaştırmaktadır. Kayıt dışı ekonomi, ekonomik büyümeyi de olumsuz şekilde etkilemektedir.

Rapora göre Türk vergi sisteminde büyümenin önünü kesen etkenler şunlardır:

- Türkiye’de toplam vergi yükü 1990 yılından beri %10 oranında artmıştır. Gayri safi yurtiçi hâsıla bu yüksek vergi yükünü kaldıracak durumda değildir.
- Finansman ihtiyacının dolaylı vergiler ile karşılanması, bu vergilerin toplam vergi yükü içerisindeki payının %70’ine çıkmasına neden olmuştur. İktisadi etkinlik açısından bu arzulanabilir bir durum değildir.
- Kurumlar vergisinin oranı OECD ve AB ortalamalarının çok üzerindedir ve bu vergi peşin alınmaktadır. Yatırımların artırılması için kurumlar vergisinde değişikliğe gidilmelidir.
- Çalışanın işverene maliyeti ile kendi eline geçen net rakam arasındaki farkı ifade eden “vergi makası” Türkiye’de çok yüksektir. Ayrıca Türkiye toplam vergi makasının 2000 yılından beri arttığı ender ülkelerdendir. Türkiye’nin işgücü üzerindeki vergi makası, 2004 yılı itibari ile % 42,7 ile OECD ülkeleri arasında en yükseklerdendir. Standart üretim işçisi gruplamalarında 2003 yılı rakamlarına göre Türkiye’nin vergi makası OECD ortalamasının 15 yüzde puan ve AB ortalamasının 13 yüzde puan aşmıştır.
- Sosyal güvenlik ödemeleri vergi makasının büyük oranını oluşturmaktadır ve bu oran ekonomi açısından çok yüksektir.
- Birçok ülke bireysel gelir vergisi dilimlerini azaltmış, istihdam teşviklerini artıran vergi rejimlerini uygulamaya başlamıştır. Türkiye’nin bireysel vergi rejimi ise halen yüzde beş aralıklı birbirini izleyen beş dilimden oluşmaktadır.

Raporda Türkiye’de yakın zamanda kapsamlı bir vergi reformu yapılmasının önünde iki önemli engel bulunduğu belirtilmektedir. Bunlardan birincisi, kamu bütçesinde neredeyse imkânsız düzeyde bir faiz dışı fazla verme zorunluluğu getiren IMF destekli enflasyonla mücadele programıdır. İkincisi ise, Türkiye’deki kayıt dışı

ekonominin büyüklüğü ve bugüne kadar bu sorunun çözülmemiş olmasıdır. IMF Programları kamu maliyesini düzene koymuştur. Kısa zamanda sonuç alınmaya yönelik programlar içerisinde dolaylı vergilerin artırılması, bireysel vergiler ve kurumlar vergisine yönelik düzenlemelerdir. Ancak Türkiye'nin amacı AB'ye üye olmak olduğuna göre artık uzun vadeli büyüme odaklı politikaların uygulanması gerekmektedir. Yatırımları artıracak ve uzun vadeli büyümeyi sağlayacak politikaların baş amacı da doğrudan yabancı sermayeyi artırmak olmalıdır.

Kayıt dışı ekonomi büyük olduğu için vergi indirimine geçilememekte, vergilerin yüksek olması ise kayıt dışını özendirilmektedir. Bu kısır döngüyü kırmanın en iyi yolu vergi oranlarında kapsamlı ve paralel indirimlere gitmektir. İstikrarlı, geniş tabanlı ve basit bir vergilendirme sisteminin uygulanması kayıt dışı ekonomiyi azaltacaktır. Düz oranlı vergi sistemi basitliği ile vergi toplamanın yarattığı çarpıklıkları en aza indirici bir etki yapmaktadır. Düz oranlı vergi reformu yapılması Türkiye'nin vergi sistemini düzene sokacaktır. Basit vergi kuralları, olağan koşullarda vergi toplama maliyetlerinde de kayda değer azalmalar sağlayacaktır. Birçok ülkede bu sistemin gelir kaybına yol açmadığı görülmüştür. Düz oranlı vergi sistemi ile vergi muafiyetlerinin kapsamı daralmakta, yatırım teşvikleri azalmakta, ekonomik kararlar piyasaya göre verilebilmekte, vergi tabanındaki çarpıklıklar azalmakta ve vergi tabanı genişlemektedir. Böyle bir sistemde şeffaflık artacak, sistemin idaresi kolaylaşacaktır. Düz oranlı vergi sistemi, iyileştirilmiş bir vergi takip politikası ile birlikte uygulandığı takdirde kayıt dışı ekonominin küçülmesi de mümkün olacaktır.

Konseye göre;

- Küçük düzeltmeler yerine tüm yapıyı ele alan, vergi indirimlerini de içeren büyük çaplı tabana yayılmış bir vergi reformu yapılmalıdır
- Yapılacak bu reform sonrası oluşturulan vergi sistemi istikrarlı olmalı, hükümet belirli bir süre (10 yıl gibi) bu sistemi değiştirmeyeceğini taahhüt etmelidir
- Düşük oranlar içeren basit bir vergi sistemi oluşturulmalıdır. Böyle bir sistem vergilerin işler hale gelmesini ve kayıt dışılığın önlenmesini sağlayacaktır. Bu esnada vergi afları ortadan kaldırılmalı ve bir daha uygulanmamalıdır

- Vergi kompozisyonu optimal bir şekilde yeniden düzenlenmeli, bu yapılırken aşırı tüketim vergileri düşürülmelidir
- İstihdamı teşvik etmek amacıyla işgücü üzerindeki vergi makası en az yarıya indirilmelidir
- Kurumsal gelirler üzerindeki vergiler, doğrudan yabancı sermaye girişleri konusunda Türkiye ile rekabet eden AB ülkeleri ile karşılaştırılabilir düzeylere çekilmelidir
- Tarafsız bir yatırım ortamı yaratabilmek için şirket büyüklüğünden bağımsız olarak tek bir kurumsal vergi oranı uygulanmalı ve vergi teşvikleri tamamen kaldırılmalı veya sınırlı ve seçici olarak uygulanmalıdır
- Daha basit ve daha düz oranlı bir bireysel gelir vergi sistemi uygulanmalıdır. Vergi harcamalarının azaltılması ve daha az sayıda vergi muafiyeti buna eşlik etmelidir. Özellikle tarımsal faaliyetlerden edinilen geliri vergiden muaf tutma uygulaması sona erdirilmelidir
- Belirsizliği ortadan kaldırmak ve doğrudan yabancı sermaye girişleri için daha cazip bir ortam hazırlamak için uluslararası muhasebe standartlarının kullanımı vergilendirmeyi de içine alacak şekilde genişletilmelidir
- Vergi kaçaklarını azaltmak ve kayıt dışı ekonomik faaliyetlerle mücadele için vergi idaresi ile ilgili süregelen iyileştirme çalışmaları, özellikle de gelişmiş elektronik bilgi işlem sistemlerine geçilmesi, sürdürülmeli ve güçlendirilmelidir.

Yukarıda belirtilen özelliklere sahip bir vergi reformu yalnızca genişletilmiş bir vergi tabanı ile basitleştirilmiş bir vergi sistemine ve dolayısı ile vergilerin ekonomi üzerinde yarattığı maliyetin azalmasına değil, aynı zamanda Türk ekonomisinin hem yerli hem de yabancı yatırımcılara eşit şartlar sunarak daha rekabetçi bir hale gelmesine ve bu yolla çok ihtiyaç duyulan doğrudan yabancı sermaye girişleri için iyileştirilmiş bir ortam oluşmasına yol açacaktır. Sonuç olarak, yukarıda dile getirilen genel ve özel hususlara ulaşabilmek için makul düzeyde bir düz oranlı vergi sistemi diğerlerine kıyasla daha üstün özelliklere sahip somut bir seçenek olacaktır. Raporun eklerinde OECD ülkeleri ve Türkiye'nin vergi gelirleri toplamda ve türler itibarıyla karşılanmaktadır. Vergilerin GSYİH'ye oranı, vergi sisteminin ekonomiye getirdiği toplam yükü ölçmenin bir yoludur. Çoğu OECD ülkesinde vergilerin

GSYİH'e oranı 2000 yılına kadar yükselme eğilimi göstermiştir. 2000 yılından itibaren bu oran düşmeye başlamış ve OECD ortalamasını 2000'deki % 37,2 düzeyinden 2002 yılında % 36,3 düzeyine çekmiştir. Birçok OECD ülkesi vergi reformlarını 1980'li yılların ortalarında başlatmıştır. Bu ülkelerin deneyiminden de görülebileceği gibi vergi reformunun kalıcı etkilerinin ortaya çıkması uzun bir süre almaktadır. Türkiye'nin vergilerin GSYİH'ye oranı bakımından performansı, diğer OECD ülkelerinin deneyimine tamamen ters düşmektedir. Türkiye'nin oranı 1980'de % 17,9'luk bir başlangıç değerinden neredeyse iki katına çıkarak 2001'de % 35,1 düzeyine yükselmiştir. Her ne kadar 2002 yılında vergilerin GSYİH'ye oranı % 31,1'e gerilemişse de, 2004 yılında ulaşılan % 34 düzeyindeki değerden de anlaşılacağı üzere, bu gerileme bir eğilim değişikliğinden çok o yıl yaşanan ekonomik krizin etkilerini yansıtmaktadır (Tablo A.1, s.26-27). 2005 yılında maaş ve ücretlere uygulanan vergi dilimi sayısı Avrupa ülkelerinde 2-4 iken Türkiye'de 5'tir. Dilim sayısı vergi sistemindeki karmaşıklığı gösteren bir rakamdır (Tablo A.2, s.28). ERT, Türk vergi sistemine yönelik olarak ortaya koyduğu; sistemin karmaşıklığı, vergi türlerinin çok olması ve sürekli yeni türler eklenmesi, vergi oranlarındaki belirsizlik eleştirilerinde haklı olmakla beraber bazı vergi türleri ile Avrupa ortalamaları karşılaştırıldığında Türkiye'nin diğer ülkelere çok da farklı uygulamaları olmadığı görülmektedir.

- 2004 Yılında çalışanlara uygulanan azami yasal bireysel gelir vergisi oranı Türkiye'de % 40,6 iken, Avrupa'nın üç büyüğü İngiltere'de % 40, Fransa'da %55,7 ve Almanya'da %47,5'tir. (Tablo A.3, s.28)
- Kurumlar vergisi oranları 2005 yılında Türkiye'de % 30 iken, İngiltere'de % 30, Fransa'da % 35 ve Almanya'da % 38,9'dur. (Tablo A.4, s.30)
- ERT'nin Türkiye'de çok büyük olduğunu belirttiği vergi makası ile ilgili oranlara bakıldığında; 2004 yılında ortalama kazanç düzeyinde bir birey için vergi makasının Türkiye'de % 42,7 olarak gerçekleşirken, İngiltere'de % 31,2, Fransa'da % 47,4 ve Almanya'da % 50,7 olarak gerçekleştiği görülmektedir. (Tablo A.5, s. 31)
- Gelir vergisine sosyal güvenlik katkı payları eklendiğinde de vergi makası, 2003 yılı rakamları ile Türkiye'de % 42,3 olurken, İngiltere'de % 31,2, Fransa'da % 48,3 ve Almanya'da % 52 olmuştur. (Tablo A.6, s. 32)

İngiltere, Fransa ve Almanya Türkiye'ye göre daha güçlü ekonomilere sahip oldukları için vergi sistemlerindeki bu oranlar belki ülke ekonomilerini daha az etkilemektedir. Ancak yine de rakamsal değerler itibariyle ERT'nin Türk vergi sistemi ile ortaya koyduğu tablo, Avrupa ülkeleri için de geçerlidir.

ERT'nin bu raporla amaçladığı “dikensiz bir gül bahçesi” yaratılmasıdır. Çok uluslu şirketler yatırım yapacakları ülkelerin vergi sistemlerinin basit olmasını, vergi oranlarının düşük olmasını ve sosyal güvenlik ödemelerinin az olmasını tercih etmektedir.

5520 Sayılı yeni Kurumlar Vergisi Kanunu 21 Haziran 2006 tarih ve 26205 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.⁴⁸⁹ Kanunun amacı vergi sistemini basitleştirmek ve vergi yükünü azaltmak olarak belirtilmiştir. Kanun, transfer fiyatlandırması, örtülü kazanç ve iştirak kazançlarında yaptığı düzenlemeler ile doğrudan yabancı sermaye girişini teşvik edecek bir vergi sistemi oluşturmuştur. Kanunda, kurumlar vergisi oranı % 30'dan % 20'ye düşürülmüştür, vergi kesintisi oranı ise % 15 olarak belirlenmiştir. İştirak kazançları, yurtdışı iştirak kazancı, gayrimenkul ve iştirak satış kazancı, yurtdışı inşaat kazancı istisnaları yeniden düzenlenmiş, transfer fiyatlandırılması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı, kontrol edilen yabancı kurum kazancı gibi yeni müesseseler getirilmiştir. Yurtdışı iştirak kazançları istisnasından yararlanma şartları kolaylaştırılmış, kurumların kanuni veya iş merkezi Türkiye'de bulunmayan iştiraklerinden elde edilen iştirak kazançlarının istisnadan yararlanma şartları hafifletilmiştir. İştirak kazancının doğduğu ülkede % 20 oranındaki Kurumlar Vergisi benzeri vergi yükü olması şartı da % 15'e düşürülmüştür. Kanunla, işletmelerde gerçekleştirilen yeni teknoloji ve bilgi arayışına yönelik araştırma ve geliştirme harcamaları tutarının % 40'ının Ar-Ge indirimi olarak vergiden düşürülmesi sağlanmıştır.

Bireysel gelir vergisi oranları 2009 yılı için en alt gelir düzeyinden en üst gelir düzeyine kadar dört kademe % 15 -% 35 arasında belirlenmiştir.⁴⁹⁰

ERT'nin 2005 yılı raporundan sonra her iki vergide kaleminde de (bireysel gelir vergisinde % 5 ve kurumlar vergisinde % 10 oranında) indirim yapılmıştır. Yeni Kurumlar Vergisi Kanununun hazırlanma amacı ERT'nin raporunda Türk vergi

⁴⁸⁹ http://www.alomaliye.com/haziran_06/5520_sayili_kanun_kurumlar.htm, (Erişim Tarihi: 15/06/2010)

⁴⁹⁰ <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1307>, (Erişim Tarihi: 19/01/2010)

sistemine yönelik eleştirilerini cevaplar niteliktedir. Yabancı sermayeye vergi sisteminin kolaylaştırılması ve Ar-Ge yatırımları için özel indirim düzeninin getirilmesi ERT'nin Türk vergi sistemi ile ilgili arzuladığı düzenlemelerdir.

ERT'nin vergi sistemi ile ilgili eleştirdiği IMF ile Türkiye'nin ilişkileri 2005 yılından sonra değişmeye başlamıştır. Türkiye, 2005-2008 dönemini kapsayan son Stand By anlaşmasından sonra ihtiyati bir anlaşma yapılabileceğini belirtmesine rağmen yeni bir anlaşma yapmaktan kaçınmıştır. 2008 Yılından 2010'a kadar yeni bir anlaşma yapılmamış ve Türkiye yeni bir Stand By talebinde bulunmamıştır. ERT'nin en çok tercih ettiği basın organı olan Financial Times, Türkiye'nin IMF ilişkileri için "Türkiye 50 yıldan sonra biraz nefes almak istiyor" yorumunu yapmıştır. Financial Times, Türk hükümetinin büyük altyapı yatırım ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla harcamalar konusunda serbest olmak istediğini belirtmiştir.⁴⁹¹ ERT'nin IMF eleştirileri, yeni bir Stand By anlaşması yapılmamasının nedeninin alt yapı yatırımları olarak gösterilmesi; Türkiye'nin AB'ye yaklaşması sonucunda IMF'den uzaklaşmakta olduğu izlenimini vermektedir. Bunun altında yatan ise AB'nin ABD mücadelesidir. Aynı mücadeleyi 2005 Yılı'nın Mayıs ayında IMF'nin talebi ile kurulan Gelir İdaresi Başkanlığı'nda da görmek mümkündür. IMF, Gelir İdaresi Başkanlığı'nın Merkez Bankası gibi özerk bir statüye kavuşturulmasını isterken Türkiye IMF'nin isteği ile kurduğu bu Kurumun statüsünü değiştirmek istememektedir.

c) 2006 Yılı Raporu - Avrupa'nın Rekabet Gücünün Artırılması:

ERT'nin Türkiye ile ilgili yayınladığı son rapor 5 Aralık 2006 tarihinde yayınlanan "*Türkiye'nin Sınai Rekabet Edebilirliği için Politika Önerileri - ERT 2006 Yılı Türkiye Raporu*" dur.⁴⁹² Rapor, ERT'nin Avrupa'nın Rekabet Gücünün Artırılması politikalarını içermektedir ve Türkiye Yatırım Danışma Konseyi (Turkish Enlargement Business Council-TEBC) tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye Yatırım Danışma Konseyi üyesi şirketlerin yöneticileri, Türkiye Yatırım Danışma Konseyi üyesi olmayan şirketlerin yöneticileri, sektörel organizasyonlar ve akademi ve kamu kurumları görüşmelere dâhil olan gruplardır. Rapor, yapılan

⁴⁹¹ <http://www.tumgazeteler.com/?a=2727503>, (Erişim Tarihi: 15/06/2010)

⁴⁹² "**Türkiye'nin Sınai Rekabet Edebilirliği için Politika Önerileri**", ERT 2006 Yılı Türkiye Raporu, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01667.pdf>, (Erişim Tarihi : 28/01/2009)

görüşmeler neticesinde görüşülen kişilerin ve kurumlarının tecrübelerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 3.2. Türkiye Yatırım Danışma Konseyi Üyeleri (2006)

Konsey Üyesi Şirketler	Konsey Üyesi Olmayan Şirketler	Sektörel organizasyonlar/Akademi	Kamu
Akzo Nobel			T.C.
Bayer	Coşkunöz	Sabancı Üniversitesi	Başbakanlık
BP		Araştırma ve Lisansüstü Programı	Devlet
British American Tobacco	Arfesan		Planlama
BT (İstanbul Telecom)		Inovent	Teşkilâtı
Eczacıbaşı Holding	Nova Reklamcılık		T.C.
Fiat		İstanbul Ekonomi Danışmanlık	Başbakanlık
Nestle	Vestel		Yatırım Destek
Pirelli			ve Tanıtım
Shell	Kalebodur	Otomotiv Üreticileri Derneği	Ajansı
Siemens			
Total	Enel		
Türk Tuborg			
Unilever			

13 Sayfalık raporun ilk bölümünde 29 Kasım 2004 tarihinde tartışılan konuların gelişimi değerlendirilmektedir. Bu bölümde geçen süre zarfında belirlenen altı konu başlığı ile ilgili değerlendirme TEBC üyesi şirketlerin görüşleri alınarak belirlenmiştir.

1. Vergi sistemi ile ilgili düzenlemeler:

Raporda, TEBC üyelerinin kurumlar vergisi oranının % 20'ye düşürülmesinin ve vergi tabanını genişletme çalışmalarının Türkiye için olumlu gelişmeler olduğunu düşündükleri belirtilmektedir. Bu gelişmeler vergi sisteminin daha adaletli olmasını ve bu sayede elde edilecek kazanımların sürekli olması sağlayacaktır. Diğer taraftan şirketler, dolaylı vergilerin ve işverenler üzerindeki vergi yükünün Türk sanayiinin girişimciliğini ve rekabet edebilirliğini olumsuz etkileyeceğini, bunun da yatırımları olumsuz etkileyeceğini ve kayıt dışı ekonominin artmasına neden olacağını

söylemektedir. TEBC üyeleri bu alanda bir gelişme sağlanmamış olmasını talihsizlik olarak nitelendirmektedir.

2. Yasal Düzenlemelerin Yapılması:

TEBC üyelerine göre adli sistemde yapılması gereken iyileştirmeler yapılamamış hatta son iki yılda yasama ile ilgili gerilemeler yaşanmıştır. Şirketler, yeni ticaret kanununun hazırlanmasını beklemektedir.

3. Gümrük Tarifesi Dışı Engeller:

Raporda, ticaret politikalarının sorunlar yaratmaya devam ettiği belirtilmektedir. Tarife dışı engeller ithalatın önünü kesmekte ve yerel üretimi korumaktadır. TEBC üyeleri, piyasadaki rekabeti zayıflatan, teknoloji transferini engelleyen böylesi bir korumacılığın Türk sanayiini olumsuz etkilediğini düşünmektedir.

4. Fikri mülkiyet hakları:

TEBC üyesi şirketler fikri mülkiyet hakları alanında hiçbir gelişme kaydedilmediğini düşünmektedir. İlgili düzenlemelerin yapılmaması öncelikle Türk girişimcileri ve genelde de ülkenin teknolojik ilerlemesine engel olmaktadır.

5. Piyasa Koşulları:

Raporda, bir ülkede uygulanan teşviklerin açık olmasının ve piyasanın kurallarının herkese eşit uygulanmasının o ülkenin sanayiinin gelişimi için önemli olduğu belirtilmektedir. TEBC şirketlerine göre yatırımcılar altyapısı ve piyasa koşulları uygun olan ülkeleri tercih etmektedir ve ülkelerin bu koşulları sağlamaları kendi sanayileri için önemlidir.

6. Kayıt dışı ekonomi:

Şirketlere göre kayıt dışı ekonominin engellenememesi Türkiye için büyük bir dezavantajdır. Kamu finansmanı, makro ekonomik belirsizlik ve rekabette adaletin sağlanamaması kayıt dışı ekonominin sebep olduğu olumsuzluklardır. Piyasanın ve rekabetin düzenli ve kaliteli işlemesi AB'nin çok önem verdiği Tek Pazarın en önemli unsurudur. Bu ölçekte kayıt dışı ekonomiye sahip bir ülkenin Avrupa Birliği'nin etkin bir ortağı olması TEBC şirketlerine göre mümkün değildir.

Raporun ikinci bölümünde sınaî rekabet edebilirliğin nasıl artırılacağına yer verilmektedir. Yapılan görüşmelerin sonucunda değer zinciri analizine ait üç önemli sonuç elde edilmiştir:

- Araştırma faaliyetleri düşük, geliştirme faaliyetleri sınırlı düzeydedir.

- Yüksek değerli hammaddeler ve ara maddeler ithal edilmektedir.
- Şirketler T¼rkiye'yi, komşu ¼lkelere ulaşmak için potansiyel bir k¼pr¼ olarak g¼rmektedir.

TEBC Şirketleri ¼lkedeki rekabet edebilirliklerini ve değerlerini artırmak için kendilerine gerekli olan politikaları iki ana başlık altında toplamıŐlardır. Bunlardan ilki temel politikalardır. Bu politikalar, ilk olarak 2004 yılında ortaya konmuş ancak 2006 yılına gelindiğine tam anlamıyla ilerleme sağlanamamıştır. İkincisi b¼y¼me s¼r¼kleyicileridir. ERT raporuna g¼re bu s¼r¼kleyiciler T¼rkiye'yi gelişmiş ¼lkelerin yanında d¼nya piyasasına dahil edecektir.

Temel Politikalar:

- D¼zenleyici Politikalar (B¼rokrasi, vergi, yasal d¼zenlemeler)
- Altyapı Politikaları (Enerji, telekom¼nikasyon)
- Piyasa Dışı D¼zenlemeler (Kalıcılığın sağlanması)

B¼y¼me S¼r¼kleyicileri:

- Stratejik (Yenilik)
- İnsan Kaynakları (Eğitim, iŐg¼c¼ piyasalarının esnekliği, ticari birliklerin işbirliği)
- Finans (Enflasyon, sermaye maliyeti, ¼lke riski)
- Ticaret (Liberalizasyon, dereg¼lasyon, ticaret politikaları)

Raporun ¼¼nc¼ b¼l¼m¼nde TEBC ¼yesi Şirketlerin T¼rkiye'deki değer zincirine katkıları bir tablo ile verilmektedir. Bu tabloda Şirketlerin,

- Ar-Ge faaliyetleri
- Tedarik
- İmalat
- İ lojistik
- Dış lojistik
- Pazarlama ve satış
- Satış sonrası hizmetleri

alanlarındaki katkıları g¼r¼lmektedir. Şirketlerin neredeyse tamamı yukarıda sayılan alanlarda ¼lkeye b¼y¼k katkı sağlamaktadır.

Dördüncü bölümde sınaî rekabet edebilirliği etkileyen neden-sonuç sistemi ortaya konmaktadır. Sistemde, ülkedeki girişim ve yatırım ortamını etkileyen makro faktörler ve bunların etkilediği başarı faktörleri olan mikro faktörler verilmektedir.

- Eğitim sistemi
- İşgücü piyasası (işgücü maliyetleri, esneklik)
- Yasal çerçeve (bürokrasi, vergilendirme, izinler, kontroller)
- Finans sistemi (başlangıç, yatırım ve işletme sermayesi, kâr oranları ile ilgili parametreler)
- Altyapının elverişsizliği ve maliyetlerin yüksek olması (arazi, ulaşım, enerji, iletişim maliyetleri)
- Hammadde bulunması ve maliyetleri (enerji, metal, tarım ürünleri)
- Ticaret anlaşmaları
- Piyasa dışı parametreler (politik istikrar, güvenlik, sosyal yapı)
- Teşvikler sorunlu alanlar olarak ifade edilmiştir.

Bu sorunlu alanlar, başarı faktörlerini ve girişim kapasitesini etkilemektedir.

Başarı faktörleri;

- İşgücünün kalitesi
- Teknoloji
- Ar-Ge faaliyetleri
- Bilgi
- Yenilik (inovasyon)
- Pazarlara erişim olarak sayılmaktadır.

Başarı faktörleri, üretim ve rekabet ortamını etkileyecektir. Üretim ve rekabet ortamı, girişim kapasitesi, piyasanın büyümesi, istihdam ve vergi dönüşümünü etkileyecektir. Piyasanın büyümesi, istihdam ve vergi dönüşümü de geriye dönük bir etki yaratarak sorunlu olan alanları etkilemektedir.

Raporun son bölümünde sınaî rekabet gücünün artırılabilmesi için önerilerde bulunmaktadır.

Tablo 3.3. Temel Politika Önerileri

	Konular	Politika Önerileri	Beklenen Etki
Düzenleyici	Bürokrasi Etkili olmayan kontroller Şeffaflık olmaması Dolaylı vergilerin yüksekliği AB standartlarına uyumun olmaması Yasal süreçlerin yavaşlığı Yetersiz çevre kontrolleri	Bürokratik süreçlerin azaltılması Etkinlik ve şeffaflığı sağlamak için e-devletin kullanılması Politika süreçlerine açıklık ve hesap verilebilirliği yerleştirmek Yerel yönetimlerin ve yasaların etkinliğini artırmak Dolaylı vergileri azaltmak Sanayi, üniversite, STK ve karar organları arasındaki diyalogun artırılması Çevre yönetimini geliştirmek	Sanayinin daha etkin çalışması Piyasanın büyümesi Yüksek üretim İstihdamın artması Varlık seviyesinin artması AB regülasyonlarına daha iyi ve hızlı uyum Kaçakçılığın önlenmesi
Altyapı	Yüksek ulaşım maliyetleri Yüksek enerji ve iletişim maliyetleri Atık yönetiminin uygulanmaması Altyapı	Demir-deniz-karayollarını bağlayan etkili bir ulaşım altyapısı oluşturulması Enformasyon ve iletişim altyapısının geliştirilmesi Yatırım (sanayi, turizm, çevre) için toprak ayrılması	Küresel rekabet gücü AB ülkelerine ihracatın devam etmesi Yeni yatırımları çekmesi Diğer ülkelere ulaşım için iyi bir yol olması Güvenli ve sürdürülebilir çevre
Piyasa Dışı	Politik ve makroekonomik denge Yolsuzluk	AB müzakerelerinin sürdürülmesi Devlet memuru sisteminde uluslararası kuralların benimsenmesi Rüşveti azaltmak için şeffaflığı artırmak	Politik ve makroekonomik denge Daha yüksek doğrudan yabancı sermaye girişi

Tablo 3.4. Büyüme Sürükleyicileri için Politika Önerileri

	Konular	Politika Önerileri	Beklenen Etki
Stratejik	Sınai vizyon ve stratejinin bulunmayışı Bilgiye dayalı politik süreçlerin olmaması Yetersiz marka üretimi Yetersiz yenilik	AB Lizbon hedeflerini hükümet politikası olarak benimsenmesi Bilim, yenilik ve araştırmaya önem verilmesi KOBİ'lerde Ar-Ge ve teknoloji çalışmalarının desteklenmesi Çevre dostu enerji ve madde tüketimi için Sanayide düşük maliyet-yüksek kalite ile üretim yapılmasının sağlanması Ar-Ge çalışmalarının yapılması	Ar-Ge faaliyetlerinde etkinliğin sağlanması Üretim yatırımlarındaki ölçek ekonomilerinde etkinliğin sağlanması Bio, nano ve iletişim teknolojilerinde, yenilenebilir enerji kaynaklarında ve diğer gelişmekte olan teknolojilerde yeterlik kazanılması Yeniliklerin artması
İnsan Kaynakları	Orta ve üst seviyede teknoloji yeteneğine sahip işgücünün olmaması Sınai büyümeyi destekleyecek insan gücünün olmaması Kurallara dayalı yönetime direnç Yüksek dolaylı işgücü maliyetleri Katı işgücü piyasaları	Teknik yetenekleri artıracak, yenilikçi ve girişimci bir eğitim sisteminin oluşturulması Beyin göçünün tersine çevrilmesi Uzmanlık gerektiren işler için istihdam politikaları benimsenmesi Kamu yönetiminin teknolojik kapasitesinin artırılması Esnek işgücü piyasalarının oluşturulması Sosyal güvenlik ve vergi	Tüm kıtaların tercihi olmak Etkili, etkin ve üretici işgücüne sahip olunması Sosyal güvenlik sisteminde yer alan kayıtlı işgücünün oluşturulması

		yüklerinin azaltılması	
Finans	Yüksek ülke riski Yüksek enflasyon Yüksek sermaye maliyeti Eksik işletme sermayesi Sığ finans sektörü Girişimciliğe destek verilmemesi	Enflasyonu ve yatırım maliyetlerini düşüren politikaların sürdürülmesi Dengeyi engelleyecek koşulların yok edilmesi Yerel ve yenilikçi yatırımların teşvik edilmesi Özellikle KOBİ'ler için yatırım ve işletme sermayesi desteği sağlanması	Girişimciliğin ve yatırımların artması Yenilikçi potansiyelin ve rekabet gücünün artırılması Yeni iş alanları için tercih edilebilir olunması
Ticaret	Yetersiz düzenleme sonucunda adaletsiz rekabet ortamı Piyasalarla ilgili yeterli bilgi akışı olmaması Tam randımanlı işlemeyen piyasalar Yetersiz üretim düzeyi Yetersiz kalitede maddi giriş Tarife dışı engeller	Kayıt dışı ekonominin engellenmesi Gümrüklerin etkilerinin artırılması Piyasaların özelleştirilmesi, serbestleştirilmesi ve deregüle edilmesi Sınai üretim kapasitesi ile ilgili verilerin tutulması ve yayınlanması İmalat yatırımlarının desteklenmesi	Kayıtlı ekonomide artış Daha geniş tabanlı vergi sistemi Daha çok vergi geliri Kaçakçılığın azalması Daha iyi karar verme Daha rekabet edebilir girdi fiyatları Etkin piyasalar

Diğer raporlarda olduğu gibi 2006 yılı raporunda da ERT'nin AB'ye yönelik politika yönlendirmesinde önem arz eden maddelerin Türkiye için de öneri olarak sunulduğu görülmektedir:

- Altyapının güçlendirilmesi,
- Enerji verimliliğinin sağlanması,
- Yönetişim,

- e-devlet,
- Lisbon stratejilerine uyum,
- Araştırma ve geliştirme faaliyetlerine önem verilmesi,
- Eğitim sistemi,
- İstihdam politikaları,
- Vergi ve sosyal güvenlik harcamalarının azaltılması,
- Özelleştirme,
- Liberalizasyon,
- Deregülasyon,
- Yatırımların teşvik edilmesi

Bu raporlara bakıldığında ERT'nin çok büyük dikkatle belirlediği hedeflerinde son derece tutarlı olduğunu söylemek mümkündür. Hedefler gerek AB'ye gerekse ilişkide bulunan ülkelere aynı bütünlükte transfer edilmekte, hedeflere ulaşılması için somut öneriler sunulmakta ve yol haritaları çizilmektedir. Hedefler neoliberalizme ve sermayenin rahat hareket etmesine hizmet edecek niteliktedir.

ERT'nin Türkiye raporlarının, üç ana politika başlıkları olan *yatırım alanının iyileştirilmesi*, *Avrupa'nın rekabet gücünün artırılması* ve *Avrupa Sanayiinin desteklenmesi* politikalarına hizmet ettiği görülmektedir.

d) Türkiye Yatırım Danışma Konseyi İlerleme Raporları:

ERT'nin 2004 yılında kurduğu Türk Genişleme Konseyi yapısı 2006 yılından sonra Türkiye Yatırım Danışma Konseyi olarak faaliyetlerini yürütmeye devam etmiştir. Türkiye Yatırım Danışma Konseyi kuruluş amacını, Türkiye'de yatırım ortamının iyileştirilmesi amacıyla yürütülen çalışmaların, Konseyin üyeleri olan yabancı yatırımcılar tarafından değerlendirilerek, Türkiye'nin dünya ekonomisindeki rekabet gücünün artırılması için atılacak adımlar konusunda yatırımcılar ve en üst düzeyde politika yapıcılar arasında fikir alışverişinin sağlanacağı bir platform oluşturulması olarak belirtmektedir.⁴⁹³ Konsey, Türkiye Başbakanı ile düzenli toplantılar yapmakta ve taleplerini iletmektedir. Konseyin üyeleri seneler itibariyle değişiklik

⁴⁹³ **Yabancı Sermaye Raporu**, Bkz.: http://www.alomaliye.com/download/yabanci_sermaye_raporu_mart_05.pdf, s.20, (Erişim Tarihi: 05/07/2010)

göstermektedir. İlk Türkiye Yatırım Danışma Konseyi aşağıdaki üyelerle toplanmıştır.

Tablo 3.5. Türkiye Yatırım Danışma Konseyi Üyeleri (2008)⁴⁹⁴

ERT Üyesi Şirketler	Diğer Şirketler
Fiat	Citigroup
Lafarge	Newmont Mining Corp
Rio Tinto Plc	Ford Motor
Nestle	Metro AG
Siemens	Arcelor
Unilever	BNP Paribas
	Hyundai Motor
	Nunza B.V.
	Merloni Elettrodomestici SpA
	Pirelli SpA İtalya Lastik/Kablo
	Mitsui Co.Ltd.
	Toyota Motor Corp.
	Nortel Networks Corp.

Konseyde bu şirketlerin yanı sıra Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), Uluslararası Yatırımcılar Derneği (YASED) ve Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) de temsil edilmiştir.

Türkiye Yatırım Danışma Konseyi, 2006 yılından sonra Türk kamu sistemi içerisine yerleşmeyi başarmıştır. Konseyin ilerleme raporu adıyla yayınladığı raporlar T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanmaya başlamıştır.

2008 Yılında yayınlanan son “*Yatırım Danışma Konseyi İlerleme Raporu*”⁴⁹⁵ tavsiye kararları ve Türkiye’de yatırım ortamını etkileyen gelişmeler olmak üzere iki temel bölümden oluşmaktadır ve 88 sayfadır.

Tavsiye kararları aşağıdaki ana başlıklar itibariyle sıralanmaktadır:⁴⁹⁶

⁴⁹⁴ A.k., s.25.

⁴⁹⁵ **Türkiye Yatırım Danışma Konseyi İlerleme Raporu-2008**, Bkz.: http://www.yased.org.tr/webportal/Turkish/yoic/ydk_toplantilari/ilerleme_raporlari/Documents/YDK_IlerlemeRaporu-10Haziran2008.pdf, (Erişim Tarihi: 05/07/2010)

⁴⁹⁶ A.k., s. 5.

- Döviz piyasasının etkin işleyişinin sağlanması ve enflasyonun düşürülmesi
- Kamu harcamalarının yeniden yapılandırılmasında ve mali konsolidasyonda sağlanan ilerlemelerin sürdürülmesi
- İşgücü piyasası ile eğitim ilişkisinin güçlendirilmesi ve özel itina gösterilmesi gereken grupların işgücüne katılımının desteklenmesi
- İşgücü maliyetlerinin azaltılması ve işgücü piyasasının esnekliğinin artırılması
- Sosyal güvenlik reformu
- Ar-Ge ve Yenilikçilik Faaliyetlerinin Yaygınlaştırılması
- Fikri mülkiyet hakları mevzuatında gelişme sağlanması
- Ekonomide kayıt dışılığın azaltılması, vergi reformu ve kurumsal yönetimin güçlendirilmesi
- Arazi planlaması ve yönetimi konusundaki çalışmaların güçlendirilmesi
- İdari engelleri azaltmaya yönelik gözden geçirme ve mekanizmaların oluşturulması
- Ulaşım ve enerji altyapısının geliştirilmesi
- Ülkenin uluslararası imajının geliştirilmesi

Türkiye’de yatırım ortamını etkileyen gelişmeler ise;⁴⁹⁷

- Eğitim ve öğretime daha fazla yatırım yapılması
- Rekabetçi pazar ortamını geliştirmek için özelleştirmeye ve deregülasyona devam edilmesi
- Yargı sürecinin etkinliğinin artırılması
- Mali piyasaların derinliğinin artırılması
- Standartların ve düzenlemelerin Avrupa Birliği ile uyumlaştırılması
- KOBİ'lerin güçlendirilmesi
- Yatırımların önündeki idari engellerin azaltılması, lisanslama süreçlerinin, Ar-Ge projelerinin onaylanması işlemlerinin ve ithalattaki kısıtlamaların ele alınması olarak sayılmaktadır.

İlk bölümde; iş piyasalarında esnek istihdam yönünde gerekli düzenlemelerin yapıldığı, 2003-2005 yılları arasında Ar-Ge faaliyetlerine en çok yatırım yapan iki

⁴⁹⁷ A.k., s.5.

ülkenin Türkiye ve Çin olduğu, yenilikçiliğin desteklenmesi ve bilim adamı yetiştirilmesi konusunda Türkiye'nin belirlenen hedefleri fazlasıyla yerine getirdiği belirtilmektedir. Raporda kayıt dışılığın önlenmesi ve fikri mülkiyet hakları konularında yapılan çalışmalar belirtilmektedir. Raporda ulaşım altyapısı ile ilgili tamamlanan projeler sayılmakta ve enerji altyapısı ile ilgili gelişmelere yer verilmektedir. Yenilenebilir enerji kaynakları ile ilgili yapılan çalışmalar, doğal gaz ve petrol sektörleri, enerji verimliliğinin artırılması için 2006-2008 dönemi içerisinde yapılan veya yapılması planlanan projeler enerji başlığı altında sayılmaktadır.⁴⁹⁸

İkinci bölümde eğitim sistemi, yargı süreci, KOBİ'ler ve yatırımların önündeki idari engellerin kaldırılması için yapılan çalışmalara yer verilmekte ve 2008 yılında dünyanın beşinci büyük halka arzı niteliğinde olan Türk Telekom'un % 15 oranındaki hissesinin halka arz yöntemiyle özelleştirilmesi sonucunda 1,9 milyar Dolar tutarında gelir elde edildiği belirtilerek özelleştirmelerin devam etmesi gerektiği vurgulanmaktadır.⁴⁹⁹

Türkiye Yatırım Danışma Konseyi'nin altıncı toplantısını 10 Haziran 2010 tarihinde İstanbul'da yapmıştır. Toplantıya Başbakan, Başbakan Yardımcıları, IMF Başkanı⁵⁰⁰, Dünya Bankası Başkan Yardımcısı ve Avrupa Yatırım Bankası Başkanı katılmıştır. Sonuç bildirisinde; Türkiye'nin 2008-2009 küresel krizi öncesinde rekor seviyede doğrudan yabancı sermaye girişi sağladığı belirtilmektedir. Konsey, piyasaların serbestleştirilmesinin, düzenlemelerin serbestleştirilmesi ile etkinleştirilmesinin ve altyapının geliştirilmesinin önemini vurgulamaktadır. Konsey, yatırım ortamının iyileştirilmesi ve özel sektöre dayalı, istikrarlı bir büyüme dönemini sürdürülmesi konusunda hükümete güvendiklerini belirtmektedir.⁵⁰¹

Konsey hükümetin aşağıdaki temel alanlara odaklanmasını önermektedir:

- Makroekonomik istikrar,
- İş ortamının güçlendirilmesi,
- Kayıt dışı ekonomi ile mücadele edilmesi,
- Hukuki çerçevenin ve yargı sisteminin basit, etkin, hızlı ve tutarlı olması,

⁴⁹⁸ A.k., s.11-15.

⁴⁹⁹ A.k., s.15-17.

⁵⁰⁰ Yatırım Danışma Konseyi, toplantıda IMF'nin bahsettiği konulara katıldıklarını belirtmiştir. ERT'nin IMF ilişkisi, AB-ABD mücadelesinin güzel bir örneğidir. Küresel amaçlar uğruna birbirini destekleyen bu kurumlar çıkarları söz konusu olunca bir diğerini dışarıda bırakmak istemektedir.

⁵⁰¹ www.yoikk.gov.tr/dosya/up//Sonuc%20bildirisi-YDK2010.pdf, (Erişim Tarihi:01/07/2010)

- Altyapı ile ilgili özellikle ulaşım ve telekomünikasyon sektörlerinde liberalizasyona gidilmesi,
- Yenilenebilir enerji kaynaklarına önem verilmesi ve enerji sektöründe liberalizasyona gidilmesi,
- KOBİ'lerin desteklenmesi,
- Vergi sisteminin tutarlılığının artırılması,
- Eğitim sisteminin güçlendirilmesi,
- İşgücü piyasalarında esnek istihdamın sağlanması ve istihdam maliyetinin azaltılması,
- Yeniliklerin desteklenmesi, Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması,
- Fikri mülkiyet haklarının korunması.

Bu temel alanlar ERT'nin üç ana politika ekseninde bulunmaktadır.

3.2. Avrupa Birliği'nin Türkiye Politikaları

3.2.1. Tarihçe ve İşleyiş⁵⁰²

Türkiye, Avrupa Ekonomik Topluluğunun 1958 yılında kurulmasından kısa bir süre sonra 1959 yılının Temmuz ayında Topluluğa tam üye olmak için başvurmuştur. Avrupa Ekonomik Topluluğu, Türkiye'nin kalkınma düzeyinin tam üyeliğin gereklerini yerine getirmeye yeterli olmadığı bildirilmiş ve tam üyelik koşulları gerçekleşinceye kadar geçerli olacak bir ortaklık anlaşması imzalanması önerilmiştir. Söz konusu anlaşma 12 Eylül 1963 tarihinde Ankara'da imzalanmıştır. Anlaşma, hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve nihai dönem olarak üç devre öngörmüştür. Geçiş döneminin sonunda ise gümrük birliğinin tamamlanması planlanmıştır. Anlaşmada öngörülen Hazırlık döneminin sona ermesiyle birlikte, 13 Kasım 1970 tarihinde imzalanan ve 1973 yılında yürürlüğe giren Katma Protokolde geçiş döneminin hükümleri ve tarafların üstleneceği yükümlülükler belirlenmiştir. 1980 Yılında Topluluk-Türkiye ilişkileri dondurulmuş ve mali işbirliğine son verilmiştir. Katma Protokolün ise sadece ticari hükümleri işlemeye devam etmiş, diğer bütün hükümleri atıl kalmıştır.

⁵⁰² <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=111&l=1>, (Erişim Tarihi: 22/01/2010)

Gümrük Birliği

1984 Yılında ithal ikamesi politikalarının terk edilmesi ile AB üyelik süreci tekrar başlatılmış ve Türkiye 14 Nisan 1987’de AB’ye tam üyelik müracaatında bulunmuştur. 1988 Yılından itibaren, daha önce ertelenmiş bulunan gümrük vergileri uyum ve indirim takvimi de hızlandırılmış bir şekilde yeniden yürürlüğe konmuştur. 1989 yılında, AB Komisyonu, Türkiye’nin üyelik konusundaki ehliyetini kabul etmekle birlikte, Topluluğun kendi içindeki derinleşme sürecini tamamlanmasını ve gelecek genişlemesine kadar beklenmesini ve bu arada Türkiye ile gümrük birliği sürecinin tamamlanmasını önermiştir. Bu öneri doğrultusunda gümrük birliğinin Katma Protokolde öngörüldüğü şekilde 1995 yılında tamamlanması için gerekli hazırlıklara başlanmıştır. İki yıl süren müzakereler sonunda 5 Mart 1995 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında alınan karar uyarınca Türkiye ile AB arasındaki gümrük birliği 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Avrupa Birliği’nin Genişleme Süreci ve Türkiye

Avrupa Birliği 1993 yılında Kopenhag Zirve Toplantısında aldığı kararlar uyarınca eski Varşova Paktı ülkeleri olan Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerini kapsayan bir genişleme süreci başlatmıştır. AB Komisyonu’nun genişlemeye ilişkin stratejisine esas teşkil etmek üzere hazırladığı öneriler 16 Temmuz 1997 tarihinde “Gündem 2000” başlıklı bir raporda açıklanmıştır. Raporda bu ülkelerin iki dalga şeklinde 2000’li yıllarda AB’ye tam üye olmaları öngörülmüştür. İlk dalgada Kopenhag Kriterlerine (demokrasi, insan hakları, ekonomik gelişme, Topluluk müktesebatını benimseme) en fazla uyum gösterebilme yeteneğine sahip olduğu değerlendirilen, Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovenya ve Estonya, söz konusu kriterlere göre daha geri bir durumda bulunan ikinci dalgada ise Slovak Cumhuriyeti, Litvanya, Letonya, Bulgaristan ve Romanya yer almıştır. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi de daha önce alınan bir kararla söz konusu genişlemenin içine dahil edilmiştir. Türkiye ise genişlemenin kapsamına alınmamıştır. Gündem 2000 raporunda Türkiye ile ilgili olarak, Gümrük Birliğinin tatminkâr bir biçimde işlediği ve bunun AB ile ilişkilerin geliştirilmesi için sağlam bir dayanak teşkil ettiği, ancak siyasi durumun, mali işbirliği ile siyasi diyalogun 6 Mart 1995 tarihinde kararlaştırıldığı şekilde sürdürülmesine imkân vermediği, Gümrük Birliğinin uygulamasının Türkiye’nin bir çok alanda AB müktesebatını başarıyla üstlenebileceğini gösterdiğini, buna karşılık

ülke ekonomisinin makro ekonomik istikrarsızlık kısılcasını kıramadığı ifade edilmiştir. Siyasi konularda ise insan hakları ve Güney Doğu sorunu ile ilgili bilinen görüşler tekrar edilmiş ve bu soruna askeri değil, siyasi bir çözüm bulunması gerektiği ifade edilmiştir.

Gündem 2000 raporunun açıklanmasını izleyen dönemde Türkiye AB üyesi ülkeler ve Avrupa Komisyonu düzeyinde yoğun ikili temaslar gerçekleştirmiştir. Bütün bu görüşmelerde Türkiye, Komisyonun kendisini AB'nin hali hazır genişleme sürecinden dışlayan Gündem 2000'deki önerileri hakkında olumsuz görüşlerini ortaya koyarak, AB'nin bu yönde bir tutum almasının Türkiye-AB ilişkilerinin müktesebatıyla ciddi biçimde çelişeceğini vurgulamış ve Lüksemburg Zirve Toplantısından beklentilerini aşağıdaki biçimde ortaya koymuştur:

- Türkiye'nin AB'nin genişleme sürecine dahil olduğunun resmen ilanı.
- Türkiye'nin uygun bir katılma öncesi stratejisi ile desteklenmesi.
- Türkiye'nin Avrupa Daimi Konferansına diğer adaylarla eşit statüde katılması.

Lüksemburg Zirvesi

12-13 Aralık 1997 tarihlerinde Lüksemburg'da yapılan Avrupa Birliği Zirvesinde kabul edilen Sonuç Bildirisinin en önemli bölümü genişleme konusuna ayrılmıştır. Bu bildiri, genelde Komisyonun Gündem 2000 raporunda yaptığı önerileri benimsemekle birlikte, Türkiye için bunun ötesine giden bir içerik taşımıştır. Lüksemburg Zirvesi sonrasında varılmış bulunan noktaya bakıldığında Türkiye açısından şu unsurlar göze çarpmaktadır:

- Türkiye'nin tam üyeliğe ehliyeti bir kez daha teyit edilmiştir.
- Avrupa Birliği, Türkiye'yi tam üyeliğe hazırlamak için bir strateji tespitini kararlaştırmıştır. Bu stratejide, Ankara Anlaşmasında öngörülmesi bulunan imkânların geliştirilmesi, Gümrük Birliği'nin güçlendirilmesi, mali işbirliği ve mevzuat uyumu gibi unsurlara yer verilmesi ve gelişmelerin düzenli olarak Ankara Anlaşması'nın 28. maddesi, Kopenhag Kriterleri ve AB'nin 29 Nisan 1997 tarihli deklarasyonu çerçevesinde gözden geçirilmesi öngörülmüştür.
- Bunlara karşılık, Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesinin aynı zamanda ülkedeki siyasi ve ekonomik reformların sürmesine, Yunanistan ile iyi ve istikrarlı ilişkilere sahip olunmasına ve Kıbrıs sorununa çözüm

bulunması amacıyla Birleşmiş Milletler gözetimindeki müzakerelerin desteklenmesine bağlı olduğu vurgulanmıştır.

Cardiff ve Viyana Zirveleri

15-16 Haziran 1998 tarihinde gerçekleşen AB Cardiff Zirvesi sonunda Türkiye'nin "üyelik için ehil" olduğu ifadesinden vazgeçilmiş, bunun yerine zımni bir şekilde "üyelik adayı" tanımlanması getirilmiştir. Bu çerçevede, adayların tam üyeliğe hazırlanma durumunu incelemek üzere kurulmuş bulunan ve AB Komisyonu'nun her aday için 1998 yılı sonunda bir rapor sunmasını öngören periyodik gözden geçirme mekanizmasına Türkiye de dahil edilmiş ve Türkiye için hazırlanacak raporun Ankara Ortaklık Anlaşmasının tam üyeliği öngören 28. maddesi ve Lüksemburg Başkanlık Kararlarını temel alması öngörülmüştür. Belgede ayrıca, Komisyon tarafından Türkiye'yi tam üyeliğe hazırlamak için sunulan "Avrupa Stratejisi" onaylanmış, bu stratejinin Türkiye'nin önerileriyle de zenginleştirilebileceği vurgulanarak, hayata geçirilmesi için Komisyondan, gerekli mali desteğin sağlanması amacıyla çözüm yolları bulunması istenmiştir.

Köln Zirvesi ve İkinci İlerleme Raporu

3-4 Haziran 1999 Tarihlerinde Köln'de yapılan AB Hükümet ve Devlet Başkanları Zirvesinde Almanya tarafından hazırlanan ve Türkiye'nin beklentilerini karşılayabilecek nitelikteki taslak metin, İngiltere ve Fransa'nın desteğine rağmen, Yunanistan'ın ve diğer bazı üye ülkelerin olumsuz tutumları neticesinde kabul edilmemiştir. Bu gelişme üzerine Türkiye, 4 Haziran 1999 tarihinde bir açıklama yaparak, Almanya Dönem Başkanlığının gayretlerinin memnuniyetle karşılandığı, ancak AB'nin Türkiye'ye yönelik ayrımcı politikasında herhangi bir değişiklik meydana gelmemesi sebebiyle, Türkiye'nin de AB ile ilişkilerinde, 14 Aralık 1997 tarihinde yapılan açıklama ile belirlenen yaklaşımın değişmeyeceği bildirilmiştir.

AB Komisyonu'nun, Cardiff Zirvesi kararları uyarınca, aday ülkeler hakkında hazırladığı raporlardan ikincisi, 13 Ekim 1999 tarihinde Komisyon Başkanı Romano Prodi tarafından açıklanmıştır. Türkiye, bu raporda, bu kez tam üyeliğe aday gösterilmiş ve Lüksemburg Zirvesinde diğer ülkeler için yapılmış olduğu gibi, ülkemize de somut bir Katılma Ortaklığı Stratejisi önerilmiştir.

AB Devlet ve Hükümet Başkanları Tampere Özel Zirvesi

Adalet ve içişleri konularının ele alındığı AB Devlet ve Hükümet Başkanlarının Özel Zirve Toplantısı 15-16 Ekim 1999 tarihlerinde Finlandiya’da Tampere kentinde yapılmıştır. Zirve’de ayrıca, genişleme ve bu kapsamda Türkiye’nin AB’ye adaylığı, konusu da gayri resmi olarak ele alınmıştır.

Helsinki Zirvesi

Türkiye, 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki’de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi’nde oybirliği ile Avrupa Birliği’ne aday ülke olarak kabul ve ilan edilmiş, diğer aday ülkelerle eşit konumda olacağı açık ve kesin bir dille ifade edilmiştir. Helsinki Zirvesi kararlarına göre, Türkiye, diğer aday ülkeler gibi bir Katılım Öncesi Stratejisinden yararlanacaktır. Böylece Türkiye topluluk programları ve ajansları ile aday ülkeler ile Birlik arasında, katılım süreci çerçevesinde yapılan toplantılara katılma imkânına sahip olacaktır. Zirve Sonuç Bildirisi ayrıca, önceki AB Bakanlar Konseyi kararları çerçevesinde bir katılım ortaklığı hazırlanmasını öngörmektedir. Bu ortaklık çerçevesinde, siyasi ve ekonomik kriterler, üye ülke olmanın gerektirdiği yükümlülükler ve AB müktesebatının üstlenilmesine ilişkin Ulusal Program ile katılım hazırlıkları üzerinde yoğunlaşılacağı belirtilmiştir. Komisyon ayrıca Türk mevzuatının Birlik müktesebatıyla uyumlaştırılması amacıyla, müktesebatın analitik incelenmesi sürecini hazırlamakla görevlendirilmiş, öte yandan, katılım öncesine yönelik mali kaynakların eşgüdümü için tek bir çerçeve sunmaya çağırılmıştır.

Türkiye’nin AB’ye adaylığının hukuki zeminini oluşturan Katılım Ortaklığı Belgesi ve Çerçeve Yönetmelik’in 2001 yılı başlarında AB Bakanlar Konseyi’nce onaylanmasının ardından Türkiye, AB Müktesebatının Üstlenilmesine ilişkin Ulusal Programı 26 Mart 2001 tarihinde Komisyona tevdi etmiştir. AB ile ilişkiler bu tarihten itibaren söz konusu belgelerde kayıtlı öncelikler kapsamında şekillenmeye başlamıştır. Bu gelişmeleri takiben, 26 Haziran 2001 tarihinde 40. Ortaklık Konseyi, Lüksemburg’da toplanmıştır. Helsinki Zirvesi sonrasında gerçekleştirilen bu ikinci Ortaklık Konseyi toplantısında, Türkiye’nin AB’ye katılım öncesi stratejisi çerçevesinde kaydedilen gelişmeler değerlendirilmiş, Türkiye’nin Topluluk programlarına katılımı, Teknik Destek ve Bilgi Değişimine (TAIEX) tam erişim, Gümrük Birliği çerçevesinde ticari konuların düzenli olarak ele alınmasına yönelik

istişare mekanizmaları oluşturulması gibi bir dizi önemli karar alınmıştır. Bir sonraki Ortaklık Konseyi toplantısının 16 Nisan 2002'de yapılması öngörülmüştür.

2001 yılı içinde Ulusal Program'da öngörülen önceliklerin gerçekleştirilmesi için çalışmalar sürdürülmüştür. Siyasi kriterler alanında en önemli gelişmelerden birini 37 maddelik Anayasa Değişiklik Paketi oluşturmuştur. Söz konusu değişiklik önerilerinin 22 adedi Ulusal Program'da yer alan önceliklerle örtüşmektedir. TBMM Genel Kurulunda 3 Ekim günü yapılan oylamada 34 maddeye ilişkin anayasa değişiklikleri kabul edilmiştir. Temel hak ve özgürlükler alanında yapılması öngörülen diğer anayasa değişiklikleri hakkında yeni bir paket üzerindeki çalışmalar başlatılmıştır. Ekonomik alanda yapılan reformlar da Ulusal Program'da yer alan öncelikler ile örtüşmektedir. Müktesebat uyumu için AB Genel Sekreterliği eşgüdümünde ilgili kuruluşların çalışmaları da devam etmektedir.

Avrupa Birliği, Türkiye'nin Topluluk programlarına katılımı ve mali işbirliğinin daha etkin ve düzenli işlemesi için gerekli olan Tek Çerçevenin tamamlanmasına yönelik çalışmalarını 2001 yılı süresince sürdürmüştür. Sonuçta ilgili kararlar 17 Aralık 2001 tarihinde Konsey tarafından onaylanmıştır. Bu çerçevede, Türkiye-AB mali işbirliğinde PHARE Prosedürlerinin⁵⁰³ uygulanmasına karar verilmiştir. Öte yandan Birlik programlarına ilişkin Çerçeve Anlaşma'nın onaylanmasını takiben Türkiye 2002 yılından itibaren Topluluk programlarına katılabilecektir.

Laeken Zirvesi ve Avrupa'nın Geleceğine İlişkin Konvansiyon

14-15 Aralık 2001 Tarihlerinde Laeken'de gerçekleştirilen AB Laeken Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesinde yayınlanan Sonuç Bildirgesinde, tam üyelik müzakerelerinin açılmasına değinilmiştir. Türkiye'nin, AB'nin geleceği konusunda oluşturulan Konvansiyon'a diğer adaylarla eşit statüde katılması da bu Zirve'de onaylanmıştır.

Genişleme süreci kapsamında gerçekleştirmesi gereken kurumsal reformları ele almak üzere 2000 yılını Şubat ayında Hükümetlerarası Konferans oluşturulmuştur. 19 Ekim 2001 tarihinde Belçika'nın Gent şehrinde yapılan AB Gayri resmi Hükümet ve Devlet Başkanları Zirvesi'nde, kurumsal reformlara ilişkin çalışmaları 2004 yılında sonuçlandırılacak olan Hükümetlerarası Konferansla ilgili bir Konvansiyon'un

⁵⁰³ PHARE Prosedürleri, Birlik fonlarının yerinde kullanımı ve katılım öncesi önlemlerin uygulanması safhasında değerlendirme faaliyetlerinde ilerleme kaydedildiğinin bağımsız değerlendiriciler tarafından gerçekleştirilen ara değerlendirmelerle sağlanmasını öngörmektedir.

oluşumu ve çalışma usulleri ele alınmıştır. Konvansiyon'un statüsü Laeken Zirvesinde yayınlanan bir Bildiri ile somutlaşmıştır. Buna göre Konvansiyon, çalışmalarının ardından Konsey'e, tavsiye niteliğinde kararlar sunacaktır.

AB Müktesebatı⁵⁰⁴

AB Müktesebatı, AB Hukuk sistemine verilen addır. Yaklaşık 120 bin sayfadan oluşmaktadır. AB'yi kuran ve daha sonra değişikliğe uğrayan antlaşmaları, aday ülkelerin AB'ye katılırken imzaladıkları katılım antlaşmalarını, AB Komisyonu, AB Bakanlar Konseyi, Avrupa Toplulukları Adalet Divanı gibi Topluluk organlarının çıkardıkları tüm mevzuatı ifade etmektedir. Bu müktesebat, Katılım Müzakere Fasılları ile 35 başlık altında sınıflandırılmıştır. AB Müktesebatı fasıl başlıkları şunlardır:

- 1) Malların Serbest Dolaşımı
- 2) İşçilerin Serbest Dolaşımı
- 3) İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi
- 4) Sermayenin Serbest Dolaşımı
- 5) Kamu Alımları
- 6) Şirketler Hukuku
- 7) Fikri Mülkiyet Hukuku
- 8) Rekabet Politikası
- 9) Mali Hizmetler
- 10) Bilgi Toplumu ve Medya
- 11) Tarım ve Kırsal Kalkınma
- 12) Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı
- 13) Balıkçılık
- 14) Taşımacılık Politikası
- 15) Enerji
- 16) Vergilendirme
- 17) Ekonomik ve Parasal Politika
- 18) İstatistik
- 19) Sosyal Politika ve İstihdam
- 20) İşletme ve Sanayi Politikası

⁵⁰⁴ <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=6&l=1>, (Erişim Tarihi: 22/01/2010)

- 21) TransAvrupa Şebekeleri
- 22) Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu
- 23) Yargı ve Temel Haklar
- 24) Adalet, Özgürlük ve Güvenlik
- 25) Bilim ve Araştırma
- 26) Eğitim ve Kültür
- 27) Çevre
- 28) Tüketicinin ve Sağlığın Korunması
- 29) Gümrük Birliği
- 30) Dış İlişkiler
- 31) Dış, Güvenlik ve Savunma Politikaları
- 32) Mali Kontrol
- 33) Mali ve Bütçesel Hükümler
- 34) Kurumlar
- 35) Diğer Konular

Katılım Müzakereleri, Türkiye'nin AB Müktesebatını ne kadar sürede kendi iç hukukuna aktarıp, yürürlüğe koyacağını ve etkili bir şekilde uygulayacağını belirlediği süreçtir. Klasik müzakerelerden farklıdır. Aday ülkelerin hareket alanları oldukça sınırlıdır.

Hükümetlerarası Konferans

Hükümetlerarası Konferans, müzakere sürecinin önemli siyasi kararlarının açıklandığı, üye devletler ve aday ülkenin Dışişleri Bakanlarının bir araya geldiği bir platformdur. Müzakere sürecine ilişkin siyasi kararlar burada ilan edilmektedir. Konferans toplantıları, üye devletlerin AB nezdindeki büyükelçileri ve Türkiye'nin baş müzakerecisi düzeyinde de düzenlenebilmektedir. Bu forumda örneğin;

- Müzakerelerin resmen açılmasına ilişkin bildirim yapılması
- Müzakerelerin hangi müktesebat başlıklarında başlayacağını açıklanması ve
- Müzakerelerin sonuçlandırıldığını ilan edilmesi

gibi konular ele alınabilmektedir. Müzakerelerin hangi müktesebat başlıklarında başlayacağı ve hangilerinde kapatılacağı kararları Bakanlar Konseyi tarafından oybirliği ile alınmaktadır ve bu konuda ilgili ülkenin görüşüne de başvurulmaktadır.

Alt Komiteler

Aday ülkenin AB müktesebatına uyumunun ayrıntılı olarak incelenmesi için bu komitelerden yararlanılmaktadır. Alt komiteler ve bu komitelerin bünyesinde kurulan çalışma grupları ile aday ülkelerin hangi alanlarda müktesebata uyumlarını tamamladıkları veya uyumun tamamlanmadığı alanların belirlenmesi sağlanmaktadır. Türkiye ile AB Komisyonu arasında yürütülmekte olan bu süreç, esasen 11 Nisan 2000 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında alınan 3/2000 sayılı kararla “AB müktesebatının ayrıntılı incelemesi” için başlatılmıştır. AB müktesebatının ana başlıklar şeklinde gruplandırılması sonucunda oluşan 8 alt komite kapsamında bir araya gelen ve AB Komisyonu temsilcileri ile Türk bürokratlardan oluşan gruplar bugüne kadar yaklaşık 40 toplantı yapmışlardır. Ayrıca 8 alt komite bünyesinde kurulan çalışma grupları da çeşitli kereler bir araya gelmişlerdir. Müktesebatın ayrıntılı incelemesi amacıyla 2000 yılından bu yana faaliyette olan bu alt komitelerin, müzakere sürecinde iki temel işlevi olacaktır:

- İlgili müzakere faslında tarama süreci tamamlandıktan sonra yürürlüğe konulan AB müktesebatını ele almak ve
- Aday ülkenin uyum ve uygulama açısından üstlendiği yükümlülüklerin izlenmesi.

Müzakere Süreci⁵⁰⁵

Fiili müzakereler AB üye devletlerinin Brüksel’deki daimi temsilcileri ve aday ülkenin Baş Müzakerecisi başkanlığındaki Müzakere Heyeti arasında gerçekleşmektedir. Bu sürecin ana ilkeleri, Müzakere Çerçevesi Belgesinde yer almaktadır. Aşağıdaki aşamalar fiili müzakere sürecinin temellerini teşkil eder:

- Tarama sürecinin sonuçlarına göre hangi müktesebat başlıklarında müzakerelerin başlayacağına Bakanlar Konseyi karar verir, bu başlıklar Hükümetlerarası Konferansta ilan edilir. Bu karardan önce ilgili ülkenin görüşü alınmaktadır.
- Bu kararı takiben AB Bakanlar Konseyi, Türkiye’den, belirlenen başlıklardaki müzakere pozisyonlarını hazırlamasını ister.
- Belirlenen müktesebat başlıklarına göre, Türkiye’deki ilgili kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve üniversite temsilcilerinden

⁵⁰⁵ <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=37&l=1>, (Erişim Tarihi:22/01/2010)

oluşan çalışma grupları, kendi taslak müzakere pozisyonlarını hazırlayarak Türk Müzakere Heyetine sunarlar.

- Müzakere Heyeti, üzerinde çalıştığı taslak müzakere pozisyonlarında gerekli gördüğü değişiklikleri yaparak Bakanlar Kuruluna takdim eder. Müzakere pozisyonuna ilişkin nihai kararı Bakanlar Kurulu verir ve uygun göreceği istişarelerden sonra AB tarafına iletilir.
- Müzakere pozisyonunda Türkiye, söz konusu AB Müktesebat başlığına uyumda kastettiği mesafeyi belirtir, öngörülen uyum çalışmalarının takvimini ortaya koyar, uyum çalışmalarının finansman ihtiyacını belirler ve gerekli görürse tam uyum için üyelikten sonra geçiş dönemi veya geçici istisna talep eder.
- Türkiye'nin müzakere pozisyonlarına göre AB Komisyonu aynı başlıklarda AB'nin taslak müzakere pozisyonunu hazırlar ve Bakanlar Konseyine sunar.
- Bakanlar Konseyi nihai pozisyonu oybirliğiyle belirleyerek, Türkiye'ye iletir. Bu aşama müzakerelerin fiilen başlaması anlamına gelir.

Avrupa Birliği Devlet ve Hükümet Başkanlarının 17 Aralık 2004 tarihli Zirve'de aldığı karar doğrultusunda 3 Ekim 2005 tarihinde Lüksemburg'ta yapılan Hükümetler Arası Konferans ile Türkiye resmen AB'ye katılım müzakerelerine başlamıştır. Yine aynı gün bir basın toplantısı düzenlenerek Türkiye için Müzakere Çerçeve Belgesi yayımlanmıştır. Türkiye ile müzakerelerin açılması, Kopenhag Siyasi Kriterlerinin yeterli ölçüde karşılanması ile mümkün olmuştur. Bu aşamadan sonra da AB, Türkiye'nin bu alandaki uygulamalarını izlemeye devam edecektir. Bu sürecin bir diğer önemli yanı, siyasi kriterlere ilaveten ekonomik kriterlerin ve özellikle müktesebat uyumunun ön plana çıkmasıdır. Ekonomik kriterler müzakerelere konu olmamakla birlikte, bu alandaki gelişmeler müzakere süreci boyunca AB tarafından yakından izlenecek ve bazı müktesebat başlıklarında müzakerelerin açılmasında ölçüt olarak kullanılacaktır. Buradaki önemli husus, istikrara yönelik sürdürülebilir bir ekonomi politikasına devam edilmesi, özellikle mali dengesizliklerin azaltılması ve enflasyonla mücadelenin disiplinli bir şekilde yürütülmesidir. Ekonomik kriterlerin yanı sıra, Türkiye'nin Gümrük Birliğinden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmesi de müzakere sürecinde büyük öneme sahiptir. AB, bu hususu bazı alanlarda müzakerelere başlamak için koşul olarak öne

sürebilecektir. Söz konusu yükümlülükler özellikle Malların Serbest Dolaşımı, Sınâf ve Fikri Mülkiyet Hakları ve Rekabet konuları kapsamında yer almaktadır.

Tarama Süreci

Bu süreçte ilgili başlıktaki müktesebatın kabulü, bu müktesebata uygun kanunların kabul edilip edilmediği, müktesebatı uygulamak için gerekli idari yapının varlığı ve geçiş tedbirleri ile ilgili talepler görüşülmektedir. Her bir müzakere faslının taraması bittikten sonra, Komisyon üye ülkelere bir rapor sunmaktadır. Buradaki değerlendirme ve öneriler, o fasılda müzakerelerinin açılmasına temel teşkil etmektedir. Komisyon, raporlarında, ayrıntılı tarama sırasında Türkiye tarafından verilen bilgilere dayanarak ülkenin müzakerelere hazır olup olmadığını değerlendirmekte ve sonuç kısmında ya faslın müzakereye açılmasını önermekte; ya da bunun için tamamlanması gereken ön şartları ortaya koymaktadır. Sonuç bölümü öneriler hariç, raporun hazırlanması sırasında aday ülkeye de danışılmaktadır. Bunun dışında, tarama toplantıları sonunda herhangi bir tutanak ve benzeri belge imzalanmamaktadır.

Tarama Sürecinin ilk aşaması olan tarama toplantıları 20 Ekim 2005 tarihinde yapılan Bilim ve Araştırma faslı tanıtıcı tarama toplantısı ile başlamış ve 13 Ekim 2006 tarihinde yapılan Yargı ve Temel Haklar faslı ayrıntılı tarama toplantısı ile sona ermiştir. 29 Mart 2007 tarihinde İşletmeler ve Sanayi Politikaları faslında fiili müzakereler açılmış, aynı yıl 26 Haziranda İstatistik ve Mali Kontrol fasıllarında ve 19 Aralıkta da Tüketicinin ve Sağlığın Korunması ile TransAvrupa fasıllarında fiili müzakereler açılmıştır. 12 Haziran 2008 tarihinde Şirketler Hukuku ve Fikri Mülkiyet Hukuku fasıllarında ve 18 Aralık 2008 tarihinde Sermayenin Serbest Dolaşımı ile Bilgi Toplumu ve Medya fasıllarında fiili müzakereler açılmıştır. 30 Haziran 2009 tarihinde vergilendirme faslında fiili müzakereler açılmıştır.

3.2.2. Avrupa Birliği'nin Politika Araçları

Avrupa Birliği Türkiye'nin Birliğe üye olabilmesi için tamamlaması gereken yükümlülükleri ve bunların tamamlanma durumlarını İlerleme Raporları ile takip etmektedir. İlerleme Raporları 1998 yılında yayınlanmaya başlamıştır ve her yıl

düzenli olarak yayınlanmaktadır. Şu ana kadar Türkiye için hazırlanmış 12 adet İlerleme Raporu bulunmaktadır.⁵⁰⁶

Avrupa Birliği, İlerleme Raporlarında belirlenen yükümlülükleri yerine getirebilmesi için aday ülkelere rehber niteliğinde olan Katılım Ortaklığı Belgeleri hazırlamaktadır. Türkiye için hazırlanmış olan 4 adet Katılım Ortaklığı Belgesi bulunmaktadır.⁵⁰⁷

- 18 Şubat 2008 Tarihli Katılım Ortaklığı Belgesi,
- 23 Ocak 2006 Tarihli Katılım Ortaklığı Belgesi,
- 19 Mayıs 2003 Tarihli Katılım Ortaklığı Belgesi,
- 8 Mart 2001 Tarihli Katılım Ortaklığı Belgesi.

3 Ekim 2005 tarihinde Türkiye'nin resmen AB'ye katılım müzakerelerine başlaması kararından sonra bir Müzakere Çerçeve Belgesi yayınlanmış ve bu belgede müzakerenin çerçevesi, müzakerelere ilişkin usul ve organizasyon belirlenmiştir.

Türkiye, İlerleme Raporları ile kendisine verilen yükümlülüklerin takibini yapmak üzere Ulusal Programlar hazırlamaktadır. 2001, 2003 ve 2008 yıllarına ait olmak üzere üç adet Ulusal Program bulunmaktadır.

Bu çalışmada;

- 2009 Yılı İlerleme Raporu (14 Ekim 2009),
- 18 Şubat 2008 Tarihli Katılım Ortaklığı Belgesi,
- Müzakere Çerçeve Belgesi (2005)
- 2008 Yılı Ulusal Programı (31 Aralık 2008)

incelenecektir.

a) 2009 Yılı İlerleme Raporu

Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar 2009-2010 ekinde yer alan 2009 yılı Türkiye İlerleme Raporu;⁵⁰⁸

- Giriş,
- Siyasi kriterler,
- Ekonomik kriterler,

⁵⁰⁶ <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=123&l=1>, (Erişim Tarihi:26/01/2010)

⁵⁰⁷ A.k.

⁵⁰⁸ COM(2009) 533 Sayılı 2009 Yılı Türkiye İlerleme Raporu, Bkz.: http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/İlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2009.pdf, (Erişim Tarihi: 26/01/2010)

- Üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme yeteneği ve
- İstatistiki ek

bölümlerinden oluşmaktadır ve 94 sayfadır.

Türkiye'nin, AB üyeliğine hazırlık sürecinde kaydettiği ilerleme hakkındaki bu Rapor, daha önce hazırlanmış olan raporlardaki yapıyı takip etmektedir.

Raporda;

- Birlik ve Türkiye arasındaki ilişkilere kısaca değinilmekte,
- Üyelik için karşılanması gerekli siyasi kriterler açısından Türkiye'deki durum incelenmekte,
- Üyelik için karşılanması gerekli ekonomik kriterler açısından Türkiye'deki durum incelenmekte,
- Türkiye'nin üyelik yükümlülüklerini, diğer bir ifadeyle, Anlaşmalar, ikincil mevzuat ve
- Birlik politikalarından oluşan AB müktesebatını üstlenme kapasitesi gözden geçirilmektedir.

Bu Rapor, Ekim 2008 başından Eylül 2009 ortasına kadar olan dönemi kapsamaktadır.

Siyasi Kriterler⁵⁰⁹

Bu bölümde, Türkiye'nin, demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını, azınlıklara saygıyı ve azınlıkların korunmasını güvence altına alan kurumlarda istikrarın sağlanmasını gerektiren Kopenhag Siyasi Kriterlerinin karşılanması bakımından kaydettiği ilerleme ve ayrıca uluslar arası yükümlülüklerle uyulmasına, bölgesel işbirliğine ve genişleme ülkeleriyle ve üye devletlerle iyi komşuluk ilişkileri kurulmasına verilen önem izlenmektedir.

Bu bölümde incelenen başlıklar şunlardır:

- Demokrasi ve hukukun üstünlüğü
 - Anayasa
 - Parlamento
 - Cumhurbaşkanı
 - Hükümet
 - Kamu yönetimi

⁵⁰⁹ A.k., s. 7-34.

- Güvenlik güçlerinin sivil denetimi
- Yargı sistemi
- Yolsuzlukla mücadele politikası
- İnsan hakları ve azınlıkların korunması
 - Uluslar arası insan hakları hukukuna riayet
 - Medeni ve siyasi haklar
 - Ekonomik ve sosyal haklar
 - Azınlık hakları, kültürel haklar ve azınlıkların korunması
- Bölgesel konular ve uluslararası yükümlülükler
 - Kıbrıs
 - Sınır uyuşmazlıklarının barışçı yollardan çözümü
 - Bölgesel işbirliği

Ekonomik Kriterler⁵¹⁰

Ekonomik kriterler incelenirken, üyelik için gerekli görülen, işleyen bir piyasa ekonomisinin mevcudiyeti ve Birlik içinde rekabet baskısı ve piyasa güçleriyle baş edebilme kapasitesini içeren Kopenhag Kriterleri temel alınmaktadır.

Ekonomik kriterlerde incelenen başlıklar şunlardır:

- İşleyen bir piyasa ekonomisinin varlığı
 - Ekonomik politikanın temel unsurları
 - Makroekonomik istikrar
 - Piyasa güçlerinin etkileşimi
 - Pazara giriş ve çıkış
 - Hukuk sistemi
 - Mali sektördeki gelişim
- Birlik içinde rekabetçi baskı ve piyasa güçleri ile baş edebilme kapasitesi
 - İşleyen bir piyasa ekonomisinin varlığı
 - Beşeri ve fiziki sermaye
 - Sektör ve işletme yapısı
 - Devletin rekabet edebilirlik üzerindeki etkisi
 - AB ile ekonomik bütünleşme

⁵¹⁰ A.k., s. 34-39.

Üyelik Yükümlülüklerini Üstlenebilme Yeteneği⁵¹¹

Bu bölümde Türkiye'nin üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme yeteneği incelenmektedir. Bu yükümlükler, Anlaşmalar, ikincil mevzuat ve Birliğin politikalarından meydana gelen AB müktesebatından oluşmaktadır. Türkiye'nin müktesebatı uygulamaya ilişkin idari kapasitesi de değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme, 33 müktesebat faslı listesine uygun olarak düzenlenmiştir. Her bölümde, Komisyonun değerlendirmesi, Rapor döneminde kaydedilen ilerlemeyi kapsamakta ve ülkenin genel hazırlık düzeyini özetlemektedir. Bu değerlendirmelere, ilerleme kaydedilmiştir, sınırlı ilerleme kaydedilmiştir ve gelişme kaydedilmemiştir şeklinde yer verilmektedir.

Rapor'un son bölümünü oluşturan İstatistik Ek Bölümünde nüfus ve ülkenin toplam yüzölçümü bilgileri itibariyle, gayri safi yurt içi hasıla, sektörler itibariyle katma değer, enflasyon oranı, ödemeler dengesi, mali göstergeler, dış ticaret rakamları ve işgücü piyasası gibi veriler 1999-2008 yıllarını kapsayacak şekilde tablolarda verilmektedir.⁵¹²

b) 18 Şubat 2008 Tarihli Katılım Ortaklığı Belgesi

18 Şubat 2008 Tarihli Katılım Ortaklığı Belgesi, AB Komisyonu'nun COM (2007) 661 sayılı ve Avrupa Birliği Konseyi'nin 2008/157/EC sayılı kararı ile yayımlanmıştır.⁵¹³ Katılım Ortaklığı Belgesi; 2006/35/EC Sayılı Kararın Feshine ve Türkiye Cumhuriyeti ile Katılım Ortaklığının kapsadığı ilkeler, öncelikler ve koşullara dair 18 Şubat 2008 tarihli Avrupa Birliği Konseyi Kararı ve Türkiye Katılım Ortaklığı Belgesi'nden oluşmaktadır ve 21 sayfadır.

Türkiye Katılım Ortaklığı Belgesi ise;

- Giriş,
- İlkeler,
- Öncelikler,
- Üyelik Yükümlülüklerini Üstlenebilme Yeteneği,
- Programlama,

⁵¹¹ A.k., s. 39-90.

⁵¹² A.k., s. 90-94.

⁵¹³ http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2007.pdf, (Erişim Tarihi:26/01/2010)

- Koşulluluk ve
- İzleme

bölümlerinden oluşmaktadır.

Konsey Kararında; Katılım Ortaklığı Belgesinin, “Türkiye’nin Avrupa Birliği ile daha fazla bütünleşmesine ilişkin hazırlıklar hakkında 2007 İlerleme Raporundaki bulgular temelinde, daha çok çalışılması için yenilendiği” belirtilmektedir. Bu amaçla öncelikleri belirleyen mevcut ortaklık belgesi güncellenmektedir ve gözden geçirilmiş Katılım Ortaklığı kabul edilmektedir. Türkiye’den bu Katılım Ortaklığı’ndaki önceliklere hitap eden bir takvim ile belirli tedbirleri içerecek şekilde bir plan geliştirmesi beklenmektedir.

İlkeler bölümünde Türkiye için belirlenen önceliklerin 1993 Kopenhag Avrupa Konseyi tarafından belirlenen kriterleri ve 3 Ekim 2005 tarihinde Konsey tarafından kabul edilen müzakere çerçevesindeki gereklilikleri karşılanması gerektiği belirtilmektedir. Belge’de önceliklerin gerçekçi bir biçimde belirlendiği ve Türkiye’nin bu öncelikler ile ilgili gerekli adımları atması gerektiği ifade edilmektedir. Kısa vadeli öncelikler, 1-2 yıl, orta vadeli öncelikler ise 3-4 yıl içinde gerçekleşmesi veya en azından fark yaratılması beklenen konulardan oluşmaktadır.

Kısa Vadeli Öncelikler⁵¹⁴

İlerleme Raporu’nda yer alan siyasi kriterler, ekonomik kriterler ve üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme yeteneği bölümünde verilen 32 Fasıl, kısa vadeli öncelikler olarak sayılmaktadır.

Orta Vadeli Öncelikler⁵¹⁵

Orta vadeli öncelikler arasında ise ekonomik kriterlerden özelleştirme programı ve rekabet edebilirlik ile ilgili olan kısımlar ve fasıllardan bazıları⁵¹⁶ sayılmaktadır.

Katılım Ortaklığı Belgesinde belirtilen önceliklere yönelik mali yardımların nasıl sağlanacağı Programlama bölümünde⁵¹⁷ anlatılmakta ve AB Komisyonu’nun alacağı finansman kararlarını takiben Türkiye ve Komisyon arasında finansman anlaşmaları imzalanacağı belirtilmektedir. Finansman anlaşmaları, somut programların

⁵¹⁴ A.k., s. 5-16.

⁵¹⁵ A.k., s. 16-20.

⁵¹⁶ Bu Fasıllar; 2,3,5,6,7,8,10,11,12,13,14,15,16,18,19,21,22,24,27,28,29,32 alanlarını kapsamaktadır.

⁵¹⁷ A.k., s. 20.

uygulanabilmesi için yasal dayanak işlevi görmektedir. Türkiye ayrıca çok ülkeli ve yatay programlardan da fon elde edebilecektir.

Koşulluluk bölümünde;⁵¹⁸ Türkiye'nin katılım öncesi araçlar vasıtasıyla projelerin finansmanına yönelik Topluluk yardımından faydalanması;

- Türkiye'in AB-Türkiye Anlaşmalarından kaynaklanan taahhütlerine uyması,
- Kopenhag Kriterlerini etkili bir biçimde karşılaması ve
- Özellikle revize edilmiş Katılım Ortaklığı Belgesinde yer alan önceliklerin yerine getirilmesi doğrultusunda ilerleme kaydetmesi şartına bağlanmaktadır.

Bu genel şartların yerine getirilmemesi durumunda Konsey, mali yardımın askıya alınmasına karar verebilecektir.

Katılım Ortaklığı Belgesinin uygulanması, Ortaklık Anlaşmasıyla oluşturulmuş mekanizmalar kullanılarak ve Komisyonun İlerleme Raporları vasıtasıyla incelenecektir. Ortaklık Anlaşması alt komiteleri, Katılım Ortaklığı Belgesindeki önceliklerin uygulanmasını ve yasaların yakınlaştırılması, yürürlüğe konması ve uygulanması konusunda kaydedilen ilerlemeleri gözden geçirme imkanı sağlayacaktır. Ortaklık Komitesinde Katılım Ortaklığı Belgesindeki önceliklerin yerine getirilmesine ilişkin gelişmeler, ilerlemeler ve karşılaşılan sorunların yanı sıra alt komitelerden aktarılan daha spesifik konular da ele alınmaktadır. İzleme bölümünde ayrıca katılım öncesi mali yardım programlarının izlenilmesinin bir Ortak İzleme Komitesi aracılığıyla Türkiye ve AB Komisyonu tarafından birlikte yürütüleceği belirtilmektedir. Gerekli görülmesi halinde Katılım Ortaklığı Belgesi tekrar tadil edilebilecektir. Bu ayrıntılar izleme bölümünde⁵¹⁹ yer almaktadır.

c) Müzakere Çerçeve Belgesi

Türkiye için Müzakere Çerçeve Belgesi ve İlgili Diğer Belgeler⁵²⁰ dokümanı;

- Müzakere Çerçeve Belgesi,
- Konseyin Muvafakatiyle Yapılan Başkanlık Bildirisi,
- Müzakerelere İlişkin Usul ve Organizasyon,

⁵¹⁸ A.k., s. 20.

⁵¹⁹ A.k., s. 20-21.

⁵²⁰ http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/MuzakereCercevesi/Muzakere_Cercevesi_2005.pdf, (Erişim Tarihi:26/01/2010)

- Türkiye ile Gerçekleştirilen Katılım Konferansında AB Tarafından Yapılan Açılış Konuşması ve
- 16-17 Aralık 2004 Tarihli Brüksel Zirvesi Sonuç Bildirgesi'nin Türkiye Bölümü olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır ve 20 sayfadır.

Müzakere Çerçeve Belgesi'nde öncelikle müzakerelerin ilkeleri belirtilmektedir. Müzakerelerin başarısının ve hızının Türkiye'nin başarısına ve üyelik koşullarını yerine getirmesine bağlı olduğu ve özgürlük, demokrasi, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin ciddi ve sürekli ihlal edilmesi halinde Birliğin müzakereleri askıya alabileceğini belirtmektedir.

Belge'nin bir sonraki bölümünde müzakerelerin esasları sayılmaktadır. Müktesebatın aynen kabulü ve gerekli uyumun sağlanması gerekliliği, üyeliğin kabulü halinde ikili anlaşmalardan Birliğin kurallarına uymayanların geçerli olmayacağı, katılımdan sonra Avrupa Parasal Birliği'nin de kabul edilmesinin zorunlu olduğu, özgürlük, adalet, güvenlik ve nükleer güvenlik ile ilgili genel çerçeve ve müktesebatı tam anlamıyla uygulamak için Türkiye'nin kurumlarını, yönetim sistemini, idari ve yargısal sistemlerini Birlik standartlarına yükseltmek zorunda olduğu belirtilmektedir. Esaslar bölümünde ayrıca Türkiye'nin katılımı ile ilgili ayrıca mali yükümlülüklerin belirlenmesi gerektiği ve bunun 2014 yılından sonraki dönemi kapsayan Mali Çerçeve kapsamında yapılacağı belirtilmektedir.

Belgenin üçüncü bölümünde müzakere usulleri sayılmaktadır. Buna göre; müzakereler tüm üye devletlerin ve aday ülkenin katıldığı bir Hükümetlerarası Konferansta ele alınacaktır. AB Komisyonu, Türk makamlarına müktesebatı açıklamak, spesifik alanlarda müzakerelerin açılması için Türkiye'nin hazırlık durumunu değerlendirmek ve müzakerelerde gündeme gelme ihtimali yüksek konulara ilişkin ön verileri elde etmek üzere, tarama olarak adlandırılan, müktesebatın incelenmesine ilişkin resmi bir süreç başlatacaktır. Müzakereler, her bir politika alanına göre başlıklara bölünecek ve her başlıktaki başarı ayrı ayrı değerlendirilecektir. Türkiye'nin müktesebatı doğru biçimde iç hukuka aktarması müzakerelerin ilerleme hızını belirleyecektir. Komisyon, Türkiye'nin tüm alanlarda kaydettiği ilerlemeyi yakından izleyecek ve performansına göre müzakerelerin tamamlanmasına veya kapatılıp tekrar açılmasına karar verebilecektir.

Müzakere başlıklarının ön gösterge niteliğindeki listesi İlerleme Raporunda da verilen 35 Fasıllık listeden oluşmaktadır.

Beşinci bölümde müzakerelere ilişkin usul ve organizasyon belirlenmektedir. Başkan ve çalışma gruplarının belirlenmesi, sekreteryaya, giderler ve toplantı dokümanlarının hazırlanması gibi konular belirlenmektedir.

Altıncı bölümde Türkiye ile gerçekleştirilen katılım konferansında AB tarafından yapılan açılış konuşması⁵²¹ verilmektedir. Bu konuşmada Türkiye-AB ilişkilerinin tarihçesi ve gidişatı sunulduktan sonra sürecin çok zorlu olacağı ama Türkiye ile çalışmaktan dolayı duydukları memnuniyet dile getirilmiştir.

Son bölümde 16-17 Aralık 2004 tarihinde yapılan Brüksel Zirvesi'nin sonuç bildirgesinin Türkiye bölümü bulunmaktadır. Bildirgenin Türkiye bölümünde; üyeliğin geleceğinin, müktesebata uyum ve mali yükümlülükleri yerine getirmeye bağlı olacağı, 2014 yılından sonra mali reformların yapılacağı Mali Çerçevenin tamamlanması gerektiği ve Türkiye'nin üyelik yükümlülüklerini tam olarak üstlenecek durumda olmaması halinde, Avrupa yapılarına mümkün olan en güçlü bağlarla kenetlenmesinin sağlanması gerektiği belirtilmektedir. Müzakere ilkelerinde belirtilen; özgürlük, demokrasi, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin ciddi ve sürekli ihlal edilmesi halinde Birliğin müzakereleri askıya alabileceği konusu Sonuç Bildirgesinde de yer almaktadır.

d) 2008 Yılı Ulusal Programı

Ulusal Programlar, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde, kısa ve orta vadede gerçekleştirilmesi öngörülen çalışmaları ve bu alanda yapılacak çalışmaların temel esas ve unsurlarını belirlemek amacıyla hazırlanmaktadır. Bu şekilde 2001, 2003 ve 2008 yıllarında “Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı” hazırlanmıştır.⁵²²

Avrupa Birliği Müktesebatının üstlenilmesine ilişkin 2008 Yılı Türkiye Ulusal Programı, İlerleme Raporu'na paralel olarak hazırlanmıştır. Ulusal Program;

- Giriş,
- Siyasi kriterler,
- Ekonomik kriterler ve

⁵²¹ 3 Ekim 2005 Tarihli.

⁵²² <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=123&l=1>, (Erişim Tarihi:26/01/2010)

- Üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme yeteneği bölümlerinden oluşmaktadır ve 402 sayfadır.⁵²³

Ulusal Programda; İlerleme Raporu'nda olduğu gibi; siyasi kriterler,⁵²⁴ ekonomik kriterler⁵²⁵ ve ilk 32 Faslın yer aldığı üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme yeteneği⁵²⁶ yer almaktadır.

Tüm fasıllarda şu ana kadar yapılmış olan yasal ve idari düzenlemeler ile kısa ve orta vadede yapılması planlanan reformlar sayılmaktadır. Her bir fasıl için;

1. Mevzuat uyum takvimi,
2. Mevzuatın uyumu ve uygulanması için gerekli kurumsal yapılanma ihtiyaçları takvimi ve
3. Finansman ihtiyacı ve kaynakları

itibari ile irdeleme yapılmaktadır.

Mevzuat uyum takvimi; yürürlükteki AB mevzuatı, taslak Türk mevzuatı, kapsam, sorumlu kurum ve yayın tarihi ile verilmektedir. Mevzuatın uyumu ve uygulanması için gerekli kurumsal yapılanma ihtiyaçları takvimi; ihtiyaçlar ve yılı itibariyle verilmektedir. Finansman ihtiyacı ve kaynakları ise; ihtiyaçlar, yıl, ulusal bütçe, AB kaynakları ve toplam maliyet itibariyle belirlenmektedir. Mevzuat uyumu ile ilgili ihtiyaç veya finansman gereksinimi bulunmayan fasıllarda bu durum belirtilmiştir.

AB-Türkiye Gümrük Birliği, 2008'de 100 milyar Euroyu aşan AB-Türkiye ikili ticaretinin daha fazla artmasına katkıda bulunmuş, böylelikle Türkiye'nin AB'nin yedinci en büyük ticari ortağı olmasını sağlamıştır. Türkiye'nin toplam ticaretinin yarıya yakını AB ile gerçekleşmektedir. AB, Türkiye'den, Güney Kıbrıs Rum Yönetimine yönelik taşımacılık alanındaki kısıtlamalar da dâhil olmak üzere, malların serbest dolaşımı konusunda geriye kalan tüm kısıtlamaları kaldırmasını talep etmiştir. Türkiye'nin, ithalat lisansları, AB'de serbest dolaşımda olan üçüncü ülke mallarının ithalatı üzerindeki kısıtlamalar, devlet yardımları, fikri mülkiyet haklarının etkili biçimde uygulanması ve korunma tedbirlerinin kullanılması gibi ticarete yönelik teknik engellerin kaldırılması yönünde verdiği bir dizi taahhüt hâlâ yerine getirilmemiştir. Türkiye'nin, uzun süreden beri devam eden canlı büyükbaş

⁵²³ <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=42260&l=1>, (Erişim Tarihi:26/01/2010)

⁵²⁴ A.k., s. 8-15.

⁵²⁵ A.k., s. 16-28.

⁵²⁶ A.k., s. 29-402.

hayvan, sığır türü ve diğer hayvan ürünleri üzerindeki ithalat yasağı konusunda ilerleme kaydedilmemiştir.⁵²⁷

Türkiye'nin müzakere sürecinde hazırlık niteliğindeki analitik evrede, münferit fasıllarda müzakerelere başlamak için gerekli hazır olma düzeyi tarama raporlarına dayanarak değerlendirilmiştir. Toplam 33 tarama raporundan biri Komisyon tarafından Konseye sunulmayı beklerken, dokuzu Konseyde görüşülmektedir. Bugüne kadar on bir fasıl (Bilim ve Araştırma, İşletme ve Sanayi Politikası, İstatistik, Mali Kontrol, TransAvrupa Ağları, Tüketicinin ve Sağlığın Korunması, Fikri Mülkiyet Hukuku, Şirketler Hukuku, Bilgi Toplumu ve Medya, Sermayenin Serbest Dolaşımı ve Vergilendirme) müzakereye açılmış olup, bunlardan biri (Bilim ve Araştırma) geçici olarak kapatılmıştır.

AB, Şubat 2008'de kabul edilen Katılım Ortaklığı Belgesi vasıtasıyla reform önceliklerine ilişkin olarak yetkili otoritelere rehberlik yapmaktadır. Söz konusu reform önceliklerindeki ilerleme, Ortaklık Anlaşması uyarınca oluşturulan yapılar aracılığıyla izlenmekte ve teşvik edilmektedir. Ortaklık Komitesi Mart 2009'da, Ortaklık Konseyi ise Mayıs 2009'da toplanmıştır. Kasım 2008'den bu yana sekiz sektörel alt komite toplantısı düzenlenmiştir. Türkiye, kısa bir süre önce, AB ile bir geri kabul anlaşması imzalanmasına ilişkin resmi müzakerelere tekrar başlamayı kabul etmiştir. Söz konusu Karar, Türkiye'nin Güney Kıbrıs Rum Yönetimine yönelik kısıtlamaları ile bağlantılı sekiz fasılda müzakerelerin açılmamasını ve Ortaklık Anlaşmasına Ek Protokolün Türkiye tarafından tamamen uygulandığı Komisyon tarafından teyit edilinceye kadar hiçbir fasılın geçici olarak kapatılmamasını öngörmektedir.

Mali yardım konusunda, Türkiye'ye, 2009 yılında Katılım Öncesi Mali Yardım Aracından (IPA) yaklaşık 567 milyon Euro tahsis edilmiştir. Ulusal düzeydeki bütün programlar (beş 3 IPA bileşeninin tümünü kapsayan) için stratejik çok yıllık çerçeveyi belirleyen 2009-2011 Çok Yıllı Endikatif Planlama Belgesi, 29 Temmuz 2009 tarihinde Komisyon tarafından kabul edilmiştir. AB'nin desteği, siyasi reformlarla doğrudan ilgili yargı kurumlarına ve kanun uygulayıcı kurumlara, öncelikli alanlarda AB müktesebatının kabul edilmesine ve uygulanmasına, ekonomik ve sosyal kalkınmaya ve kırsal kalkınmaya odaklı olmaya devam etmektedir. Ayrıca Türkiye,

⁵²⁷ **2009 Yılı Türkiye İlerleme Raporu**, Bkz.: http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2009.pdf, (Erişim Tarihi: 08/02/2010)

IPA kapsamında bir dizi bölgesel ve yatay programdan istifade etmektedir. Sivil Toplum İmkânları kapsamında sivil toplumun geliştirilmesine yönelik AB mali desteği, özellikle sosyal diyalog ve sosyal içerme, kültür, cinsiyet, çocuklar ile bölgesel konularda ve sivil toplum kuruluşlarının yönetim ve iletişim yeteneklerinin artırılması konusunda sağlanmıştır. Sivil toplum diyalogu kapsamında, Türkiye'nin AB programlarına katılımı ortaklaşa finanse edilmiş ve medya, gençlik, akademik kurumlar, yerel idareler, kültür merkezleri/örgütleri ve sivil toplum kuruluşları gibi alanlardaki projeler desteklenmiştir. Türkiye, IPA kriz müdahale paketi kapsamında, çok yararlanıcılı programlarda Türkiye için açılan özel bir tahsisat vasıtasıyla IPA ulusal fonlarının 52,5 milyon Euro'luk kısmından faydalanmaktadır. Bu tahsisat, enerji verimliliği yatırımlarını, yenilenebilir enerji kaynaklarını ve KOBİ'ler tarafından yürütülen AB uyum çalışmalarını desteklemektedir. Türkiye, bankacılık sektörünün denetimini güçlendirmek amacıyla, çok yararlanıcılı fonlardan da faydalanmaktadır. IPA kapsamındaki yardım, merkezi olmayan yönetim vasıtasıyla uygulanmakta, bir başka ifadeyle Komisyon tarafından yürütülen bir akreditasyon süreci sonucunda Türk otoritelerince yönetilmektedir. Ekim 2008 ile Temmuz 2009 arasında Türkiye, IPA'nın I ila IV. bileşenlerinin yönetimini üstlenmiştir ve programların uygulanması için ilgili Finansman Anlaşmaları imzalanmıştır. IPA uygulaması, IPA Çerçeve Anlaşmasının onaylandığının bildirilmesiyle Aralık 2008'de hukuki dayanağa kavuşmuştur.

3.3. Avrupa Birliği ve Avrupa Sanayiciler Birliği'nin Ortak Politikaları

ERT, Türkiye için de üç ana politika başlığı olan; yatırım alanının iyileştirilmesi, Avrupa'nın rekabet gücünün artırılması ve Avrupa Sanayii'nin desteklenmesi politikalarını yönlendirmektedir. AB aracılığıyla bu politika başlıklarında talep ettikleri değişikliklerin yapılmasını isteyen ERT'nin şubeleşme çalışmaları; *yatırım alanının iyileştirilmesi* ve *kamu hizmetlerinin özelleştirmelere açılması* temelinde yürütülmektedir. Çalışmada; AB ve ERT'nin politikalarındaki paralellik 2009 yılı Türkiye İlerleme Raporu⁵²⁸ üzerinden incelenmektedir.

⁵²⁸ 2009 Yılı Türkiye İlerleme Raporu, Bkz.: http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliiskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2009.pdf, (Erişim Tarihi: 08/02/2010)

3.3.1. Yatırım Alanının İyileştirilmesi Politikaları

Avrupa Birliği, Türkiye'deki ekonomik gelişmeleri tahlil ederken, Birliğe üyeliğin, işleyen bir piyasa ekonomisinin mevcudiyetini ve Birlik içinde rekabet baskısı ve piyasa güçleriyle baş edebilme kapasitesini gerektirdiğini belirten Haziran 1993 tarihli Kopenhag Zirvesi sonuçlarını temel almaktadır. ERT, etkin ve kendi kuralları ile işleyen bir piyasa ekonomisi, rekabet gücü yüksek şirketler ve şirketlerin rahat hareket edebilmesi için gereken düzenlemeleri yapan bir devlet istemektedir. Bu alan Ekonomik Kriterler başlığı altında takip edilmektedir.

İşleyen bir piyasa ekonomisinin varlığı:

Makroekonomik İstikrar:

Avrupa Birliği üye olacak ülkelerden makroekonomik istikrarın sağlanmasını beklemektedir. Makroekonomik istikrarın temel göstergeleri;

- Özel yatırım oranı,
- Ekonomik büyüme,
- İthalat,
- Uluslararası sermaye piyasalarına erişim,
- Enflasyon ve
- İstihdamdır.

Türkiye'de 2007 yılında % 4,7 olarak gerçekleşen ekonomik büyüme, 2008 yılında % 0,9'a gerilemiştir. Bu daralma özellikle 2008 yılının son çeyreği ve 2009 yılının ilk çeyreğinde belirginlik kazanmış ve GSYİH bu dönemlerde, bir önceki yılın aynı dönemlerine kıyasla, sırasıyla % 6,5 ve % 14,3 küçülmüştür. Küçülme, 2009 yılının ikinci çeyreğinde keskin bir biçimde yavaşlayarak bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla % 7'ye inmiş ve neticede ekonomi 2009'un ilk yarısına kadar olan bir yıllık dönemde %10,6 daralmıştır. 2008 Yılıının sonunda yaşanan küresel kriz, tüm sektörleri olumsuz etkilemiştir. Sanayi özellikle, otomotiv ve elektrikli aletler de dâhil olmak üzere, iç talepteki ve esas olarak dış talepteki büyük düşüşe bağlı olarak olumsuz yönde etkilenmiştir. Sanayi üretimindeki düşme eğilimi Mart 2009 itibarıyla azalmaya başlamıştır. Tüketicideki ve iş dünyasındaki güvenin yanı sıra sanayideki kapasite kullanımı, ilk çeyreğin sonundan itibaren olumlu sinyaller vermeye başlamıştır. Özel yatırım % 4 oranında düşmüştür. 2009 yılının ilk yarısında, yatırımlardaki yavaşlama ciddi biçimde artmış ve özel yatırımlar % 32,5 oranında

azalmıştır. 2008’de % 1,9 olan kamu kesimi tüketimi, mali teşvik paketleri ile desteklenmiş ve 2009’un ilk yarısında % 2,7’ye yükselmiştir. Özel tüketim, mali genişlemeye karşılık vermeye başlamış, 2009 yılının ilk çeyreğindeki % 10,2’lik düşüşle karşılaştırıldığında, 2009 yılının ikinci çeyreğinde güçlü şekilde toparlanarak bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla % 1,2 oranında düşüş göstermiştir. 2008 yılında % 2,3 oranında artış gösteren ihracat, 2009 yılının ilk yarısında % 10,6 oranında azalmıştır. İthalatta ise daha fazla düşüş kaydedilmiş olup, 2008 yılındaki düşüş % 3,8 iken, 2009 yılının ilk yarısında, bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla % 25,9’luk bir azalma gerçekleşmiştir. Hisse senetleri keskin biçimde değer kaybetmiş, 2009 yılının ilk yarısının sonuna kadar olan bir yıllık dönemde % 5 oranında düşüş göstermiştir.

Küresel ekonomik krizin ortaya çıkmasını takiben, iç talepteki ve esas olarak dış talepteki şiddetli düşüşün bir sonucu olarak, Türkiye ekonomisi, özellikle 2009 yılının ilk yarısında keskin bir biçimde daralmıştır. Küresel likiditedeki azalmaya rağmen, Türkiye, uluslararası sermaye piyasalarına erişimini yeterli ölçüde sürdürmüş ve dış yükümlülüklerini rahat şekilde yerine getirmiştir. Rapor döneminde, portföy yatırımı girişleri hemen hemen durmuş, doğrudan yabancı yatırımlar ise (GSYİH’nin kabaca % 1’i seviyesi gibi büyükçe bir oranda kalsa da) neredeyse yarıya inmiştir. Ekonomik faaliyetlerdeki azalmaya rağmen, özel sektörün dış borç çevrim oranı tatminkâr seviyede kalmış ve Eylül 2009 itibarıyla yıllık bazda tüm piyasa beklentilerini aşmıştır. 2008’in ortalarında yaklaşık % 9,5 olan işsizlik oranı, ekonomik yavaşlama nedeniyle, keskin biçimde yükselerek 2009’un ortalarına gelindiğinde % 13’e ulaşmıştır. Yıllık enflasyon oranı, genelde enflasyon hedefleriyle uyumlu olarak, kısmen düşük enerji fiyatları ve azalan iç talebin de etkisiyle, Ağustos 2009’da, bir yıl önceki % 11,8 oranından, % 5,3 oranına gerilemiştir.

Geçen yıllar içinde, Türkiye güçlü bir istikrar programını başarıyla uygulamıştır. Ayrıca, Türk ekonomisinin direnci, bankacılık, işletmelerin yeniden yapılandırılması, özelleştirme, eğitim ve enerjiyi kapsayan birçok kilit alandaki kapsamlı yapısal reformlarla artırılmıştır. Mevcut mali krizin Türk reel sektörünü ciddi şekilde sarsmış

olmasına rağmen, daha önce yapılan düzenleyici ve denetleyici reformlar sayesinde geniş etkili bir mali krize maruz kalınmamıştır.⁵²⁹

Avrupa Birliği bu parametreler çerçevesinde olumlu gelişmeler olmasına rağmen, Türkiye’de makroekonomik istikrarın tam anlamıyla sağlanamadığını düşünmektedir.

Piyasa güçlerinin etkileşimi:

Avrupa Birliği’nin piyasa güçlerinin etkileşimi başlığı altında incelemeye aldığı alan özelleştirmelerdir. ERT de devletin kontrolünde olan alanların özelleştirilmesi ve yabancı sermayeye açılmasını talep etmektedir.

Türkiye’de, özel sektörün GSYİH’deki payı 2009 yılı ortası itibarıyla neredeyse sabit kalarak, yaklaşık % 89 seviyesinde gerçekleşmiştir. 2008 yılında, özelleştirme gelirinin toplamı 4,92 milyar Euroya (GSYİH’nin yaklaşık % 1,5’i) tekabül etmiştir. 2009’un ilk yarısında, özelleştirme geliri yaklaşık % 42 oranında azalarak 1,6 milyar Euro olarak gerçekleşmiştir.

Avrupa Birliği, İlerleme Raporu’nda, ekonomik şartlar nedeniyle daha yavaş bir hızda seyretmiş olsa da, özelleştirme konusunda bazı ilerlemeler kaydedildiği değerlendirmesini yapmıştır.⁵³⁰

Pazara giriş ve çıkış:

2008 yılında, yeni kurulan şirketlerin sayısı % 6 oranında azalmıştır. Aynı dönem boyunca, kapanan firmaların sayısı % 40 oranında artış göstermiştir. Bankacılık ve sermaye piyasalarına giriş, yeni lisansların verilmemesi nedeniyle satın alma ve birleşmelerle sınırlı kalmıştır.

Deniz taşımacılığı, sivil havacılık, yer hizmetleri, kara yolu taşımacılığı, radyo ve TV yayıncılığı, enerji, muhasebe ve eğitim alanlarında yabancıların taşınmaz edinmesine yönelik sektörel kısıtlamalar devam etmiştir. İş ortamına ilişkin olarak, yeni işyerlerinin kurulmasıyla ilgili işlemlerde bazı gelişmeler sağlanmıştır. Bazı alanlarda gümrük işlemlerinin hızlandırılması amacıyla bir yönetmelik yayımlanmıştır. Ancak, lisans verme usulleri, pazardan çıkış ve iflas işlemleri zahmetli olmaya devam etmektedir. Lisans verme işlemleri göreceli olarak uzundur. Örneğin, bir antrepo kurmak için, lisans ve izin alınması, gerekli bildirimlerin ve

⁵²⁹ A.k., s.35-36.

⁵³⁰ A.k., s.37.

teftişlerin tamamlanması ve altyapı bağlantılarının yaptırılması da dâhil olmak üzere, 25 farklı işlem gerekmektedir.

Bir işletmeyi kapatmak ortalama 3,3 yıl sürdüğü için pazardan çıkış güçtür. İflasa ilişkin hukuki sürecin etkililiği düşüktür, davacılar iflas eden firmalardan alacaklarının yalnızca % 20,2'sini tahsil edebilmektedir. Sonuç olarak, pazardan çıkışta hâlâ engeller bulunmakla birlikte, yeni mevzuatın benimsenmesi pazara girişi olumlu yönde etkilemiştir.⁵³¹

ERT için en önemli başlıklardan biri şirketlerinin hareket alanını belirleyecek olan pazara giriş ve pazardan çıkış koşullarıdır. AB de ekonomik kriterler arasında pazara giriş ve çıkış koşullarını takip etmektedir.

Hukuk sistemi:

AB'ye göre; ticari sözleşmelerin uygulanması ortalama 35 işlem ve 420 gün olmak üzere uzun bir süreç gerektirmeye devam etmektedir. Ticaret mahkemeleri hâkimlerinin ihtisaslaşma düzeyi yetersiz olup, bu durum davaların uzamasına yol açmaktadır. Bilirkişi sistemi, genel kaliteyi yükseltmeksizin, paralel bir yargı sistemi işlevi görmeyi sürdürmektedir. Uyuşmazlıkların mahkemeye intikal etmeden çözümü mekanizmalarının kullanılması hâlâ düşüktür. Sonuç olarak yargı ortamı, özellikle yargılama usulleri, uygulamada sorunlara neden olmakta ve daha iyi bir iş ortamının sağlanmasında engel oluşturmaktadır.⁵³²

Mali sektördeki gelişim:

Bankacılık sektörü, büyük ölçüde daha önceki yıllarda düzenleyici ve denetleyici çerçevede yapılan önemli iyileştirmelere bağlı olarak, küresel mali krize karşı kayda değer bir direnç göstermiştir. Mali sektörün risk oranları güçlü olmaya devam etmiştir. Sektör, Merkez Bankasının likidite önlemlerinden ve kredi sınıflandırma ve ön tedarik hazırlığı ihtiyaçlarına dair düzenlemelerin kolaylıklarından faydalanmıştır. Sermaye yeterlilik oranı, 2009 ortalarında, AB mevzuatı uyarınca % 12 olması gereken değer önemli ölçüde üzerinde seyrederek % 18'de kalmıştır. Geri dönmeyen krediler, 2009 yılının ortalarında, bir yıl önceki % 3 seviyesinden % 4,9'a yükselmiştir. Düzenleyici otorite tarafından yapılan stres testleri, kısmen Hazine tarafından sunulan borç araçlarının geniş çapta alınmasıyla, sektörün sağlam olduğunu ve yeni güç koşullara iyi uyum sağladığını göstermektedir. Mali sektörün

⁵³¹ A.k., s.37.

⁵³² A.k., s.37.

en büyük kısmını oluşturan bankacılık sektörü, payını % 70'ten % 77'ye yükseltmiştir. Sigortacılık sektörünün görece büyüklüğü, yaklaşık olarak yatırım fonlarının büyüklüğüne eşdeğer şekilde, küçük bir azalmayla % 2,6 olarak kaydedilmiştir. Yurtiçi özel bankaların toplam varlıklar içerisindeki payı % 34,5 iken yabancı bankaların payı, bankacılık sektörünün varlıklarının % 17,5'ini oluşturan yabancıların borsadaki yatırımları da hesaba katıldığında % 37,4'e ulaşmıştır. Sonuç olarak, mali sektör, zorlu kriz şartlarında, daha önce yapılan reformlar sayesinde kayda değer bir direnç göstermiştir.⁵³³ Yurtiçi özel bankaların toplam varlıklar içerisindeki payı % 34,5 iken, yabancı bankaların payı, bankacılık sektörünün varlıklarının % 17,5'ini oluşturan yabancıların borsadaki yatırımları da hesaba katıldığında % 37,4'e ulaşmış olması yabancı bankaların varlıklarının yurtiçi banka varlıklarından fazla olduğunu göstermektedir.

Mali sektörün yabancı sermayeye açık olması ERT'nin amaçları arasındadır ve AB, İlerleme Raporları ile bu alanı takip etmektedir.

Birlik içinde rekabetçi baskı ve piyasa güçleri ile baş edebilme kapasitesi:

İşleyen bir piyasa ekonomisinin varlığı:

Ekonomik durgunluğa rağmen makroekonomik istikrarın korunmuş olması, mali piyasalar üzerindeki baskı ve mali çıpların eksikliği iş ortamında bazı belirsizliklere neden olmasına rağmen ekonominin şoklara dayanıklılığının gelişmiş olması ve krizin piyasa mekanizmalarının işleyişini tehlikeye sokmamış olması Türkiye'nin işleyen bir piyasa ekonomisi olmayı sürdürdüğünü göstermektedir.⁵³⁴

Beşeri ve fiziki sermaye:

ERT'nin politikalarında çok önem verdiği kaliteli insan gücü ve kaliteli eğitim ile ilgili kriterlerin incelendiği bu bölümde AB, yetersiz genel eğitim ve mesleki eğitim sebebiyle, işgücü piyasalarında mesleki nitelikler bakımından arz ve talep arasındaki uyumsuzluğun giderilmesinde çok sınırlı ilerleme kaydedildiğini düşünmektedir.

Toplam yatırımlar, GSYİH içindeki payı itibarıyla az da olsa bir artış göstererek, 2007'deki % 21,5 seviyesinden 2008 yılında % 22,1'e yükselmiştir, ancak, özel sektör yatırımlarında kriz nedeniyle oluşan büyük gerileme sebebiyle, toplam yatırımların GSYİH'ye oranı ciddi oranda azalmıştır. Diğer taraftan, mali destek

⁵³³ A.k., s.38.

⁵³⁴ A.k., s.38.

paketinin bir sonucu olarak, kamu yatırımları 2009 yılının ilk çeyreğinde yıllık bazda yaklaşık % 25 oranında artmıştır.

Doğrudan yabancı yatırım girişleri, elektrik şebekesinin özelleştirilmesinin de katkısıyla, 2009 yılının ilk dört ayında göreceli olarak artmış olmasına rağmen, bir önceki yıla kıyasla yaklaşık % 40 azalmıştır. Bununla birlikte, söz konusu yabancı yatırımların üçte ikisinden fazlasının altyapı hizmetleri ve imalat sektörlerine yöneldiği dikkate alındığında, yatırımların oluşumu bakımından iyileşme olmuştur. 2007’de % 15,6 olan yurtiçi tasarrufların GSYİH’ye oranı, özellikle hisse senetlerindeki değişikliğin olumlu etkisine bağlı olarak (GSYİH’nin % 1,8’i), 2008’de % 16,4’e yükselmiştir.

Yetersiz altyapı, ekonomik faaliyetleri artan biçimde etkilemektedir. Bununla birlikte, 2007 ve 2008 yıllarında, özellikle karayolları ve petrol boru hatlarında olmak üzere, altyapı alanında yeterli olmasa da bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Bunlardan en önemlisi Temmuz ayında imzalanan Nabucco Hükümetlerarası Anlaşmasıdır. Nabucco, Hazar Bölgesi ve Ortadoğu’nun doğal gazını Türkiye ve Avrupa’ya taşıyacak olan bir doğalgaz boru hattı projesi olup, hem Türkiye, hem de AB’nin enerji güvenliği açısından stratejik önem arz etmektedir. Ankara ve Eskişehir arasındaki hızlı tren hattı faaliyete geçmiştir. Mevcut istisnai kriz koşullarına bağlı olarak yatırımcıların ilgisinin azalması, Ulusal Kalkınma Planının (2007-2013) ve özellikle Güneydoğu Anadolu Projesinin uygulanmasını olumsuz etkilemiştir.

Sonuç olarak, ekonomik kriz süreç için yeni bir güçlük oluştursa da, ülkenin beşeri ve fiziki sermayesinin iyileştirilmesi yönünde bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Nabucco Hükümetlerarası Doğalgaz Anlaşmasının imzalanmış olması önemli bir ekonomik ve stratejik gelişmedir.⁵³⁵

ERT, özel yatırım tutarı, doğrudan yabancı sermaye durumu ve altyapı yatırımlarına çok büyük önem vermektedir. Bu üç unsur, özel şirketlerin bir ülkede yatırım için aradıkları şartlardır. ERT şirketlerinin de yer aldığı Nabucco Projesi, Avrupa’nın doğalgaz bağımlılığını azaltacağı için AB’nin ve ERT’nin önem verdiği bir projedir.

Sektör ve işletme yapısı:

Düzenleyici ve denetleyici kurumların bağımsızlığı büyük ölçüde korunmuştur. Piyasaların serbestleştirilmesine ilişkin olarak, enerji sektöründe bazı ilerlemeler

⁵³⁵ A.k., s.39.

kaydedilirken, tarım sektöründe bir gelişme olmamıştır. Ekonomideki yavaşlamaya bağlı olarak, tarım sektöründen hizmet ve sanayi sektörlerine olan kaymanın geçici olarak tersine döndüğü anlaşılmaktadır.

KOBİ'lere ilişkin verilerin kalitesi ve yayımlanma sıklığı yetersizdir. KOBİ'lerin finansmana erişimlerini iyileştirmek için birçok yeni tedbir alınmıştır. Bununla birlikte, KOBİ'lerin toplam bankacılık sektörü kredileri içindeki payı Aralık 2007'de % 27,7 iken, Şubat 2009'da % 22,8'e düşmüştür. Kayıt dışılık, özellikle KOBİ'lerde olmak üzere, tüm şirketlerde yaygın olmaya devam etmiştir. Türkiye, kayıt dışı ekonomiyle mücadele etmek amacıyla kapsamlı bir eylem planı kabul etmiştir. Mayıs 2009'da kabul edilen yeni düzenleme ile KOBİ'leri destekleyen Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı'nın (KOSGEB) sadece imalat sanayiindeki KOBİ'leri değil, ticaret ve hizmet sektöründeki aktif işletmeleri de desteklemesine imkân tanınmakta ve mevcut krizin KOBİ'lerin finansmanı üzerindeki etkisinin hafifletilmesi amacıyla, destek paketlerinin bir parçası olarak, KOBİ'ler için yeni bir güvence fonu oluşturulmaktadır. Türk Hükümetinin birçok yeni girişimine rağmen, ekonomik kriz KOBİ'lerin finansman kaynaklarına erişimini güçleştirmekte ve Türk ekonomisinin sektörel dönüşümünü yavaşlatmaktadır. Oysa ERT, KOBİ'lere çokuluslu şirketlerin faaliyetlerini destekleyici bir unsur gözüyle bakmaktadır. KOBİ'lerin finansman sorunlarının giderilmesi ve onların desteklenmesi ERT'nin önemli politikalarındandır. Düzenleyici ve denetleyici kurumların varlığı ve bağımsızlığı ERT için piyasada özel sektörün ihtiyaçları doğrultusunda düzenleme yapılabilmesi anlamını taşımaktadır.

Devletin rekabet edebilirlik üzerindeki etkisi:

Devlet yardımları alanında somut bir ilerleme kaydedilmemiştir. Karar alma sürecindeki şeffaflığın yetersiz olmaya devam etmesi nedeniyle, alınan münferit kararların gerekçesinin ve tutarlılığının değerlendirilmesi güç olmaktadır. Buna ilaveten, farklı mali destek paketlerinin açıklanması sonrasında, devlet yardımlarının büyüklüğü ve bazı kilit sektörler açısından önemi ciddi şekilde artmıştır.

Türk Ticaret Kanununun kabulünün bir kez daha ertelenmesine rağmen, şirketlerin şeffaflığında gelişme kaydedilmiş ve muhasebe standartları iyileştirilmiştir.

Rekabetin bozulmasının azaltılması amacıyla devlet yardımlarının ve destekleyici politikaların şeffaf biçimde izlenmesini sağlayan mekanizmanın bulunmaması,

ekonomideki rekabet ve rekabet edebilirlik üzerinde olumsuz etkiler yaratmaya devam etmektedir. Kamu ihaleleri politikası, düzenleyici yasal çerçeveye getirilen istisnalar nedeniyle zayıflatılmaya devam etmiştir.

AB, devlet müdahalelerinin şeffaflıktan yoksun olmaya devam ettiğini ve bu durumun rekabeti ve rekabet edebilirliği olumsuz etkilediğini düşünmektedir.⁵³⁶

AB ile ekonomik bütünleşme:

Türkiye'nin 2008 yılında, büyük ölçüde doğu ve güney komşularına olmak üzere, diğer ülkelere ihracatı % 49 artarken, AB'ye ihracatı yalnızca % 5 oranında artmıştır. Bir önceki yıl kaydedilen % 56'lık orana kıyasla, Türkiye'nin ihracatının sadece % 48'i AB'ye yönelmiştir. AB'den ithalat 2008 yılında yalnızca % 9 artarken, diğer ülkelerden ithalat % 25 oranında artmıştır. Türkiye'nin ticaretinde AB'nin payı, emtia fiyatlarındaki değişiklikler ve kur hareketleri gibi birçok faktöre bağlı olarak yıldan yıla küçük değişiklikler göstermektedir. Bununla birlikte, 2008 yılında toplam ticarete AB'nin payındaki düşüş, muhtemelen küresel krizin AB piyasalarındaki talebi göreceli olarak daha sarsıcı şekilde etkilemesiyle ilişkilendirilebilir. Sonuç olarak, Türkiye AB piyasalarına daha az bağımlı hale gelmiş ve ticaretinin bir kısmını diğer komşu ülkelere yönlendirerek çeşitlendirmiştir.

AB ülkelerinden Türkiye'ye doğrudan yabancı yatırım girişi çok önemli boyutlarda olmaya devam etmiştir. 2008 yılında % 75 olan toplam doğrudan yabancı yatırımlar içerisinde AB'nin payı, 2009'un ilk beş ayında % 88'e yükselmiş olup, bu durum Türkiye ile AB arasındaki karşılıklı ekonomik bağımlılığı göstermektedir. Sonuç olarak, AB ile ticaret ve ekonomik bütünleşme yüksek seviyelerde seyretmeye devam etmiştir. Türkiye kayda değer bir esneklik göstererek, ticaretini yeni piyasalara yönelerek çeşitlendirmiş ve bu suretle krizin etkilerini kısmen hafifletmiştir.⁵³⁷

1. Tek Pazar Politikası

Tek Pazarın etkin işlemesi ile ilgili inceleme Üyelik Yükümlülüklerini Üstlenebilme Yeteneği bölümündeki Fasıllarda yapılmaktadır. ERT'nin etkin işleyen, malların, kişilerin ve sermayenin serbest dolaşımı ve Gümrük Birliği'nin sorunsuz işlemesi yönündeki talepleri AB'nin Türkiye dokümanlarına aşağıdaki gibi yansımıştır.

⁵³⁶ A.k., s.39.

⁵³⁷ A.k., s.40.

Fasıl 1 - Malların Serbest Dolaşımı:

AB ve ERT, ticaretin önünde hiçbir teknik engel kalmasını arzu etmektedir. Malların serbest dolaşımı ile ilgili;

- Dış ticarete engel teşkil edecek düzenlemeler,
- Standardizasyon,
- Uygunluk değerlendirmesi,
- Akreditasyon,
- Piyasa Gözetimi,
- Uyumlaştırılmış alan,
- Uyumlaştırılmamış alan ve
- Mevzuat

alanlarında ticarete engel olacak unsurların ortadan kaldırılma durumu incelenmektedir.

2009 yılında kabul edilen dış ticarete standardizasyon mevzuatı ithalatta uygunluk değerlendirmesine tabi tutulan ürün listelerini daha fazla azaltmıştır. Ancak, önceden bildirimde bulunmadan yürürlüğe konulan yeni mevzuat üçüncü ülkelerden gelen ve AB’de serbest dolaşımında olan mallara kısıtlamalar getirmiş ve ticari engeller yaratmıştır. Bu malların, gümrüklerde belge üzerinden ve gerekli görüldüğünde fiziksel kontrollerle uygunluk değerlendirme işlemlerine tabi tutulmasıyla Türk pazarına girişleri geciktirilmekte ve bazı durumlarda engellenmektedir. Eski yaklaşım alanında - ilaçlar, kimyasallar, gıda ve tekstil ürünleri gibi - ve Türkiye karşılıklı tanıma ilkesini henüz hukuk sistemine aktarmadığı için uyumlaştırılmamış alanda ticaretteki teknik engeller hâlâ mevcudiyetini sürdürmektedir.⁵³⁸

Uyumlaştırılmamış alanda AB mevzuatı dışında yapılan uygulama ve kontroller malların serbest dolaşımına engel olmaktadır.

AB, bu alanda sınırlı ilerleme kaydedildiğini düşünmektedir. Türkiye, malların serbest dolaşımı için sınırsız bir şekilde açılmamıştır.

Fasıl 2 - İşçilerin Serbest Dolaşımı:

Bu fasılda;

- İşgücü piyasasına erişim,
- Sosyal güvenlik sisteminin koordinasyonu ve

⁵³⁸ A.k., s.42-43.

- Avrupa Sağlık Sigortası sistemine uyum

açılardan Türkiye'nin durumu değerlendirilmektedir. Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun onaylanmadığı için, Türkiye İş Kurumunun bilgi-işlem altyapısının ve elektronik iş bulma hizmetlerinin zayıflığı ve Avrupa Sağlık Sigortası Kartı ile ilgili gelişme kaydedilmediği için sınırlı ilerleme kaydedildiği belirtilmektedir. Raporda sadece sosyal güvenlik sistemlerinin koordinasyonu ile ilgili olarak bazı ilerlemeler kaydedildiği ve Sosyal Güvenlik Kurumu'nun, AB tarafından finanse edilen projeler vasıtasıyla sosyal güvenlik sistemlerinin koordinasyonuna ilişkin bilgi ve kapasitesini geliştirmeye devam ettiği belirtilmektedir.⁵³⁹

Fasıl 4 - Sermayenin Serbest Dolaşımı:

Sermayenin serbest dolaşımı, Avrupa Birliği için önem arz eden fasıllardandır.

Bakanlar Kurulu, Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki Karara ilişkin Tebliği değiştirmiş ve Merkez Bankasının konvertibl dövizleri tanımlama ve bu dövizlerle ilgili işlemleri düzenleme gerekliliklerini kaldırmıştır. Bu değişiklik, finansal kurumların döviz ile işlem yapabilmelerine ve tüm dövizlerle mevduat hesabı açabilmelerine -daha önce sadece bazı üye devlet paraları için mümkün olan- olanak sağlamıştır. Bu gelişmeyi, ticari işlemlerle ilgili kredi kurallarına ilişkin olarak Temmuz 2008'de gerçekleşen serbestleşme takip etmiştir.

Ocak 2009'da, sigorta şirketlerinin teknik rezervleri için geçerli olan iç varlık tutma gerekliliklerine kolaylıklar getirilmiştir. Döviz kredilerine ilişkin mevzuat değiştirilmiştir. Bunun sonucunda, yeni getirilen düzenlemeler çerçevesinde, şirketler artık vade ya da miktar kısıtlaması olmaksızın yerel bankalardan döviz kredisi alma imkânına sahiptir.⁵⁴⁰

Yabancıların taşınmaz edinmesi konusundaki Türk mevzuatının, Avrupa Topluluğunu Kuran Antlaşmanın 56'ncı maddesi ile uyumsuzluğu devam etmektedir. Türkiye'de yabancı sermaye ile kurulmuş şirketlerin taşınmaz edinmesi konusunda ayrımcı önlemler ve ek kısıtlamalar getiren yeni bir yönetmelik kabul edilmiştir. Diğer ülkelerde yerleşik yabancı gerçek ve tüzel kişilerin Türkiye'de taşınmaz edinmesi konusunda ilerleme kaydedilmemiştir. Bu fasılda müzakerelerin açılmasını takiben, Türkiye'nin yabancıların taşınmaz edinmesinde AB müktesebatına uygun kademeli bir serbestleşmenin öngörüldüğü bir eylem planı sunması veya kademeli

⁵³⁹ A.k., s.43.

⁵⁴⁰ A.k., s. 45.

serbestleşme yönünde önemli ilerleme sağladığını göstermesi gerekmektedir. Her iki konu da bu fasıldaki katılım müzakerelerinin kilit unsurlarıdır.

Katılım Ortaklığı Belgesinde öngörülen, AB kaynaklı doğrudan yabancı yatırımları etkileyen kısıtlamaların kaldırılması konusunda ilerleme kaydedilmemiştir. Radyo ve Televizyon yayıncılığı, enerji, ulaştırma ve eğitim gibi alanlarda, sektörel yatırım kısıtlamaları mevcudiyetini sürdürmektedir.

Kara paranın aklanması ile mücadele konusundaki ilerleme düzensiz olmaya devam etmiştir.

Fasıl 29 - Gümrük Birliği:⁵⁴¹

Fasıl, aşağıdaki başlıklarla incelenmektedir:

Türkiye, yeni bir Gümrük Kanunu kabul etmiş ve mevzuatını modernize AT Gümrük Kodu ile daha fazla uyumlu hale getirmiştir. Türk Gümrük İdaresinin bu Kanunun uygulanmasını sağlamak için uygulama kurallarını kabul etmesi gerekmektedir.

Fikri mülkiyet haklarının korunmasına ilişkin mevzuatta henüz AB müktesebatı ile tam uyumlu olmasa da gelişme kaydedilmiştir. Serbest Bölgeler Kanununda serbest ticaret bölgelerinin Türk gümrük alanına dâhil edilmesi amacıyla değişiklik yapılmıştır. Bununla birlikte, AB müktesebatına uyum henüz tamamlanmamıştır, zira serbest bölgelerde yürütülen faaliyetler gümrük işlemlerine tam olarak tabi değildir ve yeni Kanun serbest bölgelerde tüketilen ve kullanılan mallar için AB müktesebatında yer almayan muafiyetler öngörmektedir.

Giriş noktalarındaki gümrüksüz satış mağazalarının dayanağı olan ve Türkiye'nin gümrük birliği yükümlülükleri ile tam uyumlu olmayan vergi muafiyeti mevzuatında bir gelişme kaydedilmemiştir. Sonradan Kontrol ve Riskli İşlemlerin Kontrolü Yönetmeliği yayımlanmıştır. Dâhilde işleme düzenlemeleri, AB'ye ihraç edilecek işlenmiş tarım ürünlerinin üretimi için üçüncü ülke menşeli hammaddelerin ithaliyle ilgili geri ödemelerin yasaklanması suretiyle AB müktesebatına uyumlu hale getirilmiştir. Türkiye'nin gümrük muhafaza kapasitesi, cihaz alımı (tarayıcılar) ve yeni gümrük memurları alımı ile güçlendirilmiştir. Bununla birlikte, risk analizi sisteminin kullanımı daha fazla geliştirilebilir ve fiziksel kontroller hâlâ sıklıkla uygulanmaktadır. AB gümrük mercileri tarafından el konulan taklit mallar bakımından Türkiye'nin belli başlı kaynaklardan biri olmaya devam etmesi sebebiyle

⁵⁴¹ A.k., s.85-86.

ithalatta ve ihracatta fikri mülkiyet haklarının etkili biçimde uygulanması için özel çaba gösterilmesi gerekmektedir.

Fasıl 30 - Dış İlişkiler:

Rapora göre;⁵⁴² Ortak ticaret politikası konusunda sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye'nin AB'nin ortak ticaret politikasına uyumu yüksek seviyededir. Ancak 1 Ocak 2009 tarihinden itibaren Türkiye'nin yeni ithalat düzenlemelerinin bir parçası olan dış ticarete standardizasyon tebliğleri, üçüncü ülke menşeli olup AB'de serbest dolaşımda olan ve Türkiye'ye ATR dolaşım belgeleri ile ihraç edilen mallara kısıtlamalar getirmiştir. Bu mallar gümrük kapılarında, Türk pazarına girişlerini geciktiren veya girişlerine engel olan belge kontrollerine ve fiziksel kontrollere dayanan uygunluk değerlendirme işlemlerine tabi tutulmaktadır. Ayrıca Türkiye, tekstil ve hazır giyim ürünlerinin ithali için Tekstil İhracatçıları Birliğinden bir belge alınmasını öngören bir düzenleme kabul etmiştir. Gümrük birliği mevzuatının çözüm bulunamayan ihlallerine ek olarak, bu iki tedbir ikili ticari ilişkileri zedelemiştir.

2. Ekonomik ve Parasal Birlik

Türkiye'nin Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliğine dahil olabilmesi için istenenler Fasıl 9 ve 17'de incelemektedir.

Fasıl 9 - Mali Hizmetler:

Bu Fasılda; Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun yaptığı düzenlemeler, operasyonel riskin sermaye gereksinimi hesaplamasına dâhil edilmesi ve taslak kredi riski yönetimi standartlarının hazırlanması olumlu gelişmeler olarak görülmekle beraber Basel II Kriterlerinin uygulanması yönünde ilerleme sağlanmadığı belirtilmektedir.

Türk mevzuatı bankalar ve mali gruplara ilişkin AB müktesebatıyla kısmen uyumludur. Sigortacılık ve bireysel emeklilik konularında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Bununla birlikte gerek bankacılık gerekse banka dışı mali sektörde ihtiyati standartlar ve denetim standartları güçlendirilmemiştir. Menkul kıymet piyasaları ve yatırım hizmetlerine ilişkin bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), borçlanma araçlarının kurul kaydına alınmasına ilişkin olarak çıkardığı yeni bir Tebliğ ile mevcut 7 tebliği konsolide etmiş ve değiştirilebilir tahvili yeni bir araç olarak getirmiştir. SPK, kamu yatırım projelerinin finansmanına

⁵⁴² A.k., s. 86-87.

yardımcı olması beklenen borsaya kote edilmiş altyapı yatırım şirketlerinin kurulmasına izin veren bir Tebliğ yayımlamıştır.

Fasıl 17 - Ekonomik ve Parasal Politika:

Raporda ekonomik ve parasal politikalar aşağıdaki başlıklarla incelenmektedir:⁵⁴³

Para politikası konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Hazine Müsteşarlığı, sigorta, reasürans ve özel şirketlerin, teknik rezerv gerekliliklerini yerine getirmek üzere sadece yerli değil, yabancı menkul değerleri de teminat olarak göstermelerine izin veren bir Yönetmelik yayımlamıştır. Bu durum, kamu sektörünün finans piyasalarına imtiyazlı erişiminin yasaklanması yönünde olumlu bir gelişmedir. Finans piyasalarında likiditenin temini için Merkez Bankası tarafından bir dizi düzenleme yapılmıştır. Bu konudaki Türk mevzuatı AB müktesebatıyla hâlâ yeterince uyumlu değildir. Merkez Bankası henüz tam bağımsız statüye kavuşmamıştır. Hükümet ve Merkez Bankası, enflasyon hedefini birlikte belirlemeye devam etmektedir. Ulusal para birimi yeniden isimlendirilerek Türk lirası adını almıştır ve 1 Ocak 2009 tarihinden itibaren yeni banknotlar ve madeni paralar tedavüle çıkarılmıştır. Bu, Ocak 2005'te yeni Türk lirasına geçilmesinden sonraki bir geçiş sürecinin ardından gerçekleşmiştir.

Ekonomi politikası konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Türkiye, yeni bir stand-by düzenlemesine ilişkin olarak IMF ile sürdürülen müzakereler sebebiyle, gecikmeyle de olsa, 2009-2011 Katılım Öncesi Ekonomik Programını Komisyona sunmuştur. Küresel ekonomik ve mali krize rağmen makroekonomik istikrar büyük ölçüde korunmuştur. Yetkili otoriteler tarafından hızla alınan tedbirler, para ve maliye politikalarını rahatlatarak krizin olumsuz etkilerini hafifletmeye yardımcı olmuştur. Küresel mali ve ekonomik krize karşı, Hükümet, temel olarak, tüketim vergisi indirimleri, belirli bölgeler ve sektörlerdeki yatırımlar ile büyük yatırımlar için vergi teşvikleri, KOBİ'ler için sıfır faizli krediler, Türklerin yurtdışında tuttıkları tasarruflarını yurtiçine getirmelerine yönelik teşvikler ve istihdamı artırıcı destekleri içeren çeşitli mali tedbirler ve teşvik tedbirleri kabul etmiştir. Güvenilir mali planların olmaması yatırım ortamına bazı belirsizlikler katmıştır.

Enerji sektöründeki özelleştirmeleri de içeren yapısal reformlar, kriz ortamı nedeniyle yavaş bir hızla da olsa devam etmiştir. Ekonomi politikasının

⁵⁴³ A.k., s. 62-63.

oluşturulması ve uygulanması, çok sayıdaki kurum ve işlevin tek bir Başbakan Yardımcılığına bağlandığı Kabine değişikliğine kadar dağılık kalmıştır.

Ekonomi ve para politika alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Makroekonomik politika çerçevesi, değişen küresel ekonomik koşulları yansıtmaktadır. Para politikası konusunda AB müktesebatına uyum henüz tamamlanmamıştır. Örneğin, Merkez Bankasının bağımsızlığı, kamu sektörünün parasal finansmanının yasaklanması ve kamu sektörünün finansal piyasalara imtiyazlı erişimin yasaklanması gibi konulardaki yasal çerçevede hâlâ eksiklikler bulunmaktadır.

AB'nin 2009-2011 Katılım Öncesi Ekonomik Programın, IMF ile sürdürülen müzakereler sebebiyle gecikmeli olarak AB Komisyonu'na sunulduğuna Ulusal Rapor'da yer vermesi AB-ABD mücadelesinin somut örneğidir. ERT'nin Türkiye vergi raporunda da yer alan IMF çekişmesi AB belgelerinde de karşımıza çıkmaktadır.

ERT'nin Türkiye'den beklentisi, makroekonomik ortamın istikrarlı olması ve Merkez Bankası'nın özerk bir yapıya kavuşturulmasıdır. Avrupa'nın Parasal Birliğe geçişinde ERT, AB için de bu iki koşulu şart koşmuştur. Avrupa Merkez Bankası özerk bir yapıya sahiptir. Bu özerklik üye ülkelerin ekonomi, maliye ve para politikalarının koordinasyonunun tek elden yapılmasını sağlamış, tek para birimi ile ticaret kolaylaşmış, kur riski kavramı ortadan kalkmıştır. AB ve ERT, Türkiye'nin bu yapıya entegre olmasını talep etmektedir.

3.3.2. Avrupa'nın Rekabet Gücünün Artırılması Politikaları

1. Lizbon Stratejisi

Avrupa'nın Rekabet Gücünün Artırılması

ERT'nin Lizbon Stratejisi'ndeki bu hedefi Rekabet Politikası Faslında incelenmektedir.

Fasıl 8 - Rekabet Politikası:

Rekabet politikası Raporda aşağıdaki şekilde incelenmektedir:⁵⁴⁴

Kartellere verilen para cezalarının ve kartellerin ortaya çıkarılmasında Rekabet Kurumu ile aktif işbirliği yapan teşebbüslere para cezalarında indirim yapılması veya para cezası verilmemesi konularının düzenlendiği Yönetmelik Şubat 2009'da kabul

⁵⁴⁴ A.k., s. 50.

edilmiştir. Rekabet Kurumunda, bu Yönetmeliğin uygulanması ve Yönetmelik hükümlerinden yararlanmak isteyenlere bilgi sağlanması için özel bir birim kurulmuştur. Yatay işbirliği anlaşmaları ve deminimis kurallarına⁵⁴⁵ ilişkin AB müktesebatı hâlâ iç hukuka aktarılmamıştır.

Rekabet Kurumunun uygulamaya ilişkin kayıtlarına göre, 2008 yılında rekabete aykırı anlaşmalar ya da hâkim durumun kötüye kullanılması ile ilgili 3 dosyada para cezası uygulanmıştır. Kurum tarafından verilen toplam para cezaları, 2008 yılında bir önceki yıla göre % 57 artmıştır. Kurum, 57 menfi tespit ve kişisel muafiyet talebini (kabul edilen başvurular) karara bağlamış, 65 adet de soruşturma başlatmıştır. 2009 yılının ilk yarısında Kurum, daha çok kimyasallar ve ilaç sektörleri ile demir çelik sektörlerine yoğunlaşmış, 2 dosyada para cezası uygulamıştır. Danıştay bünyesinde özel bir dairenin kurulması, rekabet kararlarının görüşülmesini hızlandırmıştır. Kararların yargıya taşınmasında % 13,5’lik bir azalma meydana gelmiştir.

Kamu teşebbüsleri ile kendilerine özel ve inhisari haklar verilmiş teşebbüslere ilişkin rekabet kurallarının uyumunda ilerleme kaydedilmemiştir. Devlet yardımları konusunda herhangi bir mevzuat kabul edilmemiş ve devlet yardımlarını izlemek üzere işlevsel olarak bağımsız bir otorite kurulmamıştır. Türkiye, çelik sektörüne verilen devlet yardımları konusunda, Haziran 2009’da gözden geçirilmiş “Ulusal Yeniden Yapılandırma Planı”nı sunarak ilerleme kaydetmiştir.

Sonuç olarak, Türkiye’nin, birleşmelerin kontrolüne ilişkin kurallar da dâhil olmak üzere antitröst konusundaki uyumu ileri seviyededir. Türkiye, rekabet kurallarını etkili biçimde uygulamaya devam etmiştir. Rekabet Kurumunun idari ve operasyonel bağımsızlığı tatmin edici seviyededir. Devlet yardımlarına ilişkin ilave uyum sağlanamamış, uzun süredir bekleyen Devlet Yardımları Kanunu Taslağı yasalaşmamıştır. Türkiye’nin Avrupa Kömür Çelik Topluluğu Serbest Ticaret Antlaşması kapsamındaki yükümlülüğü çerçevesinde çelik sektörüne verilen devlet yardımlarına ilişkin olarak AB kurallarını uygulaması gerekmektedir. Bu fasılda uyum tamamlanmamıştır.

⁵⁴⁵ Piyasalara etki edemeyecek kadar düşük, dolayısıyla bildirim zorunluluğu olmayan küçük miktarda devlet yardımlarını kapsamaktadır.

Ar-Ge Faaliyetlerinin Desteklenmesi

ERT'nin Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması ve bu faaliyetler için sanayiye destek olunması yönündeki çalışmaları Fası 25'de detaylı bir biçimde yer almaktadır.

Fası 25 - Bilim ve Araştırma:

25. Fasılda incelenen bilim ve araştırma konusu, ERT'nin üzerinde önemle durduğu bir konudur. ERT, bilime yatırım yapılması, bilim adamı yetiştirilmesi, Ar-Ge faaliyetlerine önem verilmesi, inovasyon politikaları ve özellikle büyük şirketlere iş hacmi yaratması beklenen KOBİ'lere bu anlamda destek verilmesi ile ilgili çalışmalarını sürdürmektedir.

İlerleme Raporu'nda bu Fası 25 ile ilgili olarak, AB'ye katılıma hazırlık ve Avrupa Araştırma Alanına entegrasyon açısından iyi düzeyde ilerleme sağlandığı ve Türkiye'nin Yedinci Çerçeve Programa katılımındaki başarı oranının artmakta olduğu belirtilmektedir.

Fasılda şu başlıklar incelenmektedir:⁵⁴⁶

KOBİ'ler, yenilik ve ileri teknoloji konularında faaliyet gösteren girişimciler ve sanayinin yürüttüğü uluslararası araştırma işbirliği faaliyetleri için mevcut destek programlarının etkililiğinin artırılması amacıyla Ar-Ge destek programlarına ilişkin 3 adet Yönetmelik güncellenmiştir. Ar-Ge politikasının oluşturulması sürecinde yer alan tüm paydaşları ve farklı bakanlıklara bağlı kurumları koordine etmek üzere bir Devlet Bakanı atanmıştır. Ulusal Ar-Ge destekleri son birkaç yılda büyük ölçüde artmış ve ekonomik krize rağmen sürdürülmüştür.

Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumuna (TÜBİTAK), 2009 yılında bütçesini % 36 oranında artıran ilave 100 milyon Euro tahsis edilmiştir. TÜBİTAK'ın idari kapasitesi yeni personel alınarak güçlendirilmiş ve böylece Türkiye'nin Yedinci Çerçeve Programı yönetim organlarına daha sık katılımı sağlanmıştır. Türkiye'nin çok iyi işleyen bir Ulusal Temas Noktası Ağı da bulunmaktadır.

Araştırma ve teknolojik gelişme alanında Yedinci Çerçeve Programa (7.ÇEP) Türkiye'nin katılımında ilerleme kaydedilmiştir. En başarılı konular, bilgi iletişim teknolojileri, nano malzeme, taşımacılık, gıda, biyoteknoloji ve güvenlidir. 2007-2008 dönemi için hazırlanan Eylem Planının, 7.ÇEP kapsamında araştırma olanaklarına ilişkin bilgi paylaşımının geliştirilmesi ve AB ile araştırma faaliyetlerine

⁵⁴⁶ A.k., s. 79-80.

katılımın önemi konusunda bilincin artırılması bakımından çok faydalı olduğu kanıtlanmıştır. Türkiye'nin, 2009-2010 dönemi Eylem Planı Taslağını Ağustos 2009'da göndermesini takiben söz konusu Planın güncellenmesi amacıyla Komisyonla görüşmeler başlamıştır.

Avrupa Araştırma Alanına entegrasyonla ilgili olarak, Türkiye, AB Bilimsel ve Teknik Araştırma Komitesine gözlemci olarak katılmaktadır ve Avrupa Araştırma Alanının diğer yönetim organlarına gözlemci atanmıştır. Türkiye, Avrupa Araştırma Alanının hedeflerine katkı sağlamak üzere, özellikle araştırmacıların dolaşımı ve araştırmaya kaynak ayrılması konularında ulusal düzeyde çeşitli tedbirler almıştır. Buna ek olarak, Türkiye, Bilimsel ve Teknik Araştırma Alanında İşbirliği (COST), Avrupa Uzay Ajansı (AUA), Avrupa Bilim Vakfı (ESF), Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Programı (CIP), Avrupa Moleküler Biyoloji Konferansı (EMCB) ve EUREKA⁵⁴⁷, nın da dâhil olduğu diğer AB inisiyatiflerine aktif olarak katılım sağlamaktadır. EUREKA'da 2007 yılında 28'inci sırada yer alan Türkiye, 2008 yılında 38 üye ülke arasında 12'nci sıraya yükselmiştir.

Türkiye, Batı Balkan ülkeleri, Doğu Avrupa, Orta Asya ülkeleri, Karadeniz bölgesi ve Akdeniz ülkeleri ile araştırma alanında koordinasyon yapılması gibi AB'nin uluslararası işbirliği faaliyetlerine iyi derecede entegre olmuştur. Türk öğrenci ve araştırmacılarının Marie Curie burslarını alma konusundaki başarı oranı yükselmiştir. Türkiye, yenilik ve ileri teknoloji konularında faaliyet gösteren KOBİ'ler tarafından yürütülen işbirliğine dayalı araştırma ve geliştirme projelerini desteklemeyi amaçlayan Eurostars'a katılmaktadır. Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulunun Aralık 2008'de yapılan 18'inci toplantısında, uluslararası araştırmacıların dolaşımının teşvik edilmesi ve kolaylaştırılması amacıyla söz konusu araştırmacıların Türkiye'de uzun süreli kalmaları veya daimi ikamet etmeleri için bir koordinasyon komitesi kurulmuştur.

Risk Sermayesi

ERT'nin Avrupa ekonomisi için çok önemli gördüğü risk sermayesinin kullanılması Fası 9 - Mali Hizmetler başlığı altında incelenmektedir. Fası'da; aracı kurumların iç denetim sistemleri, aracılık faaliyetlerinin belgelenmesi ve kaydedilmesi, türev araçlarının alım satımına ilişkin aracılık, yatırım ortaklıkları, yatırım fonları, altyapı

⁵⁴⁷ Eureka, pazar odaklı, kısa sürede ticarileşebilecek ürün ve süreçlerin geliştirilmesine yönelik projelerin desteklendiği uluslararası Ar-Ge destek programıdır.

gayrimenkul yatırım ortaklıkları, *risk sermayesi yatırım ortaklıkları*, aracı kurumlar tarafından yatırılan teminatların kullanım esasları ve kaydileştirilen sermaye piyasası araçlarına ilişkin kayıtların tutulmasının usul ve esasları hakkında Tebliğler yayımlandığı belirtilmektedir.⁵⁴⁸

Eğitim

Lizbon Stratejisi içerisinde yer alan ve ERT'nin önemli politika başlıkları altında bulunan eğitim faaliyetleri İlerleme Raporu'nda Eğitim ve Kültür başlığı altında incelenmektedir.

Fasıl 26 - Eğitim ve Kültür:

AB, bu Faslı aşağıdaki şekilde irdelemektedir:

Ömür boyu öğrenme ve gençlik programlarına, mevcut bütçeyi büyük ölçüde aşacak şekilde hibe başvurusu yapılmaya devam edilmektedir. Sadece merkezi olmayan eylemler için son bütçe döneminde proje ve bireysel hareketlilik için Türk Ulusal Ajansına 7.000'den fazla başvuru yapılmış ve yararlanıcılarla 2.000'den fazla hibe anlaşması imzalanmıştır. Geniş bir coğrafi alanın kapsanması bir kez daha sağlanmıştır. Türkiye katkısının zamanında ödenmesi Programların sorunsuz başlamasını sağlamıştır.

Türkiye, Eğitim ve Mesleki Eğitim 2010 Çalışma Programı kapsamındaki AB'nin ortak kriterlerinin karşılanmasında ilerleme sağlamış olup, yetişkinlerin ömür boyu öğrenmeye katılımı dâhil olmak üzere söz konusu kriterlerin tamamında performansını geliştirmiştir.

Türkiye'nin AB ortalamasının üzerinde olan, matematik, fen ve teknoloji mezunları sayısı, 2000 yılından bu yana kümülatif büyüme bakımından AB kriterini şimdiden karşılamıştır. Diğer alanlarda Türkiye'nin performansı AB ortalamasının oldukça altında olmasına rağmen, 2000 yılından bu yana önemli ilerleme sağlanmıştır.

Yükseköğretim alanında, 23 yeni üniversite kurulmuş olup, eğitim kadrosu ve fiziksel imkânlar açısından çeşitli ihtiyaçlar bulunmaktadır. Bolonya sürecinin⁵⁴⁹ uygulanması açısından Türkiye ileri aşamadadır. Ancak geçmiş öğrenimlerin

⁵⁴⁸ A.k., s. 51.

⁵⁴⁹ Bologna Süreci, 2010 yılına kadar Avrupa Yükseköğretim Alanı yaratmayı hedefleyen bir reform sürecidir. Pek çok uluslararası kuruluşun işbirliği ile 46 üye ülke tarafından oluşturulan ve sürdürülen, alışılmışın dışında bir süreçtir. Sürece üyelik hükümetler/devletler arası herhangi bir anlaşmaya dayanmamaktadır. Bologna Süreci kapsamında yayımlanan bildirimlerin yasal bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Süreç tamamen her ülkenin özgür iradeleri ile katıldıkları bir oluşumdur ve ülkeler Bologna Süreci'nin öngördüğü hedefleri kabul edip etmeme hakkına sahiptirler.

tanınması konusunda ulusal veya kurumsal düzeyde/program düzeyinde bir usul bulunmamaktadır. Dış kalite güvence sisteminin geliştirilmesi ve yükseköğretime erişimin genişletilmesi konularında ileride sorunlarla karşılaşılması muhtemeldir.

Son 10 yılda yapılan girişimlere rağmen meslek liselerindeki eğitim kalitesinin artırılması gerekmektedir. Mesleki Yeterlilik Kurumu koordinasyonunda “sektörel mesleki standartların geliştirilmesi, beceri ve bilgi test ve sertifikasyon” merkezleri kurulmuş olup, ilgili STK’lar ve özel sektör kuruluşlarıyla birlikte bu alanda altyapı geliştirilmeye başlanmıştır. Türkiye’nin, Avrupa Yeterlilikler Çerçevesine uygun biçimde ve her tür eğitim, mesleki eğitim ve yeterliliğe uygulanacak mesleki yeterlilik sistemi oluşturma yönündeki çabalarına devam etmesi gerekmektedir. AB’nin ortak kriterleri bakımından Türkiye performansını geliştirmeye devam etmiştir. Ancak eğitim ve kültür alanında Türkiye’nin çabalarını sürdürmesi gerekmektedir.

Ömür boyu eğitim, matematik ve fen dallarında eğitim gören öğrencilerin sayılarının artırılması, eğitim sisteminin etkinliğinin artırılması ve iş hayatına yönelik bir eğitim sistemi oluşturulması ERT’nin üzerinde çalıştığı konulardır. Ömür boyu eğitim, işgücünün teknolojik gelişmelere ayak uydurmasını sağlayacağı ve işgücünün çalıştığı şirkete katkısını artıracığı için ERT, AB’nin desteği ile bu eğitim sisteminin uygulanmasına çalışmaktadır. Avrupa’da matematik ve fen öğrenimi görenlerin sayısının azalması ERT’yi bu konuda çalışmaya ve hem AB’ye destek olmaya hem de AB’nin politikalarını bu yönde yönlendirmeye itmiştir. ERT’ye göre matematik, fen ve bilim alanında eğitim kalitesi artırılmalı ve gençler bu alanlarda eğitim almaya teşvik edilmelidir. Bu alanda işgücü yetişmezse ileride sanayi sıkıntıya düşecektir. Aynı şekilde eğitim sisteminin etkinliğinin artırılması ve iş hayatına yönelik bir eğitim sistemi oluşturulması da ERT’nin öncelikleri arasındadır. Gençleri iş hayatına hazırlayacak bir eğitim, işgücünün kolay entegrasyonu ve etkili çalışması için önemlidir.

Yönetişim

ERT’nin yönetim ile ilgili politikalarını Siyasi Kriterler başlığı altında yer alan Kamu yönetimi bölümünde görmek mümkündür.

AB ve ERT, kamu yönetimi alanında bazı reformlar yapılması gerektiğini düşünmektedir. AB’ye göre bu konuda çok sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Özellikle,

kamu hizmetinin modernleştirilmesi konusunda önemli çalışmaların yapılması gerekmektedir. Öncelikler arasında,

- Bürokratik işlemlerin azaltılması ve yönetimin sadeleştirilmesinin teşvik edilmesi,
- Profesyonel, bağımsız, hesap verebilir, şeffaf ve liyakate dayalı bir kamu hizmetinin daha fazla geliştirilmesi

bulunmaktadır.

Kamu yönetimi reformu konusunda, Bakanlar Kurulu Temmuz 2009'da, idarenin vatandaşlara daha iyi kamu hizmeti sunmasına yönelik esas ve usulleri belirleyen bir Yönetmelik yayımlamıştır. Bu esas ve usuller, e-hizmet ve bilgi sunumunun geliştirilmesi, hizmet standartları oluşturulması ve engellilere yönelik tedbirler alınması konularına odaklanmaktadır. Bu çerçevede, 170 yönetmelik basitleştirilmiş ve 421 idari düzenleme yürürlükten kaldırılmıştır. Bununla birlikte, bürokratik işlemlerin azaltılması, düzenleyici etki analizleri yapılması, idari usuller oluşturulması, şeffaflığın artırılması ve politika oluşturma ve koordinasyon sistemlerinin geliştirilmesi gibi bir dizi önemli sorun devam etmektedir.

AB'ye göre kamu hizmeti sistemi konusunda çok sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. İnsan kaynakları yönetimini modernize etmek ve ayrıca şeffaflığa, hesap verebilirliğe ve liyakate dayalı kariyer perspektiflerine dayanan tutarlı bir personel politikası çerçevesi oluşturmak için bir kamu yönetimi reformu yapılması gereklidir. Kamu yönetimi reformu, gerektiğinde, atama ve terfi sisteminin siyasileşmesini engelleyecek yasal güvenceleri de içermelidir.⁵⁵⁰

Fikri Mülkiyet Hakları

ERT'nin geliştirilmesi ve korunması yönünde çalışmalar yürüttüğü fikri mülkiyet hakları iki ayrı Fasılda yer almaktadır. Fasıllar 7'de detaylı incelenen konu Fasıllar 29 Gümrük Birliği başlığı altında da hatırlatılmaktadır.

Fasıllar 7 - Fikri Mülkiyet Hukuku:

Müzik alanındaki dört meslek birliği arasında işbirliği protokolü imzalanmasını takiben oteller ve yayıncı kuruluşlar ile lisans anlaşmaları imzalanmış, fikri mülkiyet ile ilgili birimler arasında işbirliği ve koordinasyon daha fazla geliştirilmiştir. Kitap korsanlığı ve cd, dvd gibi görsel araçların korsanlığının yanı sıra gayri maddi

⁵⁵⁰ A.k., s.13.

mallarla ilgili telif hakları ve bağlantılı hakların ihlal edilmesi yaygın olarak devam etmektedir. Türk Patent Enstitüsü (TPE), Başbakanlık tarafından idari işlemlerin sadeleştirilmesi ve bürokrasinin azaltılması için başlatılan çalışmalar çerçevesinde, patent, coğrafi işaretler ve endüstriyel tasarımlara ilişkin yönetmeliklerde değişiklikler yapmıştır. Kötü niyetli tescil ve benzer marka ve endüstriyel tasarımlara ilişkin sorunlar hâlâ çözülememiştir. AB, Türkiye'nin bu alandaki uygulama kapasitesini yetersiz bulmaktadır.⁵⁵¹

Sağlık Bakanlığı tarafından Nisan 2009'da beşeri tıbbi ürünlerin ruhsatlandırılmasına ilişkin yönetmelik değişikliği yayımlanmıştır. Yönetmelikte, kombine ürünlere uygulanacak kurallar, fiks kombinasyonlar konusundaki AB müktesebatına uygun olarak düzenlenmemiş ve bu nedenle veri münhasıriyeti konusunda herhangi bir yasal netlik sağlanamamıştır. Yeni düzenleme, ürünlerin ruhsat başvurusunda aranan belgelerin sayısını artırmış ve pazara girişi daha fazla zorlaştırmıştır. Genel olarak bu düzenleme, ruhsatlandırma ve veri münhasıriyeti konularında Sağlık Bakanlığının takdir yetkisini artırmıştır.

Korsan ve taklit mallar önemli sorun olarak kalmaya devam etmektedir. Sınâî mülkiyet hakları konusunda resen soruşturma açılmaması, soruşturmaların sadece şikâyet üzerine yapılabilmesi, ciddi bir sorundur. Sınır kontrolleri, özellikle resen el koyma bakımından zayıftır. Marka ihlallerinde uygulanacak düzenlemelerin eksik olması DTÖ üyelerinin en azından marka ihlali davalarında cezai hükümler uygulamalarını gerektiren TRIPS Anlaşması'nın 61'inci maddesine aykırıdır. Söz konusu yasal boşluk, patent, endüstriyel tasarım ve coğrafi işaretler gibi diğer sınâî mülkiyet haklarını da etkilemektedir. Patent, endüstriyel tasarım ve coğrafi işaretlerin ihlalinde uygulanacak cezai hükümleri düzenleyen kanun tasarımları hâlâ TBMM'nin gündemindedir.⁵⁵²

Avrupa Birliği, Topluluk Patenti uygulaması çerçevesinde ticari işlemlerde tüm Birlik içerisinde uyumu sağlamak açısından patent ile ilgili düzenlemelere önem vermektedir. ERT özellikle marka ihlalleri ve ilaç sektörü ile ilgili ruhsatlama çalışmaları açısından fikri mülkiyet haklarının korunması yönünde çalışmalar yapmaktadır.

⁵⁵¹ A.k., s. 48.

⁵⁵² A.k., s. 49.

2. Dünya Ticaret Örgütü ile İlişkiler

DTÖ ilişkileri ve Doha Müzakereleri Dış İlişkiler Faslında ele alınmaktadır.

Fasıl 30 - Dış İlişkiler:

Rapora göre;⁵⁵³ özellikle tarım müzakereleri ve ticaretin kolaylaştırılmasına ilişkin olarak, Doha Kalkınma Gündeminin bazı alanlarında hâlâ iyileştirme yapılması gerekmektedir birlikte, Dünya Ticaret Örgütünde AB ile sağlanan koordinasyon genel olarak yeterlidir. Aynı durum belirli ölçüde Türkiye'nin OECD'deki pozisyonları için de geçerlidir.

Şirketlere sağlanan orta ve uzun vadeli ihracat kredileri ile ilgili olarak bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Çift kullanımlı malların kontrolü konusunda ilerleme olmamıştır.

Üçüncü ülkelerle yapılan ikili anlaşmalar konusunda ilave bir ilerleme kaydedilmemiştir. AB'nin ikili anlaşmalarına uyum seviyesi yeterli düzeydedir. Türkiye, Karadağ, Sırbistan ve Şili ile serbest ticaret anlaşmaları imzalamıştır.

Sonuç olarak AB; gümrük birliği sayesinde bu alanda yüksek bir uyum seviyesine ulaşmış olmasına rağmen, Türkiye'nin özellikle Dünya Ticaret Örgütündeki pozisyonların koordinasyonu konusunda uyumu tamamlamadığını belirtmektedir. Uzun zamandır mevcudiyetini sürdüren ticarete zarar verici sorunlar çözümsüz kalmış ve gümrük birliğinin gerektiği gibi işlemesine engel olmuştur.

3. Uluslararası Muhasebe Standartlarının Kabulü

ERT'nin Avrupa şirketleri için çok önemli gördüğü uluslararası muhasebe standartları ile ilgili gerekli çalışmaların yapılması Fasıl 6 - Şirketler Hukuku başlığında incelenmektedir. AB, ERT politikalarında yer alan uluslararası muhasebe standartları konusunda Türkiye'nin çok sınırlı ilerleme kaydettiğini belirtmektedir. Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK), Uluslararası Muhasebe Standartları (IAS) konusunda birçok yorum ve revizyon yayımlamıştır. Kabul edilen standartlar borsaya kote şirketler için geçerlidir. Sermaye Piyasası Kurulu, borsaya kote şirketlere, IAS ve uluslararası mali raporlama standartları (IFRS) doğrultusunda, AB'deki formata uygun olarak yıllık ve üçer aylık mali bildirim yayımlama yükümlülüğü getirmiştir. Bu yükümlülük sadece borsaya kote şirketler için getirilmiştir. Ancak, Türkiye'deki şirketlerin büyük çoğunluğu borsaya kote değildir.

⁵⁵³ A.k., s. 86-87.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu AB müktesebatına uyum amacıyla konsolide finansal tabloların düzenlenmesine ilişkin Tebliğde değişiklik yapmıştır. Bu Tebliğ uyarınca, finansal kuruluş niteliğinde olsun ya da olmasın, bütün bağlı ortaklıkların mali tablolarının, ana bankanın konsolide mali tabloları altında gösterilmesi zorunluluğu getirilmiştir.⁵⁵⁴

3.3.3. Avrupa Sanayiinin Desteklenmesi Politikaları

ERT'nin en önemli politika alanlarından biri olan Avrupa Sanayiinin desteklenmesi konusunda AB, ERT'ye destek vermektedir. Bu alan çerçevesinde; şirketlerin Türkiye'de iş kurma şartlarının kolaylaştırılması, KOBİ'lere destek olunması, bürokrasinin azaltılması ve vergilendirme ile ilgili gerekli kolaylıkların sağlanması konuları aşağıdaki Fasıllarda incelenmektedir.

Fasıl 3 - İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi:⁵⁵⁵

İş kurma hakkı konusunda, Katılım Ortaklığı Belgesinde öngörülen detaylı uyum stratejisi henüz hazırlanmamıştır. AB üyesi bir ülkede kurulmuş olan şirketler hâlâ kayıt, lisans veya izin şartına tabidir. AB müktesebatına uygun olmayan, cinsiyet, vatandaşlık, ikamet, orantısız dil şartı ve eczacılar için “tek işyeri” kuralı gibi diğer gereklilikler hala mevcuttur.

Sınır ötesi hizmet sunumu serbestisi konusunda yeni gelişme olmamıştır. AB müktesebatına uygun olmayan kayıt, lisans veya izin şartı hâlâ mevcuttur. Bir üye ülkede yerleşik hizmet sunucuları, çalışma ve oturma izinlerini alabilmek için bu tür şartlara tâbidirler. Hizmetler Direktifine uyum sağlanmasına yönelik olarak herhangi bir adım atılmamıştır. İş kurma hakkının ve hizmet sunumu serbestisinin kullanımı önündeki engeller tespit edilmemiş ve bu tür engelleri tespit edecek bir yapılanmaya gidilmemiştir. İş kurma hakkı ve hizmet sunumu serbestisi alanında uyum erken aşamadır.

Mesleki niteliklerin karşılıklı tanınması ve mesleki nitelikleri tanımanın akademik yeterliliklerin tanınmasından ayrılması konusunda ilerleme kaydedilmemiştir. Mevcut idari yapılar sadece akademik yeterliliklerin tanınmasına olanak sağlamaktadır. Karşılıklı tanıma hâlâ birkaç düzenlenmiş mesleğe uygulanmaktadır.

⁵⁵⁴ A.k., s. 48.

⁵⁵⁵ A.k., s. 43-44.

Vatandaşlık ve dil şartları devam etmektedir. Jeofizik, kimya ve çevre mühendisleri ile avukatlar için yapılması gereken düzenlemeler yapılmamıştır.

Fasıl 6 - Şirketler Hukuku:

ERT, Türkiye'nin şirketlerin faaliyet kurallarını düzenleyen şirketler hukukunu mali sermaye lehine düzenlemesi gerektiğini ifade etmektedir. AB de aynı şekilde serbest rekabetin işlemesi için Türk Ticaret Kanunu'nda gerekli değişikliklerin yapılmasını şart koşmaktadır.

Mevcut durumda şirket bilgilerinin elektronik ortamda açıklanması veya bu bilgilere elektronik ortamda ulaşılması veya şirketlerin elektronik ortamda kaydedilmeleri mümkün değildir. Halka açık sınırlı sorumlu şirketlerin birleşme ve bölünmelerine, kamuya açık şirketlerin hissedarlarının belirli haklarının kullanımına ve pay alım tekliflerine ilişkin olarak Sermaye Piyasası Kanununda yapılacak değişiklikler de dâhil olmak üzere, bu alandaki muhtelif kanun taslaklarının kabulü Türk Ticaret Kanununun yürürlüğe girmesine bağlıdır. Ancak Kanun henüz kabul edilmemiştir.⁵⁵⁶

Fasıl 16 - Vergilendirme:

AB'ye göre dolaylı vergilendirme konusunda düzensiz ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye'nin katma değer vergisi (KDV) konusundaki mevzuatı AB müktesebatıyla kısmen uyumludur. Toptan ve perakende satışlarda farklı KDV oranlarının uygulanması konusu başta olmak üzere yapı, muafiyetler, özel uygulamalar ve indirimli oran uygulamalarında daha fazla uyum gerekmektedir.

Alkollü içecekler ve ithal tütün üzerindeki ayrımcı vergilendirmenin aşamalı olarak tamamen kaldırılmasına yönelik açık hedefler ortaya koyan bir Eylem Planının 18 Mayıs 2009 tarihinde kabul edilmesi ile birlikte, özel tüketim vergileri konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Bununla birlikte tütün ve tütün ürünleri üzerindeki özel tüketim vergisinin yapısına ilişkin Türk mevzuatı ile AB müktesebatı arasındaki farklılıklarda bir değişiklik olmamıştır. Türkiye'de kıymet esaslı (ad valorem) oranlar uygulanmaktadır ve spesifik özel tüketim vergileri unsuru bulunmamaktadır. Tütün Fonu ayrımcı bir uygulamadır. Sadece ithal edilen tütün ve sigaraya, yerli ürünlere uygulanmayan özel bir vergi uygulanmaktadır. Alkollü içeceklerin vergilendirilmesi konusunda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. 18 Mayıs 2009 tarihli Eylem Planı ile bağlantılı olarak, 6 Nisan 2009 tarihinde kabul edilen Bakanlar

⁵⁵⁶ A.k., s. 47.

Kurulu Kararı ile 14 Nisan 2009 tarihinden itibaren nispi vergilendirme tümüyle kaldırılmış ve kalan diğer ayrımcı vergi uygulamalarının tamamen kaldırılmasına yönelik, AB tarafının da kabul ettiği açık hedefler çerçevesinde, yeni spesifik vergi oranları belirlenmiştir. Türkiye, iç piyasa hareketleri ve mali antrepolar için gümrük vergilerinin askıya alınması rejimini henüz uygulamaya koymamıştır.

Doğrudan vergilendirme konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Asgari ücret üzerindeki vergi yükü azaltılmış ve gelir vergisi dilimleri artırılmıştır. Gelir Vergisi Kanunu gözden geçirilmektedir. Türkiye'nin kurumlar vergisi konusundaki uygulama kuralları ilkelerine aykırı önlemler almaktan kaçınması gerekecektir.

Özellikle alkollü içecekler üzerindeki ayrımcı vergilendirmenin azaltılmasına yönelik gelişmeler neticesinde, bu fasılda mevzuat uyumuna yönelik ilerleme sağlanmıştır. Türk vergi sistemi, KDV, özel tüketim vergisi ve doğrudan vergilendirme konularında AB müktesebatında öngörülen yapıyla büyük ölçüde uyumludur. Bununla birlikte tam uyumun sağlanması için bazı uyumsuzlukların giderilmesi gerekmektedir. Mükelleflere verilen hizmetlerin geliştirilmesini ve gelir artışı sağlayan Gelir İdaresinin modernizasyonuna yönelik çalışmalar sürdürülmüştür.

AB, Türk vergi sisteminin basitleştirilerek tabana yayılması, kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması ve vergilerden amaçlarına uygun biçimde yararlanılmasını öngörmektedir. ERT'nin Türkiye vergi sistemi üzerine hazırladığı raporda aynı öneriler yer almaktadır.

Fasıl 20 - İşletme ve Sanayi Politikası:

Bu Fasılla ilgili AB'nin görüşü aşağıdaki gibidir:

AB politika ilkeleriyle uyumlu 2009-2013 yıllarını kapsayan bir Sanayi Stratejisi Belgesi hazırlamıştır. Söz konusu Belgenin bir an önce uygulanabilmesi için, bu belgenin ve eylem planlarının hazırlanması ve üzerinde uzlaşmaya varılması süreçlerinin tamamlanması gerekmektedir. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı politika analizi ve tasarımına sağlam temel teşkil edecek, şirket ve sektörler hakkında geniş veri içeren bir girişimci bilgi sistemi oluşturmuştur. İş ortamının gelişimine katkı sağlayan ve bir kamu ve özel sektör işbirliği inisiyatifi olan Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu (YOİKK) çalışmalarını sürdürmüş ve 2009 yılını kapsayan üçüncü Eylem Planını kabul etmiştir. Şubat 2009'da kayıt dışı ekonomiye ilişkin Hükümet Eylem Planı kabul edilmiştir. Söz konusu Eylem Planı, kayıtlı

ekonomide faaliyet gösteren tescilli şirketler lehine özel tedbir ve teşvikler içermektedir.⁵⁵⁷

İş ortamının iyileştirilmesi kapsamında, iş kurmaya ilişkin prosedürler ve gümrük işlemlerinin hızlandırılması amacıyla çıkarılan yönetmelik de dâhil olmak üzere, bazı gelişmeler kaydedilmiştir. Ancak, lisans verme, pazardan çıkış ve iflas işlemleri hâlâ ağır yürümektedir. Sanayi ve KOBİ'ler için çeşitli vergi avantajları getiren kriz önlem paketleri kabul edilmiştir. Ayrıca ekonomik krize karşı işletmelerin kapatılması veya işçi çıkarılması yerine şirketlerin krizde faaliyetlerini sürdürmelerini desteklemek amacıyla çalışma saatlerinin kısaltılması konusunda bir Yönetmelik çıkarılmıştır. KOSGEB tarafından yeni finansal destek programları başlatılmıştır. KOSGEB'in Kuruluş Kanununda değişiklik yapılarak, sorumluluk alanı, hizmet sektörü de dâhil tüm işletmeleri içerecek şekilde genişletilmiştir. Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Programına (CIP) dâhil olma süreci Ocak 2009'da tamamlanmıştır. Ar-Ge harcamalarında, özel sektörün büyüyen payıyla belirgin artış gözlenmiştir.⁵⁵⁸

AB'ye göre Türkiye bu fasılda, nihai hale getirilmesi ve yayımlanması gereken yeni Sanayi Stratejisini ve yeni sektörel stratejilerini hazırlayarak daha fazla ilerleme kaydetmiştir. Ayrıca işletme ve sanayi politikasına yönelik daha fazla destek aracı bulunmaktadır ve iş ortamında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Politika stratejileri ve eylem planlarının izlenmesi ve denetlenmesinde mütevazı ilerleme kaydedilmiş olup daha fazla geliştirilmesi gerekmektedir. Sonuç olarak, Türkiye, işletme ve sanayi politikası alanında AB müktesebatına tatmin edici düzeyde bir uyum sağlamıştır.⁵⁵⁹

ERT, sanayi şirketlerini temsil ettiği için sanayi ve rekabet politikalarına önem vermekte, şirketleri için iyi iş ortamları yaratmaya çalışmaktadır. ERT'nin sanayi politikaları ile ilgili öncelikleri;

- rekabet gücünün ve rekabet edebilirliğin artırılması,
- iş kurma ile ilgili bürokrasinin azaltılması,
- çokuluslu şirketlere önemli kaynak olarak görülen KOBİ'lere vergi indirimleri gibi mali ve teknik yardım sağlanması,

⁵⁵⁷ A.k., s.67.

⁵⁵⁸ A.k., s.68.

⁵⁵⁹ A.k., s.68.

- bilgi ve veri toplama sistemleri kurulmak suretiyle iş ortamının incelenmesi ve kontrol altına alınmasıdır.

ERT, faaliyette bulunduğu tüm ülkelerde bu politikaların ve çalışma ortamının yaratılmasına çalışmaktadır.

1. TransAvrupa Ağları Politikası

ERT'nin fikir babası olduğu TransAvrupa Ağları, Türkiye için hazırlanan İlerleme Raporu'nda 14 ve 21. Fasılda incelenmektedir.

Fasıl 21 - TransAvrupa Ağları:

TransAvrupa Ağları, ERT'nin ortaya koyduğu ve çalışmalarını yaptığı geniş alanlı uygulama gerektiren projeler dizisidir. ERT bu ağları, ulaşım, telekomünikasyon ve enerji alt başlıkları altında sınıflandırmaktadır. ERT'nin hazırladığı raporlar ve kişisel temasları neticesinde Avrupa Birliği politikaları ve mevzuatı içerisinde yer almaya başlayan bu projeler için çok büyük kaynak aktarılmaktadır. TransAvrupa Ağları, ortak pazarın tamamlanması, ulaşılmayan bölge kalmaması, enerji verimliliği, taşımacılık faaliyetlerinin kolaylaşması ve daha kolay ticaret yapabilmek için ERT'nin ortak pazarın tamamlanması politikaları ile birlikte yürüttüğü ve tamamlanmasına çok önem verdiği projelerdir.

AB'ye göre; Ulaştırma Bakanlığı 2009-2013 yılları için Stratejik Planını yayımlamıştır. Öncelikler, Taşıma Altyapısı İhtiyaç Değerlendirmesinde (TINA) yer alan tavsiyelerle uyumludur. Projeler için hazırlıklar yapılmaktadır ve bu hazırlıklar çekirdek ağ projeleri bakımından yeterince ilerlemiştir. Ancak uzun vadeli yatırım için bir ana plan henüz hazırlanmamıştır. Taşıma altyapısının türüne göre sınıflandırılmış güvenilir bir taşımacılık veri sisteminin geliştirilmesi konusunda önemli bir ilerleme kaydedilmesi beklenmektedir.⁵⁶⁰

Avrupa Birliği, AB'de daha güçlü bir rekabetçi elektrik ve gaz pazarı yaratmaya ve arz güvenliğini iyileştirmeye yönelik proje hazırlıklarını desteklemektedir. Türkiye, Temmuz 2009'da, Nabucco gaz boru hattı projesine ilişkin Hükümetlerarası Anlaşmayı imzalamıştır. Bu proje, AB, Türkiye ve bölgedeki diğer ülkeler arasında daha yakın bir enerji işbirliğini tesis etmek ve kaynak çeşitlendirmesini sağlamak yönünde atılmış önemli stratejik bir adımdır. Güney Gaz Koridorunun, özellikle Nabucco Hükümetlerarası Anlaşmasının hızlı bir şekilde uygulamaya konularak

⁵⁶⁰ A.k., s.67.

zamanında tamamlanması, AB'nin en önemli enerji güvenliği önceliklerinden biri olmaya devam etmektedir. Elektrik ağı konusunda ise, Bulgaristan, Suriye, Irak, İran, Azerbaycan ve Gürcistan ile hatlar bulunmaktadır. Türkiye'nin, Avrupa'nın güç ağı Avrupa Elektrik İletimi Koordinasyon Birliği (UCTE) ile senkronizasyonuna yönelik hazırlıklar ileri aşamada değildir. Türkiye, Avrupa çıkarlarına yönelik AB projeleri içinde öncelikli bağlantılar 4 (Yunanistan-Balkan ülkeleri UCTE sistemi) ve 9'un (Akdeniz Elektrik Ringi) tamamlanmasına katkıda bulunan birkaç projeye öncelik vermektedir. Babaeski (Türkiye)- Filippi (Yunanistan) hattı artık tam olarak işler hale gelmiştir.⁵⁶¹

Telekomünikasyon ağı konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Türkiye, Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Çerçeve Programı altında yer alan bilgi ve iletişim teknolojileri politikası destek programına katılmıştır.

AB'ye göre; Türkiye, TransAvrupa ağı alanında bazı ilerlemeler kaydetmiştir. Özellikle, Nabucco boru hattının kurulmasına ilişkin Hükümetlerarası Anlaşmayı imzalamıştır. Ancak, çekirdek ağ öncelik projelerinin açıkça tanımlanması ve güvenilir taşımacılık verilerinin ulaştırma altyapısı türüne göre sınıflandırılmasının geliştirilmesi için ilave çabalar gerekmektedir.

TransAvrupa Ağları'na bağlı olarak ele alınabilecek bir diğer Fasıl da "Fasıl 14-Taşımacılık Politikası"dır.⁵⁶² Avrupa Birliği, taşımacılık sektöründeki AB müktesebatına uyum konusunda sınırlı ilerleme kaydedildiğini belirtmektedir. Kara taşımacılığı konusundaki uyumda ise daha fazla ilerleme sağlanmıştır. Ancak, uygulama kapasitesi hâlâ yeterli değildir ve Türkiye'nin özellikle dijital takograf uygulamasına öncelik vermesi gerekmektedir. Demiryolu taşımacılığı konusunda ilerleme kaydedilmemiştir. Hava taşımacılığı konusunda ise sınırlı ilerleme olmuştur. Türkiye ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi hava trafik kontrol merkezleri arasındaki iletişim eksikliği hava güvenliği bakımından ciddi tehlike oluşturmaya devam etmektedir. Türkiye, Avrupa hava sahasını bütünleştirme çabalarının dışında kalmaktadır. Deniz taşımacılığı konusunda sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Paris Mutabakat Zaptının beyaz listesine alınması, Türkiye'nin bir bayrak devleti olarak başarılı performansını teyit etmektedir. Kirliliğin önlenmesi ve acil müdahale alanlarında kurumsal kapasitenin geliştirilmesi gerekmektedir. Hava ve deniz

⁵⁶¹ A.k., s.68.

⁵⁶² A.k., s.58-59.

taşımacılığı sektörlerinde uluslararası sözleşmelere taraf olma yönünde ilerleme kaydedilmemiştir.⁵⁶³

2.Çevre Politikaları

AB ve ERT, dünyanın genelinde olduğu gibi çevre ile ilgili politika geliştirilmesine önem vermektedir. Raporda çevre faslı aynı ERT politikalarında olduğu gibi iklim değişikliği ve enerji olmak üzere iki alanda incelenmektedir.

a) İklim Değişikliğinin Önlenmesi

Fasıl 27 – Çevre:

Türkiye, Kyoto Protokolünü onaylamıştır. Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) Direktifi büyük oranda iç hukuka aktarılmıştır. Ancak, halkın katılımı ve sınır aşan hususlara ilişkin istişarelere yönelik usuller tam olarak uyumlu hale getirilmemiştir.

Türkiye, Espoo ve Aarhus Sözleşmelerine taraf değildir. Emisyon Ticareti Direktifi iç hukuka aktarılmamıştır. Sera gazı emisyon ticareti sistemi henüz oluşturulmamıştır. Stratejik Çevre Değerlendirmesi (SEA) Direktifinin ulusal mevzuata aktarılması erken aşamadadır. Çevresel sorumluluk, halkın katılımı ve halkın çevresel bilgiye erişimine ilişkin AB müktesebatının iç hukuka aktarılması konusunda ilerleme kaydedilmemiştir. Türkiye, Topluluk sivil koruma mali aracına katılıma ilişkin mutabakat zaptı müzakerelerine de henüz başlamamıştır.⁵⁶⁴

ERT, emisyon ticareti sisteminin oluşturulmasına önem vermektedir. Emisyon ticareti çevreyi korumaktan ziyade yeni pazar imkânları yaratması açısından çokuluslu şirketlerin hedefleri arasındadır.

Türkiye, AB'nin hava kalitesi çerçeve düzenlemelerine ve ilgili direktiflerine ilişkin mevzuatı kabul etmiştir, fakat bu mevzuatın AB müktesebatına uyumu teyit edilmeyi beklemektedir. Ancak bölgesel hava kalitesi ile ilgili direktifin uygulanmasına yönelik idari kapasite yeterli değildir. Ozon tabakasını incelten maddeler ve bazı sıvı yakıtlardaki kükürt oranı konusundaki mevzuata ilişkin olarak bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Uçucu organik bileşiklerin emisyonu ve ulusal emisyon tavanları konusundaki AB müktesebatına ilişkin ulusal mevzuatta ilerleme kaydedilmemiştir. Atık yönetimi ve endüstriyel kirlenmenin kontrolü ve risk yönetimi konusunda sınırlı ilerleme kaydedilmiştir, su kalitesi konusunda ilerleme kaydedilmemiştir.⁵⁶⁵

⁵⁶³ A.k., s. 59.

⁵⁶⁴ 2009 Yılı Türkiye İlerleme Raporu, a.g.k., s.81.

⁵⁶⁵ A.k., s.82-83.

b) Enerji Verimliliği

Fasıl 15- Enerji:

Bu Fasılda Nabucco boru hattı projesine ilişkin Hükümetlerarası Anlaşma'nın Temmuz 2009'da imzalanması olumlu gelişmeler arasında sayılmaktadır.

Rapora göre Türkiye, başarılı bir biçimde elektrik piyasasını kapsamlı bir reforma tabi tutmuştur ve aşamalı olarak rekabete açmaktadır. Türkiye, 2008 yılı ortalarından itibaren kamuya ait enerji şirketleri için maliyete dayalı bir fiyatlandırma mekanizması getirmek suretiyle, elektrik sektörü için sağlam bir ekonomik ve mali temel oluşturma yönünde önemli bir adım atmıştır. Maliyet esaslı fiyatlandırma mekanizmasının geçen yıl kabul edilmesinin ardından, perakende elektrik fiyatlarına üç ayda bir ayarlamalar yapılmıştır. Serbest tüketici eşiği 480.000 kWh'ye düşürülmüştür, bu da % 50 piyasa açılımına denktir. Rapor döneminde, 140 MW toplam kurulu güç kapasitesine sahip 11 santral özelleştirilmiştir. % 100 hisse satışı vasıtasıyla uygulanan blok satış yöntemiyle elektrik dağıtım varlıklarının özelleştirilmesi devam etmiş ve iki bölgesel dağıtım tesisinin özelleştirilmesi tamamlanmıştır. Diğer iki bölge için süreç son aşamasına gelmiştir. Kayıt dışı elektrik kullanımı ve elektrik kayıp oranı % 14 civarındadır.⁵⁶⁶ Bu anlamda elektrik sektörü bölünerek yönetilmiş ve özelleştirmeye açılmıştır.

Doğalgaz sektöründe sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Çeşitli bölgelerde özel şirketlere gaz dağıtım imtiyazı verilmesi şeklinde olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Bununla birlikte, piyasa yapısına, iletim faaliyetlerinin tedarik faaliyetlerinden ayrıştırılmasına ve şebekeye erişim kurallarına ilişkin pek çok sorun hâlâ devam etmektedir. BOTAS'ın özel sektöre devrettiği 4 bcm (milyar metreküplük) ithalat sözleşmesi, toptan gaz ticareti faaliyeti yaratma konusunda yetersiz kalmış ve esas itibarıyla bu durum ana gaz ihracatçısının yararına olmuştur. Doğalgaz Piyasası Kanunu ile piyasadaki gelişmeler arasındaki uyumsuzluğun giderek artması, Kanunun esaslı bir şekilde gözden geçirilmesini gerektirmektedir. Ulusal gaz altyapısı daha fazla genişletilmiş olup, hâlihazırda ülkenin % 80'ini kapsamaktadır.⁵⁶⁷

ERT'nin sektörlerin özelleştirilmesi ve mali sermayenin kullanımına sınırsız bir şekilde açılmasının sağlanması AB tarafından takip edilmektedir.

⁵⁶⁶ A.k., s. 60.

⁵⁶⁷ A.k., s. 60.

Türkiye'nin, Enerji Topluluğu Antlaşmasına katılmasına yönelik müzakereler Eylül 2009'da başlamıştır. Gerek iç elektrik ve gaz piyasası, yenilenebilir enerji kaynakları ve enerji verimliliği, gerek enerjiyle bağlantılı çevre konuları açısından Türkiye'nin Enerji Topluluğuna girmesi özellikle yerinde olacaktır. Yenilenebilir enerji konusunda iyi düzeyde ilerleme kaydedilmiştir. Rüzgâr enerjisi Yönetmeliği (rüzgâr enerjisi için lisans başvurularının teknik değerlendirmesini açıklığa kavuşturan) ve jeotermal kaynakların kullanımına ilişkin Yönetmelik kabul edilmiştir. Rapor döneminde, elektrik üretimine uygun altı jeotermal alan özelleştirilmiştir. 2008 yılı sonu itibarıyla, Türkiye, elektriğinin % 17'sini yenilenebilir enerji kaynaklarından üretmiştir. Elektrik sektörü için gözden geçirilmiş strateji belgesinde, 2020 yılı sonuna kadar ülkenin elektriğinin % 25'inin yenilenebilir kaynaklardan üretilmesi ve 20.000 MW rüzgâr enerjisi kapasitesi oluşturulması hedeflenmiştir. Aynı tarihe kadar elektrik tüketiminin de iki katına çıkmasının beklendiği dikkate alındığında, bu hedefe ulaşılabilmesi için kayda değer çaba sarf edilmesi gerekecektir.⁵⁶⁸

Rapora göre, enerji verimliliği konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Enerji performansı ve binaların yalıtımı konusunda Yönetmelikler kabul edilmiştir. Enerji ve enerji kaynaklarının verimli kullanımı ve küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin enerji verimliliği konularında ilave Yönetmelikler de kabul edilmiştir. Enerji güvenliğinin artırılması amacıyla enerji verimliliği konusunda halkın bilincinin artırılması ve iklim değişikliğiyle mücadele çabalarının devam ettirilmesi gerekmekte olup, çerçeve mevzuat, AB müktesebatıyla uyumlu hale getirilmelidir. Nükleer enerji, nükleer güvenlik ve radyasyondan korunma konularında sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye, 4.800 MW kurulu güç kapasiteli ilk nükleer santralinin kurulması amacıyla yüklenici seçimi için ihale sürecini tamamlamaktadır. Verilen tek teklif değerlendirilmekte olup, Bakanlar Kurulunun onayına sunulacaktır. Nükleer santrallerin güvenliği için özel ilkeler ve tasarım ilkelerini belirleyen Yönetmelikler kabul edilmiştir. Araştırma reaktörleriyle ilgili olarak, güvenlik, olağanüstü olayların bildirim ve raporlanması, kayıt ve raporlama konularında özel ilkelere ilişkin Yönetmelikler kabul edilmiştir. Türk tarafının açıklamalarına dayanarak, yüksek aktiviteli kapalı radyoaktif kaynakların ve sahipsiz kaynakların

⁵⁶⁸ A.k., s. 60.

kontrolüne ilişkin AB müktesebatının iç hukuka aktarıldığı kabul edilmektedir. Nükleer güç santrallerinin yer seçimine ilişkin bir Yönetmelik de kabul edilmiştir.

ERT, elektrik ve doğalgaz üretimine önem vermekte, enerjinin verimliliği ve sürdürülebilirliği ile ilgili çalışmalarını sürdürmektedir. ERT'nin Avrupa Birliği'nin enerji politikalarını yönlendirdiği konular bu İlerleme Raporu'nda da yerini bulmaktadır:

- Enerji verimliliğinin sağlanması,
- Enerji arzının güvenliği,
- Avrupa Birliği içerisinde bir enerji piyasası kurulması,
- Enerji konusunda dışa bağımlılığın önlenmesi,
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması,
- Karbon emisyonunun azaltılması ve
- Çevrenin korunması.

3. İstihdam

ERT'nin esnek çalışma koşulları ve ömür boyu öğrenme üzerine kurduğu istihdam politikaları Fasıl 19'da incelenmektedir ve ERT politikalarının AB dokümanlarına yansıdığı görülmektedir.

Fasıl 19 - Sosyal Politika ve İstihdam:

AB'ye göre; iş hukuku konusundaki AB müktesebatının iç hukuka aktarılması bakımından ilerleme kaydedilmemesine rağmen iş sağlığı ve güvenliği konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Eğitim ve bilinçlendirici faaliyetler sonucunda, AB müktesebatıyla ilgili uzmanlık artmıştır. Bununla birlikte, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin çerçeve Direktifin iç hukuka aktarılmamış olması büyük bir eksiklikler.

İstihdam politikası konusunda, özellikle ekonomik ve mali krizin negatif etkilerini azaltmaya yönelik bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Ağustos 2009'da istihdamı teşvike yönelik olarak, kısa çalışma ödeneğinin 6 aya çıkarılması gibi, bir dizi münferit tedbir alınmıştır. Bu tedbirler, 2008 yılında çıkarılan istihdam yaratıcı tedbirler içeren "İstihdam paketi"ni tamamlar niteliktedir.

Kayıt dışı ekonomi ile mücadeleye özel bir önem verilmiştir. Hükümet, bir dizi teşvik ve hukuki yaptırım içeren bir eylem planı kabul etmiştir. Bununla birlikte, eylem planında ölçülebilir hedef ve göstergeler eksiktir ve kayıt dışı istihdamın ölçülme yönteminin daha fazla geliştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır,

İşgücüne katılım oranı yıllardır ilk kez yükselmiş olmasına rağmen, hâlâ düşük seviyelerdedir. Ekonomik ve mali kriz nedeniyle işgücü piyasası kötüleşmiştir. İşsizlik oranı 2009'un ikinci yarısında hızla % 13,6'ya yükselmiştir. Kadınların, gençlerin ve kayıtlı istihdamın teşvik edilmesi ile yaşam boyu öğrenme faaliyetleri ve kız çocukların okullaşma oranlarının artırılması faaliyetleri IPA insan kaynaklarının geliştirilmesi operasyonel programı kapsamında desteklenecektir. Bu konudaki çalışmalar olumlu yönde ilerlemektedir.

ERT, Türkiye ile ilgili raporlarında kayıt dışılığın önlenmesinin ne kadar önemli olduğunu belirtmektedir. İstihdamın artırılması, işgücüne katılım oranlarının artırılması ve ömür boyu eğitim anlayışının yerleştirilmesi ERT'nin politikaları arasındadır. ERT, istihdam politikalarında esnek çalışma sisteminin belirlenmesini ve sermayenin işgücünden olabilecek en fazla yararı sağlamasını savunmaktadır.

AB'ye göre, Türkiye, sosyal politika ve istihdam alanında sınırlı ilerleme kaydetmiştir. İş hukuku, iş sağlığı ve güvenliği ve ayrımcılıkla mücadele konularındaki mevzuat AB standartlarına uygun değildir. Sendikal hakların, AB standartları ve ILO sözleşmelerine uygun şekilde tam olarak tesis edilmesine yönelik bir ilerleme kaydedilmemiştir. Kadınların işgücüne katılım oranları oldukça düşüktür. Kayıt dışı istihdamla mücadeleye yönelik çabalara hız verilmesi gerekmektedir. Nüfusun önemli bir kısmı, özellikle çocuklar, yoksulluk riski altındadır. Ortak Sosyal Koruma ve İçerme Belgesinin ve İstihdam Politikası Öncelikleri Ortak Değerlendirme Belgesinin tamamlanmasına gereken önem verilmelidir. Sosyal politika ve istihdam alanındaki AB müktesebatının etkili bir şekilde uygulanabilmesi için idari kapasitenin geliştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.⁵⁶⁹

ERT; üç ana politika başlığı altında çokuluslu şirketlerinin taleplerinin gerçekleşmesini sağlamaya çalışmaktadır. ERT politikalarının AB'nin Türkiye dokümanlarına aynen yansıdığı görülmektedir. Kamu yönetiminin etkinleştirilmesi, işleyen bir piyasa ekonomisinin varlığı, pazara giriş çıkış koşullarının kolaylaştırılması, rekabet ortamının sağlanması ana kriterleri Türkiye'nin uyması gereken siyasi ve ekonomik kriterler olarak sayılmaktadır. Bu AB kriterleri, ERT'nin

⁵⁶⁹ A.k., s. 64-66.

yatırım yapmak istediği ülkelerde aradığı unsurlardır. Üyelik yükümlülüklerini yerine getirme başlığı altındaki fasıllarda da ERT'nin izlerini görmek mümkündür. Malların, kişilerin ve sermayenin serbest dolaşımı, iş kurma hakkı ve adil bir rekabet ortamı yaratılması ERT şirketlerinin yatırım yapacakları ülkelere beklentileridir. AB, fikri mülkiyet hakları alanında ülkelere özellikle ilaç ruhsatlaması ile ilgili tedbirler almalarını beklemektedir. Mali hizmetlerle ilgili fasılda risk sermayesi aracının kullanılması öngörülmektedir. Bu düzenlemeler ERT'nin en önem verdiği politika başlıklarıdır. AB politika belgelerinde Türkiye'ye önerilen vergi sistemi ile ERT raporlarında önerilen sistem aynıdır. Bu belgelerde özellikle basit vergi sistemi kurulması ve kayıt dışılığın önlenmesi üzerinde durulmaktadır. Enerji ve istihdam başlıkları altında Türkiye'nin yürüteceği uyum çalışmaları yine ERT'nin bu alanlardaki politikaları ile örtüşmektedir. Bu benzerlikleri ulaşım ve telekomünikasyon altyapısının güçlendirilmesi, bilim ve Ar-Ge çalışmalarına önem verilmesi, mesleki eğitime önem verilmesi ve ömür boyu eğitim sisteminin benimsenmesi başlıklarında da görmek mümkündür.

AB ve ERT'nin Türkiye politikaları incelendiğinde politika başlıklarının aynı olduğu görülmektedir. ERT'nin AB'den beklentilerini AB de aday olmak isteyen ülkelere talep etmektedir. Bu politik birliktelik; neoliberalizmin araçlarının ve amaçlarının ortaklığından çok, AB'nin ERT'nin taleplerini karşılamasından kaynaklanmaktadır.

SONUÇ

Kapitalizm hayatına, ağırlaşan şartlar ve keskinleşen kurallar ile devam etmektedir. Kapitalizmin en yüksek aşaması olarak emperyalizm, mali sermaye ve tekellerin işgücü üzerindeki baskılarını artırdığı bir döneme sahne olmuştur. ABD, büyüyen ekonomisi, askeri yatırımları, üs kurma faaliyetleri ve diğer ülkelere yaptığı dış yardımlar ile dünya üzerinde hegemonik bir güç haline gelmiştir. ABD'nin gücü; Avrupa ve Japon ekonomilerinin erişemeyeceği kadar artmıştır. 2. Dünya Savaşından sonra değişen dünya düzeni, ABD kaynaklı; IMF, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların ekonomik ve siyasal politikalara müdahil olmaları ve çokuluslu şirketler emperyalizmin yüz değiştirmesine ve kolektif emperyalizm aşamasına ulaşmasına neden olmuştur. 1980'lerin başında ekonomi politikalarında anılmaya başlayan neoliberalizm, sermayenin ve özel sektörün gücünü artırırken, ulus devleti zarara uğratmış ve ulus devletten aldığı yetkiyi çokuluslu şirketlere devretmiştir. Kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi, devletin; özel sektörün talepleri doğrultusunda düzenleme yapan bir kurum haline getirilmesi, sendikal faaliyetleri zayıflatmış, işçi sınıfının haklarını geri plana itmiş ve gelişmiş ve “gelişmemiş” ülkelerin halkları arasındaki uçurumu derinleştirmiştir. Çokuluslu şirketlerle sarmalanan neoliberalizm, ulusötesi neoliberalizme dönüşmüş ve gelinen bu son noktada ulusötesi kapitalist sınıf dünya düzeni üzerinde karar veren tek otorite olarak küresel sisteme hâkim olmuştur. Dünyanın her yerinde ulusötesi kapitalist sınıf oluşturduğu birlikler ve lobi grupları ile bu hâkimiyeti sürdürmektedir. Çalışmanın temel sorusu bu anlamda cevaplanmaktadır; *çokuluslu şirketlerin sahip oldukları sermaye ve istihdam gücü bu şirketlere uluslararası kamu politikalarını yönlendirme imkânı vermektedir.*

AB çatısı altında politika yönlendirmesi yapan en güçlü platform Avrupa Sanayiciler Birliği'dir. Bu Birlik, AB politikalarını arzu ettiği gibi şekillendirmektedir. Çalışmada ortaya konan politika başlıklarının AB dokümanlarındaki yansımaları göz önüne alındığında, Avrupa Sanayiciler Birliği'nin şöhretinin haklı bir şöhret olduğu görülmektedir. Avrupa'nın küresel yarışta arka sıralara düştüğünü gören Avrupa Sanayiciler Birliği, AB karar organlarını gerekli eylemleri yapmak konusunda “uyandırmak” için kurulmuştur. Sömüren durumundan sömürülen durumuna düşmek istemeyen Avrupa sanayicisi, başta ABD ekonomisi olmak üzere küresel ekonomi ile

rekabet yarışına girmiştir. *Eurosclerosis* gibi çok zor bir dönemden geçen Avrupa sanayii, bu dönemi bir daha yaşamamak ve Amerikan şirketleri ile rekabet edebilmek için AB'nin ekonomik ve politik desteğine ihtiyaç duymaktadır. Avrupa Sanayiciler Birliği, AB içerisinde taleplerini iletmek için en uygun organın AB'nin yürütme organı niteliği taşıyan AB Komisyonu olduğuna karar vermiştir ve çalışmalarını Komisyon üzerinden yürütmektedir.

ERT şirketleri, sahip oldukları mali sermaye ve Avrupa'da yarattıkları istihdam ile Avrupa sanayiinin üçte birine hükmetmektedir. Avrupa sanayiine hükmeden bu şirketler sadece üretim araçlarını ve işgücünü değil, üretimi, dağıtımını, tüketimi ve değişimi kontrol etmektedir. Bu güç ERT'yi ulusal kamu politikalarının belirlenmesi yanında küresel politikaların belirlenmesinde de söz sahibi yapmaktadır. Bu çerçevede; ERT üyeleri, "küresel yönetici sınıf", ERT ise gerçekte, "ulusötesi kapitalist sınıfın elit platformu"dur. Bu küresel yönetici sınıf, *kendisi için sınıftır*; ERT üyelerinin ve Avrupa sanayiinin talep ve isteklerinin gerçekleşmesi için çalışmaktadır.

Avrupa Sanayiciler Birliği'nin ilk başarısı Tek Pazar'ın oluşumudur. Avrupa Sanayiciler Birliği'nin ortak bir Avrupa pazarı oluşturulmasına yönelik olarak hazırladığı Avrupa 1990 Planı (Dekker Planı), AB tarafından aynı şekilde kabul edilmiştir. Birleştirilmiş bir Avrupa pazarına geçildikten sonra, ERT'nin Tek Pazarın etkin işlemesi ile ilgili önerileri de AB politikalarına aynen yansımıştır. ERT'nin ikinci büyük projesi Ekonomik ve Parasal Birliğe geçiş olmuştur. AB'nin Ekonomik ve Parasal Birliğe geçiş programında yavaş davrandığını gören ERT, Tek Pazarın etkin işlemesi için çok önemli gördüğü Ekonomik ve Parasal Birliğe geçiş sürecinin hızlandırılmasını ve tamamlanmasını sağlamıştır. Ekonomik ve Parasal Birlik ile Avrupa sanayii; 27 ayrı para birimi ve 27 ayrı para ve maliye politikası ile ticaret yapmak yerine tek bir para birimi ve Avrupa Merkez Bankası tarafından belirlenen tek bir ekonomi politikası ile çalışmayı hedeflemiştir. Böyle bir sistemde Avrupa Merkez Bankası tarafından belirlenen politikaların ERT tarafından yönlendirilmesi çok daha kolay olacaktır. Böylece Avrupa sanayii, taleplerinin AB Komisyonu ve Avrupa Merkez Bankası aracılığıyla gerçekleştirilmesini sağlamıştır. Avrupa Sanayiciler Birliği'nin "fikir babası" olduğu TransAvrupa Ağları, ERT'nin en önemli projelerindedir. ERT, Tek Pazarın etkin işlemesi için Avrupa'nın ulaşım, enerji ve

telekomünikasyon alt yapısının birleştirilmesi ve geliştirilmesi gerektiğini düşünmektedir. TransAvrupa Ağları ile ERT şirketlerinin veya ülkelerin kendi kaynakları ile yapamayacağı kadar büyük bir alt yapı inşası AB tarafından finanse edilmiştir. Özellikle ulaşım başlığı altında yer alan projeler ERT şirketlerinin yatırım ve ticaret hacimlerinin artmasını sağlamıştır. Bu Ağların, çevreye verdiği zarar, trafik ve hava kirliliği artışı, yerel ekonomilerin gördüğü zarar ve yerli üretimin sekteye uğraması Avrupa çokuluslularını ilgilendirmemektedir. Avrupa'nın birçok ülkesinde ücretsiz yararlanılan otoyollar ücretlendirilmiş ve yıllar itibariyle pahalılaşmıştır. Bu politika tercihi AB'nin ülkeleri ve halklarını değil ulusötesi kapitalist sınıfın çıkarlarını gözettiği açıkça görülmektedir. Tek Pazar, Ekonomik ve Parasal Birlik ve TransAvrupa Ağları, ERT'nin en önemli projeleridir. ERT'nin bu projeler kadar önem verdiği bir başka politika başlığı ise Lizbon Stratejisi'dir. Avrupa Birliği'nin Stratejideki hedeflerin gerçekleştirilmesi konusunda çaba göstermediğini düşünen ERT, bu Strateji ve altında yer alan hedefler ile ilgili politika yönlendirmesi yapmaktadır. ERT'nin öncelik verdiği Lizbon hedefleri incelendiğinde; ERT'nin şirketlerinin sorunlarına çözüm olabilecek başlıklarla ilgilendiği görülmektedir. ERT, Ar-Ge çalışmalarının artırılmasını ve bu çalışmaların AB tarafından finanse edilmesini talep etmektedir. Ar-Ge faaliyetleri yürüten şirketlere yönelik vergi indirimleri yapılmasını isteyen ERT, bu düzenlemeler ile şirketlerine oldukça büyük bir kaynak sağlamayı hedeflemektedir. Ar-Ge çalışmaları ile birlikte fikri mülkiyet haklarının korunmasına yönelik düzenlemeler yapılması ERT üyesi ilaç şirketlerinin kazançlarını artırmıştır. Bu düzenlemeler ile; çokuluslu ilaç şirketleri, gelişmekte olan ülkelerde formüle edilmiş ilaçları kendi üretimleri olarak ruhsatlandırmakta ve patenti alınan bu ilaçlar gelişmekte olan ülkelere yüksek fiyatlarla satılmaktadır. Lizbon hedefleri altında yer alan eğitim başlığı da ERT şirketlerinin dikkatini çekmektedir. ERT, eğitimin özelleştirilmesini talep etmektedir. Eğitim, dünya genelinde yıllık 2 trilyon Dolar cirosu ile çokuluslu şirketler için bulunmaz bir pazar fırsatıdır. Eğitimin sosyal boyutunun ERT şirketlerini ilgilendirmediği açıktır. AB'nin desteklediği ERT'nin eğitim politikalarının sürdürülmesi halinde tüm özel sektör hizmetlerinde olduğu gibi parası olan eğitim hizmetinden yaralanacak parası olmayan yararlanamayacaktır. Böylesi bir sistemin gelişme farklılıklarını daha da artıracığı açıktır. DTÖ ile ilişkiler ve uluslararası muhasebe standartları politikaları,

AB-ABD mücadelesinin somutlaşmış halidir. ERT, DTÖ müzakerelerinde AB lehine düzenlemeler yapılması için çalışmakta, AB'yi de bu konuda kendilerine destek olması konusunda uyarmaktadır. Nitekim AB, Avrupa çokuluslularının taleplerini müzakere başlıklarına yansıtmayı başarmıştır. ERT, Amerikan şirketleri ile Avrupa şirketleri arasında değerlendirme farkı yaratan uluslararası muhasebe standartlarının değiştirilmesini ve bu standartlar oluşturulurken AB ve Avrupa sanayiinin görüşlerinin alınmasını istemektedir. ERT'nin ısrarlı talepleri sonucunda finansal araçlarla ilgili ERT'nin itirazı olan uygulamalar yürürlükten kaldırılmıştır. Ulusötesi kapitalist sınıfın neoliberal amaçlarına hizmet eden diğer politikalar çevre ve istihdam politikalarıdır. Yeşil kapitalizm olarak ifade edebileceğimiz çevre politikaları ERT'nin çevre ve doğanın korunması söylemi ardında çokuluslu şirketlerine yeni pazarlar açma planının bir parçasıdır. İklim değişikliğinin önlenmesi başlığı altında ERT; Avrupa sanayicisine emisyon ticareti imkânı sunmaktadır. Çin gibi dünya pazarında büyümesini sürdüren ülkelerin, karbon emisyonuna bağlı olarak üretim kısıtlamalarına tabi tutulacağı böylesi bir sistem, ERT şirketlerinin rakiplerini azaltacak ve bu şirketlerin pazarlarını artıracaktır. Aynı şekilde enerji verimliliğinin sağlanması söylemi ardında nükleer enerji çalışmalarını hızlandıran ERT şirketleri, alternatif enerji kaynaklarının kullanımı ile hem rakiplerini geride bırakacak hem de enerji konusunda tasarruf sağlayacaktır. AB'nin enerji konusunda dış bağımlılığının azalması ve enerji iç pazarının oluşması için çalışan ERT, AB'nin artan fonlarından ve enerjisinden rahatlıkla yararlanabilecektir. ERT'nin çalışmada incelenen son politika başlığı istihdam politikalarıdır. Avrupa Sanayiciler Birliği'nin istihdam politikalarının en önemli iki başlığı; esnek çalışma yaklaşımı ve ömür boyu eğitim sistemidir. İşçi sınıfının çıkarlarını gözetmeyen bu iki yaklaşım, çokuluslu şirketlerin işgücünden sınırsız yararlanma şartlarını düzenlemektedir. Esnek güvenlik yaklaşımı, ERT tarafından geliştirilip AB politikalarında yerini bulan bir yaklaşımdır. Çalışma koşullarının esnekleştirilmesi temeline dayanan yaklaşıma "güvenlik" boyutu AB tarafından ilave edilmiştir, ancak uygulamada genelde çalışma saatleri düzenlenmektedir. Ömür boyu eğitim sistemi ile hedeflenen, çalışanların değişen teknoloji ve üretim koşullarına uyum sağlayacak şekilde kendilerini yetiştirmeleridir. Aksi takdirde şirketler, çalışanlarını eğitmek zorunda kalmayacak ve donanımı yeterli bulunmayan çalışan işten çıkarılabilecektir. Böyle bir istihdam sistemi,

çokuluslu şirketlerin sosyal güvenlik ve devlet düzenlemeleri ile daraltılmış olan “personel politikalarına” büyük bir özgürlük getirmektedir. Avrupa Sanayiciler Birliği’nin politikaları incelendiğinde; ERT’nin, Avrupa ekonomisinin iyiliği ve AB’nin geleceği söylemi altında kendi sınıfının çıkarlarını gözettiği ve bunun için AB politikalarını yönlendirdiği görülmektedir. Bu anlamda çalışmanın ikinci sorusu da cevaplanmaktadır; *Avrupa Sanayiciler Birliği AB politikalarını yönlendirmektedir.*

Avrupa Birliği genişleme politikalarını yakından takip eden Avrupa Sanayiciler Birliği, genişleme sürecini şirketleri lehine planlamak istemektedir. AB adayı ülkelerin yatırım ortamının iyileştirilmesi, bu ülkelerin yabancı yatırımlara açılması ve özellikle enerji, doğalgaz ve telekomünikasyon gibi kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi, ERT şirketleri için büyük bir pazar anlamına gelmektedir. Aynı şekilde; AB genişleme süreci ve şubeleşme politikaları içerisinde yer alan Türkiye de ERT şirketleri için nüfusu geniş bir pazar niteliği taşımaktadır. Yabancı yatırımların önündeki engellerin kaldırılması, yatırım ortamının iyileştirilmesi ve kamu hizmetlerinin özelleştirmelere açılması Türkiye pazarını daha da genişletmektedir. ERT, makroekonomik istikrarı olan, piyasa ekonomisi işleyen, çokuluslu şirketlerin ekonomik ve siyasi istikrar içerisinde çalışabileceği, bürokratik işlemleri azaltılmış bir Türkiye hedeflemektedir. Türkiye’de neoliberal politikalar aracılığıyla kamu hizmetleri özelleştirilmiş, doğrudan yabancı yatırımlar artmış ve yatırım ortamı çokuluslu şirketler lehine geliştirilmiştir. ERT’nin Türkiye beklentilerini Avrupa Birliği’nin Türkiye beklentilerinde de görmek mümkündür. AB’nin Türkiye dokümanları, ERT’nin ana politika alanları ile doludur. Amaçlardaki bu ortaklığı sadece neoliberalizmin temel ilerleyiş biçimine bağlamak doğru olmayacaktır. *Avrupa Sanayiciler Birliği, AB politikalarını istediği gibi şekillendirmektedir.* Bu politika yönlendirmesi genelde Avrupa Birliği’nin genişleme politikaları özelde Türkiye politikaları için de geçerlidir. AB’nin Türkiye politikalarında ne Avrupa’nın çıkarları ne de Türkiye ekonomisinin çıkarları gözetilmektedir. Gözetilen tek çıkar, ERT çokuluslularının çıkarlarıdır.

Avrupa Birliği, Avrupa’nın ekonomik, sosyal ve siyasal birlikteliğini sağlamak, bölge ekonomisinin geliştirmek suretiyle Avrupa halkının refah düzeyini artırmak söylemi ile oluşturulmuştur. Günümüzde gelinen noktada AB’nin bu amaca hizmet

ettiğini söylemek oldukça güçtür. Çevreye verilen zarar, hava kirliliği, trafik yoğunluğu, bozulan eğitim sistemi, eşitsiz kalkınma, işçi sınıfının yoksullaştırılması, yerel üretimlerin azalması, kamu hizmetlerinin özelleştirilerek pahalılaşması sonuçlarına bakıldığında Avrupa Birliği'nin "Avrupa" için çalışmadığı açıkça görülmektedir. Avrupa Birliği, çokuluslu şirketler ve bu şirketlerin oluşturduğu ulusötesi kapitalist sınıf için çalışmaktadır. Üç kutuplu dünyanın güçlü bacağı Avrupa Birliği aslında çokuluslu şirketlerin "noter" makamı haline gelmiştir. Bu çerçevede Avrupa'nın, Avrupa Birliği'nin tarafsızlığını, demokratik yapısını ve meşruiyetini sorgulaması gerekmektedir.

AB-ABD mücadelesindeki son duruma bakıldığında; AB, Avrupa sanayii, Avrupa çokulusluları ve ERT'nin amaçlarına ulaştıklarını söylemek mümkündür. *Eurosclerosis* döneminden itibaren Avrupa'nın aynı dönemi yaşamamak ve küresel rekabette geri kalmamak için verdiği tüm uğraşlar karşılığını bulmuştur. 2005 yılı ekonomik verileri karşılaştırıldığında ABD hala dünyadaki en büyük ekonomi olmasına rağmen nüfus faktörü eşitlenerek veriler kıyaslandığında; AB, istihdam ve ekonomik büyüme rakamlarında ABD'nin önüne geçmiş gözükmektedir. ABD, esnek istihdam koşulları, Avrupa'nın iki katı çalışma saatleri ve göçlerle birlikte giderek artan nüfus avantajlarına rağmen, son yıllarda AB'nin (son genişleme ile EU-27) yakaladığı ekonomik büyümeyi gerçekleştirememiştir. Üstelik dünyanın en büyük ekonomisine sahip olan ABD, istihdam ve ekonomik büyüme rakamlarını giderek büyüyen dış borçlar ile sağlamaktadır. Bu dış borcun kaynaklarından biri de Avrupa Birliği'dir. Bu anlamda tezin önemi de ön plana çıkmaktadır. *ERT, AB politikalarını yönlendirmek suretiyle AB'nin gücünden ve Avrupa kıtasının kaynaklarından yararlanmış ve en büyük rakibi olan ABD karşısında üstünlük sağlamayı başararak amacına ulaşmıştır.*

AB küresel rekabette avantaj sağlamasına rağmen 2008 yılının son aylarında yaşanan küresel kriz dünya ekonomik sisteminin çehresini değiştirecek gibi gözükmektedir. Küresel ekonomik kriz sonucunda kapitalizmin sosyal devletler tarafından kurtarılma mücadelesi düşünüldüğünde; ulusötesi neoliberal aşamanın sona ermesi olası gözükmektedir. Belki o aşamaya gelindiğinde daha eşit bir düzen için; ulusötesi kapitalist sınıf yerini işçi sınıfına bırakacak ve "barbarlık" son bulacaktır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR ve MAKALELER

“AB’nin Sanayi ile Tehlikeli Ortaklığı”, Bkz.: <http://archive.corporateeurope.org/ebsummit/factsheet4.htm>, (Erişim Tarihi: 23/09/2009)

AB Ulaştırma Politikasının Finansmanı, Bkz.: <http://www.subconturkey.com/2009/Temmuz/koseyazisi-Avrupa-Birligi-ortak-ulastirma-politikasi---II.html>, (Erişim Tarihi: 16/09/2009)

Aggarwal, Raj, Colm Kearney, Jenny Berrill, “Uluslararası Ticarete Çokuluslu Şirketleri Sınıflandırmak: Araştırma Tasarımı ve Strateji için Uygulamalar”, Kent Devlet Üniversitesi-Finans Bölümü, Dublin Üniversitesi-İşletme Bölümü, Çalışma Notları, 2006.

Amin, Samir, “ABD Emperyalizmi, Avrupa ve Orta Doğu”, **Monthly Review**, V. 56, Sayı:6, Bkz.: <http://www.monthlyreview.org/1104amin.htm>, (Erişim Tarihi: 05/06/2007)

Andreas Bieler, “Birliğin Geleceği Ne Olacak? Sosyal Devlet için Çabalamak”, Avrupa Sosyal Modelinin Bileşenleri Konulu Çalıştay Sunumu, Bkz.: <http://ideas.repec.org/p/erp/queens/p0034.html>, (Erişim Tarihi: 30/09/2009)

Apeldoorn, Bastiaan Van, Laura Horn, “Levelling the playing field for whom? The European Takeover Directive and the European Marketisation Project”, Bkz.: http://www.arccgor.nl/uploads/File/ISA_%2005%20BvA_LH.pdf, (Erişim Tarihi: 03/11/2008)

Apeldoorn, Bastiaan Van, “The Lisbon Agenda and the Legitimacy Crisis of European Socio-Economic Governance: the Future of ‘Embedded Neo-Liberalism’”, Bkz.:<http://www.cceisaconf.ut.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=166433/apeldoorn.doc>, (Erişim Tarihi: 08/08/2008)

Apeldoorn, Bastiaan van, Andreas Nölke and Henk Overbeek, “The Transnational Political Economy of Corporate Governance Regulation: A Research Outline”, Bkz.:<http://www.arccgor.nl/uploads/File/transnational%20political%20economy%20of%20CGR%20a%20research%20outline.pdf>, (Erişim Tarihi: 08/08/2008)

Apeldoorn, Bastiaan van, **Transnational Capitalism and the Struggle Over European Integration**, Routledge Yayınları, Londra, 2002.

Apeldoorn, Bastiaan Van, “Transnational Class Agency and European Governance: The Case of the European Round Table of Industrialists”, **New Political Economy**, Vol.5, No: 2, 2000.

Ark, Bart van, Mary O'Mahony, Marcel P.Timmer, "Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri Arasındaki Üretkenlik Farkı: Eğilimler ve Nedenler", **Journal of Economic Perspectives**, V.22, Sayı:1, 2008.

Avrupa Birliği Genişleme Süreci, Bkz.: <http://www.ikv.org.tr/abgenislemesi.php>, (Erişim Tarihi:01/10/2009)

"Avrupa Birliği ve Dünya Ticaret Örgütü- Avrupa Birliği Ticaret Politikalarının Gözden Geçirilmesi Raporu", Temmuz 2000, Bkz.: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2003/september/tradoc_112420.pdf, (Erişim Tarihi : 27/07/2009)

"Avrupa Birliği ve Dünya Ticaret Örgütü-DTÖ Sisteminin İşleyişini Geliştirmek-DTÖ Faaliyetleri Üzerine AB Raporu", Ekim 2000, Bkz.: http://ec.europa.eu/trade/issues/newround/eu_wto/legis/ifwtos.htm, (Erişim Tarihi : 27/07/2009)

"Avrupa Birliği ve Dünya Ticaret Örgütü-DTÖ Teknik Destek Planı: Resmi Olmayan Öneriler", Şubat 2004, Bkz.: http://ec.europa.eu/trade/issues/newround/euwtol/legis/wto_ta_plan.htm, (Erişim Tarihi : 27/07/2009)

"Avrupa Birliği Yedinci Çerçeve Programı Nedir?", Bkz.: <http://www.fp7.gazi.edu.tr/7-cerceve.htm>, (Erişim Tarihi:10/08/2009)

"Avrupa Birliği Yönetişimi Tartışma Raporu", Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0053.pdf>, (Erişim Tarihi:14/08/2009)

"Avrupa Birliği'nin Enerji Politikası", s. 2, Bkz.: <http://www.ikv.org.tr/pdfs/5b42999e.pdf>, (Erişim Tarihi : 04/08/2009)

Avrupa Küresel Ekonomi ile Rekabet Ediyor: Rekabet Danışma Grubu Raporları,Bkz.:http://www.filedby.com/unclaimed_author/luciorpench/2589774/works/6140455/Europe_Competing_in_the_Global_Economy_Reports_of_the_Competitiveness_Advisory_Group/, (Erişim Tarihi: 30/03/2010)

"Avrupa Sosyal Politikası", s.4, Bkz.: <http://www.ikv.org.tr/pdfs/96b12507.pdf>, (Erişim Tarihi:24/08/2009)

"Bangemann Raporu-Avrupa Konseyine Öneriler", Bkz.: <http://www.cyber-rights.org/documents/bangemann.htm#section8>, (Erişim Tarihi: 29/09/2009)

Baydarol, M. Can, "1992 Tek Pazar Hedefi Doğrultusunda Avrupa Topluluğu Üye Devletlerinin Ekonomik Entegrasyon Çalışmaları ve Standardizasyon Sorunu", Bkz.: <http://arsiv.mmo.org.tr/pdf/10638.pdf>, (Erişim Tarihi: 08/10/2009)

"Benchmarking Nedir?", Bkz.: <http://www2.ssm.gov.tr/library/docs/tr/teskilat/dosyalar/ksg/ky/benchmarking.pdf>, (Erişim Tarihi: 18/08/2009)

Cowles, Maria Green, “Avrupa Birliği’nde Gündem Belirleme”, Bkz.: http://aei.pitt.edu/6916/01/cowles_maria_green2.pdf, (Erişim Tarihi: 12/03/2008)

Cowles, Maria Green, “Yeni Avrupa için Gündemi Belirlemek: ERT ve Avrupa Topluluğu: 1992”, **Journal of Common Market Studies**, Vol. 33, No:4, 1995.

“Çokuluslu Şirketler için Rapor-Tarım Dışı Ürünlerle İlgili Pazar Erişimi”, Bkz.: http://www.wto.org/english/tratop_e/markacce/chair_texts_12aug08_e.doc, (Erişim Tarihi : 24/07/2009)

Denny, Brian, TransAvrupa Yol Ağları Sisteminden Kim Kazanıyor Kim kaybediyor?”, Bkz.: <http://www.poptel.org.uk/against-eurofederalism/tens.html>, (Erişim Tarihi: 23/09/2009)

“Doha Turu: Değişen Küresel Ekonomi için Kuralları Müzakere Etmek”, Güncelleştirme Tarihi: Mart 2009, Bkz.: http://ec.europa.eu/trade/issues/newround/doha_da/index_en.htm, (Erişim Tarihi : 27/07/2009)

Doherty, Ann, Oliver Hoedeman, “Avrupa’nın Yapısını Bozmak”, **Ecologist**, 24. Cilt, 4. Sayı, Temmuz/Ağustos 1994, Bkz.: http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/finans/others/EU-ecologist-24-4, (Erişim Tarihi: 12/03/2009)

Dos Santos, Theotonio, “Bağımlılığın Yapısı”, K.T. Fann ve Donald C. Hodges, eds., ABD Emperyalizmi Okumaları, Boston: Porter Sargent, 1971.

“Dünya Ticaret Örgütü Müzakerelerinde Son Durum”, Bkz.: <http://www.dtm.gov.tr/dtmdadmin/upload/ANL/CokTaraflıAnlasmaDb/yeninotson1.doc>, (Erişim Tarihi : 24/07/2009)

Dünya Yatırım Raporu-2007, UNCTAD, Bkz.: http://www.unctad.org/en/docs/wir2007_en.pdf, (Erişim Tarihi: 14/05/2010)

Dünya Yatırım Raporu-2008, UNCTAD, Bkz.: http://www.unctad.org/en/docs/wir2008_en.pdf, (Erişim Tarihi: 14/05/2010)

Efil, İsmail, **İşletmelerde Yönetim ve Organizasyon**, Alfa Yayıncılık, 7.Baskı, İstanbul, 2002.

“Ekonomik ve Parasal Birlik”, Bkz.: <http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1091>, (Erişim Tarihi:08/09/2009)

“Ekonomik ve Parasal Birlik”, Bkz.: <http://www.dtm.gov.tr/dtmdadmin/upload/EAD/KonjokturIzlemeDb/ekopar.doc>, (Erişim Tarihi:08/09/2009)

“Ekonomik ve Parasal Birlik”, Bkz.: <http://www.dtm.gov.tr/dtmdadmin/upload/EAD/KonjokturIzlemeDb/ekopar.doc>, (Erişim Tarihi:08/09/2009)

“Enerji Politikası”, Bkz.: <http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1082>, (Erişim Tarihi : 04/08/2009)

“ERT-Şirket Avrupa’sının Eliti”, Bkz.: <http://archive.corporateeurope.org/ebsummit/factsheet3.htm>, (Erişim Tarihi: 23/09/2009)

“ERT ve Bölgesel Çevre Merkezi: Olağandışı Ortaklık”, Bkz.: <http://archive.corporateeurope.org/observer5/ert.html>, (Erişim Tarihi: 30/09/2009)

“ERT Doğuya Gidiyor”, **Corporate Europe Observer**, Sayı 1, Mayıs 1998, Bkz.: <http://archive.corporateeurope.org/observer1/erteast.html>, (Erişim Tarihi:30/09/2009)

“Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları Kavramlarına Genel Bir Bakış ile TRIPs Anlaşması Modeli ve Fisaum”, Bkz.: http://paribus.tr.googlepages.com/f_uzun.doc, (Erişim Tarihi:03/08/2009)

Foster, John Bellamy, “Kapitalizmin Finanslaşması”, Bkz. <http://monthlyreview.org/0407jbf.htm>, (Erişim Tarihi: 19/10/2007)

Foster, John Bellamy, **Emperyalizmin Yeniden Keşfi**, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2006.

Gökkaya, Öznur, “Çokuluslu şirketler ve Türkiye üzerine etkileri”, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1997.

Gramsci, Antonio, **Hapishane Defterleri**, Belge Yayınları, İstanbul, 2007.

Greer, Jed, Kavaljit Singh, **Çokuluslu Şirketlerin Kısa Tarihi**, Bkz.: <http://www.globalpolicy.org/component/content/article/221-transnational-corporations/47068.html>, (Erişim Tarihi: 14/05/2010)

Hardt, Micheal, Antonio Negri, **İmparatorluk**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2008.

Hilferding, Rudolf, **Finans Kapital**, Belge Yayınları, İstanbul, 1995.

Holman, Otto, “Avrupa Birliği’nde Asimetrik Regülasyon ve Çok Boyutlu Yönetişim”, **Uluslararası Politik Ekonomi Dergisi**, Sayı:11, 2004.

Hopkins, Terence K, Immanuel Wallerstein, **Geçiş Çağı**, ZED Yayın, Londra, 1996.

“IASB Başkanı Tweedie, Avrupalı Bakanlara IASB’nin IAS 39’a ilişkin önceki planlarına bağlı kalacağını bildirdi”, Bkz.: [http://www.tmsk.org.tr/dosyalar/basin/Tweedie_Avrupal%C4%B1_bakanlara_UMSK\(2\).pdf](http://www.tmsk.org.tr/dosyalar/basin/Tweedie_Avrupal%C4%B1_bakanlara_UMSK(2).pdf), (Erişim Tarihi : 24/07/2009)

“IFRS 9’la Tatmin Olmayan Yatırımcılar”, Bkz.: http://www.tmsk.org.tr/makaleler/Diger/IFRS_9la.pdf, (Erişim Tarihi: 17/06/2010)

“IFRS’lerin Avrupa Birliği Tarafından Onaylanma Süreci”, s.6, Bkz.: http://www.tmsk.org.tr/dosyalar/yoneticiozetleri/ABde_kabul_edilen_standartlar_tablo.pdf, (Erişim Tarihi : 24/07/2009)

İba, Şaban, “Neoliberalizm ve Kültürel Sonuçları”, Bkz. http://www.kurtulushareketi.org/files/publications/journal/kurtulus_04_08.pdf, (Erişim Tarihi : 01/05/2010)

“İklim Değişikliği Nedir?”, Bkz.: <http://www.kuresel-isinma.org/kuresel-isinma/iklim-degisikligi-nedir-.html>, (Erişim Tarihi: 09/08/2009)

“İş Dünyasına Dönmek: Brüksel’in Döner Kapıları”, Bkz.: <http://archive.corporateeurope.org/observer6/revolving.html#note4>, (Erişim Tarihi: 29/09/2009)

Kuruç, Bilsay, **Dünya Ekonomisinde ve Sanayiinde Gelişmeler: Genel Bir Bakış**, Bkz.: <http://arsiv.mmo.org.tr/pdf/10662.pdf>, (Erişim Tarihi: 18/05/2010)

Lenin, Vladimir İlyiç, **Emperyalizm**, Evrensel Basım Yayın, 4. Basım, İstanbul, 2005.

Lizbon Anlaşması, Bkz.: <http://www.mfa.gov.tr/lizbon-antlasmasi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi:29/07/2009)

“Lizbon Stratejisi'nin Gelişimi ve Hali hazırda Bulunduğu Aşama”, Bkz.: <http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/yaziciDostu.cfm?dokuman=pdf&action=&dil=TR&icerikid=2247&yayinid=2090>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

Magdoff, Harry, **Sömürgecilikten Günümüze Emperyalizm**, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2006.

Mandel, Ernest, **Geç Kapitalizm**, Versus Kitap, İstanbul, 2008.

Nico Hirtt, “Brüksel’den Lizbon’a: ERT’nin Eğitim Gündemi AB Komisyonu Tarafından Uygulamaya Konuldu”, Bkz.: <http://users.skynet.be/aped/babel/english/003Keele.html>, (Erişim Tarihi:17/08/2009)

O’Brennan, John, **Avrupa Birliğinin Doğuya Genişlemesi**, Routledge Yayınları, İngiltere, 2006.

Özel, Yusuf, “Üretim Sürecinde Yaşanan Dönüşüm ve Esneklik”, Bkz. http://paribus.tr.googlepages.com/y_ozel2.pdf, (Erişim Tarihi : 21/04/2008)

Politika Yönlendirmesi, Cedpa Eğitim Serileri, Cilt 9, Cedpa, Washington, 1999.

Porritt, Jonathon, “Kapitalizm-Dünya Umursarsa”, Bkz.: <http://books.google.com/books?id=fY6DIeBamVEC&printsec=frontcover&dq=Capitalism+as+if+the+World+Matters#PPR15,M1>, (Erişim Tarihi: 05/06/2007)

Robinson, William I, Jerry Haris, “Küresel Yönetici Sınıfa Doğru mu? Küreselleşme ve Ulusötesi Kapitalist Sınıf”, **Bilim ve Toplum**, V.: 64, Sayı:1, 2000, Bkz.: http://www.net4dem.org/mayglobal/Papers/RobinsonHarris7_16.pdf, (Erişim Tarihi:01/06/2010)

Sedat Kadioğlu, Orhan Dokumacı, “İklim Değişikliği ve Türkiye”, Çalışma Notu, Çevre ve Orman Bakanlığı, Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, Ankara, 2007, s. 5.

Sklair, Leslie, **Ulus ötesi Kapitalist Sınıf**, Blackwell, 2001.

Staples, C., M. Braget, **TransAvrupa Kapitalist Sınıfı**, Bkz.: <http://www.und.edu/instruct/cstaples/Research/StaplesAndBragetTheTransEuropeanCapitalistClass.pdf>, (Erişim Tarihi: 01/06/2010)

Tatlıldil, Prof. Dr. Ercan, Yota Xanthacou, “Türk İşgücünün Yapısı ve Avrupa Birliği İstihdam Politikaları” Bkz.: http://eab.ege.edu.tr/pdf/2_2/C2-S2-M1.pdf, (Erişim Tarihi: 24/08/2009)

“Taslak Metin ED/2009/5-Gerçek Değerin Ölçülmesi”, Bkz.: http://www.iasb.org/NR/rdonlyres/C4096A25-F830-401D-8E2E-9286B194798E/0/EDFairValueMeasurement_website.pdf, (Erişim Tarihi : 29/07/2009)

TransAvrupa Ağları (TENs), Bkz.: <http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1138>, (Erişim Tarihi: 11.09.2009)

Türker, Doç. Dr. Murat, Gönül Kılıç, “Avrupa Birliği'nin İklim Değişikliği Politikaları ve Önlemleri”, TMMOB V. Ulusal Çevre Mühendisliği Kongresi Sunumu, Bkz.: <http://e-kutuphane.cmo.org.tr/pdf/832.pdf>, (Erişim Tarihi:07/08/2009)

Türkiye Yatırım Danışma Konseyi İlerleme Raporu-2008, Bkz.: http://www.yased.org.tr/webportal/Turkish/yoic/ydk_toplantilari/ilerleme_raporlari/Documents/YDKIlerlemeRaporu-10Haziran2008.pdf, (Erişim Tarihi: 05/07/2010)

“Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Cep Kitapçığı 2007”, Bkz.: http://www.muhasabe_tandartlari.com/ufrs_cep_kitapcigi_2007.pdf, (Erişim Tarihi : 24/07/2009), s.17.

“Uluslararası Muhasebe Standartları”, Bkz.: http://www.consulta.com.tr/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=47, (Erişim Tarihi : 24/07/2009)

Ulusötesi Özel Yönetişim ve Sınırları, Editörler: Jean-Christophe Graz ve Andreas Nölke, Routledge, 2007.

Vander Stichele, Myriam, Kim Bizzari, Leonard Plank, “AB Ticaret Politikasında Şirket Gücü: İş Dünyası için İyi, Dünya için Kötü”, Seattle'dan Brüksel'e Ağ Çalışma Raporu, 2006.

Yabancı Sermaye Raporu, Bkz.: http://www.alomaliye.com/download/yabanci_sermaye_raporu_mart_05.pdf, s.20, (Erişim Tarihi: 05/07/2010)

Yabancı Sermaye Raporu, s.2, Bkz.: http://www.alomaliye.com/download/yabanci_sermayeraporu_mart_05.pdf, (Erişim Tarihi: 05/07/2010)

Yılmaz Elmas, Fatma, 1970'lerin 'Eurosclerosis'i 2000'li Yıllarda Yine mi Salgın?, Bkz.: <http://www.usakgudem.com/yazar/828/1970%E2%80%99lerin-%E2%80%98eurosclerosis%E2%80%99i-2000%E2%80%99li-yillarda-yine-mi-salgin.html>, (Erişim Tarihi:01/05/2010)

AVRUPA BİRLİĞİ DOKÜMANLARI

Avrupa Birliğı ve Dünya Ticaret Örgütü- DTÖ'nün İşleyişinin Geliştirilmesi Raporu", Mart 2000, Bkz.: http://ec.europa.eu/trade/issues/newround/eu_wto/legis/ecwto01.htm, (Erişim Tarihi : 27/07/2009)

"Avrupa Enerji ve Ulaşım - 2030 Eğilimleri", AB Komisyonu Araştırması, 2003.

"Avrupa için Enerji Politikası Senedi", Bkz.: http://europa.eu/legislation_summaries/energy/europeanenergypolicy/127067en.htm, (Erişim Tarihi: 07/08/2009)

"COM (85)310 Sayılı Ortak Pazarın Tamamlanması Beyaz Raporu", Bkz.: http://ec.europa.eu/internal_market/top_layer/index_2b_en.htm, (Erişim Tarihi: 08/10/2009)

"COM(93)700 Sayılı Büyüme, Rekabet, İstihdam: 21. Yüzyıla Doğru Zorluklar ve Öneriler Beyaz Raporu", Bkz.: http://europa.eu/documentation/official-docs/white-papers/index_en.htm#block_15, (Erişim Tarihi: 08/10/2009)

"COM(2001) 428 Sayılı Avrupa Yönetişimi", Beyaz Rapor, Bkz.: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0428en01.pdf, (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

"COM(2002) 275 Sayılı Avrupa Yönetişimi: Yasamanın İyileştirilmesi Stratejisi", Bkz.: http://europa.eu/eur-lex/en/com/cnc/2002/com2002_0275en01.pdf, (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

"COM(2002) 278 Sayılı Yasal Çerçeveyi Basitleştirmek ve Geliştirmek", Eylem Planı, Bkz.: http://europa.eu/eur-lex/en/com/cnc/2002/com2002_0278en01.pdf, (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

"COM(2002)595 Sayılı Açık Deniz Gemileri için Atmosferik Emisyonun Azaltılması Stratejisi", Bkz.: http://europa.eu/legislationsummaries/environment/tackling_climate_change/128131_en.htm, (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

“COM(2003) 615 Sayılı Yönetişim ve Gelişme Stratejisi”, Bkz.: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0428en01.pdf, (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

“COM(2003)85 Sayılı Gelişim İşbirliği Çerçevesinde İklim Değişikliği Strateji”, Bkz.:http://europa.eu/legislation_summaries/environment/tacklingclimate_change/r12542_en.htm, (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

“COM(2005)565 Sayılı Çevre ve Güvenlik için Küresel İzleme Sistemi: Hayalden Gerçeğe” ve “COM (2008)748 Sayılı Çevre ve Güvenlik için Küresel İzleme Sistemi: Daha Güvenli Bir Dünyayı Önemsiyoruz” Bkz.: http://europa.eu/legislation_summaries/environment/tacklingclimatechange/128170_en.htm, (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

“COM(2006) 502 Sayılı Bilgiyi Uygulamaya Geçirmek: AB için Geniş Tabanlı İnovasyon Stratejisi”, Bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0502:FIN:en:PDF>, (Erişim Tarihi:19/08/2009)

“COM(2007) 1 Sayılı Avrupa için Enerji Politikası Senedi”, Bkz.: http://ec.europa.eu/energy/energy_policy/doc/01_energy_policy_for_europe_en.pdf, (Erişim Tarihi: 07/08/2009)

“COM(2007)2 Sayılı İklim Değişikliği Stratejisi: 2020 ve sonrası için yol”, Bkz.: http://europa.eu/legislation_summaries/environment/tacklingclimatechange/128188_en.htm (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

“COM(2007)354 Sayılı İklim Değişikliğinin Uyarlanması Stratejisi”, Bkz.: http://eur-lex.europa.eu/martapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=COMfinal&an_doc=2007&nu_doc=354, (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

“COM(2007)540 Sayılı Küresel İklim Değişikliği İttifakı Stratejisi”, Bkz.: http://europa.eu/legislation_summaries/environment/tackling_climate_change/r13016_en.htm, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

“COM(2008) 19 Sayılı Yenilenebilir Kaynaklardan Elde Edilen Enerjinin Kullanımı Direktifi” Bkz.: http://ec.europa.eu/energy/climate_actions/doc/2008_res_directive_en.pdf, (Erişim Tarihi: 07/08/2009)

“COM(2008)645 Sayılı Ormanların Yok olmasıyla Mücadele Strateji”, Bkz.: http://europa.eu/legislation_summaries/environment/tackling_climate_change/ev0007_en.htm (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

COM(2009) 533 Sayılı 2009 Yılı Türkiye İlerleme Raporu, Bkz.: http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2009.pdf, (Erişim Tarihi: 26/01/2010)

“Esnek Güvenlik Yaklaşımı Politikalarının İzlenmesi ve Analizi”, İstihdam Komitesi 2009 Raporu, 24/06/2009, Bkz.: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=101&langId=en>, (Erişim Tarihi: 24/08/2009)

“Yerel Hükümetlerle Sürdürülen Sistemik Politik Diyalog”, AB Komisyonu Çalışma Raporu, Bkz.: http://ec.europa.eu/regional_policy/consultation/permanentdialogue_en.pdf, (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

2009 Yılı Türkiye İlerleme Raporu, Bkz.: http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Ilerleme_Raporlari/turkiye_ilerleme_rap_2009.pdf, (Erişim Tarihi: 08/02/2010)

“1692/96/EC Sayılı TransAvrupa Ulaşım Ağlarının Geliştirilmesi için Topluluk Kılavuzu”, Bkz.: http://europa.eu/legislation_summaries/regional_policy/management/transeuropean_networks/124094_en.htm, (Erişim Tarihi: 29/09/2009)

“2003/54/EC Sayılı Elektrik iç piyasasına ilişkin ortak kuralları belirleyen Direktif” ve “2003/55/EC Sayılı Doğalgaz iç piyasasına ilişkin, piyasanın kademeli olarak serbestleştirilmesi de dahil olmak üzere ortak kuralları belirleyen Direktif”, Bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0054:EN:HTML>, (Erişim Tarihi: 24/06/2010)

“2003/54/EC Sayılı Elektrik iç piyasasına ilişkin ortak kuralları belirleyen Direktif” ve “2003/55/EC Sayılı Doğalgaz iç piyasasına ilişkin, piyasanın kademeli olarak serbestleştirilmesi de dahil olmak üzere ortak kuralları belirleyen Direktif”, Bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0054:EN:HTML>, (Erişim Tarihi: 24/06/2010).

“2003/87/EC Sayılı Sera Gazı Emisyon Ticaret İzninin Düzenlenmesi Direktifi”, Bkz.: http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&typedoc=Directive&an_doc=2003&nu_doc=87, (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

“2003/96/EC Sayılı Enerji Ürünlerinin ve Elektriğin Vergilendirilmesi Direktifi”, Bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:140:0016:0062:en:PDF>, (Erişim Tarihi: 24/06/2010)

“2004/280/EC Sayılı Sera Gazı Emisyonunun İzlenmesi Direktifi”, Bkz.: [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004D0280\(01\):EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004D0280(01):EN:HTML), (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

“2009/28/EC Sayılı Yenilenebilir Kaynaklardan Elde Edilen Enerjinin Kullanımı Direktifi”, Bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:140:0016:0062:en:PDF>, (Erişim Tarihi: 24/06/2010)

“2009/28/EC Sayılı Yenilenebilir Kaynaklardan Elde Edilen Enerjinin Kullanımı Direktifi”, Bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:140:0016:0062:EN:PDF>, (Erişim Tarihi: 07/08/2009)

“2009/31/EC Sayılı Karbondioksitin Jeolojik Depolaması Direktifi”, Bkz.: http://europa.eu/legislation_summaries/environment/tackling_climate_change/128201_en.htm, (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

“2009/71/Euratom Sayılı Nükleer Güvenlik Direktifi”, Bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32009L0071:EN:HTML:NO T>, (Erişim Tarihi: 07/08/2009)

“2009/71/Euratom Sayılı Nükleer Güvenlik Direktifi”, Bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32009L0071:EN:HTML:NO T>, (Erişim Tarihi: 07/08/2009)

“93/629/EEC Sayılı AB Bakanlar Konseyi Kararı-TransAvrupa Ulaşım Ağlarının Oluşturulması”, Bkz.: http://europa.eu/legislation_summaries/regional_policy/management/transeuropean_networks/124094_en.htm, (Erişim Tarihi: 29/09/2009)

AVRUPA SANAYİCİLER BİRLİĞİ DOKÜMANLARI

“AB Komisyonu’na Mektup”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0092.pdf>, (Erişim Tarihi:03/08/2009)

“AB Komisyonu’na Mektup”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01698.pdf>, (Erişim Tarihi:03/08/2009)

“Avrupa İş Dünyası Liderleri Çok Taraflı Ticaret Müzakereleri için Sürekli Destegini Vurgular ve Gelişme Yönünde Israr Eder”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0083.pdf>, (Erişim Tarihi:26/06/2009)

“Avrupa Konseyi Başkanlığı’na Mektup (1 Mart 2006)”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0140.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

“Avrupa Konseyi Başkanlığı’na Mektup (10 Mart 2005)”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0106.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

“Avrupa Konseyi Üyesi Angela Merkel’e Mektup (Şubat 2007)”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01664.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

“Avrupa Konseyi’ne Mektup (Ekim 2004)”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0102.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

“Avrupa Konseyi’ne Mektup (Mart 2004)”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01663.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

“Avrupa ve Amerika İş Dünyası Yöneticileri Zirveyi Ticaret için İşbirliğine Destek Olmaya Çağırılmaktadır”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0085.pdf>, (Erişim Tarihi:26/06/2009)

“Avrupa Yönetişimi: Daha Çok Rekabet Gücü İçin - Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0054.pdf>, (Erişim Tarihi:14/08/2009)

“Avrupa’da Bilgiye Dayalı bir Ekonomi için Yapılması Gerekenler Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0095.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

“Avrupa’da Geniş Ölçekli Altyapı Projelerinin Yapılması ve Finansmanı Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0063.pdf>, (Erişim Tarihi: 11.09.2009)

“Avrupa’nın Enerji Konusundaki Geleceğini Sağlamak, Rekabet Gücünü Korumak ve İklim Değişikliğini Engellemek Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01707.pdf>, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

“Avrupa’nın Enerji Konusundaki Geleceğini Sağlamak, Rekabet Gücünü Korumak ve İklim Değişikliğini Engellemek Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01707.pdf>, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

“Avrupa’nın Enerji Konusundaki Geleceğini Sağlamak, Rekabet Gücünü Korumak ve İklim Değişikliğini Engellemek Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01707.pdf>, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

“Avrupa’nın Meydan Okuması (Mart 2003)”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0099.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

“Avrupa’nın Rekabet Edebilirliğini Kıyaslamak Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01702.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

“Avrupa’nın Rekabet Gücünü Artırmak: Temel Endişemiz (Şubat 2000)”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0139.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

“Avrupa’yı Yeniden Yapılandırma Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0128.pdf>, (Erişim Tarihi:28/08/2009)

“Avrupalılar için Eğitim: Öğrenen Topluma Doğru Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0061.pdf>, (Erişim Tarihi: 17/08/2009)

“Barselona’daki Avrupa Hükümetleri Lizbon Sözlerini Tutacaklar mı? (Mart 2002)”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0098.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

“Bilgiye Yatırım Yapmak: Teknolojinin Avrupa Ekonomisine Entegrasyonu Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0114.pdf>, (Erişim Tarihi: 17/08/2009)

“Bu fırsatın kaçmasına izin vermek gerçekten utanç verici olur”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01665.pdf>, (Erişim Tarihi:26/06/2009)

“David Tweedie’ye Mektup: Finansal Raporlama”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0076.pdf>, (Erişim Tarihi : 24/07/2009)

“Dış Ekonomik İlişkiler”, ERT-İlginç Noktalar (1983-2003) Raporu- Gerhard Cromme Bölümü (2001-2005), Bkz.: http://www.ert.be/pdf/gerhard_cromme.pdf, (Erişim Tarihi:25/06/2009)

“Doğu-Batı, Karşılıklı Kazanç, İş Dünyasının Tecrübeleri Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0034.pdf>, (Erişim Tarihi: 30/09/2009)

“Doha Uçuruma Yaklaştıkça İş Dünyası Korku Duymaktadır”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0144.pdf>, (Erişim Tarihi:26/06/2009)

“Dünya Liderleri Ekonomik Büyüme Sağlamak Üzere Güçlü Politik Liderlik Talep Ediyor”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0121.pdf>, (Erişim Tarihi:26/06/2009)

“Dünya Ticareti: Dünya Ticaret Örgütü ile Diyalog”, ERT-İlginç Noktalar (1983-2003) Raporu-Helmut Maucher (1996-1999), Bkz.: http://www.ert.be/pdf/helmut_maucher.pdf, (Erişim Tarihi:25/06/2009)

“Dünya Ticareti: Uruguay Turu Sonuca Ulaşmayı Sağladı”, ERT-İlginç Noktalar (1983-2003) Raporu-Jerome Monod Bölümü (1992-1996), http://www.ert.be/pdf/jerome_monod.pdf, (Erişim Tarihi:25/06/2009)

“Dünya Ticareti: Uruguay Turuna Destek”, ERT-İlginç Noktalar (1983-2003) Raporu-Wisse Dekker Bölümü (1988-1992), Bkz.: http://www.ert.be/pdf/wisse_dekker.pdf, (Erişim Tarihi:25/06/2009)

“Dünya Ticareti: Yeni Müzakere Turuna Destek”, ERT-İlginç Noktalar (1983-2003) Raporu-Morris Tabaksblat Bölümü (1999-2001), Bkz.: http://www.ert.be/pdf/morris_tabaksblat.pdf, (Erişim Tarihi:25/06/2009)

“Ekonomik Reform Nasıl Ateşlenir?-Şirket Görüşü (Ocak 2005)”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0103.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

“Eksik Bağlantılar Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0062.pdf>, (Erişim Tarihi: 11.09.2009)

“Enerjinin Verimli Kullanımı Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01647.pdf>, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

“ERT Üyesi Şirketlerin Avrupa'nın Ekonomik Büyüme ve İstihdamına Katkıları”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01678.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

“ERT'nin Daha Büyük Tek Pazar Vizyonu Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0039.pdf>, (Erişim Tarihi: 28/08/2009)

“ERT'nin Gayri Resmi Avrupa Konseyi Toplantısına Mesajı (24 Şubat 2009)”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01705.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

“ERT’nin Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ile ilgili Talepleri Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0082.pdf>, (Erişim Tarihi : 24/07/2009)

“G8 Liderlerine”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0086.pdf>, (Erişim Tarihi:26/06/2009)

“Gelecekteki Avrupa Araştırma Politikası : ERT’nin G6r6ř6”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0104.pdf>, (Erişim Tarihi:17/08/2009)

“G6veni Tekrar İnaşa Etme Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0130.pdf>, (Erişim Tarihi:28/08/2009)

“G6venli, Rekabet edebilir ve Temiz S6rd6r6lebilir Enerjinin Sağlanması Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01676.pdf>, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

“İklim Değişikliği M6zakeresi: Pratik Politikalar için 7 İlke Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01646.pdf>, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

“İklim Değişikliği: H6k6metler ve Sanayi Nasıl Birlikte alışabilir Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0012.pdf>, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

“İklim Değişikliği: Pozitif Hareket için ERT Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0119.pdf>, (Erişim Tarihi: 03/08/2009)

“İnovasyon ile İstihdam Yaratılması ve Rekabet edebilirlik Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0093.pdf>, (Erişim Tarihi:18/08/2009)

“İnovasyona Doğru İstihdam Yaratılması ve Rekabet edebilirlik Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0093.pdf>, (Erişim Tarihi:24/08/2009)

“İstihdam Yaratılması için Destek: B6y6k ve K66k Şirketler arasında Pratik Ortaklıklar Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0049.pdf>, (Erişim Tarihi: 24/08/2009)

“İş D6nyası için AB Genişlemesinin Yaratacağı Fırsatlar Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0038.pdf>, (Erişim Tarihi: 30/09/2009)

“İş D6nyası G8 Liderlerini Evian Zirvesini DT6 çok taraflı M6zakerelerini Desteklemek İçin Kullanmaya Davet Ediyor: K6resel Ekonomik B6y6me Risk Altında”, Bkz.:<http://www.ert.be/doc/0087.pdf>, (Erişim Tarihi:26/06/2009)

“Komisyon 6yesi Bolkestein’a Mektup”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0071.pdf>, (Erişim Tarihi : 24/07/2009)

“Lizbon’da İstenenlere Nasıl Ulaşılacak? - Morris Tabaksblat’ın Konuşması”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0096.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

“Mart 2004 Avrupa Konseyi’ne Mektup”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01663.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

“Ölçekleri Değiştirmek Raporu”, Bkz. <http://www.ert.be/doc/0056.pdf>, (Erişim Tarihi:28/08/2009)

“Politika Karar Aktörleri için Kıyaslama: Rekabet edebilirlik, Büyüme ve İstihdam için Yol Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01630.pdf>, (Erişim Tarihi: 17/08/2009)

“Romanya Hükümeti Avrupa’nın En Büyük Sanayicileri ile Buluştu”, Bkz.: <http://fic.ro/press/press.php?pag=8>, (Erişim Tarihi: 30/09/2009)

“Stratejik Enerji Teknolojisi Planı”, Bkz.: http://ec.europa.eu/energy/technology/set_plan/set_plan_en.htm, (Erişim Tarihi: 07/08/2009)

“Şirketlerin Mükemmelliği Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0101.pdf>, (Erişim Tarihi:30/07/2009)

“Ticari Kolaylıklar Hakkında Yapılan Anket”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0135.pdf>, (Erişim Tarihi:26/06/2009)

“Türkiye - Avrupa için Yeni Ortak Dünya”, ERT 2004 Yılı Türkiye Raporu, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0040.pdf>, (Erişim Tarihi : 28/01/2009)

“Türkiye için Büyüme Odaklı Bir Vergi Politikası”, ERT 2005 Yılı Türkiye Raporu, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0136.pdf>, (Erişim Tarihi : 28/01/2009)

“Türkiye’nin Sınai Rekabet Edebilirliği için Politika Önerileri”, ERT 2006 Yılı Türkiye Raporu, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/01667.pdf>, (Erişim Tarihi : 28/01/2009)

“Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ve Muhasebe Standartlarının Uyumlaştırılması Raporu”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0080.pdf>, (Erişim Tarihi : 24/07/2009)

“Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi Vakfına Mektup-Kurumsal Yapılanma: Değişiklik için Öneriler”, Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0111.pdf>, (Erişim Tarihi : 24/07/2009)

İNTERNET SİTELERİ

<http://aei.pitt.edu/2836/01/068.pdf>, (Erişim Tarihi: 30/03/2010)

<http://aei.pitt.edu/2866/01/052.pdf>, (Erişim Tarihi: 30/03/2010)

http://aei.pitt.edu/5407/01/001921A_1.pdf, (Erişim Tarihi: 30/03/2010)

http://aei.pitt.edu/5621/01/002922_1.pdf, (Erişim Tarihi: 30/03/2010)

<http://archive.corporateeurope.org/observer0/small.html>, (Erişim Tarihi: 30/03/2010)

<http://archive.corporatewatch.org/magazine/issue12/cw12f1.html>, (Erişim Tarihi : 28/08/2009)

http://cordis.europa.eu/fp7/understand_en.html, (Erişim Tarihi:19/08/2009)

http://ec.europa.eu/comm/cdp/cag/mission_en.htm, (Erişim Tarihi: 03/11/2008)

http://ec.europa.eu/competition/publications/annual_report/2008/en.pdf, (Erişim Tarihi:19/08/2009)

<http://ec.europa.eu/competition/publications/index.html>, (Erişim Tarihi:19/08/2009)

<http://ec.europa.eu/dgs/jrc/index.cfm>, (Erişim Tarihi:19/08/2009)

http://ec.europa.eu/economy_finance/financial_operation_instruments/financing_investment69_en.htm, (Erişim Tarihi:18/08/2009)

http://ec.europa.eu/economy_finance/the_euro/the_euro6478_en.htm, (Erişim Tarihi:28/08/2009)

http://ec.europa.eu/education/external-relation-programmes/doc70_en.htm, (Erişim Tarihi:17/08/2009)

http://ec.europa.eu/education/more-information/moreinformation290_en.htm, (Erişim Tarihi:17/08/2009)

http://ec.europa.eu/education/more-information/moreinformation290_en.htm, (Erişim Tarihi:17/08/2009)

http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/forum_gas_madrid_en.htm, (Erişim Tarihi: 07/08/2009)

http://ec.europa.eu/energy/infrastructure/index_en.htm, (Erişim Tarihi: 11.09.2009)

http://ec.europa.eu/energy/nuclear/forum/forum_en.htm, (Erişim Tarihi: 07/08/2009)

http://ec.europa.eu/energy/renewables/index_en.htm, (Erişim Tarihi: 06/08/2009)

http://ec.europa.eu/energy/technology/set_plan/steering_group_en.htm, (Erişim Tarihi: 07/08/2009)

<http://ec.europa.eu/eures/home.jsp?lang=en>, (Erişim Tarihi: 24/08/2009)

http://ec.europa.eu/governance/governance/index_en.htm, (Erişim Tarihi: 20/08/2009)

http://ec.europa.eu/information_society/activities/eten/cf/opdb/cf/project/index.cfm, (Erişim Tarihi: 11.09.2009)

http://ec.europa.eu/information_society/activities/eten/index_en.htm, (Erişim Tarihi: 11.09.2009)

http://ec.europa.eu/internal_market/score/docs/score19_en.pdf, (Erişim Tarihi: 14/10/2009)

http://ec.europa.eu/internal_market/securities/docs/risk_capital/risk_cap_act_plan_en.pdf, (Erişim Tarihi: 18/08/2009)

http://ec.europa.eu/internal_market/strategy/index_en.htm, (Erişim Tarihi: 08/10/2009)

http://ec.europa.eu/internal_market/strategy/previous_strategy_en.htm, (Erişim Tarihi: 08/10/2009)

http://ec.europa.eu/internal_market/top_layer/index_1_en.htm, (Erişim Tarihi: 08/10/2009)

http://ec.europa.eu/internal_market/top_layer/index_2_en.htm, (Erişim Tarihi: 08/10/2009)

http://ec.europa.eu/internal_market/top_layer/index_3_en.htm, (Erişim Tarihi: 08/10/2009)

http://ec.europa.eu/research/era/index_en.html, (Erişim Tarihi: 19/08/2009)

<http://ec.europa.eu/research/index.cfm?lg=en&pg=who&cat=a&tips=on>, (Erişim Tarihi: 19/08/2009)

<http://ec.europa.eu/research/rea/index.cfm?pg=home>, (Erişim Tarihi: 19/08/2009)

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=101&langId=en>, (Erişim Tarihi: 25/08/2009)

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=102&langId=en>, (Erişim Tarihi: 24/08/2009)

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=113&langId=en>, (Erişim Tarihi: 26/08/2009)

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=139&langId=en>, (Erişim Tarihi: 24/08/2009)

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=308&langId=en>, (Erişim Tarihi: 24/08/2009)

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=560&langId=en>, (Erişim Tarihi: 26/08/2009)

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=568&langId=en>, (Erişim Tarihi: 24/08/2009)

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=782&langId=en>, (Erişim Tarihi: 26/08/2009)

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=782&langId=en>, (Erişim Tarihi: 24/08/2009)

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=656>, (Erişim Tarihi: 24/08/2009)

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=81>, (Erişim Tarihi: 24/08/2009)

http://ec.europa.eu/trade/issues/sectoral/intell_property/acta_en.htm, (Erişim Tarihi: 17/08/2009)

http://ec.europa.eu/transport/infrastructure/index_en.htm, (Erişim Tarihi: 11/09/2009)

http://ec.europa.eu/transport/infrastructure/networks_eu/networks_eu_en.htm, (Erişim Tarihi: 11/09/2009)

<http://erc.europa.eu/index.cfm?fuseaction=page.display&topicID=12>, (Erişim Tarihi: 19/08/2009)

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005DC0011:EN:NOT>, (Erişim Tarihi: 08/10/2009)

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0096:EN:HTML>, (Erişim Tarihi: 10/08/2009)

http://europa.eu/legislation_summaries/energy/european_energy_policy/en0012_en.htm, (Erişim Tarihi: 07/08/2009)

http://europa.eu/legislation_summaries/energy/internal_energy_market/127081_en.htm, (Erişim Tarihi: 11/09/2009)

http://europa.eu/legislation_summaries/energy/internal_energy_market/127066_en.htm, (Erişim Tarihi : 05/08/2009)

http://europa.eu/lisbon_treaty/glance/index_en.htm, (Erişim Tarihi: 29/07/2009)

http://europa.eu/lisbon_treaty/index_en.htm, (Erişim Tarihi: 20/08/2009)

EK 1 - ERT ŞİRKETLERİ⁵⁷⁰

	TELEFONİCA
Merkez	İspanya
Sektör	Telekomünikasyon
Gelir	56,73 Milyar EUR ⁵⁷¹ (2009)
İstihdam	250,000 (2009)
Faaliyet Yeri	Avrupa :İspanya, Çekoslovakya, Slovakya, İngiltere, İrlanda, Almanya, İtalya. Latin Amerika : Arjantin, Brezilya, Şili, Peru, Kolombiya, Porto Riko, Ekuador. Çin Afrika : Fas. Amerika Venezuela
Açıklama	Ortaklık : Public, JP Morgan (Yatırım Bankası), Banco Bilbao, Caixa D'estalvis (Tasarruf Bankası), Citibank, Capital Group (Capital Bank).

	BASF AG
Merkez	Almanya
Sektör	Petrol
Gelir	50,69 Milyar EUR (2009)
İstihdam	104,780 (2009)
Faaliyet Yeri	150 üretim merkesi, 5 kıtada faaliyet. (İngiltere, Amerika, Fransa, Belçika, Avusturalya, İtalya, İspanya, Arjantin, Brezilya, Hindistan, Meksika, Japonya, ...)
Açıklama	Ortaklık : Axa, Allianz (Dresdner Bank), General Capital Group (Capital Bank).

	INVESTOR AB
Merkez	İsveç
Sektör	Endüstriyel Ürünler
Kâr	31,379 Milyon SEK ⁵⁷² (2009)
Açıklama	Stockholms Enskilda Bank'ın yatırım bacağı olarak kurulmuştur.

	UNILEVER
Merkez	İngiltere-Hollanda

⁵⁷⁰ Şirketler, Ocak-Temmuz 2010 itibariyle ERT'nin üyesi olan şirketlerdir. Veriler, şirketlerin resmi internet sitelerinden alınmıştır. Şirketler, sektör veya ülke sıralaması olmadan karışık olarak verilmektedir.

⁵⁷¹ Avrupa Para Birimi.

⁵⁷² İsveç Kronu.

Sektör	Gıda (Kişisel Bakım)
Gelir	39,823 Milyon EUR (2009)
İstihdam	163,000 (2010)
Faaliyet Yeri	Algida - Yunanistan, Macaristan, İtalya, Slovenya, Türkiye, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Polonya, Malta . Bresler - Şili Cargills - Sri Lanka Eskimo - Avusturya Frigo - İspanya, Sırbistan Frisko - Danimarka GB Glace - İsveç, Finlandiya. Glidat Strauss - İsrail, Amerika Good Humor - Amerika, Kanada HB - İrlanda Helados La Fuente - Kolombiya Hertog Ola - Hollanda Çin, Hong Kong Hollanda - Meksika, Amerika Kibon - Brezilya, Arjantin Kwality Wall's - Hindistan Langnese - Almanya Lusso - İsviçre Miko - Fransa Ola - Belçika, Hollanda, Güney Afrika Olá - Portekiz Pinguino - Ekuador Selecta - Filipinler Streets - Avusturalya, Yeni Zelanda Tio Rico - Venezuela Wall's - İngiltere, Endonezya, Pakistan, Asya'nın diğer bölümleri. Wall's HB - İngiltere, Kuzey İrlanda.
Açıklama	Unilever Türkiye, 1952'de Türkiye İş Bankası ortaklığı ile kuruldu.

	SMURFIT KAPPA
Merkez	İrlanda
Sektör	Ambalaj
Satış	7 Milyar EUR (2009)
İstihdam	40,000 (2009)
Faaliyet Yeri	Avrupa : 30 ülkede faaliyet Latin Amerika : 9 ülkede faaliyet Amerika Kanada Singapur Güney Afrika Satış Noktası : 400
Açıklama	Grubun sahibi : Cinven Limited'in ortaklarından Madison Dearborn Partners ve yönetimi : CVC Capital Partners (CITIGROUP).

	FIAT S.P.A
Merkez	İtalya
Sektör	Otomotiv
Gelir	50,10 Milyar EUR (2009)
İstihdam	190,000 (2009)
Faaliyet Yeri	Marka : Polonya, Brezilya, Arjantin Joint Venture : Fransa, Türkiye, Mısır, Güney Afrika, Hindistan, Çin. Markalar : Zastava-Sırbistan Polski-Polonya Lada-Rusya Türkiye İspanya Güney Afrika

	SIEMENS A.G.
Merkez	Almanya
Sektör	Elektronik
Gelir	76,651 Milyar EUR (2009)
İstihdam	420,800 (2009)
Faaliyet Yeri	190 ülkede faaliyet. Diğer sektörler : Sanayi, enerji ve sağlık.

	OMV
Merkez	Avusturya
Sektör	Petrol
Gelir	17,92 Milyar EUR (2009)
İstihdam	34,680 (2009)
Faaliyet Yeri	Dünya : 18 ülke 5 kıtada faaliyet. Avrupa : 2500 istasyon. Rafineriler : Almanya, Avusturya, Romanya.

	ENİ S.P.A.
Merkez	İtalya
Sektör	Petrol
Gelir	84,35 Milyar EUR (2009)
İstihdam	78,420 (2009)
Faaliyet Yeri	70 ülkede faaliyet.

	BT GROUP (British Telecommunication)
Merkez	İngiltere
Sektör	Telekomünikasyon

Gelir	21,390 Milyar GBP ⁵⁷³ (2009)
İstihdam	431,800 (2010)
Faaliyet Yeri	170 ülkede faaliyet.

	AKZO NOBEL N.V.
Merkez	Hollanda
Sektör	Kimyasal
Gelir	13,893 Milyar EUR (2009)
İstihdam	57,060 (2009)
Faaliyet Yeri	80 ülkede faaliyet.

	ROYAL DUTCH SHELL
Merkez	İngiltere-Hollanda
Sektör	Petrol
Gelir	278,188 Milyar USD ⁵⁷⁴ (2009)
İstihdam	102,000 (2010)
Faaliyet Yeri	Amerika, Kanada, Avustralya, Norveç, Danimarka.

	SAINT GOBAIN SA
Merkez	Fransa
Sektör	Yapı Malzemeleri
Gelir	37,79 Milyar EUR (2009)
İstihdam	198,710 (2009)
Faaliyet Yeri	Araştırma Merkezleri : Fransa, Amerika, Çin.

	ASTRA ZENECA
Merkez	İngiltere
Sektör	İlaç
Gelir	32,804 Milyon USD (2009)
İstihdam	65,000 (2010)
Faaliyet Yeri	Araştırma ve Geliştirme Merkezleri : Amerika, İngiltere, İsveç, Hindistan.

	GDF SUEZ
Merkez	Fransa
Sektör	Enerji (Gaz, Su)
Gelir	79,91 Milyar EUR (2009)
İstihdam	200,640 (2009)
Faaliyet Yeri	Avrupa Amerika Avustralya

⁵⁷³ İngiliz Poundu.

⁵⁷⁴ Amerikan Doları.

	SOLVAY SA
Merkez	Belçika
Sektör	Kimyasal
Gelir	8,485 Milyar EUR (2009)
İstihdam	19,000 (2009)
Faaliyet Yeri	50 ülkede, 400'den fazla satış noktasında faaliyet.

	NORSK HYDRO
Merkez	Norveç
Sektör	Metal
Gelir	67,41 Milyar NOK ⁵⁷⁵ (2009)
İstihdam	19,250 (2009)
Faaliyet Yeri	40 ülke, 5 kıtada faaliyet.

	ROYAL PHILIPS
Merkez	Hollanda
Sektör	Elektronik
Gelir	23,19 Milyar EUR (2009)
İstihdam	115,920 (2009)
Faaliyet Yeri	Üretim : Amerika, İngiltere, Avustralya, Polonya, Hindistan, Meksika.

	RENAULT
Merkez	Fransa
Sektör	Otomotiv
Gelir	33,71 Milyar EUR (2009)
İstihdam	124,300 (2009)
Faaliyet Yeri	Üretim : Avrupa, Arjantin, Brezilya, Türkiye.

	NOKIA
Merkez	Finlandiya
Sektör	Telekomünikasyon
Gelir	40,99 Milyar EUR (2009)
İstihdam	125,859 (2010)
Faaliyet Yeri	Üretim : Finlandiya, Brezilya, Almanya, Çin, İngiltere, Macaristan, Hindistan, Meksika, Romanya, Güney Kore. Araştırma Merkezleri : Finlandiya, Danimarka, Almanya, Çin, Japonya, İngiltere, Amerika.

	AB VOLVO
Merkez	İsveç

Sektör	Otomotiv
Gelir	218,361 Milyar SEK (2009)
İstihdam	90,210 (2009)
Faaliyet Yeri	Tüm dünyada satış faaliyeti.

	BP (British Petroleum)
Merkez	İngiltere
Sektör	Petrol
Gelir	246,1 Milyar USD (2009)
İstihdam	80,300 (2009)
Faaliyet Yeri	Rafineri : Amerika, Hindistan, Burma, Rusya.

	KONE
Merkez	Finlandiya
Sektör	Yapı Malzemeleri
Gelir	4,743 Milyar EUR (2009)
İstihdam	33,988 (2009)
Faaliyet Yeri	Belçika, Almanya, Hollanda.

	STM
Merkez	İsviçre
Sektör	Bilişim
Gelir	8,465 Milyar USD (2009)
İstihdam	51,560 (2009)
Faaliyet Yeri	Bölgeler : Hollanda, Amerika, Singapur, Japonya, Çin.

	REPSOL YPF
Merkez	İspanya
Sektör	Petrol
Gelir	49,03 Milyar EUR (2009)
İstihdam	41,010 (2009)
Faaliyet Yeri	29 ülkede faaliyet.

	BAT (British American Tobacco)
Merkez	İngiltere
Sektör	Tütün Ürünleri
Gelir	14,208 Milyon GBP (2009)
İstihdam	50,000 (2010)
Faaliyet Yeri	Markalar : Belmont (Şili), Jockey Club (Arjantin), Stradbroke (Avustralya), du Maurier (Kanada), North State (Finlandiya), HB (Almanya), Sopianae (Macaristan), Wills (Hindistan), Ardath

⁵⁷⁵ Norveç Kronu.

	(Endonezya), Carrolls (İrlanda), Boots (Meksika), Gold Leaf (Pakistan), Jan III Sobieski (Polonya), Yava Gold (Rusya), Courtleigh (Güney Afrika), Parisienne (İsviçre), and Xon (Özbekistan), Craven 'A' (Vietnam), Camel brand (İsveç) Yeni : Portland, Oregon , Austin, Texas.
--	--

	SONAE
Merkez	Portekiz
Sektör	Telekomünikasyon
Gelir	1,227 Milyar EUR (2006)
İstihdam	43,300 (2006)
Faaliyet Yeri	Alt Holdingler : İngiltere, İspanya, Kanada, Brezilya ve Güney Afrika. Joint Venture : Rance-Telekom

	NESTLE
Merkez	İsviçre
Sektör	Gıda
Gelir	107,6 Milyar CHF ⁵⁷⁶ (2009)
İstihdam	278,000 (2009)
Faaliyet Yeri	Fabrikalar : Amerika, Almanya, İngiltere, İspanya, Latin Amerika.

	BRITISH AIRWAYS
Merkez	İngiltere
Sektör	Havayolu Taşımacılığı
Gelir	7,994 Milyar GBP (2010)
Faaliyet Yeri	Avrupanın en büyük havayolu şirketlerinden.

	THYSSENKRUPP
Merkez	Almanya
Sektör	Metal
Gelir	40,56 Milyar EUR (2009)
İstihdam	187,495 (2009)
Faaliyet Yeri	670 ayrı şirket, tüm dünyada faaliyet. (Amerika, Kanada, Japonya, İsrail, İsviçre, Fransa, İtalya, Brezilya,...)

	HEINEKEN
Merkez	Hollanda
Sektör	Meşrubat
Gelir	14,701 Milyar EUR (2009)
İstihdam	

Faaliyet Yeri	40 fabrika, 39 ülkede faaliyet.
----------------------	---------------------------------

	F.HOFFMANN-ROCHE
Merkez	İsviçre
Sektör	İlaç
Gelir	49,05 Milyar CHF (2009)
İstihdam	81,500 (2010)
Faaliyet Yeri	Bölgeler : Amerika, İngiltere, Almanya, Çin.

	UMICORE
Merkez	Belçika
Sektör	Endüstriyel Ürünler
Gelir	1,723 Milyar EUR (2009)
İstihdam	13,720 (2009)

	MOL
Merkez	Macaristan
Sektör	Petrol
Gelir	3,535 Milyar HUF ⁵⁷⁷ (2008)
İstihdam	34,000 (2009)
Faaliyet Yeri	Joint Venture : Rusya Satın Alma : İtalya, Hırvatistan Konsorsiyum : Bosna Hersek ERT için önemli projesi : Nabucco

	LAFARGE
Merkez	Fransa
Sektör	Yapı Malzemeleri
Gelir	15,88 Milyar EUR (2009)
İstihdam	78,000 (2009)
Faaliyet Yeri	Amerika da dahil dünyanın birçok yerine satış faaliyeti.

	AIR LIQUIDE
Merkez	Fransa
Sektör	Enerji (Gaz)
Gelir	11,98 Milyar EUR (2009)
İstihdam	42,300 (2009)
Faaliyet Yeri	70 ülkede faaliyet. Bölge : Japonya, Amerika.

	ECZACIBAŞI
Merkez	Türkiye
Sektör	Kimyasal-İlaç
Net ciro	2,5 Milyar USD (2009)

⁵⁷⁶ İsviçre Frangı.

⁵⁷⁷ Macar Forinti.

İstihdam	9,300 (2009)
Faaliyet Yeri	40 Şirket Net Satış: 3,875 Milyon TL (2009)

	SABANCI HOLDİNG
Merkez	Türkiye
Sektör	Yapı Malzemeleri
Net Kâr Gelir	1,258 Milyon TL ⁵⁷⁸ (2009) 16 Milyar USD (2007)
İstihdam	60,000 (2009)
Faaliyet Yeri	15 ülkede 70 şirket.

	INDITEX
Merkez	İspanya
Sektör	Tekstil
Gelir	11,08 Milyar EUR (2009)
İstihdam	92,300 (2009)
Faaliyet Yeri	Markalar: Zara, Pull and Bear, Bershka, Massimo Dutti, Stradivarius, Oysho, Zara Home, Uterqüe.

	BMW GROUP
Merkez	Almanya
Sektör	Otomotiv
Gelir	50,68 Milyar EUR (2009)
İstihdam	96,230 (2009)
Faaliyet Yeri	Net Kâr: 204 Milyon EUR (2009) Bölüm: Rolls Royce

	TİTAN CEMENT
Merkez	Yunanistan
Sektör	Yapı Malzemeleri
Gelir	1,361 Milyar EUR (2009)
İstihdam	5,800 (2009)
Faaliyet Yeri	Dünya genelinde 103 üretim birimi.

	DEUTSCHE TELEKOM
Merkez	Almanya
Sektör	Telekomünikasyon
Gelir	64,60 Milyon EUR (2009)
İstihdam	257,600 (2009)
Faaliyet Yeri	Sahip olduğu diğer şirketler: Everything Everywhere İngiltere, France Telecom %50 ortaklık.

	ALCATEL LUCENT
Merkez	Fransa
Sektör	Telekomünikasyon
Gelir	15,157 Milyar EUR (2009)
İstihdam	77,717 (2009)
Faaliyet Yeri	Net Kâr: 504 Milyon EUR (2009)

	CIR
Merkez	İtalya
Sektör	Enerji
Net Kâr	143,4 Milyon EUR (2009)
İstihdam	12,746 (2009)
Faaliyet Yeri	Diğer Sektörler: Medya, otomotiv Bileşenleri ve sağlık.

	TELECOM ITALIA
Merkez	İtalya
Sektör	Telekomünikasyon
Gelir	27,163 Milyar EUR (2009)
İstihdam	71,384 (2009)

	VODAFONE GROUP
Merkez	İngiltere
Sektör	Telekomünikasyon
Gelir	44,47 Milyar GBP (2010)
İstihdam	79,000 (2009)
Faaliyet Yeri	31 ülkede faaliyet.

	A.P. MOLLER- MAERSK
Merkez	Danimarka
Sektör	Enerji
Gelir	260 Milyar DKK ⁵⁷⁹ (2009)
İstihdam	115,000 (2009)
Faaliyet Yeri	Şirket, deniz taşımacılığı alanında da dünyanın sayılı şirketleri arasında bulunmaktadır.

⁵⁷⁸ Türk Lirası.

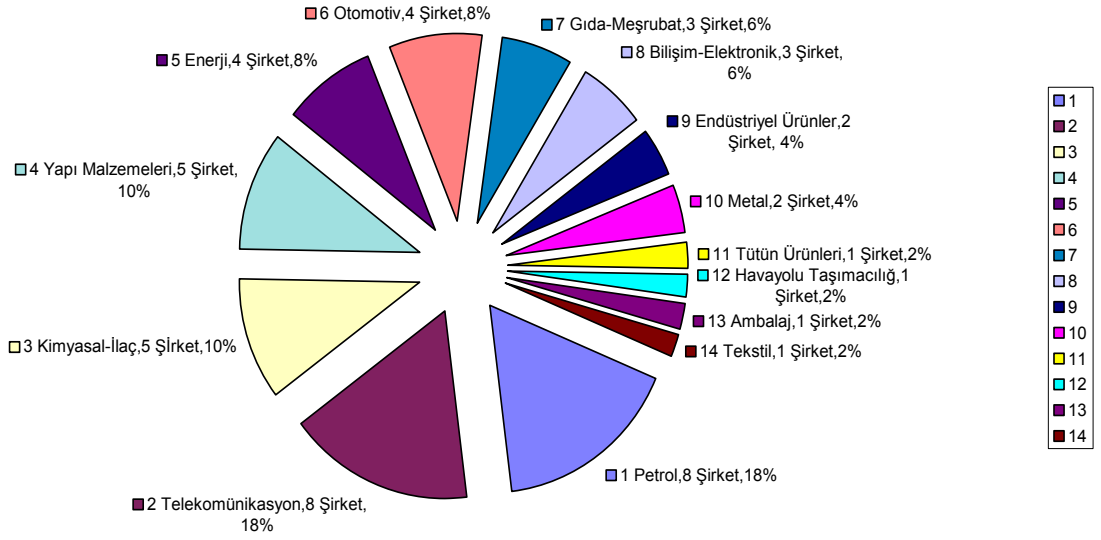
⁵⁷⁹ Danimarka Kronu

EK 2 - SEKTÖRLER İTİBARIYLA ERT ŞİRKETLERİ

SEKTÖRLER	ŞİRKET SAYISI	ŞİRKETLER
Petrol	8	BP Shell OMV Eni Repsol YPF BASF Mol
Telekomünikasyon	8	BT Deutsche Telecom Nokia Alcatel-Lucent Telefonica Sonae Telecom Italia Vodafone
Kimyasal-İlaç	5	Astra Zeneca Eczacıbaşı Solvay Akzo Nobel F.Hoffmann-La Roche
Yapı Malzemeleri	5	Saint Gobain Kone Lafarge Sabancı Holding Titan Cement
Enerji	4	GDF Suez Air Liquide CIR A.P. Moller- Maersk
Otomotiv	4	Renault Volvo Fiat BMW Group
Gıda-Meşrubat	3	Nestle Unilever Heineken
Bilişim-Elektronik	3	STMicroelectronics Royal Philips Siemens A.G.
Endüstriyel Ürünler	2	Umicore Investor
Metal	2	Thyssenkrupp Norsk Hydro
Tütün Ürünleri	1	British American Tobacco
Havayolu Taşımacılığı	1	British Airways
Ambalaj	1	Smurfit Kappa
Tekstil	1	Inditex

GRAFİK 1 - SEKTÖRLER İTİBARI İLE ERT ŞİRKETLERİ

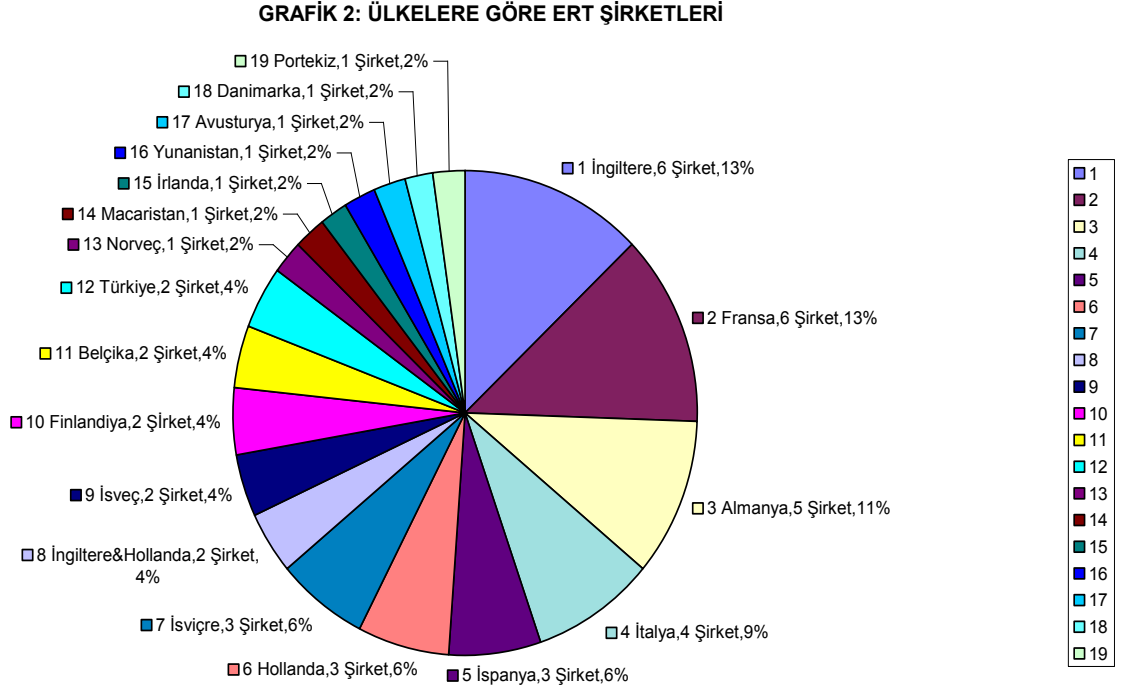
GRAFİK 1: SEKTÖRLER İTİBARI İLE ERT ŞİRKETLERİ

EK 3 - ÜLKELERE GÖRE ERT ŞİRKETLERİ

ÜLKELER	ŞİRKET SAYISI	ŞİRKETLER
İngiltere	6	British American Tobacco British Airways Astra Zeneca Vodafone BT BP
Fransa	6	Saint Gobain Renault Lafarge GDF Suez Alcatel-Lucent Air Liquide
Almanya	5	Siemens A.G. Thyssenkrupp BASF Deutsche Telecom BMW Group
İtalya	4	Telecom Italia CIR Fiat Eni
İspanya	3	Telefonica Repsol Inditex
Hollanda	3	Royal Philips Heineken Akzo Nobel
İsviçre	3	STMicroelectronics Nestle F.Hoffmann-La Roche
İngiltere&Hollanda	2	Unilever Shell
İsveç	2	Volvo Investor
Finlandiya	2	Kone Nokia
Belçika	2	Umicore Solvay
Türkiye	2	Eczacıbaşı Sabancı Holding
Norveç	1	Norsk Hydro
Macaristan	1	Mol
İrlanda	1	Smurfit Kappa
Yunanistan	1	Titan Cement
Avusturya	1	Omv
Danimarka	1	A.P. Moller- Maersk
Portekiz	1	Sonae

GRAFİK 2 - ÜLKELERE GÖRE ERT ŞİRKETLERİ

EK 4 - MALİ SERMAYE İLİŞKİSİ OLAN ERT ŞİRKETLERİ⁵⁸⁰

ŞİRKETLER	MALİ SERMAYE İLİŞKİSİ
Telefonica	Ortakları: Citibank Banco Bilbao Capital Bank (Capital Group) JP Morgan Yatırım Bankası Caixa D'estalvis Tasarruf Bankası
Basf	Ortakları: Capital Bank (Capital Group) Allinaz - Dresdner Bank Axa
Vivartia	Ortak: Marfin Investment Group Ticari Bankacılık
Smurfit Kappa	Ortaklık ve Yönetim: Citi Group
Investor	Stockholms Enskilda Bank'ın yatırım birimine bağlı olarak kurulmuştur.
E.On A.G.	E.On, Gazprom'un % 6,4'üne sahiptir. Gazprombank, % 41,2'lik hisse ile Gazprom'un ortağıdır.
Endesa	2007 Yılında Endesa'yı satın almak isteyen Gas Natural'ın referans bankası La Caixa'nın Cataluña Partisi hesabına 6 milyon euro geçtiği ortaya çıkmıştır. İhale tamamlanmadan ortaya çıkan bu "ilişki" medya tarafından uzun süre sorgulanmıştır.
Umicore	Banque de la Société Générale de Belgique, Umicore'un okul ve hastane onarımı gibi sosyal amaçlı faaliyetlerinde şirkete sınırsız fon kullanım imkânı vermektedir.
Unilever	Unilever Türkiye, 1952 yılında T.C. İş Bankası ortaklığı ile kurulmuştur ⁵⁸¹ .
Total	Total, Deutsche Bank'a ait olan Irak Petrol Şirketi'nin % 23,75'lik hissesini satın almıştır. Irak Petrol Şirketi'nin adı Türk Petrol Şirketi olarak değiştirilmiştir.

⁵⁸⁰ Vivartia, E.ON A.G., Endesa ve Total, ERT'nin daha önceki üyeleridir.

⁵⁸¹ http://www.capital.com.tr/haber.aspx?HBR_KOD=2466, (Erişim Tarihi: 16/11/2007)

EK 5 - TÜRKİYE'DE FAALİYETTE BULUNAN ERT ŞİRKETLERİ⁵⁸²

SEKTÖRLERE GÖRE ERT ŞİRKETLERİ⁵⁸³

SEKTÖRLER	ŞİRKETLER
Gıda-Meşrubat	Nestle, Unilever, Heineken
Türün Ürünleri	British American Tobacco
Petrol	Total, BP, Shell, OMV, Eni, Repsol YPF, Basf
Otomotiv	Renault, Volvo, Fiat
Kimyasal-İlaç	Astra Zeneca, Eczacıbaşı, Solvay, Akzo Nobel, F.Hoffmann-La Roche
Telekomünikasyon	BT, Deutsche Telecom, Nokia, Alcatel-Lucent
Bilişim-Elektronik	Sap, STMicroelectronics, Royal Philips, Siemens A.G.
Yapı Malzemeleri	Saint Gobain, Kone, Lafarge, Sabancı Holding
Enerji	GDF Suez
Tekstil	Inditex

NESTLE :

Nestlé, 1867 yılında İsviçre Vevey'de Henri Nestlé tarafından kurulmuştur. 2008 yılında satışları **108 milyar dolara** ulaşan Nestlé, 511 fabrikasında **280 bin kişi** istihdam etmektedir. 120'den fazla ülkede ticari faaliyette bulunan şirketin 8000'den fazla ürün çeşidi bulunmaktadır. Dört kıtada, 17 merkez ve 5000 kişilik bir ekiple Ar-Ge çalışmalarını sürdüren Nestle, Ar-Ge faaliyetlerine her yıl 1.5 milyar dolarlık yatırım yapmaktadır.⁵⁸⁴

Nestlé, 1875 yılından beri Türkiye'de faaliyet göstermektedir. Türkiye'nin ilk çikolata fabrikasını 1927 yılında açmıştır. Nestlé, hazır bebek maması, hazır kahve, çikolatalı toz içecek, kahve kreması, büyüme sütü gibi birçok ürünü Türkiye pazarına getirmiştir. Nestlé Türkiye, altı fabrika, 40'a yakın marka ve 400'e yakın ürün çeşidiyle faaliyetlerine devam etmektedir. Nestlé, Türkiye'de **5000 kişiden fazla personel istihdam etmektedir.**⁵⁸⁵

UNILEVER:

1890 yılında sabun üretmek üzere William Hesketh Lever tarafından kurulan Lever Brothers ile 1930 yılında Hollandalı margarin üreticisi Margarine Unie'nin birleşmesi ile Unilever oluşmuştur. 14 Kategoride 400 markası ile 100 ülkede faaliyette bulunan gıda, ev bakımı ve kişisel bakım alanlarında faaliyet gösteren Unilever'in 2009 yılının sadece ilk 9 ayındaki net kârı **2.7 milyon Euroya**⁵⁸⁶ ulaşmıştır ve distribütör şirketleri dışında sadece kendisinin istihdam ettiği kişi sayısı da **223.000 kişidir.**⁵⁸⁷

Unilever, Türkiye'deki faaliyetine 1951 yılında başlamıştır. Margarin, markalı deterjan, ev temizliğine yönelik krem deterjan, kepeği önleyen şampuan ve nemlendiricili sabunu ilk Türkiye'ye getiren şirkettir. Türkiye'de; Çorlu'da margarin ve dondurma fabrikaları, Çayırova'da çay paketleme, soslar, çorba/bulyon fabrikası, Gebze'de deterjan, ev ve kişisel

⁵⁸² Ekte 2009 yılı ERT üyeleri ve 2009 yılı verileri esas alınmıştır.

⁵⁸³ Şirket bilgileri bu sırada verilmektedir.

⁵⁸⁴ <http://www.nestle.com/AllAbout/AllAboutNestle.htm>, (Erişim Tarihi:11/11/2009)

⁵⁸⁵ http://www.nestle.com.tr/nestle_turkiye.aspx, (Erişim Tarihi:11/11/2009)

⁵⁸⁶ http://www.unilever.com/images/ir_q3_2009_results_highlights_tcm13-193836.pdf, (Erişim Tarihi:11/11/2009)

⁵⁸⁷ <http://www.unilever.com/aboutus/ourhistory/2000s.aspx>, (Erişim Tarihi:11/11/2009)

bakım fabrikası ve Rize’de üç adet çay üretim fabrikası olmak üzere yedi tane üretim tesisi bulunmaktadır.⁵⁸⁸

Unilever’in satışları, 2003 yılı rakamları ile 514 milyar euro tutarında gerçekleşmiştir ve 2004 yılı itibariyle şirket toplamda 3.500 kişiye istihdam sağlamaktadır, bu rakamın 1.714’ü doğrudan istihdam rakamıdır.⁵⁸⁹

HEİNEKEN:

1863 Yılında Amsterdam’da kurulan Heineken, 65 ülkede, 115 bira fabrikası ile üretim yapmaktadır ve 170 markaya sahiptir. Şirketin net kârı **2007 yılında 1.119 milyon euro, 2008 yılında ise 1.013 milyon euro** tutarında gerçekleşmiştir. Heineken, 2007 rakamları ile **54.000 kişiye istihdam** sağlamaktadır.⁵⁹⁰

Heineken 2005 Yılında Türkiye pazarına girmiştir. Yerli üreticiler ile rekabet edemeyen şirket 2008 yılından beri Türkiye’de sadece meyveli meşrubat satışında bulunmaktadır.

BRITISH AMERICAN TOBACCO:

1902 Yılında İngiliz Imperial Tobacco şirketi ile Amerikan Tobacco şirketinin birleşmesi ile kurulmuştur. 41 ülkede, 49 fabrika ile faaliyetlerini sürdürmektedir. BAT’ın 2008 yılındaki **kârı 4.238 milyon eurodur** ve şirket **56.000 kişi** istihdam etmektedir.⁵⁹¹

British American Tobacco, Türkiye’de 2002 yılından beri faaliyette bulunmaktadır. BAT Türkiye, son üç yıl içinde Tire’deki fabrikasına 198 milyon euro üzerinde yatırım yapmıştır ve Türkiye genelinde 1000 kişi istihdam etmektedir. 2004 Yılı rakamları ile 125.000 satış noktasına ulaşmıştır.⁵⁹²

TOTAL:

Total 1920 yılında petrol ve gaz üretim lisansını alarak çalışmaya başlamıştır. Total Grubu, Total, PetroFina ve Elf şirketlerinin birleşmesi ile mevcut yapısına ulaşmıştır. Total, dünya üzerinde 30 ülkede üretim, 130 ülkede ve 16.425 istasyon ile satış faaliyetinde bulunmaktadır. 2008 Yılında **net geliri 13.9 milyon Euro, satışları 179.9 milyar Euro** olarak gerçekleşmiştir. Günde 2.34 milyon varil üretimi olan Total, **97.000 kişi** istihdam etmektedir.⁵⁹³

1992 Yılında Türkiye’de faaliyet göstermeye başlayan Total ve Elf şirketleri, 2002 yılındaki birleşmeden sonra Total Oil Türkiye A.Ş. adı altında faaliyetlerine devam etmiştir. 2003 Yılında Totalgaz şirketini de bünyesine katmıştır. 2007 Yılında **2.4 milyar dolar ciro** gerçekleştiren Total Türkiye, 500 istasyon ile faaliyette bulunduğu Türkiye’de, akaryakıtta

⁵⁸⁸ <http://www.unilever.com.tr/ourcompany/aboutunilever/unileverataglance/>, (Erişim Tarihi:11/11/2009)

⁵⁸⁹ “Türkiye - Avrupa için Yeni Ortak Dünya”, ERT 2004 Yılı Türkiye Raporu, s. 96-97., Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0040.pdf> , (Erişim Tarihi : 28/01/2009)

⁵⁹⁰ <http://www.heinekeninternational.com/companystrategyprofile.aspx>, (Erişim Tarihi:26/11/2009)

⁵⁹¹ http://www.bat.com/group/sites/uk_3mnfen.nsf/vwPagesWebLive/DO52AD6H?opendocument&SKN=1, (Erişim Tarihi:26/11/2009)

⁵⁹² “Türkiye - Avrupa için Yeni Ortak Dünya”, ERT 2004 Yılı Türkiye Raporu, s. 69-70., Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0040.pdf> , (Erişim Tarihi : 28/01/2009)

⁵⁹³ <http://www.total.com/en/group/presentation/total-at-a-glance/>, (Erişim Tarihi:11/11/2009)

%6, madeni yağda %10 ve LPG'de de %6 Pazar payına sahip bulunmaktadır⁵⁹⁴. Total Türkiye, İstanbul, Haramidere, İzmit Gebze, İzmir Aliğa ve Samsun'da depolama ve dağıtım tesisleri, Körfez (İzmit), Ankara, Kırıkkale, İzmir Aliğa, Gaziantep'te dolum tesisleri, Menemen'de de 50.000 ton üretim kapasitesine sahip madeni yağ fabrikasına sahiptir.⁵⁹⁵

BP:

Ana faaliyet alanları ham petrol, doğalgaz arama ve üretimi, rafinaj, pazarlama, ikmal, nakliye, petrokimya ürünleri imalat ve pazarlaması olan şirket 1866 yılında petrol alanında faaliyete başlamış, 1909 yılında küresel bir şirket haline gelmiştir. Gaz, enerji ve güneş enerjisi üretimi alanlarındaki faaliyetlerini de genişleten BP, faaliyetini Avrupa, Kuzey ve Güney Amerika, Uzakdoğu ve Afrika'da sürdürmektedir. BP, 1 Ocak 1999 tarihinde Amoco şirketleri ile birleşerek dünyanın başlıca enerji ve petrokimya gruplarından biri olarak sektördeki yerini almıştır. Birleşmeden sonraki sermaye ve pazar değerleri, şirketi, İngiltere'nin en büyük, dünyanın ise en büyük üç akaryakıt şirketinden biri konumuna yükseltmiştir. BP, aynı yılın Mart ayında ARCO'yu da bünyesine katarak Asya gaz pazarında büyük ilerlemeler kaydetmiş ve Amerikan perakende pazarlarına erişim olanağı sağlamıştır. BP, 2000 yılında Burmah Castrol'ü satın alarak Burmah Castrol'ü BP'nin lider madeni yağ markası haline getirmiştir.⁵⁹⁶ 31 Aralık 2008 tarihi itibariye BP'nin **yıllık cirosu 361 milyar dolar** olarak gerçekleşmiştir ve şirket **92.000 kişi istihdam** etmektedir. 29 Ülkede faaliyette bulunan BP'nin 22.600 servis istasyonu bulunmaktadır.⁵⁹⁷

1912 Yılından beri Türkiye'de faaliyet gösteren BP, 1994 yılında faaliyet alanlarını genişleterek; akaryakıt dağıtım ve pazarlama, madeni yağ üretim dağıtım ve pazarlama, gaz, havacılık, deniz satışları, gemicilik, asetiller ve aromatikler, lojistik, doğalgaz ve enerji, endüstriyel yağlar ve servisler ve petrol arama alanlarında da çalışmaya başlamıştır.⁵⁹⁸ 2003 Yılı itibarı ile Türkiye'de 600 yakıt ve 130 gaz istasyonu bulunan şirketin cirosu aynı yıl 5.5 katrilyon TL ve net kârı da 66 trilyon TL olmuştur.⁵⁹⁹

SHELL:

1886 Yılında petrol ve yağ üretime için kurulan Shell, şu anda enerji ve petrokimya şirketlerinden oluşan bir Grup şirketi olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. 100 Ülkede 45.000 satış istasyonu ile faaliyet gösteren şirket 102.000 kişi istihdam etmektedir. Shell'in 2008 yılı cirosu 319.882 milyon eurodur.⁶⁰⁰

Shell, Türkiye'de akaryakıt dağıtım şirketi olarak faaliyetlerine 1923 yılında başlamıştır. Perakende Satışlar, ticari akaryakıtlar, madeni yağlar, LPG, rafineri ve dağıtım, enerji ve gaz, havacılık satışları, kimya satışları, denizcilik satışları Türkiye'deki Shell şirketlerinin ana

⁵⁹⁴ http://www.total.com.tr/Os/osturkey.nsf/V5_OPM/A29855DFF94A97F0C1256FA9005E22EA?OpenDocument, (Erişim Tarihi:11/11/2009)

⁵⁹⁵ http://www.total.com.tr/Os/osturkey.nsf/V5_OPM/56726CF2DB964BA2C1256FA9005E233C?OpenDocument, (Erişim Tarihi:11/11/2009)

⁵⁹⁶ <http://www.bp.com/sectiongenericarticle.do?categoryId=9018453&contentId=7034075>, (Erişim Tarihi:16/11/2009)

⁵⁹⁷ <http://www.bp.com/sectiongenericarticle.do?categoryId=3&contentId=2006926>, (Erişim Tarihi:16/11/2009)

⁵⁹⁸ <http://www.bp.com/sectiongenericarticle.do?categoryId=9018457&contentId=7034004>, (Erişim Tarihi:16/11/2009)

⁵⁹⁹ "Türkiye - Avrupa için Yeni Ortak Dünya", ERT 2004 Yılı Türkiye Raporu, s. 68-69., Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0040.pdf>, (Erişim Tarihi : 28/01/2009)

⁶⁰⁰ <http://www.faoi.shell.com/2008/reviewoftheyear/2008results.html>, (Erişim Tarihi:22/12/2009)

faaliyet alanlarıdır.⁶⁰¹ Shell, 2004 rakamları ile 350 kişiye doğrudan, 10.000 kişiye dolaylı olarak istihdam sağlamaktadır ve 2003 satış rakamı 1.9 milyar eurodur.⁶⁰²

OMV:

OMV, 1956 yılında Avusturya'da kurulmuştur. Petrol ve gaz üretimi ve arıtımı alanlarında faaliyet göstermektedir. 2008 Yılı rakamları ile satışları 25.54 milyar eurodur ve 41.282 kişi istihdam etmektedir. Şirket 2009 yılının Eylül ayına kadar olan dokuz aylık dönemde 606 milyon euro net kâr elde etmiştir.

2006 Yılında OMV, Petrol Ofisi'nin %34'ünü alarak PO ile birleşme gerçekleştirmiştir. OMV'nin Türkiye'de faaliyet gösteren bir başka şirketi de %40'ına sahip olduğu Enerco Enerji şirkettir. Enerco, 2004 yılında Türkiye ve diğer yabancı pazarlara doğal gaz transferi için kurulmuştur ve 2009 yılı itibariyle Botaş'tan sonra Türkiye'deki ikinci büyük tedarikçi durumuna gelmiştir. Enerco, Nabucco Doğalgaz Boru Hattı Projesinde de yer almaktadır.⁶⁰³

ENİ :

İtalyan petrol şirketi ENİ, 1926 yılında kurulmuştur. Petrol, gaz ve elektrik üretim ve tedariki üzerine faaliyet gösteren şirket 70 ülkede varlığını sürdürmektedir ve **79.000 kişi istihdam** etmektedir. 2008 Yılında **net kârı 8.83 milyar euro** olan ENİ, 2009 yılının ilk dokuz ayında **3.98 milyar euro** kâr etmiştir.⁶⁰⁴

ENİ, Mavi Akım, Bakü-Tiflis-Ceyhan ve Samsun-Ceyhan gibi çok büyük projelerle Türkiye'deki faaliyetlerini sürdürmektedir. ENİ'nin %50 hissedar olduğu Mavi Akım Projesi 2002 yılı sonunda tamamlanmıştır ve transferi gerçekleştirilen 16 milyar küp petrolün 8 milyar küpü ENİ'ye aittir. 2008 Yılında Mavi Akım Hattında ENİ'nin satışını gerçekleştirdiği doğalgaz miktarı ise 4.93 milyar metre küptür. 2006 Yılında resmi kabulü yapılan Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattından günde 1 milyon varil, yılda 50 milyon ton petrol transferi yapılacaktır ve bunun günde 50.000 varili ENİ'ye aittir. Samsun-Ceyhan Boru Hattı Projesine ise 2007 yılında başlanmıştır. Bu boru hattından da günde 1-1,5 milyon varil petrol transferi yapılması planlanmaktadır. 7 Ağustos 2009 tarihinde Türkiye, Rusya ve İtalya arasında bir dizi anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşma ile Rus doğal gazını Avrupa'ya taşınması amaçlanan 900 kilometrelik boru hattı Karadeniz'in altından geçerek Rusya'dan Bulgaristan'a ulaşacak, ardından da kuzey kolu Sırbistan ve Macaristan üzerinden Avusturya'ya, güney koluysa Yunanistan üzerinden İtalya'ya uzanacak olan iki kola ayrılacaktır. Bu projeleri Rus Gazprom şirketi ile birlikte Eni üstlenmiştir. ENİ, yukarıda sayılan projelere bağlı olarak boru hattı inşası, deniz altı boru döşemesi, rafineri yapımı ve petrolü parçalayarak ürünlerine ayırmak (kraking) üzere üniteler inşa etmektedir. Ayrıca Avrupa pazarına Türkiye üzerinden plastik, elastik malzemeler ve ara temizlik ürünlerinin satışını da gerçekleştirmektedir.⁶⁰⁵

⁶⁰¹ http://www.shell.com/home/content/tr-tr/shellturkiyehakkinda/shellturkiye/taharicemiz_11051206.html, (Erişim Tarihi:22/12/2009)

⁶⁰² "Türkiye - Avrupa için Yeni Ortak Dünya", ERT 2004 Yılı Türkiye Raporu, s. 87., Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0040.pdf>, (Erişim Tarihi : 28/01/2009)

⁶⁰³ <http://www.omv.com/portal/01/com>, (Erişim Tarihi:19/11/2009)

⁶⁰⁴ http://www.eni.com/en_IT/company/company-profile/company-profile.shtml, (Erişim Tarihi:25/11/2009)

⁶⁰⁵ http://www.eni.com/en_IT/eni-world/turkey/eni-business/eni-business.shtml?tabAperto=1, (Erişim Tarihi:25/11/2009)

REPSOL YPF:

Temelleri 1927 yılında kurulan İspanyol petrol şirketi Campsa'ya dayanan Repsol, 1987 yılında kurulmuştur. 1999 Yılında dünyaya satış yapmaya başlayan şirket günde 1.1 milyon varilden fazla petrol üretmektedir ve petrol ile gaz rezervleri toplamı 5 milyar varili aşmaktadır. Bu rezervlerin büyük bir kısmı Latin Amerika ve Kuzey Afrika'da bulunmaktadır. 5 tanesi İspanya'da, 3 tanesi Arjantin'de ve 1 tanesi de Peru'da olmak üzere 9 rafinerisi ile Repsol YPF günde 1.2 milyon varil petrol işleme kapasitesine sahiptir. Avrupa ve Latin Amerika başta olmak üzere bütün dünya çapında 6900 satış noktası bulunmaktadır. LPG sektöründe yıllık 3 milyon ton satış rakamı ile Repsol YPF dünyanın en büyük 3. şirketi konumundadır. Ayrıca şirketin kimyasal ürünler sektöründe İspanya'da 2 ve Arjantin'de 3 tane olmak üzere toplam 5 endüstriyel kompleksi bulunmaktadır. 2008 Yılında **2.7 milyar euro kâr** eden şirket, **36.300 kişi** istihdam etmektedir.⁶⁰⁶

Türkiye'ye motosiklet yağı satan Repsol'ün 22 satış noktası bulunmaktadır.⁶⁰⁷

BASF:

BASF, 1865 yılında kurulmuştur. Kimyasal ürünler üretmek üzere kurulan şirket, plastikler, tarımsal ürünler, petrol ve gaz olmak üzere faaliyet alanını genişletmiştir. **97.000 çalışanı** olan BASF, 2008 yılında **62.3 milyar euro tutarında satış** yaparak **6.9 milyar euro tutarında gelir** elde etmiştir.⁶⁰⁸

1880 Yılından beri Türkiye'de faaliyetlerini yürüten şirket, endüstriyel sektöre kimyasal ürünler sağlamaktadır.⁶⁰⁹

RENAULT:

1898 Yılında kurulan şirketin Renault, Dacia ve Renault Samsung Motors olmak üzere 3 markası bulunmaktadır. 118 Ülkede satılan Renault 2008 yılı itibariyle **37.791 milyon euro gelir** elde etmiştir ve **129.070 kişi istihdam** etmektedir. 2008 Yılında dünya genelinde satışları 2.382.230 adettir.⁶¹⁰

Renault, 1969 Yılından beri Türkiye'de faaliyette bulunmaktadır. Oyak Renault Bursa, Renault'un Avrupa'da en büyük kapasiteli fabrikasıdır. Yıllık üretim kapasitesi 172.000 araç olan bu tesiste Renault, 2004 yılının Mart ayında 18.805 araç üreterek hem kendi rekorunu hem de Türkiye otomotiv sektörünün rekorunu kırmıştır.⁶¹¹ Renault, 2008 yılı Türkiye satışları 494.023 adettir.⁶¹²

⁶⁰⁶ http://www.repsol.com/es_en/corporacion/conocer-repsol/presentacion/hitos-2008/, (Erişim Tarihi:01/12/2009)

⁶⁰⁷ <http://www.repsolturkey.com/dealers.html>, (Erişim Tarihi:01/12/2009)

⁶⁰⁸ <http://www.basf.com/group/corporate/en/about-basf/profile/index>, (Erişim Tarihi:02/12/2009)

⁶⁰⁹ <http://www.basf.com.tr/>, (Erişim Tarihi:02/12/2009)

⁶¹⁰ <http://www.renault.com/en/Lists/ArchivesDocuments/Renault%20-%202008%20Interactive%20Annual%20Report.pdf>, (Erişim Tarihi:02/12/2009)

⁶¹¹ "Türkiye - Avrupa için Yeni Ortak Dünya", ERT 2004 Yılı Türkiye Raporu, s. 82-83., Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0040.pdf>, (Erişim Tarihi : 28/01/2009)

⁶¹² <http://www.renault.com/en/Lists/ArchivesDocuments/Renault%20-%202008%20Interactive%20Annual%20Report.pdf>, (Erişim Tarihi:02/12/2009)

VOLVO:

Volvo, Gustaf Larson ve Assar Gabrielsson tarafından İsveç'in Göteborg şehrinde 1927 yılında kurulmuştur. Ford Motor 1999 yılında Volvo'yu satın almıştır. Dört kıtada ve 69 ülkede satışı yapılan Volvo, 2007 yılında Amerika'da 106.125, İsveç'te 62.229, Almanya'da 32.329, İngiltere'de 30.003, Rusya'da 21.077, Hollanda'da 20.253 ve Fransa'da 13.497 adet araba satmıştır. Bu rakamlar 2008 yılında düşerek bu ülkeler için sırasıyla 73.078, 47.775, 27.053, 33.341, 21.043, 16.742 ve 11.745 adet olmuştur.⁶¹³ 2008 Yılı itibariyle Volvo'nun **işletme kârı 1.554 milyon euro, kârı 974 milyon eurodur. Volvo 101.400 kişi istihdam** etmektedir.

Volvo, Türkiye'deki faaliyetlerine 1994 yılında başlamıştır. Volvo Otomobil'in, İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Denizli'de olmak üzere on satış noktası bulunmaktadır. Volvo Türkiye 2003 yılında; İsrail, Kuzey Afrika ülkeleri (Cezayir, Fas, Tunus, Libya), Lübnan, Türki Cumhuriyetler (Kazakistan, Azerbaycan, Gürcistan, Moldova) Malta, Kıbrıs ve Ermenistan'ın kendisine bağlanmasıyla VCOC (Volvo Deniz Aşırı Ülkeler) Bölge Yönetim Merkezi haline gelmiştir. 2009 yılında Volvo Türkiye'ye 10 ülke daha bağlanarak, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan Krallığı, Kuveyt, Katar, Umman, Bahreyn, Yemen, Mısır, Suriye ve Ürdün'ün satış, lojistik, finans ve servis hizmetleri Volvo Türkiye'ye verilmiştir.⁶¹⁴ Volvo'nun 2003 yılı cirosu 95 milyon eurodur.⁶¹⁵

FIAT:

1899 Yılında kurulmuştur. Dünyanın en büyük 6. araba üreticisidir. Dünyada birçok ülkeye araba ihraç etmekle beraber ortak girişim şeklinde kurduğu şirketler ile İtalya, Türkiye, Fransa, Hindistan, Sırbistan ve Rusya'da araba üretmektedir. 2008 Yılı rakamları ile şirketin **net geliri 1.721 milyar eurodur ve 200.700 çalışanı** bulunmaktadır. 2009 Yılında Fiat, Chrysler LLC'nin %35'ini alarak bu şirkete ortak olmuştur.⁶¹⁶

Türkiye'de Koç Holding ve Fiat tarafından kurulan Tofaş şirketi⁶¹⁷ aracılığıyla üretim ve satış yapmaya başlayan Fiat, şirket sayısını artırarak faaliyetlerini, Tofaş, Otoyol Sanayi A.Ş., Otoyol Pazarlama A.Ş., Türk Traktör, NH Trakmak A.Ş., Powertrain ile genişletmiştir. Şirket, 2007 yılı rakamları ile Türk araba piyasasının %12.1'ine sahiptir ve **8.200 kişi istihdam** etmektedir.⁶¹⁸

ASTRAZENECA:

Dünyanın en büyük ilaç şirketlerinden olan AstraZeneca, 1999 yılında İsveçli Astra AB ve İngiliz Zeneca PLC Grubunun birleşmesi ile kurulmuştur. Şirketin 2008 yılı **satışları 20.97 milyar eurodur** ve şirkette **65.000 kişi** çalışmaktadır. Ar-Ge çalışmaları için 12 bin kişi

⁶¹³ <http://www.volvocars.com/tr/footer/about/FactsandFigures/MarketsandSales/Pages/default.aspx>; (Erişim Tarihi:17/11/2009)

⁶¹⁴ <http://www.volvocars.com/tr/footer/about/FactsandFigures/MarketsandSales/Pages/default.aspx>; (Erişim Tarihi:17/11/2009)

⁶¹⁵ "Türkiye - Avrupa için Yeni Ortak Dünya", ERT 2004 Yılı Türkiye Raporu, s. 98., Bkz.: <http://www.ert.be/doc/0040.pdf>, (Erişim Tarihi : 28/01/2009)

⁶¹⁶ <http://www.fiat.com/>, (Erişim Tarihi:02/12/2009)

⁶¹⁷ Tofaş'ın ortaklık yapısı; %37.8 Fiat, %37.8 Koç Holding ve %24.3 diğer ortaklar şeklindedir.

⁶¹⁸ <http://www.fiat.com.tr/Pages/tr/hakkında/tarihce.aspx>, (Erişim Tarihi:02/12/2009)

istihdam eden AstraZeneca, bu çalışmalar için yılda ortalama 3.3 milyar euro yatırım yapmaktadır. Şirketin 8 ülkede 16 araştırma merkezi bulunmaktadır.⁶¹⁹

18 Ülkede 26 üretim merkezi bulunan AstraZeneca, Türkiye’de 640 çalışanı ile 9 bölgede faaliyette bulunmaktadır.⁶²⁰

ECZACIBAŞI HOLDİNG:

Eczacıbaşı Holding, 1909 Yılından itibaren eczacılıkla uğraşan Süleyman Ferit Bey tarafından 1912 yılında bir eczanenin devralınmasıyla kurulmuştur. Şirket faaliyet alanını genişleterek sağlık sektörü yanında bilgi teknolojileri, yapı ürünleri ve finans sektörlerinde de faaliyet gösteren bir grup haline gelmiştir. AB pazarında faaliyetleri giderek büyüyen Eczacıbaşı Grubu, 9’u yabancı ortaklı olmak üzere toplam 39 kuruluşta **9.200 kişi istihdam** etmektedir ve 2008 yılı itibariyle **cirosu 1.9 milyar eurodur.**⁶²¹

SOLVAY:

1863 Yılında Brüksel’de kurulan Solvay Grubu; Belçika’nın en büyük sanayi kuruluşudur. Kimyasal, plastik, proses ve ilaç olmak üzere dört farklı sektörde faaliyet gösteren şirket 50 ülkede faaliyet göstermektedir. 2008 Yılı **satışları 9.5 milyar euro** olan Solvay **29.000 kişi** istihdam etmektedir.⁶²²

Solvay, Türkiye’deki faaliyetlerini plastik, kimya ve ilaç sektörlerinde üç şirket ile sürdürmektedir.

AKZO NOBEL:

Birkaç şirketin (Bofors, KemaNobel, Koninklijke Nederlandse Zoutindustrie) birleşmesi ile kurulan Akzo Nobel, ilaç, boya-kaplama ve kimyasallar alanında faaliyet gösteren bir şirkettir. Akzo Nobel, 80 ülkede faaliyette bulunmaktadır ve **64.300 kişi** istihdam etmektedir. Şirketin 2008 yılı cirosu **15.4 milyar eurodur.**⁶²³

Akzo Nobel, Türkiye’de ilaç, boya ve kimyasal sektöründe çalışan 6 şirket ile faaliyette bulunmaktadır.⁶²⁴

F. HOFFMANN – LA ROCHE:

F. Hoffmann-La Roche, 1896 yılında, İsviçre’nin Basel kentinde kurulmuştur. 150 ülkede faaliyet gösteren şirket 80.080 kişi istihdam etmektedir ve 2008 yılı cirosu 30.533 milyar euro ve kârı 7.255 milyar eurodur. Şirket, 1958 yılından beri Türkiye’de faaliyet göstermektedir.⁶²⁵

⁶¹⁹ <http://www.astrazeneca.com/about-us/?itemId=3888474>, (Erişim Tarihi:01/12/2009)

⁶²⁰ <http://www.astrazeneca.com.tr/503512/>, (Erişim Tarihi:01/12/2009)

⁶²¹ <http://www.eczacibasi.com.tr/channels/600.asp>, (Erişim Tarihi:02/12/2009)

⁶²² <http://www.solvay.com/about/0,,10497-2-0,00.htm>, (Erişim Tarihi:26/11/2009)

⁶²³ http://www.akzonobel.com/system/images/AkzoNobel_2008_Report_tcm9-12608.pdf,(Erişim Tarihi:21/12/2009)

⁶²⁴ http://www.akzonobel.com.tr/tr/index_tr.asp, (Erişim Tarihi:21/12/2009)

⁶²⁵ http://www.roche.com.tr/roche/content/hakkimizda/dunyada_roche/alt01.asp, (Erişim Tarihi:22/12/2009)

BT GRUBU:

BT Grubu, 1846 Yılında British Telecommunication plc adıyla kurulmuş daha sonra British Telecom (BT Group plc) adını almıştır. 170 Ülkede telekomünikasyon hizmeti veren şirket , **111.900 kişi istihdam** etmektedir ve 2008 yılı kârı **2.157 milyon euro** (1.925 milyon pound) tutarındadır.⁶²⁶

BT, 1999 yılından beri Türkiye’de faaliyet göstermektedir. Telekomünikasyon, iş çözümleri ve uydu hizmetleri veren şirket, Unilever, HP, Fiat, Nestle, Türk Telekom, Öger Telekom gibi şirketlere hizmet vermektedir.⁶²⁷

DEUSCHE TELEKOM:

1949 Yılında temelleri atılan Alman posta ve telekomünikasyon şirketi, 1995 yılında Deutsche Telekom A.G.’ye dönüşmüştür. Deutsche Telekom’un altında T-Mobil, T-Ev ve T-Sistemleri adı altında üç ayrı marka ile faaliyetlerini sürdürmektedir. 50 Ülkede faaliyeti olan Deutsche Telekom 2008 yılını 3.4 milyar euro net kâr ile tamamlamıştır ve 2009 yılının Haziran ayı rakamları itibariyle 260.000 kişi istihdam etmektedir.⁶²⁸

T-Sistemleri Deutsche Telekom' un kurumsal markasıdır. T-Sistemlerinin toplam geliri 2008 yılı rakamları ile 11 milyon eurodur ve bu marka altında 52.479 kişi istihdam edilmektedir. Deutsche Telekom Türkiye’deki faaliyetlerini bu marka ile yürütmektedir. 2005 yılında telekom hizmetleri sağlamak amacı ile kurulan T-Systems Türkiye, karasal hatlar üzerinde veri taşımacılığına sahip lisanslı bir operatör olarak hizmet vermektedir.⁶²⁹

NOKIA:

1865 Yılında kurulan Nokia, mobil iletişim alanındaki çalışmalarına 1968 yılında başlamıştır. 1992 Yılında diğer iş kollarını bırakarak sadece telekomünikasyona odaklanmıştır. 2008 Yılı verileri itibariyle **net satışı 51.1 milyar euro** ve **işletme kârı 8 milyar euro** olan şirket, **112.262 kişi istihdam** etmektedir. Ar-Ge yatırıma **5.6 milyar euro** ayıran Nokia sadece Ar-Ge faaliyetleri için **30.415 kişi istihdam** etmektedir. 150 Ülkede satışı olan Nokia'nın 350.000 satış noktası bulunmaktadır.⁶³⁰

Nokia Türkiye pazarına 1960 yılında Türk Kablo'nun bir kısmını satın alarak girmiştir. 1986 yılından sonra Türk Telekom'un altyapı sağlayıcısı olarak da faaliyet gösteren Nokia, müşteri ve pazar operasyonu ile altyapı hizmetleri alanında faaliyet göstermektedir.

ALCATEL-LUCENT:

1898 Yılında kurulan ve telekomünikasyon alanında çalışan Alcatel ile 1869 yılında kurulmuş olan elektrik üreticisi Lucent'in birleşmesi ile 2006 yılında Alcatel-Lucent yapısına

⁶²⁶ <http://www.btplc.com/Thegroup/Ourcompany/Chartingourprogress/index.htm>, (Erişim Tarihi:23/12/2009)

⁶²⁷ <http://www.btplc.com/Thegroup/BTUKandWorldwide/BTaroundtheworld/MiddleEastandAfrica/Turkey/index.htm>, (Erişim Tarihi:23/12/2009)

⁶²⁸ <http://www.telekom.com/dtag/cms/content/dt/en/13588>, (Erişim Tarihi:19/11/2009)

⁶²⁹ <http://www.t-systems.com.tr/tsi/tr/153736/Home/About-T-Systems/Company>, (Erişim Tarihi:19/11/2009)

⁶³⁰ [http://www.nokia.com/NOKIA_COM_1/About Nokia/Sidebars new concept/Nokia in brief/InBriefJuly08.pdf](http://www.nokia.com/NOKIA_COM_1/About%20Nokia/Sidebars_new_concept/Nokia_in_brief/InBriefJuly08.pdf), (Erişim Tarihi:17/11/2009)

ulaşmıştır. Şirketin 2008 yılı cirosu **16.98 milyar eurodur** ve **77.000 kişi istihdam** etmektedir.⁶³¹

Şirketin Türkiye'deki faaliyeti 1965 yılında PTT bünyesinde kurulmuş olan Teletaş'ın 1984 yılında Alcatel tarafından satın alınması ile başlamıştır. 1993 Yılında Alcatel Teletaş, Alcatel'in önemli bir araştırma ve geliştirme birimi olmuştur.⁶³²

SAP:

SAP, 1972 yılında Almanya'nın Walldorf şehrinde kurulmuştur. İş yazılımı üzerine çalışan şirket, kurumsal kaynak planlama ve tedarik zinciri yönetimi, müşteri ilişkileri yönetimi, ürün ömür döngüsü yönetimi ve tedarikçi ilişkileri yönetimi gibi konularda müşterilerine hizmet vermektedir. 120 Ülkede 26 sanayi sektörüne hizmet veren SAP'ın 92.000 müşterisi bulunmaktadır. 2008 Yılı itibariyle işletme geliri 2.840 milyon euro, toplam geliri 11.565 milyon euro olan şirket 47.804 kişi istihdam etmektedir. Dünya çapında 11 araştırma merkezi olan SAP, 2008 yılında 1.631 milyon euro tutarında (toplam gelirin % 14'ü kadar) ARGE yatırımı yapmıştır.⁶³³

Kuruluşu 2001 yılında tamamlanan SAP Türkiye, Türkiye'nin en büyük 500 şirketi arasında yer alan 200'ü aşkın şirkete hizmet vermektedir. Türkiye'de 15 bin kullanıcısı bulunan SAP, iş analizi ve sistem teknoloji danışmanlığı, yerelleştirme, Türkçeleştirme, uygulama desteği ve sistem optimizasyonu hizmetlerini sunmaktadır.⁶³⁴

STMICROELECTRONICS:

STMicroelectronics, 1987 yılında İtalyan SGS Microelettronica ve Fransız Thomson Semiconducteurs şirketlerinin birleşmesi ile kurulmuştur. Yarı iletken maddeler üreten ve satan Grup, 16 Ar-Ge ünitesine, 39 tasarım ve uygulama merkezine, 13 temel üretim sitesine ve 36 ülkede 78 satış ofisine sahiptir. STMicroelectronics **50.000 kişi istihdam** etmektedir ve 2008 rakamları ile şirketin **net geliri 6.5 milyar euro** tutarındadır.⁶³⁵

STMicroelectronics, Türkiye'de 1 tasarım ve üretim merkezi, 2 satış ofisi ve 4 distribütör şirketi ile faaliyette bulunmaktadır.

ROYAL PHILIPS ELECTRONICS:

1891 Yılında Hollanda'da kurulan şirket, elektronik, sağlık-bakım, tüketici ürünleri ve aydınlatma sektörlerinde faaliyette bulunmaktadır. 121.400 kişi istihdam eden Philips'in 2008 yılı cirosu 26.385 milyar euro ve kârı 186 milyon eurodur.⁶³⁶

Türk Philips Limited Şirketi, 1930 yılında kurulmuştur. Sağlık-bakım, tüketici ürünleri ve aydınlatma sektörlerinde faaliyette bulunmaktadır.⁶³⁷

⁶³¹ <http://www.alcatel-lucent.com/wps/portal/aboutus>, (Erişim Tarihi:22/12/2009)

⁶³² http://www.alcatel-lucent.com/wps/portal/!ut/p/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKLd4y3CAvRL8h2VAQAgDi43A!!?LMSG_CABINET=Corporate&LMSG_CONTENT_FILE=Country_Content/Turkey/Country_Sub_Page86.xml, (Erişim Tarihi:22/12/2009)

⁶³³ <http://www.sap.com/about/investor/inbrief/index.epx>, (Erişim Tarihi:17/11/2009)

⁶³⁴ <http://www.sap.com/turkey/about/company/index.epx>, (Erişim Tarihi:17/11/2009)

⁶³⁵ <http://www.st.com/stonline/company/index.htm#>, (Erişim Tarihi:01/12/2009)

⁶³⁶ http://www.annualreport2008.philips.com/downloads/files/Philips2008_WhoWeAre.pdf, (Erişim Tarihi:22/12/2009)

SIEMENS AG:

1847 Yılında kurulan Siemens, endüstriyel ürünler, enerji, sağlık, motor ve bina teknolojileri gibi birçok alanda faaliyet göstermektedir. Siemens, 190 ülkede, **420.000 kişiye** istihdam sağlamaktadır. 2008 Yılı cirosu **77.327 milyar euro**dur.⁶³⁸

Siemens'in Türkiye'deki faaliyetleri 1800'li yıllarda telgraf sistemi kurulması ile başlamıştır. 1914 Yılında ilk elektrik santralinin yapılması ile devam eden ticaret Türkiye'de üretime geçilmesi ile devam etmiştir. 1958'de Siemens ve bir Türk firması olan Koç ortaklığıyla Simko kurulmuştur. 1961'de Simko'nun ilk fabrikası İstanbul/Kartal 'da üretimine başlamıştır. 1964 Yılında Türk Siemens Kablo Şirketi, Türkiye'deki enerji, otomotiv ve telekomünikasyon kablolarına yönelik üretime başlamıştır. Siemens 1980'lerden sonra elektrik sistemleri, ampul, bilgisayar sistemleri ve ev aletleri gibi birçok alanlarda şirketler kurarak Türkiye'de faaliyetlerini artırmıştır.⁶³⁹

SAİNT GOBAIN:

1665 Yılında kurulan Fransız şirket, 1970 yılında Pont-à-Mousson ile birleşerek mevcut durundaki grup yapısına kavuşmuştur. 59 ülkede faaliyet gösteren şirket, cam, seramik, plastik, dökme demir, yapı malzemeleri gibi malzemeleri üreten, 2000'den fazla şirketten oluşan bir şirketler grubudur. Şirketin 2008 Yılındaki **net satışları 43.800 milyon euro, işletme geliri ise 3.649 milyon euro** tutarındadır ve **209.000 kişi** istihdam etmektedir.⁶⁴⁰ Saint-Gobain Ar-Ge faaliyetlerine yıllık 366 milyon Euro harcamakta ve her yıl yaklaşık 260 yeni patent almaktadır. Şirket yılda 30 milyar adetten fazla cam şişe, kavanoz, cam ambalaj üretimi yapmaktadır.⁶⁴¹

Saint Gobain Türkiye'de İzocam Holding Anonim Şirketi, Saint Gobain Rigips Alçı ve SG Weber Markem şirketleri ile faaliyetlerini sürdürmektedir. İzocam Holding Anonim Şirketi 1965 yılında kurulmuştur. Koç Holding 2006 Yılında İzocam'ın yüzde 61,2 hissesini 171.3 milyon dolara Saint Gobain ve Kuveytli Alamana Industries'e satmıştır. İzocam altı tesisinde yalıtım ile ilgili üretimde bulunmaktadır.⁶⁴² Saint Gobain Rigips Alçı, Saint Gobain'in 2001 yılında yerel bir alçı üreticisinin tesislerini satın alması ile Türkiye'de faaliyet göstermeye başlamıştır. Rigips Alçı, alçı ve alçı ürünleri üzerine 50'den fazla ülkede faaliyetini sürdürmektedir.⁶⁴³ Saint Gobain, Türkiye'deki üçüncü şirketini 1994 yılından beri faaliyette bulunan Markem A.Ş ile birleşerek kurmuştur. SG Weber Markem adı altında faaliyetlerini sürdüren bu şirket yapı kimyasalları ve inşaat boya ve boyaları satışları yapmaktadır.⁶⁴⁴

KONE:

1910 Yılında kurulan KONE, asansör ve yürüyen merdiven montaj, bakım ve modernizasyonu üzerine faaliyet gösteren bir şirkettir. Merkezi Finlandiya'da bulunan

⁶³⁷ <http://www.turkey.philips.com/about/company/local/index.page>, (Erişim Tarihi:22/12/2009)

⁶³⁸ <http://w1.siemens.com/history/en/index.htm>, (Erişim Tarihi:22/12/2009)

⁶³⁹ http://www.siemens.com.tr/web/1216-10765-1-1/siemens_tr_-_2009_template/siemens_turkiye/tarihce/turkiyede, (Erişim Tarihi:22/12/2009)

⁶⁴⁰ <http://www.saint-gobain.com/en/group>, (Erişim Tarihi:25/11/2009)

⁶⁴¹ <http://www.rigips.com.tr/sayfa.aspx?Icerik=menu&Id=5>, (Erişim Tarihi:25/11/2009)

⁶⁴² <http://www.izocam.com.tr/izocam/Kurumsal-Bilgiler/Tarihce.aspx>, (Erişim Tarihi:25/11/2009)

⁶⁴³ <http://www.rigips.com.tr/sayfa.aspx?Icerik=menu&Id=3>, (Erişim Tarihi:25/11/2009)

⁶⁴⁴ <http://www.sgyapi.com/firma.htm>, (Erişim Tarihi:25/11/2009)

şirketin, 50 ülkede 8 üretim ünitesi ve 250.000 müşterisi bulunmaktadır. 2008 Yılı itibariyle KONE'nin net satış tutarı 4.6 milyar eurodur ve 34.800 kişi istihdam etmektedir.⁶⁴⁵

1987 Yılında Türkiye'nin asansör sektöründe ilk yabancı sermaye ortaklığı olan Tekimal-KONE Asansör Sanayi ve Ticaret A.Ş. Şirketi'nin kurulması ile KONE Türkiye pazarına girmiştir. 1996 yılında KONE, Tekimal-KONE Şirketinin tüm hisselerini satın alarak ülkemizde tamamı yabancı sermayeli yine ilk asansör kuruluşu olan KONE Asansör Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye dönüşmüştür.⁶⁴⁶

LAFARGE:

1833 Yılında Fransa'da kireç üretimi ile faaliyetlerine başlayan şirket, şu anda çimento, agrega, beton ve alçı üretimi ve satışı alanlarında faaliyet göstermektedir. 76 ülkede faaliyet gösteren Grubun 2007 yılı cirosu 17.6 milyar eurodur ve 90.000 kişi istihdam etmektedir. Lafarge, dünya çapında faaliyet gösteren 2000 fabrikaya sahiptir.⁶⁴⁷

1989 Yılından beri Türkiye'de faaliyet gösteren Lafarge'ın Türkiye'de üç çimento fabrikası, 10 hazır beton tesisi, 5 franchise hazır beton tesisi, 3 agrega ocağı ve alçı üretim tesisleri bulunmaktadır.⁶⁴⁸

SABANCI HOLDİNG:⁶⁴⁹

1932 Yılında bir çırçır fabrikası ile temelleri atılan şirket şu anda 69 şirket ile faaliyetini sürdüren bir topluluk yapısına ulaşmıştır. Finansal hizmetler, lastik, takviye malzemeleri ve otomotiv, perakende, çimento ve enerji Topluluğun temel faaliyet alanlarıdır. Sabancı Topluluğu'na bağlı şirketler 18 ülkede faaliyetlerini sürdürmekte ve ürünlerini Avrupa, Ortadoğu, Asya, Kuzey Afrika, Kuzey ve Güney Amerika'nın çeşitli bölgelerinde pazarlamaktadır. Sabancı Holding'in uluslararası iş ortakları Aviva, Bridgestone, Carrefour, Citigroup, Dia, Heidelberg Cement, Hilton International, International Paper, Mitsubishi Motor Co., Philip Morris, Toyota ve Verbund gibi çokuluslulardır.

2008 yılında Sabancı Topluluğu, 10.6 milyar euro (19.8 milyar TL) konsolide satış geliri elde etmiş ve amortisman öncesi faaliyet kârı 1.4 milyar euro (2.7 milyar TL) olarak gerçekleşmiştir. Topluluk, 52.000 kişi istihdam etmektedir.⁶⁵⁰

GDF SUEZ:

Enerji sektöründe faaliyet gösteren Fransız şirketin ana faaliyet alanları elektrik ve doğal gaz üretimidir. GDF Suez 200.000 kişi istihdam etmektedir ve 2008 yılı cirosu 83.1 milyar eurodur. 8 Ar-Ge merkezi bulunan şirket, bu alanda 1.200 araştırmacı çalıştırmaktadır.⁶⁵¹

⁶⁴⁵ <http://www.kone.com/corporate/en/company/inbrief/Pages/default.aspx>, (Erişim Tarihi:26/11/2009)

⁶⁴⁶ http://www.asansordunyasi.com/detay.asp?magaza_id=2&kat_id=96&id=266&sayi_no=74&lisan_id=2, (Erişim Tarihi:26/11/2009)

⁶⁴⁷ http://www.lafarge.com.tr/wps/portal!/ut/p/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKLN4w3t9QvyHZUBABRHtCx, (Erişim Tarihi:02/12/2009)

⁶⁴⁸ http://www.lafarge.com.tr/wps/portal!/ut/p/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKLN4w3c9QvyHZUBABJmtbw, (Erişim Tarihi:02/12/2009)

⁶⁴⁹ Sabancı Holding Yönetim Kurulu Başkanı Güler Sabancı, ERT'nin ilk kadın üyesidir.

⁶⁵⁰ http://www.sabanci.com.tr/sabanci_i.asp?M=1&K=2&I=4, (Erişim Tarihi:21/12/2009)

⁶⁵¹ <http://www.gdfsuez.com/en/group/profile/profile/>, (Erişim Tarihi:22/12/2009)

GDF Suez, 2009 yılında Türkiye'nin üçüncü büyük gaz dağıtım şirketi İzmit Gaz Dağıtım Sanayi ve Ticaret AŞ'nin (İZGAZ) yüzde 90 hissesini 522 milyon dolara alarak Türkiye pazarına girmiştir. Bu satış protestolarla sonuçlanmıştır. Bu satıştan 10 ay sonra Suez'in Nabucco Boru Hattı Projesine de katılabileceği ifade edilmiştir.⁶⁵²

INDITEX:

Inditex, sekiz satış formatı ve markası (Zara, Zara Home, Pull&Bear, Massimo Dutti, Bershka, Stradivarius, Oysho ve Uterqüe) ile 1975 yılından itibaren faaliyet gösteren bir tekstil grubudur. 73 ülkede 4.430 adet satış noktası ile çalışan Inditex, **2008 yılında 1.253 milyon euro net kâr** gerçekleştirmiştir ve **89.112 kişi istihdam** etmektedir.⁶⁵³

1998 Yılından beri Türkiye'de faaliyet gösteren Inditex'in ülkemizde sekiz markasının toplam 95 adet mağazası bulunmaktadır.

⁶⁵² <http://www.tumgazeteler.com/?a=5685259>, (Erişim Tarihi:22/12/2009)

⁶⁵³ http://www.inditex.com/en/who_we_are/our_group, (Erişim Tarihi:26/11/2009)

EK 6 - GATT MÜZAKERE TURLARI⁶⁵⁴

Müzakere Turu	Yıl	Gündem Konuları	Katılan Ülke Sayısı
Cenevre	1947	Tarifeler	23
Annecy	1949	Tarifeler	13
Torquay	1951	Tarifeler	38
Cenevre	1956	Tarifeler	26
Dillon	1960-1961	Tarifeler	26
Kennedy	1964-1967	Tarifeler ve tarife dışı önlemler	62
Tokyo	1973-1979	Tarifeler, tarife dışı önlemler ve çerçeve anlaşmalar	102
Uruguay	1986-1994	Tarifeler, tarife dışı önlemler, kurallar, hizmetler, fikri mülkiyet hakları, anlaşmazlıkların halli, tekstil, tarım, DTÖ'nün kurulması vb.	123

⁶⁵⁴ <http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/index.cfm?action=detay&yayinID=195&icerikID=294&dil=TR>, (Erişim Tarihi:24/06/2009)

EK 7 - AB 2004 YILI TRANS AVRUPA ULAŞIM AĞLARI PROJELERİ⁶⁵⁵

1. Berlin–Verona/Milan–Bologna–Naples–Messina–Palermo Demiryolu
2. Paris–Brussels–Cologne–Amsterdam–Londra Hızlandırılmış Tren
3. Güney Batı Avrupa Hızlandırılmış Tren
4. Doğu Avrupa Hızlandırılmış Tren
5. Betuwe Hattı
6. Lyons–Trieste–Divaçca Demiryolu (Koper–Divaçca–Ljubljana–Budapeşte–Ukrayna Sınırı)
7. Igoumenitsa/Patras–Atina–Sofya–Budapeşte Otoyol
8. Portekiz/İspanya–Avrupa Multimodal Yol
9. Cork–Dublin–Belfast–Stranraer Demiryolu
10. Malpensa Havalimanı
11. Øresund Bağlantılı Yol
12. Nordic Üçgen Demiryolu/Otoyol
13. İngiltere/İrlanda/Benelüks Yolu
14. Batı Sahili Ana Hattı
15. Galileo
16. Sines/Algeciras-Madrid-Paris Nakliye Amaçlı Demiryolu
17. Paris–Strasbourg–Stuttgart–Vienna–Bratislava Demiryolu
18. Rhine/Meuse–Main–Danube Dahili Denizyolu
19. İber Yarımadası Hızlandırılmış Demiryolu
20. Fehmarn Demiryolu
21. Deniz Otoyolları
22. Atina–Sofya–Budapeşte–Viyana–Prag–Nuremberg/Dresden Demiryolu
23. Gdansk–Varşova–Brno/Bratislava–Viyana Demiryolu
24. Lion/Genova–Basle–Duisburg–Rotterdam/Antwerp Demiryolu
25. Gdansk–Brno/Bratislava–Viyana Otoyolu
26. İrlanda/İngiltere/Kıta Avrupası Karayolu ve Demiryolu
27. Varşova–Kaunas–Riga–Tallinn–Helsinki Demiryolu (Rail Baltica)
28. Brüksel–Lüksemburg–Strazburg Demiryolu (Eurocaprail)
29. İyonlar/Adriyatik Çok Amaçlı Yollar (Koridor)
30. Seine–Scheldt Dahili Denizyolu

⁶⁵⁵ “TransAvrupa Ulaşım Ağı-Öncelikli Alanlar ve Projeler 2005-Avrupa Birliği Raporu”, 22/09/2005, s.8-12., Bkz.: http://ec.europa.eu/transport/infrastructure/maps/doc/ten-t_pp_axes_projects_2005.pdf, (Erişim Tarihi: 11.09.2009)

ÖZET

Ekonomideki gelişmeler kamu politikalarının şekillenmesinde etkili olmaktadır. Çokuluslu şirketler, ekonomik güçlerini politika karar aktörlerini ve kamu politikalarını yönlendirmek için kullanmaktadır. Çokuluslu şirketlerin mensup oldukları bu ulusötesi kapitalist sınıf, neoliberal politikaların da yardımıyla dünya üzerinde neredeyse her alanda kamu politikalarını yönlendirmektedir. Avrupa sanayiinin çokuluslu şirketleri, Avrupa Birliği politikalarını kendi sınıflarının çıkarları doğrultusunda yönlendirmektedir. Bu lobi gruplarının en güçlü örneği Avrupa Sanayiciler Birliği'dir.

Bu çalışmada; kapitalizmden kolektif emperyalizme dünya ekonomisinde yaşanan gelişmeler ışığında Avrupa Sanayiciler Birliği'nin AB politikalarını yönlendirme biçimi ortaya konmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde; Avrupa Sanayiciler Birliği'nin homojen yapısı, mali sermaye, istihdam, kişisel erişim ve yayın sağlama gücü ile sistematik yapılanması ortaya konmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde; Avrupa Sanayiciler Birliği'nin politikaları üç ana başlık altında ele alınmaktadır: 1) Yatırım alanının iyileştirilmesi 2) Avrupa'nın Rekabet gücünün artırılması ve 3) Avrupa Sanayiinin desteklenmesi politikaları. Yatırım alanının iyileştirilmesi başlığında; Tek Pazar ve Ekonomik ve Parasal Birlik, Avrupa'nın Rekabet Gücünün Artırılması başlığı altında; Lizbon Stratejisi, Dünya Ticaret Örgütü ile ilişkiler ve uluslararası muhasebe standartları ve Avrupa Sanayiinin Desteklenmesi başlığı altında ise TransAvrupa Ağları, çevre ve istihdam politikaları incelenmektedir. Çalışmanın son bölümünde; Avrupa Sanayiciler Birliği'nin, Avrupa Birliği genişleme süreci çerçevesinde şubeleşme faaliyetleri ve Türkiye politikaları incelenmektedir. Bu inceleme ile Avrupa Birliği ve Avrupa Sanayiciler Birliği'nin Türkiye politikalarındaki amaç birlikteliği ortaya konmaktadır. Bu amaç birlikteliği neoliberalizmden çok Avrupa Sanayiciler Birliği'nin Avrupa Birliği politikalarını yönlendirme başarısından kaynaklanmaktadır.

Çokuluslu şirketler kamu politikalarını kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmekte hatta oluşturmaktadır. Avrupa Birliği çatısı altında bu politika yönlendirmesinin en iyi örneği Avrupa Sanayiciler Birliği'dir.

SUMMARY

Economic developments effect the shape of public policies. Transnational corporations' ascending power on economy provides this corporations to advocate policy makers and effect public policies. Transnational capitalist class -which transnational corporations belong- advocates global policies with the help of neoliberalism. European Industry's transnational corporations advocates European Union policies for their class interests. The most powerfull example for these lobby groups is European Round Table of Industrialist's (ERT).

In this study; ERT's advocacy on European Union's policies is introduced in the light of developments in world's economic system from capitalism to collective imperialism. In first part of the study; ERT's homogeneous structure, financial capital, employment, access and public relations power and systematic working system is introduced. In second part of the study; ERT's policies are grouped in three main fields: 1) Policies to improve the investment area, 2) Policies to raise the competitiveness of Europe and 3) Policies to support the European Industry. In the first field; Internal Market and Economic and Monetary Union policies and in the second field; Lisbon Strategy, World Trade Organisation and international accounting standards are analyzed. In the last field; ERT's Trans European Networks, environment and employment policies are analyzed. In the last part of the study; ERT's agency policies and it's policies about Turkey are introduced in accordance with the EU's enlargement. EU's and ERT's common policies depends not only on neoliberalism but on ERT's power to advocate the policies of European Union.

Transnational corporations advocate public policies for their class interest. In European Union, European Round Table of Industrialist's is the best example of this policy advocacy.